

Samson Bernier

1600 8/10

Scheelott u- Teschubot
Gutachten
von
Moses Isserls
Amst. 1711.

276

הסכמת החכם הגאון הגדול

כמוה"ר שלמה בכמה"ר יעקב אאליין אב"ד
ור"מ דק"ק ספרדים שבאמשטרדם יע"א

ל' אלא הו' אר' מי שהאור' שלו ומעיק חמה בחמתו פני מ' ה' פני חמה ה' המאור הגדול הבאון המופלג כמזהר' א' א' א' ו' א' כי האירו פרק' ו' ככל האור פרס מפ' וקדש את השלחן העשור לפני ה' מלבד אשר רוב חבוריו המפורסמים ואף כן זאת התורה אשר שם מ' השם שם לו חוק ומשפט הן הן בבורותיו זאת ידו התורה אשר הראה בנסותיו שדפסו זה כמה שנים ומרוב חשיבותיהו כלם נבנו לדיקום אשר הניחו אותם בבית בנויה ואין יד האדם מגעת לקנותם כי לא נודע מקום כבוד' ואפריון נמטי להשגי' כרובי' והב פרוים טובים השנים האלופים התורנים החכמים השלמים' ראשון שבקדושה בן של קדושים והוא כליל איש' החכם השלם סיני ועוקר הרים במזהר' ר' ל' בן הבאון הגדול ומפורסם כמזהר' ר' שווא' ו' א' מקראקא' והשני לו' השלם כמזהר' ר' שמריה בן ה' המופלג מזהר' ר' יעקב ב' מהררדני' אשר רוח נדיבה סמכה אותם לחור וללהיפוט שנית בישראל שאת וביחד עזו בדפוס העיר הוצאת דאשכני למעלותא בשבא דאית ממילא דפוס נייר דיו והבהר דכלהו איתנהו ביה ווען כתבגלל וזות זה על ידם והוילו והב מכיסם להוציא אור תורת מ' לעולם ראויים לזכות דאשאלח בגוה קא זכו והבא בנבולם ראוי לעונש המפורסם בתורה אחרור מסית בגלל רעהו בן קללה בן יודיו בן שמתא שם מיתא' ולכן תוקף גורמי שלא יקרב שום אדם אל מלכא בזה שום מקום בעולם לחזור ולהשלים ספר התשובות הכל' בן ע' ב' בן ע' שזינ' ב' בן ב' דמותם בן אדם כדמותם לשלש עשר נמים בן רשות האלופים החכמים הנו' והעובר על הפקודים יעקב' חו' דרבנן דלית ליה אסותא' ו' ב' אמת' יהנה חיל' ק' כ' העומד על התורה ועל העבודה צי' שולמה בכמה' ר' יעקב אביליון זל' ה' :

והשומע ישר ברכה מאת ה' בסדר אשר עשה מש"ה לעיני כל ישראל.
סוף אמוני עם סבולה ק"ק ספרד"י הי' שבאמסטרדם יע"א.

הסכמת הרב הגדול

הכולל כמות דר משה האגוז בן הגאון כמות דר
יעקב האגוז נר"ו

מורעת וזאת בכל הארץ כי מדרך השלמים להשפיע שלימותם בולטם ברוב חשוקתם כמו שהארכו למענותם הרלב' בפלחמיו והר' העקרה בשערי שברכות הטובת לשלמים כי נירבה מהם על זולתם ולמכתה זו חברו ברחמינו החכמים השלמים וז' ספר מה שהשינו מן ההכמות לכלב לאנשים חכמים להיות כי משבע החכ' להשקוק להשפיע יותר מחשוקת המושפע לקבל השפעה וכמ' ש"ע"ק להלמידו והשכ"ן לו בני נחמה שהעלה רוצה ליתן רוצה להינתן וכו' ע"ש" הנה זאת חשבונו למשפט דמאור דרזת חזקתו כחיות ביונים חיותם דאור חורף ודרכי ההוראה כדי שתעלה ביוניו ההלכת ברורה שלא יתבלבלו משערי דיהם שרובבות' ויהי היום דאה ראיתו לאחר מבני עליה אר' שבחבורה יורש עשר קדושו' שלוש חסד' כמות דר' שאול וצ"ל אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק בריסק דלשאל שיעורא אב"ד ר' מנחם ד"ר אבנר' וצ"ל אשר עלה במחשבתו לפתח להחזיר דבא דאורייתא מוריגו ורבינו מוה"רמ' ע"ל הנה' וזה"ל שכמעט שברכה אורח שמיים ולאמצאו מיס' ממהשל חזרת משה אמת' כי אם ספר אחז בלוי וממושע' ימות על כמה ספרי הקדש להרפיסם ולא יד' שאינם מרפיסים אלא שאם יתעורר איות דהי כי בכל ספרי הקדש הנצרכים לקיים דתנינו כל הקודש וזה מן החקק ולכן חזק' הנה הנצרכות סייבו ירום יגיעו ויכבדו על ידו אמנם כאשר ראו אנאני ארץ כי כמחלה' הסכימו דעתם הרבה לאמר לזקוק ואמץ קום נאל לך את נהלתך ונחלת אבותי וזה' ש'ור להשחית את כרם חמד הרפוס המוכרת אשר חרפס'פה' ולשפוטא דמילא ארס'ה' חזרמי המופלג' כמח"ד' שמר' בן"ה הרבני המופלג' כמח"ד' יעקב נר"י בענותות ויבואו גם שניהם להלחם פני' אחי' כלמדי מנה' מקיים דברי רבותי רמור' חתוקי' בן אה' לא בניני בנין זמור' אבותי וזה"ל אשר לו האוח לא' על ידו היתום מחוקק' יד' ובכפטי' ע"י כמח"ל' חזר' קרובו של האוח מחבר' בזקן ויצר לו וירשל אותו ממלאכתו מלאכת שמים ע"י איות חת' ויתחולל שבעולם י"ן ברי' ושאני בן ברית ביוסיטיע בשאפי ע"י מסגור וכיוצא בו' ויהי הוא וחבורת' שש עשר שנה המובגלי' ונרעה נדחת אותו וזאת כל אשר לו יד' התרומות ויתית מוה"ר מושע דבריהם על קדש דבר טוב וזה' אלהים אמת יהי' לנו ולחם למחסה' כה' ויהי'א דרבינו שמואל קרוא דשרייא ח' בן האוח מיימות בעל ע"ל החיים פ"ה ש"ס וצ"ק'ל' היוםם חל אורח באמשדרם' (שנת מעשי יצא) **אמת** (ע'ן חיים פ"ה ש"ס)

והגון הוא שכל ספרי הקדוש שהשאירו לנו ברכה אחריהם ללמוד וללמד מהם אמתותה בחייהם וזו היא בית הייחם בעולם שכולו טוב וזה כאן עומדים ומשגישים אף שם שפתחו חכם המחדיר השלם בלכותיו בין של קדושים כמה"ר לייב גר"ן ללחנאן המפורסם ובכ"ן קראקא והגליל וצ"ה וכן הגאון האמיתי החסיד המפורסם רחמי נפתלי וזאת וזאת עשרת זקנים אלו הם השאלות והתשובות אשר חיבר הגאון הגדול מאור הגולה משה ספר גנות משפט פעם אחת ולא נסמית מדברי סופרי וכולי עילמא נפקי ורהמי אבתריה ויהלכו בכל עיר ופלך ולא מלאו לבו לעשות הדבר החביב הזה משה נעושי ומצוידי להם חושש מותר לזכות את הרבים מזהים כיצד מכח הכסאות שאין בהם משט וכבר מילתי אהב שמוסר מותר"ר לוי הלון"ן מן קאמלי אחר שיתויריו ממלכות בריו הממש על הדפוס והז' מצד קורבה אף כי רחוקיך נגעו בו לו שמשפ הגאולה ואין גזאל וזלתי קרוב וגר אהלי"ת בעורך ואף ידני תיכון עמר וזרועני האמץ אותך אל חירא ואל חתחן קוקי נחנא חרב הפקטתם בחיים חזר על כל הבא להטות את כולו ונבול אחות פועיני היא רחמי"ת והאלוק המשיח חזר"ש שלמה ב"ץ בעל הדפוס ובוה נחה שקטה רעתו ונעם הדיני ב' חורתי להם שיעדי עיכוי הקל שאני ראו ליהות סוף לגדולי ישראל ענו יכולתי להשיב פניהם רוקס" וואמרתי עם הספר כי ראויה היתה עם השמר מלאכתם ושואו קודם לכל אדם" והוא"ל והתחיל במצות אומרים לו גמור" וכל האיש אשר יעש בין יחיד בין רבים שיקום להרפוס הספר וזו" כאן בין חזק לעיר ורועה לה בין ע"י עצמו בין בזהל כחם החמור אשר גבלו הראשונ"י מיום התשרי שנתנו שנת תע"א לפ"ק ע"י חס"ד מבורל מערת ישראל כי נכלה ועשה וכן לא יעשה לער לרצון בירנת הנה משה ועזריא דברי המלחך עפר רגלו חכמי ישרא"ל האומות ומקת על"ה לרצון בירנת הנה משה ועזריא והלכות קטנות ותחלת חכמה וכו' וכבר הגאון המפורסם ראש הגולה כמה"ר משה גלא

[illegible]

הקדמה

חשובות נחמדות וחכמות נעימות ועריכות מלאות וטובות כערר הקצובות אשה אל אחותה משולכות על מלאה יושבות משמחות הלכות ולשומעיו נקשבות נפשות משיבות שפתים מוככות מהחושב מחשבות ונרוב נדיבות יעין ופעל עמר ממועל מדר מי התורה בשעל חמדה גנוזה מיום שנגזר ארון הקדש רבים מצפים ומחכים לאורו עתה חישו וכואו להנות מזיו יקרו ה' הנאון הגדול כבוד מוהר' משה איסרלש זלחז"ה מהרו וקחו מזמור' ת הארץ בכלים ואכלו טוב והתענגו ברשן נפשיכם וה' יהיה בכם לים וברך לחמכם ומימכם :

הביאו לבית הרפוס ר' משה במהר' ר' אליעזר ז"ל אחי המחבר

לכל זמן ועת לכל הפיץ

בהגיע עת דודי'ס כי הקרה' לפני זהות שמו נקרא עלי ע"ד כהנא מסייע כהנא זה דודי' ומרים ראשי וכבודי אלו התשובות שהיו גנוזות מתחת כסא כבוד המחבר הגאון מהר"ר משה בעל המפה הפרוסה על כל החיים ה'ה הגהות' ת'ה' ע' שכל העולם מתמלית מימיו מתוקי' וטהורי' רבים שתו רבי' שתו משלחן גבוה קא זכו בפריסת מפתו שקדשו והעריכו זה השלחן אשר לפני ה' צאריך ניתן לבני האדם ליהנות מהם ולמלא את ידם כאשר המפורסמות אין צריכים ראוה הא אלא מחית לבון לחמא מן שמיא בהיות רבים קומרים מי יראנו טוב מי יאכילנו בישרא שמיא אפתורא דדהבא בשבעה מפרי מעלליו וכלכה דדרכי' צאהבה ה' ספרו הגדול **דרכי משה** שהוא כסות עיני לכל השלחן ערוך מקורו מקור מים חיים ארוך וצריך וכמו שכתב הגאון המחבר עצמו בתשובה סי' ל"ה אולי אכנה גם אנכי ממנו להיות מזה גוררת מזה רבה אחריה כמתן יכה פאר וכלה תעדה כליה החפץ מלא ידו מקמ' קמא דאתקין אמתי קמייכו והיה כל מבקש ה' יבוא ויביא מן דתא לדייכו בראות המעיר לעזור כי חפצי בתורת משה זיל כסף מוצאי להדריך אתכם גם **(בדרכי משה)** בית ישראל יראי ה' יאמרו לאמר כלכה צאור ה' יורנו מדרכיו כלכה באורחותיו כי מ' יון הגדול היה תנח תורה ודבר ה' מלכות שפתותיו :

באם הנעיר משה בן א"ל במהר' ר' אלעזר אחי הגאון המחבר ולחז"ה כב מוכד בכבודו להיותו דודי' ובכן לכבוד הודו' אשכח תהילת יסודו :

זאת	הברכה אשר ברך משה מאתות צא תורה מורשה אליו יובא כל דבר הקשה ביאר היטב
התורה	לפרשה היטב לדורשה לחקרה ולבארה כי מאתות צא היתה כקופה בלא אונים עד קם איש הביני' ויקרא שם המקום מחנים ויהי ברוחו פי' שנים פתוח עינים ופתחת קות כל העולם נברא לו
אשר	לא כחרו ויגידו חכמים זה האיש משה מפענח נעלמים מר דרור עם כל ראשי בשמים אשר שם לילות לימים הסיר מסוה מעינינו בתורת האל ה' ויאר
שם	שם חקים צדיקי' סומשפטי'ם ואת דבר ה' הקים עין חיים למחזיקים אשרי כל בו דבקים ההולכים בתורת ה' יומס ולילה לא יחשה לזכור נא תורת
משה	בלא פסיק טעמא מראה פנים לטהור ולטמא ביאר כל רזי עמיקא וסתימא בתשובה חשובה שלמה מלאה על כל גדותיה וגדותיה ויתנה לנחלה לבני ישראל
לפני	יריח דור דורים אורו וזיו אורות מאירים דבריו מאירים ומתמימים כתומים ואורים וכזוהר חרקיע מזהירים והטעימנו שמן דבש וסולת כאגור בן יקא אשר ברכים קיהל קהילת :
בני	ציון היקרים המסולאים בפולשמוע חכמתו הפצים ובאים בעשותו לתורה ציצים פרחים נאים בים תרשיש ממולאים נטה לבולעשות לעולם עקב מילי מעליותא הפיצם בישראל
ישראל	בשני שמות אשריך שלכך זכיתם התשובות החביבות שחיו גנוזות עד הנה בעיניך לראותם מפרים לאכול ומימיהם המתוקים לשתותם כן תזכו לחיות בנועם ה' ובדרכי משה לילך באורחותם ולעמוד בשערי ירושלים הבנויה על שמותם עם כל בני ישראל על צבאותם :

מפרי פי איש תשבע נפשו ה' הקצין וראש כבוד הר' יעקב אליעזר בן הקצין כמר משה ליוזש זצ"ל מוילנא הנשוי בת בחו של הגאון המחבר ז"ל אשר לכבודו כבדו מהונו ומהודו הוא כפרישיו ואנן ברגילנו ובידינו יוכהו' למלאות משאלות לבולחפיץ ענן אור מפרי הגאון וחפץ' בידו יצלת יוכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות ויאכילם הש"ת נחלת יעקב אבינו אמן :

שאלות ותשובות א ב

יהושע משום בר קפרא מעשה באשה שבאח לירושלים * ותינוק מורכב
 לה על כתיפה והגדילתו ובא עליוה והביאום לב' וסקלום לא מפני
 שבנה ודאי היה אלא * שכרך אחריה ע"כ הרץ לך דאע"ג דאותו המחזיק
 עצמו שיוע אם הוא אמת או לא א"ה סוקלן ושורפן אותו ובודאי אלו
 הוימועיל לו שום אמתלא ומענה לא הוי נסקל ונשרף על החוקה ואין
 לחלק ולומר דלעולם נבי נרה אין לוקה עליה אלא בעלה דלא מהימנן
 ליה נגר החוקה אבל לדירה שריא הואיל והיא ידעה האמת * והא דסוקלן
 ושורפן על החוקות התם שאני דחוקה לא היתה על פיה אלא אחרים
 החזיקוה בכך כרמשמע הלשון איש ואשה תנוק ותנוקות שהגדילו בבית
 וכן מעשה באשה שבאח לירושל' דהחוקה ע"פ אחרים אבל כשהחוקה
 על פיה כמו בנדות שאין אחרים יודעים אלא על פיה שלובשת בגדי
 דות * או שאמרה להם טמאה אנכי אימא לעולם דלא מקרי חוקה
 (א' ש"ס פלגין בין חוקת נדות דמוקזין לה לחוקת טהרה
 לחוקת עריו' דלא הוה להם חוק' היסור מעולם) ולכאור' נראה כן * מהא
 דאיתא פ"ב דכתובות (ק"ב ע"ב) האשה שאמרה אשת אישי הייתי
 וגרושה אני נאמנת שהפה שאמר הוא הפה שהתיר * ולומר התם מקרא
 דאמרין הפה שאמר הוא הפה שהתיר * ובודאי מיירי התם אע"פ שלא
 אמרה כן תוך כדי דבור * רק החוקה באשת איש ימסרבים * א"ה
 יכולה למימר אח"כ גרושה הייתי * וכמו שאמרו התם מעשה באש' אחת
 גדולה שהיתה גדולה בניו וקצפו עליה בני אדם שאינן מהוגני' לקדשה
 ואמרו להן מקודשת אני לימים עמדה וקדשה עצמה * א"ל חכמים מה
 ראיית לעשות כן אמרה להם בתחילה שבאו עלי בני אדם שאינם מהוגני'
 אמרתי מקודשת אני * עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדותי וקדשתי
 את עצמי וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו
 אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת משמע אע"ג דהחוקה למוקדש' ע"פ
 דבורה ימים רבים (כדמצינן לשלון לימים קדשה ע"ג) א"ה נאמנת
 אם נותנת אמתלא לדבריה ולא מוקדש לה החוקה * ואע"ג דחלקו הפוסקים
 אהא דקאמר במשנה א"ה הייתי וגרושה אני דנאמנת אי בעינן דוקא תוך
 כדי דבור או אם נאמנת אפי' לאחר כדי דבור כמו שכת' הר"ן (פ' האומר
 והט"ז פ"ב ד'איש' והטור ס' ק"ב) היינו בלא אמתלא * אבל אם
 נותנת אמתלא לדבריה נאמנת אפילו לאחר כמה ימי' (וה"ל כדון דין
 דנותנת אמתלא לדברים דנאמנת) כמו בהדיא מעשה דקצפו עליה
 בני אדם שאינם מהוגנים (שהאיניוס חכמים לפי שנתנה אמתלא) וא"כ
 על כרחך הא דסוקלן ושורפן (היינו כשאין נותני' אמתלא * כמו שהיה
 איתתא דלתיא לירושלים כיון שלא נתנה אמתלא נראה דלא היה היתר
 מעולם) ולכן מחזיקין לה התם בודאי ומשעם זה אמרי' התם דאין שורפין
 תרומה על החוקה * או משום דבלא דבור דידהו החוקה באה להם
 מאחרים * ולכן לא מהמני אח"כ אבל במקום דהחוקה באה להם מצד
 דבורה לעולם אימא הפה שאמר הוא הפה שהתיר וא"כ כנדרן דידן דליקא
 בנזו אפי' דהרי היה לה חוקת טהרה * וגם לא החוקה רק על פיה א"כ
 ודאי נאמנת בנות' אמתלא לדבריה * ומאחר שהביעל יורע ג"כ האמת
 א"כ ודאי שריא * וא"ל מאחר דשרי' לבעלה שבעתה אמתלא עמו בטהרה
 ויכולה לחזור בה א"כ אף קודם שתתו' בה יכולה לשמש עמו בסתר *
 ואין בזה משום הא דאמרין (שבת דף מ"ד ע"ד וף ע"ד) כל מקו' שאסרו
 חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור דמאחר שאף
 אגמראית העין היו יכולין למצא להם היתר ולהגיד אמתלא שלהם וכמעש'
 ההוא עצמו נאמנת ליתן האמתלא עליו מידי דהוה אהא דאמר רב
 המנוא (גיטין דף פ"ט ע"ב) האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת
 ופסקו הפוסקים דאם קבלה קדושין מאחר בפני בעלה הראשון דהויין
 קדושין ש"מ דקבלת הקידושין הוי אמר' הגירושין וא"כ ה"ה כנדרן זה
 וראי' לדבר מענין יצחק אבינו עם רבקה אשתו בשנתו את טעמו לפני
 אבימלך שאמר עליה אחותי היא * ושמש עמה בסת' שנא' וישק אבימלך
 בעד החלון הנה אף ע"פ שהחזק לכולם באחותו מ"מ היה מותר לשמש
 עמה אע"ג דאותו אסור' לבני נח כידוע מבריתם ז"ל (א"ה וס' כן
 היה לו לאבימלך להוכיח את יצחק על זה או לענוש על הדב' ויודגס דפק
 דאמתלאותו * ודאי הנהכל יצחק כנדר דמאחר שיש לו אמתלא כנזרה ראי'
 היות נאמן על הדבר וק"ל) אלא ש"מ דמאחר דהוי ליה אמתלא כמו
 שאמר כי אמרת רק אין יראת אלהים במקום הזה דהוי שרי וא"כ ה"ה
 כנדרן זה דא"ל דשאני לגבי יצחק דהוי מצי להתירה אפילו למע' שהחזיקה
 לאחותו * ולומר להם כמו שהשיב אברהם באמרו אך לא בת אחי
 אותה האחות מותרת לבני נח * וכן הוי שרי דהא לא ראל לה אמר
 להם יצחק אחותי גמורה היא היה מתיר' להם בענין זה * ולא היה מולל
 אתם לומר אין יראת אלהים במקום הזה * אלא אמר' ואלו היה מולל
 אחותי גמור' * ולכן הוצרך לאמתלא זו ולא היה מספיק לו התייר' של
 אברהם אביו * ואין לחלק ולומר דלא לעולם אימא לך דהחוקה נדה
 שבעותיה לא צריכה (כ"ל מהני דמן הוה משעווע הענין) אמתלא

לקדם רבותיכו שגבריתם. כל'א' יתברך ויתרום לפי מעלת מדרגתו שלום :

א על דבר עקור השלחן ממקום למקום על סמך שיכרד באחרונה ויעלה לשתי האבילו' שלא היה נראה לי לפום חולשת שכלי מצאתי און לי כהר"ן פרק ע"ב פסחים נ"ב והא דתנן מי שאכל ושכח ולא בירך וחזרו למקומו ויברך • וכת' שם ה"מ בשוכח אבל לכתחילה קודם שיעקר ממקומו צריך לברך וכדומה לזה כתב הרב בו הלכות פסח דאסור לעקור ממקומו ללכת למקום אחר אפי' הניח שם וקן או חולה לא לדבר מצו' עוברת על"כ (ג' ס' קע"ח) והטור הארוך כתב על זה דלא נדוירא כן בגמ' ומ"מ נראה דעד כאן לא פליגי אלא בחמ' למקומו והניח שם מקצ' בני החבור אבל בלאו הכי משמע דלכילי עלמא אסור דבהא לא פליגי דלכתחילה אסור כדברי הר"ן דלעיל דיי מזה :

דבר השני שנפלה: ממולוקת בין הנאינים כשאוכלי פת למתן השתי' אם צריך נטילה על הפת. ואומר אע"פ שידעת שאין הכרעת תלמיד הכרע' מ"מ מאחר שהייתי במניין כשדברו מזה הדבר לא אוכל להתאפק לחוות דעתי גם אני ועובר עלי' מה. תנן משנה שלמה' ב' ביצר מברכין (דף נ"ד ע"ב) דכל שהוא עוקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסט את הטפל' ואפי' בפת אמר' ביה טפל כרמוכא התם גבי דג מליח ואכל פת עמו כו' ואין לחלק בין דבר המסלק היותו לדבר הגורם המתקת שתייה כרמוכא בתרומת הדרשן (סו' ל"ב) ולא מחלק ברכי כלל רק שמחלק בין אוכל דבר הטפל קודם לעיקר דאז צריך ברכה על הטפל ובין אם אכל העיקר תחילה ואח"כ בא הטפל כרמוכא התם מדבריו וזהו חילוק אמתי וע"ז מסולקת הראייה שהכאי המכמיר מדבריר לו'גדר' לו דברים שכתב שאם אוכל כרי לשתות אחרי' אינו כטל לגבי שתייה צריך נטילה דכל זה לא מיייר' לא באוכל קוד' השתי' לגמרי דאז הטפלה נאח' ראשונה' ולכן אינה כטלה לגבי השתייה. אבל כששתו ראשונה אח"כ אוכל' מעט למתן השתי' אין צריך ברכה דכטל לגבי שתייה כמו שכתב מהר"א בתשובה דלעיל' והביא ראייה לדבריו מספר א' וזגראר' ה"ה לענין נטילה דאין חלוק בין ברכה לנטילה ואין להשיב מדבריי רבי' ניה דלעיל' דקאי התם אישבי' כסעור' כש' ראשונה דכבר התחילו לשתו' אפי' ה' צריך ליטול כשרוצה לאכול דאם הם דהפליג בסעודה והוי' עקירות מקום כמבוא' התם וגדול' מזו כבת דכל כו' כהל' ברכת הפירות' ל' מדרקח שמוציאין על' הפת ואותו פת טפל' למרקחת שהדבר ידוע ואין באים שם לאכול לחם ואותן הרקיקין אינם אלא לדיב המרקחת' ליהן כרי שלא יטנפו היד' בדיש הלך הרקיק היא טפלה וברכה למרקחת פוסדה עכ"ל:

שאלה על אשה אחת שילדה ג' פגמים בחדש השמיני והחשה שעין הרע גרם לה זאת ורצתה להסתיר עבודה מבני בית ושר אתה ושכינותיה ודסכים בעלה עמה שתאמר שמא היא כפני בני יתה בתחלת עבודה כדי להסתיר הענין יעכשו שאלתה אם בעללה יותב לבא עליה תוך אותם הימים בחדרו אשר עמו מאחר שלפי האמת היא טהורה :

ראה א'נ' דנאמר פ' המדיר (ד' ע"ב ע"ג) ויבט' קידוש' (ד' ע"ג) אמר' ביהודה הוחזק' נדה בשכנות' בעל' לוקה עליה שום נדה - והוסיף הרמב"ן ז"ל הביאו הסור (י"ד ס' קפ"ט) וכתב אם הוחזקה נדה בשכנותיה אפי' נותנת אה"כ אמתלא לדבריה אינה מגנת והוא יות' גרוע מאלו אמרה טמאה אני לך דנאמנ' אם נתנה אמתלא לדבריה כדא"פ"ב וכתובות (ד' כ"ב ע"ג) א"כ ש"מ דבהווחזקה נדה בשכנותיה הוי כאלו ראתה ודאי - וכמו שכתבו הר"ן והמ"פ ד' איסורי ביאה לרעת הרמב"ן וכתב שם המ"מ שזהו נ"כ דעת הרמב"ם - פ"ז זה אפשר לרזן בגזון דידן לאסורא - מ"מ נראה דיש לדקדק מדברי ר' ב' יהודה עצמו דשרי דמדקאמר בעלה לוקה עליה משום נדה ולא קאמר היא עצמה תלקה משו' נדה אם בעלה עליה ש"מ דיוק' בעלה שאינו עני מטומאתה וטהרתה הוא דמהני ליה חזקת השכינות - אבל לגבי נדה אם יודעת בעצמה שאינה טמאה אלא שהחזיקה עצמה בכך או הוחזקה מן השכינות שלא כדון אינה לוקה וה"ה בגזון זה דידן שמתחילה בעלה אלא באחיות עינים דהוי שרי מיהו איכא למימר דאדרבה דרב גורא כולה לרבותא נקט דלא מבעי' היא עצמה דפשיטא דלוקה מאחר שהחזיקה עצמה לנדה פשיטא דלוקה אלא אפי' הבעל דלא עביד מדי - ז"ל לא אני מאמין לדבריו דהא הניס א"ה לוקה והאיה לפירוש זה האחרון הא דאמר' סוף קידושין (ד' פ"ט ע"ג) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ללקח על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות ואין שורפין תרומה על חזקות מלקין על החזקות כדבר דתנא דאמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה - סוקלין ושורפין על החזקות דרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא איש ואשה תנות ותתקורט הטיילו בתוך הבית נסקלין זה על זה אמר ר' שמעון בן פזי משום רבי

二

א ב ג ד

תשובה דין זה יש לבררו מראש דאיתא פ' מי שמת (דף ק"ח ע"ג) - גרסני' שלחו מתם - בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלוקחות - וזו היא שקשה ברני ממונות לימרו ליה אבוקר מזבין ואת מפיק - מאי קושיא מצי אמר מכח אבוקר ואבא קא אתינא - תרע דכתיב תחת אבותיך יהיו בנך תשיתמו לשרי' בכל הארץ וכו' עד ההוא בכרך' הוא דכתיב עכ"ל הגמרא ופי' שם רשב"ס ו"ל' להבן מוציא מיד הלוקחות מפני שהן ראוי' לאבא ליה הבן מעולם שיוכר בהן לקהות מכחו - וכשם שהראוי אינו משתעבר כך אינו נמכר כו' עד וכן הלכה עכ"ל - עוד פריך בגמרא אחריה דקאמר ההוא בכרכה הוא דכתיב ופרד ולענין דינא לא והתנן כו' עד ואי סלקא דעתך לא מצי לממר מכח אבוקר דאבא קאתינא דהחזק לענין בכרכה הוא דכתיב כי נפל כו' ומשני בגמרא דמתני' ליבא למשמע מינה ופי' שם רשב"ס אהא דפריך והתנן ו"ל ואמאי אמרינן זו היא שקשה ברני ממונות דמשמע דאין מוציאן ראייה דלבריהם והתנן כו' ואח"כ פי' נמי אהא דרחי דלאו מתניתין היא ופי' ח"ל והשתא ליבא וכן תחת אבותיך יהיו בנך דלענין דינא לא אשכחן כמתני' שום ראי' למלתא דשלחו מתם - ולכן קשה הוא ברני ממונות - והכי הלכתא בדלוחי מתם דהיינו ש"ל אלא דלא אשכחן כמתני' שום ראי' מפורשת למלתא עכ"ל משמע מפי' רשב"ס דרשעם הבן מוציא הוא מטעם דלגבי האב היה ראוי ולא יוכל למכרו - ולכן מצי הבן למימר מכח אבוקר דאבא קא אתינא וא"ל אם כן אמאי קשה הוא כו' מהלא איכא פהם מפורש כמתניתין דראוי אינו משתעבר כמו שהביא רמב"ם מתניתין דפ' יש בכור - וכבר כתב הרשב"ם דכשם שאינו משתעבר

שאלות ותשובות ג

דבר שלא יוכל אביהן לקיים דא"כ היו צריכין לפרוע בל החוב וכו' לסלק ערעור זה מן היתומים אומר שג"כ פשוט הדורה תנאי ופשוטים מן החוב אם מקיימים התנאי דכן כתב הטור ח"מ סימן ר"י ו"ל א"ע ג' דאין אדם יכול להקנות דשכ"ל יכול להתנות בדבר שלא בא לעולם עכ"ל וכן הוא במדרכי פ"ק דכ"מ תשובת מהר"ם על שמעון שהיה לו בת קטנה וראובן היה לו בן קטן וכתב לו שמעון לראובן לשחייה כנגד ראוי לקדש אם לא אקבל קידושין לבתי אתן לך עשרים זהובים כו' ופסק מהר"ם דהואיל והמקנה והקונה היו בעולם רק שתלו תנאן בדבר שלב"ל תנאן קיים א"כ גם בגדון וזה הרי המקנה והקונה היו בעולם רק שרצו תנאן בדבר שלב"ל תנאן קיים דאין לחלק ולומר דשאני כאן שבידו לקיים התנאי דכבר נתבאר לעיל דמשום הא לא נרע ואין להשיב אמר שהיתומים צריכי' לקיים התנאי כדי לפטור מן החוב כו' מאיכא למימר דלמא לא היתה כוונת המוריש במלת (הן כראוי) הן במחוק על ראוי וזה אלא על שאר ראוי והואיל ואיכא לספקי כהא יד בעל השטר על התתנוג' והנה שמעתי על חכם א' שרצה לחזות כו' ע"ל זה אישיב כי זה אינו דו' תשובות בדבר חרא דלפי טעם זה היו צריכים למימר איכא ראוי אחר דעדיף מראוי וזה על כו' ל' דלא כיון המוריש על ראוי נרע כזה רק על ראוי הטוב ממנו דאין לא הכי אלא שזה הראוי העדיף מכל ראוי האך נזכר שלא כיון על ראוי זה אלא כיון על ראוי הגרוע ממנו כ"ש שכיון על זה אלא ראוי צריכים למימר שזה הוא העדיף מכל הראוי והוא ליתא מרגסי' פ' יש כבוד לנחלה (דף ק"א ע"ב) אמרנו שכונתו לעיל דקנינה הבכור אינו נוטל בראוי כבמחוק כו' עד וכולן אין נוטלים בראוי כבמחוק ופריך בגמרא וכולן אין נוטלין הא תו למה דא קתני לה רישא ומת' לאתויי נכסי אבא דאבא עכ"ל הגמ' ופירש"י אם היה אבי אביהן חי בשעת מתת אביהן היו נכסים ראויים לפול להם כשימות אע"פ דודאי עתידין לפול להם ואפילו יש לו בן אחר ישלחו אילו חלק אביהן וכו' וס"ד אמנא כמחוק דמי קמ"ל סיפא דאי מרישא ה"א ראוי דקתני דאין הבכור נוטל איירי בשאר ראוי כו' א"כ משמע דאי לא הני סיפא היה נוטל בראוי זה משום הדורה ס"ד דהו' כמחוק ואע"פ דאין נוטל בשאר ראוי א"כ בגדון דידן נוטל בשאר ראוי כ"ש דנוטל בראוי יפה כזה וגם מוכר דאין דבר דנקרא ראוי שהוא טוב מראוי זה ראל"כ אמאי לא משני עדיפא בגמרא דסיפא בא לדבור אתו ראוי הטוב מזה דא"ל דס"ל לגמרא דבכור נוטל באותו ראוי הטוב מזה דהא מתני' סתמא קתני אינו נוטל בראוי כבמחוק משמע כהד' ראוי נוטל בשום ראוי רק בדבר שהוא מוחזק וזו היא ראייה מופתית אין להבחישה רק מי שחולק חלקו הנפוצה וזו היא להשיב עליה שזה אינו מופת רק הטע' דהרי מצינו ראוי עדיף מזה דהרי מלוה מקרי ראוי לגבי בכור כמו שפסקו' הלכתא פ' יש נוחלין (דף קס"ד ע"ב) ולגבי כתובת אשה וב' הנקרא מוחזק וב' חובות אשה נזכין מהם כמו שפסקו התו' פ' יש בכור (דף כ"ד ע"ב) ולא כראוי ופ' י"ב (דף ק"ב ע"ב) וא"כ ע"כ ראוי זה הוא עדיף משאר ראוי ואפי' ראוי דנכסי דאבא דאבא דהא תנן ואלו אין נוטלין בראוי כו' עד וכתובת אשה א"כ כתוב' אשה אינה נוטלת בראוי ואפי' נביא ממלחה בעלה וא"כ שמעינ' שמלחה הוא עדיף משאר ראוי והא דלא משני בגמרא לאתויי מלוה ואמר לאתויי נכסי אבא דאבא ע"כ צריכים למימר דמשום כתובת אשה נקט דכתובה נגבירה ממלחה ואינה נגבירה מנכסי דאבא דאבא וא"כ לעולם אימא דלמא נותן מתנה זו לא כיון רק אמלחה וקראו ראוי כמו שיקרא לגבי בכור ראוי ודוקא מלוה שכתובה נובה ממנו שעבר לו אבל שאר ראוי שאין כתובה נגבירה ממנו לא שעבר לו והנה שמעתי שכתובת בדבר זה שזו הקושיא אינה כלום מן הסברא ומן הגמרא מן הסברא כי זה אינו נראה שנאמר שכיון במלת ראוי על דבר שנקרא ראוי גבי בכור ונבי בעל לידוש אשתו לבד ולגבי שאר דברים מקרי מוחזק ולא נאמר שכיון על דבר הנקרא ראוי לכל דבר מן הגמ' כי אבא לך ראייה דאין לחלק עליה דנותן מתנה דינו כמו כתובה אשה וזהו כמו בכור לענין ראוי מרגסי' פ' יש נוחלין (דף ק"ב ע"ב) תנאין אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבתו נכסים לאחר מיתת אביהן ר' אומר נוטל בשבח מאיטעמיהו דרבנן אמר קרא לתת לופי שנים מתנה קרי' דתנא מה מתנה עד דמטי' לידה אף בכור עד דמטי' לידה ורבי נמיהא כתיב לתת לו והוא שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי עכ"ל הגמרא והשתא איכא למידק (ס' הו"פ) נותן מתנה לענין ראוי כמו בכור ולענין מתנה מקרי מלוה ראוי כמו בכור א"כ (מה מקשה) ורבי נמיהא דלמא הכתוב קראו מתנה לענין זה דכמו דלגבי מתנה הו' מלוה ראוי (והו' דין) הא דין בכור וגם התרצן אמאי לא משני כן אלא וראינו' מ' דלמא מילתא דין מתנה דין כתובה ומלוה קרי' לגבי מתנה מוחזק כמו שנקרא מוחזק לגבי כתובת אשה וב' ח' ועוד אומר דעל כרחך במקום שנקרא מלוה ראוי

דא"כ א"ה יכולי' למימר מכא אבא דאבא קא אתינ' וכן משמע מדברי הטור שכתב סימן ד"א ו"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל כגון מה שאירש מאבא מכור לך כו' עד היה אביו גוסס וצריך למכור לצורך קבורתו ואמ' מה שאירש מאבא היום מכור לך תקנו חכמים שיהא מכור משום כבוד אביו כו' עד אפי' אמר מה שאירש מאבא היום מכור לך ומת הבן בחי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלוקחות ואפילו הרמים שקבל אביו מהלוקחות אינו צריך להחזיר שכיון שמרת הבן בחי האב לא בא מעולם הנכסים לרשותו וזה הבן הבן בא מכא אבי אביו עכ"ל משמע מדבריו שאף במקום שמכירת האב מכירה אפ"ה הבן הבן מוציא מיד הלוקחות והואיל ולא באו הנכסים לידו אין הנכסים באים מכא אלא מכא אבי אביו ואפשר שאף דברי הרמב"ם שכתבתי לעיל יש ליישב דה"ל נמי כסברת הטור אמנם דברי המני' משנה מכאורי' כדברי רשב"ם ושכן הבין דעת הרמב"ם ועיין שם וא"כ אחרי שרבים חולקים בדבר הזה פלוגתא דרבנותא א"כ המוציא מחבירו עליו הראייה ודבר ידוע שהיתומים קריים מוחזקים והתנן בא להוציא א"כ עליו להביא ראיה כדפסק המדרכי בכתובות (פרק הכותב בשם מהר"ם) דכל פלוגתא דרבנותא ולא ירעה הלכתא כמאן מוקמי' ממונא בחזקת מדינה ואין להכריע סברת הרשב"ם ממתניתין דבכורות שכתבתי לעיל דהיא ראייה לדבריו דהמדקדק בדברי הטור שוב לא יקשה עליו כלל מתניתין דבכורות דהרי כתב שרדי לא באו לידו מעולם וזה הבן בא מכא אבי אביו עכ"ל וא"כ גם מתניתין דבכורות הוצרכה למימר דאין נוטל בראוי דאי היה נוטל בראוי על כרחיה היינו צריכי' למימר דלענין בכורה והזכאלו באו הנכסים ליד האב דהרי אין הבכור נוטל פי שנים אלא בנכסי האב ולא בנכסי שאר יורשים וא"כ שוב לא היה מצי למימר מכא אבא דאבא קא אתינא ואל"כ הואיל ואין בירינו להכריע אם כן דלמא הלכה כדעת הטור ושאר רבנותא וז"ל דס"ל הכי ואם כן בגדון זה נמי אף ע"כ שכתב ליד בראוי כבמחוק ויכול להשתעבד הראוי כמו שאכתוב למטה מ' מה הואיל ומעולם לא אתא לידה יכולין היתומים למימר מכא אבא דאבא קא אתינ' מ"מ נ"ל דבגדון דידן איכא צד אחד דמשום זה כ"ע מודה בגדון דידן וזה בבאן לא כתב ליה ראוי כמחוק לחוד דא"כ לא התחיל השעבוד דאין אדם משעבד דשכ"ל ולזה לא תקנו נוסח השטור' בענין שיכתוב לו הירושה כחצי חלק וכו' דהא לא הו' מהני כלום והואיל והוא שלב"ל (וכמו שכתב המדרכי פרק יש נוחלין תשובות מהר"ם דלס' כתב לו סקס כחלק אח' מן הנכסים ונתתו הנכסים אינו נוטל חלק כמו ססס לו בשעת המתה משום דאין אדם מקנה דשכ"ל) אך כתב לו שטר חוב שחייב לו אלף זהובים והתנה שחוב זה לא יפטר אלא א"כ יזמינו יתנו לו בראוי כבמחוק ופשוט הוא שכל זמן שיתומיו אינם מקיימים התנאי חור החוב להיות בתקפו ובכבודו וא"כ לכ"ע צריכים היתומים ליתן לזמן הראוי כמו שהתנ' אביהן כדי לפטור מן החוב שנתן אביהם על נכסיו דאין לפקפק ולומר דהואיל ואין אביהם יכול למסור הראוי הואיל ולא בא עדיין לידו ג"כ לא יוכל להתנות עליו דו"א דא"כ גם בנכסים עצמן המוחזקים שנתנו לא יטול מכא תשובת מהר"ם דלעיל לא ודאי דאע"כ אין יכול להקנות דבר שלב"ל מ"מ יכול להתנות עליו וזה' בראוי ותו דהרי כתב הטור אכן העור (בסימן ל"ח) וז"ל אם התנה עליו שיתן לו פלוני חצרו או שישא בתו לבנו וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי בידה לקיים ותתן לפלו' ממון עד שיתן לו פלוני חצרו או שישא בתו לבנו עכ"ל והנה דבר ברור שאין האשה יכולה למכור חצרו של פלו' מאחר שיכולה להתנות עליהם הו' תנאי ה"ה בגדון דידן דאע"כ דלא יוכל למכור ראוי מ"מ יוכל להתנות עליו ואל' יטען מאמר הטור שהרי בידה לקיימה שתוכל ליתן ממון כו' (למידק לפרש) רשם טעמא דכילה להתנות משום דבידה יכולה לקיים התנאי אבל בגדון דידן שאין בידה לקיים התנאי והיא יכול לעשות שאביו יצחק יתן לו נכסיו ומשום הכי כאן לא הו' תנאי אלא יבהלונך רעיונך לומר כן כי גם זה הבל ורעות רוח דגם כאן הו' יכול ליתן לאביו ממון הרבה שאביו כעצמו יכתוב לחתנו חצי חלק (וכך בכל) וגם בלא אביו הו' יכול לקיים תנאי בדרך שהיה מפייס את יורשיו כראוי כסף או כדברים שיקיימו תנאו ותו דהא דכתב הטור שהרי בידה לקיים תנאו כו' לאו למימרא דאלו אין בידה לא הו' תנאי והמעשה בטל אלא אדרבה לא הו' תנאי והמעשה קיים כדאי' בהדיא בגיטין פרק המגרש (דף פ"ד ע"ב) כלל אמר רבי יודא בן תימא כל שאי אפשר להתקיים בסופו והתנה עליה מתחלתו אינו אלא כמפלוגה בדברים ולא הו' תנאי ומעשה קיים וכן פסקיכל הפוסקים וא"כ ג"כ בגדון זה נכא על היתומים משני פנים אם נחשב תנאי זה דבר שהיה יכול לקיימו א"כ תנאי הדורה וצריכי' לכל הפחות לקיים תנאו ואם נחשב שלא היה בידו לקיימו א"כ מפליג בדברים דהו' ותנאו בטל ושטרו קיים ואפי' הו' רוצים לקיים התנאי לא מהני ולכן באמת הוא שתיקתן יפה מדיבורן לומר שהוא

התשובה 'ה' הכתובה כאן המתחלפת שמו יוצא וכולי אינה נדפסת
בסגנון מהרש"ל רק משום שהשיב מהרש"ל להמחבר בענין
תשובה ג' מענין חזי וכו' הלא היא כתובה בתשובות מהרש"ל בסי' כ"א :
ה' שמו יוצא ומשבו יוצא בנאם הגבר לאוכל ואחיהאל
אשרי לדרו ששריו ברוכו לאור ולמופת ביקותיאל.
גדול כשמיא ענותון כהלל . כל עוף הפורח עליו כשעה שעומק
בתורה מיד נשרף כזנתן בן עוזיאל . בו סתרי התורה א"ל
צפ"ו וסתרי ומישאל . כל הדברים שגשרבחו מחזיר כפלפלו
כעתניאל . כספור הנשוא ובספור הנשוא או בהגדת התהלה
ובמספר הנשוא במחזיק ובנאר לז' נאר לדרוש במוסכם ובטעמי
ובמסופק ובמושאל כי בהכמתו יתהלל המתהלל . הוא הגאון מ"ר
שאריי מוה"ר שלמה בן הגאון מוה"ר יחיאל ש"ן לבד שלום ולתורא
שלום ולכל אשר לו שלום . הגיעני מכתב מעלת אדוני מורי יקר הוא
מפנינים מעולת ספירי ואגלי ואשמח בו בראיתי שהשי' מלא משאלות
לבניו וזה כי נמי יהיית מואשרו לשלחן של מלכים מאן מלכי רבנן
לתחות כנקניהם לשאוב מצימיהם ועתה הקרה' לפני את השלחן אשר
לפני אדוני אשר נהניתי ממנו כנגדה מזוי השכינה אף כי דברי אדוני
האחרונים קשים מן הראשונים מ"מ לא אוכל לדון לפני מעלת אדוני
ולחשי' על דברי מעלת רום כבודי לא דרך משא ומדון רק כמשתפק
בדבריו ואולי כי קוצר המשיג ועומק המושג הוא הפכה מלהבין דברי
אדוני על אמתתן . ואחזיל להקדים בדברי' אדוני והצעתם .
ואחר כך אציע עליהם ספיקותי במהרה תכליתם . כי תורה היא
וללמוד אני צריך הקיריתם . כמאמר הנכם כי לא טעם טעם שמחה
מי של'א טעם שמחה ספיקות' והתרתם . כתב מעלת הדרת
קדשו דמר חז"ל כרבת חז"ל ומייתן ואדע הטיג' שמצא מעלת
אדוני בדבריו . ובדאי שישחת חולין של מעלתו צריכין לתלמוד
כאומרו מונגה שקשה כאבן שאבן בו לית' וזוהר תורה .
אך אם ידעתי אולי אוכר' להראות שהיא בועת של מיס' זבים .
ואף כי קשה כסלע אולי אוכל אכר' בצור במטה אשר

שאלות ומשובות ה'ו

כיוי להוציא ממנו ע"ל וכתב לי מעלת כבוד קדשו: אנת משה ספרא רבא איה חכמתך איה סכלתנותך: שלא רי שדברך סותרין דברי הגאונים אלא דברך סותרין זו את זו ע"ל מעלת אדוני: הנה דעת אדוני נראה לי מרחק שדברתי גחלות עצמו ראשיהם ממני: ועל כן קראני מעלת אדוני ספר"א רבא: וכתב אלי שדברי סותרין דברי הגאונים וסותרין זו את זו: לא גדול אנכי משלמה שאמרו עליו פ' במה מדליקין (דף ל' ע"ב) פתח ואמר אנת שלמה איה חכמתך כו' ואמרו שם ואף ספר משלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה: ומפני מה לא נגזרו: אמרי ספר קהלת לא עניינן ביה ואשכחן ביה טעמא: ה"ל לעיניינן: וכן אני אומר אילו לא השליך אדוני מורי דברי אחר ניו ולא היו לאדוני כלא נחשבים בודאי מצא בהו טעמא דמאי דברי נסתרים כו': הראשון שכתב מעלת רוס כ"ח ח"ל כתבת ח"ל שטעמא קשה כאבן שאין בו לחלוות כו' זה אינו בנמצא נהי דמאי לאבן במשמוש הדי מ' מאינו קשה ממש כאבן: שא"כ לא הורה גרע מאטום בריאה וכן פירש"י (חולין דף מ"ח ע"ב) שהם מלאים מוגלא קשה ע"ל: ראה אדוני מורי הלא דברי בעצמן כתב מהר"י בהלכות בריקה שלו שכתב ח"ל: אבל אם אין בהן מוגלא אלא קשים כאבן אינן אסורות א"ל בסמיכותם נקראים טנרי והמקרא אומר והסרותי את לב האבן: אף שאינו קשה כמותו רק לדמותו לו בקשיותו וערלת לבו הערל ואף מדברי מעלת כ"ח נלמד זה באמרו אף שדומה לאבן במשמוש הדי כו' ומר שכתב לי מעלת כ"ח מ"מ לא קשה לנמרי כאבן שא"כ מה גרע מאטום בריאה כו' נראה מדברי מעלת כ"ח שההפך בין הטיגרא ובין האונה הוא לענין הקושי והוא בעיני תמיזה נשכנה פה קדוש יאמר דבר זה: כי זהו הפך מדברי הסמ"ג ומייתי לה הג"ה מיימו"פ ח"ל אטום בריאה שמשמשו קשה ומראיהו כמראה ריאה: אבל אם מראיהו דומה למוגלא היינו טיגרא ואמרינן דכשירה ע"ל והוא פירוש רש"י פרק אלו טריפות (דף מ"ח) שכתב שם ח"ל טנרי גדולים מכנדי וכן הקשו כסלע ואין מראיהו דומה לריאה אלא דומה למראה מוגלא ולא היוני אטום בריאה ראטום אין שם צמח ואין משתנה מן הריאה אלא שאין עולה בגפיה ע"ל נראה בהדיא דהחילוק בין האטום והטיגרי אינו לענין הקושי רק לענין המראה כלבד ומעתה לא אוכל לדעת מה הביא מעלת אדוני ראיה מדברי רש"י כי מן הנראה שהוא בעוריו ואף אמר קשה כסלע שהוא דבר יותר קשה מאבן כמו שאכתוב למעלת אדוני למטה: ואם דרש מעלת אדוני לשון הדין ר"ל יתור לשון באמרו שאין כי לחלוות של תורה וכו' חפס מעלת אדוני עלי מאחר שהיית הטיגרא מן המוגלא אי אפשר שלא ישתייך בו שום לחלוות מעט הייתי יכול לתרץ: בערך הנמשל שהוא התורה שנמשלת למים חיים זכים וברים לא למעט לחלוות של מוגלא ועל כן הושבתי למעלה אולי אוכה להראות לאדוני שהיא מכוונה של מים זכים אך האמת אומר למעלת אדוני כבר כתב ארסמו בהיות המחצבים ח"ל האדים בתוך הארץ הם ב' מינים: הא' לח מטבע לחות המים ואחר יכש מטבע האש והמתחה מהם: הא' ב' מינים הא' נחצב כאבנים היוצאים מן הארץ שאינם זכים כורנד כו' וכל אלו הנה מן האד העשני אך הנה מן האד הלב הנה ב' מינים האחד מהם הוא נתך כנחשת וכסף וזהב וכיוצא בו: והא' ידקע ככרול ע"ל ומצאנו המקרא אומר (פרשת עקב) ארץ אשר אבניה ברזל אף שהיוניו מדבר לחטבע לחות המים והנה אנו מוצאים הכרזל קשה מאבן ואין לא אקרא דבר קשה כסלע כמו שפירש"י ח"ל אשר היוניו ממוגלא אשר מורכב מטבע מים ועפר אבן על כן איננו רואה שום פתירה בו בדברי עוד כתב מעלת אדוני ח"ל מרבך נראה שכוונה המים זכים הן בעילוי יותר מטנרי כפי המשל אשר אנו עוסקים בו כו' ומר רצה להדמות הענין בתכלית הבריאה ולא נמצא כן בספרי הגאונים שהדי הטיגרא כשירה בכל מקום אפי' בשפוליוב"ש בתרתי דסמיכי להדי מה שאין כן בכוונת טריפה במים זכים בתרתי דסמיכי להדי ע"ל דמר הנה לא אוכל להתאפק ולומר לו יהא כדברי אדוני מ' מ'ש לספק מאחר שבראשונה לא העלה מר רק טיגרא אחת ומאחר דבר אדוני ושתיים לא שמעתי וא"כ מה ענינם לתרתי דסמיכי ואם בתוך זמן העלתה המכה צמחים סביבה עד כי נסמכו להדי מורה לא ידעתי כי אינני חכם להיות רואה את הגולד ואם רצון מעלת אדוני לתפסני במר שטיגרא כשרה בכל מקום אף שאינו בערך הנמשל שהיינו עליו וכו': נתעלה וישב טיגרא על הריאה ולא בועה: אף אני מצאתי מקום שהטיגרי טריפה ולא הבעתה וזה שכתב רבי משה ממדלינא בהלכות בדיקות שלו ב' בועות זו כנגד זו בין אינא לאונא בלא סירכא כשירה: אבל אם היה כצד א' בועה ומצד השני טיגרא טריפה לפי שהטיגרא קשה ופועה הכוונה כשמשולל זו את זו וינקוב אותה ע"ל וקבעתי זה הדבר ג"כ בחדושי לטור"ד ומעתה לא ראוי זה בראי דהוצרך השווה שבהן שהם כשרים בנמצא לבד והוא

הדרוש בינינו בדברי רבינו: ועוד אקשה מדברי רבינו על דברי מאחר שראיתי כל ר' לא אנוס ליה ובקי במלאכת הגיון שכתב ח"ל כתבו בעלי הגיון שהמשל לנמשל כחומר לצורה כו' ואף שבכתב רבינו היה כתוב בהפך שהמשל לנמשל הוא כצור לחומ' זו וראי מעורר כפי התלמיד המעתיק לשונו: כי הנמשל הוא העיקר כמבואר בהקדמת הנורה ח"א והוא נגלה לכל מכין: מעתה אומר מאחר שהנמשל הוא הצור והמשל הוא החומר: ראוי להיות שהמשל ימשך אחר הנמשל כמדרגת החומר אצל הצורה: ומעתה מאחר שכוונה של מים זכים יותר ראוי כפי ערך הנמשל שהוא התורה לדמות אליה ולא אל טיגרי שהיא יותר כשר כפי ערך המשל כפשוטו לכן ירעתי שכוונת אדוני לא היתה רק בדרך שכתבתי בראשונה: ולא כתב שניתר רק לכבודי להעלים הענין: ונרד לעומק הדין במה שכתב מר דתרי בועי דסמיכי להדי דטריפה כדברי מהר"ם (פרק אלו טריפות) והרא"ש ולא חש לדברי המדרי (פרק ח"ל) ורשב"ם וריב"ם שהסמיכי לתור מזה נראה גדולת רבינו ועומק לבו שיוכל להכריע בין הרים גדולים: אך הוקשה לי מה שכתב לבסוף ח"ל ואע"פ שרובם המכשירים וכן נהגו אלו השנים במנהג הקל וחומר תמיהני בזה לקרא מנהג קל מנהג שנתיים על פי חקיקים ראשונים המוכרים ואחרונים כגון מהר"י (בהל' בדיקה) ומהר"ל ח"ל שכתבו שהמנהג להכשיר במקצת מקומות כ"ש לדברי מעלת אדוני שכתב שרוב (הס) המכשירים אף שאינו נראה כן מדברי רבינו ורוחם בספרו תא"ש נ"ט שכתב שרוב הפוסקים פסקו לאסור: ואף כי דברי מעלת לאסור האד דברי מהר"ל (ומהר"י) מסכים לדברי מהר"ק בתשובה ולכן אומר אני שמנוקא אני מעין זה להיות דברי סותרין ח"ל לדברי הרא"ש עוד הקשה רבינו מדברי שמתחלה כתבת קשה הוא כאבן שאין בו לחלוות כו' ואחר כך כתבת ואף כי קשה כסלע כו' וזהו הפך דברים הראשונים שהרי סלע מקום המים ושם טבעו ע"ל דמר: ואי לא מסתפינא אמנא כי אלו הדברים מרפסים אנהא: כי מושל ראשון הוא שהסלע הוא דבר יותר קשה מהאבן ולזה נאמר אבנים שחקו מים ונאמר וכפטיש יפוצץ סלע ומדוע לא אכתיב איצטא מן האבן מים אף מן הסלע: ואף כי הוא מקום המים כ"ש שאבן הוא מקום המים כי כל סלע אבן הוא ואף אם אינו מתהפך בנושא להיות כל אבן סלע ואני אומר כי עיקר שם הצור שמוציא מים עיקר שמו הוא אבן: והוא נראה מטבע היות המים מתוכו: זה כי כתבו החוקרי בטבעיות כי סבת היות הנרות מן ההרים הוא כי המקומות הנבחרים מן ההרים הם כדמות הספוג העב שימשוך אליו המים ויקבצם מעט מעט וזה כי ההרים יולדו בתוכן מחילות ויעלו אדים מתחת המחילות ויעלו למעלה עד ששם יפגשו קרירות המקום ויתהו מים וידוע כי כל ספוגי הוא רק יותר מדבר שאינו ספוגי והוא האבן לא הסלע שעיקר שמו מונח על אבנים החלקים הנמצאים בנהל אלא שהושאל אח"כ לקרא אבן ג"כ סלע ואל תמה אדוני מאחר שכן הו' למה נקרא הצור יותר סלע ממה שנקרא אבן כי זה גורם השאלת השם ודוגמתו אמרו גדול כחן של נביאים שמדמין הצורה ליצירה כו' שנ' ואראה מראה כדמות אדם ולא אוכל לפרש אך ידוע לי שלמר נגלה פירושו ומקומו והוא בעקירה פ' בהעלותך וכו' ואומר אף שידעתי סוד הכאת הצור ונצחו הדבור בחטא מריבה מ"מ כראוי כתבתי ועל ידי לא יוכל המאציל לגנאי ח"ל ועוד אוסיף ואומר כי הנראה כדעת מורי שיש היתה החטא בחושי כי ההכאה והדבור הוא שזה בענין הסלע מאחר שע' הכאה לא יצאו המים כו' (ח"ס יתב הדברים האלה עיין בתשובה העתתת כל"ג לספירה תמ"א נחת: עוד תדע שמתוך דברי ענייני התשובה האלה נראה שחסרה תשובה אחת מ"ש הנאון המכנה בתשובה שעלי' השי' הנאון מוסר"ל ח"ל תשובה הסמוכה):

ו' ככ"ד לספירתו: שלוש ונועם לחדר תורתו: ואמהתא קיסרי ישירו תהלתו: לא חתל ולא שרקוהו בשפירתו: אמורת ה' שהורות אמירתו: מי ימלל גבורתו ותהלתו ח"ה ג"ל שאי מהר"ר משה י"ץ בצירוף שלום הכסא עם כל המתנה החינים בדגלת סביב שכיתתו י"ר שידה הכסא שלם בלי מבחיל ומחיר: קבלתי כתבך במגילה עפה כתובה פנים ואחר: וראיתי בו דברי חידודים והרגשתי כאימל בבשר והקפתי בחבילות חכמות ורובן חצונות ככלים שונות: והפנימות עגונות: והתורה חוננת שק ומתקונת: עם נערוותה כי ההרות בנים ומנות: הן הנזופים ומנות כערה וצללה בהורות הראשונות: וחכמת אריסטו הערל אליו היית פונה בכל פניות: והנהגה בהתבוננות מתוך כתבך ראיתי עליית עשן באפך כמקור ומתוך הכעס השב' חוץ מרבי הענה: ואמרתי כלבי ויהי מה אפסיק בשל' כי לאותן דברים המרים וחרים אין להם הפסק בגילגולן אם לא בכלימת פיו כאלמיה לולי שכתב עליה קדוש יאמר זה כו' הייתי מחדש מה שלא אוכל עתה לראות את עצמי בתוגת נפשי כדיואנבה אבא בגלגול מחיל' ת' ואמר ככל

שהרי אפי' בדברים היפים אמרובע' (דקמ"ו ע"פ) על כה"ג הרחק מפתח ביתה. ואין לך מינות ודיוטות כחכמתם. ולא יכל מגילה עפה לכתוב תוכן דעתי. אלא בידעיה ובחוב' פנים מול פנים. ועתה אני הגבר ראיתי כתוב בתפילות ובסידורי הבחורים רשום בהן תפילות אריסמו. וזו היא אשמת הנשיא כמותך שנושא להן פנים מאחר שאתה מערכו בדברי אלהים חיים. וכראי לעיני' בהם בהליכות לבית הכסא ודומהו מאחר (שלין) חשקה נפש בהן כל עיקר. ובאלף מחילות יותר היה למר לעיין בחכמת הדקדוק כי כתבך הם חומ' פרוצ' לרוב בנוכח ונסתר ונקבה וזכר ויחיד ורבים. כתבת כמה פעמים מה שבקשוננו אדוני הוא שני הפכים כאחת חיד ורבים כתבת הייתי ויכל לתרץ מדבר בערו וזולתו כאחד וכן רכור'. כתבו תשובות הקרמונות כשחשפתם בשם מן השמורת איד לכתוב בנט מלא או חסר או בסופו אלף או ה"א תוכל (לסמוך) על כתבים הראשונים של החכמים אפילו באיגרות שלומים ואוקמינן אהוקתייהו שדקדקו אחר האמת. ומדאי טונא גופא אעסוק בחבילתי. שמר כתב משולם ב"ו והוא חסר בתורה וראייה ממסכת מגילה (דקמ"ג ע"פ) למה נקרא משלם לפי ששלם במעשיו וכן כתוב בטופסי גיטין ועל רוב חיבה כתבתי. בדברי רב סנפירא. חקוקה לפני בראותי קרח הנורא. ואלו תשוקתי אף תמשול בי. ומד' שכתב' עוד כתב מעלת אדוני מ' ו' ל' מדברך נראה שבעצם במים זכים הן כעילוי יותר מטיגרי כפי המשל אשר אני עוסקים בו כ' עד ולא נמצא כן בספרי הגאונים שהרי הטיגרי כשרה בכל מקום אפילו בתרתי דסמיכי להדי' עכ"ל דמר על זאת אישכ' לו יהיה כדברי מעלת אדוני מ' מאחר שכראשונה לא העלה מדר רק טיגרי אחת ומאחר דבר אדוני ולא משתים ואם כן מה לחוש לתרתי דסמיכי דטריפה בבועות. ואם בתוך זמן זה העלתה המכה צמחם עד כי נסמכו להדי' מה לא ידעתי כי אניני חכם לראות את הגולד עכ"ל באת עלי בדברי שחוק והתולים. ואח"כ כתבת בלשון ואם יאמר מר כ' ותפסת את העיקר כאילו בעיניך יתור בעלמא' ומה שהשבת שמצאת בשם ר' משה ממירל' נג' כתוב אם נמצא בין האונות בועות זו כנגד זו בלא סירכ' כשר'. אבל אם האחת בועה והשנייה מנוגה כ' ואם כן' ואם מצאתי שיש עילוי בבועות מכטיגרי' לא אוכל להחאפק מלומר איה חכמתך ספרא רבא איש האלהים ואף אם אמר יהושע בן גון סברא זו לא צינתא ליה דאטו משום עילויי הבועות הוא דכשר' או משום ריעותא דטיגרי הטריף החכם. אלא אדרבא משום ריעותא דבועות דסופה לנקוב וחזור הענין לאיתנו. ומה שכתבתי המשל הוא למשל כצורה לחומר. יפה כתבתי על דרך מושכלות הראשונות שהצורה הוא המפה החומר בכל ענין שתפל בו ההנהג' ע"כ ההיול' כרמות המשל' נמשל ולא כתבתי כותורת ההערכה כמעלות וסוגי' ועל פי דרש חכמינו נמשל ככהמות נרמה כו' ויהי ממש כעין כוונתי ואין פנאי להאריך כ"ע גם לקצת החכמים שקראו להדיא בספרי מליצת הענין צורה והעיקר חומר לא חומר נפסד אלא כלומר גוף הגושא המקריב ויהי מה טוב שיחה שלנו מתורתם. כתבת עלי מי כהחכם יודע פשר דבר להכריע בין הגדולים והראית לפידי' בתוך הכרים כלומר כאילו תלמיד כמוני יודע להכריע נגד הגדולים ת"ל יש לי יד ושם להכריע בכל הפוסקים ראה מר' שכתב מר' מ' כ' בדרשות פסח (ס' ק"ג) שצריך להדרש המרה והביא ה"ד ולא דק כלל דוק ותשכח. גם עתה ראיתי שמר' קאר"ו (א"ח ס' ט"ז) הקשה עם מפרשי הקדמונים ריסקו איברים שבי"ד על דברי הטור ונגד הגמרא והרחיבו הענין והקדימו במליצת ההגיון ואמר דברים זרים השחתו וטעו ולא ירדו לשורש הענין וכהנה רבות תראה ותמצא אם אוכה שיגיע לידך חבורי הגדול. ומה שכתבת ידעתי סוד ההכאה בצור. מדברך אתבונן שלא ידחת כלל לתמצית דעתי ואם יש לך פנים אחרים או"א דא"ח. ומה שכתבת בסוף מה שרמז לי אדוני בסוף דברים מדברי המרכבה העליונה שהן דברים שהן ככשוננו של עולם. וכסן עתיק וימין לא אוכל לדבר בנסתרו כי לא בית אדם לי בדברי בעלי העבודה הלקוה' באמתות מדברי מערכת אלהות אשר מהם רמז מעלה אדוני. ואם ארע בהן אין מדרכי לכתוב או לרמז מהם דבר כאמרס פ"ק דר"ה (דק"ט ע"ב) למחר זה פורע חובו ונמצא ש"ש מוטל באשפה עכ"ל הראתני מותר במה שכתבת בדברים פנימיים כאלו בפרט מאין תועלת מאחר שכבר ידעת כמוני ויש בו ספק היוק בהגעתו לאשפה. אפשר שכן הדרגל אצלך כתיבתי. אבל כתבך הם לי לעטרת פולענק לגרורותי. גם לא מספר מערכת כחבתי אלא ת"ל מה שיגיעתי ופירשתי על ענינים עמוקות סתומות שאין לגלות אלא לצניעים כמותך ואמרת אולי יחדש בי וימצא חידתי מאחר שמאסרת בהן באין צורך נדרשתי מעיקרא כי צללתי במים אדירים והעליתי חרם. גם אפי' יורק לאשפה אין בו עונ' כ' במאחר שאין בו שם מן השמות שאינן נמחקים ונקראים בספרים רישומי חכמה. ואולי אוכה אחר כמה ימים תראה פירושי מרקנטיו וממערבת אלהות. כי הגראה מכל המפרשים שברוב

דברים

ככל אשר עזב לכוני. תהלת דברך וטענתך שכתבתי אנת משה ספרא דבא איה חכמתך ואיה סכלותך כו' ולא גדול אני משלמה כו' שבסוף עלו דבריו כיושר אף דבריו כו'. ותמה אני וכי בזה התרעמ' הלא הראיתי לך מקום שחוכל לישא וליתן בו ולישבו וכבר ידעתי ששערי תירוצים לא נגעלו בפרט בדורות האחרונים לא ראית מימך מי שעלה בקושיא ק"ו לאיש בר לבב כמותך שלבך לב ארי לסתור ולכנות אלא שכך עלה לפני ברעתי הקלה ונמרצה. שוב כתבת ח' למה שכתב מעלת מ' לא קשה לנמרי כאבן שא"כ לא גרע מאטום כו' נראה מדברי מעלת' שהפרש בין הטיגרי' והאטום הוא לענין הקושי' לבד. והוא בעיני תמה נפלא פה קדוש יאמר דבר זה. כי הוא ההפך מדברי הסמ"ג והג' מיימו' פ"ו ו' ל' אטום בריא' משמוש קשה ומדאורו כמראה ריאה' אבל אם מראהו הוא דומה למראה מ' גלא היינו טיגרי' דאמרינן דכשרה עכ"ל. נראה מכאן שהחלוק בין האטום והטיגרי' הוא המראה ל' הקושי' כדברי אדוני. וכאמת שלא אוכל להכין דעת אדוני מ' ו' שרצה להעזר בדבריו ש' שלפי מיעוט השגתי כלל בדבריו כל מה שכתבתי ח' ל' פרק אלו טרפות טיגרי' הם גדולים מכני' וכבר הוקשו כסלע ואין מראהו דומה לריאה אלא דומין למראה מוגלא ולא היינו אטום בריאה' משום דאטום אין שם צמח ואינו משתנה מן הריאה אלא שאין עולה בנפיה עכ"ל. ואם רש"י ל' כתב שהוא קשה כסלע למה לא אקראנו גם כן קשה כאבן שהוא רך יותר מן הסלע עכ"ל. העבודה והאמונה בהיות עוסק בסמ"ג וס' אחר כתיבתך אמרת לי בזה יתפוס עלי החכ' לאין אשמה ובדאי שכן הוא שאם הידי' הטיגרי' קשה ממש בלא מוגלא ולחלוות אטו משום שנשתנ' מראיתו מבשר הריאה יהא עילוי למכתו ועדיף מאטום אדרבא הוה על הוה תבא א' ל' משום שיש בו מוגלא והדר בריא אלא שהספר נתן סימנים מדר' טיגרי' ומד' אטום. וגם שלא תאמר מה בין אילו לאילו לפי שהטיגרי' אין מראהו כמראה הריאה ואם כן הוה בא כדרך הצמחים דהדי' בריא אבל אטום שלא נשתנה מראיתו והוה קשה ע"כ אינה מחמת מוגלא' וצמח שאי אפשר שלא ישתנה. וע"כ הוא מדינת אטום ולא הדרא בריא שהדי' אין לה סיבה שתעל' ארוכה וזו מן הידוע בחכמות הרפואה אף שבדברים כאילו אין לסמוך על אלו החכמות כאשר כתב ר' משה (פ"ו מהל' שקיטא) מ' מ' מדר' שנוכל לקרב דברים התלויים במקור הטבע למקור נובעו שלא יהא כחוט השערה נגד התלמוד ודברי הגאונים נעשה. וק"ו אם היה נשתנה מראיתו. וגם אטום דאית ביה תרתי לריעותא וטריפה מאחר שאין בה מוגלא. שהרי מסקינן על אטום בריאה אי אית ביה מוגלא כשירה אלמא עיקר הטיגרי' תליא במוגלא. ועוד צא וראה שהיסוד בנוי על המוגלא. שהרי רוב הבועות והטגרות בכלל מראות הם. ועל מה הוכשרו אלא שיש בהן מוגלא ויצאו מגדר הריאה והיינו ממש כמו שפ' רש"י רקרש' שפיר דומין למראה מוגלא יש לך לדקדק ולא מוגלא עצמה. אכן כי מעינת ביה שפיר תראה והשכל ותמצא דברי' כנים דאם לא כן על מה הזכיר רש"י בדבריו מוגלא. וכי לא די לו במה שהפריש ביניהן שהטיגרי' הם צמחי' וגם אין מראיתו כבשר הריאה כו' ולא תאמר שצריך שיהא מראהו כמוגלא ולא כ' כלל. כי מה הכניא שגילה לו כך שהרי אין לו הברע בתלמוד בענין המראה. וגם לא ראיתי שום מורה שיוקדק בכך והם משתנים לכמה גוונים לפעמים נוטים לשחוריות ופעמים קצת ללבנות ופעמים קצת לירקנות אלא שמכפנים הם דומות למוגלות רק שאינם כמוגלא ממש הנמצא בתוך הבועה אכן יש בו לחלוות. ולא דוקא קשה כסלע ממש אלא דרך משל נגד הבועות. ועל שם צמחיהם נקראו כן. וכן מה שכתב בנוסח הבריקה שאין בהם מוגלא הוא ע"ד זה שכתבתי שהרי עינינו ראות שיש בהן כעין מוגלא קשה וכן תשובת' כמה שכתבת קשה כאבן שיפה כתבת מאחר שבזה הלשון שמשו בו כל המחקרים הוא כעין טענו בחטים והודה בשעור' הלא בוראי עדיין כתבי לפניך פוק חיי וראה איך כתבתי עיקר תלונתי במשא ומתן שלי כמה שכתבת קשה כאבן שאין בו לחלוות. וזה אינו בגמרא ולפעמים אי לא היה בו לחלוות כלל היה טריפה ממש דלא גרע מאטום כדפרישתי ועשית עצמך כאינו מרגיש וכתבת ואם מעלת אדוני דורש לשון הדיוט כו' העיקר עשית טפל' כל' הרחקת אותה לקצה האחרון כאילו הם דברים של הדיוט כמוני בעצמי כי עיקר היסוד היה על זה שהה יעיד על דברך שהכנת קשה כאבן ממש בלי שום מוגלא וליחה ואינו כן. ואח"כ הראיתני מחבמ' אריסטו השר' מתוך האידים שבארץ כו' אמרתי אולי לי ש'ני ראו נוסק למה שאנו שמענו שעיקר המחמיר והכבשם הוא דברי הטמא ויהיה כפי חכמי ישראל כעין בשם לחורה הקדושה רחמנא ליצל' מהעון הגדול. ולא אישכ' ככל אשר עזב לכוני. כבר ראיתי דברי רב האי ודברי הרא"ש בתשובה ודברי ר"י בר ששת (נסי' מ"ה) שהורה מחכמי ספרדים שכתב מהם וסיבתם ומה' הגיע אליהם. העבודה יש לי יד בחכמתם כמותך אלא שארחיק מהם נוד

שאלות ותשובות י ז

דברים לא חדלו פשע. והרבו דברים והיטפו אשמה מה שלא כיון להם המחבר בשום אופן. ומה שכתב שלא כונת בקו ירוק אלא לעולם השפל. גם ידעתי שכל זה מושכל הראשון. אבל בדבור הראשון קו ירוק וקו ירוק כזה ידעתי ל' לאופני מרכבה כאשר הזכירו בעלי העבודה קו ירוק כזה. ואם רחית דברי בקנה רצון ואמרת שכוונתי היתה דברים לשפלים קנינים כו' הלא כבר ידעתי שה' נתן לך חכמה אי' תן האזנה לפרוק ולפרק ואף לטהר השרץ במ' פנים. ולרוב חיבתך יגעתי ביום ה' אחר הישיבה וגמרתי הפסק ובדאי אם תענין בו היטיב ואח' רחוק ורעיון בדברך תראה אף שהנפשות קרובות הלבבות רחוקות. ואם טעיתי אתי תלין משוגתי והטנתי שכתבת בשכבר הוא בגלי ובמשמוש יד שהכאתי ראיי' דמתני' ביה ממל' ולא חשיב ראוי לגבה כמון כתובה דאם לא כן מאי מקשה על רבי והא' כתיב לתת לו כו' ולא משני דאוקי לענין מלוה שיהא ראוי ל'בכור כמו גבי מתנה ע' כ' בודאי לא עיינת היטב בשמעתתא הלא ר' סבר דנוכה בבזבזי בראוי כבמחוק אלא שלא היה כלל בעולם וכ' ש' שנוכה ממלוה כמו שפי' התוספת להדיא במסקנא דמלוה עדיף משבח וזו היא הטיגרי אלא שכשר במצא שאין נפקותא שהלכה כרבנן לגבי רבי לפי המסקנא הדין לך הטיגרי. גם אותה המתנה אינה דומה למתנה בקנין כאשר כתבתי בפסק תענין בו אולי יכשרו דברי בעיניך אם תורה על האמרת האלהי' כך מדתי אודה ולא אבוש. ואם תמצא בפסק שלי אחר רוב עיון הנמרץ ראייה מוכזבת או מוחלפת הודיעני וגא' אדני הראיתי כבודך אשה שנכתב בכתובה קרקעות ובתים ומקומות בית הכנסת. אם העשירו אחר כך הבנים אם יכולין לסלקה במעות מזומנים ואני פסקתי דלא. וראיתי כמו עמדי עד שאראה דברך ותמהני שלא העליתי בציר של אבין אפילו איגרת שלומים סוף דבר אני מקבל. עלי מהיום שאחבתך תהא חקוקה בלבי. והלואי שתהא מצידך נערך החצי כי עדין לא פסק ויתר לא מדי רחוק' דברי שאריך אודה' כלב ונפש שלמה בן מחר יחיה לוריא ז'ל ה' הנקרא ש' יצחק:

ז בל'ג לספירה יצילוהו ה' וכן בתדיר' למרגניתא שפיר' אשר ליה שבילי דשמי' כשבילי דארעא נהירא. בל'ד לא פתים ליה כקל כחמרא. הוא אה' הגאון מר שאירי מוהר"ר שלמה ש"ן. וע' כל אשר למד שלום ולתורתו שלום. הנה אה' אדוני הגיעני מכתב מעלת' ביום ו' ל' למספר בני ישראל. ובראותי קמתי מדעיד בראותי כלמנלה כולה תוכחת מגולה. ואהבה מסותרת. ואפשר את אשר יארב אדוני יוכיח ונהא' אם אשיב יארכו הדברים ואפשר שברוב דברים לא יחדל פשע ולכן אשמור מחסום לפי בעוד אדוני לגנדי ואמר צדיק הר' שריבו. וגם מה שנתלה ברין מן הדברים אמרתי לא אכזרו עוד פן אכזה בגלותו דמר. כי אני רואה שאורייתא מרתח במעלת' אך היה בלבי כאש בוערת נלאיתי כלכל. ולכן לא אוכל להתאפק מלהשיב לאדוני מה שנתלה בדברים והשאר אגיד. תחילה אענה מה שהעיש אדוני את העולם עלי בהביאי במכתבי הראשון דבר חכמת היונים וראש הפלוסופים ועל זה כתב אדוני שהתורה חוגרת שק כו' ואמר שזו מחלוקת ישנה בין החכמים ולא אצטרך להשיב עליה. כי כבר תשובתו הרמתה מונח' בקרן וזית ערוכה כתשוב' הרשב"א (ס' תי"ד) מה שהשיבו חכמי פרוניצא להרשב"א ז'ל על זו. ואף הרשב"א ז'ל לא כתב שם אלא לאסרה בינקותו של אדם קודם שילמד חכמת התלמוד והוא הכשר וזין שכתב הרמב"ם בספר המדע. (פ"ד מ'לכות יסודי הסדרה) ומי גדול לנו מהרמב"ם ז'ל שעשה ספר המורה שכולו אינו אלא מזה המין. ואף כי כתב בתשובתו בר ששור (ס' מ"ה) שהוא לא עשאו אלא כדי להשיב לאפיקור' כידוע למעלה. באמרת אומר שיש לי כוזב' תשובות ברבר ושתייהן אמיתיות לפי מעוט השגתי. וזה כיהם לא חששו אלא ללמוד מספרי היוני' האדורים כגון ספר השמע ומה שאחר הטבע כמו שזכר שם כתשוב' הנזכרת ובזה הדין עמם. כי חששו פן יבא למשך אחריהם באיזה אמונה מן האמונות ויתפת' בינם שהוא יין תנינים ודעות מופסדות. אבל לא אסרו ללמוד דברי החכמים וחקירת' במהות המציאות וטבעיהן. כי אדרבה על ידי זה גרע גדולתו של יוצר בראשית ית' והוא פי' שעור קומה שאמרו עליו כל היודע כו' ואף כי למקובלים דעת אחרת כו' אלו ואלו דא' חואף כי חכמי האמונות העולם אמרו כבר אמרו במגילה (דף י"ע"א) פ"ק כל מי שא' דבר חכמה אף באמונת נקרא חכם. ולזה עשו כל החכמים שהביאו דברי החוקרי' בספריהם כאשר גלו לכל מספר המור' ובעל העקיד' ושאר מחברי' גדולים וקטנים כל שכן מי שאינו נכנס לעמקם לבניית המפתחים להוציא דבר מתוך דבר למנין רק מני' מזה שכתבו שאין ראוי לח' לזה כלל' והשנית אף כי אם נאמר שאסרו ללמוד בכל ספריהם גזירה משום דברים האסורים שבה' מ' מספרי חכמינו ז'ל אשר מימיהם אנו שותים ובפרט הרב הגדול הרמב"ם ז'ל בזה לא עלה על שום דעת לאסור כי

בודאי אין לחוש בספריו לשום דעת בטלה כמו שהעיד עליו בעל בחנת עולם כאמרו סוף דבר לבי האמן מה שהאמין סוף הגאונים בזמן וראשם במעלה הוא הרמב"ם כו' ואף כי מקצת החכמים חלקו עליו ושרפו ספריו מ' ככר נתפשטו ספריו בכל חכמים האחרונים ז'ל וכולן עשו אותן לראשם עטרה להביא ראיה מתוך דבריו כהלכה למשה מסיני. ולכן גם אני אומר שמעוקה אני מעין זה כי אף שהבאתי מקצ' דברי אריסטו מעירני עלי שמים וארץ שכל ימי לא עסקתי בשום ספר מספריו רק מה שעסקתי בספר המורה שיגעתי בו ומצאתי ת'ל ושאר ספרי הטבע כשער השמים וכדומהין שחברו הו'ל ומהם כתבתי מה שכתבתי מרבי אריסטו ואין לא והנה הרב המור' כתב פכ ב מחלק השני שכל מה שהשיג אריסטו עד לגלגל הירח הכל אמת כו' וכתב עוד שכל דבריו הסדעת הו'ל מלבד במקצ' אמונ' התלויה באל ית' ובמלאכיו. ובגלגלי השמים שבהן לבד גמ' מדרך האמת ומה שכתב אדוני שמוה נמשך שמקצת בחורים מחפלים בתפלות אריסטו כו' אומר חס' לי ולרעא דאבא לראות כזה ולא למחות רק כל זה עדין הוא שורש פורה ראש זלענה ירושה להם מאבותיהם מאותן שהמשיכו עצמם אחר הפלוסופים והלכו בדרכיהם. אבל אנכי מימי לא ראיתי ולא שמעתי עד כר'. ולולי פי המדבר אדוני אלי לא האמנתי שששאר עדיין רושם אותן האמונות בארץ. ומה שכתב לי מר שגם למעלתו יד ושם בזה אלא שמעלתו מרחיק מזה כו' כבר ידעתי שלא אדע אשר לא ידע מר אך אומר שאני אם אבר' אברך יותר מלעסוק בקבלה להבין מעצמי בדבריהם ממה שאב'ח לעסוק בפילוסופיא כי יותר יש לחוש שלא יטעה כמבואר לאדוני. ממה שכתב הרמב"ן בחקרמת פירושו לתורה ואחמה שכו' ת' השיב עלי מתשובת בר ששת על מה שכתב על העוסקים בפילוסופיא והנה תשובתו בצירו על המקובלים כאשר מובן למעלה ולא אפר' כי ידעתי שהכל גלוי למעלת אדוני אני אומר על שתיהן כי שניהם כאחת טובים וצדיקים ילכו בה וגו'. ומ' אומר שסדרי במדומים שכל ימי לא עסקתי בזרק בשבר וי'ט וח'ה בשערה שבני אדם הולכים לטייל וכל ימור החול אני עוסק כפי מעוטי השגתי במשנה ובתלמוד ובפוסקים ובפירושיהם ושרי לצורבא מרבנן לאדוני נפשיה כו'. ומה שכתב לי אדני ששגתי באיוו מלות בדקדוק כאשר העלה מר על ספר. אומר איני מכת המדברים בעלי הלשון כי כבר פרה ולשון אנכי. כי אנכי נזהר בענין המכונן ולא המכונן (ש' צינעו מעלה ולא מוריד לענין דינא) ואני מודה ששגתי דמר לא ידענא אך אומר שזהו דקדוק עניות ושרי לי מרי. כי ידוע לכל מבין שכוה יקרה לכל גדול בישראל כאשר מחשבתו משיטת באיזה ענין שיפול טעות בדבריו כ' ש' שלא יוכל לזהר בחסרות ויתיר' כאשר העלה מר שכתבתי משולם מלא כי אין זה ספר תורה ליפסל כזה. ואף כי לפעמים דברתי בדרך נכח ונסת' בכונ' עשיתי זאת כי הוא נמצ' במטבע הכרכות ובמקראות והוא דרך כבוד בג' לה נסת' ד'. ומ' אני מתפאר במה שאין בי כי מימי לא למדתי חכמת הדקדוק. אך כאלו הדברים המבוארים לא נפל טעות מחמת מעוט ידיעתי רק מחמת הנחץ ויש דברים שכוונתי בהן לכתבן מלא כמלת אדוני להבדיל בין קדש לקדש וכן כל כיוצא בזה. וראה מר שכתב בעל העקדה סוף זאת הכרכה על הרלב"ג שטעה להביא מקרא מפרש' שאינו שסוכל זה גרם לו הנחץ כ' ש' שכוה יקרינו ג' כ' בעבור הנחץ ומהדיון הענין כי אין לי סופר מזה להעתיק לשוני וגם כבר עלי המשא להעתיק טעות רק מה שעולה בלבי אני כותב בקולמסי. ולא כן אנכי עם מעלת' כי בכל ביתו דמר אני נאמן רוח מכמה דבר כי כשמצאתי ברעתי שגגה בדברי מר תליתי השגגה במעתיק לשוני ודתי מר לכף זכות ובאמרת שהיא חכמה עמוקה ליתן להעתיק ולא ידעתי עד כה (ואף עכשיו טעה הסופר כמות דברים בחכמת הדקדוק שמתפאר בו מר כתב חוגרת שק ומקוננות. גם כתב נחרטתי מעיקרו כי ללתי ודברים אלו מזכורי' הטעות גם מקרא מלא הוא בירמיה חוגרת שק וקראו למקוננות) (ז'ל) שזה עסק כתבו היה כתוב כך אבל זה עסק שלפני כתוב מקוננת והוא ככון) ובאמרת כי לולי שראיתי דקדוקי דמר לא הרגשי כזה כי הנחץ גורם כל זה רק כתבתי לפי שראיתי שמעלת' תפס עלי בדברים שאין בהם תפיסה כמו שכתב עלי שכתבתי היית יוכל לתרץ וכתב מר שזה טעות וראה מעלת' מה ש' אנכי הולך אשר אחת עושה לעם אחרת תומך גורלי הגני יוסף להפליא וכל אלו דברים מבוארים יפה בספר לשון לימודים. ועתה אני מזה ואשיב בענין הרלכות שדרושינו עליה. מה שהחזיק מעל' כ'ת בסברתו להעמיד שהטיגרי אינה קשה כסלע אלא יש בה מוגלא והוסף בזה לומר וז'ל מעל' בודאי שכן הוא שאם הורה הטיגרי קשה ממש בלא מוגלא ולחלוות אמו משום שנשחננו כו' אדרבה זהו על הוה תבא אם לא שיש בה מוגלא והדרא בריא עכ'ל מעלת' והנה עוד אני בתומתי אלך ואחזיק ולא אפרה להיות שם טיגרי קשור כסלע כמו שחרגום סלע הוא טיגרי. ומה שכתב כ'ת הוה על הוה כו' כי

九

כ' כזו אתמרה הלא כבר אמרו (נסתה המקס' דק ע"ו ע"א ח"ג נ"ס)
כוחין דק"ל' גס כאלו טרפות) בהדיא אין מדמין בשטרות זו לזו
שהרי חותם מכאן כ' ואפי' לפי האמת אינו הוה על הוה כי כ" כרחב
בעצמו כבר כי אטום בריאה טרפה מבח שאין לו סבה שתעלה ארוכ'
זו מן הידוע בתכמת הדפואות כ' וכן אני אוכל לומר שטיגרי שנתהוה
מן המוגלגא אפי' רוקשה כסלע לא הוישנין ליה הואיל וידעינן סבתו
שהוא המוגלגא אבל אטום נדידא שאין סבה למכתו טרפה דאם אין
מכה אטום זה מנין והוא מובן לכל משכיל שזה טעם נכון ובהו מסתלק
כל מזה שטען מר עליו"ז ועו"צא וראה שכל היסוד בנינו על המוגלגא
כ' כיכל זה אמר אך לא כדעת אדוני רק לבד שנתחילת הווייתו
מן המוגלגא הוא כשר כפי מעוט השגתי גם מה שטען ורצה לדקדק
מדברי רש"י שהוכיח דומה למוגלגא שמשמעו פשוט שאין בו מוגלגא
כלל בדמיון לבד ורצה מר לדקדק ממנו דעתו בכתבו ומי הכריח
רש"י כ' וכן הנביא שהגיד לו כ' וכך זה לא אינו קשית כלל מעתה פירש'
יצה לפרש מרו טעני ונמו אטום בריאה ורצה למתקטע ליה
הטיגרי כשידיר ואלו פ' לבד שטיגרי אין לו מראה ריאה היה נלכד
בקושייתו דמר לומר וכי משום ששנתנה מראיתו ב' הלא שינוי מראות
פוסלות בריאה כ' לכן הוצרך לפרש הואיל שמראיתו דומה למוגלגא
מוכח שהייתו מן המוגלגא והוא כשר ובעניי הוא פשוט והי נפשי
שמואר קשים עלי דברי מר בכתבו ו' לא אלא שהספר נותן סימנים מהו
טיגרי כ' ער ולפע"א אם לא היה בו בלחותית כלל היה טרפה ממש
דלא גרע מאטום כרפ"י עכ"ל מר ובאמת שזה הדבר קשה עלי כסלע
שאסכן מה בין טיגרי לאטום שבשתיין בלא מוגלגא טרפה ואם יש בהן
מוגלגא כשר ואסכן סימנים למה לי ובאמת שאני תולה הדבר בחסרון
הבנתי דברימר אבל אסהו דברימר כאשר הבנתיוה הגלגל שכלל
סותר לכל מה שכתב תחילה פירש' יצה להפריש בין טיגרי לאטום
ולכך פ' שמראיתו דומה למוגלגא לתת סבה כ' ולדברימר מזה
סבה נהג הלא טגרי ואטום שניהן שוין לענין הדין ואפי' לחדות
כל זה שרש"י לא נתן ההפך וההבדל רק לענין שיהי השם לבד למה
תהיה מטיגרי וזה נהג אטום אבל לענין הדין שיהי שוין וזה דומה

אבא לישא וליחן על הכתב של אדוני והיה בדעתי
לחברו בקונטרס בפני עצמו אך שהסוף מעל בי
וחברו יחד והיו לאחדיו בידו:

בשום דבר חוץ מזואפאזיה יש לדחות בשנייה דתקא האמרי יורה דרמ' ושוב שנית קשה לי מדברי מר על דבריו שכתב ומי הנביא שהגיד לו כ' שהרי אין לו הכרח בתלמוד בענין המראר' וגם לא ראיתי שום מורה כ' וכזה אני אומר שאם היה חלוק בטיני בין יש כרה מוגלא לאין כרה למה לא אישתמש שום פוסק אובעליהלמוד לחלוק בטיני כמשהלוקן באטום יאו להצריך בדוקא בטיניאם יש כרה מוגלא אורלא (דלן שייך פלן מר נפחטס הוקרה כ') דהרי איחילידי רשעהא לפנינו' גם מה שכתב ומה שרש' יקרא קשר כסלע לאו דוקא אלא דרך משל בערך אל הבועות כ' כזה אני אומר הלא ממשל משלים הוא' וכי דרכו של רש' להכיר דרך משל לא כן אדוני במרא' הולא בחדו'ש' ומה שכתב לי מר כמה שהבאתי ראיה מן המחברים שקראו אבן הוא כמענו חטים והורה לו בשערים כ' כבר קבלתי עלי שלא להשיב על מעשה חידוין רק להשיב על עיקר שנראה בעיני שאני רואה שום הפיסה עלי בנדרון זה מכל טענותיה דמר בענין זה רק ממי שחפץ להשיג' ואני אומר שיש לחוש מפני החסרון להסמך ולהוסיף על הטיפות דבר שלא שערו בו אבותינו ולא חלקו בו בשום מחבר רק קראו סתם קשר' כאבן סתם משמעתו שאין בו לחלוקה כלל' ולכן צריך דקדוק ברין זה כי הוא דבר הרגיל לבא חמיד' ויש לחוש שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות ועל כן אבקש ממעלת אדוני שיכתוב לי בזה גמר דעתו לענין הלכה למעשה' כי באמרת אלו כא מעשר' ילדי הכשרתיו לולי דברי אדוני שאני חושש בהן להחמיר ושאלתי על זה לחכם אמופלג בחכמא ובקוגה הנמצא אצילנו ינקרא מהור' רמשה לכונו והראיתי לו טענותיה דמר ותשובתי עליהן (וסע' בדברי מר' גם פלו הנה מבני פלג לרין נכאן על דברי ריבס אשר בדברי ריבס וא' מאלם נקרא' משה פריים ונכתלם אצילנו וסאלתי את פיו דרך סאלה בעלמא נפחות הטיכרי והסכס' על ידי' ואמר שצוולס לא שניע לחלק או לדקדק בזה אפסה הוא אש מוססה ונחזוק מאלו בהלכות בדוקא) ומה שכתב מר בענין המשל הנמשל כ' מזה לא אענה עוד בכתב פן אחזור לצאת לרבר בחכמא והגיון והפלוסופיא פפיי מעוט השגות' ואני רואה שהוא אש וזה בעיני אדוני אך ואר אבקש מאדוני שיוני המקום שהחכמים קראו המשל צורה והנמשל חומר כי לפי הנגלה הנושא הוא החומר והנושא הוא הצורה ודי מזה' ומה שכתב לי מר ו'ל' ומה שכתבת שידעת מר והכאה בצור

שאלות ותשובות ה

למימך מכת אבוב ב' הלא נמכר אלא ע"כ צריכין למימך דתו' לית להו
האי סברא וס"ל דאף במקום דיכולים למכור א"ה יכולים למימך מכת
אבוב דאבא קא אתי' כמו שהוא דעת הטור ולכן הוצרכו להביא
ראיותיהם מרחוק ומעתה אחר הקדמה זו נ"ל שנסתלקו מעלי טענותיה
דמר שכת' ואף הטור סימן רי"א שכתב דמיירי שמוציא כלי מעות
א"ה פ' הטעם אחר שהנכסי' לא באו לעולם ליד ראובן כ' שרצה
להוכיח מזו דכ"ע ס"ל טעם הרשב"ם * וזה אינו נלע"ד כי כבר כתבתי
והוכחתי מדברי הטור כי זה הטעם שלא באו הנכסים וטעם הרשב"ם
הוא תרי מילי ובטעם של הרשב"ם הוא נכלל טעם הטור אבל אינו
מתהפך כי בטעם הטור אינו נכלל טעם הרשב"ם * וטעם הטור הוא
אע"פ דמכירתו מכיר' דלא כרשב"ם אמנם מה שהעלה מר שגס רשב"ם
ס"ל דהבן מוציא בלא דמים זה יכול להיות והנך הוא * ומ"ל לא
לא נודעת ראיותי (שכתבתי ראשונה) רק מהדין דהרא"ש והר"ן
אמנם דברי התו' והטור נ"ל מוכרחים כמו שכתבתי ראשונה * ואף ראיות
הרא"ש והר"ן יתקיימו כמו שאכתוב למטה גם יש לתמוה במה שכתב
מר ח"ל אכן יש תימה בעיני מאחר שהטו' תפס דעת התו' א"כ סבר בע"כ
דב"ח נוטל בראיו והטור עצמו פ' סוף סימן ק"ד כו' עד והתירוי' של תו'
אינו תירוי' מוחלט כו' עד והשתא אפשר ליישב כו' וכן יראה להדיא
מלשון התו' א"כ סבר דב"ח נוטל בראיו כו' וזה אינו דהרי מ"ש אם
דעת התו' א"כ סבר דב"ח נוטל בראיו כו' וזה אינו דהרי מ"ש אם
ס"ל לטור רב"ח אינו נוטל בראיו דינא הכי הוא דאין הכנים צריכין
להחזיר הדמים דהרי התו' לא הוצרכו לומר טעמא דב"ח גובה מן הראוי
רק לומר למה הוא קשה בדיני ממונות אבל אינו גובה כ' דניחא
מפייהוה הוא פשוט בדברי התו' שם פ' מי שמת בסוגיא דהתם ותו' לדעת
הטור לא קשיא כלל כל קושיות שהקשו התו' שם דהרי התו' הקשו
ותימא למה לא יוכל להוציא אפילו למ"ד אדם מקנה כו'
עד ואל' ואכתי' הלא ראוי לא משתעבד לכ"ח כו'
וכל זה אינו קשה כלום לדעת הטור * דהרי כתב דמיירי במקום
דמכירתו הוה מכירה כגון שאומר מה שאמכור לך היום מכור לך *
ונראה שמשום זה כתב הטור דמיירי במקום דמכירתו הוה מכירה כו'
אם כן אינו צריך לומר דב"ח גובה מן הראוי * ואין לדקשות על
דברי דאם כן מנ"ל לטור דאפילו הדמים אין מחזירין ליה דהרי התו' לא
הוכיחו זה אלא מכת קושית' שהקשו למה הוא קשה בדיני ממונות תיפוק
ליה משום דאין אדם מקנה כו' וא"כ לדעת הטור שנסתלקו קושיות
מנ"ל שהכנים מוציאים דקרקע בלא דמים * דזה אינו קושית' כלל
ד"ל דמסתב לטור דמכת מה דמכירתו אינה מכירה אע"פ דהיה יכול
למכור משום דהם אומרים מכת אבוב דאבא קא אתינן אם כן אין
לאביהם חלק בקרקע זו * אם כן מאותו טעם בעצמו אין צריך ליתן
המעו' דהא בהא תליא דאין הכנים מחוייבים לפרוע חוב אביהם משלהם *
ועל כרחך צריך מר לומר כן דפ' הרשב"ם והרמב"ם ס"ל דמוציא' הקרקע
בלא דמים וללא הוכיחו בדבריהם רק סתם דהמכירה אינה כלום
שמעינן מדלא פירשו דס"ל דפשוט הוא דמכת אות' סברא שמוציאין
הקרקע ג"כ אינן צריכין להחזיר הדמים והוא פשוט בעיני * ותו' דלפי
התירוי' שכתב מר על קושיות התו' לדעת הטור ח"ל והשתא צ"ל ליישב
הקושית' שהקשו בתו' תיפוק ליה משום דב"ח אינו נוטל בראיו * אין הכי
נמי * ומ"ד הוא קשה בדיני ממונות דלימרו ליה כו' כלומר ואין תדחה
אותנו בלא דמים ותהיה עדיף וירר ממורישך כו' עד וכן כתב הר"ן
בהדיא שכתב כו' עד ומ"מ קשה הוא שיוציאו בלא דמים שהרי אלו הדין
אביהם קיים כו' עד לא שכן פסקו במערב ע"כ דמר וכן הוא האמ' בדברי
הר"ן כמו שכתב מעלתו וכן כתבתי בפסקי הראשון * ולפי זה כל מה
שכתבתי והכאתי ראיה מדברי הר"ן בפסקי הראשון חזרה אות' הראיה
לאיתנה שר"ן סובר דאף במקום דלא מהני טעמא דראוי אינו משתעבד
א"ה ס"ל דיכולין למימך מכת אבוב דאבא קא אתינן * א"כ גם כן
כגון דירן ששעבד לחתנו הראוי אע"פ דיכול' לשעבדו מכת תנאי וכומו
שכתבתי בראשונה * מ"מ הו' יכולין למימך מכת אבוב דאבא קא
אתינן אם לא משעבדים אחרים שכתבתי שם * עו' כתב מר להשוות בין
ההפכים לדעתי * והמה הרשב"ם והתו' שחולקים שם בהדיא אי דבר
שלב"ל משתעבד וכתב מר להשוות דעתן כמקצתו ל' וכשתבונן ותרד
לעומקה של הלכה תראה מה ההפך ביניהם * כיהתו סוברים שאדם
יכול לשעבד נכסיו הראוי לו לכא לאדם אחר במתנה או בקנין כו' אם
הוא במקום שלא שייך שם למימך מכת אבוב דאבא קא אתינן ומה
שפירש הרשב"ם שהראוי אינו משתעבד היינו שיגבר כ"ח או כתובת
אשה כו' אבל לענין מקבל מתנה בקנין או ששעבד לו נכסיו בהדיא
כו' עד וזה ה"נ גבי מכירה אם יסבור דשב"ם כפי' התו' דהבן
מוציא בלא דמים צ"ל דאדם יכול' לשעבד הראוי קור' דהוה
כאלו פ' בהדיא דלא גרע מנכירה משם כאלו שעבד לו להדיא

הראוי על מעותיו וק"ל עכ"ל דמר * ואף כי אני כתבתי ג"כ סברא
זו (לחלק) בין שעבד לו בהדיא לשעבד לו סתמא * והוא סברת
התו' דישאע"פ (דף כ"ד ע"ב) מ"מ קשה לי טוב בדברי מר
בדבריו אלו וזה כי מה שכתב שהרשב"ם מודה כשפירש לו השעבד
שיוכל לשעבדו * וכתב לבסוף דמכירה זו לא גרע משעבד מפורש *
וא"כ מאי פ' רשב"ם וכשם שהראוי אינו משעבד כך אינו נמכר
והרא"א ראוי קור' משתעבד והוא נמכר ג"כ * ותו' דמר כתב כאן כמסתפק
אם יסבור רשב"א כפי' התו' דהבן מוציא בלא דמים ובתחלת דבריו מר
לקח מר הקדמה זו לבטול עליה כל יסודו והכריח מהבנה נאו' לדעתי *
ועוד אני אקשה דכתב מעלתו אם יסבור רשב"ם כפירוש התוספות
דבן מוציא בלא דמים צ"ל דאדם יכול' לשעבד כו' מי יתן וארע
דבריו מר ג"ל מכל שכן אם אינו יכול לשעבד דהבן מוציא בלא
דמים * ובאמת שדעתנו זו נמשך לסברתו דמר שכתב ג"כ בדברי
הטור שהואיל ותופס סברת התו' שהבן מוציא מיד הלוקחות בלא
דמים יצטרך לסבור שב"ח נוטל מן הראוי וגם שם לא הכנתיו * ועל
כרחי אני צריך לומר שדעתו של מר שאלו לא יסבור רש"ם והטור כל
ודעו של תו' לא יסבור ג"כ מקצתו * וא"כ אי אפשר לומר דס"ל
דהבן מוציא בלא דמים אם לא יסבור תירוצו של תו' דאל"כ מנ"ל דהבן
מוציא מיד הלוקחות בלא דמים ואף כי כבר בטלתי סבר' זו לדעתי
וכתבתי דהא בהא תליא לדעתי * מ"מ אחזור ואומר שאם הוא כן דעת
אדוני א"כ גם ראוי' הרא"ש שהבאתי בדברי הראשונים חזרה לאיתני *
וזה כי מאחר שהוא פ' שהבן מוציא מיד הלוקחות בלא דמים * וכבר
הוכחתי לדברי תו' אין הטעם תלוי במכירה הראוי א"כ שמעינן דגם
להרא"ש ס"ל דאע"פ דיכול למכור בראיו א"ה יכולין למימך מכת אבוב
דאבא קא אתינן * ועוד כתב מר והשתא נדקדק בענין וגרד לנרן *
דלא מבטיח לדעת כו' אלא אפי' אינאמר שאין כ' חנוטל בראיו ואין
ראייה מסוג' זו כו' עד מ"מ בלא ראייה כו' פשיטא הוא וזה אינו צריך
בשש * צ"ע מנ"ל סברה זו שהוא כדבר פשוט למר * דהא לרשב"ם ס"ל
משמע הכי רק שהדבר תלוי הואיל ואינו משתעבד אינו נמכר ובאמת
שכל זה נמשך לסברת מר שכתב שא"כ לרשב"ם לסבור שהכנים
מוציאין מיד הלוקחות בלא דמים * אי לא יסבור כדעת התו' בין
השעבד * אבל לפי מה שכתבתי שרשב"ם סובר דאינו משתעבד כו'
כמו שמוכרח בדבריו * באמת שדבר זה צריך לפני ולפנים * גם מה
שכתב מר בעצמו של דבר שמלוה גובה מכת ותבונה אע"פ שאינן גובין
מן הראוי ולענין בבור היו נכסי דאבוב דאבא קא אתינן מוחזק כו' ודחה מר
טעמי שכתבתי בראשונה דמלוה נקרא מוחזק לגבי כתובה וב"ח הוא
קדם למלוה ואולי מוחזק * והקשה מר דא"כ לא יגבו ממלוה
שקדם להן זה אינו הכרח כלל דאמאי לא חלקו חכמים בתקנת' דהואיל
ותקנו שיגבו ממלוה לא חלקו בין מלוה למלוה ובהכרח מקומות מצינו
שרצו בעלי התלמוד וזהו כן * ואני תמה מה שדחה מר טעמי
בקושיא זו כי לפי הנראה יקשה מר לפעושה ג"כ שפי' שטעם שכתובה
גביא ממלוה * שלא יפקיע כתובת אשתו ע"י הקפות ואשראי אם כן
(למה) לא תגבה ממלוה שקדם לכתוב' דשם לא שייך האי טעמא
כלל * א"כ למה יגרע טעמי שנתתי מטעמו דמר * והאמת שבשתייהם
צריכין למימך לא חלקו חכמים כו' ועוד אני אומר דיש להקשות למעמיה
דמר * וגם לפי טעמי דמה הקשו התו' פ' מי שמת (דף ק"ז ע"ב) דאי'
להב' ראיה דב"ח גובה מן הראוי דהא גוב' מן המלוה * וכתבו דהיינו
טעמא משום דר' נתן * בלא זה נמי איכא למימך דנוכה מן המלוה
משעבד דכתובה גביא משום * ותו' דכלא דכרינו ג"כ קשיא מאי רצו
להוכיח משום דב"ח עדיף מכתובה וגובה מן הראוי הואיל * וגובה מן
המלוה הלא גם כתובה גביא ממלוה אלא על כרחינו צריכין למימך דס"ל
לתו' דאין כתובה גובה ממלוה שנעשה אחר זמן כתובה וב"ח גובה אפי'
ממלוה שקדמו ואם כן מסולקי' כל טענותיה דמר מעלי * ואדרבא אני
אקשה לטעמו דמר שכתב דטעם דכתובה נגבית ממלוה כדי שלא יכריח
בל אדם כתובה באשראי וחקפות כו' כמו שתקנו הגאונים שכתובה נגבית
ממטלטלי ואני אומר דהיא הנותנת דהרי פירשו המפרשים דהטעם לגבו'
ממטלטלי משום דכל עסקינו בזמן דהוה הוא ממטלטלי והו' כמו אשלי
דקמחוניא כו' דאמרינן ראשה טובה פורני מהם אבל בימי חכמי התלמוד
לא היה רוב עסקיהם רק בקרקעות ולזה לא תקנו שכתובה וב"ח גוב'
ממטלטלי דיתמי ולא היה שעבד' רק על הקרקעות שמעיל' דלא חששו
חכמים להפסד הכתובה אצל ממטלטלין משום דלא היה שכיח ומה שתפס
עלי' בטיני שכתב במר שהוכחתי מפ' יש נוחלין כהר"א שמעתה
דלתרלו דגבי בכור דיתרין דרחמא קרייה מתנה לענין שבח והקשיתי
למה לא תירץ דקרי מתנה לענין ראוי דמלוה והוכחתי משם דמלוה
יש לו לענין ירושה דין כחובה ותפס עלי' מר דהרי רבי ס"ל
דבכור נוטל בראיו וכתב מר דו' דהיא הטנא שכשרה כנמצא
דהלכה

דליו כח אמרו האי כי דיניה כו' ולכן נ"ל כפי ענ"ד דבכל מקום ששומא הדרא בב"ה הדרא ג"כ בכתובה • ותו לא מדי (ע"כ נסתובת מהרש"ל) ומההיא דפרק אלמנה ניונת (דף ע"ג) לא קשרה מדי דהתם לא מדי אלא בהשכיחה או נתייקרה במקום שגם בב"ה אינו חוזר ועוד ראיה דא"ג דעיקר שעבודה על הקרקע שומא הדרא מראמר פ"ק דב"ק (דף י"ד ע"ג) שהקפא מלמד שאין ב"ד נוקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ומאי ניהו קרקע ש"מ דעיקר שעבוד של נוקקין על הקרקע וכן כתבו התו' ומייתי לה הרא"ש שהמרדכי ריש ב"ק מ"מ שומא הדרא כו' כמו שמשמע פ' המפקד (דף ל"ה ע"ג) בשמעתא דשומא הדרא גבי ההוא גברא דאפקיד כיפיכו דפריך לימא קס"ב רב נחמן שומא הדרא א"ג דהתם לאו ב"ההיא אלא שומר שפשע שדינו כמזיק לענין שעבוד על הקרקע כדמכח פ"ק דב"ק (דף ד' ע"ג) גבי ארבע ועשרים אבות נזיקין דתני ר' חייא כו' ואפי' ב"ה עצמו עיקר שעבודו על הקרקע כדמכח בתו' פ' שבעות הפקדון (דף ל"ד ע"ג) גבי נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות • משה איסרלס מקראקא :

(מה שהשיב מהרש"ל פ"ה עיי' נסתובתין סימן מ"ט) :

ח"ה שאלס תשובה זו מוכח מתוכה שהיא חס הנוס מוינים נדיני ישראל : איך יש לדנוס חס הנוקק לישראל והנה תשובה זו סוגרת השאלה בתשובה נסתובת ענין דפוס ספר המינימות שהדפוס הגאון מהר"ם פדווא' :

י גרסינן בסנהדרין פ"ד מיתות (דף כ"ו ע"ב) אר"י מצוה נצטוו בני נח דאמר קרא ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל ויצו אלו הדין וכן הוא אומר כי ידעתיו את אשר יצוה את בניו וגו' ה' זו ברכת השם וכן הוא אומר ונוקב שם ה' וגו' אלהים זו ע' וכן הוא אומר לא יהיה לך אלהים אחרים וגו' כו' עד כי אתא רבי יצחק הני איפכא ויצו ע' אלהים זה דניס בשלמא אלהים זה דניס דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים אלא ויצו ע' זו מ"ל רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר סרו מהר מן הדרך אשר צויתם וגו' חד אמר עשוק אפרים רצוצ משפט כיהואל הלך אחרי צו פירש"י ז"ל עשוק אפרים מרשנא ורצוצ על ידי משפטיו של הק"ה הואיל והלך אחרי צווי נביאי הכהן ופריך בנ"מ מאי בינייהו לפי רב חסדא ור' בר אבדימי ומשני איכא בינייהו כותי שעשרה ע' ולא השתחוה לה למ"ד עשו משעת עשייה מחייב למ"ד כי הואיל הלך אחרי צו דאמר בתורה לפלח לה ע"כ סוגית הגמרא ויש לנו להקשות על בעל התלמוד למ"ד פריך יותר מאי בינייהו על משמעות דרשין של רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי יורר מעל רבי יוחנן ורבי יצחק דפליגי איצויהווא ע' ואו אלהים הלא גם הם אין ביניהם רק משמעות דרשין ולכן נראה לומר שאין צריך לפרש חלק שני רבי יוחנן ורבי יצחקי הוא (דכור) כשמש בצדדים כי רבי יוחנן דלומד דנין מייצו סובר שכן נח אינו מצווה רק לשמור המנהג המדיני ולחן בין איש ובין אחיו ובין גרו משפט ישר אבל אינו בדרך דנין ישראל שמסרם לנו משה מסיני רק הוא חק נימוסי ולכן לומר דניס מפסוק ויצו ולומר הג"ש מדכתיב כי ידעתיו וגומר שעדיין לא ניתנה התורה ולא היה לאברהם דנין אלו שנתנו לנו בסני וא"ג דדרשין בעירובין (ז"ל יומא פ' אמר להם הממונה דף כ"ח ע"ג) עקב אשר שמע אברהם בקולי מלמד שמר אברהם אפילו עירוב תבשילין אם כן שמע מינה שהיה נהוג כפי התורה והמצוה אפילו מצוה מדרבנן מכל מקום נובל לומר אם הוא שמר אנשי ביתו לא שמרו רק החק הנימוס הנמסר להם דהיינו ז' מצוות בני נח דמי לנו גדול מאדונינו אבינו יעקב עליו השלום אשר נשא ב' מצוות אלא ע"כ צריכין אנו להורות ולומר כי הכתוב ש"אמר למען אשר יצוהו לא קאירק אאותן ז' מצות של בני נח ולכן סובר ר' דלמדין דנין בני נח מייצו כי דנין בני ישראל לחוד ודנין בני נח לחוד ורבי יצחק רוח אחרת עמו ולומד דנין מאלהים בנ"ש דנקרב בעל הבית וגומר כלומר וסובר שדיני בני נח הן אותן דניס שנצטוו ישראל בסני ולכן לומר אותן מקרא הנאמר בסני ודכל אחד כן נראה לפרש סוגיא זו ואף כי הרמ"ב פסק בהלכות מלכים שאין מצווין לחון רק ב' מצות שלהן מכל מקום באותן מצוות מחוייבין לחון בדין ישראל והגון שלפנינו שהוא הגל הוא א' מ' מצות שלהן גם נראה לפסוק כרבי יצחק מרשקלא ופירא הגמרא בתורה למפקד מאי בינייהו כו' ועוד אחרת מדפריך בגמרא (סנהדרין דף כ"ו ע"ג) דנין בני נח אפקיד והרניא עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע מצות בני נח והוסיפו עליהן דנין ושרת וכבר אבואם ומשני אמר רבה בר אבורה לא נצרכה אלא לעדה וערים והתראה והנה רש"י ז"ל פירש עדה וערים להורו דנין כסנהדרין של כ"ג כדאמר' עדה שופטת ועדה מצלת • וכן נח אינו מזהר בהכי כדלפי לקמן רבן נח גרר בער אחד ודין אחד והרר פריך בגמרא א"ה

ב ב ב 2 2 מאי

דהלכה כרבנן עכ"ל ואמר שאמנת שלא ראיתי דברי ר' תחלה אך אמנם לא נפל מכל הראיה שהבאתי תחלה רק להחליף רבי ברבנן ולהקשות על רבנן עכ"ל דמקרא לשבח הוא דאתא דלמא לראוי הוא דאתא כמו שכתבתי ראשונה כי כל מה שהקשיתי שם על רבי יש להקשות גם כן לרבנן ואפשר שלזו כיון מר באמרו דהלכתא כרבנן ולולי זה לא אוכל לדעת מה מועיל דהלכתא כרבנן לנרון דידן ואף כזו לא איכפת ליה הלכתא כמאן כי לא לקחתי משם רק סברא לקרא מלוה אצל ירושה ראוי ומה שכתב מר בסוף דבריו לחלק בין מתנה סתם למתנה דאית ביה קנין שמקנה רש"ל לא אוכל לדעת כוונת מר בזה כי לענין דבר שאינו בעולם אפי' קנין לא מהני כמבואר בתו' ריש א"ע פ"ו ואפשר שגם רצון מעלתו בכה"ל אלא שהיה למר לפרש סוף דבר אשכח לאל ואודה לו שכונתי להלכה ושהסכים אדוני על ידי אף כי אינו לדעתו מטעמי (ח"ה) להיות נסתובת מהרש"ל לא נמצא מענין הטענה כלל חסם שנתסובת אלו מאלתי בסוף סימן ע"א מעט קט מענין הטענה העתקתי פה וז' ומה שכתבתי שאף הטענה בטלה שנתחלה לך רבי ברבנן ועיקר דאית מרבנן לא ידעתי מה תקנת בתחלה היתה טעמי שכשרה בגמרא ועכשיו נעשית הלף שהיא טרפה בכל מקום א"ל חליף בשורה שרוב הטבחים מן המטריפים ואני מן המכשירין כאשר הוכחתי בראיית ברורות דחליף בשורה כשרה כי אינו שוה לובל עיקר כי איך תקשה על רבנן עכ"ל דמקרא לשבח הוא דאתא דלמא לראוי הוא דאתא הלא האמת כן שלרבנן הוא דאתא לראוי ושבח דיינו ראוי ולפי המסקנא אפילו ממלוה ממעמי' כמו שמסק' לפי המסקנא דהתם רק שחד מ"ד ס"ל לומר דמודים רבנן במלוה דמוחק לגבי כבוד מ"ה קמ"ל רב פפא דהלכתא אין הכבוד נוטל פי עינים במלוה כמו שפי' תו' להריא ובמחילה ממר לא עיינת באותה סוגיא כראוי לאיש כמותך גם רצית לדמות אותה מתנה לדין מתנה ולישנא דשמעתא אינו כן מתנה קרויה כלומר שהיושנה תהיה כאלו בא דרך מתנה אבל לא להשנות בדיניהם בצד ההיקש מהדין מתנה אינו גובה מן הראוי אלא כאלו היא מתנה בעצמה שאינו אלא כשבא לידו ולא פוקי שבח וראוי ודברים כאלו צריכים ביאור פה אל פה ומה שכתבתי הלכה כרבנן יפה כתבתי דאי לא כן א"כ מוכח מרבי דאף בכור גובה ממלוה ואנו פוסקים דהוה ראוי א"ל גבי כתובה אשר לכך אמרתי דהלכה כרבנן דאינו גובה ממלוה ולא כוונתי לדברך כלל :

(תשובה זו כבר נדפסה בתשובת מהרש"ל סימן כ' ולכן קצתתי ענינות התשובה תסוס חסדי מערכת רק להסמיך אליהם סוף דבריו שלא נדפס סס) :

ז וכה שברקני מר בשוא וממני שחוח לו דעתי בענין שומא של כתובה אם הדרא או לא וז' למר ונא אדוני היראני כבודך א"ה שגבתה בכתובתה קרקעות וכתבים ומקומות כ"ה אם העשירו אח"כ הבניאם יכולין אח"כ לסלקה במעו' מזומנים ואני פסקתי דלא עכ"ל דמר הנה גופא דעובדא לא ידעתי וגם השאלה סתומה מאד ולכן אצרך למשש בה כל הצורך שאוכל למצא בדעתי טעמא דמר ולהשיב כפי משט שכלי :

גרסינן פרק המפקד (דף ל"ה ע"ב) אמרי נהרדעי שומא הדרא כו' והלכתא שומא הדרא לעולם משום שנאמר ועשירית הישר והטוב פשיטא שמו ליה לב"ח כו' זכנה אורתא יהבה במתנה כו' שמו לה לאשה ואינסבא כו' אגבירה איהו בחובו כו' ומוזה שמעינן דשומא דב"ח הדרא לעולם וכתב הטור (סימן ק"כ נ"ה) רבין הוא ובין יורשיו יכולין לפדותו ואם ב"ח דיפה כחו בכל מקום יותר מכתובה כדאמרין פ' הכותב (דף מ"ו ע"ב) בענין אי לית ליה אלא חד ארעא כו' ע"ש) צריך להחזיר ושומתו הדרא כ"ש דשומת כתובה הדרא ואין להקשות הרי מצונו דעריף אשרה בכתובה מ"כ שהרי היא מוכרת בלא ב"ד כראיתא פ' אלמנה ניונת (דף ז' ע"ב) זה לא קשיא כלל כו' עד שמעינן דלא אמרו והדרא רק במקום דליכא שום געילת דלת ופסידא למלוה כו' עד ותדע דהא פריך שם פ' אלמנה (ס"ט ע"ג) מאי בינייהו ומשני גרופה איכא בינייהו כו' ולא קמשני דאיכא בינייהו לענין שומא ש"מ דלענין שומא תרתייהו ליתניהו ומיהו יש לדחות כו' עד ואין להביא ראיה דלא הדרא מהא דאיתא (פ' המקבל דף ק"ח ע"ב) לענין דינא דבר מצרא דהוי שם נמי טעמא משום ועשית הישר והטוב וא"ה אמרינן (פרק המקבל דף ק"ח ע"ב) דאם לקחה אשה לית בה משום דינא דבר מצר' כו' נראה דראייה זו אף כי לכאורה היא ראיה הנוגה מכל מקום אינה אמיתית כו' עד וליכא לאקשויי מההיא דפרק הכותב (דף פ"ו ע"ב) אמר אמימר משמיה דרב תמא דאי מאן דאיכא עליה כתובה אשה כו' דאשה מסלקין בארעא האי כי דיניה כו' וא"כ לכאורה משמע דעתה ראשה בכתובה אחרעא והוי מוכנה אורתא כו' וזה אינו והמדקדק שם בפירש"י משמע דלא הוי טעמא רק שדי לה שכתבה קרקע בעיקר שעבודה ולכן פ' שם הירא' ש שאם הב' חפץ יותר הקרקע מנכשת לרדיה ידבין קרקע

שאלות ותשובות י

החבור הגדול משנה תור אשר חבר הרב הכולל האמיתי רבינו משה בן הרב המובהק הדיין רבינו מיימון : וכאשר חשב בן החלו לעשות בע"ה עד שלע"ע נגמר הדבר והגידו אותו בשכלו הדק עד אשר לא נשאר בתוך הבר הבן : וסלק המסילה עד לא נשאר כר אבן : והנהקם אחד גם כן ענינו למור מעשרי הארץ ונגדו אמר אעשה גם אנכי לבתי וארפס אנכי גם אני וכן עשה והעיקר הוא מאוזה שעושה דבר זה על מה שלא נשתתף עמו הגאון הנ"ל ועושה דבר זה להכעיס ולכלות הגאון הנ"ל ח"ו כי ידוע אם לא ימכור הגאון ספריו שיכבד עליו המשא משוא והגון נכון בדיני ישראל באם היו שני אנשים ישראלים על פיתורניו הקדושה : ונוכח שזכה הגאון הנ"ל בדינו ונפרד מזה ונהיה לר' ראש ועל אלו הד' יסודות נרכיב הרבב וענינו : ואומר שרין הוא עם הגאון שהוא ימכור ספריו ראשונה והואיל ובעונותינו שרבו אין ידיו תקיפה לעשות כפי תורתנו : מ"מ לא נניח את שלטנו ולומר שכל ישראל ומי שבשם ישראל יבנה לא יקנה שום ספר מיימון וחרשים רק מאותן היוצאים מתחת יד הגאון הנ"ל או באי כחור הוא מר' מעמים :

היסוד הפשוט הראשון הוא בפ' לא יתפור (ק"פ ע"ב) אמר רב הונא האי בר מבואה ראקים רחא ואתא בר מבואה חברי וקא אוקים בהריה דינא הוא דמעבב עליו ומשמע מדקאמר ואוקי בהריה שעשה דבר זה (בידיעתו) וא"ה יכול לעבב עליו אם כן הרי לפנינו שמדינו אין לו ליענטלומר שני לרפוס והכלל והגאון הנ"ל היה יכול לעבב עליו כפי שהוכחנו לעיל וכן מצוה על הדיינים של ישראל רק שבענו יד של עב' וס' תקיפה עלינו מ"מ נעשה מה שעלינו מוטל לעשות ונחתוך הדין כדפירשתי ואע"ג שדבר אלפסי ודרא' שפסקו דלא כרב הונא דקם ליה כיחידאי מכל מקום אומר אני שיש להתיישב בדבר שהרי במדרבי (פרק לא יתפור) מיתין בשם אביאסוף ח"ל מכו הסח' מ' צדירין בקצ' א' הוא פתוח לבנו בו ודד ראובן אצל סופו הסתום וכא שמעון לדור כנ' הצד הפתוח שאין גוי יכול ליכנס למכו אלא שיעבור על פתח שמעון דינא הוא דמעבב עליו כדכר הונא עכ"ל א"כ משמע שהלכתא כוותיה דרב הונא מדמיית ראייה מיניה אלא ע"כ צריכין אנו לחלק בדבר דבריא היוקא כגון הבא גבי מבי שבוראי יוק לו כ"ע מודו דהלכתא כרב הונא ואם כן בגדון דידן נמי בריא היוקא הוא כי היענטלומר השני נתן להבדיל שכל ספר יחיד זכות טפי מתנאן : ומי ראה זאת ולא יבא אליו לקנות ממנו ויכול הוא להויל כי הוא מעשרי הארץ לכן גם ברנינו הלכתא היא כרב הונא ונדון בנן ברין ישראל ולכן נחתוך (הדין) כדפירשתי : ואין לומר דמשום שלום מלכות או איבה נקול דבר ולעבור ק' המשפט דבר זה אינו כדמפרש בעליהת' אשר מיימון אנו שותים ריש פ"ק דע"א (ק"פ ע"ב) דבר בר מקח וממכר לית בו איבה משום דכל אחר יוכל להתנצל ולומר אנו צריך לקנות ולמכור עינין שם בדבריהם ולכן לית דין צריך בשש :

היסוד השני הוא חדק"ל ההולך קדמיה יושב והוא ג"כ בפ' לא יתפור (ק"פ ע"ב) דגרסין שם רב דימי מנהרדעא אייתי גרונות כספיה א"ל ריש גלורא לרבא פוק חזי אי צורבא מדרבנן הוא נקוט ליה שוקא והופיע לנו אור גדול רש"י ז"ל בפירושו שמפר' נקוט ליה שוקא הכרו שלא ימכור ארס גרונות בעיד עד שמכור הוא שלו וכן גרסין בגרסין (ק"פ ע"ב) אמר רבא שרי לצורבא מרבנן לארדעי נפשיה ולממר צורבא מרבנן אנא שרו לי תנאי ברשא דכתיב ובני דוד כהנים היוכי כהנים היו אלא מה כחן נטל חלק בראש אפ"ה טל חלק בראש אם כן ג"כ נוכל לומר מזה באם דשניהם ישראלים דינא הכי הוא שהגאון הנ"ל למכור שלו בראשונה : אר עתה אע"פ שדיני נמי הכי הוא מ"מ (היענטלומר) לא יקבל עליו הדין ולכן צריכין לגדור דר' שלא יקנה בו ואין לפקפק ולומר הרי אמרנו במסכ' אבות (פ"ק) כל המשתמש בתנא חלק בו וא"כ בוראי הגאון בעי חיי ואינו רוצה ליהנות מתורתו הגה זה החלק כיכר קרם לנו הגשר הגדול הרמב"ם והשפיע לנו משכחו בפירושו המשניות שלו כי דבר זה ישימכור סחורתו בראשונה והוא חלק ומחלתו משלחן גבוה כחוס' מן הגורן לפתח ומעשר ללוי ולכן נפסקו הדין כדלעיל ועוד ראוי על כל אדם להקנות הגאון הנ"ל מכסיו ולחטול מלאי לכיסו כרי לקיים מצוה והגידו בו יומם ולילה דכנפסק בסור י"ד סימן רמ"ו דמי שמספיק לאחרי' מנכסיו מקיים בו הגה' ונ' :

היסוד הגדול השלישי : הגה הוא במדרש (תורת כהנים פ' כהר) וכי תמכרו ממש לעמיתך או קנה וגומר למדה תורה ראם כאר לקנות קנה מד עמיתך וכן למכור הנדו הוא בהריא מפורש שאפילו לא היה הגאון הנ"ל רק כאחד מבני עמי הארץ ובה דין והדין עמו כ"ש זק' עתה ואין לומר דהו חקא כשהגוי והישראל נתנין בעד ובמקח אחד אבל כשהגוי מחיל טפי שדי ליקח ממנו כרי להריח במקחו חסד דברים אלו ג"כ הכל המה דהא גרסין פ' אהרן נשך

באי והוסיפו עליהם דינים אלא אמר רבא לא נצרכה אלא לדיני קנסות ופירש' בשכלו הכהני דיני קנסות דבן נח אינו מזהר על דיני קנסות דכתיב ויצו והתם גבי אברהם כתיב צדקה ומשפט הדינו דיני קנסות לאו משפט הוא דקנסין ליה טפי מדיניה הדר פיר' בגמרא א"ה הוסיפו עליהם ברנין מכעני ליה פי' רחוק משמע שהוסיפו עליהם בהלכות דינין אבל ג"כ היו להם דינים כבר ושוקל וטרי עד דקאמר אלא אמר רבא האי תנא תנא רבי מנשה הוא דמפיק דינין וברכת השם ועייל סידוס וכלאים דתניא כו' ע"כ הסוגיא והגד' נדקדק ונאמר שמוכח הוא מזה שהלכתא היא רבני יצחק שעל כל דיני ישראל בכלל ובפרט נפקו : האם לא כן אלא שהיה להם מקצת דינים למה ליה לרבא בתמולת סברתו שלא ידע א"כ ברנין מיכעני ליה לדחוק ולומר לא נצרכה אלא לדיני קנסות הלא גם כן ברנין משפט נמי יש מהן שלא נצטוו והיה לו לומר בקצרה לא נצרכה אלא לשאר דינין (דכנן) שלא נפקדו מתחילה אלא ע"כ צריכין אנו לומר שהלכתא היא כר' יצחק שעל כל הדינין ביהר נפקדו כדרך שניתנו לישראל בטיני גם מבדל המאור הגדול רש"י ומלשוננו הוכה יכולין אנו לדקדק דהלכתא היא כר' יצחק מדרהוצדק להביא ראיי' על כל דבר שניתוסף שאינו בכני נח כגון ערה וגדים וחתראה ודיני קנסות משמע דוקא היכא שיש לנו דיום מוכיחות שלא נצטוו אבל כמה שאין לנו לא נצטאו אותו מכלל ולחלק אותו רק הוא ככלל דיני ישראל ואם יתחכם אדם לומר הלא רש"י ז"ל נקט קרא שמביא רבי יוחנן שפי' גבי אברהם כתיב צדקה ומשפט א"כ ש' משפוס כר' יוחנן : אימיוסם הא לא אירא דל' דהרא מינייהו נקט : אף כי רבי יוחנן הנא' במימרא ראשונה אבל מכל מקום שג"כ הוא מחותן לר' יצחק דנקרב בעל הבית וגו' נאמר ברנין שומרים ולא בקנסות א"כ מכל חלין ש"מ שכן נח מזהר בכלל דיני ישראל ככלל תקותיו ומשפטיו : ואם ישעון הטוען שמה ההלכה היא כדתנא רבי מנשה דאפי' ד"ב ועייל ס"ד זה אינו דברים של טעם דהא ר' יוחנן ור' יודעים שאינה עיקר ולא מתניה בי ר' חייא ור' אשעי' ומשעם (זה) פסק האלפסי ומייתי בסמ"ג באממר ורבא גבי בור הגולה אף על פי שהודו שלמי פליג עליהם בענין שם בדבריהם : וא"ל ולומר דהרי בפרק השוכר את הפועלים (ק"פ ע"ב) אמרו אסור לכותי לפרק בהמה שלנו דסבירא לן כר' חזקא שאומר בני נח מצווין על הדמיוס : ועוד משום לפני עור לא תתן מכשול וכן מייתי לה בסמ"ג לפסק הלכה א"כ ש"מ היה לנו לומר דהלכתא כתנא רבי מנשה דמפיק ד' בוטעיל ס"ד וא"כ הדיא קושיא לדוכתיה דכני נח לא נצטוו ארנין דאדרכה דהיא הונת' דמדקאמר לשם כר' חזקא ולא אמר כתנא רבי מנשה ש"מ הית הלכתא כוותיה ברנין וסרוס אלא כר' חזקא דמפיק סידוס לחוד ואין לחקשורת מדתניא פ"ק דע"א (ק"פ ע"ב) תנא ר' יוסף מאי דכתיב עמר וימורד ארץ ראה ויתר גוים : מה ראה ראה' מצות בני נח שקבלו עליהם ולא קיימום כיון שלא קיימום עמד והתירן להם א"כ ש"מ שכן נח אינו מצווה עתה מצוה כלל זה אינו כלום שהרי הקשו בגמרא אחגורי אתנור א"כ מצוה חוטא נשבר ומשני אמר רב יוסף לומר אע"פ שהן מקיימין אותן אין מקבליים עליהם שכר אלא כמי שאינו מצווה ועושה דאמר ר' תניא גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה ופירש' ז"ל מזה שויתר אינו טובתן אלא שאין מקבלין שכר אם מקיימים ע"כ א"כ ש"מ שעדיין הם מזהרים ככראשונה : א"כ הוכחנו וברנו שדיני בני נח בדיני ישראל הואיל ומצוה עליהם ואם בכל זאת יתעקש המתעקש לאטום אנו משמע דבר זה ורוצה לחלוק ולומר שדיניהם של בני נח אינן ברנינו אף אנו נאמר לו כלך מדרך זו דגרסין בב"ק פ' הגזל בתרא (ק"פ ע"ב) תניא ישראל וכותי שבאים לפניך לדין אם אתה יכול לזכותו ברנין ישראל זכירו ואומר לו כך רציתי ברנין אומות העולם זכירו ואומר לו כך רינכם : ואם לאו באין עליו בעקיפין דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קדש השם פי' רש"י בעקיפין בעלילות עד שפוטין הישראל ע"כ הסוגיא ושמעין מן הבא דע"כ לא פליגי ר' ע"ו ור' אלעזר לבא עליו בעקיפין אבל לזון אותו ברנין ישראל כ"ג לא פליגי שדינן אותו וצריך לשמור כשידינו תקיפה עליהם והואיל וברנו והוכחנו שדינן גוי בדיני ישראל ונרין כותי עם ישראל בשני נימולים : ובא נקפץ אל המקום אשר הברינו והלכנו לשם : ונדרב על המעשה אשר נעשה בעולם : הגה הוא איש כארץ לזנו אשר גורע שמו במדותקים : חלה דולה מיס עמוקים : מימיו מחוקים : גור ומקום : יכרכו שוכן שחקים : הוא האילן הגדול אשר פרו למאכל ועליו לחרפה : אמרתי צדופה : הוא ה"ה הגאון מר' ד' מאיר מפוזא : הנה שם מנמתי רעיוני ומחשבותי : והשתתף עם אחד מאנשי ארצו וסגוריה דהיינו יענטלומר וזאת אחד מן מרפסי הספרים : והסכמי ידיו להדפיס

שאלות ותשובות י יא

ז

בב"פ"ק (דף ס"ע"א) איפרא הורמין אימיה דשבור מלכא שדר'ר' מאה דערי לקמיה דר'אמי לא קבלניהו שדרתיהו לקמה דרבא וקבלניהו שמע רבי אמי ואיפרא אמר ליה כיבוש קצירה תשכנה פי' לנו רש"י ל' כשיבוש זכות שכיר' ולחלוחית צרקה שכיריהם ישכרו האומות' ופרך רבא ומשני משו' שלום מלכות' א"כ ש"מ שאפי' רבנן לא קאמרי אלא משום שלום מלכות' והואיל ורבנן דרין ליכא חששא משום שלום מלכות כדפירשתי לעיל בשם התו' ודאי ראוי ונכון הוא למנוע מהם זכות ושכורת כל יחיו בהם' קנצי למילין שהגאון הג' זכר ברינו לנקוט לו שוקא ברישא למכו' ספריו ראשונה ושלא (יקנה) שום ארס ספ' מיימוני הנרפסים מחדש מקורב כאו' כי אם היוצא מתחת יד הגאון הג' או באי כחו לכן לישקול לזמור ולקטוע במקטע דפרזלא על כל מי שיעבור דרכו ודינו' גם אנחנו מסכימי' מדין ומשמתינו ומחרימין בנידוי חרם שמתא כגזירת עירין ובמאמר קדישין ועל כל תלמוד וצורב קטן וגדול שם הוא שלא יקנה שום ארס במדינתנו מן הנרפס' החרשים א' למאות היוצאין מתחת יד הגאון הג' או מב"כ' וכל מי שפורץ יפגענו חוץ דרבנן וצווחה ופרץ וכל המחייק בהם הם בחרם כמזהם ומחויב' כל ישראל לנדות ההטאים האלה בנפשותם ולא יכופר להם עד מותן וקבר חמור תהא קבורת' והרואה אל הנח' שו' יקבל ברכות מאלי' שדי' עד שיכלו שפתותיו מלומר די' נעשה יום א' ד' ימים בחדש אלול שנת ש' נאם הקטן הרצחק כפר של ת' חולשתות בצמ' את דבריהם ולא דבר עד כה אלא כדי להתלמד להרגיל עצמו בתוך מדותיהם' להיות כעבד א' מן הקטנים שבהם אלה הדברים אשר דבר משה בן לא' א' ישראל שלי' המכונה משה איסרלש מקראקא :

יא כתב התנצלות בענין מעשה שנעשה בשנות טעמים מפני דריפת שלום יבינו הקרא מעצמו מתוך דברי ענין ההתנצלות בעצמו :

גרסינן כיכמות פ' הבא על יבמתו' (דף ס"ה ע"א) אמר ר' אלעאי משום רבי אליעזר בן שמעון מותר לשנות בדבר השלום שנ' אביך צורה וגו' אנא שא נא וגו' נתן ואמר מצנה ענ' ואמר שמאל איך אלך ושמע שאל והרגני וגו' דבי ר' שמעאל תנא גחל השלום שאף הק' כח שינה בשבילו דמיעקרא כתיב וארגי זקן ולבסוף כתיב ואני זקתי עכ"ל הגמרא :

תו גרסנן במכות פ' כ' (דף י"א ע"א) אמר רב יודא אמר רב קללת חכם אפילו על חנם היא באה מנלן מאחינופלי שבשעה שברה דוד השיתין קפא תרומא בעילי' משפטי' לעלמא אמר להויהו לכתוב שם אספא ומשדא בתרומא דליקו אדוכתי' ליכא דאמר ליה מוירי אמר כל היודע דבר זה ולא אמרו יחנן בגרוננו נשא אחינופלי ק"ל בעצמו אמר ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקרשה ימחה על המים כל העולם כולו לא כ"ש א"ל שרי' בו למנוע מכאן דמותר לשנות מפני השלום ומותר לעבור על מדבר שקר תרחק' גם דוחה לא תעשה שבתורה שהיא לא תעשונן לה' אלהיכם שהיא אזהרה למותק דשם כראיתא בספרי פ' ראיה' ומנא הרמב"ם ז"ל והסמ"ג' במנין המצות וא"כ אמר שה"ה שדוחה לאו של מוציא שם רע דמותר להוציא ש"ר אם כוונתו לשמים ולתכלית טוב כדי לעשות שלום ע"ר שאמרו בגמ' פ' מ' שאמר הריני נזיר (דף כ"ג ע"ב) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשם' וראייה מיעל' כו' וק"ו הוא מסותר שאלמה תורה לעבור מצות ל"ח בשביל הבאת שלום בין איש לאשתו כ"ש בין שארית ישראל המפורזין מעט הגה מעט הגה שומרי מצות הש"ת ודחו' שעת לעשות לה' להפיר תורתו כדי להביא שלום על ישראל ולהסיר מביניהם דברי ריבנות וקטנות אשר בינותם ולהדיח מכשול מדרך עמינו פנות דרך מן התקלות' אך הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות' אמר' הוא ע"ד שאמרו ר' ל' בגמ' פ' מי שאמ' (דף כ"ג ע"א) צדיקים יכלו כם ופושעים יכשלו כם משל ללוט ושתי בנותיו הם נתכונו לשם מצוה עליהם נא' צדיקים ילכו כם הוא שנתכוון לשם עבירה עליו נא' ופושעים יכשלו כם' ומה מאוד נמלצו כזה דבריהם באמרם כזה כמ"מ (דף כ"ט ע"ב) ח"ל אי לי אמי אומר או לי אמי לא אומר כו' ולבסוף אמר' כדלעיל וא' יתהלל המתהלל' לומר דלא דמי להא אלא להא דאמרין פ' בתרא דיומא (דף פ"ג ע"ב) עבירות שבין אדם למקום י"ב מכפר ושבין אדם לחבירו אין י"ב מכפר כו' וא"כ יאמר נמי רלא עדיף השלום מ' ואינו דוחה אלא עבירות שבין אדם למקום אבל עבירות שבין אדם לחבירו אינו דוחה' זה אינו כלום וראייה מהא דגרסנן פ' ק"דסוטה (דף י"א ע"א) ואומרים לה בתי הרבהין עושה כו' עד עשי למען שמו הגדול הנכתב בקרשה כו' ואומרים לפני דברים שאינה כרא' לשומעין היא וכול משפחות בית אביהו' ובגמרא על אותה משנה מאי היא ומפר' שאומרים בפניה מעשה כתובים הראשונים יהודה יהודה וליא בוש ראובן יהודה כו' ובסמ"ג ובמשנה תורה שחבר הרמב"ם הלכות סוטה (פ"ג) ואומרים לפני מעשה ראובן כפשוטו' והנה' ק' לעל זר' הרי אמרו

(דף ע"ב ע"א) תני רב יוסף אם כסף תלוה ארץ עמי' עמי וכו' עמי קודם עמי ועשיר עמי קודם כו' ופרך בגמרא עמי וכו' עמי קודם פשיטא' ומשני אמר רב נחמן אמר רב הונא תנא לא נצרכה אלא דאפילו לכו' כרבית שנ' לנכרי תשיך א' ה' דוחה עשה של אם כסף תלוה עשה א' כ' שוק' וכאן בגמ' דין שהגאון זכר דין להיות ידו בראשונה ואין לומר דדוקא התם שאינו מפסד משלו אלא שאינו מרויח' אבל במקום שמפסד משלו כיבא אינו צריך להקדים לישראל וזה החילוק מחלקים פ' מי שהתשיך (דף ק"ג ע"א) נותן כסו לנכרי כו' ואמר' בגמרא אמר רבא לא שנו אלא כיסו אבל מציאה לא א"כ ש"מ שיש חילוק בין פסידא דקדנא לפסידא דרווחא' וכן מחלק שם בשם הירושלמי כסמ"ג בהלכות ח"ה דלא מקרי דבר האבד אלא אגרמא דקדנא' אומר אני שאלו הדברים דבר האבד הם דהא בהדיא גרסינן פ' קדע"א (דף כ"ג ע"ב) ובפסחים פ' כל שעה (דף כ"ג) תניא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי אין לי אלא לגר בתינה ולגוי במכירה לגר במכירה מניית' לתתנה או מכור נמצא אתה אומר כו' פי' רש"י וקאי אגר דלעיל מנייה לגר תתנה ואכלה או מכור' וזהו פריך לגוי בתינה מנלות' לתתנה ואכלה או מכור לנכרי פי' רש"י ודרוש תרווייהו אנכרי' דאי אנכרי ככתבי אתא דלגוי אסור ליתנה הכי איבעי ליה למכתב תתנה ואכלה לגר אשר בשעריך או מכור לנכרי ולא מצי למקרי קרי' דנתינה אנכרי' ר' יאמר דברים ככתבן לגר בתינה או לנכרי במכירה ופרך שפיר קאמר ליה ר"מ א"ל ר' אי סלקא דעתך כדקאמר ר' מ' לכתו' דחמנא תתנה ואכלה ומכור או למה לי ש"מ לדברים ככתבן הוא דאיתא' ור"מ הוה לאקדומי גתירה דגר למכירה דגוי פי' רש"י אם יש גר לא תמכרנו לגוי ולהכי אתא או למשמע הכי לגר אשר בשעריך תתנה והוא עיקר מצוה או אם אין גר מכירה לנכרי והרר פריך לר' ומשני כיון דגר אתה מצוה להחיותו וגוי אי אתה מצוה להחיותו להקדים לא צריך קרא ע"כ הסוגיא וא"כ נאמ' דע"כ לא פליגי' מור' אלא לאצרכי קרא להיו' גר קודם' אבל בהא כ"ע מודו דגר קודם לגוי ואע"פ' שמפסיד בקדנא שלו מ' מהא מחוייב לקיים לגר אשר בשעריך תתנה דה' בגמ' דילן שמוחייב כל אדם לקיים מיד עמייתך עמיתך קודם ואף נאמר שאף מכאן נלמוד הא דמפרש קרא דמיד עמיתך קודם הוא אע"כ דגוי מויל גב' הוא דפסקנן פ' מי שהוציא וכו' בעירובין (דף מ' ע"ב) ר' מור' הלכה כר' ור' קאמר הכא דלא קדמוי' לא צריך קרא א"כ הא דאמר הפרוב מיד עמיתך כיון כשמויל גב' דאם בשוין הכתוב מדבר לא צריך קרא דפשיטא הוא דעל עמיתך גמור הוא חייב להחיות אלא ש"מ דה' קדאפי' בגר במעו' ולחבירו בהפסד מ' מחבירו קודם' ולכן לית דין צריך כששכי הגאון הלו זכר ברינו להיות מוכן למכור ספריו ראשונה ח"ל :

והיכור הרביעי אשר הבנין נכון עליו הוא בפ' בדרכי בכות (דף י"ט ע"א) דגרסינן התם אסור להשהות ס' ת שאינה מוגה' תוך ביתו ותר מ' יום משום שנ' לא תשכון באהליך עולה ומפר' האשיר' יוכן בהגה' מיימוני פ' ד' מהל' ס' ת דלאו דוקא ס' ת אלא אפי' נביאים וכתובים ושאר ספרי קודש כגון התלמוד ופסקי הדלכות לדין שתורה שבע"פ נית' לכתוב וכו' הוא דעיקר מרה שאנו פוסקים הוא מהלמוד ושאר ספרי המחברים' ואם יהיה הספר מוטעה בקל' יבא לטעות כדן לאסור המותר ולהתיר האסור וכן לטער הטמא כו' עד כו' וכן גרסינן גמ' פ' לא יחפור (דף כ"א ע"א) אמר רבא הגי תרי מקרי דרדיק חד גרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים מותכין ההוא דגרים ולא דייק דשבת' ממילא נפקא רב דימי מנהדרעא אומר מותכין ההוא דייק ולא גרים דשבתא כיון דעל על דכתיב כי ששת ימים יבש שם יואב וכל ישראל עד הצרית כל זכר בארום' בי אתא לקמיה דרוד' א"ל מ' ט' עברת הכי א' ל' דכתיב כל זכר א' ל' הוא אגן זכר קדינן כו' עד שקל ספסר' למיקטל לרבי' שני' ארור עושה מלאכת ה' רמיה ע"כ הסוגיא הגה לא פליג' רבא אלא בדברים ולא דייק אבל כשיש אחד דייק וגרים והשני גרים ולא דייק פשיטא מוקמינן דייק שלא יעשה מעשה יואב' ולכן גם אנחנו בגמ' דין דין ראוי לכל ישראל דלא ליקן בארור ולקטן ספר שאינו מוגה' ולעבו' על ל' תשכון באהליך עולה' ואם יטען בעל דין לומר הגה לכל אדם ידוע שאלו דמדרפס' דרכיו תורה בישראל ולולא זאת כבר ח' היתה התורה בשתכח' מישראל' ולכן ראוי לחוש לדבר שלא תיפוק ממנו חרב' זה אינו כלום שהרי כבר פירשתי שכדבר מקח אין שיד' בו איבה כי נוכל לומר הספרים הללו אינן צריכין לנו' ועוד כי מושכל ראשון הוא שאלו המדרפס' אדעתא דנפשייהו קא עבדי כדי להחיות בדרך כדרך שעוסקי' בשאר דברי סחורות' ולכן גם אם יפסידו פעם אחת לא ימנעו מחמת זה מלדפוס ואדרכא יהיו כהולים למלאות חסרונם' ואם יוסף השואל לשאל' סוף סוף מחמת שלא לשמה בא לשמה ויזכה את ישראל והואך גשלים לו רעה תחת טובה' אף אתה אומר לו והוא הנותנת' מדרגסינן

שאלות ותשובות יא

ואמר ז"ל במה בהמה (דף כ"ג) כל האומר ראובן חטא אינו אלא פועל. גם אמרו במגילה פ' הקורא את המגילה במשנה (דף כ"ה ע"ה) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. ופי' ארון המפרשים רש"י ז"ל משום גנותו. וא"כ קשה וכי מפני השמאה הזאת שלא תשתה ותמות ובודאי אינה כראי לשמוע. נוציא ש"ר על ראובן הצדיק ונאמר שחטא ונכחיש המקרא שנ' ומעיד עליהם שלא חטאו שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר ואמרו ז"ל (שבת דף כ"ג ע"ב) מלמד שכולם צדיקים ושום שלא חטא ראובן ואלא על כרחך לומר שהטעם הוא כדי שלא ימחק השם הנכבד בקרובה ובטרה כבו שאמרו עשי לשמו הגדול שלא ימח' על המים כו' והנה מעתה נדון ק"ו בגדון דירן. ומה מחזיק השם יתעלה שנדחה מפני השלום א"ה הרוחה הוצאת לעו על בני אדם הבשרים. הבאת שלום שדוחה מחזיק השם אינו דין שירחה הוצאת ש"ר. ואם בהבאת שלום שבין איש לאשתו כך על אהת כמה וכמה הבאת שלום שבין משפחה ועיר וכרך. ומהשתא ליכא למיפרך ולומר מה להחם פילסופיה שכן אינה דוחה אלא עכירה שהיא רע לשמים לחד. אבל עכירה שהיא רע לבריות ולשמים שמא אינו דוחה. דזה אינו דררי אפילו מחזיק השם דוחה אותו הבאת שלום על אחת כמה וכמה וק"ל על מי שבקי בדרכו של ק"ו ומדותיו. דתו ליכא למיפרך על ק"ו והוא דמותיו. ואל תשיבני מהא דאמרו פ' חדרותה (סוף הפרק) נשים שאמרו להם גוים תנו לנו אחת ונטמא אותה. ואם לאו הרי אנו מטמאים כולכם יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחד משראל ואמרין בירושלמי (פ"ק ס"ג) על דא מתנ' סיע' בני אדם המהלכים בדרך ופגעו בהם כותים ואמרו להם תנו לנו אחד מכם ונהרגו אותו. ואם לא נהרגו כולם אפילו כולן נהרגו לא ימסרו נפש אחד משראל. יהיו להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו ואל ינהרגו כול' א"כ ש"מ כי לא יחדו אסור להציל נפשות רבות בגפש אחד משראל אע"פ שגם הוא ירגע עמהם מוטב שימחו כול' זכאין ואל ימות אחד מהן והם חייבים. ואף בגדון שלפנינו הורה לנו לומר מוטב שיקלקל מצב המדינה ולא היה לנו למסור נפש אחד משראל ללעג ולקלס ולהוציא עליו דברים אשר לא כן. כ"ש על חשבים במאה מנהיגי המדינה כמו שעשו במעשה אשר אכזר למשה. מ"מ נ"ל שאף בה לא סרנו ימין ושמאל מן הדרך. כי יש לחלק בין שמוסרין אותו בידים להריגה או לטומאה וזהו אסור אבל דברים בעלמא לאו כלום הוא ושרי. ותדע דררי לא נקט שם אלא תנו לנו אחת מכם ונטמא אותה או נהרגו אותו ואף שם לא אסר אלא לישא וליתן בידים מדנקט לא ימסרו. ולא אמר ולא יתנו ש"מ דלא אסור אלא נתני' מיד ליד דהיינו מסירה כמו דאמרין פ' קדב"מ (דף ח' ע"ב) מאי מוסיפה כו'. וזהו דוקא אסור אבל דברים בעלמא שפיר דמי. ועוד דררי אם יחד להם אחד שרי. ובגדון דירן יחד לנו אחד מהם שאומר האויב כי נפשותיהם של אלו היה מבקש כמו שנתבאר. ואף ע"ז דבירושלמי היתה איתא עובדא האי בר נש רתבעי' מלכותא וערק ללוד לגבי ר' יהושע בן לוי ואקוף מלכא מדינה ויהיב להו הורה אליהו רגיל דמתגלי ליה תו לא אתגלי ליה צם כמה צומין עד דאתגלי ליה א"ל דלסוף אנא מתגלי א"ל ולא במשנה עשיתי. א"ל וכי משנת חסידים היא זו. א"כ ש"מ דלחסד אין לו לעשות מ"מ נאמר אף כי לא משנת חסידים עשינו מ"מ כרין עשינו הרי הוכחנו בראיות דמותר לספר לשון הרע מפני השלום. אך מי יתן וגדע אם יש לחלק ולומר דלמא דוקא דבור גרירא שרי דמאי דמעשה דראובן שאומרים לפניה כפשוטו אבל לכתוב ולהשום ככתב ולפסוק הדין על ככה דנראה כחזון לרבר. דילמא אסור. ודיו לבא מן הדין להיות כגדון. ודלמא לא שרי אלא כמעשה שהיה גבי סוטה. מ"מ נראה דאין לחלק. דאחרי שהדבור שדי' גם המעשה שאחרי' לאו כלום הוא. וראייה ממה דגרסין פ' הגזל בתרא (דף ק"ו ע"ה) הווא גברא דאחוי אתמרא דרבי פנחס ודרב מרי בני רב חסדא א"ל דרי בהדן דרא ואמטי' בהדיו אתא לקמיה דרב אשי פטריה אמרו ליה רבנן והא תני ואם נשא ונתן ביד חייב א"ל ה"מ הויא דלא מוקמיה עלויה אבל הכא כיון דאוקמיה עלויה מקלי קלייה ע"כ הרי קמן אע"פ שאם נשא ונתן ביד בתחילה חייב מ"מ כיון דאוקמיה עלויה מעיקרא מקלי קלייה והמעשה שאחרי' לאו כלום הוא א"ה בגדון דירן כיון שהדבור בעלמא שרי לפי דעתנו כמו שבארנו. גם הפסק דין שאחרי' אינו כלום כי באמידה לחד במקלי קלי' דמי וכמעשה גברא קטילא קטלנו. כי אם האמר' אמת הפסק דין מפורס' ובאמידה לבד במקלי קלי' דמי אבל עיקר האמידה היתה בדרך שבארנו לשונות מפני השלום ולהוציא עם הזיק מוולל כמו שנבאר. ותחלה נאמר שנחזיק בעין המשפט מקום הצדק להחזיק כל חק וברק לקום על הדין ועל האמת ועל השלום למשפט נרשיע כל גשא פנים למגלה תרפה לא נשא על קרוביו לחזיק אותם נגד פניהם כחוקיהו מלך יהודה שגור עצמות אביו. נעבוד את האלהינו ויהי מה נעבוד אותו בכל לבבנו

ונא' כמוד' ועומ' שמפני השלום כמו שבארנו (דמצינו דכר שפת יתר) על קציני ארץ ליתן אותם לפני בני כלעל לא במדר ולא במעל להחניף הארץ בדמם כדמי דגים וראשו' ומה יתרון לבעל הלשון הנה בכל אלה לשלום נתכווננו בעצם וראשונה. אף כי במקרה מדה היתה באחרונה. ואף מקצת עני פנים היו בקרבנו ועכשיו מהפכים דברינו לתוהו וברו. מיהו אנו לשם שמים נתכווננו והכל נמשך אחר המחשבה והכוונה. אף כי אחריתו ראש ולענה. וראייה ממה שפסק המדרש במגילה סוף פ' הקורא את המגילה ז"ל נשאל רבינו שמשון משאנץ על אור' בהן שמל חנוק ומת אם יוכל לישא כפיו. והשיב דנושא כפיו ולא דמי לכהן שהרג את הנפש דאפילו בשוגג לא ישא כפיו והכא לשם מצו' נתכוין. דרי תשובתו הרמ"מ מנ"ל הכושת מעל פנינו שאחרי שלשם שמים נתכווננו היה ה' עמנו כאשר היה עם אבותינו שדרשנו הק"ו בעצמנו כמו שדרשו אחינופ"ל. ועל שאחרו מלומר קללו דוד ונתנן בגדון אף כי תחת החט' יצא חוץ לו ולא נמשך מחשבותינו בהדי' כבשא דרחמנא למא לן אולי ה' אמר ומי יפירנו. וזה המעשה אשר אירע לא ראינו מעשה מעולם כזה לרוע שמכנה הארץ שמענו שנתחברו יחד כתרנו לים של בית בוקיא כל רועי ישראל האוינו גדולי ארץ גודרי פרץ פרישו מצודתם בנציבותנו על א' ונלכח בתר' ובמצוד' וכרגי הים יאסוף במצותם ודמו להיות מותר וכסרו בעפר על החס' דור' שעושה עם חביריו באמרי שפר. וה' אמר עצתו להפר ואסמכו' אקרא כיחם' דהוא וכרתו הנפשות העושות. והיה לבני מרי לאותות. ויהי כי שמענו כלנו את הרבר הרע הזה ונתאכלנו כי עליו נגדה גזירה ונתחך עליו דין מפורס' הנמורה ואף כי הורה להשיב על פסקי הגאונים ודבריהם מי האיש שיתנה נחלים בחיקו ולא ישרף ברשפי לבת אש ניצוציהם. ומי היה יכול לכא אחר מלכי רבנן ודחם שנתנו אחת דתו להמית כי נכתב ונחתם (ונכסס) עונו לפניהם כחמים שלא יכבסום כל נתר ובורית ושמועתנו מאז יכהלונו הבא עלינו מחדש שמענו. והאמת ברחוב כשל איש מעל אחיו נפדר יגשל. כי ה"ל רצה על אויבו שהמציא עליו הדברים לנקום ובהם התעבר הצריח ואף התגבר. ונתחברו אליו אנשים לעזרתו אשר היה להם צד בצרתו. ובסבת זה נחלק הקהילה ווישביה לשנים. ונתחלל שם שמים סבסב' הריב והמרון אשר היה בעיר יומם וליילה לא תכבה הקטנים מלקטם עצים והגדולים מבקרים האש הרבה האמרת כשל' סתוב והשלך הלא' מרחובותינו כמו שהיה ידוע מקדמת דנא לכל באי שער עירנו המעשים הרעים שהיו נגד פנינו ואויבינו היו פלילים וכו' נתמוטט עמודי ארץ ויסודיה. והיה לחוש פן יפוק ח' חורבה מיניה מאת פני המלך והשרים לגרש כל העם הזה כולו כהנה ושריה. והנה ידוע לכל כי קהלתנו היא ת"ל כעת נחלת ישראל הנשארה. וכמעט אברנוה ח' בסבת זה הקטט אשר כינינו האמת היתה נעדרת. וזאת הכל היה בסבת החלק לכב העם הזה ולא היה לנו תחבולה לצאת מיד פחיתו של זה אלא בדרך שעשינו כשנתנו את טעמינו לספר' הורה עם הצמאה השמן עם הרה גם כי כמה פעמים נפל על פניו מפני המחלוקת ועל אשר נגזר עליו ולפניו התעשת. ובקש מנחנו בכבי ובתחנונים למה תעמדו מלחוציא אותי ואת בני מכלימה ובושת. פתחנו לשלום ודברנו עם הצד שהיה מנגד להשלי' אתו והיינו בעיניהם כמתענת כי לא ישיקטו עד שרצו להרוג אותו ואמרנו מה זאת עשית' לנו נחפשוה' דרכינו אולי נמצא דרך למצא מנוח לכפר רגלינו ורגלי הולדים המתהילים לאמטינו. ואל יקשרו עלינו ממאמרם ז"ל בפרקי אבות (פרק ח') חכמים הודו בברכותם כו' וגם שהיו חלול השם כל ח' שאינו נזרר במעשיו וגורם שאומרים עליו דופי כראיתא פ' אחרון דיומ' (דף כ"ד ע"ה) והנה גם בזה יש לחולק לומר אף כי נתכווננו למצור מ"מ נגרמו שיאמרו עלינו דופי לומר שעבדנו דינא בלא דינא ומי ידע אם ברינו כחוכינו וכותנו לכו' ה' והאדם יראה לעינו יושפט הלא בזה מעידים עלינו שמים וארץ שנהרגו מזה כי נשבע לנו שבועה חמורה שלא רצה לגלות השטר החתום לעולם ובשמינו לא יהא נקרא רק שיוכל להתפאר בו שגם לו חתומים כאלה. כאלי יוכל להוציא על יד זה השטר החתום עליו ויבואו ע"ז להשלים אותו ויכשרו שני הצדדים השטרות מן העולם ואם ככה עשה לנו לא היה דבר אלא קדוש השם ית' שישלמו ישראל זה עם זה ויסיפו כח בנבורה של מעלה. ע' קבל עליו ה"ל אף לבלתי הניד הדבר כי אם לשוואו בצנע' ולהגשים להם בזה השטר באולי יבאו ליתן לו גם את שלו והנה בזה לא היה חלול השם ח' לא בצנע' ולא בפרהסיא. כי גם על פה אמרנו להם כמה פעמים דרך ניוס תכריחנו לעשות כזה כדי לעשות שלום אבל מעולם לא עשינו הכוונה אחרת כי אם להוציא את שלו. ואם לא אויב עליו להחזיר לנו את חתימתנו. ואם אתה עובר על דבריו ומגלהו ברבים ומפי' ברבים וזים אשר לא עלו על לבנו מעולם והתחבר אליו אנשים רקים הללו בעל כרין והללו בעלי פמטין חץ שחוט לשונ' מוציא רבה הוא עתיד ליתן את הדין. גם מתוך השטר ניכר כי לא

לא דינא עברנו רק ע"ד גז' וא"כ אין כאן דבר הלול כלל כי נהדרנו בדברינו ולא עשינו דבר רק להניח רגלנו של פלו' כי חמתו בעדה בו כי ה' משיב חכמים אחר ודעתם יסכל שטעה האיש הג' ל' בשטור הגדול ההוא שאפילו תנוקות של בית רבן יודעין אותו וזה כי השטר מזויף מתוכו שכל א' מהחתומים נאחו בחכירו וכשל איש כאחיו עד שכל אחד מאתנו פסול להעיד עם חבירו כ"ש לדון זה כי ראה נפלאות שלא נפקד אח' ממנו שכשר להעיד (זה) כ"ש לדון ולכן בעד א' השטר בטל ומבוטל וכדרם הנשבר הוא ולשריפה הוא עומד כי לא נתקן אלא מפני השלום ואם אין שלום אין כלום הוא וא"ל נמי דמי להא דאמרין פ"ב דכתובות (דף י"ט ע"א) עדים שכל יוצא ממקום אחד דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדות דמי וכין שהגידו שוב אין חוזרין ומגידין וא"כ היה לומר ג' שאין אנו עכשיו נאמנין לומר באופן זה נכתב השטר דהא אינו דהרי כתב הר"י ברצלונ' בשם רב האי גאון ז"ל דכתבתי נאמנים אפילו בכ"י יוצא ממקום אחד דלא חזיר ומגיד הוא שהרי השטר חל והשטר כשר אם יתקיים התנאי וא"כ גם כן נכון זה: זה השטר נכתב ונחתם כראוי וניתן ליכתב כמו שבררנו לעי' ק"ו מסוטה רק אם יתקיים תנאו שנדר לנו שלא להראותו רק לשונאיו לעמוד בו על נפשו אבל לא נחתם להרע בו לשו' אדם חלילה לנו מרשע ודמי להא דאמרין בקידושי' (דף ע"ד ע"ב) והביאו הטור ח"מ סי' כ"ג וז"ל אין הדיינים נאמנין לומר לזה חייבנו אם אין בידם פסק דין ודוקא בשורא דדינא כו' אבל בדין דחלוי כמעמא לא שייך ביה נאמנו' שלפי טעמו' שטענו יזכה לזכרה ובלבר שלא יחזרו ויטענו וא"כ גם כן נכון זה: אין שייך נאמנות אלא אנו מגלין דעתנו בעלמא דלחזור ולדייני בהן דמי שמע ומראה עול' כו' נתנה ראש ונשובה בארץ לשוטט הנה וזהה נשמע למי מדנים למי שו"ה למי פצעים למי קול מסור כי אם למאהר' על היין: ולכן אליכם אישים נקרא וקולינו אל בני אדם הביטנו ואראו למי הח' חמת ולמי הפס' לים ר"ל החתימה כדי לפסול ג' כ' החתימה האחר' ולבטל ברוכ' וא"כ אנו נאמנים כמנו שאף אם ח' וטענו אנו נחזור ונדיינו הנה דברינו מבוטלין מעיקרן כ"ש שאנו נאמנין לומר כזה ראינו וקדשנו כי ראינו העיר במצור ובמצוק וקרינו עליה לשלום: וכ"ש בזה מ"מ' הר"א' בתשובה כלל מ"ס ג' על צוואה א' שנמצא א' מן העדים פסול שנתבטלה ואין דנין על פיה כלל וזה אינו צריך ראייה וכו' כן נכון זה שכלנו פסולים זה עם זה שאין דנין על שטר זה ושלא כלום הוא וכו' נחית' ובהא סליקא אף כי באולי היתה ערמה וכוונה למלחמה ולא היה בשביעותו פיו ולבו שו' כי לא היה (תוכו) ככרו ונרון אותו לכף זכות כי אלי כישל' השבועה שלבו כראיאת כמעשה דרבי עקיבא כו' מ"מ המה למלחמה ואנחנו לשלום ואולי שכזה קרה למעלה ארוננו קדושת עגור נאוננו צנף מלכות דחינו תפארת הדרת תורתנו גולת זהב על מגורר נולחנו נר ישראל ואורו: (ע"כ מצאתי בהעתק):

במענותי' אין צורך ברוב דבריהם אלא בעיקר מה שכתבתי: ובתו' מן פיר' פלו' מאשתו יצא קול עות על אשתו ולא ידע' אם אויבים אפקו לקלא או לא: וטען פלו' שהוא מאמין לדברי העדים והקול שנשמעת והאריך הרבה במענותו: גם הראה לנו עדות הונכהו בכ"ד של הרטו' ממש שלא בפניה: וב' עדים העידו עליהם שכל א' ראה ששכב הנחשד עליה בדרך המנאפי' אך לא ראו הדבר ביחד רק העידו בפני ארתוב' ד' שרא' כל א' הדבר בפני עצמו: (ו' להעד הראשון איך הסב נועה' מים מיין אויב' דו פלו' איז נישפרונגן פון איר איך העט ניימיטע עס ווער איין נוי' ניוועטע זא נאך איך פלוני כו') עוד העיד וז"ל אוי' הסב אים נישפרונגן נייא איר אויף דר נקממש בעו' ה' לאש מעשה אויף אנד' גילענן אוי' דר נאך אנד' איין מאל' עכ"ל העד הא': (ו' להעד השני זא הסב איך פסול' ויז נייא אנד' פלו' אוי' פלוני' נישפרונגן ניוועה' נעו' לנין דטן פלו' אויף פלוני' אויף דער ערדן): ועוד העידו אחרים אך העיקר דין תולה בעדות זו ולכן אבאר בעזרת האל' דינסתח' ואח"כ אבאר דין שאר העדות שהועדו: נראה פשוט דאלו העידו עדים כשרי' בפני ג' כשר בפני בעל' דין עדות כזה פשוט הוא דהי' מציאן אותה בעדות זה מב'על': כ"ש שהפסיד' כתובת' וראי' לדבר זהא אף לענין שדרגין עליו לא בעי' במכחול' בשפור' רק בדרך המנאפי' כרפסקי' סוף פ"ק דמכות: ואע"פ שפי' שם רש"י וז"ל משיאיו בדרך המנאפי' משיגהו ענין ניאוף ששוכב בקרוב כשר ונהנין כחד תשמיש וכאן לא העיד רק ששכבו זה על זה ואפשר שבכניהם קאמרי ולא מיקרי בגד דרך המנאפי' (ועיין בתשובת מהר"ם נא' שהיה כהן וטען אחר הכותל נסי' דרך המנאפי') מ"מ לא גרע מדבר מכוער פ"ב דיבמו' דאמרי' דתצא ופירושו דתצא מן הבעל' לדעת ר"ת ורש"י והשאלות: כמו שהאריכו התוספ' שם וכן פסק שם המרדכי בשם מהר"ם וכתב שם בשם הר"ם מאהר שרבי השאלתו מיושרי' מי יחלוק עליהם להקל: ועוד שכל דבריה דבר קבלה' ואע"ג דהר"ף והרמב"ם פכ"ד דאישו' פסקו דאין להוציא מב'עלה אלא בעדי טומאה ולא בעדי כיעור: וכ"כ הרשב"א בתשובה: וכתב ניומק' יוסף פ"ב דיבמו' דכן דעת הר"א והרשב"א וכתב הר"א שבתשובה כלל' ל"ב דכן ראוי להורות מ"מ נראה מאד שהר"ם כתב שאין להקל' ולזה נוטה דברי הטור כאן עור סי' י"א אין להקל' דאין בחראי אינן והלכת' כותיהו כרפס' הר"ף פ"ב דערו' דראוי להורות ככתראי וכן נוטה מסקנת הר"א פ"ב דיבמו' ואע"פ שכל ראוי הדברים כאחד מ' מ' עדותן מצטרפות כמו שפסק המרדכי בשם מהר"ם פ"ב דיבמו' ואע"ג דכיעור דחאי לא חזא האי וכו' שם רא' מן היור' כ"ש כ'א דמצטרפי' (עדותן) שהעידו שראו כיעור א' מ' ענין דין עדים אלו אין בהם ממש מכמה טעמים טעם הראשון שהונחו שלא כדן שרא' בפניה: ואית' בתשובה הר"א ש' כלל מ"ס י' א' וז"ל חת' אני כותב שלא כהונן עשו שקבלו העדות שלא בפני האשה ושלא בפני בעלה ויבא בעל השור ויעמוד על שורו אמר דתנא ועוד היה ראוי שערות זו תתקבל בפני גדולי ישראל הבקאים בדישה (וחקירה) שידרשו ויחקרו היטב שלא לאסור אשה לבעלה כראיאת שלהי יבמות כו' עד ולאסור אשה על בעלה הכל מודים דבעי' דרישה וחקירה ולקבל עדות בפני בעל דין ובפני גדולי ישראל שידעו לחקור ולדרוש ולא להסתיר עצה במחשבי' ולהוציא לעז על האשה תחת' בעלה ואף בעדות ממון הקל כתב ר' שאם קבלו שלא בפניו אינו עדות לדון על פיו כו' עד וראוי להעניש כל מי שהיה באותו וועד לקבל עדות של לעז ופגם על אשה יושבת תחת בעלה שלא בפניה והנני כותב על ענין העדות אם היה בפני בעל דין כמשמע דכבה' ג' שלא היה בפניה לא היה דן עליו כלל ולא היה עדות וכן פסק הטור ח"מ סי' ג' ד' עדות שלא בפניו אין דנין על פיו וכן פסק הר"א ש' בתשוב' כלל מ"א סי' ו' דהוא כאלו לא נתקבל כלל וכן הוא בג' יפ' כיצד הרגל ופ' הגול' כתב דהוא כטעה בדבר משנה דחזר וכן כתוב במרדכי בפ' דכתובות ופ' הגול' כתב דפסול ואע"ג דכתב שם המרדכי בשם ריב"ן להכשיר בדיעבד נראה דלענין הלכה וחר' יש לסמוך אדברי הפוסלי' דהו' רוב' וכתראין ואף לדבריר' בן היינו דוקא בענין ממון הקל וכן מה שכתב מהר"ר איסרל' בפסקיו דבמקום אלו דחלי' מניה גובי' לכתחילה עדות שלא בפניו היינו דוקא בענין ממון כמו שכתב שם בעצמו מטעם הפקד' ב' ד' הפקר והבידי' לא למי ולכל' חכריו אבל לאפקועי' אשה מב'עלה בעדות שלא בפניו פשיטא דלא מצי' כלל כרמשמע מתשובת הר"א ש' דלעיל מאד רבי' דרישה וחקירה כרבי' נפשות כמו שכתב הר"א ש' בתשובתו ג' לענין קבלת עדות שלא בפניו הו' דינו כרבי' נפשות וזשם פשיטא דלא מצי' עדות שלא בפניו דכתיב והועד כבעליו יבא בעל השור ויעמוד על שורו וראייה מפ' ב' דסנהדרין עבדא דנאי מלכא קטל בפש' א' ל' שמעון בן שטת להכמים תנו עניכס בו ונדיהו שלחו ליה עבדך קטל נפש' ושריה לזרשלו ליד' תא אתא נמי להכא והוועד כבעליו אמרה תורה יבא בעל השור כו' ואי הוה עדות שלא בפניו

יב מעשה בא לפנינו באורות פלו' שהיה גפר זרעמה שנים מאשרו ובאו לפנינו לדון ועי' זה נתגלגל הרבר וטען לפנינו איך שראוה מרברת עם א' שחשדה ממנו וז"ל טענתו איך בין ביא מיינס ווייב ניוועה' אוי' הסב ניוועה' דוויא האט פיל עסקים ניהט מיט דעס פלוני אוי' הסב מיין שוויגר נישטעטן ויז ואלט אין אינס הווינ' כיל לזון נין ויז האט ויך נישט דר' קירט אוי' דר נאך האט איך מיד אוי' ניוועה' אין איין אנד' הווינ' אוי' בין איין מאל' נכנן אין דער גרבר נס דא האט איך ניוועה' מיין ווייב אוי' פלוני נין מיט פלו' אוי' פלוני' האט קיכלך נישטראגן דא האט איך נישטעטן האט נישטפראגן נייא הייס דא האט איך מיר איין ניוועטע איך וויל נאך דען ועלגנן וזן נייא איר גלייבן אוי' בין אלו פון איר נכנן האט ויז נישט אן ניריט: וזהה כנר ה' או' שנים פערב' שנים אן נישטעטן האט איך וועלין ווידר זו איר קומין דא האט מן מיר ניוועטע אז וי טמא איו אוי' איבל גיהנמל' האט דו איך מיר האט איין ניוועטע אן נישטעטן האטעט עפוס מער פון איר ניוועה' דא וויל וז האט מיר איך האט נישט ניוועה' וועד איין מאל' איו ויז גילענן אין איינס בית החורף אויף דער נק' אוי' פלו' איו איס' חדר ניוועטע וישט האט איך נישט ניוועה': אדר איך גלויב וואול דאש ויז טמא איו ניוועה' דען מן האט מיר אף פיל ניוועטע דא האט מיר אן נישטעטן פון וועס ערש גיהטעט האט וז האט ער נישטפראגן ער וויס עס נישט מען ווערט עס וואול אין ויין עדות ועהן אויף העט ער איז נכס אנד' מין עדים ער וויסט איז נכס נישט וועס עכ"ל טענותו ומרדכי השיב מצד בתי שכולו שקר רק שהיה לו קטט עמו בעב' ממון ועי' נתגלגל' הריב ביניהם וכו' להתנקם ממנו פירש ממנה והביא פסק אחד שהעיד הסופר מן ק' פראג שנפסק להם על עסק קטט שביניהם כתקנת קהילות שום וכן העיד ולמן לזון לפני כ"ד שאר שהיה להם קטט ביחד בעבור ממון לפני הראשי' אבל לא שמע שפלו' הג' ל' נרון אשמרה לבתו והאריכו עוד

שאלות ותשובות יב

בפניו כשר בדיעבר לדיני נפשו לא הל' ל לינאי תא אנת דהא איכא עשה
דשום תשים עליך מלך ומהאי טעמא דקדקרי' בן שעד' שלא בפניו כשר
בדיעבר מדכשר לכתחילה במקום שמקבלין שלא בפניו היכא דהיו עדים
חולים או הולכים למדי' הים כדא' פ' הגזל וא"כ מרשלו אחרינאי
בדאי ש' מדין התורה כל עדות בעי בפניו ואפילו בדיעבר פסול
(ואין להקשות דמהר"ם כתב וזהו כדרכי פ' דינאות מדמה ענין
עדות אשה לענין עדות ממון לפניו כדאיתא התם ואע"ג
שלענין נפשות לא נאסר עדות מיוחדת כדאיתא פ"ק דמכות שאני
התם דכתיב קרא דכתיב לא יונת על פי עד אחד ומוקי לה התם בנמלא
דקאי לענין עדות מיוחדת והתם דווקא לא יונת כתיב אבל לענין שאר
דברים כגון דריסה וחקירה או עדות שלא בפניו דמן התורה נענין
בדיוקנו רק חפשים הקילו לענין ממון פשיטא דלדימין לענין נפשות
ומההיא עובדא דנאי ש' מ' ג' דאפילו במקום אלם לא מנבנין עדות
שלא בפניו בדיני נפשות דאין לך אלם גדול מנאי מלכא דהוה מלך
וקטל כולו רבנן כמובר בקידושין וא"ל לא רצו לגבות שלא בפניו וה'
כאן בגדון דידן ותו דאף אם היה דינו לגבו' שלא בפני אלם מ' עדות
בני ובנותיו לא אמרינן דמתייראין מן האלם דהא אמרי' פ' חזקת הבת'
דלגזל אין לו חזקה משום דיראין מפניו למחזור ולבניו יש לו חזקה ואין
לחלק דווקא התם דאין המחאה מקנת אלא לבן ולא שייך בה האלם מדי
אבל בעדות כגון מתייראין מן האלם דהא זהו פנים לכל המשפחה ולכן
דא' מן האלם דא' ב' אין לדבר סוף דאין לך משפחה שיש בה מוכס
וכדומה לה' לכן נראה דאף אם היה דברי פלו' כנים שאמר שלא היה
יכול לגבו' עדות בפניו מפני אלמותו של אביו מ' בתו לא הפסידה
זכותה משום אביו ועוד דברור לנו שבזמן שנגבה עדות זו היה צד פלו'
המושלים וראשי פראג והיו יכולים לגבות עדותו בפניו ותו דהא הראיה
לנו מדרכי שטר חתום מתלתא גברי מהימני דהיינו מהר"י שטענבור' ג'
ורבי יצחק שטעננל' ורבי מאיר בער'ן שהתירו בזעליקמן הנ' לשאם
יש לו עדות שיוגבם בפניהם ורצים לישב בב' ולא יגזרו מפני איש
ומדלא עשה זה נראה דאין מקום לטענותו שנגבה עדותו שלא בפניה
מחמת אלמות של מרדכי ועוד נראה דמאחר שהיה יכול לגבו' עדותו
בפניה לפני הב' ה' ל' ולא רצה אם כן הוה כאלו בא לגבות עדותו שלא
בפניה לכתחילה והו' אסור לב' ע' דאף רי' בן לא מכשיר אלא בדיעבר
והו' לא מיקרי דיעבר מאחר שהי' יכול לחקן קודם שבא לב' דהוה ג' ל'
פשוטוב' ש' שכאן הוא כדני נפשות ופסול לגמרי כמו שהובחתי מעובדא
דינאי מלכא (ואין להקשות הרי מ'ינו הרבה פוסקים דס' ל'
דנא קלף דלא פסיק בעדי דבר מוכוער אע"ג דלא הוכנה העדות כלל
בד' ופ' ש' במק' סהעוד בב' ד' אף שלא בפניה לא דמי כלל לבאן' דהתם
לא אמרי' דנא נאסר העדים שהעידו אלא משום הקול דחוששין לו וכן
אין הקול כלום כמו שיתבאר לקמן בעדות השם א"כ פשיטא דאף משום
העדים אין לנו לאוסרה נאסר שהוכנה שלא בפניה כדמשמע בכתובת
הר"א ש' דלעיל אף ש' אין אוסרין אותה אלא כ' העידו בפניה ע"ש' מהו
במזון היכא דלא אפשר או אפי' היכא דאפשר בדיעבר לדעת ריב' כשר
ומטעם שאמרו לענין דרישה וחקירה ש' משפט א' יהיה לכם ומפני מדי
אמרו בדיני ממנות לא בעי דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני
ליון ומהאי טעמא נמי אמרינן דדיני ממנות כשר שלא בפניו בדלא
אפשר אבל לאסור אשת לב' עלה כדני נפשות דמיא דהא אמרו
שלהיבמות לענין דרישה וחקירה אשת איש לעלמא כדני נפשות דמיא
ולאו דוקא אלא ה' הכל שאר עדות אשה דהא הרא' ש' בתשובה דלעיל
הביאו לענין לאסור אשה לבעלה' ואע"ג דהת' כתבו שליו יבמות
בשם' ח' דהלכה רעיו נשים לא בעי דרישה וחקירה' וכן פסק הרמב"ם
סוף הלכות גירושין היינו משום דמשו' עונה הקילו חכמים להאמין עד
א' שמעיד לאשה שמת בעלה' אבל לאסור אשה לבעלה בעי דרישה
וחקירה כתשובת הרא' ש' דלעיל' וכן כתב הר"ן סוף פ' דסנהדרין
והגהת מיימוני דאישות והנהגת מרדכי דיבמות' ואם כן מאחר דרמי
לדיני נפשות לענין דרישה וחקירה ה' לענין שלא בפניו דלא מהי
לב' ע' ואין לומר דאע"ג דאין נאמנין לאוסרה על בעלה מאחר שהוכנה
שלא בפניה מ' לענין להפסידה כתובה כדין היוצאת משום שסרע
שהפסידה כתובה כראיתא פ' אלמנה גיונות והוה דבר ממון הם כשרים
בדיעבר (חדא דהא כבר כתבתי דלענין הלכה ראוי להורות כדכוננו
הפוסלים) ואף לדברי ריב' נראה דכאן יש לפסול דהא אמרינן שלהי
יבמות אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה דברי רבי טרפון רבי
עקיבא אומר בדיקון ומפליגי בדר' חנינא דא' ד' חנינא דבר מ' עד ומאי
טעם אמרו דיני ממנות אין צריכין דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת
בפני ליון ב' ובמאי קמפלגי מ' כיון דאיכא כתובה למשקל כדני
ממנות דמי' ומ' כיון דקא שדינ' א' לעלמא כדני נפשות דמי'
ומדנקט למשקל כתובה משמע דוקא במקום דאיכא למשקל כתובה

ראית כה' ג' טעמא רחינא כראיתא בכתובות אבל להפסידה כתובה
דלית בה טעמא להקל' לכ' בענין דרישה וחקירה ועוד יש להביא ראיה
דלא פלגינן עדות בכה' ג' דהא אמרינן פ' האשה שלום איבעיא להו
התינוני להנשא ותנו לי כתובה מהו' כיון דאמרינן כתובה ארעא
דכתובה אתאי' א' ד' כ' ופסק שם הרא' ש' לומר וכן משמע דעת
הטור אכן עוד סי' י' ש' מ' דאם ידעי' דארעת' דכתובה אתאי' לא
מתדין לינשא אף שכתב' נמי להנשא ולענין נישואין היא נאמנת א' הכל
העדות בטל' וכן משמע ממה שכתב מוהר"ם בחשוב' והיא בסוף הג'
מרדכי דקדושין וע' ה' ה' בגדון דידן דדאי ארעא לאוסרה על בעלה
קא ארזו ולכן אף לענין כתובה אין נאמנין דא' ל' דלהפסידה כתובה
כווננו' דא' ב' לא הצריכו לומר ששכחוהו עליו דבדיעבר' על דת יהודית
שמדברת ומשחקת עם הבחורים הפסיד' כתובה כראיתא פ' המדיר'
ואי משום דבדיעברת' על דת לחוד צריכה התראה להפסידה כתובתה
כראיתא בסוטה פ' ארוסה' וא"כ הצריכו להעיד עליה דבר מוכוער
דאסור' לבעלה וצאצא בלא כתובה ואימא לעולם דמשום כתובה קא אתי'
זה אינו דאם כווננו לכתובה היה להם להודיע לבעלה בפעם הראשון
שראו מה שראו להתרות בה באולי תעבור עוד על דת ותפסיד כתובה
ועוד דהרי כל א' מהן העיד בפני עצמו וידוע שאין אשה מפסדת כתובתה
בעד א' אלא ודאי לאוסרה על בעלה קא אתו דאזנא' נאמן לאוסרה
עליו כשהבעל מאמין לדבריו כמו שיתבאר לקמן' אלא ודאי לא כווננו
הני עדים רק אסור שרוא פשוט לכל שאסורה לבעלה' ויותר יש
לתלות חששו לאסור ממה שהעידו לענין כתובה שהוא ממון' ומעתה
אומר מאחר שנגבה עדות זו שלא בפני אשה ובעלה לא היו עדות כלל
לא לענין לאסור' על בעלה ולא לענין הפסד כתובה כמו שבידרינו' כו'
בעדות זו איכא למיחש דהא אמרינן בירושלמי פ' זה בורר רב כד הוה
חמי סדרי מכוונין הוה תקר' ב' הוה חמי סדרי הכן והכן הוה מכוון
פירוש כשהיה רואה עדים שהיו אמרים עדותן מכוונין בלשון אחד היה
חושש לשקרים ובעצה א' כווננו לשונם והיה חוקר ודורש אותם' אבל
אם לא אמרו ממש בלשון אחד אלא זה אומר בכה וזה בכה רק שלא היה
הכתשה לא היה דורש' כ' ומאחר שעדים אלו העידו בסגנון א' שראו
בב' פעמים ששכחו זה על זה ואמרו עשו אותו מעשה כו' איכא למיחש
לשקרא והיה (כרי') לחקור בעדות' וכל שלא נעשה (ונחקר) כתקנו
ונעשה שלא בפניה לאו כלום הוא' הטעם השני שאין בעדות זו כלום
דהא אתא לקדמנא שני עדים כשרים והעידו על עדים הראשונים שפסולי
עדות הם שריבם העידו דרך כלל שאין לכמך עדותן כי כן הוחזקו
לרקי' ופוחזים וחשודים וכן הוא מפורסם לכל' ואף הבעל דבר לא יוכל
להכריש על אלא שאומר שמשום זה אין לפסול לעדות ושנים או שלשה
העידו בפרט א' העיד בפני פלוגי' שחשד ששמו כד הוה מסר
פרנסי פראג לדיננים ביושבם ביחד בבית פלו' ועד שני העיד ג' כ' כו'
אך שלא בפני פלוגי' הבעל כיהלך לדרכו קודם שגבינו עדות על זה' ועוד
העידו רבים עליו בפני פלו' איך שעמד בפרהסיא וגו' למסור ולהרוג'
שהוא נשבע חמיד ולפעמים מחרף וזכר שם ע' אחר זה גם על עד שני
שהוא פלו' א' העיד עליו בפני פלו' שמצאו אצלו ספרים שנגב והשני
העיד שלא בפניו איך שנגב לו הריב דרכים וזכר א' מצא ביד הצורף
שמכר מניבתו' ועוד העיד א' שידוע שנגב לאביו והוצרך לחזור הגניבה
לאביו אף שהעד אומר שקטן היה באותה שעה ע' העיד א' ששמע מכה'
שלו שפלו' זה חשוד שגונב' וע' דברים אלו נראה לנו שפסולים הם
לעדו' (מאחר שכבר ג' הוחזקו לחסודין ואמרינן סוף פ' ה' חזקה
כדאמרי' פ' עשרה יוחסין) ופשיטא דאלו האחרונים נאמנים על
הראשונים אע"פ שהוא שלא בפני הראשונים דהא אמרינן פ' ב' דכתובות
פ' חתומים על השטר ובאוב' אחרים ואמרי' פסולי עדות היו הרי אלו
נאמנים ואם היה כתב יד יוצא ממקום אחר אין אלו נאמנים ומסיק דלאו
למנבי כשטרא קאמר דאין נאמנין (דכתיב לאסור לאסור לאסור לאסור)
מיהו סוף) אלא אוקי תרי לכהרי תרי ואוקי ממונא בחזקת מרי' ה' ג'
אע"ג דלא נפסלו כהערא' עדים אלו עליהם שלא בפניהם מ' לזה העדות
אין מועילים כלום דאוקי תרי לכהרי תרי ואשה בחזקת
התיר לבעלה' וזה פשוט ועוד בגדון דידן לא גרע סוף דינא מתחילת
הדין' ומאחר שעדות הראשונים הוא שלא בפני בעל דין אם כן יכולין
לבטל עדותן ג' כ' שלא בפניהם' ותו דהא נלוי לכל דאלו ב' עדים
שהעידו הם חשודים כי הא' מהם הוא נקרא פוק' ש' והוא ראש לשועלים
הקטנים המחבלים ברכי' והשני פלוגי' וניכרים לפוחזים ורקים לכל אדם
אע"ג דלא ידעין ברו' שהם פסולים ממש מ' ממאחר שהוחזקו בפי כל
לפוחזים ורקים פסולים הם לעדות כוה וראייה מהא דכתב מהר"א בפסקיו
סי' רכ' דבענין התרת אשה שמת בעלה שהסכי' להתיר וכתב בסוף ו' ל'
אך בתנאי זה אם ידוע למר שהועד העדות כלי' רמיה כי אינני מכיר את
העד אם הוא מן הרקס הפוחזים דלא חיישי במידי לאסוריו שיקר' וכ' ש'
דבכה' ג'

לכבוד ג' דסבורין דם שפירא לא יבואו ליהי הכחשה מחמת רחוק הדבר
כו' עד לכך אם נראה לומר שיש שום עיקול או נבול ועקבה בהעדר עדי
כגון אם שחזרו להעיד וכו' ג' אני נמנה להתיר כלל' שלא להחזיק ידי
רשעים הבאים לפרוץ גדר וגו' חזק חכמים כו' ומהשתא גרין ק' שדרי
לאסור אשה על בעלה בעי עדות טפי מלהתיר כמו שאכתו לקמן א"ה
ותוכי כבר כתבתי לעי' תשובת הרא"ש שמדמה עדות אשה לאסרה על
בעלה לעדות שמתידין אותה לעלמא לענין דרישה וחזקתה ה"ה לגרין
דיין ומאחר שמצינו שאף לענין להתירה על בעלה שהאמינו אף לעד
קל ואפ"ה כתב שאין לסמוך אעדות רקים ופוחים במקום דאיכא למחש
שנסהדים שקר כ"ש בגרין דידן שרקם אלו באו לאסור אשה על בעלה
והעיד עליה בסתר ולא הגידו אימת הוה המעשה שהגידו שראו ואיכא
למימר שבוודאי סמכו עצמן שלא יבואו ליהי הכחשה דמי יכחיזין
בענין כזה ואף שלא אמרו באיזה יום ראו אותו מעשה וכו' דהיא אמרינן
כל עדות שאי אתה יכול להאמינה אינה עדות ברני נפשות וכבר ביארתי
לעיל שענין עדות זה הוא כעדות דיני נפשות ותו דלא גרע מעם הארץ
דפסול לעדות כדאיתא פ' מקום שנחנו ואף על גב דר' יוסף פליג התם
ואמרינן בהגינה כמאן מקבלינן האידנא עדות מעם הארץ כמאן כר'
ל"ז לירא הלכתא אלא כ"ק כמו שפסק הר"ף ודוקא בעם הארץ
דליתא במקרא ובמשנה ודרך ארץ כדאיתא פ' ק' דקידושין וכתבו הגהת
מרדכי דסנהדרין דכל מי שאינו רצו בק"ש ובתפילה ובמצות פסול
לעדות וכתב הרמב"ם פ"א דהלכות עדות אין מוסרין עדות לעם הארץ
ואין מקבלין עדות ממנו א"כ הוחזק שהוא עוסק במצות כו' עד וכל עם
הארץ בחזקת פסול עד שיוחק שהולך בדרכי הכשרים עכ"ל ק' לרקים
אלו שהוחזקו לחשודים וקלים שאין מקבלין עדות כלל ותו דהא איתא
הג' במיימו' פ"א הלכות עדות בשם רב פלגיו גאון דהאומר אלך
ואמסור פסול לעדות וכבר הועד לפנינו על אלו העדים שגומר בזה
בפרסומא ואף על גב שמדרי' ק שורש קס"ו כתב דהרמ"ם חולק בזה
מ"מ בעדים כאלו שכבר חשודים ומוחקים כדאי הרמב"ם מורה בדבר
וק' בגרין דידן דפסולים ממש הם כמו שאבאר דגרסין פ' ק' דמכות
ההיא אתתא דאתא סהדי ואשתקור אלה אייתי סהדי אחריני דלא
אשתקור אמר ריש לקיש הוחזקה זו אמר רבי אליעזר אם היא הוחזקה
כל ישראל מי הוחזקו וכן אמר רבי יוחנן כו' משמע דאי לא הוה האי
חוקה דכל ישראל מי הוחזקו איכא למיחש לסהדי שיקרי מאחר דידעין
שחור' אחר עדים שקרים וה"ה בגרין דידן שהעידו על בעל אשה זו שחור
אחר סהדי שיקרי פשיטא שיש לחוש לרקים וחשודים אלו שנחפרו
בדבריו (וכן אמרינן בהדיא פ"ב דכתובות לענין שטר דאם מהדר
איוספא אימר יוסיפי ויפיי אף על פי שאמרינן אם הוא הוחזק כל ישראל
מי הוחזקו כדאית' הסס ופסקו הרמ"ם דהלכותיו) ה"ה בגרין דידן
שהעידו על בעל אשה זו שחור אחר סהדי שיקרי פשיטא שיש לחוש
לרקים וחשודים אלו שנחפרו בדבריו ו"ל העדות שהעידו עליו רבי
זכנור בן הר"ז הררשן העיד עליו ו"ל ואמר לי (אך ואלט ואנן
ויהי ויאסר ואלט ויין איבר דען קרוב בגנן אונ' האט מיר וועלן
ואכן איין שטר אונ' ענין טאלר אונ' אימר זאנך גילאפין איך וולט
ואנן איין פלו' הווי וולט ויין איבר דען קרוב בגנן אונ' האט מיר
גיוויין חסימות איין איין כתב גיווענין אונ' בינעט איך ואלט מיר דרויף
זאמאן ווא האט איך ניט גיוועלט ואמר' אלי ווארס ווילשענדיק ניט
זאמאן האט איך דאך פיל עדיס דא איך גיוועהן האט דא איין כתב איין
דא האט איך ניטש וועלן מיט זאן איין האטן עכ"ל הער האחר) ושוב
העיד פלו' בן פלו' (דא איך ז' ענין קרוב גיוועהן דא איין פלו' הנעל
זא מיר גינאנן אונ' האט מיר ד' טאלר אויף מיין שלחן גיוועהן אונ'
האט זא מיר גינאנאנן געס געס דא ד' טאלר אויף זיכונג ווען דא
ווערשט גיווען ויין ווא ווערשט מיר איין עדות זאנן אוו בן איך ש"ל
גיוועט גיוועהן אונ' דא ד' טאלר איס הייסן אויף הייבן אוו האט איך
זאנן איין וועקן זיין דא האט איינר כאך מיר גיניקט ואמר ארלי פלו'
דא זיכשט איין וועקן גיב מיר אויף גינעריבן וואס דיר וויסניגליך איין דא
האט איך איינש ניט וועלן געבן דא האט איך איין משכון ביין פלו' גיבט
דא האט ער מיר דאס משכון ניט וועלן געבן אונ' האט גיוועהן עש שאלט
גיבט דא האט איך איס עש גינעריבן געבן דא איך האט מוון זאנן ויין
זאן גיוועלט האטן הוב מיר גיבט עש איין ויין קיין ז' אונ' איין קיין
עדות דער ביין עכ"ל) עוד העיד ו"ל (אונ' האטן פון מיינס וויין איך
וועלן האטן ויין ואל עדות זאנן דא ויין איין אונ' האטן קענין דר לכנן
א האטן ויין כמה פעמים פון איר אונ' פון מיר וועלן האטן ויין ואל כאר
אמן זאנן אויף דאס עדות 17 איך גינעריבן האט געבן אונ' ווייס איין גאט
ווייל קיין זיין בכל העולם פון איר עכ"ל) ושוב העידה אשה אחת
ואמרה שאמרצתה לחטוא היתה יכולה להרויח מעות כיצד פלו' הבעל
רצה להשיכיה ושוב העיד רבי ישראל בר יוסף (דר כאך איין מיר פלוגי

הכ"ל ויורד כאך גננן אונ' האט מיר גינעטין איך ואל מיט מיינס וויין
ריין ער וואלט עש ניט אונ' וישט גנערן דא שפראך איך דא ויין גאט
פער דו איך ואלט מיינ ויל פער זענקין פון געלט וועגן דא איין ער מיר
כאך גננן עטליך וואונן דו ער גיבט האט קענין פון מיר גנענן דא
האט ער זא מיר גינאנאנן וואס שט עש דיר גיב מיר גינעריבן איך ויין
דיר עפ"ש זענקין דא האט איך גינאנאנן איך טאט עש איין גאט ויין
גיט אונ' ער האט וועלן האטן איך ואלט זאנן ויין איך פלו' מיט פלוגי
העט דר ווישט ח"ו עכ"ל) מכל' הני עדות שמעין שחור אחר עדי
שקרים ולזה בחשדא כל דהו אין להאמין לעדים הראשונים שהעידו איך
שרא המעשים (ועוד דאיכא למ' ד' שונא פסול לעדות כדאמרינן פ'
זה דורר וזע' דהלכתא כרבנן דחולקין ואומרים לא נחשדו שרלא)
על זה מ"מ בחשודים כדאמרינן ודאי חייבין וכו' לנו שאלו
העדים שונאים עם משפחת הגרשני כאשר שמענו מפי רבים ומאחר
שהעידו עדים כשרים לפנינו שאלו עדים פסולים וגם ניכרים לכל שהם
פוחים וקלי' וכו' ש בעדות כזו שנגבה לפני דיני הדינות ממש כאשר
שמענו עליהם (שם כ"ד לפי ערך העדים הכ"ל) ופשיטא דחיישי'
לכ' ד' טועים שלא חקרו ודרשו היטב ועוד שאין מקוים ואין ניכר החימת
הדיינים ואף אם ירצה לקיימו אין שומעין לו מעכשיו משעמים דלעיל
ואף אם ירצו העדים לחזור ולהגיד בפניה לא מהני מעתה מאחר שיש
בהן שמץ פסול כמבואר לעיל ועוד שמאחר שנתנו הדין ככ"ה שכל
מי שיועד להעיד שיבא ויעיד ואלו העדים היו שם ולא העידו נפסלו
מעתה לעדות כדן העובר על החרם שפסול לעדות כמו שפסק הטור כח"ה
ס' ל"ד והם דברי הרא"ש פ' זה בורר ואין נאמנין לום' שלא שמענו מן
החרם הואיל והיו בעיר כמו שפסק המדרי' ריש שבועות ואע"ז דמשמע
בדרי' דאין ספק שבועות העדות דאם נתנו חרם להגיד כלל' מי שיועד עדות
ושתק ואח"כ בא להעיד דלא נפסל עדותו בכך היינו דוקא בדרי' שיועד
לחרץ עצמו ולומר לא שמתי לבי על זה כמו שמשמע שם מראיה מרב
אין שהביא אכל ככה"ג שכבר העידו בדרי' ומוזכר להם ולא העידו א"כ
נפסלו מעתה להעיד ובהדיא מצאתי חלוק זה בתשובה ישנה ולא אוכל
להאריך בזה כי אין נפקותא בזה מאד שיצא להם שם פסול מחמת
דבר אחר על כן נראה פשוט שאין עדות בדרי' דלא מעלה ולא מוריד
ועכשיו אכא להורות על דבר העדים הנשואים שהביא בעל האשה
שהביא כתב לפנינו וכתוב בתוכו בזה הלשון (דא זאנן איך שלמה בר
אליעזר הלוי המכונה ולקיד אויף מיין חלק לע' ג' ניכשט כאך זאן לייך
כאך זאן לייך זיין מיט פלו' גננן איין דער גנעריבן כו') עד כאן
(איין פלוגי אונ' פלוגי דא שמעין פוס אונ' ויול פיר גננן דא האט פלוגי
פלוגי גינעטין אונ' האט אויף ויין גינעריבן דא איין פלו' איין וועקן גילאפין
אונ' פלוגי האט איין איסל מיט קיכל געראגן דא האט הנעל גינאנאנן
גיא איין הייס דא איין ויין אונעקן גננן דא האטן מיר איין כאך גינעטין דא
וויין ויורד זאן אונ' קומן אונ' זיין דר כאך פער אונ' אונ' עוד העיד
בכתב דהו"ל) כאך איין מאל האט לייזל זאן מיר גינאנאנן אויף פלוגי
ויהי וישט אונ' איין דער שטובן פער שפערט אונ' עשיין ווייל ארלייז פיש
אונ' איין וויין ויין מיט אונ' דא בן איך גננן אונ' האט אן גינאנאנן
אונ' העט געקן מיט געשן דא האטן ויין מיט ניט וועלן איין זאן אונ' איך
האט גינעטין פלוגי מיט פלוגי ריין (עוד העיד בכתב דהו"ל) איך בן
הייס גננן דא איין פלוגי ביין פלוגי אונ' דער טיר גינעטין איין דר
פינשט אונ' האט איר גרין שטאלטי פעלללל אונ' גינאנאנן אונ' איין אונ' דר
העמד אלוו בן איך דר שראקן אונ' האט מיר זאנן גינעטין אונ' האט
עש מיינס וויין גינאנאנן אונ' דאס איין גינעטין אונ' גינעטין דאס איין
אונ' אונ' איין דר נכשט אונ' דא זאן איך אויף מיין חלק' איך וייל עש
אונ' דען פנים זאנן אונ' גלייך פער דעס כ' ד' אונ' וואו מן וייל עש איין
איין אונ' אונ' נאס שלמה בר' איינר הלוי) עכ"ל העדות שהביא בעל
האשה לפנינו ולא הגיד דבר לפני כ' רק כך היה כתוב בכתב יד הער
גב' ל' ואמר פשוט הוא דאן כב' דברים הראשונים שהגיד שום ממשה
ראפילו דבר מכוונ' או יחוד לא הוה נאח' שהגיד שראה ואלט עש
אשה אחת ועם הנחשד בדרך שרבים בוקעים בו וזה לא מיקרי יחוד
שהי' למחז' (בכל מקום) שפסק טומאה כר"ה גרור מסורה וכתוב
בה ונסתרה דוקא וזה לאו סתירה מיקרי ואף מעשה השני שאמרה לו
אשה שהם פגורים בידו ושמה שרובה עם הנחשד גם זה אין בו ממש
ראפשי דאחרי' היו עמהם בחדר שלא היה יחוד ואף אם היה בעדות זו
שתייחדה עמו מ"מ אינו כלום דהא אין אסורין על הייחוד כמו שכתבו
הח"ו פ"ב דכתובות ופרק אין מעמידין רא"כ לא הנות בת לאברהם אבינו
וישבת חתת בעלה וכן כתב הרא"ש בכתובה כלל' ל"ב סמ"ז והאריך
בתרומת הדשן ס' רמ"ב ולכן פשוט שאין בדברי אונ' שום ממשות'
אך בעדות השלישית צריך דקדוק כי אונ' עדות היא עדות דבר מכוונ'
מאד שהעיד שראה אותה עומד בחדר אצל הנחשד באופל לילה בחצות
הלילה

שאלות ותשובות יב

באדר שנת ל"ב ושלחנו אל המקום אשר היתה שם אל הר"ר שאלתיאל ובניו והענינו על פי החרם שהולידה ממור וגם עד ה' העיד שבכלי שבושע ל"א מצאה עם גוים רקים ופוחים וחבקי וגפופו ודעתו בתוך הבית ושערנו שבאותו הזמן נתעברה ועוד כאשר יצא שם רע עליה בא אביה אליה ואל ממני החרם להורגה או לשוכנה בנהר מקול זונה • ולא רציתי להתיר • ועוד דברים רבים כאלו • והשוב הר"ר ס"ו ל' דקדקתי בעדות הר"ר שאלתיאל ובניו שהעידו שנתפרדה סבעלה כ"ה באדר • וולדה כפרשת פרה אדומה לשנה הבאה ממור אין בעדותן ממש הוזה ליה עדות אחת דהם קרובים כדאמר פר' האומר אי מהימן לך כבי תרי אפקה והכא אי מהימן ליה כבי תרי ל"א מצי לאפקה בע"כ ביון שאומרת שיצאה ממנו מעוברת דרילמ' אשתהויי אשתהי כעובדא רבבה חוספא פרק הערל • ואע"ג דאיכא עד דבר מכווער לא מתיר ואפילו בעד טומאה אלא לאחר קינוי וסתירה ואי אי מהימן כבי תרי מתירא אבעלה • ומ"מ כתובתה לא הפסדה כלל דמלתא אסור לקיימה ורשאי לזרוק לה גט אם יוכל בע"כ ואם אינה (רוג') יכול לישא אחרת ויש לשאל פיה ואם לא תשיב תשובה נכונ' ומושרת על כל דבר ודבר תפסיד גם כתובתה עכ"ל • ובתשובות השיבות להלכות נשים במיימוני מוזכר תשובה זו באריכות עם שאר תשובות וכתוב שהיו מספרים ממנה מזורות כלבנה והיה קלא דלא פסיקו וכו' שכתב מהר"ק שורש פ"א על תשובה זו ואפ"ה הפסק מהר"ם דלא אבר' כתובתה ומהשתא אכא כל נדון דירן מתשובה זו כיכל מה שהעידו הב' עדים הראשונים עם הנשים והקטנים אינו כלום דהא פסק הר"ר שאלתיאל ובניו אינסרק כער א' מאחר דקרובים הם והתם דכל א' כשר בפני עצמו נשאר עד א' אבל במקום שכולם פסולים וכל אחד בפני עצמו אינו כשר א' כולם אינם כלום וכלא נחשבו • וגם שמענו מתשובה זו דאין לאסור משום קלא אע"ג דהוה קלא דלא פסיק הויא דיוע' לנו שעל פי עדות רעוע נעשה הקול: כ"ש במקום אויבים דליכא למחש כלל לקלא וגם אין לאסר' כלל או להפסידה כתובתה משום צרוף הרבה דבתי' מכווערים שראו בה דאין לך דברי' מכווערים גדולים מאלו שכתב בתשובה הנ"ל והיו אומדנות המוכיחו' ו"ה לא אסרה מהר"ם או להפסידה כתובתה אע"פ שהיה עד א' בדבר מכווער והבעל האמין שם לדברי העד וכך כתוב בתשובת מהר"ם עצמו והיא במיימוני סוף הלכות נשים דער א' בדבר מכווער אפילו נאמן עליו כבי תרי לא מהני לא להפסידה כתובתה ולא לאסרה עליו ומת' שכתב לבסוף כלל דמלת' כל היינו משום דמחשב מהר"ם מעשה ההוא לקולא בנות כמו שיתבאר לקמן אבל בעידי כיעור כנדר דירן שכל העדים פסולי עדות הם פשיטא דאין לאסרה משום הקול מק' מתשובת מהר"ם אך צריך דקרוק במה שבעל אשה זו אומר שמאמין לדברי המעידים וא"כ איפוא לממר דשויה עליה חתיכה דאסורא כדאמרין פ' האומר בעובדא דההיא סמא דא' לאי נאמן עלך כבי תריזל אפקה' ו"מ נראה דאף טענה זו אינה כלום דהרי כתבתי לעיל בשם תשובת מהר"ם דער א' כביעור לא מהני כלום ואע"פ שקצת משמע במרדכי דמשה ער כיעור לעד טומאה שכתב ואי ליכא עדות כיעור לא בעד א' אי מהימן עליה כבי תרי אסור לקיימה כ' מכל מקום על סתם הכי פירשו אי ליכא עדות כיעור אלא עד א' בנות אי מהימן כ' דאל"כ הרי כל דברי המדכי' שם המ' תשובת מהר"ם וכבר כתבתי בשמו דלא מהני אלא ע"כ צריכים לבאר דברי המדכי' באופן הנ"ל ועוד דהרי כתב המדכי' וכן כתב הרמב"ם ו' למישראה אשתו שויתנה או שא"ל אחד מקרובותיו כ' ש"מ בעד א' בנות קאמר ובתשובות מיימו' שהוא דברי מהר"ם עצמו אינה כתובה כך אלא כך כתוב בתשובה אי ליכא עידי כיעור אלא אותו העד שמצא אות' מגפפים אות' אי מהימן ליה כבי תרי חייב להוציא ואפילו עדות אביה בלבד שהעיד שזנתה כ' משמע דוקא ככה' שהי' העד מעיד שנפפו וחבקי אותה והרבה מעשים מכווערים והיו אומדנות המוכיחות שנתעברה מהם כמוכר שם ולכן דן מהר"ם שהורה כער א' בנות אבל בשאר דבר מכווער פשיטא דער א' לאוכלום הוא בתשובת מהר"ם דלעיל ואף אם נאמר דער בביעור ההכרע א' בנות א"ה לאוכל כלל כמיניה לאוסרה עליו ותחילה אומר כי זה פשוט שלא כלל כמיניה להאמין לעד א' להפסידה כתובתה שהרי כתב הרמב"ם פ"ד ו' ל' מי שראה אשתו שזנתה כ' עד כן שהיה האומר איש או אשה והואל וסמך' דעתו לדבר זה שהיה אמת הריזה חייב להוציא ואסור לו לבא עליה ויתן כתובה ואם הודית לו שזנתה תחתיו תצא בלא כתובה לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זנתה תחתיו ואחר כך תנכה כתובתה עכ"ל הוילך בהדיא דלא אפסדה כתובת' אפוא דוד סהדא ואפילו היכא דמיחסר עליה וכן כתב ג' בסמ"ג וכן פוסקו כל הלכות וכל רבותי' שוין בדבר ולכן פשוט הוא שבנדר דירן לא הפסידה כתובה אף שהבעל אומר דמאמין לעדים הנ"ל וא"ל ישעור מה שכתב המדכי' פ"ב דיבמות ו' ל' עוברת על דת יזירת או שעשתה דבר מכווער פ'י

הלילה שהרי כתב הרמב"ם פ"ב דאישורת ו' ל' הוצאת משום שם רע כנדר כ' עד או שהיו יוצאים ממקום אפל כ' וכן הוא בירושלמי וכתב מהר"ק שורש קל"ה ח"ל ולדון איזה דבר נקרא דומה לאותן דברים המכווערים הנזכרים בתלמוד בבלי וירושלמי הלא אין זה תלוי אלא בשקול דעת הדיון ועל כיוצא בזה אין לו לדיון אלא מה שענינו רואות כ' ואם כן אם האמת בן כאשר הגיד זה היה דבר מכווער ביותר • מכל מקום נ"ל שגם בעדות זה אין בו ממש משני טעמים חדא דהא עד זה לא העיד דבריו בפני כ"ד רק שלח עדותו בכתב ידו לב' דזה אינו כלום • וראיה מהא דפירש"י בפ' החומש והביאו התו' פ"ב דכתובות מפיהם ולא מפיהם של איש שלח עדותו בכתב לב' • וכן פסק רבי משה פ"ג דהלכות עדות ואפילו לפי דברי ר"ת שפי' דמהני עדות כורה כמו שכתבו התו' פ' בכתובות בשמו היינו דוקא בדיני ממונות אבל בעידי נפשות לא כמו שכתב הגהת אשר"י פ"ב דכתובות וכן הוא במדרכי ריש פ' ד' אחין וכבר ביררתי לעיל שנוון דירן לענין עדות הוא כדיני נפשות • ותו דאף ר"ת לא קאמר אלא כשנחקר עדותו בכ"ד על פי אותו הכתב כגון ששלחו לב' ד מרחוק וגם העד יודע כמו שכתב בכתב אבל כנדר דירן שקודם שנתק העדות בכ"ד חור העד בעדותו והעיד לפני כ"ד שכל מה שענה תחילה הוא שוא וכוכ ולא נעשה אלא כרי שיחזיר לו פלוגי משכנותיו כמבואר לעיל פשיטא שאין בעדות זה ממש דהא בשעה שבה לפני כ"ד כתב ידו כבר ביטלו ופשיטא דאין בו ממש דלא עדיף מאלו שמענו דבריו הראשונים מפיו דיוכל לחזור בו כל זמן שלא הגיד בכ"ד כראיתא בפ' שבושע העדות אם לא יגיד ונשא ענו לא אמרתי לך אלא במקום שאלו היה מוגיד זה היה מתחייב כמון אלא מאדאף אם העיד חוץ לב' יכול לכפור אח"כ בכ"ד כראיתא התם בהרי"א כ' שאין דיכול לחזור דאף מה שהעיד ראשונה חוץ לב' אינו עדות על פה רק על פי כתבו דפשיטא דאינו כלום אף לר' מאדאף שאין פיו מסכים לכתבו הוה מפרהם ולא מפי כתבם מדי דהוה אלא דאמרין ריש מי שאחזו אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד כ' ומאד שגם עד זה אינו יכול להגיד לפניו שהרי כבר הודיה בפני כ"ד שאינו יודע מאומה ושמרה שכתב ראשונה הוא שוא וכוכ וא"כ אינו יכול לחזור ולהגיד לפניו משום כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד אם כן גם כתבו אינו כלום וקרינן ביה שפיר אם לא יגיד פרט למי שאינו ראי להגיד כ' ש שאינו רק עד א' ואינו מהני בצות עצמו אלא אחר קינוי וסתירה כדאמרין בקדושין פ' האומר וכן הסכימו כל הפוסקים כ"ש בדבר מכווער ולא מהני ומעשה שבידנו שאין לאסור אשה זו או להפסידה כתובתה על פי עדות הנ"ל אומר ג' שאין לאסרה או להפסידה כלום על שאר שמץ עדות שהעידו עליה נשים וקטנים שראו בה דברים וזים כי האשה העידה שראוהו יוצא מחדרה קודם עלו' השחר והחדר היה סגור קודם לצאתה והגדול העיד שראה בקפנותו שענינה בראשו ושוב לא ראה מאומה וכבר שכל אלו הדברים אינם דברים מכווערים כי מה שהעיד הקטן שענינה בראשו אפשר דמשום שהיה מבני בית שלה עברה הכי אע"ג דלאו שפיר עברה מכל מקום לענין דינא אינו מעלה ולא מוריד דלאו דבר מכווער מיקרי ואף כי קטן הוא גם בעדות האשה אפשר לומר שהיא לא היתה או בחדרה כיוצא דהנחה ואפילו היתה רלמא היה שם אינש אחינא בהדיהו דאפילו לא נתייחד עמו וראה שרברים מכווערים שכתב הרמב"ם כתב או שהיו יוצאים ממקום א' משמע דוקא שאנו רואי את שניהן ביחד יוצאי וכו' ומה לזה אבל ככה' ג' אפילו יחד לא מיקרי ואף אם נודה שרברים אלו קריינים דברים מכווערים ממש מכל מקום מאד שפסולי עדות הם אינו מעלה ולא מוריד כמו שיתבאר למטה מתשובת מהר"ם ועוד העידו נשים ששמעו מפי אחרים אך שקטן ניום לה' לומר עליה שזנתה עם הנחשד ואשה אחת אמרה שכתבה לו כתב מכל מקום אף כי דברים אילו קצת דברים מכווערים ואין לאסרה לעשות כאלה מכל מקום אין עדות ממש בדבר מכווער ואף כיכל זה הוא פסולי עדות ואין משגיחין בהו לענין דינא כמו שיתבאר לקמן וגם אין לאסרה משום שיצא לה קול מזנה בעד כדאמרין פ' דיבמות דלא חוששין לקלא במקום אויבים דאומר אויבים אפקה לקלא וכתב שם גימטריא וספד כל היכא דאיכא אויבים בין לנטען בין לנטענת אין חוששין לאותו קול • כ"ש כנדר דירן שיש אויבים לשתיים כיוצא לנו באנשי עירם שתמיד לא יחדלו אויבים מקרבם • ועוד דהא העידו עדים שרצה לשכור עדים עליהם • עוד העיד א' שחמה ל' צה לשכור ואין לך אויבים גדולים מאלו • ותו דהוה קול ושוברו עמו מאד שיענין שעל פי עדותו אלו עבר הקול במענה ומאחר שאין העדות כלום מבטלין קול כזה וראיה לכל מה שאמרתי מתשובת מהר"ם והביאו הגהת מדרכי דיבמות ותשובת מיימו' הלכות אישות • מעשה בא לפני שיצחק ועקזקה על אשתו שהלכה ממנו בר"ח אדר ל' לפרט ולא חזר אליה וזוהי לוכי הרה לזנונים וילדה

ג ב 2 3 שדחו

פ' בלא ראיית עדים אלא ע"פ הבעל אין כופין הבעל להוציא אלא אם רצה ויציא ואע"פ שלא הוציא אין להכתוב. והכתובה תקנת חכמים ה' שלא תראה קלה בעיניו להוציא' ולא הקפידו לא על כנות ישראל הכשרות אבל הפרוצות אין להם תקנה אלא תראה קלה בעיניו להוציאה הרי שכתב בדברי השאלתו עכ"ל המדכיוא"כ יש מכאן מקום לטעות ולומר דאף הבעל נאמן להפסידה כתובתה כ"ש ע"ז עד א' דיכול להפסידה כתובתה אומ"י דברי מרדכי'ם מוטע' ומשובשים בכאן ודברי התשובה הם בענין אחר ואף ששם כתב מקצת דברים אלו שום תלמוד טועה הגיה' ולי' עלה על דברי מוהר"ם מעולם ואיכות לך זה בראיו' ברורות אמיתיות מן הסברא וגמרא ופוסקים חרא דא"כ לא שבקת אשר שבת תחת בעלה ומה ועילו חכמים בתקנת' שתקנו לאשה כתובתה ויהיה הבעל נאמן עליה להפסידה כשירצה להפסיד שיאמר שראה ממנה דבר כיעור או שעברה על דת בסתר. ועוד דהרי פסק דעוברת על דת הפסידה כתובתה על פי ראיית הבעל ובהדיא פסקין בפקודה דעוברת על דת צריכה התראה ואין התראה בלא עדים וכבר פסק הרמב"ם פכ"ד דאישות וכן פסק הטור סימן קמ"ד דעוברת על דת לא הפסידה כתובתה אלא כשבאו עדים שצרכה על דת אחר ההתראה. וכן כתב שם דאם ראה הבעל ממנה שנתה אינו נאמן להפסידה כתובתה אלא להצריכה שבעה וכן הושוו כל הפוסקים. וכן כתב מהר"ק בהדיא שורש פ' ואסכן איד נאמר שהמדכיו חולק על דבר הברור שאינו. ועוד שהרי משמע מדברי המדכיו שהדברים אלו הם דברי הרמב"ם שהרי תחילה רצה להביא ראייה מדברי הרמב"ם שכתב בדברי השאלתו וכתב ו' ואף המיימו' בפכ"ד דאישות (כתב) בדבריהם ו' ה' ה' שם עדים שעשתה דבר מבוז' ביותר וכו' ולכופף אחר דברים אלו סיים הרי שכתב בדברי השאלתו משמע שגם דברים אלו כתבו בשם הרמב"ם וכן מוכח בהדיא מתשובת מוהר"ם שהיא סוף הלכות איש' כרמב"ם אשר דברי המדכיו לקחים משם כמו שיראה כל מעין בדבריהם. ו' לחתשופה ואף הרמב"ם כתב בדבריהם ו' ה' ה' שם עדים שעשתה דבר מבוז' שהדברים מרא' שהיה שם עבירה וכו' עד היתה עובר' על דת או שעשתה דבר מבוז' שהדברים דאין בלא ראיית עדים אלא על פי הבעל אין כופין הבעל להוציא' כו' הרי שכתב בדברי השאלתו עכ"ל ה' הש' הרי לך שהביא דברים אלו מדברי הרמב"ם והנה ראה בכל דברי הרמב"ם פכ"ד דאישות אין הדבר שם כן אלא אדרבא כתב בהדיא דאין הבעל נאמן בעובר' על דת ולא בנזל להפסיד כתובתה ו' הרמב"ם בדן זה היתה עוברת על דת או שעשתה דבר מבוז' אין כופין הבעל להוציא' אבל אין שם הדברים המשובשים דהיינו מה שכתב בתשובה ובמדכיו דאין בלא עדים אלא בראיית הבעל ומבואר בדברי הרמב"ם שכוונתו בעובר' על דת ממש בעדים קאמר או עשתה דבר מבוז' ממש בעדים ועל זה קאמר שאין כופין הבעל להוציא' ולהפסידה כתובתה אלא אינו מציגה אבל' שיהא הבעל נאמן על אשתו להפסידה כתובתה לא עלה על דעת שום חכם מעולם. ושום תלמוד טועה כתבו בדברי תשובת מוהר"ם ושיבשתיא כיון דעל' על נעתקם כן בדברי מדכיו' ובהנהגת מדכיו' דקדושין איתא חשוכת מוהר"ם בעל שאומר אשתו ונתה אינו נאמן להפסידה כתובתה כ"ש בדבר מבוז' בלבד ואף אם יתעקש לומר היא נטעה ונשבע דבריהם מפני שזהו להם נסוחא אחרת בדברי הרמב"ם והיה כתוב בו דין והיאמר דתשובות מוהר"ם חולקים ביד' מכל מקום אומר דאף אם היה כתבו הרמב"ם ומוהר"ם מכל מקום צריכים לדחוק ולומר דא' דכתבו שאין לה כתובה היינו כלא שבעה אבל' כשבעה מיהת תגבה כשמצחשת בעלה והיא אמרין בהדיא בקדושין עד א' בהכחשה מאי הוה ו' ש' שאין הבעל כלום בהכחשה או אפשר דמיי' בקלא דלא פסיק שאז היה נאמן הבעל להפסידה כתובתה למקצת הפוסקים וכן משמע קצת במדכיו' דעל זה קאי אבל במקום דחולק אינו כלום כמו שכתבתי לעיל פשוט כי בעצ' בכתובת שאין הבעל נאמן להפסידה כתובתה וכל מעין בשום פוסק בעולם יכול לדעת זה ולכן אין להאריך בזה לרוב פשיטתו ועוד דבגדיון דין הבעל אומר שמעולם לא ראה כה דבר מבוז' רק מה שהעידו העדים. וכבר מבואר בדבר התשובה והמדכיו' עצמו שבעד א' בנזר' אינה מפסדת כתובתה כ"ש כביעור שאף אסרה עליו אינו כלום כמו שביארתי לעיל ואף שאומר שראה אותה הולכת והנחשד ברחוב העבדים כמו שהעיד הגד פל' לרא' מכל מקום כבר כתבתי דאין דבר לא מפקיד דבר מבוז' שם שאמר שראה ששכב על הספסל והנחשד היה הולך בחדר דבר זה אפילו יאמר לא הוה מאד שבעלה היה בעיר ואפי' בבית בראיתא פ' בתרא דקדושין דהיה בעל' בעי' אין חוששין לייחוד ולכן פשוט דלא הפסידה כתובתה אלא' נראה דאף לאסרה

שאלות ותשובות יב

שחור ונראה שערך מבינה ואף על גב דהתוספות לא חלקו בהדיא בין איכא רגלים לדבר לליכא רגלים לדבר מוכרח הוא דבריהם דאם לא כן איך יחלקו על משנה שלימה דסוף נדרים דתנא בהאומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה ואין לחלק דהתם מיירי שאינו רוצה להפסיד כל כתובתה כמו שכתבו שם התוספות דלענין שווייה אנפשיה חתיכה דאסורא אין לחלק בזה ותרע מדברי התוספות עצמן שכתבו וכן נראה דאין אשה נאמנת מטעם ארכוסיה דהוה מרכסא אי אמרה טמאה אני לך דהא שווייה אנפשיה חתיכה דאסורא עד כאן לשונו ויש לדקדק דאמאי לא כתבו לעיל כדריש אותו דיבור כשהביאו משנה דנדרים דאיה נאמנת מטעם דחיישנין שמה עיניה נתגדה באחר ומוקי לה התם בכתובתה כתובתה ולמה לא כתבו מיד וכן נראה דאל"כ לא אמרין דאיה נאמנת מטעם דנתנה עיניה באחר שכבר שווייה לנפשה חתיכה דאסורא אלא ש"מ דה"ל לתוספות דטעם של שווייה לנפשה חתיכה דאסור לא מהני רק במקום דאיכא רגלים לדבר דומיא דההיא מעשה דארכוסא הוה מרכסא דהו נואף הוה ערך מבינה אבל בענין אחר לא א"כ בגדון דידן דליכא רגלים לדבר שהאמת אתו דהתם היה רגלים לדבר שדבריה אמת אבל הכא אע"ג דיש מקצת עדות מפסולי עדות שעשתה דברים מכוערים מ"מ מאחר דלא מהני עדותן אלא ע"י האמנת הבעל ועל זה לכתוב רגלים לדבר שהאמת אתו שמאמין כי אפשר לחוש שישקר א"כ פשיטא דאין לומר כבר שווייה לנפשה חתיכה דאסורא וזה נראה כדור ואפילו אם נאמר דידן לשווייה אנפשיה חתיכה דאסורא ולאסירה עליו מ"מ נלכד בהרס"ג כמו שכתבה הג' הדלעיל מאחר שגורם שתאסר עליו ונ"מ נראה דלא כל כמיניה לאסירה עליו כלל וכופין אותו לשמש עמה ולקיים עונתו עמה (וכן הוא בהדיא בתוספות מרדכי דקידושין פ' האומר בשם ר"ע דלאחר תקנת הנאונים כופין אותו לשמש עמה אפילו למי שצונו נוקפו לומר שלא להאכיל לאדם דבר האסור לו עכ"ל) ומה לנו לדמות דברים מלבנו מאחר שמצינו כל דין נדון דין מבואר בתשוב' הרשב"א (סי' רל"ו) בתשובותיו שראויך הרבה בראיות ואני אקצר בדבריו ואביא לשונו בקצרה וז"ל אמרת ראובן נשא אשה והיתה קטטה ושנאה קדומה בינו ובין אביה ועכשיו מצא מקום לנקום נקמתו ויצא קול שנתן עיניו באחדת כ"ו ויש לה עלילות דברי פעם בטענת נגיבה ופעם בטענות מומין ופעם שראוה מדברת עם אחד פריץ ובמקום רואים ופעם שאל אותו פריץ שהשחית דרכו עמה ואחר שהוא מאמנו וכשהיה מרופף טענותיו בכ"ד גערתם בו ואמר כי עוד אין לו טענה אחרת וכשראה שכל זה לא העיל לו אמר שהוא עצמו ראה שנתנה תשובה תחילה ואמר מה שראוה כענין שהיה יסוד כל הכנין והוא מה שראיתם אותו מרגיל קטטה עם האשה והוא מחור לגרשה ומוציא עליה ש"ד ברוך ענין ונמצא במקצתן שקרן לפיכך שוב אינו נאמן בכל מה שיטעון עליה שכך ענינו של כראי שמחזיקין טענותיו בשקר וכמו שאמרו פ' האשה שלום קטטה בינו לבניה כ"ו ועוד דאפילו באיש דעלמא אינו רואה כאן דבר שתאסר לבעל דמה שנתן תחילה שראוה מדברת עם הפריץ אין זה אסור לבעל דהא שלא דבר עמה בסתר ולא עוד אלא אפילו דבר עמה בסתר אינה נאסרת עליו כ"ו עד ואף על פי שהעיד רשע בפניו ואמר שהשחית דרכו עמה אינו נאמן ואפילו היה עד כשר והעיד עליה שנתנה אינו נאמן דאין דבר שבערוה פחות מושנים וכ"ש זה שהעיד פניו והעיד על עצמו שהוא רשע שאינו נאמן ואפי' העיד הוא ואחר עמו כאיש דעלמא לפי שהוא חשוד על עדיות ואינו נאמן בעדות אשה בין לאפוקי בין לעיילי ומה שטען שהוא מאמין אותו האיש במה שהעיד פניו אין מקבלין ממנו דמותו שהרגיל קטט שקורין משקר וכמו שכתבתי כ"ו עד וע"י מצד מרשע שאמר דכל שנתן עיניו לגרשה אנו חוששין לו וחור זה להיות כמשנה אחרונה דהאומרת טמאה אני לך דכיון שאינו יכול לגרשה אלא מדעתה וכל זמן דאגידיה ביה לא יתכן ליה אחריתא לפיכך חוששין כמו שחששו באומרת טמאה אני לך וכ"ש בזה דודאי נתן עיניו באחדת ומחור לגרשה את זו וקרוב הדבר שאפי' בענין שדוא משועבר לה מותר ד"ב מתנין לעקור דבר מן התורה משום מגדר מלתא וכמו שהתירו באמרה טמאה אני לך כך יש להתיר באמרה טמאה היא לי במקום שאי אפשר לגרשה לא בטענה ועל פי כ"ד כד שלא יהו בנות ישראל ובני ישראל רגילים בכך ומ"מ אפי' אם נראה לומר שהיא אסורה לו ושווייה אנפשיה חתיכה דאסורא הוא יחוש לעצמו ואם תצוה היא למחול על העונה ושלם יציאה בגט יתן לה שאר וכסות כמו שאמרת דהו שגרא ליה עיקר בגדון שלפניו דאין לזון בביצא בזה ולא ישלחו הפריצים בעולתה ויהיה עכ"ל התשובה הרי כל דברי נדון דידן אשר ראוי לשום איהם לב מבואר בתשובה זו כראשון מאחר שהיה קטטה בעל לבנה בידו לכל וגם העידו בכ"ד שהור אחד עדים שקרים א"כ אין להאמינו כלל במה שאמר אח"כ וכופין אותו לקיים עונתו אם אינה מודלת לו (ואף כי ה"ש"ל מסתפק בדבר כי מותרת לחזור לו היינו דוקא בנעשה הסוף שאמר פנינו שראוה שנתנה עיניה

עמו אבל כדון דידן שכל עדותו אפי' עד א' בדבר מעורר משל לא הוי כראי דמותרת לו לבולי עמא ולא כל כמיניה לאסירה עליו ונכה"ג נ"כ ליישב תשוב' מוכר"ס הבקצה בהגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"ד דמשמ' שם דאם אסר שראוה שנתנה דשווייה אנפשיה חתיכה דאסורא ואסורה לו אף לאחר תקנת ר"ע ע"ס) וגם מבואר שמה שראוה אשה מדברת והולכת עם הנחשד שאין בו כלום א"כ גם כאן מה שאמר שראוה אותה מהלכת ברחוב העירני' אינו כלום סוף דבר על פי דברים אלו נראה לנו לפסוק שאם רוצה לגרשה והיא מקבלת גט מרצונה יתן לה כתובתה וכל תנאיה ככל מרשע אשתו (וא"כ דהרמב"ן פס' פ"ד דאשוק דמי שטען על אשתו שנתנה לריבה שנועה לבנות כתובתה בגדון דידן אינה לריבה שנועה דהא דלריבה שנועה היינו כשטען בריש סה"ר ראה שנתנה אבל נכה"ג לא וכן משמע מנזכר מדברי הרמב"ם) ואם רוצים בדבוק ולא בפרידה נראה לנו ג"כ שמוותרים כמו שהוכחנו לעיל בראיות אמתי' לפי הנראה לנו לעניות דעתנו. אך יש לחוש בגדון דידן למה שחשש מהר"א ז"ל בכתביו (סי' רכ"ג) וכתב לבסוף דאם לא יסכימו עמו אחרים אע"ג דאית ליה ראיות ברורות להר"ר מכל מקום כיון דלעלמא דלאו דיני גמרי אתחוק אסורא. לכוניו דבריו בטלים ב' וזה מצונו בדרכה תשובות מורה"ם שכתב דאם לא יסכימו רבותיו עמו יהיו דבריו בטלים. לכן גם אנחנו החתומים לא נסמך אדעתנו להתירה לבעלה אם לא יסכימו עמנו שני חופסי ישיבות מב' עיירות. ואם יסכימו עמנו נצטרף עמהם לעשות מעשה על דברינו להתירה. ואם לא יהיו דברינו בטלין לענין זה וידוע דמאן דכאיב ליה כאיבה אול לגבי אפי' על כן נראה לנו דכל א' משתידין הרוצה לעכב הגירושין הוא ישתדל ההסכמה מב' חכמים הג"ל אם הבעל רוצה לשוב אצלה ולא לגרש וליתן כתובה הוא ישתדל ההסכמה הג"ל קודם שבת נחמו הסמך הבעל. ואם הוא ממאנת בגירושין ובכתובתה תשתדל היא ההסכמה הג"ל. ואם לא ישתדלו קודם זמן הג"ל ההסכמה הג"ל אוי נראה לנו שהבעל מחוייב לגרש אשתו לזמן הג"ל ולתת לה כתובתה משלם והוא מחוייב לקבל גיטה ממנו ואע"פ שאין כופין לגרש. מ"מ בגדון דידן נראה לנו שיש לכופ בכי האי גוונא שהרי הבעל מאחר שאין לו חכמים לסמוך עליהם להתירה לו מחוייב לגרשה מאחר שאסרה על עצמה לפי טענותיו וגם הוא בקש ממנו שגרש אם כן אין אנו כופין אותו לגרש רק שאנו מחוייבין לו הכתובה וגם הראי' מחוייבת לקבל גיטה. אע"פ שהאנו חיוק שלא לגרש אשה בעל כרחו. מ"מ בכת"ג שמגרשה משום נדנוד אסור לא חיוק הנאון. ולכן אם לא יביאו ההסכמה הג"ל לזמן הג"ל יגרשנו כנ"ל ויתן לה כתובתה ואם יטעון הבעל שאין לו לשלם הכתובה אוי אביה יוכל לברר על מרשע שיש לבעל אם יש לברר. אבל אם אין לברר עליו שיש לו אוי שבע הבעל שאין לו ויסדרו לו סדור בעל חוב. ויתן לה שטר חוב על עצמו עד כדי כתובתה כמו שפסק הרמ"ב בס' ככה"ג בפרק ר"ד דאישות ולא יחא כח לתבע זה החוב מהבעל אלא בדיוני ישראל ולא כערכאות אם לא יסירב לעמוד ברזן ישראל או יכולו לתבע זה החוב ממנו בערכאות ומה שטען הבעל שעריון יש לו עדיות אחרות במקומ' אחרים נראה לנו אע"ג דמה שפסקו רבני פראג כיניהם שכל מי שלא יביא ראיותיו לב"ד שלנו יאבד זכותיו כמו שראינו בראיותיהם שהביאו לפנינו מ"מ אם היה לבעל עדות ברורה אחר זה אי אפשר שלא לקבלו. ואין כח ב"ד יפה בזה לבטל אסורא. אך להדמהני מאד שלעת הזאת יצאתה וזכאי לפנינו מעתה חוקתם כנביית עדות מכאן והלאה כנביית עדות על שאר נשים הכשרות שבישראל שלא לנכות עדות שלא בפניה ושלא להוציא עוד לעז פסול עליה. ואף עד א"ב הא להעיד עליה יחוש לעצמו מה שאמרו טוביה הטא וזינוד מנגיד ואף בעלה אם יאמר שינכה עוד עדות וחזור ויגבה דברים שאין בהם ממש יהיה חזר ומוציא שם רע עליה ויהא עונשו כעונש מוציא שם רע על אשתו. ועל אלו הדיונים שהיו באותו וועד שהוגבה העדות שלא בפניה אע"פ שהם ראויים לעונש גדול. הם והעדים כמו שכתב הרא"ש בתשובה דלעיל. מ"מ לקולן זו היא תקנת ר"ל שאין אנו מכירין חתימת ידיהם ואין הב"ד מקיים. ואפשר שמוזיקה הוא. ועוד שאין אלו האנשים לפנינו לכן לא נחליט עליהם דין הראוי להם אך הם יחששו לנפשם. אם האמת שעשו הרבר הרע הזה. ועל דבר ההוצאה שתבע הבעל מאבי אשתו שגרם לפסד לו ממון שבהנה ליום שהיה קבוע להם ואביה אחר פעמיותו ולא בא נראה שבה הדין עם הבעל וכן פסק המרדכי סוף זה בורר ח"ל אמנם אם בא ראובן ואמר לשמעון גלך לב"ד הגדול וא"ל שמעון ואני אביא אחרים אם יחזור ראובן וישעון על שמעון לומר שפסיד את מעותיו על שהלכתי לב"ד נגדך ולא באתה אני שואל ממך יציאתי"מ מחייב לשלם לו כל הוצאותיו אע"פ שלא נדר לו עכ"ל. כ"ש בגדון דידן שקבול"ס וש"ד וח"ח לעמוד לדין ולא בא ואע"פ שטען האב כן העידו עליו שמי

במשכנותיו (כלל מ"א ס"ו ו' ועוד ח"מ סימן כ"ח) אין לפסול העדות
בדיעבד כי כן כתבו ודייקו בלשונם אין דנין ע"פ אותו עדות אבל לא אמרו
עדותן בטלה רק כונתם שהיא דומה קצת לדין מרומה ואין נזקקין ע"פ
אותו עדות לרצוא אשה מכעלה אכן גם אין להתירה לבעלה כראשון
בהרבה מקומות וכל שכן היכא דאיכא טעם כגון הכא דאם היה
אמרת בטענת ועליקמן שאבי אשתו היה אלם פשוט שיכולין לנבזר
עדות שלא בפניה ואשר הביאו דיני קראקא שאלמו האב אינו מזיק לבן
וחביאו ראייה מחוקרת הבתי (דק מ"ו ע"ב) דכן גולן יש לו חוקר
אתמה' איני רואה שום ראייה כי שם מדבר כשמת אבי הגולן והוא בא
בטענת עצמו או יש לו חוקר אבל אי הוה אביו הגולן חי ויהיה לחוש
באם יוצא מתחת יד בנו שהגולן ימנע אותו ואת חמורו לשחזור פשוט
שאין לבן הגולן חוקר והמקדק בסוגיא כגמרא וברש"י ימצא בנקל שחק'
לאחר מיתת הגולן מיירי גם הדיינים אשר דנו בעצמם הראייה ואחר כך
תירצו א"כ אין לדבר סוף כי הדיינים ל' הדיינים אינו מספיק כי שאני בת
המונה את אביה היא מחללת וסוקלן אותה על פתח בית אביה ולומר
ראה נידולים כו' ואפילו במוסר כל משפחתו חופין עליו כל שכן הכא
וה"נ בדורות הללו בפרט בק"ק פראג אשר תמיד חסם וריב ברחובותיה
אפשר שיש לקבל בענין קטטור אפילו לכתחילה שלא בפניו כדי שלא
יבואו לידי קטטור וכן מצאתי (פרק הנוול סני' סמך דכ"ד פסוק של
סני' סני') וז"ל תקנת הגאונים כשמקבלי עדות מן הקטטור שאין
לעדים להעיד בפני הבעלי דינים כדי שלא יעשו זה אחר זה קטטור
כשישמעו עדותן וגם הדיינים לא ילכו עדותן שקיבלו לבעלי דינים שלא
ילך בעל הדין אליו להתקוטט אבל על עסקי ממון מקבלין בפני בעל
דין עכ"ל גם על דבר שהבעל חור אחר עושה שקר כו' א"כ גם אלו עידי
שקר הם אמר אני ממה נפשך אם העדים האחרונים חשודים הם אפי'
לא היה הבעל מחור אחר עידי שקרים פסולים הם ואם לא כזאתי' ל' אם
הוא החוקר כל ישראל מי החוקר למה לנו להרכיב העניינים והנה מר
שפסלו את העדות אפילו שלא בפניה צדקו דברי הרבנים דק"ק קראקא
ובן בעיקר הפסול שפסלו עד א' שמצאו אצלו גניבה על דבר זה צדקו דברי
הר"ש גם בענין פסול עד השני שפסלוהו במסירה ובחזרת השם הנה
גם כזה יש צד להשידו שקולקל קצת ראשי העיר הם תוקנתם כיון שקצת
מסור' מפורסם' נימנים להיות ראשי העיר בעת ההיא ולשפוט העם
וכתיב התקששו וקששו קשט עצמן וכו' אם כן העיר ראה ויורר
למסור באמר ברעתו שאין נקרא מסירה רק המסור גוף חבירו ולא
ממונו כי מורגלים כזה וראייה מפרק קמא דב"ב (דף ע"ב) לא
תחמך לאינשי בלא דמי משמע להו' לכן כשר לשבעה ופי' רבינו
משה וז"ל אליעזר ממ"י ו. ואינו חשוד על לא תחמוד לפידעתו אע"פ
שאין האמת כך ובגדו זה יש להשידו גם בעבור הוצאות ש"ש וכן אמרו
פ"ק דנדרים (דף ע"ב) אמר ר' יוחנן השומע הצרה מפי חבירו לשוא
שנשבע לפניו לשקר כו' חייב לנדרתו (ופס' הסמ"ב סו' סימן רמ"א
בלאו') ומתיר לו מיד כדי שלא יהא מכוול לאחרים וא"ת ויריע נמצא
כל העולם בנידוי שררי למדו לשונם העוה ושבעת שקראו ע"פ שיש
לחלק דהיינו לענין נדוי אבל לענין עדות פסול הוא וכן הדין נותן אכן לא
בכל השבעות פסול' ועתה עת לקצר דק הבאתי שכין שרוב העולם
אינם נזהרים מזה ועשרה קבין שבעות ירדו לעולם נטלו אנשי העיר
בעת ההיא לבי מחסם לפסול בשביל זה ואשר דברתי על בני אנשי
העיר אין דעתי רק על סיעת הרבה אנשים לא על הכלל ח"ו כי בוודאי
יש גם ביניהם כת חסידים שירידים אשר ח' קורא הגאונים והנאנקים על
כל התועבות ואין לאל ידם (והנה בפסקי הגאון כ"ו מוסר"ר מ' מ'ר
מפדוואה י"ן ס' ע"ו ונקטונוקיו) נמצא דומה לזה בענין מי שקנה יין
נסך להסתור שאין ראוי לענשו מאחר שראה ויתר ואף כי התם בדרבנן
הבא דראויה לא הלא הכאתי ראייה דגם בראויה שיד לומר בענין
זה גם מה שכתבו דיני קראקא שב' עדים כשרים העידו על עדים
הראשונים שפסולים הם וכן העירו רבים שהם מוחקים כו' והנה
מה' שדה אולי חשבו שהם פסולים ואינו כן ואולי האחרונים פסולים
כו' לפי שהם היו נראים בענין דברי הגאון כיון שלא הוכחו עדים
אחרונים והגאון מהר"ש לא היה מחשב בפסול עדות כיון ולא איתברר
פסולם לא גרע מקלא דלא פסק מכל הלך טעמים כתבתי שדברי הגאון
נראים בעיני אם יקוימו חב"ד דהיינו שיהא הב"ה הגון וראוי לסדר ואלו
וודאי היו יודעים לדרוש ולחקור כל דבר על בריו אכן בראיתי פסק של
שלוש הרועים דהיינו דיני קראקא שידע לחס בודאי שעדים הראשונים
אנשים רקים ופוחים וחשודים וכן הב"ד אשר גם הם כמותם וכן כמר
מרדכי בר גרשון כ"ץ הביא ב"ד גגבר בדיינים כשרים לפני שמי'
דק"ק דהוא ומשמע מתוך הב"ד דתקנה קרומה היא בק"ק פראג שלא
לנבזר שום ב"ד רק על פיתקנה דהיינו לפני ב"ד הגון לפני שמי'
דק"ק פראג והנה הבעל דה"ל הורה כמחשך מעשיו להסתיר עצה עם
אנשים

שמי' פראג וכתבו רנה לזמן ההוא שהיה אנוס בדבר והוצרך להשתדל
בהשתדלות הגרש ובקש ממנו להרחיב להם הזמן המוגבל ההוא עד
ל' כעומר שעבר וכן עשינו מ"מ מדי הוצאות הבעל לא נפטר דלגבי
דידיה לא מקרי אנוס אלא הוה כרוצה להציל עצמו בממון חבירו שחייב
לשלם לו מ"מ ויכל לתפסן במונות בתו או כתופתה עד שבת נחמו
הנ"ל שיראה אנוס הבעל אשתו או יפטור וכן הוא במדרכי בסוף
אע"פ ובהנהגות שם לענין מורדת דתפסת האב מהני לכתו ומה שתבע
האב להבעל ליתן כל דרש משנים שעברו מקטט שהיה עם בתו והו'
ארום למונותיה ולפרנסתיה כמו שכתובין בתנאים דמתקנין לאחר
הנשואין והראה לנו על זה פסק חתום מראשי ק"ק פראג על זה לא
נרן לעת עתה מאחר שלא שמענו טענות ושובות שטענו ושהשיבו על
זה והפס' שהביא לא היה כל כך מכור לפסוק עליו ונשוב דבר זה ונטיל
לדון דבר זה על ג' רבנים הנקובים בשמותם רבי מאיר בערן ורבי יצחק
שטעגלי ורבי יעקב רויטניץ והנה מחיבי' לשמע אל ב"ד הזה במה
שיפסקו להם כזה ובכל טענת ממון שביניהם כאלו פסקנו אנהנו הב"ד
הנ"ל יפסקו להם ג' כ' דינים קודם שבת נחמו הנ"ל שאנו יכנוס או יפטור
ומה שהעירו על הבעל שרצה לשכור עדים שקרים על אשתו כזה שלא
כדי צורך סליחה וכפרה וצריך תשובה על זה כאשר נסדר לו התשובה
וא"צ להוכיחה בפסק הזה אך זאת נזכיר באם יגיע זמן הנ"ל ויגרש הבעל
את אשתו או במעמד ההוא יאמר ששקר ענו בו העדים ואם אמת עשרה
הנה מבקש מחילה על זה מאשתו וממשפחתה על שרצה לפגמם וכל זה
דלעיל צריכין לקיים ב' הצדדין הנ"ל כאשר קשרו עצמם בח"ל ובש"ד
וק"ס לקיים דבריו כנ"ל ומה שנראה לנו פסקו וחתמנו יוס' ל' ימים
חדש סיון ש"ה לפ"ק:

נאם משה בן יקותיאל ז"ל סג"ל איש לגרא ונאם יוסף בן הר' מרדכי
גרשון כ"ץ ה"ה ונאם משה בן לא' ישראל שלי"ט נקרא משה איסרלש
מקראקא:

יג תשובת מהרש"ל על ו' הדפסה בתשובותיו כס' ל' נ:

יד אמת וחתמי אשר חתמתי ושורה אשר רשמתי בשולי פסק
הגאון מהר"ר שכנא י"ץ בסגנון וזה דברי הגאון הנ"ל
נראין בעיני כי הם נכונים אל צד האמת עכ"ל הנה לא החלטתי המשפט
ולא נמנתי בהסכמה להעשור סניף למכ"ה יען לא ראיתי ולא שמעתי
דבר וזאת הפסק ההוא ואולי גם לפני הגאון לא פסקו הדברים כהווייתן
רק מקצת הדברים אשר הביאו בפסקי הציע בעל דין א' ועל פי הדברים
האלה פסק מהר"ר שפסק ואני אמרתי בחפזי בטרד הידי נראין הדברי'
היינו תורה הענין אבל לא נתתי ההסכמה עד אבא חדר תורתו אשר
שמה כסארת למשפט כלי הקודש כלים מכלים להוציא לאור
תעלומה והנה להיות נקי מה' ומישראל וליהב לשואל מעיקרא מאי
סבר ולבסוף מאי סבר אה"ו ואמר כתבתי בסומא בארובה ואח"כ
שיתיי נפשאי הדרגא אציע התנצלותי לפני כל יודע דת ודין ואשר יבחרו
יקריבו אליהם וכל מלאכה נמכזה ונמס אות' יחידו וס"ב שזה דברי
כל הימים לבלתי נשאי פנים לשום אדם רק להעיד על האמת לפי עניות
דעתי וכל מאן דרחים לי רחים לי וכל מאן דסי' לי סי' לי והנה אבא
בקצרה יען כי כבר קדמוני רבנן דהיינו בתחלה שלשת הרועים עמודי
עולם דינינים דק"ק קראקא האריכו למענייתם ואחריהם הגאון ה'ה
מהר"ר שכנא יצ"ו האריך מעלה ולא הניחו לי מקום להתגדר בו והיה
כל מבקש ה' יצא אל אהול תורתם וימצא מבוקשו והנה אשר פסק הגאון
מהר"ר שכנא מתוך פלפול דקלא דפסיקא וליכא עדים כלל כרבי אבא
איכא עדים כל דהו אפילו עדים פסולים תצא בע"כ ואח"כ פסק על ההיא
דאויבים אפקו לקלא דלאו אויבים כראמרי אינשי אלא בענין רעברו
עבירה כו' עכ"ל א"כ לפי סברתו למה פסק דבקלא ואיכא עדים כל דהו
אפילו עדים פסולים תצא בע"כ דבעל הרא עדים פסולים ודאי משום
עבירה ע"כ מותר לשנוא אותם והוי קול' ושובר עמו דאינשו אפקור
לקלא ולמה תצא ואם ר"ל פסולים מחמת קורבא קאמר גם זה
רוחק מה דעת דבקלא דפסיקא ע"פ קרובים תצא בע"כ הלא הרבה
משם שונאות זו את זו ומרילו קטמות ואפ"ל לבעלה ובשביל זה לא תצא
בעל כרחא ועוד באלפסי (פרק ב' דינמות) לא משמע כן בפירושו
דכתב ואי אית ליה איבי לנשט' בן וק"ל והנה ע"ד העדות שהוגבה שלא
בפניה וטען הבעל כי זאת דעתה לו בסכת אלמותו של אבי אשתו והנה
דיני קראקא יצ"ו הושוו דעתם לפוסלה והחליטו המשפט לילך אחר רוב
פוסקים ובתראי אפי' בדעבד כמובאר בפסק של מכ"ה הסכמה דעתי
שאין לפסול העד' בשביל זה ודין ראב"ן שהבי' בריעבד כראי' במדרכי (פ'
הגול ורש"י פ"ב דקטובו) דמכשי' צדיקתו קני באגמא גיעה ומרד' אי'
דהוה כתרא טובא הביא ראייה מהם בפסקי (פי' קע"ה) ואי לא
דהלכתא כותחיהו לא הוה מיתא ראייה מעתה וק"ל ואף לפידעת הרא"ש

שאלות ותשובות יד טו

כ"ו וכן עשו ג' הרועים אפשר דלא אסתיע מילתא להצטרף לבא ע"י השלשה בזמן קבוע הצעות מענות שני הצדין הנ"ל עד אחד גמר פסק דינם של ג' הרועים הנ"ל. ראה דהסכי' על פסק דינם ויאמר ישר ונתגלגל פסק דינם עד יחר חכמי הגלילות הנמצאים תוך המלכות הלזולא נשאר בהם שלא הסכים לפסק דין האלופי הנבר' לפסק דינם של הצדין הנ"ל עד אחד לפי מה שהוגד אי הסברה והנה האלופים הנבר' הם שני הצדין הנ"ל בדין זה הצדין הנ"ל ופסחמו כל החלל וכל חלקי הסותר והיו מחזיקים בדין הנ"ל עד שהוציאו דינם לאמיתו שהבעל הנ"ל מותר לשכב לביתו וא"י ציאו עוד שום לעז על זנות מרים הנ"ל וצריך סליחה ונפרה על מה שהוציא שם רע על בת כהן הנ"ל. והנה לפי הגרסא לפי משאם ומתנם פסק דינם של המבורים הנ"ל כי באותו זמן עדיין לא נראה להם הכשרת העדים בעצמם. ועם כל זה פסקו לחרוץ דינו של בעל הנ"ל לשוב לביתו ושעמם ונישקם עמם מאחר שכל עדותו היה שלא ע"פ ב"פ מקויים כתיקונו ובראו לדברים כאלה וכל דבריו היו בהסתר ועל זה נאמר ארור מכה רעהו בסתר והנה סוף העדות תחילת מחשבתו לא טובה שכל כוונת הבעל הנ"ל לחרוץ רעה על זנותו הוא וכל הגלויים אליו ולנקום בזה נקמת מריבת אביו עם אביה וגם הוא בעצמו מחשבתו לנקום כה ריב עצמו באביה ולא ידא אלקים והנה עבשו בכוא הנה אביה הנ"ל הראה לי עדות הנגבר בב"ד במעמד שמשי הבנסר ובמעמד ספרי דמתא כפי תקנו ק"ק פראג אחר פסק דין של האלופים הנ"ל ואני אחרי ראיתי העדות חדש עמיתי מרעיד ונפלאתי הפלא ופלא על אותו האיש הנ"ל ועל קרובותיו למדו לשונם שקר העונו ונתבררה רע מחשבתם להדיר אויפא להוציא ש"ר על בת כהן הנ"ל וראוי הוא וכל הגלויים אליו אשר יעצוהו לעשות הרע בעיניה' לתוכחת מגולה למען יוסרו רבי' ונאמנה כשם שנבהלה נפשי על רוב הגבלה שעשה האיש ההוא וינצו כך ניתן שחרה בלבי אחרי ראיתי כי עיקר העדות הוא עדות מוכחשת מפי העדים עצמם. וכה"ל לא מצוי משוי אנפשיה חתיכה דאיסורא וכן נמצא בתשובה הרמב"ן (נסי' ק"ג) וז"ל ראיתי אני מה שכתבת ואמרת שאין לב"ד לאסרה עליו בטענותיו ואני מסכים לעיקר מה שאמרת לאחר שעייתי ודקדקתי בטענותיו ובטענותיך וכמו שהראינו מן השמים: הגני כותב פרטי הדברים שהביאונו למר כן ותחלת כל דבר אומר מה שיראה בעיני שהוא יסוד הענין והוא מה שראית אותו מגיל קטטה עם האשה. והוא מחור לגרשה ומציא עליה ש"ר ברוב ענין ונמצא במקצת שקרן לפיכך שוב אינו נאמן בכל מה שיטעון עליה. שכן ענשו של בראי שמחזיקון טענותיו כשקר וכמו ששנינו פרק האשה שלום (דף ק"ד ע"ג) קטטה כזו לכינה ושלום בעולם וכאח ואמרה מת בעלה אינה נאמנת ואמרין עלה בגמרא (דף ק"ו ע"ו) ה"ק קטטה כגון דאמרה לבעלה גרשתי נאמנת ואוקימנ' שאמרה גרשתי בפני פלוני ופלוני ושייליגו ואמרו להר"ם ואמרו מ"ט קטטה רב חנניא אומר משום דמשקרא כלומר שראינה שמשקרת מחמת קטטה ורוצה להתגרש מאר. בעלה אחזקי מחזיקין לה בשקרנית בכל מה שתאמר שהיא מותרת לעלמא ושאין רשות לבעל עליה לפי שכבר גרשה ואינה נאמנת אחר שנמצאה שקרנית: והבא דכוותיה הוא דמשום שאין רשאי לגרש ב"אם מדעת ב"ד שקור משקר בכל מה שיאמר ואפי' טען מה שהיו מקבלים ממנו ומאמינים אותו מעיקרא ועוד דאפי' באיש רעלמא אינו רואה כאן דבר שתיאמר לבעל עכ"ל הרמב"ן ומאידך יות' וכדומה לי שבררש הלז והיינו נכון דין הוא יותר סבא לומר שאינו נאמן בשום פנים למישיה לגפשיה חתיכה דאיסורא חזא דאותו עדים שאמר הבעל שראו אותה מקלקלת ח"ו מכחישינן אותם בפומבי בפני ב"ד הממונים מפי רבנים וראשי ק"ק פראג וגם אותו שלמה בר' אינור שמסר כתבו ביד הבעל הודה בפני ב"ר הממונים וחזר מעדותו שכת' ומסרו אותו ביד הבעל וכתב סיבת הפתוי ורב אנסו מחמת חזרת משכנותיו שהיו ממושכנים ביד יהושע גיסו של זעליקמן וכבר ביטל עדותו בפני ב"ד והנה מאחר שנעשה אותו הבעל שקרן בעדותו מוויפת דהיינו עדות של יוסף בנו של יודא ארז עדות של פוקש שמכחישינן אותו בכל מה שהראה בכתב הראה לפני הדיינים המבורי' בקרא קובה ועוד הובא לפני הדיינים כמו עדים שהוא ובני משפחתו רצו לשכור עדים שקרים להקדים פיהם למה שלא ראוהו עיניהם או לאוני' ששמעו כזה. ואיך יעל' על דעת שום רב וצורך לדנו לכף זכות כי אם לכף חובה ורב תועבה. אף כי ח"י צא עליה קלא בישא ע"י דמדומי מתא בודא' אויבים אפקה לקלא כשם שרצו לשכור עדים שקרים כמו שהודע עליהם מכמה עדים כדאי מצאו להם אנשים או אולי נערים ונערות לאפקו עליה קלא בישא ומדומים היתר לעצמן לאמ' הלא דבר כנחמא ולא עד ואי לאוני' ששמעו תועבה ועולה כזה. ואמ' אני שעל האופי' דהיינו שלשה אביו הרועים הנבר' לדיינים בדין הצדיים הנ"ל להוציא דינם לאורו וכבר התחילו לדון ע"י ביר' אמיתי בלחמישו פנים וזכות' אסתיע מילתא שנתברר לעין כל (וכותב

אנשים פוחים ורקם כאשר העידו אנשי' כשרים אשר העלו שמותם כב"ד והוא גם קצת חתומות הב"ד נתקיימו והב"ד נגבר בסיון שי"ח לפ"ק וכן ראיתי הרבה כתבים כולם יעידו עידון שהם בוקי סריקי אנשים פוחים ורקם וחשדים וא"כ לא הנתת בת לא"ה שתהא יושבת תחת בעלה וכפרט שעד א' חזר בו לאמר מעולם לא ידעתי שום דבר רע על מרת מרים הנ"ל ונתן אמתלא לדבריו פשוטא שאין באותו עדות ממש אפי' היו כשרים כיון שבאים לאוסרה צריכים רדישה וחקירה. והואיל ועדיין לא הית' רדישה וחקירה יכולין לממר מכורין היינו ורא' ממרדכי (פרק א' דיני ממונות) נשאל לר' על אחד שהטעה להעיד עדות שקר והשביעו בטעות להעיד מה שיאמר ואמר להם להעיד שקידש אשה אחרת ולבסוף חזר בו אחד מהעדים והשיב ר' להצריך גט להסיר הלעז ולוליכן לא היתה וקקה לכך כי מן הדין יש לפוסרה בלא גט כי עדים שבאים לאוסרה צריכין רדישה וחקירה והואיל והיא מכחשת' וכל זמן שלא נחקרה עדותן בב"ד יכולין לממר מכורין היינו דמאי שנא מעדים שהעידו שהיא בן גרשה וחלוצה דתניא בתוספ' (פרק ב' דכתובות) יכולין לממר מכורין היינו לבטל עדותן כל זמן שלא נחקרה עדותן בב"ד. ועוד כי אפי' בעדו הוראות והלואות צריכין רדישה וחקירה עכ"ל: הר"ל פני' רבעדות אשה לאוסרה על בעלה צריך רדישה וחקירה וכל זמן שלא נדרש יכולי' לומר' מכורין היינו א"כ אין באותו עדות ממש. כ"ש כשהעיד' רבים נקבים בשמותם העידו העדות האחרונות שהראשונים אנשי' רקים ופוחי' הם צדקו דברי הדייני' לפסול העד' ולהעמיד מרת מרים מגולה בחזקת כשרות כשאר בנות ישראל הכשרות ואשר נתחבטו שלשת הרועים כשאר העדי' אי היו עדי' יעידו ועד האחרון העיד שראה את מרים הנ"ל שעמדה אצל הפתח הפתוח לרחוב העיר באישון לילה והסכימה דעת הדיינים שה' עד ביעור כמו שכת' (המיימוני פכ"ד מהל' איסור) שחשב מה ששניהם יוצאין ממקום אחד אצל לביעור ביות' שנראים הדברים שהיתה שם העבירה ול' שאינו דומה לביעור המוכר בדברי הרמב"ם כי כששניהם יוצאין ממקום אצל שאין רגל אדם מצוי שם ניכרים הדברים' שהיתה שם עבירה כי לולי זה למה נכנסו למקום אצל אבל במקום שרגל אדם מצוי שם אפילו באישון לילה ואפילו אין לומר' וראי היתה שם עבירה כי מירת' אולי יעבור שום אדם לפניהם כגון העומדים בחצו' לילה ללמד או לחשוב חשבונ' או המאדיר' על היין או אחד מכני בית יער משנתו ויצא לחץ וראי מירתתו ולא עבירה. דאל' כ' אמאי אנו מתירין לחתיכה דאשה אחר' עם שני אנשים או שלשה או להיפך בחדר א' בלילה אולי יפול תרדמה על הרוב וישארו איש ואשה נעורים ויעשו איסורא לא אמרין כיון דאיכא בהדיהו אינש אריני מירתתי אולי יעור' משנתם בפתח פתאום ויגלה סודם הנ"ל בנדרן זה מירתת' ולא הוה מעשה כיעור כ"כ כמו שהוכיח הרמב"ם א"כ נשארה האשה בחזקת כשרות כשאר בנות ישראל הכשרות ולא איתרע חזקתה במדי'. והנה על רבנן אשר קדמוני סמכתי בדרכי עיני' אשר לא השבתי על כל קץ וקץ. כלל דמלתא ג' ל' דמות נדון דירן להרא' רשע' א' בתשובותיו (סימן א' ק"ל ר"ל) דשם גם כן הייתה קטטה קדומה ובסוף התשובה כתב וכן ראוי לדון בכל הדומה לה וא"כ ברא נחיתנ' ובהא סליקא דהאשה הנ"ל בחזקת כשרות ואין לגרשה בעל כרחו ומותרת לבעלה באם ידעו שניה' להדבק ולהיות יחד שהדברים נראים שבטעות נגבו העדות בלי חקירה ורדישה כאילו יס' וכאילו שעה ועד א' חזר בו לומר שלא העיד מעולם בב"ד הנ"ל ושאר העדות אין בהם ממש לחוש להם כאשר פסקו קצת דיני קראקא י"ג גם אני הבאתי ראיה לקצת ראיות מכל הדין טעמין ראוי לבטל קלא כי הוא קול ושובר עמו דאויבים אפקוה לקלא והגני נעשה סניף להתיר איתתא זו לבעלה באם יאותו שניהם להדבק כי כן נראה לי לפרש ההיא דגמרי' ק' (סי' ע"ג) ובהביסלקו העניינים (ע"כ פסק ס"ל מהר"ר נפתלי המכונה הי"ר מ"ק דריסק דליטא).

טו יען

וביען אחרי ראיתי כמה דיו משתפכים וקולמוסים משתברות באדות עסקן בישא ולישנ' בישא בסבת גרמת לחשושי לחישא. מוצאי דבר' כנסילים ואולי להדריך דרך פשעים מעוללים. ונסו הצללים. והקוצים מן הברם אינם מכלים. ועוברים על לא תחרש על רעד רעה וש' מחללים. במים אדירי' אינם צוללים ואיש כרעהו יתחלו. ומועלי מעל מעלו והנה שמעיה שמעתי ונגלה לאוני אודות מחלוקת ע' התעוררות והוצאות עסק לחישת שם רע שהוציא הבעל על אשתו ונמשך אודות מחלוקת זה משך וכן רב עד שנתגלגל אודות מחלוקתם שקבלו עליהם שני הצדידים לדון לפני שלשת הרועים אכירים נאמנים הנמצאים בקראקוב הב' דהיינו הישיש כמרה' משה לגרא יצ' ומחר' ד' יוסף כ"ץ וגוס כמרה' משה איסרל' יצ' וע' יצטרף עמהם כמרה' ר' יצחק בר' בצלאל הרר. בלאדמר ואלו האלופים עינו וכריעו בין הצדין הנ"ל ע' פטענותם ולהצדיק הצדיק ולהרשיע

ונוכחת שאותן עדים שעיקר בנינו וסמיכותו עליהם לכבוד באשת נעוריו ולמעול מעל בה וללמוד לשוננו שקר. העונו באמרו בטענותו לפני הדיינים כי האמין להם להעדים ההיינו יוסף בן יודא ארוך וגם פוקש העידו בו כל סמיכותיו קנה רצון וכל דבריו מזויפים ודחופים לעין כל ונוכחת ועל הדיינים הנ"ל לבא על אותה האיש וכל מסייעו דרך תוכח מגולה על רוב הנבילה אשר עשו בישראל לבנות בת ישראל ולגרוע חוקת כשרותה לפי ראות עיני שכלם ולפי שמעת טענות ואתם האלוף הנבחרים וגבדרים לרון בין הצדדים הנ"ל חזקו ואמצו לבככם לחוק ולקיים פסק דינכם שחרצתם וירי ג"כ תהא עמכם כפי מהות דיוכם שחרצתם על אותו האיש ועל קריבוו דאלפווהו טיקרא ולא תחוסו עליו ועל משפחתו מסיתו בלתי משוא פנים ואני מסכים עמכם על כל העונשים תשימו על האיש הרו' ועל מסייעיו לדבר עבירה לפי ראות עיני שכליכם ולא תענו דיעה של האומללה ואל תמנעו מימ' החסר ממנה מאחר שלכך נבחרתם וזכו' קיום משפט האמת נאמר ציון במשפט הפרדה: כה ערית הגרמור ונעלב קלמן ויירמשא הכוח בדיים עצלות לפרשת ר' לם שבת ש"ח לפ"ק:

ראיתי צננת העשוק • היורד ועולה מיסמן באריות דלא פסקא •
י' קול • נשמע בחצות • מרוב ודוני פריצות • הוכרח לצאת
הק"ש ממחיצות • ולשוט בכל ארצות • ולהדביק כל
הפריצות • להשתוק כל אנהו • מבת בהן מוחסת שחלבה ורמה היתה
מקרבת ותמיד היתה שומרת על משמורת להקריב חטאת עם עולות •
עד מן השמים קולה נשמעת לבטל ממנה שפתה ואת לקרב אותה אל
האמת ולהח' העטרה לישנה כצבי תפארת • ולהחשיב אותה בין
הבנות כחדא מן האמהות כך היא מסכמת החתום בסוף היריעות •
אחר שנחבקשתי לטרוח ולקרו' הקור' ולחות דעתי אחוה דעתי הקלושה
אחזר מן העורים הממשש באפילה ופבער שאין לו דערת וכבר קריתי
הפסק של שלשה עמודי עולם ואלופי ישראל הנקובים בשם ומאחר
שראיתי שחזרו על כל צדדי צדדיו וצדדיו ודרשו ודעב אם כי מה לי
לדרוש יותר בודאי אין עוקץ ישאני יעני מ'א כחובב גם כי דעתי לפי
קוצר שכלי • רק העדיות והענין אינו צורך להעלות בספר כי כבר
כתבו כל העדיות בפסקה סרק על העיקר אדבר מה כפרט כל העדוה
שהעידו תרי בוקיסריקי והיינו א' יוסף בן לנג יודא והשני פוקש • אמר
אם היה עדותו בדבשר בפניה ובכ"ר כשר ובדרישה ותקירה והם אמרו
בה הלשון הנזכר בעדות אז היה חשש גדול לדבריהם ואפשר שהיה
הרין להוציאה מבעלה וכ' להפסיד כתובתה בדפסקין סוף פ"ק דמכות
(ד' ע"ג) • שאינה צריכה רק דרך המנאפים ומ'א אף זה לא היה
בר' לנו שאפשר מאח' שלא אמר בפירוש בקירוב בשר כמו שפירש' שם
על הדרך מנאפים ששוכבים בקירוב בשר א"כ אפשר שלא היה בקירוב
בשר ממש שהיה עדי טומאה רק עדי כיעור ואפשר שהיה כיעור זה
דרך שווק דלא אסרינן כמ"ש הרשב"א בתשובה (ת"ל) וגם
במיימוני כתב מהר"ם בתשובה (ע"ט) על מעשה ההוא כהן שראה
אשתו לקראת בחור אחר במקום יחוד ושהו שם שעה קטנה ואח
אותו מעשה פעם אחרת היה אותו חכם שוכב על מפתח כלילה בשנה
שהעולם ישינים ושמע מאחורי הכותל שהיו ביחד • ומתמת קול נשימתו
הבין שקלקלו גם כאלוה ששירי • שמעבכו מן והבין שקלקלו מחמת
נשימתן • אבל לא ראה שקלקלו אך ששהו כרי טומאה • וסמך אונן
לכותל ושמע קול נשימה כדרך שאמר משמש עם אשתו • מחמת
דנשימות ששמע ומתמת היחוד שראה היה דעתו לאסרה עליו • ואותו
הלילה שקלקלה ראה הבעל שאיחרה מלבוא לישון והיתה שונא אותו
ותמיד מפייסה ולא הטיה אונה וכל ששמושו היה בעל כרחו כו' • תשובה
נ"ל בעיני אם כך הוא הדבר כמו שכתבת ששמע קול נשימתו ושהיו ביחד
כדרך המנאפים המשמשי • שמנשימים • בשעת חשמיש דוודאי אסורה
עליו דלא בעימכחול בשפופרת לא משיירא אותה כדרך המנאפים מה
לי דרך זה מה לי דרך אחר כדרך המנאפים סתמא תנאי כ"ר ע סימן זה
כמו סימן אחר וכלכר שייאמר שכרור לו שאשתו היתה שאין לו לתלות
באשה אחרת • א"כ ודאי שויתה עליה חתיכה דאסורא • וגדולה מזו
אמר ביבמות רובל ויצא ואשה חונרת בסניר הואיל ומכוער הדבר תצא
וכן מנעלים הפוכי • ורובל למעלה אע"פ שר"ת מפרש פ"ק דיבמות (ד' ע"ג)
כ"ר ע"ג • תצא מוכול ולא תצא מבעל האי • ועברא דרצא מבוער היה
טפי לאסורה על בעלה ואף רבינו תם חז' בו • וכתב דרצא אף מבעלה
בכר מכוער • וכן פסקו בשאלותיו דרב אחאי דאף מבעלה אף התאריך
שם עד כ' נ"ל לענ"ד ושולם הקי' כר' נ"ג ע"כ • ואז שלחו לפני מורי
שיח' והשיב חכם שאמר אין בחיור רשאי להתיר וחלילה לי להתיר מה
שאמר מורי דר' חזקיה ואם הייתי בפניו הייתי נושא ונותן עמו • כי
קשה על דבריו דהא ק' לדאין אוסרים על היחוד • ואין אוסרים אלא
בקניין וסתירה ואמשיירא כדרך המנאפים ששוכבים בקירוב בשר כפי'

שאלות ותשובות יו

עדים כמו שכתוב דיו שם שני עדים כו' . וא כ' בגרין דין א' העדים ח' אמת אף כתובה אין לה אפילו אם היא אינה מודה בנכסיה באותה הלכה לעיל היא אינו דאין חלוק בין חרי עדים על הכיעור לכל הפחות בגרין דין הכא דלא היה שום קינוי ובין ער' רמזימן עליו כבי תחילתנין זה כדלעיל דאם לא כן מה מוכיח המדרכי שהמיימני סבר כשאלתות דאסור לבעול והלא השאלתות לא איירי בשתי עדים כמו שכתב האשירי (פ"ג דכתובות) וז"ל ול' מתחור לשון השאלתות' שכתבו ואי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסק מפקינן ליה מבעל ומבעול דתניא רובל ויצא כו' שלא כווננו לדבריר' דל' דל' מפקינן בעידי מכוער מבעל וא"כ מאי האי דקאמר' ואי איכא דבר מבעור בשני עדים וקלא דלא פסקי תרווייהו למה לי והלא בעדי כיעור לחודיה סניא ובלא קלא מפקינן כו' איכ' . לא דלא פסקי או עידי כיעור מפקינן רק שהבעל דאיה דבר מכוער . ואין לומר דאין או כו' עד ועוד לא היה ליה לאתויי ברייתא דרובל מדבר מכוער ככ' עדים דהא ברייתא לא איירי אלא ברובל מכוער מראיתיה בבעדי כיעור מ' מאפשר דאמר ר' זב"ב מקומו ואף לר' מ' מיישב לברייתא בבעדי כיעור מ' מאפשר דאמר ר' זב"ב קינוי ע"ש א"כ אפשר דלכ' ע' בעי מ' מ' קינוי : וא"כ מאחר דבגרין דין לא היתה שום קינוי כדמוכח בטענותיה וכל' עדותן בריא דקראי רק עידי כיעור א"כ אין בזה איסור לחוציא' מבעלה ואף אם קינא לה בערים משמע כגמרא דקדושין פרק האומר (דף ה"ג) דאינו חייב להוציא' רק לצאת ידי שמים ולא קאמר אלא זיל אפקה אמרמא דשמואל והוינא מפרש לצאת ידי שמים אבל איסורא ליכא וכן משמע מלשון האשירי ו' ז"ל אבל לצאת ידי שמים אי מהימנא ליה כבי חרי מחויב להוציא' ויתן לה כתובה : ואף אם מלשון המיימני . (פ"ד דליכות (ספ"ג עין מ"ח) ומה' דם משמע בריא דאסור' עליו מ' מאחר' לבגרין דין לא היתה קינוי אם כן כ' ע' מדיום דאפילו עליו היה מתורת' ואף אם אמר בטענותיו (איך) כלב מיר איין מוסכס גימאכט איך וזיל ניט זיין איך זליינין ווען ויז איז טעמא) מ' מ' אין בדבריו כלום רבוב' הלשון אינו אומר' עליו וגם אפשר שכל זה עושה מכת שנאה ושינה שהיה לבעיה ובין אבהים לבן אמר כן וזר מוכח בהדא כתשוכות רשב"א (סימן אלף ר"ד) וז"ל ראובן נשא אשה והיתה קטורה ושנאה בינו ובין אביה . ועבשו מצא מקום לנקום ממנו כו' ועם עתה עלילות ברים הרבה עד שפעם א' אמר שהיא מדבר' עם הפריץ כו' ופעם א' אמר איך שאמ' לו אותו פריץ שהשחית את רכבו עמה ופעם אחר שהוא עצמו ראה שזינתה : תשובה ראיתי אני מה שכתבת ואמרת שאין לבית דבר לאסרה עליו בטענותיו כו' . והארץ ע"ש וסוף כתב ותחילה לכל דבר אומר מה שיראה בעיני שהוא יסור כל הענין והוא מה שראיתם אותו מרגיל קטטה עם האשה והוא מחזיר לגרשה . ומציא עליה ש"ר ברוב ענין ונמצא במקצת שקרן ולפיכך שוב אינו נאמן בכל מה שטוען עליה שכן נעשו של ברא שמהזיקין טענותיו בשקר וכמו ששנינו בפרק האשה שלום (דף קי"ד) קטטה בינו ובינה ובאה ואמרה מר' בעלי אינה נאמנת ואמרין עלה בגמרא ה"ר כו' עד אחזיקי מחזיקין בשקרת ככל מה שתאמר כו' והכא דכוחה משום דאינה ראויה לגרש כי אם מדעת ב"ד שקרי משקר ככל מה שיאמר ואפילו טען מה שהינן מקבלין ממנו ומאמינים אותו מעיקרא ועוד דאפילו אינש דעלמא אינו רואה תאן דבר שתיא' לבעלה דמה שטען תחילה שראיה אותה מדברת עם אותו האיש . אע"פ שהוא חשוד בכל' העבדות אין זה אסור לבעל' חדא שלא דברה עמו בפתר . ואפילו גישה הבעל וכנסה זה אין מוציאין אותה ממנו דאין כן דבר מכוער ולא עוד אלא אפילו דבר עמה במקום סתירה אינה נאסרת עליו וגדולה מזו שנינו בפ"ק דסוטה (דף ג' ע"ג) כיצד מקנא לה אדם לה בפני' אל תרביעם איש פל' ודברה עמו ערין היא מותרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה נכנס עמה לבית הסתר ושדחה עמו כרי טומאה אסורה לביתה ואמרין עלה בגמרא (דף ה' ע"ג) הא גופא קשיא אמרת א"ל בפני' אל תרביע עם איש פלוני זה אלמא דבר סתירה היא והדר תג' דברה עמו ערין היא מותרת לביתה ומותרת כו' נכנס עמה לבית הסתר ושדחה כרי טומאה אסורה לביתה ואפילו אב ראינו בעינינו דברים מכוערים אינה נאסרת בכך לבעל דכל אותם שאמרו בפ"ב דיבמות (דף כ"ד ע"ג) מכוער הדבר תצא לא מבעל קאמר אלא מבעל דעת הרב אלפסור' חננאל' ורבינו חם (ת' ס) . ואף אם אינו כך הלכה אלא כשאלתות וכשאר בתראי כגון הטור (ע"ס י"א) גם המדרכי הביא כל זה בפ"ב דיבמות ופסק מזה' כ' כשאלתות דאף אסורה לבעל מכל מקום לא למדיין מכאן דדוקא אם כבר קינא לא אזי אסור' בעד' א' בראיית עצמו אבל בלא קינא לא אינה אסורה עליו אפי' בדבר מכוער כדמשמע ברשב"א (סי' ט"א דל"ד) וז"ל באותה שמוע' כעצמה מכתות' לעיל מיניה ואע"פ שהענין רשע בפניו ואמר שהשחית' דרכו עמה אינו נאמן ואפי' היה עד כשר להעיד

סבוע טוב • כ"מ לא מעלה ולא מוריד מאחר שאין כוונת
 שום קנין שלא מצינו בשום טענה שקנא לה בלשון אל תסתיר עם פלוני
 אפילו כינה לבני • וזה הלשון היה מועיל כמו שכתב בתשובת מהר"ד
 יעקב וייל סימן ח' והמיימוני כ"ב הביא דבר זה לפסק הלכה פכ"ד דאישות
 דה הלשון מועיל אפילו כינו לבנה ו'ל' רבי יעקב וייל ו'ל' דוקא שאמר
 לה כלשון זה אל תסתיר עם פלוני אז היה קנין לאסרה בסתירה אבל אי
 לא אמר בלשון זה אלא אמר לה אל תסתיר (ז'ל' תדברי) עם פלוני
 לא היה קנין כראיתא במתניתין פ"ק דטוטה דאל תדברי עם פלוני לא
 היה קנינו ואם לא קינא לה הבעל אז אפי' אם העד נאמן עליו כבי תרי אינו
 אוסרה עליו דאין האשה נאסרת על' בעלה בלא קנין וסתירה וברכר
 מכונה רק בעד מומא' ממש או מהדומ' עליו כבי תריכמו שכתוב בתשוב'
 במיימוני בהל' אישות פכ"ד כתב מהר"ם על א' שיצא מאחר לילך
 למרחקים לטרוף טרף ונשתדה בדרך י"ב חדשים בכחור לאחר ל' ימים
 חדשים היתה אשתו מעוברת ובתוך אותם י"ב חדש ראיה עד א' שהיו
 גוים בביתה וחקקו אותה ונשקו אותה ופסק מהר"ם אם העד נאמן
 עליו כבי תרי דחייב להוציא ע"ש ובאותה תשובה עצמה כתב מהר"ם
 ז"ל דאפי' אי מהזמן ליה כבי תרי לא מפקינן מנכרה אלא בעד מומא'
 ולא בעד דבר מכושר וא"כ קשיא אהרד' • אלא מסתמא היינו בלא קנין
 אבל בקנין מודה ע"ש ואם כן בנדרין רידן מאחר שהעד האחד אינו כלום
 א"כ אף העד השני עדותו אפי' אם היה כשר אינו כלום מאחר שר' לא
 קינא לה ואפילו תחילה דאסורה לא שווה עליה מאחר שלא קינא לה
 כנ"ל וכמו שמצינו בדברי הרב ר' יעקב וייל ח"ל מה שכתב לי בעובדא
 דהוא גברא שהיה חושד אשתו עם גוי אחד והתרה בה ואמר לה אל
 תסתיר עם פלוני גוי לא יראה לך עסק עמו ויהי היום יצא האיש חיץ לעיר
 ובלילה בא המגיד והגיד שהגוי נכנס בבית האשה הנחשד' ובאו נשים
 ועד אחד וסגרו החדר שהגוי והאשה בתוכו עד לבסוף כשפתחו החדר
 וראו נכנסת עמו אחד את הגוי והאשה ויצאו • פ' החדר נ"ל אם בעל האשה
 אמר לה כלשון זה אל תסתיר עם פלוני • והיו קנין כראמר' כי כשמתא
 קמייתא דסוטה (דף כ"ע) אמר ר' יוסי משרא לא לימא אינש
 לאנשי ביתו בזמן הזה לא תסתיר עם פלוני כדרי' דלמא ק"ל בר' יוסי
 בר אבא דאמר קנין אף ע"פ עצמו ומתסרא והאידיא ליכא מי שפטר'
 למיבדק וקאסרה עליו איסור עולם והמיימוני הביא דבר זה לפסק הלכה
 פכ"ד דאישות ח"ל אמר לה כינו בינה אל תסתיר עם פלוני וראה אותה
 שנסתרה עמו ושהתה כרי מומאה הרי זה אסורה עליו בזמן הזה שאין
 שום מי מטה עכ"ל • והאי גברא אם אמר אל תסתיר עם פלוני הגוי
 והעד או נשים שראו שהסתירה נאמנים עליו ודעתו סמוך עליהם חייב
 להוציא' (כי הוי) אסורה עליו אפי' אם היא מכחישה העד והנשים
 כראיתא בקידושין (דף ס"ו ע"א) פ' האומר רבא אמר אי מהזמן
 עליך כבי תרי ויל אפקה והיינו פירו' חייב לאפקה ואסורה עליו וכ"כ
 המיימוני פכ"ד דהלכות אישות ז"ל מי שראה אשתו שזינתה או שאמר
 לו אחד מקרוביו או מקרובותיה שהוא מאמנים וסומכת דעתו עליהם
 כיושר' או איש בין שה' או איש' וסומכ' דעתו ע"ז שהוא אמת חייב
 להוציא ואסור לו לכת עמה ויתן כתובתה ואם הודית לו שזינתה תצא
 בלא כתובה עכ"ל ומסתמא ד"ה נאמנא אם אמר לו כסתירה לחד אחד
 הקנין אפילו לא ראה שנמטאה וכתוב במיימוני פ"ק דהלכות טוטה ח"ל
 בא עד אחד והעד לו שנסתרה עמו אחד הקנין ושה' כרי מומאה ח"ל
 נאמן עליו כבי תרי ויצא ויתן כתובה ואם לאו הרי אשתו מותרת לו
 עכ"ל וגם מה שכתב המרדכי מיושב בזה ח"ל המרדכי פ"ב דיבמות
 ואחרי שדברי השאלות מיושבים מי חלוק עליהם להקל ועוד שכל
 דבריהם דברי קבלה וכדאי לסמוך עליהם כמו על חתלמוד ואף רבינו
 חס' חור בו שבו והיה חושש להוציא כדבריהם ואף המיימוני פכ"ד דאישות
 כתב כדבריהם ח"ל הוי שני עדים שעשתה דבר מכושר ביותר שהדברים
 נכרים שהיתה שם עבירה ואע"פ שאין עדות ברורה בואת כגון שהיתה
 בחצר לבדה וראה רוכל' ויצא ומיד נכנס בשעת יציאתו ומצא אותה
 עומדת מעל המטה והוא לובש מכנסים או שהיא חוגרת אזור או שמצא
 דוק למעלה מן הכלה או שהיו שניהם יוצאים ממקום אופל או מעל' זה
 את זה מן הבו' וכיוצא בזה או שראו מנשקין זה את זה או מגנפין זה את זה
 או שנכנסו זה אחר זה והיו גופו הרל' וכיוצא בדברים הללו אם רוצה הבעל
 מוציא ונאמן לה כתובה ואין זו צריך התראה • ואף אם זה הלשון מנומנ
 מאוד שאמר אם רוצה דמשמע דאינו חייב ואמר אין לה כתובה דמשמע
 דחייב הוא אלא בדי' איירי שהיא דאמינה חייב דבר שכתבתי עיל' דאם היא
 מודה או אין לה כתובה • אבל אם היא אינה מודה אין לת' לה כתובה
 וא' שיד' לומר קצת אם רצה ואף זה דוחק עיין בו ואין לי עת תתה ליישב
 או להגיד שאין כ"כ מעלה ומוריד כדון זה רק שהבאתי כל מה שראו
 לבעל דין לחלוק על האמת ולומר אשיב לך מן המרדכי שגם הכתובה
 אינו נתן לה וק"ל • ואף אין לחלוק כאן אין לרה כתובה מאחר שיש

ד נ א י 4 חבל

להעדר עליה שזמנה עם אהר אין בזה כלום לפי שאין ברבר ערור פחות משנים כו' וכן הוא בתשובת מוהר"ם סי' כ"ה כמיימני וחבר ר' עקב וייל הביא כו' וא"כ בנדון דידן יש ג' כל הדרכים ועוד הרבה טעמים יש שאין בערות ממש אפי' לא היה חזר עד א' מהם כמו שכתבו הגאונים בפסק שלהם חזא שלא היה נגב' בכ"ד כהוגן ובודאי לא היה דרישה וחקירה בשעת גביית ערות כנ"ל ואנו צריכין דרישה וחקירה כמו שכתב (סמ"ג נסי"מ ט"ז) בשם ר"ת שאין להוציא אשה מבעלה אלא בדרישה וחקירה לפי שאם היה ממש בערותו באנו להוציא מבעלה א"כ צריכין דרישה וחקירה כמו שכתבו הגאונים מזה ואין לי להאריך בזה: ועוד שהערות נגבה שלא בפניה ואין לי להאריך בראיית עריות שהונברה שלא בפניה אין זה עדות שכבר האריכו הגאונים בזה גם נמצא בערות אין שהבעל ואביו היו מחזירים אחר ערות שקר ומאחר שהוא מחזק לחזר אחר עדות שקר וגם הם הערים הנ"ל מוחזקים לפחותים ודקים וחשודים כמו שהעידו עליהם עדים שחש לשקר* ובהרי"ה סהרי שקרא למה לו* ואין בעדותו עיקר* ובודאי ערותו שקר* כמו שהוכיח מערות עצמם שהביא אבי מרים א"כ שהונבה בכ"ד בסיון ש"ה לפ"ק שסוף דברי הבעל ומה שטען שמכח זה לא נבה דעותיו בתקון הקהילה בפני שמישי פראג מטעם שהעדים היו מתירא מפני אלמותו של מרדכי כ"ץ זה אין לו טעם וריח שהרי שאר שני ערות הוגבו בכ"ד לפני שמישים וכאותו זמן שהטילו החרם בכ"ה ואלו השנים יוסף ופוקש לא גבו בכ"ד הנ"ל ואף אם היה כבר בידו מ"מ מאחר שהתיר בו* מרדכי כנ"ל ולפי משמעות ק"ה הנעשה ביניה א"כ הדין נותן שגם מהם היה לו לגבות פעם אחרת בכ"ד כהוגן כדי להסיר מעליו לזות שפתים אלא שבודאי מאחר שהם חיו נגבו בשקר ובשקר בא לידו לכן לא הוגבה בכ"ד שנית כהוגן וכמו שהעד דהיינו פוקש העיד בעצמו שהבעל ביקש ממנו להעד ואמר שלא ירע מאשתו מאומ' להעד בכ"ד כניכר בעדותו שהביא ר' מרדכי כ"ץ הנ"ל ומתוך שהעד לא היה רוצה להעד בכ"ד כרצונו הניח ממנו ולא שלח אחריו לבא לכ"ד ולהעיד א"כ סותר כל דבריו מכל צדדין שכל מה שטען הכל שקר וכוכר רק בעלילה אלא עליו ולומר מפני אלמותו של אביו ואף על כחו אשר ריחקה כל מיה כבשורות בא בעלילה ומה לו להאריך בזה כי גם שני עליו עונש וגדול עונש מנשוא למה שהיה מדרור על עדות שקר ואין ספק ברבר אצלי שבודאי גם הגאונים אל יתירשלו לענוש על זה ואל יחזמו עליו כדי שיוסרו כל השומעים ולא יידרו עוד וגם בזה יהיה לה ולקרובותיה נחת רוח וחקת כשורות לכן אל תעצלו שאין המצוה נקרא רק במי שגמרה ומה שהבעל טען שאביה היה אלה לאו כל כמיניה ולא מפיו אנו חיים* ובר מיניה וכי כל בעל דין מהדין לומר על חבירו גברא אלמא הוא אלא דחוקא שישקצת רגלים לדבר כו' כמו שכתבו התו' והרא"ש פ"ב דכתובות (דף כ"ז ע"ג) והכא מהרגלים איכא אדבריה ראיתי ערות שהתירה בו כמה פעמים ע"י שמישי פראג לגבות ערות בפניו קודם שעמדו לדין ולכל זה לא שם לבו ופנה פניו למדכ"ד לכן אין להאמין לו בראיות שאין לו דין אלה וגם באותו זמן היה צד שלו מושלים כמו שכתבו הגאונים בפסק ע"ש ואם באה בטענה להוציא מבעלה בקלא דלא פסיק הוא* זה אינו טענה מאחר דהקול לא היה רק מאלו עדים כמוכח בטענותיה ומאח' עדותם עדים אינה כלום גם הקול אינו כלום על דרך כשל העור ונפל העורר ועוד עיין באשירי* (פ"ג דיבמות) גם בר"ק דהר"ת כיצור תרי מילי גיטו וא"כ מאחר שאין בערות כלום גם מקול דבר אפי' דלא פסיק אינו כלום דלא אסרינן אקול כדמשמע באשירי* באותו פיר עיין פ"ק ועוד הקול ההוא מחמת אויבים בא שרגלים לדבר גם לפי העדות קצת משמערקול יצא מאויבים וקול ראויים אינו כלום כדמכח פ"ב דיבמות (דף כ"ה ע"א) ואין לי להאריך בזה לכן מכל אילו הטעמים לית נגר ובר נגר לאסור אשה זו על בעלה ואפילו חתיכה דאסורא אינה כמוכח לעיל ואם באה לומר שמה שהעיד שלמה בר אליעזר הלוי והוא נרשם מן פסק הגאונים עיין בוורם שלושה דברים ומכח זה יהיה עליו כפי תרי זה בודאי אינו כמוכח בפסק של הגאונים אבל מה העדות אין לי להאריך מאחר שלא העיד בפני כ"ד רק בכתב כתוב כל עדותו* וכבר כתבו הגאונים כל דינא רק בעיקר עדותו דהיינו מה שהוא כתוב בעדותו אין שראה אותה מרים עומדת ברחוב העיר בפני הרלת עם הנמען באישון לילה* אף אם היה ח"ו ממשות בעדותו הית' בכתב מ"מ אין זה נקרא סתירה במקום אפילו מאח' שהיה כפרהסא ברחוב העיר ונקרא ג"כ ר"ה שספיקו טהור בכמה מקומות בחולין (דף ט' ע"ב) ובגדה (דף ג' ע"א) ומסובה ילפניו דבר פסק דבר ספיקו טהור ע"ש* וגם בנדון דידן אע"פ שהיה באישון לילה מכל מקום מאחר שהיה עומד ברחוב ורכיב שכיח לצאת ולכנס ברחובות ואחר עסקו זה אחר שתיהם וכמהו רבים עסקים לכן אינו נקרא מקום אפילו אע"פ שכתב הרמב"ם בתשובה וכ"כ בפסקיו (פ"ד מהלכות אישות) אם שניהם יוצאים

שאלות ותשובות י

כאשר ראיתי כתוב עליהם: ומה המדות מסוה הכושת מעל פניהם. גם כי בדרך זה יתגלה לנו העלמות חכמה. לבא דקדש פנימה. לחוס על כבוד רבני ודקדושת ואנפיה. חשובים עלי כיבנה וחכמיה. שגורו לעמוד לדון לפניהם. כי הרבר לדעתיה הקלושה מוטל עליהם. כאשר הם קרובים אל החלל. והם יכולין לבער את הגל"ל. ולנכס מצפוני. ולהוכיח כל צד על פניו. ולפניהם הרברים ברורים כשמל"ח. גם דברי המסילות כולן להם נגלה. גם דברי העריות וזקתם על דברי העלמה ומה שטען בזה הקצין והתרעם על רבני ודקדושת כמבואר בתוך כתבו לומר שגם ה' דבר בו. בזה אני רואה את דבריו. ומעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחוריו. דא"כ יקשה גם לר"מ הנ"ל כדברים האלה. אשר עשה כלה. ואם ידון כוונת הר"ם הנ"ל לזכור כמו שכתבתי מעיקרא. ארון מינה ומינה ואוקי באתרא. ואם יש לחלק בין ב"ד לב"ד לדעת המרום השמעוני. ע"ז לא אוכל לדון כי נפלא ממני. מדוע רצה להביא ממרחק לחמו. בעור שריני בארעא ישכילוגם חמו וכבר בארתי בראשונה. גם אחריו באחרונה. שלדעתו לא יקפיד הר"ם הנ"ל כאשר חכמים אחרים ידעו כינחם. רק ששלל כמחזה יהא מתוון במחניהם. וישקטו במחזה כל מריבה. ויעמדו על עיקר התכלית והסבה. אם אמת נכון הדבר או אם כממציא דבה. והחוטענוש יענש. בכל מיני ענש. גם זאת שמתי לנגד עיני. ואמרו לי רעיוני. שגם שום חכם אין דעתו לכופ א' מכ' הצדדים. כי אין דנים לפי הנראה להיות מכתי דנים נדוירי. רק לדון בפני דני ישראל בני ידידים. ולשום קץ לריבים. ואל יתחלל שם שמים בס' לדון לפני ערלי לב' שבים על קיא ככלב אבל הרשו' ביר בעלי הריב לבר' להם זה בור' והשליש לשניהם. אבל לא לכופ לדון לפניהם. ואני אומר: לדון בזה קל וחומר: דרייפה כח' הדיוטות לגבי דין מבח יחיד מומחה. כדמשמע באשיר' פרק זה בור'. ופן משמע בטור ח' הסימן י"ג. והם אינו יכולין לכופ לדון לפניהם במקום שרצה לידר לדון בו"כ"ש יחיד מומחה וזה הנראה על פי הסכרא. ומדון הגמרא. כאשר כתבתי מעיקרא. ועוד נוסף בזה. כי כן קבלו עליהם בקשר אמין ב' הצדדים מעיקרא לברור להם מבוררים ולטעון לפניהם ויהם ישלחו לאשר יחפצו. ובורא דרך זה עוד ירצו כי הוא טוב לשניהם וזהו דבר נכון לפניהם. וכל שכן שכבר קנו בקצין לדון בדרך זה. וע"כ אין לסור מזה. כי אין לאחר קצין מאומה. ואין יכולין לחזור בהן כמו שכתב הר"ף בתשובה. והביאו בני' פ"ק רמציא. וכ' הרמב"ם פ"ד מהלכות סנהדרין וכתב בתשובות מיימונית (הסייכים לספר שופטים סי' ע"ו) וז"ל על שנים שבאו לדון ונתפשו במעמד טובי העיר וקנו זה מזה ורצו א' מהן לחזור בהן ולבטל הקצין נראה בעיני דאין לאחר קצין כלום ואין יכול לבטלו עכ"ל. סוף דבר אני רואה ברין הזה: הטוב מזה מזה: כאשר התחילו ונמרו ויעמדו לפני הדינים שבידו. ופיהם לא ימרו. ואשר ישיתו עליהם ישמרו ואם אחד מן הדינים ברת לנפשו שנים הנשארם במעמדו יסרו ויכופו אותו הצד להחזירו. ומפני איש לא יגורו. או שיכורו אחד במקומו ועל כל פנים שהכצירה לא יהיה ממנו ומעמדו. ולולא שאמרו"ל (פ"ק דאנו) יש לדון כל אדם לבד זכות. היתא אומר שאין זה מצד שפלות רוח וזכות יורע עליה המעשה. וכן לא יעשה. שקרוב לגמור הדבר ישמש הרין עצמו כאלו היה הרין מרומה. ומעשה מרמה. ואף שהוא הנכבד לאחד. מ' מכבד כתב הרא"ש פ' זה בור' לו אחד שאסור לבורר להטעת חכיו ואם עשה הרי הוא בכלל לא תטה משפט בעמק יו"ש ש' יומאחר שחסידיה הכבוד שכתב הוא ברוריוב תכואות בכח שוראמר נאמן עליהדין. שיחזר לגמור הדבר עדיין ולא יהיה על ידו הרין מעונה. ויירא לנפש משוכן מעונה. אלה קדם יתעלה ויתרומם. וע"ז זה ידוע טובותם ויקרב שלומם ויהיה אם יהו' ג' המבוררים ככנפי יתדייברו להם מורה אח' כאשר התנו מתחלה. ובה כל העם יבא על מקום בשלום וכנולה. ולפי הראוי והנאות הנראה. יקבולו המראה הנדול מזה"ס. והוא יהיה להם למורה לצדקה. להסיר מכשול מדרך זה המבולק. כי המתחיל במצוה אומרים לו מרוק. והטוען ראוי לו לפרוק אבל בזה אין הכרח. רק בדרך נאה ולהסיר המטנה אבל מ"מ הכצירה ביד הכוררים כמו שהיה בראשונה והיה אם יתן איזה צד לזה כתב ספרותי מצד הכעל דין או מצד המחבר"א דעת נטה לכופ בכל מיני כפייה ונגישה ודרייה: מאח' שעבר על קניינו בו יבוא לו כל הנוי כילא ויעיל הון כיום עברה. כאשר עובר הדימי שיפרע ממנו באחרונה יכופ אותו עכשיו בראשונה. לקיים אשר קבל על נפשו וישעמד שלישי. ובה אמרו פרק המדיר (דף ע"ז ע"ב) עד שנכופ אותו להוציא כולה וזה לדעת הרבר המעולה ואי איהר חלי אכופ אותו לרב מצוה. ובה הדרך היא לרבר קצבה ואם על כל פני. השלישי מאן לשבת אחים לישב אצלם להי"ח עמה. אילו השנים ישלחו לא העמנו והתשובו לפני מורה שוה. והו' יהיה להם כנן רוח. גם כיצד יעשו עם רין זה השלישי אם ה'כלא אמר אני יורע"א או דבריו נחשבי מכלל מחוסר דעה. ואם יספיקו הדיני' ע"פ הצדדים

אבל יש מקומות שיש בהם חלמרים שאינם כמותם אם אמר נלך למקום פלוגי לפני פלוגי הגדול ונרון לפניו כופין הנתבע להלך עמו וכן מעשה בספר בכל יום עכ"ל. מכל מקום שיעלה על הדעת שב"ד הגדול יכול לכופ ב' הצדדים לדון לפניו לא נהירא וזהו דהרמב"ם דקדק בלשונו שיש במקומות חלמרים בו משמע הוא במקומות שיש ג' מומחים אע"פ שאינם גדולים כגדול שברור אין ראוי לכופ בזמן הזה וב"ש במקום שאין ג' בתי דינים בשורה שהקרב קודם וכ"כ נ"ל בהרי"א לענין ב"ד הגדול נ"ל הירושלמי (פ"ו דבור) זה אומר לטבריא וזה אומר לציפורי ואינן הויין יתכן בחד מתא אם העירות שוים להם הולכים אחר ב"ד הגדול ואם אינן שוין הולכים אחר ב"ד הקרב ואיל ושיניהם ממחין לרבים וכל שכן בנרון זה שכל חכמי אשכנז סביב למשכן העדו"ר יתנו והם גדולי ארץ מומחי לריבים. עומדים לנש. עמים אליהם נוים ידרשו איים מאפסי ארץ וזהו דרי פשוט הוא דבימים האחרונים אין הדין דין ב"ד הגדול כמו שכתב הר"ף בתשובה. (שורס פ"ה) ומהר"א בתשובתו (סי' ס"ה) ומהר"ו (סי' ק"ו נפסקיו) ואף כי מר"ם בעצמו ראה בעיניו שעתיד תלמיד ותיק לחדש וכתב בכתבו פתחו חותם קדש שיש לחלק בין ממון לאיסורא נ"ל שר"ל שיכול חכם לכתוב דעתו כפי אשר לו נראה בדרך הודעה ודרך מוסר. למחות ביד עושי אסור אבל לכופ לומר קבלו דעתי אינו מן הדין שהן רשאים והררצה לספק עליו מלא דבריו. ואם הוא גדול בחכמה ובמנין חייבים לילך אחריו. אבל באור' יהיה ברבר מחלוקת. ואז יהיה הדבר למכשל ולפוקת' שכל א' יתלה עצמו באילן גדול שירצה והטוב בעיניו יעשה. ואף כי גדול המעשה מן העושה ויאמר מי בא לדחותי בבתינו. כל זמן שלא בירנו דין כעונותיו ואמר מה חזית דסמכת אצד שכננדי סמוך אדירי ולעולם לא יבא זה לתבליט טוב עד שיכנסו באח' טוב לברור להם הדין אשעלי יסמכו ואחר דבריו ולכו ולכן ברור לי כשמש שר"א כיון הרבר הנ"ל לרבר שאינו מתוקן. אך כאשר אבאר דבריו באחרונה ולא יראו פני ריקן הטענה השניה. שאין כוונת הרב בדרך כפיה. כי הוא מצד ממנו מניע. ואף כי היה לו לדון ע"פ הראייה. כי בקי אני במדות תרומות של הישוע שאינו חוקק. עצמו לומר קבלו דעתי ואת אשר אביע. ונענותו תריבני יום ליום יביע. ואף אם ישאל השואל לומר כי אין חכמה ואין תבונה לנגד היתעלה וכדבר אסור אם אינו מוחה יתפס על עון הדור. הנה המקשה הזה לפני עצמו נדור. צנף כדורידא"כ יקשה לנפשה דהרב הנ"ל על שני הצדדים דהרב תולה אס יוכלו להשוות עצמם על מורה שוה כנולה. ואך יורה הרב שרעלי עדין. אלא על כרחי אנו צריכים להודות מאחר שהרב לא חקר עדין. הרבר שטה. בתקירה ודרישה כאשר ראוי לה ואינו יורע עדין להיכן הדין נוטה. יכול להסתלק עצמו מזה ודוגמא שאמרו (פ"ק דסנהדרין דף ע"ב) לענין שני בעלי דינים אחד רך ואחר קשה. והיה אס בין המות הרשע. וכן כתב הרב בכתבו אם אעמי העריות ואדום בו הרי שהרגיש ברבר ולא נשה. ועוד טענה פשה אפשר כי אס היתה דעתו של הרב לכופ לדון לפניו מי מוחה בידו עד הנה. הלא הוא הראש לעדת מי מטה. וכבר עברו זמן ועתים וכתובתו ודבריו עדין לא באו מצדקה לזה. שענינא כתיבת המר ח"ל אל הרב' מקבלי הטענות אך את אלה תהדרו בעלי הדין כי אף כי בידי לפסוק על מה שבידו עד ודאע את אשר אעשה בו הרי לך שכתב אף כי בידו. ומכל מקום לא כתב שידון על זה לרבר אלא באם ישלחו לו עוד טענותיהם. כי בזה כתבו דבריהם. אם חושקים לדון לפניו. ובה גילה רעיוני. ולכן נראה כוונת הרב משני פנים. האחד שגוים ולא עבד ולא כיון כן רק להסתיר עצה ולבלת הצדדים בדי שישו עצמם על מורה שוה. ולא יספור הצמאה עם הרוח. גבר יור ולא ינוה. ואני הולך רכיל מגלה הסוד. ליסוד מוסר. שאני עתיד לבאר בעור' שדי יתעלה. וע"ז דעתיה הקלושה מתגלה. והשניה כיון בהרב אל מה שאמרו פרק האשר הרבר (דף ע"ב) ובסנהדרין פרק נגמר הדין (דף ע"ב) ב"ד מכין ועונשין לצורך שעה משום מערה מלחא. ואין ברבר וילוחא. אדרבא מצוה גדולה כמצוה ועושה. וכן יעשה בכל כתי דני שב ישראל. דאין בא' לצורך שעה שמחמק ריב זה אפשר ח' שיהיה המצב. דע כך ורע צד' המצב. וזו היתה כוונת הגאון הגדול. תל של תלפיות עז המגדול ואח' שפירשתי כונתו ודבריו. אפר' דברי למלאות אחריו. ולנלות כוונתי ואל איזה דבר היתה מנפתי. ובה אתחיל ואומר. בעזרת אלה ישעני אשר עלי גומד. בזה הסירות ימסב' לשכמם של הגאונים. בזמן עם האחרונים. וכמעלה עם הראשונים. הא' הרב המדובר בו עד הנה. והשני הנשוא הגאון. בעיני כל עלמא. הוא הגאון שאירי מורה"ר שלמה. אשר נדבה רוחו לנגס בעובי הקרה. לדון ברבר זה להוציא חלומה לאורה. וזהו מקובל ונאה. ולא לגס לבו בברואה.

שאלות ותשובות יז

יד

לכא אחרים יאילו דברים הנאמרים אך אחת אצטרך עליו להעיד מוכר
בדברי המדרכי ב' יא' ר' פרק הגזול בחרא שפחשם ברין כל דאליס
גבר דלא מתקרי מסור אלא במתכוין להזיק אבל לא ככוונתו להוציא
את שלו מתחת יד חבירו אבל בתשוב מורה שם מחשבו כאלו
מסרו וכן הוא בתשובת הרא"ש (כלל י"ז סי' ד') סוף דבר כל דיני
מסור הנמצאים בכלל כללתי אבל לעת עתה לשום אדם בפרט לא
פרטתי מאחר ששום עדות עדיין בזה לא ראיתי מ"מ מפסה פשעו
לא יצליח פי מחננדו לסוף עליו יצריח והמחלל שם שמים בסתר
נפרעין ממנו בגלוי לא יחכפר בכל אולי נכזית לחטאת ולאשם תלוי
ועל כן מסור יחוש לראשו בראשונה כי הלכה כרשב"ג מלכר בראיה
אחרונה ובאמת שלא אוכל להבין דעת המבין שם משמעון כי
אבחין מדה לו לצרה לדרוש לכפרה להציל נפשו כדמו של מסור
שמותר פשוט ולא אסור אך אם דבריו הם אמיתים שמתנגדיו הם
אסורים בהרמי' אך מי יוכל לדון בזה בלא עדות ובלא ראיה אשר
יאמר כי הוא זה והשאלה מצד אחד מגולה ומצד השני מכוסה
וללכת כאלה איני מנוסה ולדין הקרוב ראוי לקרבו בעו' שהמלך
במסכו רק לב יודע מרת נפשו והוא גואל הדם בו בפנשו ודבר
המסור ללב נאמר ויראת מאלהיך והוא יודע כל תעלומות יהיה נגד
ענין ושלמה הוא כל אחד בונה לעצמו כמות ישמר עצמו מן הכלים
להיות נקי מה' ומישראל את הרב החפיד מהר"א ס"ל א"כ שלו יהא
שוא ועל פיו יצא ויבא לעשות לו בעצמו דין והמשכיל יכין ואחזר להלכ
פני' לדון על דבריו פי חכם חן בא לפני' בדברי הגאון מהר"ר שלמה
הגעניני' אשר ממנו הם נעלמים שכתב וז"ל דעו דשריני לאבוד
ממוניה ע"ג רמ"י כגון שורף שטרותיו והדומה לו ברני גרמי' אין למסור
ממונו ביד כותי דקלי' בדבורי' הוה מפסיד ממנו ממש עכ"ל ודבר על
קשה כגיד הנשה שאין בו טעם ואדב' אך הפע' שהרי כתבו התנ'
בהר"פ לא יחפור (דף כ"ב ע"ג) דמסור אינו אלא דינא דגרמי' כמו
השורף שטרותיו של חבירו וכמו המשפה כלב בחבירו וכן הוא
מבואר בתשובת מיימוני סוף סדר נזיקין (סי' ט"ו) והלכ' כ"ב ב"ר
בא"י וזק"ן גם הרא"ש בתשובתו כלל י"ז (סי' ג') כתב דלא הני
מעשה אלא כמו הורדה לבור וכבר הוא ברי' שכל זה אינו לא דיני דגרמי'
דלא כתבו התנ' סוף פרק כיצד הרגל (דף כ"ב ע"ג) גבי ההוא מעשה
דורק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וכו' אדר וסילקן פטור
וכתב ר' יוסף קארו לא הוה אלא גרמא בניקין דפטור לב' עה"ר ור"ת
שם ודמכ"ס פ"ו מהר"ל חובל כתב דהוה דינא דגרמי' ולא קיימ' לזכר
ולכ"ע לא מיקרי מעשה ממש זה ברור בשמש והוא הדין הורד
לבור דהו' כסילוק כרים דגורם להם המית לבסוף ודמי' למה שאמרו
בסנהדרין פ' הגשרפין (דף ע"ג ע"ב) סוף חמה לכאן לבא סוף צינר
לכאן לבא שפטור בעולם הזה ונענש לעולם הבא ומאחר שכתב הרא"ש
דמסירתו לגוים הו' דומיא דהכי וזכינו בדינינו והוצאנו לאור משפטנו
כלל העולה לדעתו בדין מסור שכל הצלה שריא ולו אסור ואין חילוק
בזה בין גוף לממון ובלבד שעושה מיראת שממנו וא"כ להציל עצמו
ממסור שריא ואין להניחם מחמ' שום יראה שכתב הרא"ש דאיכא למיחש
שלא ירגי' עצמו בכך כמו שהרחיקו חכמינו ל' פ' איזהו נשך (דף ע"ב ע"ב)
הרבי' לגוי' ולא התירו לא משום חיינפש עכ"ל הנכונה אבל ראיתו היא
כאוכלא לדנא דהרי כתבו התנ' בכל מערבין דמכרכין על כוס של
ברכת מילה בתענית דלא חישי' דלמ' אתי למסור מאחר שאינו דבר
הרגיל וכ"כ שם המדרכי וכימא ובפ' ערבי פסחי' ואף כי אליבא דהלכתא
דברים לא גזוים כי רבוי חולקים כמ' שבעל העמור (הובא בכלל ב')
בשם הגאונים והביאו המור בס' רמ"ה ב"ר ודעת הר"ף והרמב"ם
(בתשנצוסי' עיני' נ"ג סי' ה"ג) כבעליז הדעה יכ' ר' ר' פרק תולין
מ' מדבר זה אין הדברים מועילין דא"כ אימת אמרו המוכרין מורדין
ולא מעלין ואיך מותר להרגו ולספרו בחילין באבוד רשעים רעה אם
היה לחוש לזה משום הכא באחרונה כי יש כמדרות חרב בוטה
וכל המרחיק עצמו מחמת זה הוא חסיד שוטה ועל דרך המלצ' או בכה"ג
שטיא בחד מלתא לא סריד' אף לפי החולקי' וסוברי' דמילה בתעני' לא
ביריד' וטעמא שם דברכה אין בה עכבה אחר הממעט ואחר המרכה אבל
בגזון כזה שיש לחוש לתקלה דעמרא הוא דאחא לדי קולא ואם יבא
מסור לדי ואישר חילי אתקנו מצוה בא לדי אקמינו ולא אחוש שמא
ארגיל בה אם היה בזה צורך שעה יאית הקרנה ועתה די לך עזר אחת
אכזר ולא אבחדהו תחת לשוני אף כי עיקר הרב נעלם ממני מ"מ אחלה
כמורא ואחוס על כבוד התורה במה שעבר רוח קנאה רוח שטות ורוח
שנאה אשר לא טוב עשה בעמיו שהיה נגד אב"ד שלו ומקמי' חסמו
בקול קול תיקב וידים יד עשו חטאתו בזה לא יאסף ועל עצמותיו עונותיו
עד ישוב וניחם על הרעה ואל מנחתו לא ישעה רק בפיוס ובבקשת
מחיל' וככן אבא בחיל' שייסד (הסס) כל מחל' מעיק' חבל הנחל' וייסד לב
ד ב 2 4 ראבן

הצודים או על פי הרבנים כי לא אוכל לדון עליו באשר נכסה ממנו
טעם מפעליו סוף דב' אין דעתי לנסות כלל ממה שקיימו וקבלו עליהם
לדון על פי הנבדקים מבין שניהם ואם אחד אחר נזיר ילקח
החישא וכשל עזר ונפל עזר וכל זה כתבתי אם כוונתי לדבר הגדול
אשר קטנס עבה ממני וצפרנס מכריס מעול' ואם כוונתי במה שכתבתי
שאין דעתם לטפ' לדון בהכרח או משה שלי בתוכם יפרח ואם לאו
מפניהם אסתר ואברח' ויהבטלו דברי מחמת דבריהם במוכרח ומה
אאריך והלא ת"ל הם וב' ד' קיים ומפיהם אנו חיים ואם מורה ורבני
ורקפורט רוצים לכוף ולדון מי ימחה בידם אף כי תשובתם בצדק
ולדעת דין זה אמת קרוב לפשרה ומבורר ע' מהגמרא והסברא ועל
השאלה השנית אשר הצמיקו שחתו לסתור עצה מעמקים עזרת
במכתרים להקי' ע' פד"ינים רקים בוקי סריקים מלא' קיא צואה בלי
מקום בארור כל ימים את כל דברי התורה והאחד מן האחרים מכת
רעהו בסתרה נגד נגידים אדבר גמילין אחבר כבר נודעו אותן
הדברים אשר עברו בשערים בפראג הבידה שמעשה רע כזה קרה
משנה שעברה ובא הדין לפני חכמי קראקא הא' הישיש מזרע לצדק
הגאון מורה רמשה לגר' והשני אשר בצדק הגאון גיס מורה ר' יוסף
כ"ץ אשר מתוך הלחץ שאין בית דין שזה שלא יחץ גמנית שליש
עמהם ואני הקטן שבהם ונבררנו אנהנו השלישה להורות להם הדרך
המפולש וכן עשנו לפי דעתנו והבאנו ראיות מופתיות לדברינו שערות
כזה אינו לא מעלה ולא מוריד והמגביהו ראוי להוריד ואין לו עלייה
רק בפיוס וכפיה תחתיד שגבה עליו ואת דעים להתרועע בדין מוציא
שערע כזה נפסק על פינו וכל חכמי הדור ת"ל הסכימו עמנו ועדיין
אותן תשובות מונחות ביד מדרכי גרשון כהן גם ביד רבים מועתקו מהן
ולכן בזה הוא יתרון להחזיק בדבר שנגלו בישראל וישורון ועל כן אומר
שמי שנפשו שומר ירחק מעריות כאלה ולא ישכון באהלו עולה להשמר
בנגע צרעה ותקלה בדין מוציא שם רע שריו במלקות וצרעת ממנו
לא יזיה נגרעת ויהא לוקה בכל וחומר אתא לילה וגם בוקר אמר
שומר

ועל השאלה השלישית לבי אליה אשית וחתה נגבה רוח קדים
חרישי' ועליה יסודו השואל השי' אך ממנו תהיה נטשית
וזה כי קבל השואל על אחד שמו יול ווייל עבר עליו דרך כבושית ולבש'
אותו רוח טפשי' עד שמסר ועבר שאריו ודברים רבי' כאלה אשר
פעל עמו עמד לו על גופו וממונו ומ"מ הוצרכתי לשום מחסום לפי
אף כי לפי דברי השואל רשע לגנדי עומד ברופי ואפשר שהשואל
כהונן שאל וזה האיש יול כאלה פעל מ"מ מה אעשה ואבי שבשמים
גור עלי' להיות תמים מפעלי ונאמר שמוע שוא לא חשא ופני עשיר
לא ישא ושמוע בין אחיכם תשמו לעיניכם ואף כי אין ערו' ברורה
הגיע לדי' שעליה אוכל לסמוך לשום תשובתי בצד' וגם באם כן
הוא לא נאה ללכת כאלה כי כבר מבואר ונגלה תשובת מורה ר'
והביאו הגהות מדרכי בקידושין על כ' בעלי דינים שאחד מהן ת"ח
וידוע לכתוב ראיותיו ושכנדרו ע"ה א' לת"ח לכרוב בעצמו אלא
הדינים יעתיקו אחר שיכתוב הוא דבריו כדי שלא יהא נחשד המורה
ששולחין לו פן ישא פני ת"ח עב' המדרכי הרי שהדין צריך להורות
מנוקד מכל מום וחשד כל שכן לכתוב באם כן שיהא נחשד ואפשר
שמתוך דבריו יימדו לשקר למשפחת העקר וכ"ש במקום שלא הגיע
לידורק דברי האחר שלנפשו ירא ויפחד שיהא מתון ברין ויראה
תהליה ויבחין אך לא אוכל להתאפק לומר כי בזה אין לפקפק ומי
לא יודע שדינו של מסור אחת דתו להמית כנחש הממי' ברור בשמש
ראה אלקים ויכח אמש ואין דברים אלו צריכין התרה והעושהו מקריב
כפרה וגם מותר להציל עצמו ממנו ק' מרב כהנא דשמטירה
לגרוני' בהגזול בחרא דף ק"ו ע"ב ואין לומר דמפרק וזה הקל
וחומר דהא כתב הר"ף (פ' הגזול בקרא) ושאר פוסקים רמזון
מסור אסור לאבדו א"ג דגזון בכב"ד ה"מ לאחר התקלה אבל לא
בשעת הצלה דא קנסין ליה בגופו ולא בממונו כדי שהצדיק הוצא
כחבה המדרכי פרק הגזול בחרא ובסוף סדר נזיקין (סי' ט"ו) בספר
המיימוני באורות הריב שבין ר' אפרים ור' יואל אשר נודע בישראל
ובדורא לא גרע מהותא המרא שרצה להטביע למכרא דאמרינן פ'
הגזול בחרא דהוה ליה אותו הממון רודף והוא הדין לכל מי שמפני
הממון נרדף וגם שהוא לא גרע ממה שמוכר בגמר פרק הגזול
ומאכיל (דף ק"ו ע"ב) ופ' בן סורר (דף ע"ד ע"ב) שהנדרף שכליו
של רודף משבר שווא פטור שלא ידא ממנו חמור מגופו ושלא ידא
לנדרוף לאבן נגפו וידוע שכל הפוסקים דין מסור המשילי' לדין
רודף בכללו ובפ' דיני רודף יהיה דין וכלכר שיעשרה בודין והוא
עדיין בשעת מעשה או במחוק לכך שיש לחוש שלא יכשיל לעתיד

שאלות ותשובות י"ז יח יט

האבן מקרבם וישים שלום כנפולם מעתה ועד עולם ואל יאשימו
המעניין כי באתי היום להרבה נגד מלכי מלמי רפגן נעשים מספיק ויהלום
אף כי אנכי בתחתית מדרגת הסולם ואין מדרגתי לשום חס"י מלחמה
בשלום וב"ש שלעז עתה פפרי אינן כדאי כולם נשארו פק"ק קראקא
ואנכי יושב ממוסל מעט חכמתי וידעתי מחוץ תרונה כחולם חלום
ואך אכתוב ואדון לפני רבתי אשר לבם בריא כאולם מ"מ לא יכולתי
להתאפק להודיע לרמאים ידיעתי ופקיעי רבנן ברוב מפעלם ועד כאן
דברתי דרך משה ומתן בתלמיד חושב על קרקע ודן לפני רבתי לקבלם
ובידם לבטל דברי כאין גמלים והידין אותי לקח זכות וידעו לזכור
ומחל עונותיו כלם :

שאלה יח כבר נדפסה בתשובת מדרש"ל סימן ו' :

יט עזרי מעט ה' ית' עושה שמים וארץ והוא יעזרי לעשות חיל
ויצילני משגיאה :

שאלה ראובן שהשכיר ביתו לשמעון לזמן אחד שידור אצלו
בביתו ונגמר קצין השכירות כמנהג העיר שר"א
היה אחד מהן יכול לחזור וקדם כניסת שמעון לבית הלה אשת שמעון
חולי וקדחת שקרין נע"ל יב"ט בל"א ל"ע ובחגג זמן כניסתו שמעון
לחזור ראובן מעכב עליו כאמרו שארעתא דהכי לא השכיר לו ביתו
שיקבל אצלו אשתו החולנית חולי כזה שהוא חולי מתדבק וע"א אונס
זה רוצה ראובן לחזור משכירתו ולא רצה לקבל שמעון בביתו :

תשובה תחלה אומר שזה פשוט שמאחר שנגמר השכיר כמנהג
העיר מקריקין גמור כאלו שכרו וקניאו בכסף ובשטר
ובחוקה כי כמו שלענין מקח וממכר אמרו פ' איהו נשך (דף ע"ב ע"א)
אמר רב פפא פסיסומתא קניא וכתב שם הרא"ש ז"ל כיוצא בדבר זה
באיו דבר שנהגו לגמור המקח כגון במקום שנותן הלוקח פשוט א'
למכור וכו' נגמר המקח וכ"כ ג' (סס) בשם הרשב"א ז"ל שמעין
בדבא דמנהג מבטל הלכה ככל כיוצא בזה שכל דבר שבממון על פי
המנהג קונים ומקנים הלכך בכל דבר שנהגו התנאים לקנות קונים
עכ"ל א"כ ש"מ שלענין מקח וממכר נגמר המקח ברוב שנהגו רשכיות
ממכר לימיה דא פדאיתא פ' החוב (דף כ"ו ע"ב) ובהריא אמרו פ' מרובה
(דף ע"ט ע"א) תניא בשם שתקנו משכנה בלוקחות פך תקנו משכנה
בשומרים וכשם שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחוקה כך שלירות נקנית
בכסף ובשטר ובחוקה ולא דוקא אילו אלא ח"ה לכל דיני גמור קניית
מקח וממכר כמו שמשמע ממדרש פ' שור שנגח את הפרה (דף כ"ג ע"ב)
דכתב ארזא דאמר שם ר' יהושע בן לוי המוכר בית לחבירו כיון שמסר
לו המפתח קנה וכתב שם המרדכי וכן הוא כהנה מיימי פ' אהלכות
בבב"א וז"ל טרם ר' אבי העזרי וז"ה כמכר סחורה המונחת בביתו או
בשוכר ומסר לו שמירת המפתח נקנית הסחורה או הבית כאלו שכר את
מקומו עכ"ל הרי שמעין מדרשים אלו שאף לשאר קנייות שהקרקע
נקנית בהן שיהי דיני שכירות דיני בתים ואע"ז דלא קיימא לן בדברי
המרדכי זה דהא משמע דס"ל רשומות המפתח קונה והם דברי רשב"ם
סוף חוקת הבתים (דף כ"ג ע"ב) ולא קיימא לן רבי כמו שכתבו
בתו"פ שור שנגח (דף כ"ג) וכן כתב הטור ס' קצ"ב בחושן המשפט
ס"מ למירון מכאן אילו היה קונה במקח וממכר מסירת המפתח הייה
קונה ה"ה לשכירות ה"ה לשאר קנינים ועוד נראה דיותר נקנים קניני
שכירות עכ"ל דברים שנהגו בשאר קנינות שהרי כל דיני שכירות תלוי
במנהג כדאמרינן רש"פ השוכר את הפועלים (דף פ"ג ע"א) אמר
רשב"ג הכל כמנהג המדינה ואמרו שם בירושלמי והביאו הרי"ב בלכותיו
שם ומכאן שמנהג מבטל הלכה וכן אמרו ריש המקב"ל (דף ק"ג ע"ב)
לענין שכירות שדה הכל כמנהג המדינה ומעתה אומר מאחר שנגמר
בניהם קנין השכירות ואין א' מהם יכול לחזור גם טענת אונס לא מהני
בלל וראייה מהא דכתב הטור ריש סי' ש"ב וז"ל המשכיר לחבירו בית
או חצר או מרחץ לזמן קצוב אינו יכול לחזור בו ולהוציאו תוך זמנו אפילו
נפל ביתו של משכיר שאין לו מקום לדור בו ואפילו העני וצריך למכור
אין יכול להוציאו בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ה מה"ל שכירות) כי
ודברים אלו הם דברי הירושלמי והסכימו כן כל הפוסקים כמ"ש ש"פ
השואל (והא דאמרינן סס"פ ששאל נפל בית כ"ל לא עדיפת מכאן
מיידי שגלה וכן השכירות והשוכר רוצה לעכב שם מחמת שלא הודיעו
כמו שכתבנו לעיל סי' ה') ואע"ז דבמדרש פ' השואל מוקי בשם
מדרש רבי הירושלמי ברב ארז ומחל בחלוק אחר כדי שלא יחלוק
על תלמוד ריזן דס"ל דכנפול הבית יכול להוציאו ז"ל היינו דוקא שכר
כל זמן שכירתו אלא שרצה לעמוד שם מטעם שלא הודיעו על זה קאי
שם בגמ' מה שאמרו לא עדיף מנאי כמו שפירש שם רש"י והרא"ש
בתשובה (קל"א ס' ה') אבל תוך זמנו לא יחלוק מהר"ם על כל
הפוסקים וזה פשוט : א"כ שמעין דלא אולין בית אומר דעתם להוציא

השוכר מביתו תוך זמנו דהא כשנפל ביתו יש אומדנא גדול כמו שאמרו
בהריא שם פרק השואל פשיטא נפל ליה ביתא אמר ליה לא עדיף מנאי
ומעתה הואיל ולא אולין בית אומדנ' דרעתא לענין נפול הבית ודרי
המשכיר אין לו לדור וצריך לדור מבחוץ כמו שפ' רש"י שם על דא
דאמרי לא עדיף מנאי וכתב שם הואיל והניע זמנו יכול להוציאו
וא"ל הרי לא באה עלי אלא מחמת שלא הודיעך שאין חפצי כך ע'
וא"ל הרי אינך מוציא בית לשכור גם אני לא הוה לי להודיעך שלא ידעתי
שיפול ביתי וגם אני אנוי מוציא בית לשכור ולא טוב שתדור אחר
מבנים ואני מבחוץ הרי משמע אלו היה תוך זמנו של שוכר לא
היה יכול להוציאו אף שמשכיר היה צריך לדור מבחוץ וא"כ כ"ש בגמ'
דיון אן האונס אלא שאין המשכיר רוצה לדור אצל החולת ואם
ירצה יכול לדור בחוץ שאין יכול להוציא השוכר מביתו ולחזור בשכירתו
משמע זה ועוד ראוי מרא דאמר שם פ' השואל (דף ק"ג ע"ב)
היה גברא דבן ארכא דחמרא לא אשכח דוכתא לאתובי א"ל להאי
אחתא אירלך דוכת' לאגורי א"ל לא אול קדשה יהבא ליה דוכתא
לעולי אול לבית' כתב לה גיטא שדר לה אולא אוהי אנרא שקולא
מיניה ופיה אפיקת' ואותביה בשבילא אמר רב הונא בריה דרב יהושע
כאשר עשה כן יעשה לו נמולו וישיב כראשו לא מקביא חצר דלא קיימא
לאנרא אלא אפי' חצר דקיימא לאנרא א"ל לב' ענינא לי לאגורי ולך לא
ניחא לי דמי' עליכי ארית ארכא וכתב שם נ"י והא דמצא אמה כן היינו
דוקא כיהאי גיטא שלא חזר דעתה לאגורי להאי אלא מפני שקרית
הא אנרא ליה סתם קודם קידושין וא"כ קדשה לאוכל כמינה למיעבר
הבינו הרי קמן אע"ז דמייא עליו כאריא ארכא לא אמרין אומדן
דעתא דאנרא דהכי לא השכירה לו ואע"ז דהוא עשה לה שלא כהוגן
כמו שאמרו כאשר עשה כ"ש בגמ' דיון אף על גב דלא ניהא ליה
להשכיר כאשר חולנית ודמיא עליו גם כן כארי ארכא מכל מקום לא
יכול להוציאו הואיל והשכיר לו סתם תחילה ונתת דרי המנהג פשוט
שאלו חלה השוכר לאחר שנכנס בבית ראובן שלא היה יכול להוציאו
אם כן רואים דטעמא הוא מאחר שהשכיר לו סתם לא יוכל למיר דמית
עליו כאריא ארכא ולא שייך כלל גמור דיון דהא דאמר רבא פ' האומנין
(דף ע"ב ע"א) דאי מאן דאגורי אגורי לזולא ופסק נהא ב' ופסקו לשם
הפוסקים המדכי חסור נהא"ש דכל מידי דהוה למדע לפועל ולבעל
הבית או דלא הוה למדע לשניהם פסידא דפועל ולא הוה פסידא רבעל
הבית אלא אם כן ידע בעל הבית ולא פועל ולא אתי דכל זה לא מיידי
אלא שאי אפשר לעשות השכירות או הפעולה מחמת אונס אבל במקום
דאפשר לגמור השכירות אם יוכל לחזור מטעם דאדעתא דהכי לא
השכיר זה אינו תלוי בזה כלל וזה פשוט ראם היה יכול לחזור מטעם
דשוכר הוה ליה לאתנוי אסן אחר שנכנס נמי אלא ודאי זה הטעם
לא שייך כלל לכאן ואין לבעל חזן לחלוק ולומר דכל זה מיידי נכנס
השוכר בבית שכירתו ואז הוא בחוקר שוכר ולכן אין יכול להוציאו
בטענת אונס או כו"ז אבל קדם שנכנס בבית שערין הבית בחוקר
המשכיר יכול לומר אינו מקבלך מטעם זה וכן משמע קצת חלשון שכתבו
המפרשים אין יכול לחזור להוציאו תוך זמנו ויש קצת ראיה לחלק כו"ז
מהא דאיתא בכתובות פ' מי שהיה נשוי (דף כ"ג ע"א) ופ' קרב"ק
(דף ט' ע"א) אמר אבי ראובן שמכר שדה לשמעון ויצא עליו
עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור
בו מאימתי הוי חוקה מבי דייש אמצרי פ' שם התו' דמיידי שכר קנאו
בקנין גמור אם יצאו עליו עוררין יכול לחזור בו כל זמן שלא חלק אמצרי
השדה והיינו דייש אמצרי כו' וא"כ נאמר בכה"ל כאן דכל זמן שלא
נכנס השוכר לתוך ביתו דאדעתא דמשכיר שלא יקבלו כו' כל זה אינו
כלום מכמה ראיות חדא ממקום שפאנו זה האף שם דבענין דייש
אמצרי פ' ואמרין דדעתו של אדם לחזור ער דייש אמצרי לא יוכל
לחזור רק בערעור שהיה בשעת המקח אבל לא באונס שגולד אחר כך
מטעם שכתב הטור ס' רכ"ו וז"ל ואם לא חלק על מצוי השדה לאחר
שיצא הקול יכול לעכב המעוה דכיון שיש עליו עוררין הוי כמו מקח
טעוהויו כמו שא' מומין להוציא מקח טעוהו דלא יוכל לחזור אלא
משום דעיקר המקח אצלו הוי מקח טעוהו דבטל מעיקרו הואיל ובשע'
המקדחה בו מים זה אבל אינו יכול לחזור מטעם דנאמר אדעתא
דחבי לא קנה אס' ערעור עליו אחר כך וכן כתבו שם בהריא נמי
והנה"ר אשר"י ז"ל דוקא עוררין אבל אונסם אפילו באחריות נמי
אין יכול לחזור דמלו גרסי דיי פתב בהריא דאם ארעו אונס אף קודם
דדיש אמצרי אינו יכול לחזור וז"ל כאן דנאמר מלו גרס' ולא דמיא
אלא לאשה שנאסרה ומלדו בה מומין דאמרין בסתמא שדוכא איתא
פרק המדיר (דף ע"ב ע"א) דאע"ז רעיון היא בבית אביה לא יוכל
לומר דאדעתא דהכי לא קדשתי ולא דמיא לזה דפס' הרא"ש בתשובה
(כלל ל' דין א' והיא כאן הפעול סי' ג') בארז ששידך בקנס וקדם
שהגיע

שאלות ותשובות י"ב

מז

כ שאלה ראובן

מת וחיים לכל ישראל שבק * וצוה בער
שהיה ש"מ הרבה צוואות כרד ש"מ
ובתוכם צוה שאחיו וחתנו ובתו המה מחוייבי לתקן הענייני ששכח *
עוד צוה שיתנו ו' מאות לכת אחותו לסיע נשואיה * עוד צוה ד' מאות
שלשה מאות טאלר לכת אחותו לסיע נשואיה * עוד צוה ד' מאות
טאלר לצרכי ארוחתה ולצרכי בנותיה לנשואיהן * עוד צוה כ' מאות
לבנות כן אחותו לצרכי נשואיהם ונתנו ליד אשת בן אחיו * וסוף הצוואה
כתב כלל העולה שאחיו ובתו ייטיבו עם קרובי שחם מצד אביו וקצו
מעותיו לזה ויטיבו עמהם עכ"ל הצוואה * ולא היה לראובן יורש ונחל
כי אם בתו וזאת אשר מצדה בעלה יורש את חמיו וכשמוע חתנו את צוואת
חמיו בקש להודיעו מה כתב כי הייתה סגורה בתיבה * וכמוסס ביד
העדים שהיו אצל הצוואה * וכן צוה חמיו בשעת מותו שלא יודיעו
צוואתו עד שיקבל תחילה לקיים כל דברי ש"מ * וכן עשה קיבל קנין
לקיים כל דברי הצוואה וכאשר נגלו לו דברי הצוואה שהיו חתומי
הנ"ל לקיים כל דברי הצוואה ונחל לו דברי הצוואה שהיו חתומי
החילה נפל מחלוקת בין הורש הנ"ל והיינו חתנו של ראובן * ובין אחי
ראובן הנזכר אשר נתמנו אפטרופסים לחלוק נכסי ראובן הנ"ל לעניינם
כמזכר בצוואה * כי האחיים הנ"ל אומרים שכוונת אחיהם ו' להיה לחלוק
לקרוביו עוד מנכסיו כפי מה שנראה לעיניהם ואומרים על זה אומרים
המכירות בדבריהם ואף העדים שהיו אצל הצוואה אומרים שכן הורה
דעת המצוה * והחרצן אומר שא"כ אין לדבר סוף שחם יחלוק כל אשר
לו לעניים ויצא הוא נקי מנכסיו וכוונתו שיהיה לא עלה על דעת חמיו לא
וראי שרצה לומר שמאלו ו' מאות שצוה לתת לעניים תחילה פירש
אח"כ שמהם יתנו לקרוביו * ועוד נפל מחלוקת ביניהם כי האחיים
אומרים כל מה שצוה לנשואי קרובותיהם הם יעכבו בידם עד בוא זמן
נשואיהם כי בידם מעות של אחיהם ו' והורש אומר שהוא יעכבם
כירו * נס' הו' מאות הם יעכבו בידם עד זמן הראוי לחלוק כל הרווח
שירויחו עם זה הוא שלו :

תשובה ג'ל דברי הורש דיינו חתנו של ראובן הנ"ל אבל לא
מטעמים וזה כי בודאי משמעות לשון הצוואה היא כדברי
אחים הנ"ל כי מאחר שצוה תחילה אם ששכח ענייני שיתקנו אחיו וחתנו
ובתו ש"מ שבא להוסיף לענייני ששכח ולא כיון על המעות הראשונות *
וגם ממה שצוה לבסוף שיקצו מעותיו ו' לקיים מעות שלי כוונתו כיון
על מעותיו הנותרים דהם שלו * כי מה שגרר תחילה אינו מקרא שד"ג
כי כבר זכר בהן ענייני שאמירתו לנכסיה כמסירה להורש * ואף אם עמד
לא היה יכול לחזור כמו שפסק הראש (פרק מי שמת) דמאחר שהוא
בעיא דלא אפשר אוליג' לחומרא ולא מבטלינן כח דהקדש * ועוד
ראוי מאחר שד"בסוף צוה שאחיו ובתו יתקנו קרוביו אשר מצד אביו
ולא הזכיר חתנו כוונתו היה יודע שצוה הצוואה נגד חתנו שיקצו עוד יותר
לקרוביו משל ולכן לא מינהו אפטרופסים על זה * ומכל הדין נראה שהדין
עם האחין * אבל כי דייקנן בה טובא מצינו שאין בצוואה זו ממש
כדפסק המרדכי (סוף יס פותלין בש"מ כ"ג) וז"ל השיב ר"ג
על ראובן שצוה לשמעון אפטרופס שלו תן לכניכר וכך ולבנותי כרוכך
או ווראי דברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמו * אבל אם אמר יד כד
ופיך כפיועשיהך כעשייתו לחלק לבניבין רב בין מעט יש ללמוד שלא
נתן מהמים כלום אלא שיסכים לאותו מעשה שיעשה שמעון אחר מיתת
ראובן ומשעת יציאת נשמתו נפלו הנכסים לפני הבן ויצאו מידשות ראובן
ואין לו לאפטרופס שלו * אלא לזיוג בנכסי הורש כאשר אפטרופס בן
והאריך שם בראיות דרי שמעון דצוואה זו שצוה שאחיו יחלקו מעות
לאשר יתפוצו לאו כלום הוא דמיר בצאת נפשו נפלו הנכסים לפני בדרו
ואין לאפטרופס רשות בהן ואף על גב דכתב שם המרדכי דרשב"ם
מפסק בדברי ר"ג ואמר כיון שמינהו לאפטרופס מהים בכל נכסיו
מקרקעי ומטלטלי לרבות ולמעט ואמר בעדים ופיו כפיועשייתו כעשיית
נראה שיכול האפטרופס לרבות ולמעט דמצוה לקיים דברי המת ודברי
ש"מ ככתובים וכמסורים דמו ודרי השליטו מהים בכל אשר לא למצוה
דיתומים שלא פירש לו ככה יתן לכל אחד ואחד לא אמרין קפצו נחלת
כבר משעת מיתתו וכאן ליד הורש אלא מה שעשה עשי' יתן לבנות
כמו שנראה לו כי והאריך בראיות ודוחה ראיות ר"ג כמו שהאריך שם
המרדכי מ"מ יש לי לדון בדברי ר"ג דהרי הרשב"א כתב בתשובתו
(סי' תשל"ד) בדברי ר"ג (ופתק מסרי' ק' בתשובה סי' ז') דמדת
המרדכי והרשב"ם מפסק בה ולא כת' ורשב"ם חולק משמע דעת
המרדכי כדעת ר"ג * ואף אם היה פלוגת' דרבנות יש לחזק בדברי
הר"ג דהנכסים בחזקת יחסיקו ומהוציא מחבירו עליו הראייה כמו
שהאריך שם מהר"ק ואין חילוק בזה אם עשה הצוואה לצרכי הקדש או
לשאר דברים כפי שהאריך בזה (סי' ד' פתק פתומות נישול') ומעתה
אומר מאחר דהצוואה בענין זה אנוה כלום אף הקיבל קנין שקיבל החזן
לקיים

שהגיע החופה יצאה אחת דמשודכת מן הכלל כו' ופטרנו מטעם דאין
סהרי דאדעתא דאנוס גדול כזה לא שירך בן' דמהא לא אריא כלל
דשאני התם דעדיין לא נגמר שוב דבר דראוי לומר עליו נסתחפה שדיו
דעדיין לא בא ברשותו * אבל במקום שנקדה הקנין דומיא דארוסה
בדאי דראוי לומר מולגרם כמ"ש התוספות והג"ה דלעיל עוד יש להביא
ראייה ראוי לחלק בין נכנס השוכר לביתו ללא נכנס * וז"ל הירושלמי
פרק מקום שנהגו ופרק השואל המשכיר בית לחברו ורוצה למכרו * א"ר
אמי לא עלה על דעתו שימור זה ברעב ר' זירא ורבי אילא תרוייהו
אמר מכל מקום קני הוא לו אלא זה אמר שבקידה רישאי עד דמלי
אנקלוס דיריה פי' ומנו * אתא עובדא קמיה דרבי יוסי ולא קבל מה פליג
אמרין ביתא דמשכיר בן' ועיין במדכר פרק השואל פירוש הירושלמי זה
מ"ש לדרקאם רבי יוסי פליג והתרג' השיב ביתא דמשכיר בן' ולמה
לא משני עובדא דרבי יוסייה דעדיין לא נכנס השוכר בבית * ולכא
למימר דידע עובדא היכי דורה דהרי לא ידע שהרי התרג' השיב
שהמעשה היה בענין אחר ממד' שהבין המקשן כמו שפי' שם המרדכי
וא"כ למה לא משני דמירי שעדיין לא נכנס השוכר בבית אלא ש"מ
דאין לחלק * ועוד ראייה ראוי לחלק בין נכנס השוכר ללא נכנס דהרי
הקרקע בחזקת המשכיר קיימא אף כשרה בה השוכר כמו שמוכח למטה
א"ה אם כן מאחר שאלו נכנס בה השוכר פשוט המנהג והוא כדון כמו
שברנו לעיל שאין המשכיר יכול להוציא אף על גב דקרקע בחזקת
בעליה קומרת הוא הדין קודם שנכנס בה מאחר שכבר נגמר קניין
השכירות : * וראייה דקרקע בחזקת המשכיר קיימא אף לאחר שנכנס
השוכר מרא דאיתא פרק השואל (דף ק"ג ע"ב) השכיר לו לחדשים
ונתעברה השנה נתעברה למשכירו ואמרין בגמרא אמר שמואל
ובבא באמצע החדש עסקין אבל בא פתחלה החדש כולו למשכיר בסו'
החד' כולו לשוכר רב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה קיימא ואפי' בא
בסוף החדש כולו למשכיר דקרקע בחזקת בעליה ופסק שם הרי"ף וכל
הפוסקים כרב נחמן אם כן שמענו א"ע דכבר דר בה השוכר חודש
העיקור א"ה קרקע בחזקת בעליה ואין ליתן לו שנה נוספת שמענו
דאף בשעה שדר ביד השוכר קרקע קיימא בחזקת המשכיר ואם כן אין
לחלק בין נכנס השוכר ללא נכנס ועוד ראייה ברורה דאין לחלק דתניא
פרק האומנין השוכר את האומנין והטעם את בעל הבית או בעל הכית
הטעם אותן אין להם זה עליה אלא תערומוהו כו' * שלא הלכו אבל
הלכו חמרים ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה שהיא לחדנות להם
שכרן משלם * וכתב שם הרא"ש דלא דוקא הלכו ולא הלכו אלא ה"ה
אם לא הלכו ועכבם עד שאין משתכר צריך ליתן להם שכרם כפועל
כטל כיון שגרם להם הפסד * אלא אורחא דמילתא נקט דמסתמא
כשלא הלכו מוצאים להשתכר כו' ואע"ג דהתם לא קנו קניין על
השכירות * אבל אם משך כלי אומנתו דנגמר קנין השכירות אינו יכול
לחזור בשום ענין כמו שכתב שם ר"ה * וא"כ ה"ה נמי בנגדן דידן אין
לחלק בין נכנס לבית ללא נכנס מאחר שאין השוכר מוצא לשכור במקום
אחר * והא דנקטו הפוסקים בנפל הבית דלא יוכל להוציא נמי אורחא
דמילתא נקטו דכל זמן שלא נכנס מוצאים לשכור ועוד סתמא דמילתא
בסתם שכירות שלא נגמר הקניין עד שעה שנכנס בבית ואין קניין בזה
ואיכילין לחזור אף בלא אונס עד שעת הקניסה * אבל במקום דידן
דידן ראוי מוצאים לשכור אפילו קודם שנכנס ומה הפעם נהגו שלא
יוכל המשכיר לחזור כשמינהו ה' ימים קודם זמן כניסת הבתים וגם קנינם
על השכירות וא"כ לא מהני ליה ג"כ טענת אונס כאלו כבר נכנס דאין
לחלק בזה מאחר שכבר נגמר השכירות * סוף דבר אינו רואה כלל שיוכל
משכיר זה לומר אדעת' דהכי לא השכרתי * אף אם נודה שזה שהלחתי
אשתו של שוכר מקרי אונס כ"ש שאינו אונס שראוי לחזור בנינו כימדה
שאומ' שהוא חולה מתבקש כלו הבלומי שלבו נוקפי אומר בן * כי
השם יתעלה הוא המוחזק והרופא ואם היה כדברי המשכיר בטל כל דיני
בקר חולים כי לא מצינו בשום מקום שחלקו בין חולי מתבקש לשאנו
מתבקש חזין מלענין בעל ראתן דאסרו לישב בצלו * והאיה מפרק
המודיר (דף ע"ו) דלא חשבו למס' אשה לומר שאדעת' דהכי לא
קדש דבחול נכפה שהוא מין ראתן אבל בשאר חולי לא אמרין הכי *
וב"ש בנגדן דידן דחול זה שכתב מחמת עיפוש האויר הנהגו בעיר ההיא
הוא מירי דשקח ואין בזה אשר לא היה שם חולי זה דמסקי כל אדם
אדעתיה ואיכא למימר סביר וקובל * ולכן אף בלא נגמר קניין על
השכירות רק שהמנהג העיר שמדברים בזה וכל שהודיעו ה' ימים קודם
זמן כניסת הבתים אינם יכולין לחזור מטעם הדור' ליד להודיע ש"מ *
כאונס כי האי לא יוכל לחזור אע"ג דבנפל יכול לחזור בכה"ג כמו שכתבתי
לעיל דיינו מטעמא דא"כ לא עדיפת מנא * אבל כשאר אונס כ"ש
כאונס נרוע כה"ג דעתי שאין יכול לחזור * בה אמינא הצעיר מעשר
איסרלש :

שאלות ותשובות כ כא

הא דלא אפשר • עכ"ל הגמרא וז"ל רש"י • ותמה על עצמך כו' שהרי בקושי התירו להרחיק חפיתה מטבילתה כל כך אלא משום דאי חפפה בליל טבילתה אימור לא חיפה שפיר משום דממחרת לטבילה מתוך שמהומה לבית'הא דאפשר לחוף ביום חופפת ביום'הא דלא אפשר לחוף ביום כגון מוצאי יום טוב לא • תחוף • אלא בלילה עכ"ל • וכתבו שם התוספות מ"מ לפי' רש"י נראה דמותר לחוף בליל טבילה אלא שטוב לה יותר לחוף ביום מפני שמהומה לביתה' • וכן משמע מראשון אשר חופפת ביום ולא קאמר אשה לא תחוף אלא ביום כדקאמר אשה לא תחוף לא בלילה • והביאור ראייה שם דאף בלא אונס מותרת לחוף בלילה אף לדברי רש"י • ובשאלות דרב אחאי (פרשת חזקיה) פירש אם אפשר לחוף בלילה כגון שטבילה בחול לא • תרחיק ההפכה מן הטבילה ואם אי אפשר כגון שטבילה בשבת או יום טוב חופפת ביום מותר לפי מנהג הנשים של עכשיו ששוהות במרחץ עד חלילה מותר לחוף ביום אף לפי השאלות • ואינו אסור אלא לחוף מבעוד יום ולצאת מן המרחץ קודם הלילה אבל בששהות שם עד הלילה חפפה אריכת'הא היא שכל שעה עוסקת בחפפת גופה ושער' ותע' בועז מחמירות כו' עכ"ל החת"כ כתב הרא"ש והרמב"ם פ"ב דמקואות פסק כדברי השאלות וכן פסק הר"ן בשבועות דכן דעת הר"ף ומעלה נראה דהוא פשוט דלענין דינא הלכתא כדברי השאלות (וכן ראוי לסודות) דהרי אף רש"י מודה לדברי השאלות דמותר לחוף בלילה אלא שיתר טוב לחוף ביום כדברי התו' דלעיל • אבל השאלות אינם מורים לדברי רש"י דמותר לחוף ביום דהרי אמר אשה לא תחוף אלא בלילה דמשמע בלילה אבל לא ביום (ולדברי השאלות כדכתיב' וזו מירי בד' פסק) ולכן אסור לחוף ביום לדברי השאלות אלא ברלא אפשר • וא"כ יותר ראוי לעשות ככ"ע ולהורות למעשה לחוף בלילה מלהורות לחוף ביום שאין לדברי השאלות עושין שלא כהוגן • אמנם אין אנו צריכים לזה מאחר שנהגו הנשים לילך ביום ולשהות שם עד הלילה כמו שכתבו התו' אך נראה דמנהג הנשים אינו עדיף מעיקר דינא דהא לדברי השאלות דאסור לחוף ביום מ"מ ברלא אפשר חופפת ביום כ"כ ברלא אפשר לקיים מנהג הנשים שמותר לעשות כדן ולחוף לכתחילה בלילה • ונראה לומר דלאו דוקא דלא אפשר משום שהוא שבת או י"ט דה"ה שאר אונס • וכן פסק הרמב"ם (פ"ב דמקואות) ולכן כדון דידן דלא אפשר ג"כ שבגור ישראל מתביישות ואין יכולין להצניע טבילתן כראוי להם כמו שכתב (הרוקח) מההיא רביצד מעברין (דף כ"ה ע"ב) שאמרו שם על בנות יושבי צריף' אדור שובב עם בהמה מפני שמרשין בטבילתן וכמו שהאר"כ ב"ו • (האלוף הנאון הסכם הכולל מוה"ר י"ח בן הנאון מוה"ר ס') וזו מקרי לא אפשר ומותר לבטל מנהג הנשים שנהגו להחמיר להתחיל לחוף ביום ולהעמיד ארינא לחוף בלילה דהמירא סכנתא לעמוד בסכנת אדור שובב עם בהמה מאסורא דחפפה בלילה שאינו אלא חשש בעלמא שמה לא תחוף יפה • ועוד דחפפה עצמה אינה אלא דרבנן כמו שאמרו פרק מרובה (דף פ"ב ע"ב) דאורייתא בעינא בעלמא סני • וכל שכן דברי השאלות עיקר דינא הכי הוא וכדכתיב' לסמוך עליהם שלא בשע' הרחק כ"ש כשעת הרחק וראייה לדבר' מהא דאיתא פרק התנוקת (דף ס"ז ע"ב) אמר ר' חייא בר אשי אמר רב נדרה בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה משום סרך בתה אתקין רב אידי בנרש למיטבל ביומא דתמינאה משום אריותא כו' עד רבא במחזיא משום אבולאי ופי' שם רש"י בנינים של מערות היו בדרך בית הטבילה ואם תפול שם תסתכן • והשתא יש לדקדק מה טעמא אתקין להתיר אסורא היה לו להורות שתטבול בלילה כרינה ולהאיר אבוקות ונירות שע' תנצל מן הפחתים כדאמרין פרק הקור' עומר (דף כ"ד ע"ב) א"ר יוסי כל ימי היותי מצטער על מקרא'ה (והייט ונזמר כלאר ימשע העור נאפילה כו') ואין לומר דככה' תתקת עשירים שהיה זה ביבולתן אבל לא לעניים שאין להם משרתים ועבדים מאיר' כמאורות ברקיע השמים שהוא ביום דהא אינו כלום דלשון אתקין משמע שעשה להם תקנה שלא יעשו בענין אחר דאל' כ' התיר להם לטבול ביום היה לו לומר דהיה משמע הא אם רצו לעשות בלילה בענין המועיל הריה עדיף טפי אבל לשון אתקין משמע שעשה תקן בעירו ושלא יעשו בענין אחר • וא"כ דהרא קשיא לרוביה ולמה לא ילכו בנרות מישאפ' להם אלא ודאי צריכין לומר דאז חוה עבדי אסורא והוא אושא מילתא ולא היה בזה תקנה צנועות המצנעות טבילותן • והשתא כדן ק"ו ומה התם שהתיר אסורא משום תקנה זו כ"ש להתיר היתרא כגון לחוף בלילה שהוא מותר לכתחילה לכולי עלמא ברלא אפשר ועוד יש לדקדק ממה שאמר התקין רבא במחזיא משום אבולאי מראשון התקין מכלל דבראשונה לא עשו כן וממילא נהנו כדברי רב דאמר אסור לטבול ביום משום סרך בתה אם כן שזע' מנייה שבטל מנהג משום תקנת הצנועות כדי שיבולין להסתיר טבילתן כהוגן ואחר זה נאמר שפדן הורה (הנאון מוה"ר י"ח בן הנאון) שהתקין

לקיים צוואת' חמיו אינו כלום בענין זה דלא עדיף מנכרא דאתי מחמתיה ואומדנא דעתא הוא דלא קיבל קנין להוסיף על מתנת חמיו במקום דאין צריך לקיים רק שיקיים מה שצוה חמיו וראוי לקיים וא"ל דא"כ קנין זה למה ל' דהרי ברבר שצריכים לקיים בלאו הכי אין אנו צריכין קנינו דאינא למימר דקנין זה בא לחזק הענין כמו שכתב מהר"א בפסקיו (ס' ט"ז) על א' שבקש מורשיו לעשות כך וכך ופסק דהיי מתנת שכיב מרע ומה שבקש הא' לחזק הענין כן הוא צנדרון דידן • ועוד אמר דאף אם נודה שקנין קאי על כל דבר המזכיר בצוואה זו מ"מ אין בקנין זה ממש מחמת ג' טעמים הרא' דהרי הנכסים אינן שלו אלא של אשתו והם נכסי מלוג של אשתו • ואף בעל שמת נכסי מלוג של אשתו שהיא נהנה במעות המכירה לא עשה כלום כראיתא (פ' הנוקין דף כ"ח ע"ב) (ופרק חזקת הנשים דף כ"ע ע"ב) כ"ש אם נתן לאחרים במתנה דלא עשה כלום • וא"כ מאחר שבת ראובן לא קבלה קנין לקיים דברי אביה אינה צריכה לקיים אלא מה שהיא חייבת לקיים מחמת מתנת אביה כש"מ ומה שאין במתנת אביה כלום אינה צריכה לקיים כלום • וא"כ אין בצוואה הג' ממשות כלל • ועוד דאף אם היה חתן הג' הורש בעצמו אפשר לומר דאין בקנינו כלום מטעם דכתב ר"ג דנפלו הנכסים לפני יורש ואין נקראים עוד נכסי ראובן לקיים בהן מה שצוה ח' ל' וקצו לה מנ' שלי דמעכשיו אינן שלו וכן כתב הר"ד כדן בהרי"א בתשובה הג' לעיל • ואף אם נאמר עדיין הן שלו ונאמר דלא באו עדיין לרשות יורש א"כ גם הקנין אינו כלום דמאחר שעדיין לא באו ברשותו א"כ הוי כדבר שלא בא לרשותו דלא מהניא ביה קנין כראמרין (פ' ק"ד דף ק"ע"ב) מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום ועוד אפשר לומר דקנין זה הוה קנין דברים שכתב (העור ס' ד"ג) וז"ל מטלטלין קנינו אתאזו בחליפי' כו' עד חזק' מרב' שאין בו ממש אין קנין מועיל בוכנן שקנו ממנו שילך למקום פלו' או שחלקו חצר שביניה' עורכת' (ס' ק"ד דף י"א) דאף המקבל קנין לתת לפלוני הוה קנין דברים וזה' כדכתיב' נראה דהוה קנין דברים כדאיתא פ' ק"ד ב"ב וכתב הרשב"א בתשובה (ס' אלף ל"ב) על א' שקיבל קנין שיעשה שטר מחילה לחבירו ופסק דהוה קנין דברים דאינו אלא סלוק שעבוד ואם קנו מידי שיסלק לאחר זמן שעבוד שיש עליו אין זה אלא דברים בעלמא ולא עשה ולא כלום וא"כ כדון זה נמי שקיבל הקנין לקיים הצוואה הוה כסלוק בעלמא והוה קנין דברים מהו אינא למימר דככה' לא מקרי קנין דברים כמו שכתב מהר"א בפסקיו (ס' ק"ע"ב) וז"ל ותיכא דמקנה סתמא ולא פירש לאחר זמן נראה דהוה ממילא מעכ' דמסתמ' לא הקנה מילי דברי הכי משמע כדמור' (בסוספות ואסיר' ומדריכ' פ' אינו נשך) וה"ה כדון דידן אינא למימר הואיל וקנו ודאי דעתיה בענין דמהני הקנייה והיינו דמשעבר נפשיה לעשות הצוואה וזה לא הוה קנין דברים כמו שכתבו (התו' ר"ש פ"ב) מהו אינא לרון ככה' ג' דין קנין ומחילה בטעות דלא הוה קנין דידוע אלו ידע החתן הג' דברי הצוואה שהיא ככה' לא קבל קנין דמה לו לצרה לכנס בקנין לוותר סך מרובה ככה' דהיינו שישימו דאחיו' הג' לכלל קרוביה' מה שירצו ומחילה שאנן שהיה שגשגה במע' לא הוה מחילה אפילו בקנין כמו שהאר"כ ב"ו מהר"ק שורש כ"א • ואף שאפשר לחלק ולומר דבכאן הוצרך לוותר דהרי ראובן ז"ל פסק עליו בקנה' האפים למלכות אם לא ירצה לקיי' הצוואה כמו שצוה ולכן הוצרך לעשו' מה שעש' מ' נראה דאי בלאו האי קנס לא היה צריך לקיי' גם ע"קנס זה אינו צריך לקיי' דמא' שלא היה חייב עליו מחמת דין תורה אף מהקנס היה פטור והמסורים מורדין ולא מעלין ולכן אומר ברור אם האמת שהוא קבל קנין ולא אשתו פשוט דאין צריך לקיים הג' ואם גם אשתו קבל קנין מ"מ צריכין להתיישב אם צריך לקיי' משע' שאמרת' המוציא מחבירו עליו הראי' ונכסים בחזקת יחמי קיימי גם ג' שבשאר דברים שטען שהנכסים יהיו מונחים בידו והוא יחלקם וזכר' בדנין וכן הוא כהדיא בתשובת מרדכי דכ"כ בשם ר' יואע' ג' דתפסו הנכבאי צדקה בשביל העניים הם צריכים להחזיר ליושבי' כ"ש ככה' ג' דצריכ' להחזיר והוא יחלקם בהסכמת האחים הג' כפי משמעות הצוואה • אבל כל זמן שלא יחלקם הכל הוא מונח ביד היושר ותו לא מירי נאם משה איסר'לש • (ענין שאלה הוה הוה כתובה בתשובת מהרש"ל סימן ו' אך תשובה זו לא נדפסה)

כא גרס'נן פרק התנוקת (דף ס"ח ע"ב) שלח דבין באיגרתיה

אשה לא תחוף בע' ש ותטבול במוצאי שבת • ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטבולת בלילה הא בעי' תיכף לחפפה פבילה וליכא וכו' והלכתא אשה חופפת ביום וטבולת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה • קשיא הלכתא אהלכתא • לא קשיא דאפשר

שאלות ותשובות כא כב

י

ממור אפילו מדרכנו כדאיתא פ' החולץ (דף מ"ט ע"ג) כ"ש בחפיה
שהיא דרבנן כ"ש בחששו וזו שמדומה לביתה שמועד לכתחילה כדלג
אפשר כ"ש שלדברי השאלות דנא הוא לכתחילה ואין ימלא לבו לומר
שהוא ממור (וכבר נתבאר טעם זה בתשובה במדכי סוף פ' נזיר
א"ש) והשני שמה שדורש שצריך לילך קודם תפילת ערבית (מזוס
שומע) הדבר לספירתו וקיים שהחמירו הספרנים שצריך להיו קודם
תפילת ערבית (זה גדול מן הראשון ולדבריו הל"א לכ"ע מותר לילך
למבילה בלילה אלא שערף טפיל לדבריו ש"ל חוק ביום וספירת נקיים
צריכה להפסיק בטורה מבין השמשות כמבואר פ' בתר' דניחא אלא ש"מ
שאין ענין ספירת נקיים שהוא דארייתא להלכות החפיות שאינו אלא
חומרא בעלמא מלבד טעם הגאון שכתב מהר"ל הג' שהתם כימא
תליא מילתא והוא פשוט לכל ברבי רב דחד וימלא לבו כהא מליקנא
דמהר"ל כדן הורה וכל כי הוא מילתא לידמו משמאי כד דעתו נוסעת
בי דברי מהר"ל ע"י הרע"ה והחולק דעתו נערעת נאם משה
איסרלס מקראקא :

כב גרסינן פרק חזקת הבתים (דף מ"ט ע"ג) אמר רב הונא
תליה וזכין וזכינה וזכינה כו' וכתב שם הרשב"א ודוקא
מכר אבל מתנה לא הוי מתנה וזכין דלא מקבל מיד לא גמר ומקני
כדמכח לקמן וכו' וכן כתבו התו' וז"ל לאו דוקא אונס הגוף אלא אפילו
אונס ממון כהדא מעשה דפרדיסא ואם מסר מודעא לא הוי זכינה ודוקא
מכר אבל מתנה תלויה וזכין לא היה מתנה אפילו לא מסר מודעא כו'
וכתבו התו' עוד דהיכא דבטל מודעא בשעת זכינה מהני בטול דאונס
אונסו גמר ומכיל אפילו אמר בשעת מסירתו המודעא כל מה שאבטל
לא יהא בטל לא אמר כלום וכו' עד אבל מתנה אי דיענין באונסיה לא
הוי בטול ולא גמר ומכיל ומידו אי לא דיענין באונסיה ומכיל מודעא
מודעא נראה שבטול בטול ולכן נהגין למכתב בשטרי מתנה ביטול
מודעא עכ"ל התוספות וכן כתב הרא"ש שם והמעשה דפרדיסא מוכר
שם בגמ' (דף מ"ט ע"ג) דאמרין התם רבא ורב יוסף דאמרי תרומיהו
לא כתבינן מודעא אלא דלא ציית דינא אביי ורבא דאמרי תרומיהו אפי'
עליה ועלך אמרי תרומיהו כל מודעא דלא כתב בה אנן דיענין ביה באונס'
דפליגי לא מודעי היא מודעא דמאי אי דמתנתא ודינא גילוי מלתא
בעלמא היא ואי דזכינא הא אמר רבא לא כתבינן מודעא אונסיה לעולם
אזכינא מודה רבא היכא דאונס וכמעשה דפרדיסא דהוא נברא דמשכח
דפרדיסא לחכמיה לחלת שנין בתר דאכלה שני חזקה אמר אי מודעא לי
מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא כדי כה"ב
כתבינן מודעי עכ"ל הגמ' והר"ף הביא שם בחלוקת ההוא מעשה
דפרדיסא וכתב עליו נימוקי יוסף וז"ל ואי קשיא לך היאך הכירו באונס
שאם המכוסא אמר לו זה כפני עדים פשיטא שהריא כא עליו בעקפין ואין
צריך למודעא וז"ל כגון שהטמין לו עדים אחרי הנדר ושמו של
נחרצה לו למכור אלא כתב כגון זה מעידין על אונסו והכל לפי דעת
השומעים וכן כתבו הראב"ד והרשב"א עכ"ל ג"ל (מיהו
הרמב"ם ס' פ"ו דהלכות מכירה כח דההיא מעשה דפרדיס' מוירי
שהעדים שמעו הכפירה כד' וזכ"ל ידעו האונס וכו' וז"ל פליג אדנרי
כ' וזכ"ל דלן פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא וז"ל דנברי הרמב"ם
וכתב עוד שם בגמ' בשם הר"ף וזכ"ל כדעת התו' דהיא שראם בטל מודעו'
אח"כ הוי מכוסא ואפי' שאנסיה על כך ואפילו ביטל תחילה כל
מה שביטל אח"כ אבל הרמב"ן והרבה מן האחרונים סברי דאם בטל
תחילה כל מה שביטל אח"כ לא הוי זכינה וזכינה עכ"ל וכן כתב שם
(דף קפ"א ע"ג) והסכים שם לדברי הרמב"ן וכתב ולפיכך נ"ל דכל
היכא דיענין באונסיה ומסר מודעא על המכר ועל כל הביטולים
שיעשה הרי המכר בטל ואין לו תקנה עכ"ל וכן כתב הרמב"ם פ'ו
מהלכות מכירה וכתב עוד שם דין מכירה כדן מתנה (וספריה כדן
מכירה) וכתב עוד חושן המשפט סי' ר"ה הא דאמרין תליה וזכין הוי
מכירתו מכירה היינו כשאין כופיהו אלא על המכירה אבל אם כופיהו
ליתן לו פחות משווי אף בקרקע אין כאן תורת מקח והוא כמו שאנסיהו
ליתן לו מתנה שאינה מתנה וכתב עוד בשם הר"ף וזכ"ל הא דאמרין
דכשלא מסר מודעא ממכרו ממכר הוא בקרקע אפילו אם לא נתן לו כל
שווי לפי שאין אונאה לקרקע עכ"ל אבל משלשין כיון שיש בו כח
אונאה או כח ביטול פוקח אין כאן תורת מקח וכתב ג"ל בשם פ' חזקת
הבתים ונראה לי לומר דאע"ג דמשמע בתשובת מהר"ל שורש קפ"ו
דאם קיבל שום אונא מן האנס מקחו מקח אע"ג שאינו נגד מה שנתן לו
והביא ראיה מחזקת הבתים (דף ע"ח ע"ג) מאשה דמתקדשת באונס
על ידי פרוטה דהוי קידושין והביא עוד ראיה מתשובת הרשב"א לענין
אחר שאנסיהו להמתין חוב לאחד ע"ש שנתנו לו קצת מעות ופסק דהוי
מכירה וכו' נראה דלא קשה מידי דהתם מיידי בענין שלא היה שייך
אונאה בדבר כגון בקידושין אשה וגם במעשה דתשובת הרשב"א מידי
בענין

שהתקין (כוונתו ואלה) שהגשים יצאו למבילתן בלילה וחזרו עצמן
שעה אחת שמהר שמקום רחוק להם וכל ישראל אשר לשם יושבים
בגורן עגולה (כאשר שמעתי) אי אפשר (להכיל) שבזמן שבנות ישראל
יוצאות למבילתן כל העינים צופות בהן ואין יכולין להצניע טבילתן
וגם איכא למיחש להרהורא דלגא כולי עלמא דינא גמירי כר' יוחנן
במסכת (ברכות דף ק"ע"א) דהוה יתיב אשערי טבילה דמיין עליו
כבשורא א"כ מקרי אי אפשר ומותר לחוף בלילה אף בלא צורך
שעה וכו' שכאשר הורה בצורך שעה (שלו) אין לחוש שמהומה לניסה
וכאשר הורו ככר הכתמים הקדמונים מהר' ומהר"ם מייזן ומהר"ם ס"פ
(ס"ן) ואין לפקפק בזה ולומר מאחר שכבר נהגו הגשים לילך ביום ולישב
במרץ א"כ אסור לבטל מנהגו שמנהג כשר הוא ואין לך ותיקין גדולים
מאלו וכבר כתב מהר"ק בתשובתיו (סורס קמ"ד) דאם נמצא
המנהג באינו פוסק אמרין אי תני תניא ואין לבטלו וכן אמרין (פ'
מקום שנהגו דף כ' ע"ג) בני ביישן נהגו דלא הוי אולי מצור לציוון
במעלי שבתא אתו בנייהו קמה דר' יוחנן אמ'ל אבהתין אפשר להם
אנן לא אפשר לן אמר להם כבר קבלו אבותיכם עליהו שני שמע בני
מוסר אבך וגו' א"כ שמע' אף בשעת הדחק אין לשנות מנהג וכתב עוד
מהר"ק (סורס ט') דאפי' אם יש במנהג צד איסור אין לבטלו וראוי
(מפ' הקומץ דף ק"ג ע"א) אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין
חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו להלוי בסנדל כו' והאריך שם
להוכיח דאפילו במנהג מקום אחד אמרין דאין לבטלו משום הלכה אומ'
דכל זה אינו כלום דאל"כ תקשה לך הא (דלעיל) דאמרו התקין רבא
במחולא כו' גם הא דתנן (בפ' ד"ד דף ק"ג ע"ג) כראשונה הוי
מקבלים עדות החדוש כל היום פעם אחת נשתהו העיר ונתקלקלו
הלויים (בסיר) התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה משחרב
ב"ה התקין ר' יוחנן וכו' ויהיו מקבלין עדות החדש כל היום וא"כ יש
לדקדק היאך חזר ר' יוחנן והתקין דבר שהיה נגד התקנות ומנהג הראשונים
אם אי אפשר לשנות מן המנהג הראשון בשום ענין ואין לחלק בין דבר
המסור לב' בלבד כמו קבלת העדים ובין דבר המסור לכל כמנהג בין
אנשים ונשים (ובסידור סלקובנה פ' ק' דניסה) דהא ליתא דאם פ'ק
דביצה (דף ס' ע"ג) אמר שם אמר רב יוסף אף מתקנת רבי יוחנן
ואילך ביצה אסורה מ"ט הוי דבר שבמנין וכו' עד אמר ליה אביי אטו
ביצה במנין הואי ביצה בעדות תלי' מלתא אשתרי עדות כו' רב ארא ורב
שלמין מבי בלוחית אמרי אף מתקנת ר' יוחנן ואילך ביצה אסורה מ"ט
מהרה יכנהג ב"ה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו ביצה כ"ט שני השת' נמי
ניכול ולא ידעו א"ה עדות נמי הכי השת' התם עדות מסורה לכ"ד ביצה
לכל מסורה עכ"ל הגמ' שמע' דלכ"ע אי לאו דאיכא למיחש שמא יכנה
ב"ה ויאמרו אשתקד כו' לא חילקו בין מנהג דביצה למנהג דעדות אע"ג
דביצה לכל מסורה ואפ"ה הוי בכחם לבטל מנהג ואע"ג דאסו' ביצה
לא היה בו חילול כלל כ"ש במנהג דיש בו קצת איסור דמותר לבטלו
ואמרין פ' השולח (דף ל"ד ע"ג) הילל התקין פרטובל ומביא התם
טעמא מפני שראה את העם שנמנעו מלהלוות כו' ועכשיו היאך היה
רשאי לתקן דבר נגד המנהג הראשון אלא ע"כ צריכים אנו למישר דהא
המנהג בדבר ממון בעלמא על זה אמרו בירושלמי ומייתי ליה הרי"ף פ'ר'
השוכר מנהג מכיל הלכה וכן אף המנהג בדבר סייג וגדר וליכא למיחש
לקלקלה שן לקיים המנהג ההוא כדאמרין לעיל גבי בני ביישן דצוה
להסר ר' יוחנן לקיים המנהג אבותיהם בירידה וכן מנהג שנחפשט בההיא
דחליצת סנדל ג"כ אין לשנותו מאחר שלא נשתחדש דבר ממה שהיה בימי
הראשונים (כסהו דסנדל גם הראשונים ידעו מהו סנדל ומכיל
ומאחר דהסכמיהו בחליצה יס' לילך אחריהם) אבל במקום שנשתחדש
דבר שלא ידעו הראשונים כגון דאיכא למיחש לקלקל או לאסור שלא
היה לו לחוש בימים הראשונים ודאי מותר לתקן דבר ככל תקנו האמורי'
בתלמוד משום דאיכא (למישר) ארעתא דהבי לא הגההו הראשונים
ועוד דהרי אמרו אם יבא אליהו ויאמר חולצין במגעל שומעין לו אין
חולצין בסנדל אין שומעין לו ש"מ דלא אמרו דאין לשנו' המנהג הראשון
כלל אלא מותר להוסיף עליו ולתקן קלקולו ולכן גם בגרן דין שריקין
מהר"י הניכר כדן תיקן כי האמת אתו כי בודאי הראשונים לא הגהו
לילך ביום במקום שאין הצניעות יכולין להצניע טבילתן ועוד דאף הוא
לא אסר לילך ביום אלא שאמר שאף מותר לילך בלילה ומה יפה פעמיו
בנעלים שאמרו ששומעין לאליהו ומעתה אומר שמאד נשתבש החולק
עליו והוציא לעז באמרו שכל אשה החולכת למבול בלילה כניה ממור'
והיוס' עזי הכל על הכליו להורות לגשים שהם
צריכים לילך למבילתן בעוד היום גדול קודם שיתחילו הקהל ערבית
להתפלל וכל אלו הדברים ישתקעו ולא יאמרו חזא שכבר בררנו
שכדן הורה ועוד דאף אם ח' שלא כדן הורה אך יוציא בשפתיו
לאמור שבניהם ממזרים שהרי אף מניה ודאית דארייתא אין הולך

שאלות ותשובות כב

בענין דלא דוח אונאה כגון שלא אנסהו אלא על המתנה אבל לא לוקח בפחות משווי ולהכי דהוי כמכר כמו בקרקע דהא גס'אין אונאה בשטרי חובות כמו בקרקע כראיתא פרק הזהב (דף כ"ז ע"א) ולכן ר"ן אחד להם אבל בדבר דשייך אונאה ונתן לופחות משווי ודאי פולו מורים לדברי הר"י וינה שכת' הטור בלא מחלוק' דלא הוה זכינו ובינא ואף אם נאמר שמדרי"ק סובר דהרשב"א וזהו חולקים אר' יונה מ"מ למדין מדברי מהר"ק אשר לשם דאפילו החזיר לו הרבה מה שהיה בידו משל חבירו אם לא נרצן לו בעד המכירה אלא מה שהיה שלו תחילה ולא ויתר לו דבר משלו דלא מקרי ממיר' כלל וכן כתב שורש ק"ח בהדיא (אך צריך להסתייג בדברי הרמב"ם דכת' דפס' כמכירה דמשמע דאע"ג דלא כן לו משלו ואנסהו למחול לו על השא' אפי' הו' כמכירה והאגיד' משנה כתב שם דדברי הרמב"ם נכונים) וכת' נ"י בשם ה' חננאל דכל היכא דגזים לאנסן מקרי אונס אע"ג דעדיין לא עבר (וכן משמ' מדברי הרמב"ם פ"י דכל היכא דאפשר לו לעשות מה שמנסה הו' כאילו כבר עשהו) וכן כת' מהר"ק שורש קפ"ו וכת' דראב"ה פליג אר' חננאל וסבר דעבד אינש דגזים ולא עבד ובעי' דוקא דידעי' הער' שעשה האונס כעובד דפרדיסא שכובש שטר המטכנתא כו' ומעתה נבאר שאלתנו בעזרת השם יתעלה:

מעשה

היה בר' שותפין שהיו משותפין ביחד על זמן כך וכך ובתוך כך נסע אחד על ידיו עם נכסיו השותפין ונשכחו מדרכו לבשו רוח אחרת ותפס כל נכסיו שותפי' ואמר להם שיהלך עמו ויפטרנו מכל החיובות שחייבים השותפין ה' ללאחרים ואם לא יעשו כזה יתפסו בכל אשר להם ולא יחזרו להם שום דבר והראה להם דרך באיזה ענין יוכל לתפוס בשלהם כי אמר להם שיוכל לומר שנתן כל אשר להם בהקפה על זמנים ארוכים לשרים אלמים דלא מצי לאשרונו דינא בהדיהו על דרך דלנקטה ככובסיה דלשכיה לגלגמא ודנה ה' שותפים הנותנים לא ידעו מה לעשות כי אם שלקחו עדים והעמידו בהטמנה כשדברו עמו ושמועו אונסן ואח"כ הוסיפו ה' שותפים למסור מודעא לפני עדים ה' ובטלו לפנייהם כל מה שיעשו אחר זה ואפילו אם יבטלו מודעא יהא הכל בטל כאשר הראו חתימות העדים מקו' על זה ואח"כ הוצרכו לפשר עם השותף הרביעי כאשר רצה בבטול מודעי' בכל ענין שופר דשטרי' ופטרנוהו כאשר רצה עכ"ל השאלה פשוט דזה הדבר מקרי אונס גמור כעובדא דפרדיסא דזה היה נמי כובש אשר היה להם ולא רצה להחזיר להם כאשר העידו העדים היודעי' באונסם ולא שייך למימר כאן עבד אינש דגזים מאחר שכבר יש לו בידו משלהם ולא רצה להחזיר כו' מהר"ק שורש ק"ח בהדיא כמעשה כזה דהורא אונס ולא צריכין דהוי גזים בעלמא אלא דומיא דגדון שכתב עליו מהר"ק שורש קפ"ו דאמר אלך בערכאות דעדיין לא עבד לרוב כלום אבל בכה"ג פשוט דמקרי אונס וכן משמע בהר"י כמעשה דפרדיס' דאע"ג דלא אמר אלא אמינא לקוחה היא בידו דהוה אונס אע"ג דעדיין לא אמר כך אלא גזים שיאמר כך היה אונס מאחר דכבר היה הפרדס בידו והיה חנינופס כאילו כבר כבשו ולא שייך בזה למימ' גזים ולא עבד ולכן בנדון דידן אפי' ראב"ה המורה כ"ש לדע' ר"ח והרמב"ם ועוד דבנדון דידן והוכרר כבש בשלהם כפי משמעות ער' שלהם וכאשר ידוע לדברים שלא רצה להחזיר להם נכסיה' עד שהוצרכו לפטורו גם אין לומר דלא מקרי אונס מאח' שהיה יכול לחובשו בדיון כראמדין בגמ' פרק חזקת הבתים (דף ט"ז ע"א) דבהורב יוסף אמרי דלא כתבין מודעא אלא למאן דלא ציית דינא דהא כבר דחו אב"י ורבא דבריהם ואמרו אפילו עלי ועלך אע"ג דהם חוו ציית דינא וידוע שהלכה כאביי ורבא נגד רבה ורב יוסף וכן פסק הר"ף והרא"ש בענין מודעי' (ומ"מ צריך עיון בדברי הר"מ פ"י דמכירה דמשמע קצת דאם ידוע דהנכר לעדים דיוכל לתבען בדיון שוב לא מקרי אונס ואפי' דאף ה"מ לא קא' אלא דאם העדים שמעו דהנכר בגלוי שיכולי' להעיד על הדבר להוציא ממנו אכל כגדון דידן דהכאינו העדים דאלו העדים לא מהני לענין להוציא ממנו מה שמעו שסודו כמו שכתבנו לנטה אי"ה אפס' דאף ה"מ מודה דמקרי אונס ומסרינן מודעא עליהם וכו' ע) תמאחר שמכורר שזה מקרי אונס גמור נבאר ג"כ שהמודע' מודעא טובה אע"ג דבכינו העדים עליו וע"י הכמנה ידעו באונסייהו כמו שכתבתיו לעיל בשם נ"י והראב"ד והרשב"א והרמב"ד וכן כל הפוסקים לא חלקו לענין מודעא בכך והוא פשוט בעיני אלא ששמעתי יש טועים לומר דלא הוי מודעא משום זה ואין להם על מה שיסמכו ואלו' טעו בכך דהוא למודע' דלענין דהוא אמרין פ' זה בור' (דף כ"ט ע"ב) דלא מהני הכמנה העדים כראיתא התם אבל לענין מודעא לא עלה על לב חכם ומעתה לא מבעיא דאם מעשה זה הוי מתנה (מאחר שהיה בדרך מחילה משמע מדברי מהר"ק שורש ק"ח דכל שלא כתב בדרך מכירה דיון כמכירה א"כ כשיטתו) דהמתנה בטילה דהא פסקו כל הפוסקים דבמתנה אף שלא מסר מודעא המתנה בטילה היכא דידוע האונס כמו

בנדון דידן שגלוי אונסן לכל ואע"פ שכתב מהר"ק שורש קפ"ו בשם ר' יודא בר ברזילי דאף במתנה לא מהני אונס בראמסית מודעא מכל מקום לא קשה מידי דהך כתב בהדיא דמידי חוקא באין שם אונס ידוע כראיתא התם וזה פשוט אלא נראה דאף אם יהיה בדרך ממירה כמו שטוען השותף האחר שמחמת זה ויתר להם כל מר' שרדיו' לו בשותפות (או נאמר שדרך זה מקרי פסדה שכתב הרמב"ם פ"ו מהלכו' מכירה) דידנו כמכירה א"ה המכר בטל דהא דהא הרמב"ם (שם) ורוב הפוסקים הכינו שם בטל תחילה כל מה שיבטל בסוף שבטולים האחרונים בטלי' ומסירת המודעא קיימת כמו שכתבנו לעיל שרוב האחרונים הסכימו כן אם כן גם כן השותפין מסרו מודעא תחילה ובטל כל מה שיעשו אחר כך פשיטא דמהני והכל בטל ותו דאף לדעת התו' והרא"ש וסיעתא דס"ל דאם בטלו אחר כך מודעא הכל בטל מ"מ כאן המכר בטל לגמרי מטעם שכתבתי לעיל הר"י וינה דבמטלטלין במקום שיש אונאה או כרי ביטול' מקח המקח בטל ואפילו במקום דליכא אונאה כמו בקרקע אם אנסו ליתן לו פחות משווי כמבואר לעיל (ואע"ג דהרמב"ם כתב דפסדה הוי כמכירה וכל פסדה הויא בפחות משווי אפסד' לומר דההוא מיידי בפסדה בפחות משתקוף דלא מקרי אונאה) ואף אם נאמר דהרמב"ם פליג אדברי הר"י וינה הרי כבר נתבאר לדבריו דבטל מטעם אחר הואיל וביטל תחילה הביטולים שיעשה אח"כ הרי דלכל הדעות הדבר בטל להרמב"ם וסיעתו מטעם שביטל ביטול המורעות ולהר"י וסיעתו מטעם אונאה ואם כן גם בנדון דידן שאנסן לפטור אותו מן החובות ולא רצה ליתן להם את שלהם בענין אחר הרי כפאן ליתן לו בפחות משווי דהמקח בטל אף בקרקע וכל שכן במטלטלין דיש להם אונאה דהמקח בטל ואע"פ שיש בתוך השותפות שטרות שאין בהם אונאה וביטול מקח (מ"מ הרי כפאן לקנות ממנו פסדו' משוין דלא מהני אפילו בקרקע) ותומאחר שיש בהן ג"כ מטלטלין שיש בהן ביטול מקח כל המקח בטל כמו שכתב מהרא"ש סי' ש"ח וכמו שאבאר למטה אי"ה דכל מקח שנתבטל מקצתו בטל כלול ותו דהמכר בטל שהרי מכר להם דבר שאינו מסוים שלא ידעו מה הם הנכסים שבידו שהרי לא רצה להראות להם מאומה עד שפטרנוהו תחלה והו' מקרי דבר שאינו מסוים כמו שכתב רב ששת בתשובה סי' רס"ג וידוע דבמכר דבר שאינו מסוים דהמכר בטל כמו שכתב הרמב"ם פ"כ א' דהלכות מכירה וכתבו ח"ה סי' ר"ט ותו דאף אם נאמר דזה מקרי דבר מסוים הואיל והשותף כבר הגיד להם מה שבידו מ"מ המכר בטל מטעם אחר דהרי ידוע שבתוך השותפין שלהם היו שטרות ושטר אינו נמכר אלא ככתיבה ומסירה ואי כרוב ומסר קיבול קנין לא מהני כמו שפסק הרא"ש פ' המוכר את הספנה וכו' כ' ח"ה סי' ס"א כ' מאחר שהקנין בטל אצל השטרות כל המכירה בטילה כמו שכתב המדריכ' פ' מי שמת על אחר שהקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם עס' דבר שבא לעולם דהיינו כקנין אם וההמור דלא קנה וכן משמע מתרומת הרשן סי' ש"א דאם המכירה בטילה מקצתה בטילה כולה וגם בפסקיו סי' קע"ג משמע כן (ומ"מ כל זה אפשר לדחות דהרי המדריכ' ומהר"א אי לא כתבו כן בפשיטא לא הניחו הדב' דפסק וכו' המוציא מחבירו עליו הראייה ואינו אפשר דכאן ה' שותפים מקרי מוחזקים כמו שיתבאר למטה אצל עיקר הדבר צ"ע דאפשר דכאן לא ציינן כתיבה ומסירה אף בשטרות דהיינו היו שותפים בתחילה בכל שטרי חובות והשטרות הם ככח כל השטרות וכל מי שהשטר בידו יכול היה לקבוע כל החוב א"כ א"כ כתיב' וכן דעתנו נוסה וכן משמע מתשנות הרא"ש שכתב הטור ח"ה סוף סי' ס"ו וכן כתב מהר"א וי' בתרומת הדשן סי' ש"א דהדין דנכתבים כאלו אין צריכין כתיב' רק מסירה לחוד) מ"מ מכל הגי' טעמי דלעיל נראה דבין שהוא מכר בין שהוא מתנה המכר בטל ויחלוק השותפים ה' ליתנו לכל אחד כפי חלקו המגיע לו ואף אם ירצה החולק לחלוק ולבטל דברים אלו ולומר שאם הוא בדרך מכירה המכר קיים מ"מ נראה לי שהשותפים ה' נאמני' לומר שהוא בדרך מתנה (ועל ויתר להם כלום מחלקן על זה) שהרי כתוב בשטר הסלוק והפטורים ח"ל (אזכיר האן ניטיילט אונ' אויף ניואנט דאס שותפות) הרי הו' השותפים שכתב הגיע לכל אחד חלקו מן השטרות ואח"כ כתוב בו ועוד הו' השותפים ה' שהם יסלקו כל בעלי חובות כו' ועוד הו' שהם חייבים לשותף הא' אלא' זהובים והשותף קבל עליו שאם יקיימו כל ה' לא פטר ומחל על אלא' זהובים כו' משמע כו' השטר שבראשונה הגיע לכל א' חלקו ואחר כך הו' השותפים שהם יפרעו החובות כו' משמע דלא מפני שיתר להם חלקו דהו' וזאת אלא מילתא אחריתי היא דאם לא כן היה לכתוב בשטר שבעבור שיתר להם חלקו ישלמו הם החובות והיה דרך מכירה אבל עכשיו שכתב בשטר שכתב חלקו משמע שכבר נטל חלקו מן הקופה וההוראות שעשו הוא מלאת יתיר' דעבדי ליה והוה מתנה ולא מכר ואף על גב שכתבו בו למטה שהו' שחייבים

שאלות ותשובות כב כג כד

יז

והוא יחשדני כ"כ כי לאהבת האיש אדרי כי האלהים נבון וחזק אישים הוא בעיני ולדעתי אין כתר זו הולמתו עם כי תהיתי מעט בקנקנו וראיתיו מתנהג כמנהג ידוא ולדעתי לא הסכמתי לסמיכותו רק באתי להעיד על חתימותיו כי ישירות הנה ואינם מוויפות ואף גם זאת אחרי אשר הרבה עלי רעים אשר הפצירו בי והנה יהיה לילחן שם"ר" ישלח לי העתקה מאשר כתב א"ה הנאון י"ץ ומחתימתו כי אדא מני מילתא א"ה הנאון י"ץ כעת סמכוהו באשישו לסבת חולי השתן ל"ע אשר החלישו מאד ולזה לא כתב למעלתך אך סדר לי לכתוב למעל כשמועש באיש כטוב בעיניכם כי אתם מכירים את האיש ואר שיתן וחלקני נתיב כי לא נקפיד על אלה אך לדעתי הקלושה אם ראוי הוא בעיניכם לסמיכה לולי הפגם הזה אף על דעת מעל שהוא פוסל לדון בחליצה איך תורידו בשבילי אלה והרמב"ם כתב בהלכות סנהדרין (פרק ד') שלחתי להם סומכין לחצאין ומעשה רב יוכיח וידע מה לב רחב נתן ה' למעלתו ומלפני לא יצא משפט מעוקל ושלוש למעלתך ממני דבק מאח לך שמואל יורא בן כמחר"ם י"ץ קצינאלבונג: **כד מה** שכתב לימר באודות השתוקי שראוי לעלות ליוחסין על פי אמו שאמרה לכשר נבעלתו ודקדק כן מדבר המ"מ פ"ח מאיסורי ביאה כו' הנה דברים אילו תורה הן וללמוד אני צריך על כן אשאל מכם הוראה בענין זה ולכן אציע רבני לפני כסא כבודכם וע"י זה יתברר ויתלכן הרבר מבית מדרשכם וזו היא הצעת השמועה (פרק קמא דכתובות דף י"ג ע"ב) ראה מדברת עם פלוני ואמרו מה טיבו של זה איש פלוגי ויכחן הוא ר' רובי אליעזר אמרו נאמנת ר' יהושע אומ' אינה נאמנת וכו' (ס"ט ע"ב) בגמ' אמרינ' א' ר' יוחנן דרבי המכשיר בה מכשיר בבתה ור' אליעזר אומר אף המכשיר בה פוסל בבתה אמר רב מאי טעמא דר' אליעזר איהו אית לה חזקת כשרות שמעינן מה דדין הכת גרע מדין האם והשתא לאותן המפרשים שסוברים שגם האם כעניא תירובא לכתחילה לעד"ג רכ"ש הברת דכעיא תרי רובא וכן משמע כמור א"ה סוף סי' דמשוה דין הבת והאם להרדי ואפילו לרבי הרמב"ם והרשב"א שכתב דכעניא סגי לה בחד רובא מ"כ ע' מדין לענין כהונה שלא תנשא לכתחילה אלא בחד רובא דהיינו רוב כשרים אצלה הוא לאו הכי לא אע"פ שאם נשאת לא תצא אפילו ברוב פסולים אצלה כמו שהאריך בזה המ"מ סוף פ' הנ"ל וכן הר"ן ספ"ק דכתובות ואם כן בגדון דין רוב פסולים אצלה דרוב העיר גוים אינה נאמנת לרבר שהוא פסול דאורייתא כד פ' רמ"מ פט"ו שם ומה שחילק מר ביניהם משעם שכתב המ"מ דהאם שולל לא היה לו תקנה אלו לא הכשירה היה ליה כיעבר באשר והוסף מר מדעתה בנתינת טעם לשבח וז"ל ומעתה היה נראה לפי דרכי דבטענת לכשר נבעלתו נאמנת להכשיר הולד ומשיאם אותה לכהונה אפילו ברוב פסולים אצלה דמאחר שהתירוה לבא בקהל שהוא ספק דאורייתא ומעוות לא יוכל לתקן לא רצו להכשירו לחצאין וליט כישראל גמור עכ"ל דמר אף על פי שסברא זו נאמנה נראה דיש להקשות עליה מדין דאמרינן פ"י יוחסין (דף ע"ג ע"ב) אמר רבא רבנא תורה שתוקי כשר מ"ט רוב כשרים אצלה ומעוט פסולים ואי אולי אינו לנבנה כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אולת אייה לגבייהו דהוא ליה קבוע וכמחצה על מחצה דמי התורה אמרה לא יבא ממזר ממזר ודאיהוא דלא יבא אבל ממזר ספק יבא ומה טעם שתוקי פסול שמה ישא אחותו מאביו והקשו שם על סברא זו ומסיק דלא שכיח אלא מעלה עשו ביוחסין והשתא איכא למידק אמאי לא אמרינן טעמא דחיישין שמה תנשא לכהן והתם פסול מדאורייתא דהא רוב פסולים אצלה לענין כהונה והא כתב רש"י על מה שאמר רוב כשרים אצלה וז"ל ואף גוי ועבר אם בא עליה אין הולד ממזר אם כן לענין כהונה אם בא עליה גוי או עבר הולד פסול מדאורייתא כמ"ש הרמב"ם פ"ח דאיסורי ביאה שו' היא וזוהי האמורה בתורה אם כן יש לחוש שמה תנשא לכהונה ואם כן היה להם לומר תנשא מטעם זה אלא ש"מ דטעם זה לא היה מספיק דהיה אפשר לאוסרו לכהונה אף על פי שכשר לבא בקהל ולא מקרי זה הכשר לחצאין דכמה כשרות לבא בקהל ואסורות לכהונה וידעתי כמכ"ת שלכו לב אריה לרדות ראייה זו דמטעם כהונה לא היה להם לאסור רק שתוקי דפסולה אבל שתוקי אין לאסור דהרי אין הכשרות שבכהונה מזהירות לינשא לפסולים ולכן איכא עוד ראייה אחרת יותר חזקה מזו עוד אמרינן התם (דף ע"ב ע"ב) אבא שאול היה קורא לשותקי בדוקי מאי בדוקי שבודקים את אמו ואמרת לכשר נבעלתו נאמנת כמאן כו' כו' עד ואמר שמואל הלכה כרבנן גמליאל דא להכשיר בה דא להכשיר בבתה דהיינו למי' לרבי המכשיר בה פוסל בבתה אלא למי' לרבי המכשיר בה מכשיר בבתה אבא שאול מאי את' לאשמעינן דאבא שאול

ה א י ז ערפא

שחייבים לו אלף זהו והוא מוחל להם כשיקיימו מה ששנתעברו בו כל זה לאו כלום הוא זהו דרך קנס בעלמא וכרי להשמר מדיני אסמכתא כתבו בדרך זה כמו שכתב הרמ"ב כ"א דהלכות מכירה וז"ל בשו"ע רוצים הבני ספר לקנות באסמכתא היו עושין כך קונים מזה שהיה חייב לו מאה זהובים ואחר שחייב עצמו קונים מב"ח שכל זמן שיהיה כך או יעשה כך יהא נפטר כו' ועוד דכל מה שהודו השותפים לאו כלום הוא רכל זה מפני האונס עשו וכה"ג אפילו גבי מכירה לאו כלום הוא עד שיראו נתינת המעו כראייתא בהדיא בפרק חזקת הבתים (דף מ"ט ע"ב) ולכן פשוט הוא שאין השטר מוכח כלל שהוא דרך מכירה ואדרבא מוכח שהוא דרך מתנה ומאחר שכבר בירדנו שמתנה באונס בשילהא אם כן שטר זה בטל (א"ס נחשב אפילו למתק' ולא למסרה שכתב הרמב"ם) וזה דאף אם היה הדבר ספק אם הוא מכירה או מתנה נראה שהג' שותפים נשבעים ונאמנים הראדרי ידוע לכל שהשותף הא' היה שותף שלהם וכמו שעדיין שטר שותפות בידיהם ועכשיו רוצה להוציא עצמו מהכלל בשטר זה ומאחר שהדבר ספק ד בעל השטר על ההתחנות ומוקמינ' ליה אהזקה קמית' ועוד דמאחר שידוע שזה השותף רצה לאונסן וכפר בפני עדים בשלהם עד שהוצרכו לפשר עמו נראה דהו' חשוד ושכנגדו נשבע ונטיל דהא אמרינ' דפ"ק דמציעא (דף ה' ע"ב) הכופר בפקדון הוא חשוד ושכנגדו נשבע ונטיל ודרי עדים קמן שכפר בשלה' ובא עליהם בעקיפין (ואף אם נאמר דלא מיקרי כפירה אלא נכ"ד כדמסמע פ"י דמכירה מ"מ נרע כאן ויש לדמוסו לחוסן דנפסל לשנוע דהרי איכא עדים דאנסן לקנות ממנו וידוע דחוסן פסול) פשיטא שהם נשבעים ונטילים כן ג"ל אך יסכימו עמי חברי ורבותי ואם לא יתבטלו דברים אלו כי יש להתיישב בדבר הרבה וצ"ע גדול:

כג פתח דברך יאיר עיני בתת לי בשורה מוצאת כי שבה נפש מעלת' לאיתנה וברוך דנתנך לן ולא נתנך לעפרא ע"ד הוגר הוקם על מעשה שהיה כך היה האיש הזה היה מתגורר בפירא' והרבנים משם נתנו מהורם עליו וכרי להתלות באילו גדול בקשו פניא' א' הגאון י"ץ יככים עמדם בסמיכה זו והיתה תשובתו אליהם כי מי שלא ראה את החרש אינו מעי' עליו אך אם ראוי הוא בעיניכם יסמיכוהו ויכירו שמי עליה אמנם אין ספק כי לא ידעו כפגם האיש הזה ובעיקרא דדינא היה נראה לפום ריהט' דכשאמו טוענת לישראל כשר נבעלתו דנאמנת להכשיר הולד לכל מילי ואפי' לכהונה דהא פ"ח מאיסורי ביאה חלק המ"מ בין האשה לולד וז"ל ולזה לא החמירו בולד כלל לפי שאם היו מחמירין בו מלב' בקהל לא היה לו תקנה והרי דין הולד כדון האשה שנשאת אבל בה עצמה כו' עד לכתחילה לא תנשא לכהונה אלא בתרי רובא וכו' מדבריו אילו משמע דהאמינה להכשיר הולד אפילו לכהונה לכתחילה אע"ג דליכא תרי רובא ראשונה מדאמר ולזה לא החמירו בולד כלל משמע אפילו לכהונה אשר עסקים אהנו בעניינה שם שנית דמדבריו משמע שהחמירו באשה יותר מכולד ואי צריך גם בולד תרי רובא להשיא לכהונה לכתחילה א"כ דין האשה והולד שוין דבשניהם בענין תרי רובא לכתחילה ובריעבר שניהם מותרים אפי' ברוב פסולים שלושית אף אם ת' לשהחמירו באשה לכהונה יותר מכולד לבא בקהל אבל לכהונה דין שניהם שוין אם כן אדחלק המ"מ בין ולד לאשה ליהלק בולד עצמו ויאמר עד כאן לא האמינהו להכשיר הולד אלא לבא בקהל אבל לא לכהונה אם לא בראייתא תרי רובא ודין הולד כדון האשה וממילא לא יקשו דברי הרמ"ב כס' אהרדי ולמה תלה ההפרש בין ולד לאשה רביעית איך השמיט הרמב"ם דין בתה דפליגי בה ר' יוחנן ור' אליעזר (פ"ק דכתובות דף י"ג ע"ב) מדינה לכהונה והלכה כר' יוחנן והרמ"ב כס' לא הביאו בפסקיו אלא על כרחך שמה שאמר הר"ם פט"ו מאיסורי ביאה שהאשה נאמנת להכשיר הולד אפילו ברוב פסולים רצה כזה אפילו להשיא לכהונה לכתחילה וטעמא מאחר שהוכרחו להכשיר הולד לבא בקהל דאל"כ לא היה לו תקנה לזה הכשירהו מכל וכל והחמירו באשה להצריך תרי רובא לכהונה והם הם דברי המ"מ במרה שאמר לא החמירו בולד כלל לפי שאם היו מחמירם בו וכו' והנה לא האמינהו לומר זה כנושל פלוני לפטור אשתו מיבום ולוירו לפי שלא האמינהו אלא בדבר הנוגע בכשרות הולד לסבת הקדומות אך לא האמינהו על ישראל זה בפרטות ואפשר שנתנה עם ישראל אחר ולא יצא הולד מכלל כשרות מעתה היה נראה לפי דרכי דכשטענת לישראל כשר נבעלתו נאמנת להכשיר הולד ומשיאין אותו לכהונה לכתחילה אפילו ברוב פסולים אצלה דמאחר שהתירוה לבא בקהל שהוא ספק דאורייתא ומעוות לא יוכל לתקן לא רצו להכשירו לחצאין ודינו כישראל גמור וממילא שהוא כשר ג"כ לוחן בחליצה הנה יצאה נפשי לרבר במותרות כי ידעתי כל רזלא אניס למכ"ת אך מאשר יקרת בעיני נכבדת דהרבתי הדבור באלה ועל מכ"ת לברור האוכל מתוך הפסולת כי בנתינה רבה כתבתי ומתוך טרדה

שאלות ותשובות בד כה

ועל מדר להראות לי דרך ישר בענין וכל זה דברתי להלכה אבל לא לענין מעשה דין שדין עליו כי סהר במדומים שבא הנה נסי מזהר ר' יוסף שהיה בידו לובלין והגיד לי איך שריכר מזה עם מהר ר' בצלל והסכימו שלא להעלותם לא מצד הדין רק שהוא בזיון לתורה כי נקל הוא בעיני הבריות אך מכאן והלאה אהיה בשב ואל תעשה לא אתיר ולא אאסור והיו לו אשר לו מאחר שעלה ברשות לא יד ובריעבר דמיראס נשא לא תצא ומה שכתב מר להעתיק החתימות שלו שהם ישירות אבל הגאון אבי בכת' הסכים עם אחרים שסמכוהו אך שכתב שאינו ניכר לו וסומך על יד אחרים שתרו בקנקני' ומה שכתב מר מדברי הרמב"ם שכתב שסומך לחצאין הנה אני אומר שאין זמנינו זה כומם שלא הורו אלא ברשות רבם והיו נהדרין בכך ולמה שהותרו הותרו והיה מרא רבן כמורא שמים עליהם אבל בזמנינו זה שאין בודקין מס' ולמעלה וכל מי שנקרא בשם מורינו הוא הותר בכל דבר ואין צריך לרשות אחרת נראה דאין להכשירו לחצאין (ועו' דהרי כתב הרמב"ם כהדין דאין סומך לחצאין אלא כשדאין לכל אכל כשאין ראוי לכל חין סומך לחצאין דכל הראוי לנילה חין הנילה מעכב' זו) וכל זה כתב הרמב"ם בהדיא פ"ד מהל' סנהדרין ע"ב מצאתי בהעתקה:

כה א"ה שאלה הוצאת נפסה בתשוב' הגאון מהרש"ל בסיומן ל"ג עם תשובת מהרש"ל ל"ז אבל תשובה זו מהגאון מהר"ר ישראל בן הגאון מהר"ר שכנו זצ"ל לא באה עדיין בדפוס קהנה אליך ותברכני נפשך:

לדיון ליה כבר בתיא שלום דמשיבותיה משיב לאומת' כולם פתחין סגרי' שלטון ועטרון' חכם ואיש ישר' ינבון ובר סברין' בתור' אדיריון' לו יד' ארבע בארבע' ובשית' משר' עמק' * שואל בין חפרקים * הלא דבריו מדכש מתוקים' עוקר הרים פשיט החוק עמוד הימניה' הגאון כמזהר' משה נר' * בהיות שבע' ביום בוא דברך נטרפה השעה ונשבה ארון הקודש ונתבקש בישיבה של מעלה * מאור הגולה רוח אפינו משיח' רב הרבנים נאון הגאונים נשיא ישראל (ה"ה ארנו"מ ט"ו) הנקרא בשם קדשו מהר"ר שלום המכונה שכנו זקצ"ל ה"ה רב"מ אשר עליו היה נאמר צדק צדק דרודון לקיים מה שנ' בקש שלו'ם ורדפיהו לשכנ'ו תדרשו ובאת שמה * ועתה בעו' הנפשי ענומה * ושפתי אטומה * ואין בירי להשיב מה * כי נתפרדה החבילה * ואין דעתי צלולה * כי נפלה עטרת הגולה * על זאת נפשי עציבה * דאיבה כאיבהי ואני אנה אני בא * על כל זאת שלא להשיב (פניך) דוקרים רוקים אחוץ (לפניך) בקרקע מן הכא ביד בהיות דברא כרעא דאבוח הוצא וזכרתי מאמרם ז"ל כל שאין מניה בן כו' עין שם כפרקין שנוחלין (דף ק"ו ע"א) והנה דרש ר' פנחס מאי דכרטיב והדר שמע במצרים * כי שכן דוד עם אבותיו וכימת יואב שר הצבא מפני מה כו' יואב שלא הניח בן נאמר בו מיתה כו' להכתוב מכני יואב עבדיה בן יחזאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמר בו שכיבה וכו' (ז"ל דנוסחא אחרת נודמכה לנאון) וק"ל למה התחיל בשינוי אברהם ברוד ובשנוי קמא כיואב אלא בא ללמדנו דלא הדר ביה מכל וכל אלא גבי דוד * אבל גבי יואב אע"ז דה"ל בן כיון דלא הוה כמותו מעלה עליו הכתוב כאלו אין לו בן לענין ההוצא דיש נחלין שהכאתי לעיל דפשיע דה"ל ללמדו ולהדריכו * לכן אני מחוייב להשלים לגלות מעליו חרפה זו ושיצדק עליו למימר שכן עם אבותיו ע"כ נכנסתי לדברי להבין מה טוב נדרשתי ללא שאלוני נמצאתי ללא בקשוני אומר הגני הגני * להבין דברי תחבומי * אף כילא הורשיתי למשוך בעמי מיעוט דעתי אולי משנה הוא * זה חסדך אשר תעשה עמדי שתביא חרד בכתבך לדבריך אחר כך אדבר * ולא במתנב' כי נעמה תורתך ויתוק' שאלתך * וגברו סברותיך וראיותיך * ואין לבי ערב * לקרב אל הרב * והוא גבור מצויין * משיב כענין ושואל כהלכה * תכף לזכר ברכה שמורה וערוכה * ברמ"ח איכרדי * אבר"ך קראוך * בראש יושיבך * ומשיבותא אשיב לך ריכא * ראשית דבריו חכם חן הענין הוא כי בא הנה סופר אחר מאריך ורסויה והוא מוסמך ואמרתיו שיתכונן לי זוג של תפילין וכתבן ונתנן ליוברקתי אותם והיו כתובי' כתיקונן אך דבר אחד ראיתי בהן לא נכשר בעיניו והרב כי היה פרשת שמע מסיימת באמצע שיטה ופרשת והיה אם שמוע היתה מתחלת בראש הדין ובראש השיט' ואמרתיו לסופר לא יעשה בן במקומו לסיים פרשת שמע באמצע שיטה ולהתחיל פ' והיה אם שמוע בראש השיטה * וגם במקומכם אי אפשר שיעשו כן שהרי הרא"ש והרמב"ם ז"ל כלם מסכימים שה' פרשיות תהינה פתוחות ופרשת והיה אם שמוע תהיה סתומה * וכשהיא כתובה באופן הזה נקראת פרשת והיה אם שמוע פתוחה שהרי כרוב הרמב"ם בפ"ה פרשה פתוחה יש לה ב' צורות אם גמר באמצע שיטה מניח שאר השיטות פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מרחילת שיטה שניה * גם הרא"ש מסב' ליה שכתב הפתוחה צריכה שיהיה פתוחה בסוף השיטה או בתחילתה

ענינא מדר"ג דאלו חתם רוב כשרים אצלר אבל הכא דרוב פסולים אצלר אימא לא צריכא עכ"ל הנמרא והשתא יש לדקדק אמאי הוצרך לומר הא כה הוא בכתה ולא צריכא אידי ואידי בהאי בכתה והוא כרוב כשרים אצלר והא כרוב פסולים * ואי אפשר לומר דהור בו מאותו הירוד כשמשה הא כרוב כו' דא"כ היה לו לומר אלא * והו דהא דרש"י והתוספות פירשו הא כרוב כשרים אצלר כגון פנויה ורוב העיר משיאין לכהונה אבל היכא דרוב פסולים אצלר כגון ארוסה והיא אומרת מן הארס כו' והשתא קשה למה לא פירש דרוב פסולים מירי כשאין רוב משיאין לכהונה * אלא על כרחך שמענין דאבא שאל לא קאמר דנאמנת אלא לענין פסול קהל ולכך הוצרך רש"י לפרש רוב פסולים כגון ארוסה וכו' אבל לענין פסול כהונה לא קאמר אבא שאל דנאמנת כרוב פסולים הואיל ואיכא אסורא דאורייתא כמו שכתבתי לעיל * וא"ל א"כ מאי פריך תנינא דהא זימנא כו' הלא לא דמי דהתם מירי לענין פסול כהונה * ואבא שאל מירי לענין פסול קהל דו"ל רמב"ם שפריך שפיר אם אמר ר' ג' הנאמנת לענין פסול כהונה * א"כ דאבא שאל ל"ל ולכן לא קאמר אלא דדעה להורות דלעולם מירי הא כה והא בכתה * ר"ל הנבי ר"ג מירי לענין פסול כה דהיינו פסול קהל כן נראה לפרש מימרא זו * וא"כ שמענין מנה דלענין פסול כהונה שהיא דאורייתא בעינן תרירובא בכתה כמו פה * ועוד נראה קצת להוכיח דלא אמרנו מינו דנאמנת לענין פסול קהל נאמנת נמי לשאר דברים * מהא דכתב רש"י במתני' דלעיל מה שיכו של זה פלו' וכו' והא דאמר ופרש"י יכה לא דחיקא אלא ר"ל מוחם וכן פ' הר"ן שם * והשתא אי אמר' מנו דנאמנל למקצת רבניה נאמנת לכולן א"כ מנ"ל לרש"י דלמא נאמנ' לשויה כהן ממש מכח מנו זה ואין להדי' דהני מילי ב' דברים נגידו דאין הכשר חוסו לענין נשואיו תולה ברין כהונתו * ולכך פלגנו דייבורה כזה אבל לענין שמות' להנשא לסוף ולישראל הכל הוא ענין נשואים ולכך אמרנו כה מינו דאסכין אין דבדון הויה לראי' שאנו דנין לענין הליצה ומ"מ אפשר שדעת מר דלענין שהיא ישראל נמור לא רצו להכשיר לחצאין * ולא משום דלא פלג' דכור' וכן דקדק מר בלשונו והוא סברא נאותה * אך אינה נראית מוכרחת * ממה שכתב וז"ל דהא פ"ח מא"כ חלק המ"מ בין האשה לזר * וז"ל ולזה לא החמירו בולד כלל כו' עד אבל בה עצמ' כו' עד לכתחלה לא תנשא אלא בתרי רובא כו' מדברים אלו משמע דאמינו להכשי' הולד * לכתחלה לא תנשא אלא בתרי רובא כו' ראשונה מדאמר ולזה לא תנשא * בולד כלל משמע אפי' לכהונה אשר אגחנו פסוקים בו שם * שם * משמע שהחמירו כאש יותר מכלול ואי בעי' כו' רובא א"כ דין האשה והולד שוין * שלישית דאם דין הולד שורה דין האשה לענין כהונה אמאי הוצר' לחלק בין אשה לזר למה לא חילק בולד גופו בין פסול כהונה לפסול קהל עכ"ל דמר * והנה באמ' אין זה הכרח דמירי איריא הא כראיתא והא כראי' וכמו שפ' לעי' דעת הגמ' דמאחר דלא מצינו פסול אשה אלא לענין כהונה * וכן ר"ג לא קאמר דנאמנ' אלא לענין כהונה פ' קדושות (דף י"ג) ואב' שאו' נקט דינו לענין הולד לענין פסול קהל כמו שמבאר שם פ' יוחסין (דף ע"ב) לכן נקטו גם המחברים והמפרשים תרומיהו ונקט לענין פסול קהל דין הולד ולענין פסול כהונה דין האש' אבל לא לחלק ביניה' שהיא דין האשה חמור מדין הולד לא לחלק בין פסול קהל לפסול כהונ' * ומה שהוכי' מר מדרש שמש הרמב"ם דין בתה דפליגי בה ר' יור' אליעזר מה רינה לכהונה והלכה כר' ואי הית' צריכה תרירוב' היה לו להוכיח פ"ח אלא ע"כ שסמך על מה שכתב פט' שוהד כשר אפי' להשיא לכהונה לכתחלה מטעם שכתבתי עכ"ל דמר ובאמת שקרשיא זו חוקה היא וראויה לחכם כמעלתך אך שקרשיא זו ג"כ יש להקשות אמאי השמיט גוי ועבר הבא על בת ישראל שהולד פגום לכהונה כמו שכתבו הגה' מיימו' פט' שם דאיתא בן בירו' וכתב ג"כ הרמב"ם שם שהיא כשרה בסתם * ואדרבא יש לדקדק מרכת' הר"מ דין זה פט' אצל פסול קהל ולא חזר וכתבו פ"ח דהוה רבות' טפי ש"מ דאיכא לחלק בין פסול קהל לפסול כהונה ומה שלא הוכיח הרמב"ם פסול בתה כמו שהוכיח פסול עצמה בין כגוי ועבר הבא על בת ישראל בין בשותף צריכין לומר דסמך אמה שכתב בתחלת הפ' והוא דדין האשה והולד שזין לענין פסול כהונה ולכן לא הוצר' ג"כ לאשמועי' דהלכה כר' דמאן דמכשי' בה מכשיר בכתה דמאח' שכב' פט' ודאצל פסול קהל נאמנ' לכתחלה * לא אחא לאשמועינן בפרק זה אלא מה דחמור לענין כהונה מלענין ישראל וא"כ מאחר שפסק דאפי' בה כע"ב רובא כ"ש בכתה ולא הוצרך לפסוק דאם נשאת לא תצא לענין שריותא דבת דהוה יכולין למילף מפט' דאם התם מותרת לנישא לכתחילה אין מוציאין אותה לכל הפחות גבי פסול כהונה * וגם לא הוצרך לאשמועי' דתינשא לכתחילה כתיירובי * כד' יוחנן דאמ' דמאן דמכשיר בה מכשיר בכתה דזה פשוט דהא אף ר' יהושע דפוסל בה מתיר כתיירובי כראי' כנמרא מן פ' קדושות וא"כ ה"ל ר' אליעזר בכתה כן ל' לפי' ד' שמועה זו

שאלות ותשובות כה

יה

קשה למה ליה להביא להא דרב אגנאל כלל גם למה ליה למימר מאי לאו אפתחות ומאי משני לא מריח ועוד קשה מראמר רשב"א מ"ט והשיבו ר"מ הואיל וכו' מוכח בהדיא דמהאי טעמא שרי למעבריהו פתחות אף על פי שהם סתומות בתורה ועכ"ל הכי היה דרכם להראות לתלמידים דברים נפלאים ומכ"ש אי עבריהו סתומות כמו שהם בתורה דטיפי עדיף ואם כן לא קשה מידי לרב הונא וע"ק למה לא אמר רב הלכה כרבי מאיר דהא ליכא תרי תנאי אליבא דרבי מאיר אלא ודאי ס"ל דלא הדר ביה רשב"א אלא דלא למעבריהו פתחות הואיל והן בתורה סתומות אבל לא סתומות לגמרי ועוד דאל"כ לא ה"ל טוס סברא למימר מ"ט ומהו פסקרב הלכה כותיה ואם כן קשה עליה דרב הונא דעבריהו סתומות לגמרי דלא כמאן ודלא כהילכתא ומשני לא אריות ואמר הלכה כרשב"א משום דההוא ודאי ס"ל דיש לעשות ריח מדאמר ר"מ היה כותב כו' ועשה ריח כו' אבל ר"מ גופיה נמא דלא עבד רקבדיליפות בעלמא משום דהאלי ואוהו ולא שיהא צריך לעשות כן מדינא כלל ואע"ג דהוה דלא כמאן להכי מביא האדא"ל אבי לרב יוסף כו' (ס"ז ע"א) והא דבאית ליה מנהגא והאידנא נהוג עלמא בסתומות פי' לגמרי ור"ל דס"ל לרב הונא כרב רביה והא דאמרינן (ס"ז ע"א) דר' יצחק אמר מצוה לעשותן סתומות ואי עבריהו פתחות שפיר דמי ומאי פתחות דקאמר רשב"א אף פתחות ה"פ מכרי ס"ל לר' ש"מ מצוה לעשותן סתומות כמו שהם בתורה ואפ"ה אי עבריהו פתחות ש"ד דקבל דברי ר"מ לכלל הפתחות לענין דיעבר דמטעם שאין סמוכות בתורה מה"ט נמי אי עבריהו סתומות לגמרי ש"ד דפתחות משום שאין מקומם לא מעלי' מסתימה לגמרי כי שניהם אינם מצוה מן המוכרח לכן שקלים הם ויבואו שניהם ומאי פתחות דאמר רשב"א דעבד ר"מ מטעם הואיל אף פתחות ר"ל אבל לא שיהיה ר"ל דוקא פתחות דזה הוי סברא וזה דמשום דאין סמוכות יעשה פתחות דוקא דמ"ט פתחות זו דייק אם שרית להו מה"ט לשנות ממה שהם כתובות בתורה וכדכתבין לעיל וע"ז אמר לימא מסייע ליה כיוצא בו ספר תורה שבלה ותפלין שכלו אין עושין מהן מוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה הא מורידין עושין אמאי הכא סתומות והכא פתחות כלומר אי הוי אמר פתחות דווקא קאמר רשב"א דעבד כר"מ א"כ הויא דלא כר"מ אלא ודאי אף קאמר והשתא אתי שפיר דלא מייתי הויא סיעתא לרב הונא דשפיר עבר דעשה פרשיות סתומות דאי כענין דווקא פתחות קשה הכא סתומות והכא פתחות דכיון דרב הונא סתומות לגמרי קאמר ליכא סיעתא דאף אי אמרינן דלא שפיר עבד ובענין למיעבר כמו שהם כדאורייתא א"ש טפי הא דאין מורידין אותן דאז הוי הכא סתומות והכא סתומות נם ל"ק עלה הא מורידין עושין והכא סתומות והכא סתומות לגמרי דלא לעכובא קאמר למימר דאי עבד סתומות כמו כדאורייתא שיהא פסולין וק"ל ואין להקשות למאי דפרי' לעיל והאידנא נהוג עלמא בסתומות דס"ל סתומות לגמרי מה"ט דכתבו התו' וז' והאידנא נהוג עלמא בסתומות ופי' בקי' דכשיש בתחילת שיטה ובסוף שיטה ופרשה באמצע פירוש חלק המפרש ועושה אותן ב' פרשיות זו היא סתומה וזו נהגין להניח חלק מעט בתחילת שיטה ואחר כך שיטה ואחר כך מתחיל וזהו אם שמע עכ"ל מאחר דלא מצינו בפירש' שלפנינו שום פירוש על והאידנא וכו' ועוד מכתבו התו' בשם הקונטרס דכשיש כו' מוכח בהדיא דלא בפירש' על והאידנא כלל דאל"כ ה"ל רק כתוב בתחלת כו' אלא קאי בקונטרס לפרש צורת הפרשיות שבתורה ואמר דכשיש כו' זו היא סתומה בתורה ומביא התו' פי' הקונט' להסביר גורל הקושיא דאמר והאידנא נהוג כו' דהיינו סתומות לגמרי יותר מסתומות שבתורה דהא פי' בקונטרס דכשיש כו' ואם כן קשה למה מעלין ליה תרי דגין במדה שאנו נוהגין להניח חלק מעט כו' ומשני ושמיא גב' זה קרינה סתומה ר"ל סתומה הויא כשנניח חלק בתחלת השיטה כהרמב"ם ומאחר דלא מנחין חלק כשיעור רק מעט הויא כסתומה לגמרי והאי מעט ר"ל שאין ג' תיבות שהוא השיעור האמיתי אלא ג' אותיות לכן מקשה התו' ור"ת מפרש כו' וסתומות שכתוב בתחלת השיטה כו' עד כדי לכתוב ב' אותיות או יותר וזו הויא סתומה ש"מ דשיעור סתומה הויא אם כן לא הויא סתומה לגמרי וכמה יניח בראש השיטה והאגרא פתחה כדי לכתוב ג' אותיות ש"מ דבהכי נמי הוי פתחה ועו' דביד' כפ"ק דמגילה קאמר בהדיא דפתחה מראשה כפתחה מתוכה ר"ל כשיעור הפתחות שעושין מתוכה כדי לעשות סתומה הויא פתחות שעושין בראשה לעשות פתחה דהיינו ג' אותיות לאפוקי כשיעור ג' למשפחותיכם שכתוב בסידור קדמונים להניח בסוף שיטה כדי לעשות פתחה ש"מ דהויא סתומה כג' אותיות ואין לתמוה דקרא לחלק שבאמצע השיטה פתחה מתוכה דכה"ג ברבנן התו' לקמן וז' לא פתחה באמצע ומכאן ומכאן סתומה

בתחילתה כדי תשעה אותיות הלכך אם נשאר בשיטה עדיין כדי לכתוב ט' אותיות או יותר יניח חלק ויכתוב בראש השיטה שתחתיה וכו' הרי נראה בפירוש דבאופן כזה מקרי פתחה אליבא דכ"ע והוא השיב לי הנה בכל ארץ אשכנז עושין כן ואין פוצה פה ומצפצף עכ"ל גרסין פרק הקומץ (דף ל"ז ע"א) אמר רב חסדא על הארץ בשיטה אחרונה א"ד בסוף שיטה ואיכא דאמרי בתחילת שיטה מאן דאמר בסוף שיטה כגובה שמים על הארץ ומאן דאמר בתחילת שיטה כי היכי דמרחקי שמים מארץ אמר רבי תלכו חזינא ליה לרב הונא דכריך ליה מאחר כלפי שמע ועושה פרשיותיו סתומות וכתבו התוספות קצת קשה דנקט לשון רבים ואין שם כי אם פרשה אחת ושמיא משום על הארץ דבסוף שיטה אע"פ שאין כתוב כלום אחר כך עכ"ל וקשה אם כן לוכח מיניה דבסוף שיטה כתבן על הארץ ר"ל רב חסדא מולא פליג עליה דרב הונא וע"ק דה"ל לאיפכא עושה פ' סתומות וכריך לה מאחר כלפי שמע דמתחילה כותב ואח"כ כורך וי' לדנותן טעם דכריכו למה עושה פרשיותיו סתומות דהיינו על הארץ בסוף שיטה ומשני משום דכורך מאחר כלפי שמע (כלומר מ"ס דר"ז לכורך מאחר כלפי שמע) ואובחחילת פתיחת המורה וידמנו על הארץ (לכך) לכן עשה פרשיות סתומות כלומר שכתב על הארץ בסוף שיטה כדי שיראה יחד השמים על הארץ אמנם הבא לכורך משמע כלפי אחד יכתוב על הארץ בתחילת שיטה כדפירש כי היכי דמרחקי שמים מארץ כו' והנכון אצלי כי השמים מורים על החיים אשר משם נחצבו הגשמות שהם חיים וקיימים לעולם והארץ על המות אשר משם נחצב הגוף שהוא כלה אם כן כל כמה דלא פגע בעל הארץ עדיף טפי ואפשר לפעמים היו לוקחים אותם התלמידים להתלמד בה בבית רב הונא ולכן כרכי מאחד כלפי שמע ועושה אותה סתומה מטעם דכתבו וסמך על כגובה שמים מעל הארץ אמנם בכתבים אחרים שאין דרך להתלמד ולקרות בה כלל רק לקובעה בכותל בחוצה כורכים אותה משמע כלפי אחד וכותבים על הארץ בתחלת שיטה מטעם דכתיבנא ואפשר מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי לעיל א"ד בסוף וא"ד בתחילה כי שניהם או אמר והלכה ומכל מקום נהגין לכורך מאחד כלפי שמע מכתבו הפוסקים והואיל ונפק מפרמיה דרבי חלכו אך קשה לפי זה הלא מוכרח להיות הפירוש דפרשיות סתומות משום דעל הארץ בסוף שיטה א"כ למה כתבו התוספות ושמיא כו' ועוד קשה לא ה"ל ועושה פרשיותיו סתומות דנכלל בה סתימה ראשונה מאחר דאין לה קשר ושייכות לה ולא ה"ל אלא וכותב על הארץ בסוף שיטה וי"ל דה"ק אף על גב דהיו לפעמים לוקחים אותה להתלמד בה אפ"ה עשה פרשיותיה סתומות לגמרי ולא היו מנחין ריח בין פרשת שמע לפ' והיה אם שמע אלא כותב שתיהן כאילו הם פרשה אחת אע"ג דתניא כריש ספרא ומר' היו הפרשיות משמשות ליתן ריח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה וכו' ש' הלמד מן הדין מכל מקום מזה שאנו דלא היו התלמידים לוקחים אותה לקרות בה דהא נכתבים שלא מן הכתב להיות שגורות כפה כל רק היו לוקחים אותה להתלמד בה הלכות כתיבתן כגון ריח מלמעלה כו' ושיריטוט על הארץ בשיטה אחרונה ודומיה ועל זה קשה לתוספות למה אמר פרשיותיה ואין שם כי אם פרשה אחת שהיא סתומה לגמרי עם שלמטה ממנה כאלו הם אחד מה שאין כו' על הארץ אע"פ ש' שנכתבו בסוף שיטה ומורה קצת שהיא סתומה עם הבאה אחריה מכל מקום סתומה לגמרי לא הוי מולא נכתב דבר אחר כך דתניא אהו על הארץ נכתב בתחילת שיטה והיה נכתב יותר מיד אחריו בלא שום הפסק או יצרך למימר על שניהם בחד מחת סתומות אמנם מאחר דלא נכתב אחר כך מידי ולכן על כרחך הוצרך למכתב על הארץ בסוף שיטה (כדי לגמול הפסק) להורות שהבא אחריהם סתומה ומינה מוכח ע"כ שהם ב' פרשיות א"כ לא ה"ל למכללינהו בהדיא ולמימ' עליהם סתומות מאחר דסתומות לא דמו להדיא ומשני ושמיא משום על הארץ דבסוף שיטה ר"ל מאחר דעל הארץ ע"כ הוא מפ' דלעיל להניח סוף פסוק ואם כן הוה ע"כ הפניו שלפניו כאילו נתמלא דלא מצינו היכר באמצע פסוק לכן הוי הכא אחריו מיד בתחילת שיטה שלמטה הימנה סתום ממש אף על פי שאין כתוב כלום אחר כך וק"ל א"ג ל"ס דגרסי אף על פי שאין כתוב כלום אחר כך אתי שפיר טפי ור"ל אף על פי שאין כתוב כלום בפניו שלפני על הארץ והשת"א שהא דאוחבין מהא דאמר רבי שמעון בן אליעזר (ס"ז ע"א) דאיתיר"מ היה כותב על דוכסוסטום כמין דף ועושה ריח מלמעלה וריח מלמטה ועושה פרשיותיו פתחות אמיתי לורכי מ"ט א"ל הואיל ואין סמוכות מן התורה וא"ת אגנאל אמר רב הלכה כרבי שמעון בן אליעזר ר"ל דאמר מאי טעמא וסבירא ליה דבענין למיעבר סתומות מאחר דבתורה סתומות הן וכתב דפריך מטעמיה דרבי מאיר מאחר שאין סמוכות כו' דנ"ל למקשן דשעם מיסתר דהוא והדר ביה רשב"א אם כן

שאלות ותשובות פה

ט

בתורה אם פתוחות פתוחות כו' וכיון שכן הן שיהיה ס' הפתוחה בראש או בסוף אין כאן מקום להכשיר שהרי אין הכוונה אלא לעשותם ע"ד שנכתבו בספר חורר ובס' בסוף שמע איכא סתומה וכן בראש והיה כו' עכ"ל למעמוד ק' סג' ל' לרבותא לבדות דבר גדול כזה מלבם דפרשיות של תפילין צריך לכתוב על סגנון שכתוב בתורה אספתוחו פתוחו כו' ואם שינה בהם פסולות עכ"ל להלכת גמירי להו איש מפי איש מעתה נאמר דלא יצא להם זה מהדיא דפ' הכונה דלא ס' ל' דצריך לכתוב על סגנון שהם כתובות בתורה רק הם מקובלים איש מפי איש דשלש פרשיות הראשונות תהיינה פתוחות והאחרונות סתומות כהיות רך תוכחת מוסר ולעולם היכר פתוחות וסתומות דהו בסוף עורכת וז' ואין לומר שהסופרים טועים בין פ' לפ' שמצאתי בחבור א' שנקרא ברוך שאמר חברו סופר אשכנזי בזמן מהר"ם מרוטנבורג שכתב וז' כל השיטות הראשונים בין ביד בין בראש יאריך מאוד כדי שיהיה בשיטה אחרונה פתוחה כנ' פעמים אשר כו' ובפ' שמע של היד יאריך מעט כתי' ושל והארת כו' ובפ' שמע של הראש יאריך דה' מר של ובכל קצת בשביל הפתוחה שבשיטה הרביעית ופ' והיה אם שמע תהיה סתומה לגמרי בין ברא' בין ביד עכ"ל וזה פ' דבריו שהשיטות הקדמיות תהיו ארוכות כדי שיוכר הפתוחות שבסוף הפ' שהיא כשיעור ג' פ' אשר וזהו שפ' דהקבלה כתב המחבר הזה כו' כתב להאריך כתי' של ואהבת שלא שאר גליון יותר מכדי הצורך בצד שמא' ואחרי אותה שיטה ימשכו שאר השיטות עד השיטה ה' שהפתוחות בסופה באופן שתהיה הפתוחה נכרת לעין וכן בפ' שמע של ראש כו' נמצא שסוף שיטה ראשונה ובכל וכתב להאריך בה בשביל הפתוחה שבשיטה רביעית משמע בהדיא דלא שגגה היא הפתוחות שבסוף שמע עכ"ל מדפסר כ"כ בשבחו וכתב שחברו סופר א' בזמן מהר"ם ר' ל' לכן יש לסמוך עליו גם אח' כו' חספה לומר שפ' דהקבלה כת' כו' הרייש לסופרים אשכנזים על מי לסמוך ואותו מחבר היה בקי בהלכות ס' ר"ת מ' דהרמב"ם ודאי ש' טפי מינן ומכאן בחבורו והיה כימיו דהדא' ש' וכנו דהו כימי מהר"ם ומסתמא שמע מפיהם ואפ"ה כתב דיש לכוין כדי לעשות הפתוחות דבסוף שמע אע"פ דכת' בהדי' בסוף דבריו ופ' והיה אם שמע תהיה סתומה לגמרי בין בראש בין ביד עכ"ל ל' להחלק שמינין לדורע שהפרשה פתוחה או סתומה יש להניח בסוף כדלעיל ויש לפסוק כותיה כמו שפסקו ז"ל כשמואל וזכר נחמן בדיני הלכות דיינים ונחתי לעומקא דדינא ה"ה ספרי ביריהו נחתי לעומקי כפרש מאד דהו בזמן הגדולים ובזמנא דשמש (הייתה לו זכות וסך קנל) (ומ"צ אינני מחליט הדין פ' ואפרס לקמן) שהפליגו כשרים קף או מינין החלק בתחילה נס אפסר לז' דה"פ אמת ותלמידה הסופר אס' כונה מניח היכר כל הפרסו' פסוק וס' דה"פ אמת ותלמידה הסופר אס' כונה מניח היכר כל הפרסו' ופסוק מדינא דלא יכין מקצת נסוק ומקצת בתחילה דישתנה המכון לזכר דלא ידעו איו סתומה או פתוחה או אדכתרה קאי או אדקמא וק"ל) ותמהני שכתב הרב ז"ל משמע בהדיא דלא שגגה כו' וצריך לתת לב כו' ויראה לי ונמשכו הסופרים האשכנזים אחרי דעת התו' כו' עד ואם כן גם בתפילין ראוי לעשות פתוחה כו' כל זה משמע שבא להדין המחבר הנ"ל והלא כתב המחבר בהדיא ופ' והיה אם שמע תהיה סתומה כו' נמצא שצ"ל במיב אדירים והעלה בידו הדי' ומאד מנוגם אצלי הדי' משען דרצה להכניח מהתוס' עד שיערך לקרות עליו משענת קנה רציו עכ"ל לא באתי להאריך בכיטולו אפסכדי שלא ליתן פתוחות להמיר דלחכי פסלי רבנותא אס' שינה ופתח סתומה פתוחה פן יבא לעשות פתוחות סתומות כדכתב מהר"ם שונצי' גר' ואמר אני מאחר דפתוחות לא יעשה סתומות גופיה הויה כמו גזירה אטו ס' מ' דלא כתוב ולא רמז לא גורין גזירה לגזירה וק"ל ועוד במחילה מכת' סכרא וזר' היא זו למימד דיש לגזור אם כתב סתומה פתוחה אטו יבא לשנות לעשות פתוחות סתומות דגזירה היא לא אשכחן תינחאי דהו עוד איוה פ' גבי תפילין שפסולה אי כתב פתוחה הוה מקום לגזור כפ' יהיה שגם כן מצוה בסתומות למפסלה בכתב פתוחה אטו אותה פ' כי היה דרכם ז"ל להשוות מדותיהם כדי דלא ליתיה חזקון למיטעו להשוות לקולא אמנם כשיטעו לעשות מסתומות פתוחות היינו משום שרצו להשוות כתיבתן והיו שוב לא יטעו בהפכו וק"ל ואפשר מאח' דפתוחות ש"ד ומסקנת התוספות והרא"ש במוזוה ספרי דידן נהוג בפתוחה גזירה אפ"ה ג' ראשונות דפסולות אי עבריהו סתומות אף אי מפרש דהדיכר הוא בסוף כל פ' ופ' גם א' למעט דרבנותא משום דגזיר' אטו ס' אס' פן במוזוה נמי ה"ל למיגזר לפן אצטנא אס' קבלה נקבל ואם לדין יש להלוק ולחלק כמו שכתבתי וכו' שכתב עוד בעה"ה ומ' דמתוך דברי התוספות משמע דמצוה מן המוכרח לעשות פתוחות לא היא כדכתב הראש שהבאתי לעיל ועוד דא"כ ק' מנ"ל לתו' דבאו לפרש דכיון דב' שיהיה דאף סתומות עדי' דלמא ה' פתוחה מראשה פשיטת

פתוחה ופתוחה מסופה כשיעור פתוחה כלומר אלו הוא דהוויין פתוחות אבל פתוחה מכאן קצת ומכאן קצת סתומה הויה לפסול אלא ש"מ דס' מצוה מן המוכרח בסתומה כמו שהם בס' לכן לרבותא פירש בסתומה גמורה ואפ"ה יש לעשות לכתחילה וכו' דוק לאריך ניסא מכתב ודבר תימה כו' ויראה לפרש כו' רק דלא ה"ל רק או פתוחה באמצע ומכאן ומכאן פתוחה (ז"ל סתומה) והיא מכאן ומכאן אסתומה דכתב הכי קאי ולא אפתוחה דקמיה דההיא פתוחה באמצע איירי דהא לא הוה ק' ל' רק על שקראה פתוחה ולא יתכן והא חזין והא דקאי לפרש מילתא דרב כו' והא דקאמר בתר הכי ואע"ג כו' הוה יכול למימד בקושיא ויהיה פ' הסתומה איך שיהיה ולא תלי הא בהא וע"כ צ"ל דקודם פ' זה ה"א דקאי לפרש מילתא דרב בהיפך פתוחה מראשה או כו' הוא דהו פתוחה ויכול לכתוב אבל פתוחה מכאן ומכאן סתומה ואין לכתוב השעם פתוחה לא יעשה סתומה כדלפני לכן הקשה רא"א שתקרא זה סתומה ותרצו ז"ל כו' פתוחה באמצע ומכאן ומכאן סתומה וזמנה אי אפשר לפרש דר' דאין לכתוב משעם דהו סתומה דא"כ הו עיקר חסר מן הספר דה"ל פתוחה מכאן ומכאן סתומה סתומה דהא עדיין לא פ' מהר"ל שיהא דינה של פרשה זו דסתומה דקאמר ר' שנתכבה השורה בכתב לכן ה"ל פ' עכ"כ סתומה אלא עכ"כ ר' לא וא"כ ש"מ דבא לפרש מילתא דרב באופן אחר ממא' דס' מעיקרא וע"כ הקשו בסוף ואע"ג ולפ"ז ש"מ דס' דסתומה תהא פסולה א"כ לפי מאי דמתרין נעליה חד דגא למישיטת בדיעבר דמ' מ' לכתחילה טפי עדיף בפתוחה יש לדחות דלחכי קאמר דבא לפ' מילתא דרב משום דהו ק' מאי קמ' ובהאי ומאי ענינא לכאן בשלמא אי הוה פ' דמסי' באמצע השיטה ומסיים באמצע השיטה שתחתיה נחא דקמ' דסתומה כי האי מזו כ' דיוצאים בה דמקרי סתומה אף למ' בעינן סתומה ומקרי פתוחה למ' בעינן פתוחה לפי מה דס' דהתו' משעם דלא גרע אבל לפי מה דפ' הוא סתומות גמור א"כ ה"ל לעיל אחת סתומה לכן עכ"כ צ"ל דבא לפר' מילתא דרב דר' אף פתוחה ואי איכא למידקמתו מהא איכא למירק דכתבו ז"ל אע"ג דבעלמא מקרי סתומה פה ג' ר' א"כ ה"ל למפסול משום פתוחה לא יעשה סתומה ומשי' לא חיישינן גבי מוזוה כיון דשעם משום דאין זה מלכא כו' כלומר שאין הפתוחה במוזוה משום צורר הפתח אלא משום דאין זה מקומו אין פוסל ומר"ד למיפסל ש"מ דס' מצוה מן המוכח והא אי אפשר מכתב הרא"ש דפסקר כמ' אף פתוחה ש"מ דס' דהתו' ס' למצוה בסתומות וכדי להרצם נאמר דז"ק אפ"ה לא ה"ל למעב סתומה לכתחילה וזה אמרו ואף ע"ג דבעלמא מקרי סתומה כה"ג בפ' וזמני לא חיישינן גבי מוזוה דכיון דשעם דשרינן למיעבר פתוחות הוה משום דאין זה מקומו וכלא הכי הו' אסרינן וגבי תפילין דיוקא גזרינן למיעבר פתוחה כיון דליכא קפידא אטו אחרינ' מש"כ במוזוה והשתא א"ש מדיוק דאמר לא חיישי' גבי מוזוה דלא ה"ל גבי מוזוה רק לא חיישי' הכא דהא במוזוה קיימ' אלא דדקדק גבי מוזוה הוה דלא חיישינן אבל גבי תפילין חיישינן ש' מדכתפילין מצוה בפתוחות יש לדחות דהתוספות אליבא דר' כתבו הכי דלדידיה פרשת ודוה כתובה קודם שמע בשל יד על קף אחד וכן מנחנן בבתים בשל ראש מעתה נתכסלה הסתומה דמסוף שמע המורר ע"ל והיו דלחיו סתומה ופ' אחר דקודמת להעוד דפתוחות דבסוף הויה כי יביא מורה עליה דלחיו סתומה לכן עכ"כ צ"ל דס' ל' דיש לעשות פתוחות אבל לדין דס' ל' כרש"י לא וק"ל ומה שכתב ז"ל שידוע שכל האשכנזים נמשכי' אחר התוספות עכ"ל אמת שכתב מהר"ם מרוטנבורג ז"ל שדרבו היה לפסוק כה"ה ז"ל היכא דלא פליגי עליה התו' מכלל דיש לפסוק כה"ה ז"ל משעם דאיתו הו' בקיאים בספרים יותר מכל אדם אשר על פני האדמה וכו' דלפני עלי ודאי טעמא רבה איר' להו' ומונה דהלכה כהפוסקים כהרא"ש והמרדכי ודומיהם דהו' בתריהו וזכר' כרפלי' עליהו דמ' ש' הלכה ככתרא' הויה הוא טעמא דקמא ואפ"ה פליג ש"מ דע' דלית בה משא' אבל קמא דלמא אי הוה שמע טעמא דכתרא' הויה חד בה עכ"כ יש לפסוק כה"ה ז"ל דלא פליגי פוסקים עליהו אמנם הכי דפליגי (פוסקים נדל' כה"ה ז"ל המרדכי עליהו) הלכה כותיה וכן קבלתי הלכה למעש' מארזי מאי אבי הגאון רבן ומאורן של כל בני הגל' מהר"ר שלום המכתה שג' קצ' לה"ה מ' אשר העמיד תלמידו הרב' מסוף עולם ועד סופו מפ' חיים ומימי שותים וחי נפשי עולמים רימנין פגיאין בקשתי עם הרבה למורים ממנו שיעשה פוסק והשוכח היתה מחמת רוב חסירותיו וענותותו אשר היה עניו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה ואמר ידע אב' דשוב לא יפסקו כ"א כאשר אכתוב משעם דהלכה ככתרא' ואין רצוני שיסמכו העולם עלי' לכן היכא דאיכא פלוגתא ביני רבנותא והו' יכריע או לפעמים יחלוק ואין לדין כי אס' מה שענינו

שאלות ותשובות בה

בקרן דאין משלם מתחלה רק חצי נזק אלא ש'מדר' מאמר' קרן יוכיח שאין תחילה עשייתו לנזק ומשלם ח'נ' מטעם שאין מועד מתחלתו ואף אני אביא שן שמשלם נזק שלם מתחילתו כיון שהוא מועד מתחלתו וכן לוכן ק' על כל מה שפי' שם ומתירין כך כי בקל נזק לומר יוכיח רמז לדבר בתחילת דין צריך למתי בק' מש'כ' בסוף דין וא' ת' לפי מה שכתבתי דמר אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי מכ' ש' ק' דה' להרא' שובנו והמדרכי להביא דברי בעל העיטור ולחלק כנ' לוי' לברי' לא לירי' למטע' ולומר כיון דכשנכרתין בד' קלפי' האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כדכתבתי א' כ' ה' א' ה' נ' אי עבדי מפתחות סתומות נכשיר מה'ט ואינו דווקא סתומה יש לעשות פרוחה כיון דאיכא עור טעמא דאין סמוכות ברורה מש'כ' בפתוחו דאין לנו שום טעם למעכד סתומ' וק' ל' לכן לא פסיקא להו למיתני בפ' אמנם רמז על זה הרא' ש' ובנו הטור א' ח' ו' ל' הרא' ש' ועשה השיטות שוות שלא תהא אחת ארוכה ואחת קצרה ועשה כל הפ' פרוחות מלבד האחרונה עב' ל' וק' דהל' ל' ועשה הפ' פרוחות מלבד האחרונה ולא הל' ל' כל' ואנב אורחיה נפרש מה' ענין עשיית השיטות שוות אצל זה דהל' ל' גבי הנהו דמשו' זה אלי ואנוהו וכן ק' על' ל' מור' א' ח' רכתב ו' ל' ועשה השו' שוות שלא תהא אח' נכנס ואח' כו' ועש' כל הפרש' פתוחות דהיינו שיאשר בסוף השיטה חלק כרי' ג' תיב' של' ג' אותי'אי בתחלתו חוץ מפרש' אחרונה שיעשה סתומה עב' ל' א' ה' ל' כהרמב'ס' והמדרכי דכתבו כהרי' ג' פרשיות הראשונות כולן פתוחות כו' אלא ה' פ' עשה השיטות שו' כו' כרי' להראות לעינים פתוחות שבסוף כל פ' ופ' וכל זה להורות דצריך לעשות כל הפרשיות פתוחות דרשיות שוות הוא בכול' חזא אומר ויעשה כל פרשיות פתוחות מלבד האחרונה לפעמים כשהם נכתבו בקלף א' וכפ' ואפשר דגם הרמב'ס' והמדרכי רמזו על זה כאמ'ס' וג' הפרשיות הראשונות כולם פתוחות ופ' אחרונה שהיא והיא אם שמוע סתומה דק' תרתי למה לידל' הל' ל' רק (ופרש' אחרונה סתומה) וכי תימא דאנב אורחיה בא ללמדינו דפרשת והיה היא אחרונה ולא שמע מ' קשה דלא הל' ל' רק וג' פרשיות הראשונות כולם פתוחות ופ' והיה אם שמוע סתומה דממילא שמענין שהיא אחרונה אלא ה' פ' וג' כו' פתוחות ופ' אחרונה נמי ופעמים והיה אם שמוע סתומה כרפי' ומ' מ' משום תיקון לשון אמרין שהיא והיה וק' ל' . ובר מדין לא ידענא מאין לנו לפסול אם שיע' דהא הרא' ש' ובנו לא כתבו ואם שיע' פסול רק ועשה כו' דהיינו לכתחלה יעשה ג' ראשונ' פתוחות מלבד אחרונה שיעשה סתומה אם יצא ולא גזרין שלא לעשות סתומה אטו' ראשונות אבל אי עשה פתוחה טפי עדיף מאח' שאין סמוכו' בתור' וכרי' שלא להרבות מחלוק' בישראל יש לפרש הכי' . גם דברי הרמ'ס' והמדרכי שכתבו ו' ל' וצריך ליהרר בפרשיות שאם עשה הסתומה פתוחה או הפתוחה סתומה פסול' ושלש הפרשיות הראשונות כולן פתוחות ופ' האחרונה שהיא והיה אם שמוע סתומה עב' ל' . וק' איכא מיבעי' ליה וג' כו' פתוחות ופ' כו' סתומות ואם שיע' פסול דעת' ק' טובא חזא הארכיל ללא צורך ועוד למה דיבר בחירוש שלא כדרכו' קעין קושיית התלמוד תנא אהיבא קאי ועל' מה אמר ואם עשו כו' ועוד מה צריך ליהרר איכא למשמע לכתחילה כיון דאם שיע' פסול בדיעבד . אלא ה' פ' וצריך ליהרר בפרשיות ר' ל' לכתחילה יש לו ליהרר בפרשיות שכותב בתפילין לעשותן כמו שהן בס' ת' אם פתוחה פתוחה ואם סתומה סתומה שאם עשה הפתוחה סתומה או הסתומה פתוחה פסול ה'ס' ושלש הפרשיות הראשונות כולם פתוחות בס' ת' ופרשה כו' סתומה בס' ת' לכן יש ליהרר לכתחילה וק' ל' . ומ' מ' ל' לענ' ד' דלא בא להוריר רק על ה' הראשונות שלא לעשות סתומות מאחר שהם פתוחות בתורה ולא על' האחרונה שהיא סתומה מאחר שאינה סתומה בתורה ומה שהזכיר שפ' אחרונה היא סתומה בס' ת' היינו לעני' שיוכל לעשות סתומה אם יצא וכדכתבנו לעיל כרפ' הרא' ש' ז' ולעולם נמא דיותר טוב לעשות פתוחה נזירה אטו' ג' ראשונות דצריך להזהר לעשות פתוחות וכדכתב בע' ה' ז' ל' דיש לעשותה לכתחלה פתוחות אף דלא מציע בתלמוד בבלי ויר' דבר מזה גבי תפילין רק גבי מוזה' . ומסק' דיש למעבדינו סתומ' ודיינו משום דנכתבו על קלף א' בעמוד אחר ומ' א' עבדינו פתוחות ש' דמאחר שאין סתומות בתורה . מה'ט' יש להכשיר גם גבי תפילין ואי הוה שום פסול גבי תפילין בדיעבד סתומה פתוחה הוה ק' דלא ישמש בשום מקום למימר שהם פסולים וקא' נמי דכשרים מרקני בפ' הבונה גבי ס' סתומה לא יעשה פתוחה כו' ש' דבתפילין לית לן בה דאל' כ'ק' לאשמעינן גבי תפילין מטעם שצריך למחבן כמו שהם בס' ת' ק' ס' ע'צמה וק' ל' . וא' ת' תקשי לאשמעינן גבי מוזה' למאן דרני סתומה וצ' דסתומות דוקא והיינו נמי מטעם דצריך למכתב כמו שכתב בס' ת' וא' כ' מ' ש' ס' ת' . וא' ל' לכתחלה דוקא בני פתומות מאן דחני סתומות ומאן דחני פתוחות ד' ל' אף פתוחות לכת' זה לפי מ'ס' דהר' הר"י

שיענינו ראות' לכן יעשה כל אחד בפ' הוראת' שעה כאשר עם לבבו . ומה'ס' לא עשה נמי רבו הנאון מהר' י' שום ספר גם שום תשובה ששלחו למרחוק לא העתיקו בכיתם אלו הנאונים מה'ט' אף כי היה נחשב בעיניהם כיוהרא ואשוב למה שהייתי בוואמר דיותר תימה לי על מהר' שונצי' הא דכתב ו' ל' מיהו אנ' לדירן כו' ועוד שאנו בכל דינ'ס' נמשכים אחר הרמב'ס' והנאני הרבה מה שכתב ב' מש'ס' הר' א' אסאן הסופר שרב א' פסל כל התפילין שהיו עשויים על דעת הרא' ש' כיון שהם'ט' עשויל ע' ד' הרמב'ס' כו' דשאני התם כיון דבס' ת' הסתומות מתחילות באמצע שיטה אם יתחיל הפ' של תפילין ג' כ' באמצע שיטה יהיו סתומות לדעת הרא' ש' דהא צריך למיעבדינו על סגנון שהם בספר תורה שהפתוחות מתחילין בריש שיטה מש'כ' בפ' והיה אע' פי שכם'ט' ת' הוה סתומה לא הוה פ'ל הרב ה' ל' מאחר שאין סמוכות בס' ת' וכדכתב מהר' שונצי' בריש דבריו ו' ל' אלא הוקשה לו לרב על ענין א' שהיו משתדלין לעשות תפילין שלהם שהיו כשרים כיון להרמב'ס' בין להרא' ש' והיו מסיימם פ' קדש ופ' והיה כי יביאך באמצע שיטה ומתחילין שוב בראש שיטה ופ' שמעו היו מסיימין בסוף שיטה ומתחילין שוב והיה אם שמוע באמצע שיטה כו' והיו סומכין בכשרות פרשה האחרונה והיא כפתוחה לדעת הרא' ש' כו' ובדאי דסתומה שעשה פתוחה שייך לאכשורי משום דאין סמוכה לה בתורה כו' עב' ל' ל' כיון דלהרמב'ס' היא סתומה וכול לכתוב כן לכתחלה אע' ג' דהרא' ש' הוה פתוחה יש לסמוך על שאין סמוכות בתור' ומינה דיכול לכתחלה לעשות פתוחה כשמשתדל לעשות תפילין שהיו כשרים איכא דכ' ע' א' ל' מ' נתרעם על ספרי דירין דמסיימם שמע בסוף הרף באמצע שיטה ומתחילין והיה בריש הרף בריש שיטה דלמא משתדלים לעשות תפילין שהיו כשרים כיון לבעל העיטור ובין להרמב'ס' ובין להרא' ש' והיא פתוחה לדעת בעל העיטור שכתב לעשותן פתוחות ואפשר ס' ל' כהרמב'ס' דכשמתחיל באמצע שיטה היא סתומה ולהרמב'ס' והרא' ש' נמי כשרים משום דאין סמוכה לה ולע' ד' נראה מאחר דכתב בעל העיטור ו' ל' שכל' ד' פרשיות שכתפילין יעשה פתוחות ואין הרא' ש' ובנו והמדרכי מביאין דבריו לחלוק עליו ולמימר דלא כבעל העיטור דכתב כו' כרמב'ס' מ' דמר אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי עליה דהרמב'ס' והרא' ש' ובנו והמדרכי ז' ל' והא דכתבו ו' ל' וצריך ליהרר בפרשיות שאם עשה סתומה פתוחה או מפתוחה סתומה פסולה . וג' פרשיות הראשונות כולם פתוחות ופ' אחרונה שהיא והיה אם שמוע סתומה עב' ל' ר' ל' כשהם כותבים בקלף א' כ' עמודים וכרתניא ואם כתב בעור אחד והניחם בר' בתים בעור א' יצא כו' וכן בשל יד לכתחילה דכיון דהם כתובין בצד ו' צריך להראות שפ' הכאה אחריה היא סתומה . אמנם אם כתב הר' כ' בקלףם וכן של יד כשר' דתניא אם כתב' ע' ל' עורות והניח בבית א' בעור א' יצא ואף א' צ' לרבך כדבריר' ה'ת' כיון דכל חזא וחזא לחודה קאי ע' כ' מקרי פתוחה אף אם יעשה היכר סתומה כפ' שלפניה ובעין זה חלק המדרכי בשם ר' י' ו' ל' מסופה פתוחה כלומר אם בסוף הרף שיער שיעור יכול להתחיל דף האחר בראש השיטה ואע' ג' דכה' ג' אף באמצע הרף מקרי פתוחה מ' מ' נקט בסוף הרף לרבות' דאפי' בסוף הרף דאין ניכר כ' כ' ההפסק מקרי פתוחה וה'ט' כיון שהם מחוברים בס' ת' מש'כ' בתפילין דורא' האי לתורה קאי והאי לחור' קאי והוא בעין פ' קדש שנק' פתוחה לפי שהיא התחלה ואין קודם לה דבר לכן לא יועיל הסתמ' שלפניה כלום וע' כ' כ' לעשות פתוח' כרברי' בעל העיטור ו' ל' מאח' שאין סמוכו' בתור' כדברי ר' מ' וק' ל' ואפי' מה'ט' אנ' דכתב הר' פרשיו' של ראש בד' קלפין ועבדינו כולדו פתוח' כדברי בעל העיטור יש לעשות גם הר' פרשיות של יד פתוחות אע' ג' דכתב' להו בקלף אח' אין להתמיר בשל יד דקדושתה קלה יותר מבשל ראש דקדושתה חמורה כדשחר' חנניא משום ר' תפילין של ראש אין עושין אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין מורידים מקדושה חמורה לקדושה קלה . וכתב אע' פי שהיא קדושה קלה יש להתמיר כיון שכתובים בקלף א' מוזה' יוכיח דכתוב' אף בעמוד א' ואפי' הכי כתב ה'ר' בס' רפ' ח' ו' ואם עשאה פתוחה כשרה עב' ל' א' כ' תפילין של יד דכתבין כב' עמודים יש לעשות פתוחה לכתחלה וכי תימא מה למוזה' דהיא ק' ק' של ראש הנכתבת בד' קלפי' יוכיח . וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השה שכתב דאין סמוכות בתורה ויש לעשותן פתוחות אף אני אביא של יד וא' ת' אם כן של ראש דנכתב בקלף א' נמי לית במה הצד' . ו' ל' דדבר הלמד ממה הצד צריך לבא מתחת הרין בק' ו' כנודין דהן וק' ל' כדאשכחן טוב' ככתבא קמא בשמעתא דלכתוב דחמנא תרתי ולית איך מיני' ע' ש' בפירש' ו' וא' מ' ל' דאמר' מוזה' דכשרה בדיעבד יוכיח דתפילין יש לעשות פתוחות לכתחלה כיון דנכתבו כב' עמודים ו' ל' כה' ג' אשכח' טובא בשמעתא שהוכרתי בפירש' ו' ו' דאי כתי' בור וקין אתיא שן מינייהו הכי מה כו' שאין דרכו לילך ולהיקח חייב שן שדרכו לילך ולהיקח לכ' ש' . מה לכור שכן תחלת עשייתו עומד לנזק' . תאמר בשן קרן יוכיח כו' וק' נטארי

חתו' והרא' שרפ' ר' ל' אף ופסקי' הלכתא כוותיהו א"כ מאי האי דכתב
הרא' ש' ח' ל' ר' כ' אף פתוחות והיינו כמסקנא דשמעת' דרב
נחמן ב' יכו' והא' ליתא דהא' בה' אר' ג' מצו' לעשות' סתומ' ר' ל' לכתחל'
ואי עבדינהו פתוחות ש' ד' ר' ל' ברעבד ומאי פתוחות דקאמר רשב"א
אף פתוחות רצה לומר דאף פתוחות כשרים ברעבד' אלא י"ל דלא
ק' מירי דכיון דלא שמעינן ממוזה כי אם סתומה לא יעשנה פתוחה ולא
פתוחה לא יעשנה סתומה לכן הניגבי ס' ר' לאשמעינן תרומה וק' ל'
ואין להאריך יותר מפני טירדת בית המדרש וחבירי המקשיבים לקולי
אף כי אין דעתי צלולה ולא באתי להשיב על דבריכם רק להראות פנים
שתפילין שלנו כשרים וכבר יצאתי ידי חובתי שהראיתי פנים בכמה
גוונים שהם כשרים' וסמכו ספרי דין על ר"ת ז"ל דכתב גבי שירטוט
התפילין וז"ל כל הפטור מן הרבר נק' הריוט אם עשירו עכ"ל לכן
כותבין הכי לכתחילה ואני מחלה פניך היקרים באם למכ"ת קשה על
דברי שתודיעני ע"י הקצין הנכבד והנחמד איש מהימן האלוף כמהר"ר
ברוך נר' כי הוא יגיע לידי ואשיב כיד' הטובה עליו ואם שנית אשובה
ואודה על האמרת ומשגיאות יצילני צור ישראל' ויראנו נפלאות
בתורתו וישמחנו בבנין אריאל כה עתירת אוהב ישראל בן לארזי מורי
אבי הגאון מוה"ר שלום המכונה שכנ' וקצ"ל ה"ה המתאבל על
גולת הכותרת עטרת תפארת' ראשי ארץ ישראל שהושלך בעו"ה
ארץ בראש חדש סליו ש' ט"ז הכ"מ:

כו ועל

דבר השתוקי' אסנאמנת אמו לומ' לכשר נבעלתי להשיאו
לכהונה כבר נשפכו הרב דיואני ונשברו כמה קולמוסי' בזה
וכבר עניתי חלקי בזה (לעיל כס"ד) עוד מצאתי לדברי שאני' נאמנ' עוד
מהא דכתב המ' מ"ח מה' איסורי ביאה לגבי אשת כהן שנאסרה למ'
קודם קדושתו נבעלתי והוא ליכא אלא חד ספיקא ואף על גב דכתב
המגיד ריש חולקים בדבר מ"מ ראי' להחמיר באיסור דאורייתא ועוד
דבספר ב' י' סימן ז' כ"א מיהו דרש"פי ברה"א בגמרא לגבי הא דאמרני
סוף (פ"ק דקדושות דף י"ג) דאם נמצא האסופי במקום גוים כולי
וכתב רש"י דאם בת היא אסורה לכהן ואפילו ליכא למיחש לאסופי כגון
הא דאמרני (ב' יוחסין דף ע"ג ע"ב) משלטי הדמי' תליפתק' תלי
קמיע' כולי מיהו חישי' שמה בת גוים היא ולמ"ד גזירת פסולה לכהונה
אפי' קטנה זו אסורה לכהונה דתרי רובי בעינן ליוחסין עכ"ל ועיין בדברי'
אלו וימצאו לך דברים נכונים:

כז נשאלתי

במעשה שהיה ביעקב שנפטר וחיים לכל ישראל
שכב' והנה מינה ג' אפטורפסים על נכסי עובדיו
והמה ראובן שמעון לוי' והאפטורפסים האלו לא היו אצלו בשעת
מותו' שהיו בעיר אחרת ואחר פטירתו באו על הנכסים והחזיקו בהן כדרך
האפטורפסים ועסקו עם הנכסים לטובת היתומים וזמן מה' ואחר זמן
הלך גם כן ראובן א' מן האפטורפסים לעולמו ושכב חיים לכל ישראל'
ואז הויל נכסי היתומים ביד שמעון א' מן האפטורפסים ביריעת אב"ד
של מקום דיר' האפטורפסים וביריעת קרובה של אס היתומים אח"כ נתן
שמעון חצי הנכסים ליד לוי האפטורפס השלישי' ועמד כך זמן מה עד
ששמעון האפטורפס ירד מנכסיו ולא נשארו לו רק קרקעותיו ועתה רבים
קמים על אפטורפס השלישי ובקשו ממנו השבנות רבים ותפצם להשיג
ממנו שישלם להם כל נכסי עובדיו של מר' באומרם דמאחר שקבל
האפטורפסות עם חבירו כל א' ערב בעד הכל וחושבים דמאי' לשנים
שלוו שכל א' מחוייב הכל' ואף כי קצת פשע לוי' שהניח המעור' ביד
שמעון זה דעתם והנה האפטורפס בקש ממני לחוות לו דעתי אף כי אני
דין בדבר לא אוכל להתאפק מלענות על ריב להודיע דעתי בדרך משא
ומתן' ומה' י"ה אשאל עז' והוא יצילני משיגה:

תשובה כבר

ידוע הוא דאיתא בירושלמי דפ' שבועות הפקדון
בשנים שלו מא' שיכול לגבות מכל א' מהם ונפל
מחלוקת בין הפוסקים בפי' הירושלמי הטור כתב בס' ע"ז בשם הרמב"ם
דיכול לגבות מאחד מהם אף על פי שיש לשני לשלם חלקו שהם כערכים
קבלנים שנפרע המלוה ממני שירצה' וכן הוא מסקנת הרא' ש"פ שביעו'
הפקדון' אמנם בעל העיטור חולק וס' דאינן יכולין לגבות מא' מהן לא
אם כן אין לשני לפרוע' וכן כתב הרשב"א בתשובה' והסכים לזה נ"פ'
השואל וכן משמע מתשובות מהר"ם שהביא המרדכי ריש פ' מי שהיה
נשוי המ' כתב פכ"ה דהלכות מלוה ולוה בשם הרמב"ן דדעת הרמב"ם
כדעת בעל העיטור דאינו אלא ערב בעלמא ואין גובה מאחר כשיש
לחבירו לשלם' וכן כתב מהר"ק שורש' (פ"ג) בשם ספר אגורה
וכתב מאחר שהוא מחלוקת הפוסקים יש לילך אחר המיקל לנתבע ושלא
להוציא מא' מהן כל זמן שיש לחבירו לשלם' והאריך שם בתשובה
בור' מיהו כתב דרבתינו נהגו כדברי הרמב"ם והרא' ש' וכתב המ' מ'
פכ"ה דמלוה ולוה בשם הרמב"ן דשנים שהלווה לאורווקא אלא ה"ה א'
שהפקד לשנים נמי דינא הכי' ומעתה ארון בנדון דין לומר אף אם

כה שאלת על חטה שנמצאת על חתיכת בשר מלוח בפסת
והיה הרבה בשר מלוח בחתיכת אצל אותה החתיכה
והורה המורה כדעת הרוקח לאסור אותה חתיכה ותו לא ועמד חכם אורי
ופליג עליו ואמר דהא מעשה שאוסרים ושורפין כל הבשר שהיה בחביות
ורבים העירו ג"כ שראו מעשה כדברי המורה וכן נמצא בתו' בשם ה"ד
ישראל ברי' שכן יש לנהוג' ועתה שאלתך כיצד פוסקים לענין הלכה
למעשה:

תשובה תחילה צריכין לברר דין מליחה בשאר ימיו השנה ואח"כ
נוכל ללמוד משם דין חמץ בפסח אמרינן במסכת חולין פרק
כל הבשר (דף ז' ט"ז דף ק"א) ובפסחים פרק כל שעה (דף ע"ו)
מליח חרי הוא כרוחח' וכתבו חתו' והרא' ש' שם דלא לאסור הכל אלא
כרי קליפה' וכן כתב הר"ן ע"א דף תשכ"א בשם הרא' והוכן כתב
המרדכי (פ' כל הנשר כסר דאני' ה) אמנם במדרי' סוף ג' פסק
בשם מוה"ר' והרבה גאוני' דמשערים בס' וכ"כ פ' כל הבשר בשם ר"י
הלכן והרבה נאונים וא' מכללן לשער בס' וכ"כ בש"ד וכתב (בס"ה)
בס' מהר"ם (א"ז ע"ז ע"ד) דנהיגין לשער בס' ובדאיכא ס' לא בעי
קליפה אף על גב דרבתינו טובא פליגי עליה ואוליין בתרייהו ברוב
הוכתינן מכל מקום כאן הפוס' עיקר לשווי המליחה כבישול משום דמלתא
דפסיקא היא ולא צריכין לשעור' כמו שכתב ראב"ה שצריך להעמיק
יותר בחלב שמן מכלב כחוש ודבר זה תלוי בכל פעם באומדן הדעת
לפי כחישתו ולפי שמעוניתו וזימנין דאיתי ליד מכשול' ולכך ראוי'
לסמוך

שאלות ותשובות כח כט

לשאר אמורים וחזו דבר ברור לעינים ועוד נראה דסמכו לזיון כ'ס בפסוק אדברי מרדכי שכתב (פ' כל שעה) כל מקו' שיש בלאזה צד להתיך אע"פ שאנו מחמירין לרזן בפסח במשורו מ"מ כשיש עוד צד להתי' סומכין אדברי השאלות דרב אחאי שפוסק דחמין בפסח כ'ס ואין לך צד היתר גדול מזה שרוב החכמים שאנו נגדרים בתרייהו ס' לראין הטעם מתפשט במליחה (וכן תאזינו שנוכחין לעינין חסה הנמצאת במנה שאוסרין אות' מזה ומסירין אותה ח"כ כי נוגעים בה אע"פ דיש חסרין כל המצות ש' מסירין ח"כ אותה מזה עושים כיון פסחה לאסור אותה מזה ותו לא וכן נראה לעשות בנדרין דין) ועוד נראה דסמכו אדברי המרדכי שכתב דיש כל שיערדיש להקל משום שמחת י"ט ולפסו' כ'ס בפסח וא"כ בערין דין ה' ה' דהמור' כרין הורה כ"ש שמורה"כ שהוא בתראי טפי והיה אחד מהר"א וכתב שכניש לנהוג ורבי' העירו שראו כך מעשה ואמר דהמקול לא הפסיד והמחמ' יתמיד בשלו ולא בשל אחרים כי דבר זה הוא הפסד ממונ' ישראל והתורה חסה על ממונ' ואף הרוצה להחמיר יפסוק כמו ששמעתי שהורו ג"כ מקצת החכמים הראשונים לשרוף אותה חתיכה ולהשרות האחרות עד אחר הפסח * וכן כתב המרדכי בשם ר"ת שהיה רגיל להורות כן בחסה הנמצאת בתרגולת בפסח * ואף יזאנו מחמירין באותה חתיכ' כדעת הרקח מ"מ הוביל דלא להוסיף עלה להצריך לשרוף אף שאר החתיכות ויש לחוש מפני החסרון * ובאמת שאני תמה על המצריכין לשרוף כל הבשר הנמלח עמו שאף אם נורה להו בט' זמניהו מכל מקום היה להם לחוש מלשרוף הכל ולהתיר לכל הפחות בהנאה כמו שפסק המרדכי סוף כל הצלמים שמצין בפסח שאסור בהנאה של יל' פדיון להוליד דמי הנאה לים המלח ומותר להנות מן השאר וכן כתב הר"ן פ' השוכר את הפועלים לעשות עמו בין נסך ואע"פ (דנארכי ס' כל שעה ע"ג) כתב בשם ר"י להצריך כל התרגולים שריפה * וכתבו מהר"א ומהר"ב דכן נוהגים מכל מקום ראוי' הם המתיירן להתיך שאר החתיכות בהנאה * ואם נקפל כל תנאי דעלמא להדי' להחמיר באסור דרבנן לאבר ממונ' של ישראל והמקול וחס על ממונ' של ישראל וחש ג"כ על כבוד קונו יתענג על רוב שלום * ועכשיו אישים פני נגד החולק דאף אם נורה לו בטעותו אין שייך להלוק בדבר כזה ולהדיר עוכרא שכבר הורה המורה באסור דרבנן וסמך על רוב המקילין ופסק בדברי הפוסקים המפורסמים ובווראי שדבר חומראו אי אפשר לכבדו בשקלא וטריא דגמרא רק חשש חומרא בעלמא ואין לחלוק בזה ולא יחושו למה שאמרו בירושלמי והביאו (בנימין) ואז חסס שהתי' אין חזירו שזאי לאסור) וכן משמע (מהר"א פ"ק דע"ז עיינ' ע"ס' רמ"ב ז' ד') ובווראי שעל ענין כזה נאמר * ועו' אמרו פ"ק (דחולין דף ו' ע"א) דרבנן עבדינן עוכרא והדר מותבינן כמו שמביא שם מעשה דתערובת דמאי' כ' ועוד אמרו בדרכנן הולכים אחר המקיל * איני רואה בחכם זה אלא שחפץ להשיג ואלו להורות * ואי טען משום מנהגא אינו מנהג שמתפשט ברוב המקומות וא"כ אם א' הורה כך לשיעורו לא מקרי מנהגא כמו שהאריך בזה בתשובת מהר"ק * ומי יעיד הוראת החכם ההוא אלא לא צורך שעה היה ולא שבקינן גמ' ופוסקים שלנו לילך אחר שחש לדבלי שלהם (וכן הסכים בזה מהר"א פ"ד וכו' מהר"א פ"ד דלזין חסדי' לדבלי המחמירים ואין לאסור אלא אותה חתיכה * כן נ"ל) הכותב והחושב ב"א ימים למכ' שנת ש"ט נאם משה בן לא' ישראל שלי"ט הנקרא משה איסר'לש מקראתא :

במ עור

כט עור אחרת נפל בין ההכמי' הג'ל בעשיית הסוכה שהמור
הג'ל עשה סוכה ברחוב היהודי'. שכל לילה דלתות'
נעולות והיא כמבוי סתום שהרבה יהודים בוקע' בו וצטרות פתוחות
לתוכו והיה לסוכה ד' מחיצות סגורות בפתח * והיה בין דף לדף אייר תוך
המחיצות * בפתח מנ' ואפשר שלא היה טפח בין דף לדף רק שהיו יכולין
להכניס מחוץ לשם די אבל בפנים היו תלוים סריעים המצוירים לחוץ
מפני הרוח הנכנס בין הנקבים * ועמד החכם החולקואמר שהסוכ' פסולה
מכאן שראה במהר"ל שהביא דברי המדרכי סוף (פ' היסן) דאם
עשרה סוכה במקום הראוי להצטער באכילתו או בשתייתו או בשינה
כגון שירא מן הגנבים ולסטים לא מבעי' ולא מפטר בה * אלא אפילו אם
באכילה ושתייתו אין סכנה אלא בשינה לא יצאה ידי חובתו כלל אפילו
באכילה דהא כעין דירה בעינן וכיון שאין לעשות בה כל צרכי אכילה
ושתי' ושינה מתחלה לאו סוכה היא כיון דלצטרא קיימא עכ"ל המדרכי
וכן הוא בהגות מיימוני והנה מהר"ל הביא דבריו אלו בקצרה וז'ל
ויעשה הסוכה במקום שיוכל להיות חמדי שם הן ללון הן לאכול כגון שלא
במקום טעופ וסדרון או במקום כבנת לסטים וגנבים * האז אפילו ידי
חובת אכילה לא יצא מאחד דאינו יכול ללון שם עכ"ל ואמר החכם
החולק עשאה במקום שהגנבים יכולים לגנוב משם הסוכה פסולה *
כי כן הבין דברי מהר"ל ואמר שבכל מקום שמותר בתלמוד שבפרוות
מנ' אמרינן לבדד ושסוכה כת' ב' מחיצות כשיד' הכל מריי שעומדת
בחסר

לסמוך אבעל השערים שראה מעשה רבקה פעמים ומעשה רב אפילו
יחד נגד רבים בראיתא פ' כמה מליקין עכ"ל. וכן פסק האגור (ס'
אלף ר"ח) בשם מהר"י מולוכין פסקו מהר"י ויוויל בתשובה. והאימ'
היתר הארוך (כלל י"ד) דמליחה בס' אמנם בית יוסף (ס' ע' וס'
ק"ה) כתב בספרו דנקטין דסני ליה בקליפה בחלב כחוש אבל בחלב
שמן צריכים ס' אלו הידני מצאנו לעניין אסור הנמלח בשאר ימות השנה
עם התר. והמנהג באלו המדינות לשער בס' כרביי מהר"י אי"ל
והאחרונים שהסכימו בס' והנה מצינו ג"כ מחלוקת וזה לענין חמץ בפסח
כמו שכתב המרדכי ריש כל שעה על חטה שנמצאת על כשר מלוח
אין אסור אלא כרי קליפה. וכן כתב הר"ר שמואל מפלייא בשם
יב"א ושוב כתב בשם חכמי נרבו"ה ומשור' יודא לאסור וכתב דכל
קרקמנים הושיו דברי ומצאתי כתוב בשם מהר"ם דאינו אסור אלא
בדי קליפה עכ"ל ונראה והאוסרין לא אסרין אלא אותה חתיכה כמו
שכתבו (טור ח"ס ק"ס ט"ו) והרא"ש שכתב ספר הרוקח תרנגולת
שנמלחה בין תרנגולת אחרת ומצאה חטה על אחת מהן אותה תרנגולת
אסורה כי נתרבבה החטה וחמץ בפסח במשורו והשאר מותר'. והרא"ש
חולק וסובר דסני ליה בקליפה. וכן כתבו הגהות מיימו' (פ"ח נסס
ס"ק) ומאחר שכתב דכל הקדמונים הושיו לאסור וידוע שבעל הרוקח
חיה מן הקדמונים ומאחר שהושיו בדרך שמעיין דאף למאן דמחמיר אינו
אסור אלא אותה חתיכה ולא יותר ולא מצינו שום פוסק שיחמיר ביותר
מזה ואילו הכי לא היה שתיק בעל הטור מיניה להביא דעתו שהרי כאן
במור א"ר רצה להביא כל הדעות מאחר שהביא דברי בעל הרוקח וידוע
דלא ס"ל כוותיה דהא (נעור י"ד ס' ע' ו"ז וק"ה) פסק סתמא
דמליחה סני ליה בקליפה ש"מ שכן דעתו ולא הביא דברי בעל הרוקח
אלא להביא כל הדעות וא"כ אם היו עוד המחמירים יותר היה מביא
דעתיהו ומדלא הביאן ש"מ דלא מצינו שום חכם שיחמיר יותר כזה
ואין להקשות מאי טעמא דמאחר שבכל השנה פוסקים בכל מליחה בס'
אם כן שמעיין שס"ל שנותן טעם במליחה והטעם מתפשט אם סני הויה
לנו לדורות בפסח במשורו כמו בכישול איכרא שחור דעת חולק. אמנם
כי דייקנן נאמר שאין לחוש לזה מכח הרבה טעמי' ומוכרחים לו טעמי'
א' דא"כ תקשה לדע' בעל הרוקח וחכמים שסוברים כוותיה דרמאיסור לא
החתיכה ע"כ ס"ל דטעמו מתפשט במליחה כמו בכישול ולא סני ליה
בקליפה. וא"כ אמאי מתיר שאר החתיכות אלא ע"כ צריכים לחלק כמו
שאבא אי"ה דהא דאסור משורו דרבנן. ואפשר דס"ל לבעל הרוקח
וסיעתו דלא אמרין באיסור דרבנן שהאיסור יוצא מחתיכה לחתיכה
ע"כ מליחה אף אם לא היה אלא ספק. ומכל מקום יש להקל באיסור
דרבנן מכח ספק כמו שמקילין בציר דגים טמאים דרבנן (ועל כרחינו
ז"ל שם חילוק בין מליחה לבישול דהרי חתיכה שנפלה לתוך הצייד אינו
אסור רק מה שנתקד הצייד מה שא"כ בבישול וא"כ על כרחינו צריכין לנו'
לדבני כח מליחה שאינו אלא מדרבנן לא דמי מליחה לבישול לענין איסור
דרבנן וה"ל לענין אסור משהו דרבנן וזאת הראייה כ"ל ראיה נכוחה
לא יחלוק עליה רק אפצקס) ואע"ג דבשאר ימות השנה אין נוהגין כן
כמו שכתבתי לעיל בשם מהר"י שרגין דין מליחה כדן בישול מ"מ
נראה להקדק מלשון שלא משערין בס' בכל ימות השנה משום דס"ל
דכי אלא שנהגו כן משום דמליחה דפסיקא היא ולא צריכין לשיעורי כו'
כמו שכתבתי לעיל לשינוי. ומשמע ואלו הכי הויה אוליגן בתר רבובותינו
דפסקו דסני ליה בקליפה ולכן הואיל ולא הנהיגו כן אלא משום מליחה
דפסיקא פסק ג"כ דאוליגן בתר ס' אף להקל. ואינו צריך קליפה אע"פ
שלאותם רבותים המצד כיום קליפה צריך קליפה אע"פ שאיכא' וא"כ
דואין משום מליחה דפסיקא נהגו אף להקל וא"כ לענין משורו ג"כ לא
החמירו והנהיגו הרבה לרין בס' מאחר דמליחה דפסיקא היא בס' לא רצו
להחמיר פעם אחר במשורו ופעם אחר בס' מאחר דעיקר דין ס' אינו אלא
משום מליחה דפסיקא (ועוד דהיי"ק פ' כל שעה והרמב"ם ס"ה מה'ל'
קמץ ומזה) כתב דואין לאסור בחטה שנמצאת בתכשיל אלא דוקא
בתכבוע החטה ממש וא"כ כי לא נתבכע שריא לגמרי לדעת' ואף כי
המרדכי כתב דיש איסורים מ"מ סני לן איסורים אותה חתיכה כי לא
נתבכע החטה. ועוד אני אומר דודאי כל ימות השנה לא נוהגין בס' רק
ברב דאיכא למיחש לחלב או כרבר שיש בו חשש שומן דמפנפע דהא
בהריא אורנין פרק ג"ה (דף ז' ע"ב) דמליחה אינה רק בצליה
ודאינה אסרת רק בקליפה כמו שנבאר שם גבי אטמת' דאימליחו כו"ה
וא"כ איך אמרו לשער בס' נגד דעת הגמרא אלא ע"כ לא הצריכו' רק
לגבי חלב דמפנפע דלא בס' בצלי הוא בס' כראמרין שם בגמרא וכן כל
דברי הפוסקים שפסקו מליחה בס' לא איירי כלהו רק לענין אסור חלב
או גבילה בחד' שחוטה דאיכא שומן ולענין זה פסקו והאחרונים לשרע'
בס' אבל באסור דליה בו חשש זה נראה דלא עלה דעת לשער בס'
נגד גמרא מפורש' בהו ולכן אין ללמוד מאסור חמץ דלא שייך ב' עפנפע

שאלות ותשובות כט ל

כא

ופלוגי שהלכו להם לעיר אחת ותצטרך להזמין עד שיבואו העדים ולכן אין חוששין לדבריו ע"כ הרי קמן אפי' אמר אברם הג"ל שקידשה בפני עדים ואין כאן אינו נאמן ואינה צריכה להזמין עליהם כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף י"ג ע"ב) עדיה בצד אסתן ותאמר כמו שהאריך ר"כ בתשובת דלעיל כ"ש שהעידו עדים על אברם שיהיה עדים ואמר שה"ר פנחס ואחרים הנקבים בשמותן בעדות הג"ל יודעים הדבר והם אומרים לא היה דברים מעולם כמו שיתבאר שאין בעדותן כלום אסכך פשיטא דאינו נאמן ודמיו לאה דאיתא פרק המדיר (דף ע"ב ע"א) לענין עברת על דת. איהו היא עוברת על דת משה מאכלתו דברים שאינו מעושרין ואמרינן שם בנמרא היכי דמי אי ידע נפרשו ואי דלא ידע מנא ידע לא צריכה דאמרה ליה פלוני תקין לי אתה דברי ואול שילי' ואשתבח שקרא ולא מבעיא לדברי הרמב"ן שכתב שם הר"ן שהרמב"ם נאמן עליה שלא תיקן לה אסכך א"ה הכא דאין נאמן נגד העדים אלא אפי' לדעת הרא"ש שכתב שם שאינה מפסדת כחובה אלא בהוכחה בעדים וכן כתב שם הר"ן בשם הרשב"א פ"מ גמ' כאן הרי הוא מוכחש בעדים ששני העדים שיהיה לומר שהם יודעים מן הקדושין אמרינן שהוא לא היה דברים מעולם א"כ אין לך הבטחה עדים נגדל' מהו וא"כ פשוט הוא שאין אברם הג"ל נאמן לומר שקדשה בעדים אלו או ע"י עדות אחרים כמו שנתבאר בתשובת ר"כ בדלעיל. ואין לחלק ולומר כבודן ודיון דהיתה משוכת גרע טפי ונאמן יותר עליה שעדיין הלכו לעיר אחת כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף י"ג ע"ב) נכי ההוא נכרא דקדיש באבנ' דכחלא ט' עד הא איכא סהרי ההוא וימא הוי שורה פרוטה השתא מידו ליתגד קמן לאו הוי דר' חנינא עדים כצד אסתן ותאמר אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא אסקלו כשביה דמנוולא נפשה גבי שביה נקול בא"א אשתאיד מהוהא משפחה פרשי רבנן מנהר משופדס' לכאביי ורבא. וכתב ר"כ בתשובת דלעיל אע"ג דלא דמינן לומר שיש לו עדים במקום אחר הכא סביר רבנן דאיכא למחש כיון דידע כוודא שהיא פשטה ידעוהו דקדשה ולכא ספקא אלא אי אית ב' קדושין שוה פרוטה ובכי הא חיישין לקלא אפי' דלא אתחיק והוצא דשביה נמי בכה"ג דשביה ודאי אלא שספק אם נבעלה א"כ שמעינן במקום דאיכא רגלים לדבר חיישין לו נראה דלא דמי כלל לגדון דיון דוראי כי ידעין שנתקדשה אלא שהספק בדבר אחר או חיישין לו כמ' שמשמע מדברי ר"כ שכל בגדון דיון שלא ידעין מקדושה כלום ואדבא חוקה שלא נתקדשה לו כלל המשוכים שאינן מקדשין עד שעת החופה פשוט הוא שאינו נאמן לומר שקדשה ואדבא כ"ל גרע טפי מאלו לא היתה לו משוכת כלל ודמ' להא דאיתא פ' התקבל נט לאשה (דף ס"ד) האומרת לבעלה נירשתי נאמנ' חוקה אין אשה מעירה פניה וכו' ואמרינן התם דאם יש עדים שמסיעין לה חיישין שמה מעירה פניה וה"ה בגדון דיון יש לחוש יותר שהיא משק מאחד שיש לו צד טענ' שקדשה מאחד שהיתה משוכת לו ולכן לא עירף משאר האומר לאשה קדשתך דאין נאמן וחו' כיון דמיתר עדים אלו הרשומי' שם בתשובת מרש"ל בעדות חם הכהן והוא חזק כפר וכל נחשו לו עוד אם אומר יש לו עדים ואע"פ שספק הרא"ש פ"ק דמצינא דלא חזק כפרן אלא כפר בכ"ד אבל אם כפר חוץ לב"ד לא מ"מ נראה דכאן כפירה בכ"ד דמי מאחד שהעיד מדור' דמת' שראו בכתבו ששלח הגה שה"ר פנחס ואברם העדים הג"ל הם יודעי עדותו והה כתב כרב הגה קראקא להראותו לב"ד שהרימוהו על כסה הגה כתיב' זו הויא כשענתו בכ"ד ותו אומר דאף הכופר חוץ לב"ד לא החזיק מ"מ נראה דאם כתב כפירתו חוץ לב"ד מחשב כפירה וכו' והכתב הרא"ש כלל ס"ה לענין טענת משמה אני כ' סוף דבר איני רואה ששם מורה צדק וחוש לקדושין אלו מכח דברי אברם הג"ל שאמר שקדשה כל זמן שאינו מביא עדים על דבריו או מכח סבלנות או קול' שיצא שהם הדברים הנשואים לכרד. והשתא אכוא אל השנית. אם יש ממשות בעדים אלו שהעידו שה"ר פנחס העיד שלא ראה שם נתינה ולא יודע משום דבר רק ראה שנשא אברם ד' ז' חובים אדומים כידו ואברם הג"ל העיד ג"כ שלא ידע שום לשון קדושין גם לא שמע שום לשון מחנה והעיד עוד שאח"כ א"ל אברם המשודך הג"ל שהוא ראה שקדש. והנה נראה מה שאברם הג"ל חשב נתינה זו לקדושין. עוד העיד שאברם המשודך הג"ל ביקש ממנו ומרד"ר פנחס שיעמדו וילכו עמו אל הכלה ועוד העיד שני עדים הג"ל שחיים וועלי היה המליץ בין המשודך למשוכת והנה המליץ הג"ל העיד עוד שראה הנתינה מידו לידה אך שמהחילה לא רצתה הכלה למול עד שאמר החתן אליה שכן סדר שהחתן נותן לכלה דורנות ואוקלן ולא שמע גם כן שום לשון קדושין או עיקר עדותן של העדים אשר אליו ראוי להרכיב כי דברים אחרים שהעידו אינן מעלין ולא מורדין כי אמרו איך ששמעו מפי המשודך איך שקדשה וזה אינו כלום כי לא על פי אנו חוץ כמו שנתבאר לעיל הנה

בחדר במקום המשתמר מן הגנבים וע"י זה פסל הסוכה והוציא לעו שהמורה יושב בסוכה פסולה ועתה צריך לברר הדין עם מי אומר כי פשוט הוא בעיני כי דברי החולק בזה הם בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא קיימין ומעולם לא עלה על דעת המרדכי' והג"ה לפסול סוכה שגנבים יכולין לגנוב ממנו דאם כן כל הסוכות שבעולם פסולה וכל סוכה דירת ערבי בעיני ואף בחדר המשומר אינה משומרת מגנבים דגנבים והוצאים כמו שאכיה אחר זה א"ה בראיית ברורות רק תחילה אומר שהמרדכי' והגהות לא קאמרי אלא במקום שהוא מתיירא לישן בסוכה מפני הגנבים ולסטים כדמכח לשון המרדכי' אבל הפתוח שיכולין לגנוב ממנו מזה לא דבר המרדכי' דכיון דהי הוא שומר הסוכה ובלילתו יכנס הממון לתוך ביתו כי אין הסוכה צריכה להיות שמשמרת שם ממנו ולא קפיד רמנא אלא על ישיבתו ולא על שמירת ממנו דדוקא לגבי דירה בעינן תשוב כעין תרורו ולא לגבי ממנו. וראייה לזה מדמכשרין סוכה המחזקת ראשו ורובו וידוע שלא יוכל לשמור שם ממנו אלא לישב בה ברוחק' ועוד ראייה מדאמרינן במסכת סוכה (דף כ"ז ע"ב) כל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת שנאמר כל ישראל ישובו בסוכות. וידוע שבכל ישראל אי אפשר שלא יהיה בהן גנבי' ואי' משמרת מגנבי' שיגנוב ממנו ועוד דכתב (ס"ו ע"ב) והביאו הגה"ת אש"ר' דהעושה סוכתו ב"ה יצא בה בדיעבד ואין בה משום סוכה גזולה. וידוע דאם עשאה ב"ה אינה משמרת מגנבי' דסתם ר"ה רבים בקניניה ואין שומר במקום המשתמר. ועוד ראייה מפ"ק דסוכה (דף ט' ע"ב) דאמרינן סיכך על גבי פסי כירא' הסוכות כשירה בשבת שבה וידוע שאין דין פסי ביראות מהני לשבת אלא במקום שרבים מצויים כמו שאמרנו פרק עושין פסין (דף כ"ב) לא התירו פסי ביראות לא לעולי רגלים בלבד וידוע שזה המקום אינו שמור מגנבי'. וכן אמרו התם פ"ק דסוכה מבין מפולש ותקנו בלחי מצד אחד ומצד הרביעי פרוץ וסיכך על גביו מהני בשבת שבה וידוע שסתם מבין מפולש בתים וחצרות פתוחים לו ואי לא רכי' אט' יותר בלחי וקורה כדמבאר פרק קמא דעירובין ובראי דשכוחי ביה גנבי' וא"ה כשרוע' כ' נראה שהחולק אין לו על מר' שיסמך כן ג"ל משה איסרלש מקראקא:

העניות השייכים לתשובה זו כבר הודפסו בתשובת מהרש"ל סימן כ"א בכתבם וכלשונם על כן לא הרפתים פה והרוצה לדעתם (יעיין סס)

עזריעם' עושה שמים וארץ והוא יצילני משנאות:

ל

מעשה היה פה ק"ק קראקא באחד שמו אברם היה משודך עם בתולה אחת באה ממרחקים לגור עמנו פה קראקא והנה לא עלה יונום יחד עד שעלו קטנות ומדיבור כיניהם ונתפרדו מהרדי'. והנה זה אברם הג"ל בא לפני דיני העיר ותבע מן הערב הקגם ונתחייב ברין ופטרו הערב מן הקגם וטעמם שהביא הערב עדים שפטרו ומחלו שני הצדדים זה לזה בתקיעת כף א"ל א"ש א"כ חזרו להרדי' ע"י שדכנים ועל זה לא נתערב כאשר פסקו מונח וכתוב ביד הערב מצד הכלה והוא המומחה דרופא' שלמה לועז. והנה כאשר ראה אברם שנתחייב ברין דהוציא עליה קול קדושין ואמר שקדשה כי נתן לה ארבע זרובים אדומים לסבלנות ועל דין קדשה והנה על זה הונבה עדיות הג"ל איך שאמר שפלוגי ופלוגי היו אצל הקדושין ושאלו את פיהם ולא ידעו מאומה כאשר רשום בתשובת מהרש"ל סימן כ"א עוד הונבה בעדיות הג"ל שאלו ארבע זרובים אדומים שנתן לה היו שאולים לו מאיש אחר ששמו יצחק כאשר הונבה העדות הג"ל:

תשובה צריכין לברר תחילה האומר לאשה קדשתך אם נאמן או לא. ואחר כך צריכין לדון בענין סבלנות אם חוששין להם ואח"כ אם העדים האלו יש ממשות בעדותן ואחר כך צריכין לברר מקיל ויציא על האשה שנתקדשה אם חוששין לו ואם מבטלין קלא. והנה בגדון זה אנו זקוקים לדון באילו ארבע אבות נזיקין. שכבודן שלפנינו כולן אדוקין. וכשיהיו דברים אלו מסולקים. מבזר שדכרי אברם הג"ל שבורים ומבולקים. בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא נחזקים. ונותן תורה לעמו ישראל בקלוב' וברקס. ינחני בדרך אמת ויסיענו תורתו להק': **גרסינן** פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) האומר לאשה קדשתך והיא אמרה לא קדשתי היא אסור בקרובותיה והיא מתרת בקרוביו עד כאן לשון המשנה. ומוקי לה התם כגמל' כאומר לה קדשתך בפני פלוגי ופלוגי והלכו להם למרינה הים א"ה אינו נאמן הרי קמן דאין נאמן לומר שקדשה אע"פ שהוא אומ' שיש לו עדים פלוגי ופלוגי וכתב ר"כ בתשובה סי' קכ"ג דאין חילוק בין שיהיה עדין לומר פלוגי הם עדי'. ובין לא יחדם. ובין שאמר שהלכו למקום רחוק בין שהלכו למקום קרוב לעולם אין חוששין לדבריו שלא תינשא משום דבריו. ואינה צריכה להזמין על העדים דאם לא כן לא הנחת כר' לאברהם אבינו שתוכל להנשא שיבא אחר ויציא קול עליה שקדשה בפני פלוגי

שאלות ותשובות ל

מנא ידערא מאי קאמר וכן פסקו כל הפוסקים ומשמע מדפריך מנא ידערא כו' ולא פריך מנא ידע כו' משמע דאע"ג דהוא מכון לשם קידושין אינו כלום מאחר דלא ידע האשה מאי קאמר וגדולה מזו כתב הרמ"מ פ"ג דאישור בשם רשב"א שאם נתן לה סתם אף על פי שחזר אחר כך ואמר דריאת מקורשה אינה מקודשת וצריך ליטול הכסף ממנה ויחזור ויתן לה כתובת קדושין וכו' ש בגרין דין שמעולם לא יצאו תורת הקידושין מפיו נגד האשה אם כן פשיטא שאינו כלום ואף על גב שה' הגדול מורי הגאון מהר"ר שבנא וקצ"ל החמיר מאוד בענין נתינת כשתיקה ורצה להראות מתוך פלפולו הגדול פ"ה הוא דפ"ק דקידושין דהיה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושה"כ שחיה מדבר עמה על שניהן ביחד ולכן צריכים שפיש אבל בקדושין גרידא חיישין כמז שהאריך בפסקו הנמצא לרבים מכל מקום הלא כל הפוסקים הראשונים ואחרונים לא ס"ל כותה וכולהו ס"ל דמימרא זו היא בפשוט ואינה מקודשת אם נתן לה כשתיקה כמו שהאריך הרשב"א בזה סי' אלה רנ"ג שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו וכן כרוב המ"מ פ"ג דאישור ואין לומר דניחוש לדברי הגאון וקצ"ל לחומרא כי חומרא דאתי ליה קולא הוא דהרי פ"ק דקידושין משוה גירושין לקידושין ולדבריו אם נתן לה גט כסתמא הוי מנורשת והוא נגד דעת כל הפוסקים שפסקו שאינו גט ואין לומר שפסקו לדברי שניהן לחומרא מאחר דהוי ב' חומרות דסתרי אהרדי ואמרין פ"ק דעירובין (דף ו') דגל זה נאמר הכסיל בחושך הולך ולכן אין לזה מדברי הגאונים הפוסקים ומחברים שדבריהם דברי קבלה ואפשר אלו היו בחיים היו משיבים על דברי הגאון הנ"ל ואין משיבין את הארי לאחר מותו ואף כי בימיו כל חכמי תוגרמא חלקו עליו על דבריו ואין להאריך: (ועוד אני אומר דנדון דידן נרע עטפי מאלו נתן לה סתמא שהרי המליץ העיד שנתחילה לא נקטת לקבל: עד שאמר לה שכן דרך שהסתן נותן להכלל דורס"ה הרי קמן שפי' שלם לסך קידושין נותן לה אלא שס' מתנה כדרך הארץ וברוך הוא שאין דרך הארץ לקדש ככה"ל אלא שנותנין לה דרך סגולות צעל"ה) ואם כן כוראי אין בו מיהוש מצד לשון זה אלא דהוא כשאר סגולות דעלמא ותו דמאחר שאמר שנתן לה לשם מתנה אף אם לא אמר כדרך הארץ לא הוי כזה רק לשון סבלנות ולא לשון קידושין כמו שכתב המדרכי סוף האיש מקדש בשם מהר"ם אם כן מאחר שנתבאר לעיל דנדון דידן לא הוי מענין לענין באותו ענין אלא שלא דיבר עמה מעסקי קידושין והלשון נרע טפי משתיקה אם כן פשיטא דאין בזה קידושין רק סבלנות שנתבאר אח"כ דינו אי"ה ותחילה אומר אף על פי שהמליץ העיד שחיה עוד עד אחר אצל הדבר דהיינו יצאה בן ליכל בהן כמו שמבואר בעדותו אין לחוש שמה אותו העד יעיד ששמע לשון קידושין וצריכה דאף אם יעיד כן אינו מעלה ולא מוריד. חרד דרוב הפוסקים הסכימו דמקדש בעד אחר אינו כלום כמו שפסקו הר"ף והרמב"ם פ"ד והטור א"ע סימן מ"ב ואפילו לדברי הסמ"ג דמחמיר בעד אחד היינו כשאין האשה מכחשת אבל במכחשת אפילו לדברי הסמ"ג אינו כלום כמו שכתב הר"ש בר צמח בתשובה וכן פסק מהר"א וסימן רי"ב ומהר"ם פד"י בתשובותיו סימן ל"ז ואף על גב דמשמע דהם סימן ל"ב דיש מחמיר אפי' בהכחשת האשה מכל מקום בגרין דרוב דוראי אין העד האחד כלום דהרי האחרים שהיו באותו מעמד אמרו שלא שמעו קידושין כלל. ולא שייך למימר ככה"ל לא ראינו אינה ראיה מאחר שהיו כולם במעמד א' שראו הנתינת וא' היה מליץ ביניהם. וכדרייק לישנא פ"ב דכתובות (דף כ"ג ע"ב) דאמרין התם ב' אמרו נתקדשה וב' אמרו לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ופריך פשיטא לא ראינו אינו ראיה לא צריכה דדיירי בחצר אחד מהו דתימא אם אית' דקדשה קלא אית' למילתא קמ"ל דעברי אינשי דקדשי בצניעה כו' והשתא אמאי לא מתרצינן דמיירי שהיו במעמד א' כשער קידושין אלא ש"מ דבמעמד א' הוי הכחשה וכן כרוב רבני ירוחם (כ"ב ח"ב) בספר חוה"ב בשם רשב"ם ופשיטא דאין דבריו של א' במקום שנים ורוב דהרי כתבו התו"פ ב' דכתובות (דף ס"ל) דאם א' אומר נתקדשה ואחר א' לא נתקדשה תנשא לכתחלה וכן פסק הטור א"ע סימן מ"ז וכן משמע מהר"ן פ"ב דכתובות שזו דעת הרמב"ם אב"ל במ"מ פט"ו משמע דלדעת הרמב"ם אפילו בעד אחד אומר נתקדש וא' אומר לא נתקדשה לא תינשא לכתחלה אפילו אם גם היא מכחשת העד דגרע מאילו לא הוי שם עד כלל דאמר דאית' דנתקדשה כדאיתא התם מכל מקום נראה דבגרין דידן דהוי לזכי חר ל"ע ליכא למיתא למדיי אף אם העד חתום הוי מעיד על לשון קידושין כ"ש שלא ידענו שיעיד ולכן אינה צריכה לחמתין כמו שכתבנו לעיל בזה ועו"אני אומר דאף אם הוי כדבריו שדקדשה ב' דהו"א ארומים אלו ואין לו עדים על ככה א"ה אינו כלום מאחר שאילו ארבעה דהו"א ארומים היו שאולים לו לשם סבלנות אם כן לא ידע

הנה שני עדים אמרו שראו הנתינה אך לא שמעו לשון קידושין והעדות של הר"ר פנחס אינו כלום מאחר שלא ראה שום נתינה שהרי כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף קצ"ג שאע"פ ששמעו העדים שאמר הרי את מקודשת לי בדבר זה ואח"כ יצא אותו הדבר מתחת ידה כל זמן שלא ראו עדים את הנתינה אינה מקודשת כלל אע"פ שבמעשה ההוא שכתב עליו הרשב"א היה הרבה אומנות המוכחות שנתן לשם קידושין אפ"ה הנתינה מטעם שלא ראו עדים הנתינה וכדברי הרשב"א משמע בתשובות מיימוני סוף אישות סימן א' ובמדרכי פרק המקדש וכתבו שם דאפילו הוא מודה שנתן לתוך ידה כל זמן שהעדים לא ראו הנתינה הוה במקדש בלא עדים דאין חוששין לקידושין כדאמרין בקידושין פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) וכתבו שם דלא אמרין הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה אלא לענין קידושי ביאה אבל לא לענין שאר קידושין אם כן פשיטא דלדברי רבנותא ה"ל אין בעדות של הר"ר פנחס כלום. ואין להקשות מזה דכתב המדרכי פרק האומר ח"ל בספר החכמה סימן שפ"ד כתב הרא"ם בתשובה דהייבא דאחד מן העדות לא ראה נתינת הטבעת אין לכטול בכך הקידושין הריא דחוששין לדברי רב פפא דאמר חוששין לקידושין בעד אחד וכו' ועוד אם עד רואה דבר מוכיח ונראה שיקול להעיד ולרוב כאלו ראה גוף המעשה כדאמר בגיטין ובקידושין הן הן עדי ייחוד. הן הן עדי ביאה. אם כן אפשר לומר מאחר שהר"ר פנחס ראה דבר מוכיח שנשא הארבעה דהוכיח ארומים אפשר לומר דהוא כאלו ראה הנתינה מכל מקום נראה לי דאין בעדות כלום דזה לא מקרי דבר מוכיח כלל דאפשר שנתן לאיש אחר והוא נתן לכלה שדרך לפעמים לעשות ככהאי גוונא והרי העד הנ"ל המליץ אמר שהכלה לא רצתה לקבל עד שהחתן אמר לה שכן הסדר שהחתן טורח דורונתו אם כן מאחר שלא ראה הנתינה אפשר לומר שהכל לא קיבל בעצמה ולכן לא מקרי דבר מוכיח כלל ולא הויא דומיא דגרין שכתוב עליו בספר החכמה כי מעשה ההוא היה שנתרצת האשה לקידושין ושניהם לקידושין נתכוונו רק שלא ראה הנתינה ואפשר שבמעשה ההוא שמע ג' כהן העד הלשון שאמר לה בשעת הנתינה רק שלא ראה העד הנתינה ודומה הראייה שמביא דהן הן עדי ייחוד שאביא אבל ככה"ל לא מקרי הוכחה כלל ותו דהרי הרשב"א ומהר"ם חולקים עליו והאייים לסמוך עליהם ולכן פשוט שאין בעדותו של הר"ר פנחס כלום מאחר שלא ראה הנתינה. ואף אם ראה הנתינה כמו שאר העדים אינו כלום מדורס"ה פ"ק דקידושין (דף ו' ע"ב) איבעיא ליה חרופתי מהו כו' במאי עסקין אלימא בשלא דיבר עמו על עסקי גיטה וקדושה מנא ידעי' מאי אמר ואלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושה אע"ג דלא אמר נמי דנתן היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקדושה ולא פי' ד' אמר ד' ר' יהודה אומר צריך לפרש ואמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' אמרי לעולם אימא לך במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושה ואי דהבי לחשתקה ה"ג הכא במאי עסקין דיהב ואמר לה כהני לישנא והבי קמבעיא ליה הני לישנא לקידושין קאמר להו דלמא למלאכה קאמר לה תיק. ואמרין בגמ' (ס"ז) והוא שעסקו באותו ענין בתנאי רבי יהודה אומר והוא שעסקו באותו ענין רבי אליעזר ברבי שמעון אומר אף על פי שעסקו באותו ענין. ואי לא דקא עסקי באותו ענין מנא ידערא מאי קא"ל אמר אביי מענין לענין באותו ענין עכ"ל ופירש' והוא שעסקו באותו ענין שמדבר עמה מעסקי קדושה עד שעת נחת' מענין לענין שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לרבי צרכי זיווג כמו יש לך נדוניא וכו' ומשמע אפילו למאן דמחמיר וס"ל דאפילו מענין לענין באותו ענין מכל מקום בענין שדברו תחלה מקידושין ממש באותו מעמד אלא שפסקו מלדבר בקידושין ועדיין מדברים בצרכיהם אם כן בגרין שלפנינו שלא דיבר עמה מעולם מקידושין ממש אם כן אף אם נאמר שהמשתתף שעשו אצל הכלה מיהוש צרכי זיווג מכל מקום אינו כלום מאחר שלא דיבר עמה מעולם מצדו קידושין ממש כ"ש לדברי הפוסקים שסוברים שבענין שידבר עמה באותו ענין ולא מענין לענין כמו שפס' חר"ף והרמב"ם פ"ג דאישור והרא"ש והר"ן וכתב המ"מ שכן דעת בעל העיטור וכן פסק הטור בספר אבן העזר סימן כ"ח ווא"ע דמתשובת המדרכי סוף האיש מקדש משמע אפילו מענין לענין הוי מקדשה וכתב המ"מ שכן דעת הרשב"א מכל מקום כבר נתבאר שאף לדבריהם בענין שדבר עמה פעם אחת מעסקי קידושין באותו מעמד מה שאין כן בגרין דידן כ"ש שאפילו מענין לענין לא מחשב נדון דידן שאף שעשו משתתף אצלה לאו לקידושין נתכוונו שכן הוא דרך הארץ לעשות משתתף אצלה דכלות ועוד דהרי המליץ היה בינום ר"ל שהעיד שדבר עמה דברים בעלמא שלא בצרכי זיווג כלל ואם כן פשיטא דלא מקרי מענין לענין כלל ואם כן פשיטא דנתינה בלא דיבור כלל לא הוי ביה חשש קידושין כמו דפריך בגמ' דלעיל אי בשלא דיבר עמה על עסקי גיטה וקידושין

שאלות ותשובות ל

כב

ידע האשאל שדוצל לקדש בהם ולא הוי מקודשת כמו שכתב הרא"ש פ קדקדושין וכן משמע בהג"ה מדרכי קדושין ועדיין עלינו לברר אי חוששין לסבלנות דאף אם לא הוי קידוש' ממש ברב' מכל מקו' לא גרע מסבלנות שהרי ה' דר' אור' היו בצווארה ואינה יכולה להכחיש והגדר לא אאריך בזה להביא הנמרא והת' ופירש' אלא אקצר בזה מאחר שהאריך ברב שאירי מהרש"ל שכנה עיקר יסודו על חשש הסבלנות ולא יותר ולכן אקצר בזה ואומר הר"ן כתב פ"ב דקדושין הא דחוששין לקדושין היינו ששלח לה סתם אבל אם פירש ששלח לה לשם סבלנות ליכא למיחש לפירש' דפ' דחיישין שמא קידשה קודם לכן איכא למיחש עכ"ל וכן כתב מהר"ק שורש קע"א אס' כן בנדרין וידן שאחר מן העדים שראוהו הבתולה העיר בדיא שאמר שנתלה דרך סבלנות והיינו כדרך הארץ אם כן פשיטא דליכא למיחש לשם סבלנות דלדעת רש"י בעינן תרי סהדי בסבלנות והכא א' מהן אומר שלא נתן לה אלא לסבלנות (וא"כ לא נצטרך חלף ח' בסבלנות שזינו כלום כמו שכתב מהר"ק) ותו דליכא למיחש בנדרין דידן לדעת רש"י מאחר שהמבעת היה שאול לא הוי קדושין כמו שנתבאר ואף אי הוי קדושין בדיעבד אין חוששין שעשה עבירה שקדשה בטבעת שאול מיד דהוי אשלה סבלנות כשכתב מהר"ק דלא חוששין משמע זה וליכא למיחש שמא קידשה קודם (כדעת ר"מ דלחומי' פ' אין לחלק נין סהסבלנות שלו חו' של חבירו כמו שכתב ריב"ש בתשובה סימן תע"ט דאף אם אבי התקן שלח סבלנות יס' לחוס' לפר"מ דילמא קידשה קוד' לכן מכל מקום נראה דנגד דין אין לחוש) שהוא עצמו מודה שלא קידשה קודם לכן שהרי העירו עליו עדים שהר"ר פינחס והאחרים היו אצל הקדושין ש"מ שלא קידשה מעולם אף לדעתו אלא בסבלנות אלא אם כן אולא חששא דר"ח ורש"י אם כן פשיטא דלא חיישין לסבלנות כאלו (אס' כן צריך עיון) מנ"ל דמהני הוראה של בעל שלא קידשה תחילה שאפילו שהר"ש לוקחו בכחבו למושב ראשון יש להקדק מנא ליה שהרי הר"ן כתב פרק האיש מקדש דכל היכא דחיישין אפילו אמרו שניהם שלא נתכוונו לשם קדושין לא מהימנו וכן כתב בת"ס ר"י בשם א"ז ואף על גב דבתשובה דרי"ב סימן ה' כתב דכל היכא דהוא אמ' דלא שלח לשם קדושין ליכא למיחש וכמו שכתב מהר"א די"א דנאמנת וכן הוא מסקנת מהר"א וכן כתב מהר"ק שורש קע"א אלא שהחמיר לעשות מעשה בזה מ"מ נראה דבכה"ג שאומר שקדשה בשעת הסבלנות הרי ראו דעתו שחפץ בקדושין בודאי נאמן לומר שלא קדשה תחילה במנו דאי בעי אמר שקדשה תחילה ודמיא להא דאיתא במדרכי בפרק החולץ דאף ע"ג דאין אדם משיע עצמו רשע מכל מקום אם בא להעיר לטובתו ועל ידיה משיע עצמו רשע נאמן כראיתא התם וא"כ ה"ה בנדרין זה מאחר שבא עליה בטענת קדושין אם קידשה קודם לכן כוונתו היה טוען האמת אלא ודאי נאמן שלא קידשה קודם לכן מאחר שבא להעיר לטובתו ודאי לא משקר ותדע דמהדרכי כתב ד"ל לפי ר"ח דוקא משאמר קידשתין בפני פלוני ופלוני והלכו לדמדת הים והיא כופרת אע"ג דאמרין לקמן דאנו נאמן בכה"ג היכא דשלח לה סבלנות נאמן עכ"ל מהדרכי משמע הוא אם שניהם היו כופר' לא חיישי' וא"כ יש להקדק אמאי הוצרך מהר"א בתשובה הנ"ל להביא לו סיוע לחלוק אר' שמתה מדרכי הרא"ש דהוקה לסבלנות לא הוי אלא חשש בעלמא ולכן נראה שם ממסקנתו דאם אמרו שניהם דלא קדשוה קודם אינן נאמנים כראיתא התם בתשובה וכתב לבסוף ואי לא לשון אשיר' דלעיל לא מלאני לבי לחלוק להביא ראיה לסת' דברי הגאון אמאי לא תלה עצמו בדרכי המדרכי שכתב לדברי ר"ח אין לחוש אלא בשאומר קידשתין בפני פלוני ופלוני ומשמע האאי הבעל כופר ואומר לא קידשתין (פשיטא דאין חוששין אל' פשיטא דיש לחלק בין אס' כופר ואומר לא קידשתין כלל) שעל זה כתב מהר"א בתחילה ודקדק מדרכי רבי שמתה שאינו נאמן ולבסוף דחה אף דעת זו והעלה הגאון ועל זה הביא ראיה מדרכי אשיר' כמבואר בדבריו ומזה לא היה יכול להביא ראיה מדרכי המדרכי דאפשר דמדרכי' ל' דאם אומר לא קידשתין כלל אינו נאמן בדרכי רבי שמתה והא דצריך שיאמר קידשתין בפני פלוני ופלוני וכו' היינו באומר קידשתין ולכן צריך שיאמר בפני פלוני ופלוני אבל אם אמר שקדשה בינו לבין עצמה מהימן (ואינו כלום) מאחר שאנו רואין שחפץ בקדושין ודאי אומר האמת כאשר נתבאר כנ"ל מוכרח בדעת מהר"א ואין להקשות לפ' דהיא נאמן לכשיאמר לא קידשתין במנו דאי בעי אמר קידשתין ביני לבין עצמה דאין טענת מינו תמורת המנהג כמו שהביא מהר"א ז"ל ראיה ותו דירא לומר קידשתין ביני לבין עצמו דלא כ"ע דינ' נמירי ויודעי' דלא קדושין דין' סוף דבר אני אומר שבנדרין דין' כ"ע מודו דהבעל נאמן ואם כן מאחר שלדברי הבעל אין דבריו כלום אם כן אין חוששין לסבלנות ואף שהגאון מהר"ש

זקצ"ל החמיר גם כזה וכתב שהאומר ככה אינו אלא טועה נראה מאחר שכתב דברים ההם בלא ראיה ודאי סמך אדבריה הר"ן והרא"ש שכתבו מהר"א ומאחר שכבר כירנו שדעת מהר"א בשם הלוק בהא אס' כן אין להחמיר עוד כולי האי ועוד דאפשר דאף הר"ן ומהר"ש מודים כאן כמו שאכתוב לקמן אי"ה ואם כן אפשר שאף הגאון הנ"ל מודה בנדרין דין' ועוד נראה דאף אם נאמר דאין לחלק כמה שכתב מכל מקום נראה מאחר שהר"בש ומהר"ק ומהר"א כולן הסכימו שהבעל נאמן סמכין עליו וזה מאחר שזו ג"כ דעת המדרכי והרא"ש ואף כי הר"ן חלק עליו וזה מכל מקום יחיד הוא בדבר ואף כי מהר"א דקדק מדרכי רבי שמתה כדעת הר"ן מכל מקום י"ל דאף רבי שמתה מודה דהבעל נאמן ואפשר לרבות דקדוקי מהר"א ואין צונו להאריך בזה מאחר דרבים וכתראי ואלקים עליהו ואף שדרכי הר"ן יש ליישב דהוא דכתב דכל מקום דחיישין אפילו שניהם מודים אינו נאמן דוקא מיירי במקום שיש לחוש לדבריו וכן ודבריו רש"י כיון לחוש לדבריו שניהם כמ"ש הרא"ש פרק כ' דקדושין דמשמע בתלמוד כדברי שניהם לכן יש לחוש לדבריו שניהם לחומרא אבל במקום דליכא למיחש אלא לפי אחד אפשר דאף הר"ן לא קאמר דאנו נאמן כן נראה ליישב דברי הר"ן אבל דברי הר"ש שמתה אי אפשר ליישב כן דמשמע לדברי מהר"א דאף לפי אחד יש לחוש לדברי הר"ן שמתה ואין נאמנים ובאמת שאי לא מסתפיא אמינא שבזמן הזה אין חוששין לדבריו הר"ן והר"ש שהרי מעשים בכל יום שנתבטלו שידוכין וסבלנות חזקין וליה מאן דחוששין להו ואי נהגו לחוש כדבריהם שאף שניהם אינן נאמנים אם כן בכל פעם אנו צריכין גט אלא ודאי אין לחוש במקום שאין הבעל אומר ששלח לה לשם סבלנות ולא לשם קדושין ויש לסמוך בזה אמנהג כדאמרין פרק המקבל (דף ק"ד ע"ד) בפעשה דאלכסנדריא שהיה חורש הלל לשון הריוט ואין להאריך בזה כי פשוט בעיני ועוד נראה שאין לחוש לסבלנות אלו כלל דהרי כתב הר"ן פ"ק דקדושין דבאתרא דכ"ע מסבלי והדר מקדש לכ"ע לא חיישין וכן כרב' המ"מ סוף פ"ט דאישות וכן כתב מהר"ק שורש קע"א ור"בש בתשובה סימן ה' וכן משמע מפסק מהר"ם פד' סימן ס"ח וכן משמע מסקנת מהר"א בתשובה סימן ר' ופסקיו סימן ע"ד ואע"ג דכתב שם דאין לסמוך על זה לכד אלא א"כ יש עוד צד אחד להתיר כגון אם אין הכלה רצתה לקבל מכת החתן אלא מכת האם או מכת השליח הוי הוכחה כו' וכן נראה להוכיח מדרכי מהר"ק שהרי בשורש קע"א משמע דיש להחמיר אפי' במקום דכ"ע מסבלי והדר מקדש ומשורש ק"ע משמע דבמקום דמסבלי והדר מקדש אין לחוש ואם כן דבריו סותרין זו ארץ זו אם לא שנתרץ בחילוק דמהר"א דבמקום שיש צדדים אחדים להתיר בלא זו סומכין ג"כ אהיה זה מכל מקום בנדרין זה הרי"ב איכא ההיתר שחל' כו מהר"א ארץ עצמו שהרי העיר המעיר שלא רצתה לקב' בתחילה עד שאמר לה החתן ששלח לה דורגות הריקן שמוכ' שלא רצתה לקבל שום דבר מכת חשש קידושין וע' יש צד להית' כמה שהחתן מודה שלא קדשה תחילה ולכן כוונתו אין חוששין לסבלנות אלו ועוד כי נראה דלכ"ע מותר בנדרין דין' לדעת מהר"ן שריא דהרי מותר מכת דמסבלי והדר מקדש וה"ה דנוכל לומר שהוירצת ר' שמתה דאע"ג דס' דאין הבעל נאמן לומר שלא קדשה בדעת הר"מ מ"מ איפשר גם כה לא פליג עליה ואם כן לדעתיהו שריא ואף לדעת מהר"ם שהביאו מהר"א ומהר"ק שכתב בתשובה דמיכנים ראשו לאותו ספק לידע מנהג המקום שהוא יצא משם ומה החמירו שלא להתיר אפילו דכ"ע מסבלי והדר מקדש ואם לא במקום דאיכא עוד צד היתר כמו שנתבאר מכל מקום אפשר דמודר"ם מודה לדברי המדרכי ואשיר' שהיו תלמידיו וס' דאם הבעל אומר שלא קידשה מהימן ואם כן לכ"ע יש להתיר דאין אומרים נתפוס חומרא שניה לחומרא דזה לא אמרין כראיתא פרק קמא דחולץ והביאו מהר"ק בתשובתו ועוד שכתבתי דמעשים בכל יום הוא דמקדש בשידוכין שמסבלין וחוזרין אחר מן השידוכין אס' כן ש"מ דמנהג מקומינו לסבלי ואחר כך לקדש וראיתי הגאון מורי זקצ"ל הנ"ל שהחמיר ביותר בענייני סבלנות אפילו באתרא דכ"ע מסבלי והדר מקדש ורצה להוכיח עוד מכת פלפול דאפילו למאן דלא חייש לסבלנות היינו דוקא כששולח ע"י שליח אבל אי מסבלי ע"י עצמו לכ"ע חוששין לסבלנות והביא ראיות הרבה להחזיק דעתו מתוך פלפול הגדר אומר הרשב"א ור"ן לא ס' להאחילוק כלל שהרי הרשב"א בתשובה סימן אלף ק"פ וסימן קפ"ט משמע בהדיא דאין לחלק בזה וכן משמע מדרכי הר"ן פ"ב דקדושין דכתב נתן לה סבלנות במקום שלא לה סבלנות משמע דמשהו להו כדנייהו ואיפשר דגם הגאון לא קאמר אלא כשהבעל אומר שהוא כיון לשם קדושין ואין עדים מכחישים אותו אבל בנדרין דין' שאמר שהעדים ידעו לדבר

שאלות ותשובות ל לא

לכ"ה יתנו לכ"ה שרגיל בה כ' עוד מאתים וזו לעניים יתנו לעניים שבאותה העיר . וכתב המרדכי פ' קרב"ב דמיירי דווקא שדר באותה העיר ולא תקשי להדיא דקתני כשהם חודים מכיאים עמהם ומפרנסין בהן אנשי עיר עכ"ל דהרי קמן דצריך לתנו לאותה העיר שנפטר בה ראובן . ואין התנצלות לירשיו לומר שיתנו לעיר אחת ואף על גב דכתב המרדכי בתשובה פר' קמא דכ"ב דמנחם בצרפת ובשאר מקומות והו' גורדן לצדקה דבר גדול ולא היו נותנין לעניים אותה העיר אלא מחלקין לפאן ולכאן שהדבר ידוע שאין מתכוונים לעניים מועטין שבעיר ולא לאורחים הבאים שם כו' דל' דשאני התם דהיו עניים מועט' בעיר אחת ולכן אוליין בחר אומדנא . אבל בכאן דאדרבא האומדנא הוא להפך דדאי נדר לעניים עיר דהיא קהילה גדולה לאלהים . אין בכלל הארץ כמות . ונדר רק ללמוד עשרה נערים כל זמן משך נ' שנה אם כן דאי כיוון לעניים אותה העיר . כי כן דרכ' ששולחין לשם מכל סביבותיה ללמוד נערים ומנהג הוא להשיב מלמדם מקופה של צדקה . וביוראי כיוון לאותם נערים אשר שמה . ורד"ע שהרי במרדכי פ' בני העיר א' שגדר לצדקה אם ישחק ועבר על שבעתו ועתה שואלין גבאים שבעתו מה שגדר והוא אמר שרצה ליתן חוץ לעירו במקום שהוא חפץ ופסק מזה ד' דצריך ליתן לעניים עירו עכ"ל וכתב בשאר הפוסקים האחרונים כתוספת הג' ולא חששו להשוות ר' הג' ל' ש"מ דכל זמן שאין לנו אומדנות המוכיחו שלא נדר לעיר שיתנו לעניים אורו העיר כדון התו' ולא כמנהג צרפת כמו שנתפרש . גם יש להביא קצת מרדכי תשובה מהר"ם דלע' דיכולין הנבאים לשאול ולתבוע ממנו מה ששייך לעניים עירו שדרי כתב שם והגבאים שואלין אותו ועוד דאמרונו פ' דב"ב (דף ק) מטשכנין על הצדקה ואפי' בערב שבת אינוהא כתיב ופקדתי על כל לוחצו ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב . ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא הא דאמר הא דלא אמר כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושיקל מניה ארבע מאות וזו לצדקה עכ"ל דהרי קמן דהגבאים יכולים לכופו על הצדקה להוציא מידו מה שאמר ליתן כל שכן מה שמחוייב ליתן ואין לחלק ולומר דהתם מיירי בצדקה שיש לה קצבה וקבל עליו שיפזו אותו עליו כמו קופה ותמחוי שגדר להם שיפזו אותו על זה דא"כ לא הוי פירי מדאיניוהאמ' רב שמואל אלא ש"מ דבבב"ל ענין שמחוייב ליתן כופין אותו וכן מוכח הת' מדברי התו' והאשירי שכופין על כל צדקה הרי קמן דלא יוכל לומר לאו בעל רבנים דידו את ומקרי צדקה דאית לה תובעים ומעתה לא יקשרו עליו תשובת הרש"א שהביא בסור הארוך וז"ל ששאלת דאובן הקריש מנה ושיקש שמעון בנו מהם קרקע ויתן הפירות לעניים ולא יהא לשום אדם רשות בהן לא בקרקע ולא בפירות ולא פמעות רק בנו או באיכוה ועפשו עבר זמן רב ולא קנה שמעון הקרקע אם יכולים גבאי הקרש לכופו לעשות ציווי אביו והשיב אע"ג דשמעון זה עובר הוא על דבריו ומוצא לקיים דברי המת ועוד שמונע צדקה מאותו עניים מ' ממזון זה אין לו תובעים שהרי יוכל ליתן הפירות למי שירצה ואין לגבאי הקרש לכופו דלאו בעל רבנים דידהו הוא ע"כ דיש לומר דמאחר דצוה שיעשה בהן מה שירצו ולא יהא לשום אדם כח בו לא היה ראוי לעניים אותה העיר דווקא ולכן הוי ממון שאין לו תובעים אבל צדקה הראויה לעניים אותה העיר ודאי כופין וממשכנין עליה ומקרי אית ליה תובעים דהיינו תובעים אלו ידועים שהם הגבאי העיר שהם יד עניים כמו שמפרש שם בתשובה שאח"כ דאין לומר מאחר דהנערים רבים מקרי אין לה תובעים דא"כ מי שנתחייב לעיר אחת לא ישלם . אא"ש דמקובי העיר במקום כולם עומדים וה' הגבאים לעניים עניים ומקרי שפיו ממון שיש לו תובעים וראייה מתשובת ר"ש במרדכי פ' קרב"ב דכ"ב ק"ל וכפד נשאל לר"ש וישאלת על ישראל שהיו לו מעות של צדקה בפקדון ונאנסו בתפיס' השלטון אם חייב לשלם או אינו חייב תשובה אינו חייב וכן תניא בהדיא סוף החובל לשמו' ולא לחלק לעניים חוץ מהיכא דמק' קייץ להו כדאמרין התם גבי ארנקי של צדקה דאפקיה רב יוסף אבד' היכא דלא קייץ להו פטור ואפי' פשע בה כדמוכח התם וא"ת תיפוק ליה דהו' לממון שאין לו תובעים כדאיתא פ' הורוה גבי מתנות כהונה וז"ל דהתם הוי ממון שיש לו תובעים דרב יוסף גבאי הוה ויחובע מההוא גבאי אשר הפקיד אצלו . הלכך אי לאו משום טעמא דלשמו' ולא לחלק לעניים היה חייב כדאמרין דגבאי מקרי ממון שיש לו תובעים רק שפטור גבי פקדון משום לשמו' ולא לחלק אמנם דווקא בצדקה דשייכא לגבאי אבל צדקה דמתחלק לכל העולם מקרי אין לה תובעים כדמוכח במרדכי ר' פ' החובל דאף אצל גבאי מקרי אין לה תובעים אלא על כרחך יש לחלק במה שכתבתי ואע"ג מלשון רש"י שכת' סוף פ' החובל משמע דדוק' למש' דמיקץ קייץ הוה ממון שיש לו תובעים אבל בלאו הכי לא י"ל דפרשתי דגם שם היה דרכם לחלק הצדקה לכל העולם רק שהגבאי היה בפומבדיתא כדאיתא התם ואף ביהלשון דחוק שם קצת לפי מה מ"פ יותר נראה

וההערה הכתוב נראה אין חוששין לדבריו ותודמבאר נגלה דאין חלוק של הגאון אלא לפירוש דפ' הסבלנות בעצמן הן הקידושין דבהכי איכא לחלק . אבל לפי ר' תפ' דחיישין שמא קידשה קודם לכן אין חלוק בין סבל ע"י עצמי לסבל ע"י שליח דשתאון אין חשש עכשו שיקדשה וכבר בתבתי שלדעת רש"י אין לחוש בסבלנות אלו כלל ובאמרת שיש לתמונה לדעת הגאון הג' שהבא כמה ראיות להחזיק חלוק זה דא"כ דהא לו לפתור מנה דעת ר"ח ומ"מ כתב שדעת רש"י הוא עיקר ואפשר שזאת דעתו ג' שלא חילק אלא לדעת רש"י ובגדון דידן אין לחוש וא"כ בגדון דידן מאחר שביקש עדים שיעמדו עמו גרע טפיהאוי כיון לשם קידושין כל זה אינו כלום דכבר בדרתי שאין לומר שעכשו קדשה עדרי היא לא דעתה לקבל מידו א"ל מתורת מתנה ולא מתורת קידושין . ועוד שהם שאלין וא"כ אין לחוש אף כיון הוא לשם קידושין ור"י דבדוראי לא ידד לתורת עדים ליקח עמו הבחורים אצל הכלה אלא דקדך שמחה דאל"כ בחרי מנייהו פני א"ל והוא לא לתורת עדות ידד וכמו שמצינו פרק השוכר את הפועלים (דף ע"ז ע"ב) לענין שומא אמרין כדשיימי ג' כתי' מנ' סני כדשיימי ארבע עד שיאמרו כל הד' שלא ידד לתורת כ"ד מאחר שאמר יותר מנ' שהוא כ"ד וה' בגדון דידן . סוף דבר אינו דואה חשש קידושין לא מתנות סבלנות ולא מתנות דבורו של בעל ולא מתנות העדים ולא נשאר עלינו לברר אלא אי מבטלין הקול שהוציא הבעל . גרסינן פ' בתרא דגמין (דף פ"א ודף פ"ט) א"ל אביי לרב יוסף מבטלין הקול או אין מבטלין הקול ואסיקנא אחרותא נידו כסורא מבטלין קלא בנהרדעא לא מבטלין קלא ופירש"י שמענו קול יוצא מפי נשים ותנורת משתקן להו מבטל קלא או לא משתקן להו . הואיל ואמר פלוני שמע מפי פלו' כו' וליתנהו דלישיליה א"נ חזרין אותן פלוני ופלו' ממה שאמרו נאמר לה' מ' מבטלין או לא . וכתב התו' והרא"ש דפ' שני הוא עיקר ופסק ע' הרא"ש ומהר"ם מ' מרשנבר"ג דמבטלין קלא . וכ' המרדכי סוף פ' המגרש בתשובה מהר"ם וכן פסק טו' א"ע סי' מ' והשת' לא מבטלין לרבריהם דמבטלין הקול דהרי העדים עצמן שסמך עליהן אכרם הנ"ל באו ואמרו שלא ידעו משום קידושין וא"כ פשיטא שמבטלין הקול . אלא נראה דאפי' לדעת הר"ן דכתב סוף פ' המגרש דבזמן הזה סתם עיירי אין מבטלין קלא . וכתב שדור דע' הר"ף שלא פתח בהלכותיו שמבטלין הקלא וכן נראה דעת הרמב"ם פ"ט שלא כתב ג' כ' דינא דבטול קול מ' בגדון דידן נראה ל' ע' דמבטלין דלא הוה קול כלל והוה בקול וישובו עמו דהא הכל ראו שמחמ' קטטה ושנאה הוציא הקול שהרי בתחלה בקש הקנס וכאשר דאף שנתחייב בדינא הוציא הקול והוא דמא' להא דאמר' ביבמות (דף כ"ה ע"א) איכא אפיקו לקלא וע' רבאן לא הו' קול כלל מעיקר' דהא בעינן שהא הקול ברור ומוחזק כב' ד' כדאמרין דה' בגמין (דף פ"ט) לא שישמ' קול הבר' וכו' ואין לך קול הבר' גדול מזו דאין כאן עדות כלל שאמרו שקדש' אלא הוא דאפיק לקלא . וכתיב' אמר' פ' המגרש (ספ) אמר' אבא אמר רב הונא אמר רב לא שישמ' קול אלא כרי שיאמרו פלו' מהיכן שמע מפלוני ופלו' וכו' שוין כל הפוסקים אפי' לדברי הרמב"ם שכתב א"ע דהוה קלא אפי' באש' שאמרה מפי תרי מ' מעדות כל דהו' מיהא בעי' אבל שיה' הו' עצמו ממש מפיק לקלא וזה לא שמענו דא"כ לא הנה' בת לאכרם אכינו שכל' א' מן הריקים יאמר שקדש בת נכדרי ארץ . והו' דאם היה נאמן לאפיק הקול הא שפכתתי לעיל האומר לאשה קדשתך כו' אמאי הוה מתרת הלא אפיק קלא אלא ודאי שמענו דכח' ג' לא מקרי קלא וזה פשוט אין צריך ראייה וכן מבואר בתשובת ר' בש' כתחילתו דברי . ואחר זה אומר הנראה לי להלכה להיות סניף לשאר גאונים שיתירוה אבל לא אסמך עצמי על דעתו דהו' בדני' א"א החמור אם לא שישכמו עוד עמנו גאונים אחרים ואחלק אתי ג' כ' ויניע מכל חד עמנו שיכא מכשורא . כתבתי וחתמתי יום א' עשרה ימים למספר בני ישראל שנת ש"ט לפ"ק . נאם משה בן לא' מוריכב ישראל של יט הנקרא משה איסרלש מקראקא :

לא ששאלת על ראובן שנפטר ושכח חיים לכל ישראל כולו דהנה צוה בעת פטירתו דרבה צוואתו ובתוכן צוה בה הלשון לפי מה שכתוב בצוואתו עשר נערים ילמדו חמשים שנים כלי הפסק ממעות שלי כולת הששה מאות הג' עכ"ל חצוואה ולמעלה מזה היה כתוב שש מאות וחובים מתגבר להשיא יתומות ובתולות וללמוד נערים וכו' (וזה נקנס גדול לשם לא יקיימו היורשים הנזוהר בס' קבלו קנין לקיים הנזוהר) והנה לאחר פטירת ראובן לא קיימו יורשיו צוואה זו של חמשים שנים הנ"ל ולא שכרו לנערי' מלמדים כמשמעות הצוואה הנ"ל . וישב ב"ד ובבאי אותה העיר ורצו לכופו היורש לקיים הצוואה הנ"ל והוא אומר לאו בעל דברים דירי אתם :

תשובה על האחרון ראשון . אם יכולים הגבאים והב"ד לכופו לירש . ואח"כ נדר ללשון הצוואה אם מועיל או לא . תניא בתוספתא פרק הגזל ופרק חזקת . האמר תנו מאתים זו אוס' ת

במקצת מ'מאל אחת מהשלשה ראשי התשובות תלך רשומות שמעון בעיקר הדין. ולכן אחליט הנראה בעיני בג' דרכים הנ"ל. ומתוכן נלמד אסנלך בזה אחר אומדנא הרעת כמה שראו השטר יוצא מתחילה מיד לוי שהוא עיקר יסוד ובנין שעליו בא תרעומת ראובן על שמעון שבה עליו מתחילה בעיקרין. ואומר מבואר נגלה כי אם היתה שמתחל' השעבוד היה נגש' על ענין השותף אף כי לא הגידו לראובן לא הפסיד שמעון משום זה וזכותו כי האריך שמעון לברר לראובן על עסקי מההיה חייב לו. והוא מצינו שצריכין לברר לרעב ענין החיוב מאיו ענין היתה ולכ' ערב שלא בשעת מתן מעות אם קנו מידו משתעבר אע"פ שלא פ' לו ענין החיובא מאיזה צד היתה דלא משתמיט תנא למיתני בשום מקום דצריכין לברורי לערב מהיכן בא לו החיובא. ואורכא תנן סוף כ"ב בפלוגתא דר' ישמעאל וכן נגס (דף קע"ט ע"ב) ערב היוצא אחר חתום שטרות כו' עד כן נגס אימר איני גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין. א"ל ר' ישמעאל למה. א"ל הרי החונק את א' בשוק. ומצאו חברו וא"ל רצה לו פטור שלא על אמונתו הלוחו. אלא איזו הוא ערב כו' ומרמז למצא חבירו שהיה חונק אחר מן השוק כו' בדוראיהם לא ידע מאיו ענין נחתיב לו דאל"כ היה ליתר למימר הרי החונק בעל חובו ולא אחד מן השוק דמשמע דאקראי בעלמ' הוא שמצאו בשוק ולא ידע מה הוא הענין וא"ל טעמא דלא על אמונתו הלוחו הא לאו דכיון מתחייב. וא"כ בקנין משתעבדי כמו שפסקים בגמרא. ועוד דנכסים אינו ערבינן ביה וכי חייב דמכנין לב' ח' אם נתחייב בעל הנכס אע"ג דאין הנכס יודעים מאיזה דרך נתחייב לו וה' בערב. וכה"ג מצינו במדרכי סוף פ' גט פשוט שלמ' מזה"ס דין הערב מדין הנכס' מה"ט. וה' בגדון דין ואע"ג דהרבה פשוט בעיני אבאי עוד ראיתי דהא איתא פ' קידושין (דף ז') אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב. ערב לאו אע"ג דלא מטא הנאה לידו קא משתעבר נפשיה האי איתחא נמי אע"ג דלא מטא הנאה לידה מקני נפשה כו' ואי ס' דלמימר דנבי ערב לא משתעבר אלא בשכרו לו ענין החיובא. א"כ גם באשר לא מקניא בענין אחר דומיא דערב וא"כ ה"ל לפסוקים לברר הדין גבי קידושין דטעם הקידושין מטעם ערבות שאז נדע שאינה מקודשת רק באופן שערב משתעבר. ומאחר שדשמיטו דין הערב גבי קידושין ש"מ דאין חילוק. ומאחר שהדבר כן א"כ כבר נסתלק תרעומת. ראובן על שמעון כמה שחיה השטר ביד לוי אחר השיעבוד של ראובן נגד שמעון בלא שום קנייניא בעולם. כי מאחר שגמר השותפות ושטר שבין לוי השטר בידו בלא השותפות לא נעשה עד אחר זמן. א"כ כראוי לקח לוי השטר בידו בלא נתן ביד שמעון עד גמר השותפות. ויכול להיות שכבר נתחייב לוי לשמעון כאשר כבר נגמר בינו לבין שמעון עסק השותפות רק שלוי לא רצה למסור השטר ביד שמעון עד גמר השותפות. וכוה אמרין פרק גט פשוט (דף קע"ט) שטר שזמנו כתוב בשב' כשר שמה איהו וכתבוהו כול שכן שיש לנו לומר בשטר זה שאין בו ריעותא רק שנראה ביד לוי שמה איהו וכתבו שטר השותפות לאחר שנתחייב לוי לשמעון בינו לבין ולא אכרי סהרי אלא לשקרי. והוא צורך שטר השותפות. אבל כבר נתחייב לוי לשמעון בענין השותפות בינו לבין ונתקיים שעבודו של ראובן כהוגן. והאמת הגידו לו. רק שלא פירשו לו הענין הוטב. ועוד אני אומר שאין זה שום רעותא כמה שנראה השטר ביד לוי דילמא שמעון האמינו ללוי והפקידו אצלו מאחר שלוי מודה שחייב לו והחזיר לו השטר דלא חייש לקנייניא ולפרעון אלא בשטר שנפל דאחרת אבל שטר שהפקיד ביד שלישי והחיי' מודה מחזירין לו ולא חיישין לקנייניא כמו שכתב האשיר"פ ק"ד מציעא. גם פאן ראובן מודה שחייב לשמעון רק שרוצה להוכיח שיש קנייניא ממד' שהיה השטר ביד לוי מאי אמרין דלמא הופקר בידו כול שכן שכבר הוחזר ליד שמעון ואפילו לסברא דרשב"א כתשובה ו' א' שחביא הרא"ש שאפ' ביד שלישי חיישין לקנייני' היינו דווקא דומיא דשטר הנמצא שאין השליש יודע מה טיבו של שטר אבל כשהשליש יודע ומסר השטר למלוה לית דין ולית דין דלא חיישין לקנייניא דאל"כ אין לך אדם מפקיד שטרות ביד שלישי ואין לחלק בין הפקיד לאחרים או הפקידו ללוה גופא אף אם היה לוי חייב עצמו א"ה לא מקרי זה ריעותא דרגילות הוא שהמלוה יפקיד ויאמין ללוה עליו וראייה ממה שכתב המרדכי סוף פ' האומצין המלוה על המשכון וחזר המלוה והפקידו אצל הלוח ונגב או נאבד המלוה חייב באחריותו חזרה ליה כאלו הפקידו ביד אחר פ' ואע"ג דבסוף הגהות שניות פליג שם וכתב דאין המלוה חייב בעוד שאין המשכון כרשותו היינו מטעמא אחרת אבל מ"מ הוינן דרדך המלוה להפקיד ביד הלוח עצמו וכל שכן שנוכל לומר כן בשטר זה שהפקידו ביד לוי ואין ריעותא לחוש משום זה לקנייניא ולא גרע ממה שכתב בתשובה הראש"א דהמלוה יכול לעשות הלוח מורשה נגד הערב קבלן לחביע ממנו חובו ואם לא חששו שם

נראה לרחוק קצת בזה כדי שלא יחלוק רש"י אדברי כל הפוסקים והנמר' האמרו שכופין וממשכנין על הצדקה ואף כי יש ליישב דס"ל לומר הא' האמרי' בגמרא (נ"ב דף מ"ו) דכופין על הצדקה היינו דווקא בדברי' או במיד' דקויין להו כמו שפ' שם התו' בתירוצים הראשונים מכל' מקו' רוב הפוסקים הסכימו דכופין על הצדקה לכן נראה ליישב דברי הרשב"א ורש"י שלא יחלקו עליהם אי נמי דרש"י ס"ל דאע"ג דצדקה הוי ממון שאין לה תובעין א"ה כופין עליה ממעט שכתבו התו' ש' בו לאוין דלא תקפין ולא תאמץ ודרשב"א שכת' בתשובה הנ"ל דאין כופין עליה מאחר שהוא ממון שאין לו תובעין הוא יחיד בדבר זה וס"ל כתרוצי התוספות הראשונים וכבר הסבמת הפוסקים בתירוץ בתרא דכופין ודלא ברשב"א וכן כתב ב' ב' דהריא ריש ס' רמ' הו' כל פנים במקום שראוי דווקא לענין אותה העיר נראה דמקרי ממון שיש לו תובעין וכלאו הכי אי אפשר לפרש שהוא רבויין על הצדקה לפי דעת הפוסקים כדפרישית והשתא יש לדקדק בלשון הצוואת ה' ל'. עשרה נערי' ילמדו' שנים בלי הפסק ממצות שלי וכו'. גרסינן פרקמי שמת אמר רב ששת יטול ויזכה לחיוק ויקנה כולן לשון מתנה הם כו' ונראה דה' ילמדו ממצותי בלשון הצוואה דג' ל' והיו לשון מתנה דהא הוי ביטול או יזכה או יחזיק דאע"ג דלא קאמ' גנותן להם במתנה א"ה מאחר דקאמר יטול כו' ואי אפשר דישול כו' אם לא שנתן לו במתנה אמרין דודאי למתנה נתכין. וה' במרה שאמר ילמדו ממצותי ואין לפקפק מאחר דקאמר ילמדו ממצותי וזה אינו אפשר א"כ יש לומר דלמא ילמדו ממצותי ממש קאמר ומאחר שאינו המתנה בטלה זה אינו ואדרבא הוא עדיף יותר מאלו אמר ישברו להם מלמדים ממצותי וראייה מהא דאיתא סוף פרק התקבל גביה יוצא בקולר הזה כי ההנפק אמר הכו' רמאות זו לר' אבינא מחמרא דנהרפניא כו' עד אלא דבי קא קשיא ליה חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמ' מחמרא קאמר ואידך מחמרא כרי ליפות את כחו. שלחו מתם מחמרא כדי ליפות את כחו הרי קמן דאף על גב דקאמר ליתן לו ארבע מאות זו מחמרא ואי אפשר ליתן לו ולעשות מעות מין אפילו הכי אמרין דכין ליפות כחו וה' כאן נמי אמרין הא דקאמר ילמדו ממצותי דכין ליפות כחו כמו גבי חמרא דרבינא. זה הנ"ל בשאלתך. נאם משה בן לא"ה מורי הקצין כמר ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלש מקראקא:

לב על

דבר החלונות אשר שאלת שראובן יש לו חלונות מביתו לחצר בית הכנסת. ועתה באו הצבור לפתוח חלונות מב' ה' לחצירו של ראובן הנ"ל ומיחה בהן ועי' נתעוררו הצבור לומר שמאחר שהיו אינו רוצה להניח להם החלונות. גם הם ימחו בו חלונותיו שיש לו לחצר כ"ה שהוא שלחם. ושאלת ממני כדין מה לעשו'. אני יי' להאריך בדין חוקת החלונות ואם יכולים למחות. וחקרנן בג' שנים כי יור דבר פשוט יודע למעלה אך אבא להשיב בקצרה כי כדאי ראובן יוכל למחות שלא להניח חלונות לחצירו כי מאחר דשכיחי רבים בחצר כ"ה או בכ"ה עצמו כול' שכן דשכיחי היוקא ולא יוכל לאיצמגו בתשמישיו ואיכא קפידא. אבל שהצבור אם יכולין למחות בו נראה ליריש להביא ראיה ממה שכת' דרב הברצלוני שמביי מפולש דיוג כר"ה דלא שייך ביה היק ראיה ושאני מפולש דינו כחצר. ומעתה אם חצר בית הכנסת זה הוא מקום כניסה לרבים כמבוי מפולש או שאין בו שום תשמיש צנוע אלא הוא כמו חורבה או גג אינו יכולין למחות בחלונותיו אבל אם הוא מקום תשמיש אפילו לרבים לפעמים שיעשין כהם רברים צנועים יכולין למחות דלא גרע ממבוי שאני מפולש דהוא לכל בני המבוי שיעשו בו צרכיהם ויכולין למחות והוא הדין בג' זה. ובחיות כי אין הפנאי מסכים עמדי לעת כזאת אפסיק בה. ומכל מקום אומר שאם אין ההיק הרבה לראובן הנ"ל בפתיחת חלונות כ"ה לביתו או לחצירו לא היה לו להעמיד עצמו על מדת הדין רק היה לו לבנוס לפנים משורת הדין ליתן כבוד לאלהיו ולהדר בית אלהיו ומו' שלא חס על כבוד קניו וכופין על כניסה לפנים משורת הדין כמו שכתב המרדכי פ' המפקד (ואף כי יש פוסקים חולקים) ומ"מ זה אינו אלא לפי רוב ההיק ולפי ראות עיני הדיין. ולכן לא אוכל לדון בזה בכתב זה הנ"ל בשאלתך ושלוש מני משה איסרלש מקראקא:

לג חנה

השאלה סתומה מאד לא העלית על ספר טענת שמעון ולכן נעלמה מעיני טענת שמעון מה היא. אם היא מודה לדבר ראובן שכחש לו ואמר לו שלוי חתן ראובן היה חייב לו ולא היה כן במציאות רק שפתה בזה את ראובן שישעבר עצמו בעד חרצו לוי או אם טוען שראובן שקר ענה בו. רק כי תחלת שעבודו של ראובן היה על תנאי השותפות שעשה אחר כך עם לוי חתנו (בין לא פ' לו בענין או פ' לו הכל שכל חלק פ') או אם טוען שהיה חייב לו וכבר פרע לו והחזיר לו שטרו. רק שאח"כ חזר לוי והשכינו אצלו בעסק השותפות. והנה נראה בעיני שעל כל פנים לא ימלט הדבר. משלשה חלוקי מענות אלו שיוכל שמעון להשיב ואף אם יתחלף וישנה רשומותיו

שאלות ותשובות לג' לר

שם לקנוניא מ'ש' ולא נחוש בכה' ג' דמאחר דלוי עצמו היה יכול לחבוץ
 רחוב מראובן כל שכן שיוכל להחזיקו לשמעון דאין כאן ריעותא כלל
 ויק' שהשטר היה עדיין ביד ר'וי עד עשיית השטר שותפות שביניהם
 דאפשר היה עדיין איזה תנאי או חלוק ביניהם לכן עכב לוי בידו עד
 שיגמור הדבר ביניהם והלא משנה שלימה היא פ' גט פשוט (דף קס"ו)
 ע"כ) מוכתב שטר ללוח אע"פ שאין המלוה עמו ואפי' למאן דמוקי לה
 פ' קדמציעא (דף י"ב ע"ב) וקא בשטרי אקנייתא אבל בשטרי
 דלית בהו קניין חייטין שמא כתב ללות בגיסן ולא לוח עד תשריכו מ"מ
 לא חששו אלא להקדמת הזמן ולא חששו לקנוניא הלוח עם המלוה
 דיכתוב שטר כאלו הוא חייב לו ואינו חייב לו דא"כ אין לדבר סוף דאף
 כשהלוח המלוה בידו היה לנו לחוש לזה אלא ודאי אין אינו חוששין
 לקנוניא אלא בשטר דאית ביה ריעותא אבל לא במידו דלית ביה ריעות'
 ולא נחשדו ישראל בהכי וכ"ש וק' בגדון דידן דשטר זה שעשה ראובן
 לשמעון יש בו קניין כדרך שטר הנעשה בערכאות ונשתעבד מיד והיו
 בשטר אקנייתא דאין חוששין לקנוניא ועוד אני אומר אף אם היה אמר
 שעשו לו לשמעון קנוני' ביחד וכחשו לראובן ואמרו שלוי נתחייב לשמעון
 עד שנשתעבד לוי כנגד שמעון שראובן חייב לשלם לשמעון דאף על גב
 דנהו בו מנהג רמאות וכן לא יעשה מ"מ איהו דאפסיד אנפשיה דככל
 גמקום דהיה לו ליהרר לא חייטין לקנוניא וראייה מהא דאיתא פ' חוקת
 הבתים (דף מ' ע"ב) אמר רב יהודה האי מתנתא טמירתא לא
 מוגבית כו' עד הוה גברא דאול לקרושי אתתא אמרה ליה אי כתבת לי
 כוליה נכסכי הוינא לך ואי לא הוינא לך אול כתביה לה לכוליה
 נכסי אתא כריה קשישא אמר ליה והאי גברא מה תהא עליה אמר להו
 לסהרי זילו איטמורו בעבר ימינא וכתבו ליה אתא לקמיה דרבא א"ל לא
 מז קנה ולא מז קנה כו' והשתא תיפוק ליה דהאב ובנו עשו קנוניא
 ביניהם על האשה ואפי' אי הוה מתנה גליה ומפורסמת לא להו מתנה
 אלא ודאי ש"מ דאע"פ שהם עשו קנוניא מ"מ האשה ה"ל למידע בכל
 לוקח הקונה שדה המשועבד לאחרים דאין חלוק שם אם עשו קנוניא או
 לא וה"ה בגדון זה ובגט פשוט (דף קע"ג) במשנה ר' שמעון בן
 גמליאל אומר הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מוג'ה יורגה
 הנאה שמה יעשו קנוניא על הגבסים של זה ויחזיר את אשתו ואמרין
 בגמ' משה בר עזרי ערבא דכתובתא דכלתיה הוי רב הונא בריה צורבא
 מרבין הווי דחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דליתבי עצה לרב הונא
 וניגרשה לרביהו ותויל ותגבי כתיבתה מאכזה והדר נהדרא א"ל
 רבא והא ידירג' הנאה תנן א"ל אביי אטו כל המגרש בבי דינא מגרש כו'
 עד ומי אמר אביי דכיהאמר אביי איזה דשע ערוסה המשיא עצה
 כנסכיו כרבן שמעון בן גמליאל בנו צורבא מרבין שאני דרי קמן
 דאביי למדו לעשות קנוניא על אביו והיה מועיל אפילו באיש אחר שאינו
 בנו ות"ח דהא דתנן ידירגה היינו לכתחילה ש"כ שמגרש לפניה
 יורו ברבר שלא יפסידו הערב אבל אם גירשה ולא הדירה ודאי גוברת
 כותבתה וכדאמר אביי אטו כל המגרש בבי דינא מגרש וכו' אמרין שם
 בערכין (דף ק"ב) פ' שום היחומים לענין קידש נכסיו וגירשה
 דצריך להדירה דאדם עושה קנוניא על ההקדש אבל לגבי לקוחות לא
 חייטין ואין צריך להדירה דאיהו דאפסידו אנפשיהו וכן אמרין פרק
 החובל (דף פ"ט) כל אשה לגבי בעל ודאי מחלה ואמרין בכתוב'
 ליכא דלסבו עצה דלמחול כתיבתא אמה לגבי אביו כו' הרי בכל המקומ'
 לא חייטין למה שעשו קנוניא וה"ה בגדון זה אע"כ דעשו קנוניא ונכנס
 בערבות על פיהו ודאי נשתעבד ואי לוי חתן ראובן הווי ת"ח ודחיק
 ליה שעתא וראובן הווי כמשה בר עזריא אפשר דהוה שרי למסכי ליה עצה
 זו רבעל באשתו והווי כבנו דאמרין בנו ות"ח שאני ואין לחלק ולומר
 דשאני כהא דהקנוניא נעשית קודם שנעשה ערב ודאי אילו הוה ידע
 ראובן מקנוניתו לא נשתעבד ולא דמי למשה בר עזריא וכן כההיא דערכין
 וכתובות ופרק החובל כולם הקנוניא נעשית אח"כ כזה אין לחלק מכת
 דאיהו דמתניתא טמירתא דלעיל רבשע' הקרושין של אשה כבר נעשית
 הקנוניא וא"ה הויה מנהי בכל מקום דה"ל ליהרר ותו דאף אם עשו
 קנוניא ביחד מ"מ מאחר שהודה לוי שחייב לשמעון כבר נתחייב לו מיד
 דהוה האומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר שחייב לו כראיתא פרק
 הגושא (דף ק"ב) וה"ל ראובן כאלו הוה ערב בעד מתנה שנתן לוי
 לשמעון דמשתעבד לכ"ע אע"כ דכתב ר' יוחנן נתיב ט"ו ח"א הנעשה
 ערב בעד מתנה דה"ה הוה ערב דשערת מתן מעות וכן דעת
 הרשב"א ריש הגניקין מ"מ בקניין משתעבד לכ"ע דאין לאור קניין
 כלום ולא מהני מה שראובן אומר אלו ידעתי שלא חייב לו ממש לא הייתי
 ערב דכל זה אינו אלא דברים שכלב ולא היו דברים רא"כ כל ערב
 שבעולם יפטר באיזה טענה כל זמן שלא בררו לפניו ענין העסק וכבר
 נתבאר שכל זה אינו לפי הנראה דכל זמן שאין כאן אומדנא דמוכח איהו
 דאפסיד אנפשיה וכל שכן בשטר שעבד שלדעתי אין כאן קנוניא רק

שהחייב היה ע"ד השתוף רק שלא פירשו הענין לראובן ודאי הערבות
 קיים אך אם כהיאמר שמעון ויורה לראובן שהחייב היתה ממקום אחר
 וכבר מחל ללוי אותה חיובא כי בינתפרע מראובן או מלוי ולכן רהור
 השטר ללוי פשיטא דראובן פטור או מאחר דהווי שטר שנמחל שעבדו
 אבל כבר נתבאר שאין ראית השטר ביד לוי ראייה של כלום דבגדון זה
 אין לשמעון עסק עם לוי בעד השטר שעבד של ראובן כי ראובן נעשה
 עצמו החייב ולוי נפטר משמעון מאותו סך וא"כ לא הווי אלא כאלו הווי
 שטר ביד אחר ולמה יאמר שכבר גמחל שעבדו הלא ידע אם פרע
 לו או לאו דבדאי לוי לא פערע מאחר שאין לו עסק עם לוי עוד באותו
 שטר השעבד כי לא נזכר בו חוקה שאין אדם פורע מזה שאין עליו לפרוע
 ואומדנא דמוכח הוה שלא נפרע שטר זה רק שהוה באחד מ'כ' פנים
 הנשאים או שנעשה מתחילה על דעת השותפות שעשו אח"כ אי עשו
 קנוניא על נכסי ראובן ואמרו שלוי חייב לשמעון ולא היה כן וכבר
 נתבאר כי בכל א' מאילו כ' פנים נלכד ראובן בתחבולותם ונשתעבד ולכן
 גם העד לא פשע כמה שחתם על כ' השטרות כי מאחר שאפשר ששתיהן
 היו אמר באחד מן הדרכים הנזכרים ודמיה להא דאמרין פ' חוקת
 (דף מ' ע"ב) מאן דחתם אשטרא שפיר דתם וזמאן דחתם אמודנא
 שפיר דתם אך כזה יש לדקדק מאחר שראובן שעבד עצמו נגד שמעון
 שחייב לו השטר השעבד ובשטר השותפות כתוב אף שלוי נגרס
 כידי בתורת משכון להיות לו על אחריות בהפסדה בשותפות שביניהם
 וזה נעשה מרצון שמעון הרי הודה שראובן אינו חייב לו ומחל לו על
 שטרו אף אם היה האמת שחייב לו ואין ביד לוי שום זכות למשכן
 שטרו של ראובן חמיו שחייב לו ולא נכתב על שמו וכו' נראה
 שראובן יוכה בריטו ויפטר מכת טעם זה וראייה שהודאת שמעון לגבי
 ראובן הווי הודאה מאחר שכתוב בשטר השותפות שקבל שטר השעבד
 בתורת משכון מהא דאמרין סוף פרק בתרא דכתובות (דף ק"ט ע"ב)
 במשנה העורר על השרה והוא חתם עליו בעד אדמון אומר השניגח לי
 כו' עד עשאו סימן לאחר אבר את זכותו ופירש' אפילו לארמון דכאן
 לא שייך למימר השניגח לי כו' ה"ה בידן דידן מאחר שהודרה שמעון
 ששטר זה הוא ממושכן בידו מלוי א"כ הודה שראובן אינו חייב לו כלום
 ואפי' אם ידענו שראובן חייב לו והוא אומר שאינו חייב לו הרי ראובן
 פטור ממנו וכן כרב מהר"ם והוא במדרכי פ' ש גזולין ראובן אמר
 לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר בודאי אינך חייב לי שאפילו אין
 שמעון מוחל לו שראובן פטור אע"פ שראובן כעצמו יודע שחייב לו
 וכדאמרין בגמרא כו' א"כ ה"ה בכאן אע"פ שראובן נתן שטר שעבד
 לשמעון ושמעון הודה שאינו חייב לו כלום מהני הודאתו והווי כמלוה
 שאומר שטר שכירו אמנה הוא דאמר' תבא עליו ברכה ונראה
 שראובן אינו חייב לשמעון א"כ מנה אין כאן משכון אין כאן דאין ללוי
 שום כח בשטר זה הנכתב על שם שמעון שיוכל למשכנו בפרט ששמעון
 הודה בשטר השותפות שאינו חייב לו ראובן ואין יכול לוי למשכן לו שטר
 שהוא עצמו מודה שאינו אלא חספא והווי טענת אמיתית לדעתו לפטור
 בו את ראובן ומה ששאלת שראובן אומר שמעון ידע עמו לפני ידע
 דת דוין או לפני וכל או שמעון משיב שרוצה לכוף עמו לפני סוחרים
 שידמו לפי איך דעת' איני צריך להשיב כזה כי הדין פשוט שהנתב'
 יכול למימר לא אדון בפני דיינים אילו רק בפני אחרים הגדולים מהם
 כרמוכח פרק זה ברר לגבי כי דניא דרב הונא ורב הסורא וכו' ש' לדעת
 הסמ"ג דאפילו מנדול לקטן יכול להסתלק הנכתב כ"ש מקטן לגדול
 דלכ"ע מסתלק ומה שטוען שמעון כי הסוחרים ידעו לפי אומר דעתן
 תואנה הוא מבקש כי גם הדיינים יודעו דת דיונו לפי אומר דעתן אם הוה
 אומדנא המוכח כי אומדנא המוכח הוא הדין לאמתו כמו שמצינו במעשה
 של שלמה עם הזונות וכמו שהארין הרא"ש בתשובה בענין זה ולכן אין
 כין הסוחרים או הדיינים אם שניהם הסבתי דיני ישראל כי תורה אחת
 לכלנו והנתבע יכול לומר לא ארין בפני אלו רק בפני אלו כל זמן שהם
 במקום אחר והוה הנראה לי בשאלתך וכו' שלומתכם יסנא :

לר אשר

שאלתניאם מותר לישב על חובה שיש בה ספרי קידש
 או יש לחוש בזה משום בזיון הספרים :

תשובה גרסינן פ' מי שמת (דף י"ח ע"ב) הרוכב על
 החמור' ת עמו מפשילו לפניו ואם היה מתיירא
 מפני הליסטים מותר לרכוב עליה כו' וכן פסקו הפוסקים בפרט הטור
 ס' רפ"ב ב' ודאמר' במנחת פ' הקומץ (דף ל"ב ע"ב) מטה שיש
 בה ס' ת אסור לישב עליה הרי מבואר שאסור לישב
 על הספרים ואפילו על מטה שם' עליה כ"ש על הספרים
 עצמן ואין לחלק בין ס' לשאר ספרים כמו שמצינו שחלוקים לענין
 תשמיש המטה לפי דעת הרא"ש פ' מי שמת כדאיתא התם ואפ"ה נראה
 רלענין זה אינו חלוקים דהא קדושת ספרים עדיף מעצמות מות' שרינן
 כס' ת לענין זה כדאיתא במדרכי ואני רואה כי קדושת ספרים גדול
 מקדושת

שאלות ותשובות לר לה

כד

הנאונים הסכימו שלא לברך עליו הואיל ואינו אלא מנהג דומיא דחכונ
ערכה דחכונ חכיו ולא ביד וכל שכן במנהג כזה ואף כי ר"ל
כתב לברך על הלל דר"ח ושמכרין על מנהגו וכו' שהאריכו הפוסקים
הנ"ל בדבריו וכן כתב הר"ן וכן פשט המנהג לברך על הלל דר"ח מכל
מקום נ"ל ולא דמי להתם דשאני הלל שהוא מנהג קבוע בכל ישראל
כמוזכר בתלמוד מה שאין כן במנהג זה צא וראה במקומות אשר נהגו
לומר איוב בט' באב או במקומות שאמרים תהלי' בכל בקר וכי יש
לברך עליהו ואף כי דבר זה נמצא כת' בשם מדר"ם וסמך על מסכת
סופרים אינו מוכן לי ואילא מסתפית לחלוק על סברת מדר"ם ו"ל
אמינא כי דברי (מסכת) סופרים לא חזו כלל על קריאות אלו
כלל ואעתיק לך לשונם הג' ו"ל ריש פ"ד (הקורא) ברות ושיר
השיר' באיפה ובמגילת אסתר צריך לומר על מקרא מגילה ואע"פ
שכתובה בין הכתובי' הקורא בכתובי' צריך לו' אשר קרשנו מצותיו וצונו
לקרא בכתובי' הקדש עכ"ל ובידוע שאין שום מנהג בשל' לקרא בכתובי'
הקדש בבית הכנסת ולכן נראה שכונת מסכת סופרים בא' מב' פני
או שנאמר שמה שכתב לברך על כתובי' הקדש היינו במיהם שהיו נוהגין
להפטר בכתובי' (הקדש) במנהג בשבת' כמוזכר פ' במה מדליקין
ובכחי מיירי שם סוף פ"ג ואפשר שכמו שמנהג זה נשתלך נשתנה מנהג של
קריאו' מגיל' לא ואפשר שבמיה' היו רגילי' שאחד היה קורא מגיל' לא לפני
הע' להשמיע קריאת' את שאינו בקי ולכן בתלמוד עליה' כמו בשאר דברי'
שקורין או מפטירין בה' בצב' ולכן בזמן הו' שאין נוהגין כן רק באי' ובמגיל'
אין לברך על האחרים כי מה שכל יחיד קורא מגילות אלו אינו אלא
קריאה בדברי' מגילות אלו כקורא בתורה בעלמא ואין כאן צבור צבור
לברך מאחר שכל יחיד קורא בעצמו ותהי' שהרי מה שמכריז' השלם
לקראת בתורה אינו אלא משום כבוד צבור כמוזכר בדברי' הו' והרא"ש
פ' קדברכות כל שכן בקריאות אלו שאין כאן צבור מאחר שכל
יחיד קורא לעצמו וכי נסלק אדעתך שכל יחיד שקורא הפרישה בשאין
ס'ת בבית הכנסת לברך עליה ולכן לא נזכר בשום פוסק לברך על
מגילות אלו וזלל בדברי' הג' הנזכרת ועוד אפשר לומר דמס' סופרים
לא מיירי אלא בשמשים ללמד במגילות אלו ראוי לברך על קריאתה
על מקרא מגילה וס'ל כמ' דפ"ק דברכות דעל' מקרא ומדרש מברכין
אכל לא בתלמוד ולכן כתב דנשתנה ג"כ מנהג זה במגילות ובכתובי'
הקדש שלא לברך עליהו לעמו' בדברי' תורה רק לקרא מגילה או לקרא
בכתובי' הקדש אבל לברך על קריאתה שאין נוהגין וכבר ביד' ברכות
התורה בהשכמה לא מיירי בה' במסכת סופרים דלעני' השעם דרבימי
ועיקר הוא בעני' דאף אם נאמר דיש לברך עליהו ושלח נכתבו מסכת
סופרי' היינו דוקא כשהם כתובים כתקנם בקלפים ובמגילות כמו שהיה
דרך הספרים הראשונים כתובים בגלילה כס'ת ואע"פ שכתב בני' מסכ'
סופרים אע"פ שכתובי' בין הכתובים מ"מ מיירי שכול' כתובים בברך א'
בקלפ' כד' ס'ת וסמך שה' המנהג בימיה' אבל בחומשי' שלט אין לברך
עליהו דלא עריפי ממגילת אסתר שכתבו הרבה מן הראשונים שאם
קורא בחומש שקורא אותו בלא ברכה (וכן פסק הקורא) וכל שכן
במגילות אלו ואפי' למאן דחולק שם וס'ל דיש לברך על המגילה בחומש
בשעת הדר' ומדמי ליה ללולב שמברכין עליו בשעת חדק וכמו שכתב
הרוק' חוהמסר סוף ס' תרצ"א מ"מ יש להוכיח שאין לברך על מגילות
אלו דאם היה ראוי לברך עליהו היה להדר' אח' מגילות הכתובים
ואין לברך על החומש אלא מכת דתן וזכרנו כלולב ומרלא מחודשין
עליהו כלל ש"מ ראין המנהג לברך עליהו מכל אלה נראה דיותר יש
לחוש לברכה שאינה צריכה ממה שיש לחוש שלא לברך דברכות אמן
מעכבות:

ועל אשר שאלת בעני' ברכת הלל נראה כאשר כתב' כדי להוציא
נפשו מפלוגתא שהרי מדר"ם כתב שאין לברך לגמור ואם
שהרא"ש כתב שאין להקפיד כי פ' לגמור הוי כמו לקראת מ"מ לקראת
עדין טפיו ואין לומר דאמרו פ"ב מ' דפליגי התם אי מברכין המוציא
או מוציא לחם מן הארץ וקאמר התם ל"ע מוציא לעבר מטעם
ובחומשי' פליגי וא"ה פסק התם המוציא דהוא פ' דהשתת' ו"ל אע"פ
דכמוציא כ"ע לא פליגי מ"מ מפרש טעמא בירושל' דהמוציא עומק
שכדי שלא לערב האותיות העולם מוציא כו' גם מהא דפסקי פ"ק
דפסח' דהלכת' על בעור חמץ אע"פ דבלבד כ"ע לא פליגי וכתב שם
הרא"ש המעם משום דאפרינן מברכותיו של אדם ניכר אס'ת ח' חמץ
על בעור יודע דעל' בעור נמי להבא משמע אלמא שצריך להשמיענו
חוש בברכותיו מ' מדר' פ' שם דרא"ש (הטעם) דצריך לברך על
בעור כדי לאשמענין דגם על' בעור להבא משמע ושל' טעם לומר
דעל' בעור לשעב' ואם כידך כך לא יצא עכ"ל ובכאן לא שייך האי
טעמא דליבא למשע' לומר דצריך לאשמענין דאם סך לגמור דצא
ולגמור

נקדשות עצמות דרדי' אינו אסור לשמש בבית שעצמות של מתים שם
ואסור לשמש בבית שיש שם ספרים אלא א"כ נוהגין בכלי תו' כלי כמו
שכת' שם הרא"ש מיהו יש לדקדק דלמ' הואיל והם נתנו לביטול דהיינו
כרשות בפני עצמן וכמו פסקים דמי' מיהו נראה ראין לחלק בזה דהא
אמר' פ' מי שמתו (דף כ"ג ע"ב) לגבי תפילין אע"פ דהניחין כלי תוך
כלי אסור לשומן תחת מראשותיו כ"ש תחת מרגלותיו ולא אמרי' דהכלי
מפסיק וד"ה לעניין לישב עליהו וידוע כי קדושת ספרים עריפי מתפילין
דהא אמרי' במסכ' שבע' פ' שבועת הדיינים (דף כ"ח עב') לעניין
שבועה דאורייתא דבעי' לאנקטו חפצא דלא משבעינן בתפילין אלא
לת"כ כו' וכתבו הפוסקים לענין שמוש דאם פירס מליח ע"ג ארגז מקרי
כלי תוך כלי הרי כאן ארגז מקרי כלי תוך כלי הרי כאן ארגז אינו חשוב
רק ככלי א' וא"כ הארגז גדול הוצאה מכלל כלי וחולקת רשות לעצמה
וזה מביאר במס' אהל' וכת' הרמב"ם הל' טומאת מת ע"ש מיהו כבוד
נכתב' דסת' ארגז גדולה וא"ה אינה חשובה רק ככלי א' וכמו שנתבאר
וצ"ע והנה לא אוכל לדקדק עכשיו בדבר זה באשר ספרי אין כיווי
אמנ'ש לדקדק איהם מקרי ספרי קדש לענין זה דאמרין פ' כל כתבי (דף
ק"ו ע"ב) פ' הרמב"ם סוף פ"ג מה' שבת דספרי הכתובים בכל
לשון או בכת' אחר אין מצילין אותן מפני חרליק' ובחול' אס' לקרו' בהן לא
מניחין במקום התורה והן מתאבדין מליהם ואם בספרי' שלט הכתובים
בכת' משיט' שאינו כתב אשורי אשר נכתב בספרי'ש' לודקדושותיהו לא
חמורה כ"כ ולכן יש להחזיק בתפילין הנכתב' בכתב אשורי (דקדושי')
יותר חמור ואע"פ דהרמב"ן כתב דאסור לקרו' בהן ואנן קורין בהם ועיקר'
ספרי' שלט כתובי' או נדפסי' בכתב שאינו אשורי והוא מטעם שאינו כותב'
תורה שבע' פ' כמו שפסקו הפוסקים ואיה' בנמר' מטעם דעת' לעשו' לה'
הפיר' תורתך א"כ ה"ה בכתב' זאת ואפשר דהראשונים ו"ל המציאו כת'
אחר כדי לכתוב הרברים שבע' פ' ואע"פ דלא נתנו לכתוב אפשר דהיינו
כתב אשורי שהתור' שכתב נכתב בה אפל בשאר כתבי' אין לחוש מ"מ
אפשר לומר דקדושת ספרים אלו אינו חמור כ"כ כמו קדושת תפילין ומדין
בהו כלי להפסקה וצ"ע: (הערתך מכתב יד הגאון בצעמ')

לה אשר שאלת יחיד על מה שכתבתי בשולחן ערוך סימן
תפ"ח בענין הלל שמברכין לקר' את ההלל ובמנהגים
כתב שנהגו העם לברך לגמור הלל וכן משמע באשיר' פ' היה קורא
(ונומנול ענו סוף ה' כ"כ ס' להרמב"ם) עוד בכתבתי סימן ת"ץ שנהגו
לקרית שיר השירים בפסח ורות בשבועות וקדלה בסוכות והעם נהגו
שלא לברך לא על מקר' מגילה ולא על מקרא כתובי' וכמה' יל' כתב
לברך מקרא מגילה: אי' אני אשיב על האחרון ראשון כאשר כי הוא
העיקר בענין בענין שאלתך אמת כי ספרדי מדר"ל כתב בעל
אבודרה"ם והם הקדמונים שוטרו המנהגים וכן מצאתי בהנה' מיימ' ה'
פ"ב ח"ו ויש במס' סופרים דאמנות רות ומגילת קינות ומגילת שיר
השירים מברך על מקרא מגיל' וכן נהג הר"ם אך שיש לאמרו בנחת
ובלחש עכ"ל וכן בכתבתי בעצמי בחבורי דרכי משה אשר ממנו סדרתי
השולחן ערוך וכן דקדקתי במה שכתבתי והעם נהגו שלא לברך בו ולא
כתבתי סתם וכן נוהגין כמו שהוא מדרכי בשאר מקומות ופוסק חזי מה
עמא דבר' וכן נ"ל מכמה טעמים דא' שבמנהגים של מדר' ר' אייבן
פירנ' שאנו נוהגין בתרייהו לא כתב כלל לברך על שיר השירים ורות
וקדלה וכידוע כי אלו היה דעתו לנהוג לברך היה כותב כמו שכתב לגבי
איכה לברך ויש לחלק בין אלו לקריאת איכה כי שם החזן קורא להשמיע
הצבור והוי כמו קריאת מגילה לכן מברך עליו כמו במגלה ועוד כי אותה
קריאה מוכרת כנמר' סוף תענית דקאמר קורין בקינות והביאו הפוסקים
(וכדליתא) דהנהיג' מיימיו אבל קריאות של מגילות אלו אינן אלא
מנהג בעלמא כמו שיתבאר ולכן נראה מדרכי מדר' א' טירנא שדינן חלוק
מאי' ומגילה ואין לברך עליהו וכן נראה מדרכי הנהג' מיימיו דקאמר
וכן נהג מדר'ם מכלל דשא' אינשי לא נהגו הכי השעם השני נ"ל שלא
לבר' וזה כי במס' סופרי' כתוב' הגי' הכי על שיר השירים ואיכה ור'
מברכי' על מקרא מגילה אע"פ שכתוב' בין הכתובי' ובמדרכי פ"ק
דמגילה בהג' מיימיו הגי' בסניגון אחר וכתב דאם כתובים בין הכתובים
מברך עליהם על מקרא כתובים ומאחר דאיכא חלוק בנדרסות נראה דאם
כתובים בין הכתובים כמו בזמן הזה דאין מגילות אילו כתובים במגילות
כמו בימיהם להוציא נפש מפלוגתא נראה דאין לברך עליהו כלל דהרי
אם מברך שלא כרגו אינו מעיל ומכריז ברכה לבטלה השעם
השלישי כיוש לתמוה על ברכה זו למה וכי קריאות אלו חיובא לברך
עליהו אשר קרשנו במצותיו וצונו וחיוב מצונו שצונו חכמים על כך
שהרי לא נזכרו קריאות אלו בתלמוד ולא בשום פוסק (מפורסם) כי
אם בדברי' הראשונים ובקצת מדרשו' וכמה נחבטו הראשונים ו"ל אם יש
למברך על קריאת הלל כר"ה כמו שהאריכו הו' פ"ב דתענית ופ' היה
קורא וכן האריך שם האשיר' והמדרכי ודר' פרק במה מדליקין שרוב

שאלות ותשובות לה לו

ל'ה סוף סי' א' אינו משענת ראוי לסמך עליה דהתם עיקר התשובה
היא היתה על כת טובים שנתקדש בטבע' שאלה הוא והוא שאינו אדם
ראוי ורגונו לידבק בכת טובים נרם לו לכתוב שיש לו לסמך על דברי
קצת רבותינו שפסקו בדין דמורדת וכו'פין אותו לגרשה אבל באשר
נשואה שני' רבות עם בעלה כנרן דין אין לומר שדעת הרא"ש הוה
לכופ' ולגרש מטעם שאינו הגון או שהולך בדרך לא טוב דהא איפכ'
שמע' מפסקיופ' אע"פ ומתשובותיו כלל מ"ג ס' ה' בטענת מאים עלי
וע"ש' והוא נמי טענת מאים עלי הוא מטעם מעלליו אשר לא טובים
ומטעם זה אין כופין אותו וגם מטעם שכתב חכם אחר שכיון שיש לו
לקיים מצות פריה ורבי' שהרי אין לו בת ועתה יש חכם ר"ג שלא לישא
אשה אחר כפינא ליה לגרש הואיל והיא מואסת אותו מחם ר"ג מעלליו
והביא ראיה לזה מתשובת ר' יצחק בר משה הכתובה בתשובת מיימונית
לספר נשים סי' ל"ד נ"ל שטעם זה חפל הוא מבלי מלח דהתם במקורשת
שחורה בה מיירי ולא בנשואה שיש לו ממנה בן ולדכנס במחלוקת ב"ש
וב"ה בקיום פריה ורביה ובתשובה היא שרא בה נרגא בסופה שכתב
שקשה הרב ש"א"כ עשית תקנה לפרוצות אמנם אם יש ראיה להביא
לכז' האשה הענונה הזאת אפשר להביא ראיה ממה שבכתב טור א"ה
בסוף סימן קכ"ד בשם תשובת אביו הרא"ש ז"ל על האשה הטוענת
שיכופו לבעלה שגרשנה מפני שהוא מוכתב למלכות והוא כורח ממקור'
למקום ואינו רשאי לעמוד במקום אחר מפני סכנת נפשות וחשיב ו"ל
דבר זה תלוי בחקירת הדינים אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום
שנשאת מפני סכנת נפשות אין לך טענה גדולה מזו כיון שאינו רשאי
לישאר אצלה והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת כופין אותו
לגרשה עכ"ל מכאן יש להביא ראיה לנרן דין ולומר דדבר ידוע הוא
שיאנו רשאי לעמוד בפני סכנת נפשו במקום שהיה דר בו כשנשאת
דהיינו כפראג שכן היה התנאי כיניהם להוליכה שמה אחר עיבור שנה
ראשון' והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת ולכן כופין אותו
לגרשה אכן יש לגמגם על תשובה זו במה שכת' שם אה"כ ו' לואם
רשאי להיות בעיר אעפ"י שהוא מוכתב למלכו בעיר אחרת אין כופין
אותו להוציא עכ"ל שגרא' מזה שאם איש זה רשאי ורצו' לבא בוניצי' אה'
במקום האשה אף עפ"י שהוא מוכתב למלכות כפרא' אין כופין אותו
להוציא' ולכן יפה דן הגאון ז"ל מ"ה במהר"ם מפדוא' ה"י' לכופ' האיש
הזה לשוב לוניצי' והלהתגלגל עם אשתו וכו' כיון שהוא רשאי לבא
שמה או שישלח לה גט וכו' תקימו דברי הרא"ש ז"ל בתשובה הג"ל
שאם רשאי להיות בעיר אעפ"י שהוא מוכתב למלכות בעיר אחרת אין
כופין אותו להוציא דמשמע מתוך דבריו שאם אינו רוצה לבא בעירה
לסבה מה הרי הוא כאלו מוכתב למלכות גם בעירה ולכן ראוי לכופו
שיעשה אחת משתיים כמו שכתב הגאון הג"ל' ואלוים יש לפני דרך
אחרת לכופו להוציא דהא אמרין פרק המדיר (דף ע"ז ע"ב) אמר רב
האומר איני זן ואיני מפרנס יוצא ויתן כתובה אולר' אליעזר אמרה
לשמעתתא קמיה דשמואל אמר אכספה שערי לאלעזר ער שכופין אותו
להוציא יכפוהו לזון ואע"ג שפסק הרי"ף כשמואל וכן' חולא חשו להא
דר' יוחנן דסבירא ליה כותיה דרב הלא כת' הר"ן שם דכה"ג פסק כרב
וכת' בשם הרשב"א ז"ל דאפילו לדבריה' הר"ן ח"ז' אפשר לומר שאם
אין ב"ד יכולין לכופו לזון כגון שהיה עני ואינו רוצה להשתכר ולהרויח
ולזון דכופין אותו להוציא דהא שמואל לא רחי להא דרב אלא מהא
טעמא דער שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון דהא אם אין יכולין לכופו
אותו לזון כופין אותו להוציא ע"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות איש'
עכ"ל הר"ן ז"ל וכפיהו וז' כפיהו ממש היא ממש דהיינו דבר שיש בו חיי נפש
כמו שכתב שם הר"ן ז"ל' וזה לשון הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות אישות
ואם היה עני כות' ואינו יכול ליתן לה אפילו להם שהיא צריכה לו כופין אותו
להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן עכ"ל וישם כתב
הרב המגיד כל מה שכתב הר"ן בש"הרשב"א כמו שכתב לעיל וכתב הרא"ש
ז"ל שם בפסקיו סוף פ' המדיר אחר שכתב פסק האפסו ור' דפסקו כשמואל
כתב ו"ל ובהלכות גדולות פוסקים כותיה דרב וכו' יוחנן וכו' אברה
דאמרינן בירושלמי עליה דההיא האומר איני זן ואינו מפרנס מפני רית
הפסד כופין מפני חיי נפש לא כ"ש וכן מסתבר דאשה בוששה לבא לב' כל
פעם ותמות כרעב כדאמרינן פר' החולץ' אשה בוששה לבא לב' והורגת
את בנה עכ"ל הרא"ש ז"ל וכן כתב כנו בטור א"ה סימן קכ"ד דהא קמן
בעל הלכו' גדולות והרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל ורמ' מובעל הטורים
כולו סביר דכופין אותו להוציא כשאנו יכול לזון ולפרנס את אשתו
ובוראי נקטין כותיה' א"כ וכינו לזון דכיון שנשאת רחל זו' זה כמה
שנים ובעל' הניחה עובדה וגלמודה עם בנה דהיא כופין אותו להוציא
דאם באמירה לבד האומר איני זן ואינו מפרנס כופין אותו להוציא כ"ש
זה עשה מעשה אכזריות כזה זה שנים רבות וכ"כ רואים בוראי שאין
לו תקנה גם לעתיד דפשיטא שכופין אותו להוציא הרי לנו שני דרכים אפ'
לכופו

ולגמור לקראת משמע דאף אם לגמור משמע לגמור ממש מ"מ יצא
דהא לדברי מהר"ם אין פירושו של לגמור הוא לקראת וא' היוצא כוונתו
דהא דנהגו לומר לגמור לא מהאי טעמא נהגו דא"כ אפי' בר' ח' דאין
גמרינן הלל הוי לן למכרד לגמור כדי להודיע שפי' לקראת וכמו שכתב
הרא"ש פ' היה קורא אלא ש"מ דאין נפקות' בהכי ולא נהגו לומר לגמור
רק כדי להודיע שגמרינן הלל' וכמו שכתב הרא"ש פ' היה קורא טעם
המנהג ואין להקשות דמ' דרי הרא"ש כרעב דנהגו לומר לגמור וא"כ
למה לא נעשה כמנהג ונראה דהרא"ש לא קאמר אלא להחזיק המנהג
שפי' גמרינן הוא קרין ובוראי במקום שנחפשט המנהג אין אנו צריכין
לשנותה במנהג מטעם שכתב הרא"ש אבל במקום שאין מנהג ראוי לדש
לדברי מהר"ם ולכרד לקראת דאין צורך לכ"ע כנ"ל :

עוד שאלת הא דאיתא סוף כל שעה אשה לא תלוש במים שלא
לנו ופירש' כל שכן בחמי האור (וקאמר ס' דאפי' עכרס
ולאס' נכן אסור) וכן כתוב כל הפוסקים אם מהני צונן לחמי האור או לא
נ"ל בפשיטות דלא מהני דלא מבעיא לפי' ר' אליעזר ממיץ רפי' דמים
שלא לנו איד להם תקנה כל שכן בחמי האור אלא נראה דאפי' לפי' רש"י
דס"ל רבמים שלא לנו אית להו תקנה מ"מ בחמי האור גרע טפי דהא
במים שלא לנו לפירש רש"י' אם עברה ולשה בהם מותר ובחמי האור
אסור ולכן לא מצינו לשום פוסק דלשתמש' לומר דאית תקנה לחמי האור
ואל תטעה כמה שאסרו מים הגרופ' מן המולייר ופירש' שדחוס
(המולייר היחזיק חומי) מחמתו ותיקן מזה דדווקא הגרופ' מן
המולייר אבל בלא הכי שרי' דהא אינו דגרופ' מן המולייר לא מיירי
שנתחמו על האש ואח"כ עמדו במולייר' אלא מיירי שלא היה שם
אש מעולם ולכן קאמר דאם גרופ' מן המולייר דהיינו שהיו במולייר
אף בלא אש אסורין מפני שהמולייר שומר חומי אף עפ"י שאין אש
תחתיו ומחמם מים שנתנו בתוכו אף בלא אש וכן כת' שיבולי לקט והביאו
האור בהדיא וכן משמעות דברי הפוסקים דבמולייר הגרופ' מיירי ובראית'
במשנה פרק כירה לענין נתינת מים לתוכו בשבת ולא אוכל להאריך
בוה ושל' וחיים נאם משה איסרלש מקראקא :

לו נשאלתי על רחל בת ת"ח שנישאה בווינו' דהראובן שהוא
מבני פראג וחתנו שיעמוד שנה אחת בינינו' לזון
את אשתו בבית חמו וללכת שניהם אה' כ' לפראג וכתבך השנה ההיא
פור ובלה כל טעניית אשתו וכל מה שנתן לו אביו והלך בדרכים לא
טובים עד כי מצאת גבה בידו ובכושת גב כימצא הלך לו לעיר פראג
הוא לבדו וגם שם עשה על פי מדותיו כן נתחבר לעושה ויוף חותם
המלכו' ונתפס בער היויף שהוא וחוכרה לברוח גם מזה חכמה שנים
מחמת סכנת נפשו והלך נענך בארץ וכתבך חזר לוניצי' והגיד לו
כן והוא עתה כן י"ב או י"ג שנה ובתוך זמן זה לא שלח להם ממונות
ליונם ולפרנסם רק עמדו תמיד בבית הת"ח להוצאותיו ולפעמים היה
חז' לוניצי' יאה כידים רקניות' וגם נולדה לו בת תוך זמן מה אלא
דחיים לכל ישראל שובק' וזה דרכו כפל לו מכך למורו ואינו מוציא
ונמצא גב או קוביטוסם כמפורסם למשתדלי ארץ אשכנזי מה שעשה
באנשי פראג' מלבד עברות שבין אדם למקום הנגלות לכמה בני אדם
ועתה רחל אשתו מתאוננת ומתלוננת לפני כל יודעי דת ודין שימצאו
איהו תרופה למחלתה' כי להזדון עם איש אשר אלה לו אי אפשר
מפני כבודו וכבוד בית אביו ואין לך טענת מאים עלי גדול מזה וללכת
אחריו לפראג כאשר היה התנאי ביניהם בשעה שנישאת אי אפשר כיון
שברח משם מחמת מרדן וללכת אחריו במקומות אחרים אינה חייבת
בכך וזו גדולה על כולם כיוה יותר מ"ב שנה שאינו זנה ואינו מפרנס'
וגלוי ומפורסם הוא שאין לו במה לזונה ולפרנס' דאם תמות כרעב או
תהיה מטלת על הצבור להתפרנס' היא ובנה מן הצדקה ועל זה הי' מבקשת
שתנתן לה נפשה בשאלתה לכופ' האיש הזה לגרשה :

אם אמרתי להכניס ראשי במחלוקת טורי רברבי ראשונים ואחרונים'
במה שכתבו בטענת מאים עלי ירא' אני פן ירצצו את מוחי כי
דבר דעות המחמירים כמו שכתב טור א"ה סוף סי' ע"ז בשם הר"מ
מיוטנבורג ז"ל ו' ובאר עוד בתשובה וכתב שהסכמו חכמי אשכנז
וחכמי צרפת שבטענת מאים עלי אין לכופ' הבעל לגרש לכן יורר כל
דין שלא לכופ' לגרש בטענת מאים עליו וכן אין כופין אותה להיות אצלו
עכ"ל הלכך אמנא ברא כמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו סי' תתנ"ט
ברינא דמור' ח"ל כי הוינא ברינא דמורדת לא אסקי' מיניה אלא כמו
דמסיק תעלה מכי כרעב כי רבו בה דעים' דינא דמתנית' ודינ' דגמרא
דיני דמיתב' ויעור הציונו' לה ציון באחרונים ואנ' יתמי דיתמי לא ידעי'
איד נפתח לפניכם מורי' עכ"ל' ה"ג דין דמאים עלי לא גרע מדין
מורדת לענין זה ולכופו נמי מטעם דגב או קוביטוס הוא או עבריו
אין לו ראיה לחשען עליה דהא אפי' משומד לרבעים אין כופין אותו
לגרש אלא לרצונו ולסמוך על מה שכת' הרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל'

שאלות ותשובות לו לו לה

כה

הראשונה ועובר עליו ככל תונו כי לא יוכרו לו עוד ראשונה גם הוא בעצמו לא ירבה עוד מזה כי אם דרך וידוי ע"י אשרי אדם נשוי פשע כסוי חטא זה רב"ל ושלום על הייני ישראל : נאם משה איסרלש מקראקא : **לה גבור** האלף דותיק כמדר"ר הירש ש"ן וכל דילך שלום קבלתי כתבך ע"י וואלף וראיתי אותו מלא שאלות וספיקו' שנתחדשו למעלתך בחזרה שנית על דמדרכי ועל הענין הראשון ששאלת כבר במסכת גיטין כבר השבתי לך ולא הודעתני אם הגיע התשוב' לידך אבל אשר אם לא בא עדיין תשובתי היא כלל נסאותה בתוך האחרות אשר שלחת לי עתה ולכן לא אשיב רק על או שבאולי על ידי וואלף ואלה דברי דוד' האחרונים :

א פתח דברך יאיר בשאלתו הראשונה הקשה על מה שקאמר המדרכי בה' קטנות (דף ס"ז ע"ג) דכל הפשט יכול להיות דפסולות אפי' קרי ליה תנוק דלא חכים ולא טפש כו' והקשית דהא אמרין פרק הקומץ גבי' דיהיה דמפסוק' ואמר' זיל אייתי ינוקא כו' ו' נקרא אות פשוט כדקאמר התם במדרכי עכ"ל שאלתך כו' הגה' אה' בחורף הקרוב כשהגדתי שנית המדרכי לתלמידים אשר היו עמדי' לעת ההיא פירשתי להם דהא דקאמ' וכל הפשט יכול להיות דפסול' דר"ל אם נשאר אות פשוט כגון מנ' וי"ן וכן מנ' פשוט כו' ואדלעיל קאי דקאמר דאם נשאר מלא אות קטנה כמו יו"ד פסולה ו' ואהא קאמר לא מבטיא' אלא אפי' שאר אות פשוט שווא' יותר גדול מיו"ד א"ה פסול' ולא מהני קריאת תנוק דלא חכים ולא טפש מאחר שנדמה לאות אחרת וכמו שבביא אה"כ מההיא דפרק הבונה ומעתה לא יקשה לך דאם דפרק הקומץ דהוי נפסק' ודיהיה דהתם לא נדמה לשום אות אחר כי היה נשאר יותר מיו"ד והיה דומה לו ולכן הכשירוהו על ידי קריאת התנוק כג"ל וכן מצאתי כתוב במדרכי שלי שכתבתי הפירוש אצל העמוד בחורף שעבר ואל חתמה שלא פירשתי לכס' כדיוותכם עמי כי אינו דומה שונה פרקו' ועיין בספר המדרכי של מדר"ר מרדכי מפוזנא ותמצאנו שם כי ידעתי שכתבו במדרכי שלו ומה שכתבו שהמדרכי כתב שהאר"ך בתו' ולא מצאת בתו' שלנו זה אינו דבר חדש כי כל דברי המדרכי בה' קטנות כמעט כולם הם דברי תוספות שג"ץ כמו שבאר רוב הפעמים וילמוד הסתם מן המפורש כי בזכרו שם התו' כוונתו על תוספות שג"ץ :

ב ומה ששאלת עוד במדרכי פרק במה מרליקין (דף קע"ב ע"ב) שכתב מפטירין בנרות דכריה ולא בהשמים כסאיו' עד אע"ג דתדיר ושאינו תדיר קורם כו' והקשית אידרא האיתגור' דמשום שהוא תדיר קור' בשל ר"ח קורם ואח"כ של תנוכה הוא האחרון ולכן מפטירין בשל תנוכה כו' וכמו שכתב המדרכי פרק בני העיר לענין ר"ח של אדר שחל בשבת כו' לא קשה מדי דדרי במדרכי דפ' בני העיר בעצמו כתב שם החלוק דשאני' ר"ח מפטירין ביהודיע משום דכלול ר"ח ג"כ בשל שקלים כו' אבל הפטרה דלא משתעי בשל ר"ח נדחית מפני של ר"ח חדא דתדיר קורם כו' הרי לך דבהפטרה שדי' כמו הפטרת חנוכה שאני' מדברת כלל בר"ח נדחית מפני הפטרת ר"ח ואס' כן מרינא היר' לקרות בשל תנוכה חלה ואח"כ בשל ר"ח ולהפסיר בהפטרת ר"ח חוזה יותר קדימה לתדיר ממה שנדחה הפטרתו לגמרי ונקדמנו לענין קריאת התורה בלחוד ולכן הוצרך לטעמא דפרסומא ניסא דהא דקאמר במדרכי דבני העיר רגבי הפטרת אדר דמטעם תדיר קודם מקדימים הקריאה בשל ר"ח ואח"כ בשל שקלים ומפטירין בשל שקלים היינו דוקא באותה הפטרה שמדבר' ג"כ משל ר"ח ואין ר"ח נדחה לגמרי זה דבר פשוט בעיני שפירשוהו הכי וחמדיני על שלכך וטוב הבנתך שלא שמת לבך על זה שהוא מפורש לגמרי עיני :

ג שאלה שלישית על לשון המדרכי פ' כל כתבי כתב ר' אליעזר ממ"ץ דאף בסעודה ג' חייב לעשות על פת דבעינן דבר דחייב עליה ברכת המזון וטעמ' כו' והקשית למאי הוצרך לומר דבעינן דבר דמברכין עליו ברכת המזון כו' הלא באותו מקרא שלומדין הימנו ג' סעודות כתוב בעצמו לחם כמו שאמ' שם המדרכי דהוא קרא דמפקינן מניה ג' סעודות אלחם קאי דכתיב הוא הלחם כו' וזה ענין שאלתך והוספת לומר דבסמ"ג ובא"ח לא הזכירו ענין ברכת המזון כלל מ"מ נראה דלא קשה מדי דהא בקרא לא כתיב רק לחם ולא פת וכל הסעודה מקרי על שם הלחם כמו עביר לחם דכ' ולכן אמר להם כמין כי זהו הלחם שנתן להם הק' בה לאכול וידוע כי דמן לא היה דוקא בצורת פת ומקרא מפורש הוא והמן בורע גר וגו' שטו העם ולקטו וטחנו ברחיים או דכו במדוכה ובשלו בפרור וגו' וכבר דרשו ז"ל שהמן היה משתנה להם לטעם הנאפים והנחמנים והמבושלים לכך הוצרך לומר דבעינן דבר שמברכין עליו ברכת המזון שהוא פת עצמי ולא מיני חרמיא הנעשים מחמשת המיני' אע"ג דמן זייני ומפורש

לכופו לבא לויני' והוא לשלוח להגט אם לכופו לגמרי שיציא ותן כתובה מטעם שלא נזה ולא פרנסה זה שנים רבות וגם אינו יכול לוונה ולפרנס' להבא ומה שכתבו התו' פ' אעפ"י (דף ס"ג ע"ב) והמדרכי סוף פרק המדיר לרא' אם כופין הבעל להשבי' עצמו ולהרויח כרי לזון ולפרנס' את אשתו אינו מענין זה לרא' בכה"נ עסקינן בנדרין דידן לא בכופין אורחו להוציא כשאומ' איני ו' ואני מפרנס או שעושה מעש' דומ' לאמיר' זו כמו שעשה האכור והגבל הזה זמן ועדן זה הוא שהעלה מצורתי בענין זה וה' ינקי משגיא' ולכן ראוי לשמוע לדברי הגאון מ"ה כמדר"ר מ' מפראיה' י"ז אשר כתב לבידינא רבא במנמוא' ולב' דצדק שבקר' ימונה אשר נקראו בשם ב"ד על עסק זה מפי אלופים שבקראקא אשר גזרו על בעלה של האשה העגונה הזאת שקודם ר"ה יבא לגליל זה במנמואה או בקרימונה ושיעמוד שם שלשים יום להיות נכון לכל תובעיו ולא השגיחו על הימים הנוראים וימי החג שקשה לכל אדם לצאת מביתו גם לא צו' עליו שביום בואו לאחד מהבתי דיינים הג' שיוודע לחמו כי יבא ועל כן ראוי על מכת' כאשר יבא אצליכם איש הג' לגזור עליו שיוודע ביאתו לחמו ושיתחילו הל' יום אחרי ההודעה הג' ולהוסיף עליהם אם יראה בעיני מכת' ואם אי אפשר לכופו שפירע ממונות אשתו ובניו לחמו אשר הוציא משלו זה שני' רבות אם בטענת אין לו אם מטעם הניח מעותיו על קרן הצבי דל' ש' בין אב בין אחר אינו גובה מוונתו כמו שהוכיח דר' זמן דירושלמי פ' נערה שנחתתה מ' מ' על גאון עוכם מוטל להתיר עגונה זו אשר לשוא שמדה ולכופו לגרש מטעם שאינו יכול לפרנסה ולזון' כמו שכתבתי או מאיה טעם אחר כפי מה שירא' בעיני מכת' והב' אשר יבא לפניו הדין הזה כי בודאי מצוה רבה היא לכל המטפל בה כה מעתה הטרוד בדרך עניאל חזקיהו כ"ד למנחם השכ"ד פה פירארה' והעתק מלה במלה ואות באות מן כתיבת יר הגאון הג' והתימת ידו ממש ואני העתקתי' נאם הטרוד והנבחר משולם המכונה קמין בכמר שומעי' ז"ל עוד תשובה מהגאון ר' אליעזר אשכנזי ז"ל על ענין זה בס' צ"ו (דף רס"ט ע"ב) :

לז אמרינן פ"ק דמכות ר"ר אם בפתע פרט לקרן זווית בלא איבה פרט לשונא הרפו שדחפו בנפיו או השליך עליו להביא ידיו' שהיא צורך עלייה בלא צדיה פרט למתכוון לצד זה והלכה לה לצד אחר ואש' לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע עכ"ל הגמ' שמעי' דמתכוין לצד זה והולך לה לצד אחר לא מקרי שונג שחייב גלות וכתב הסמ"ג נטעמ' משום שהם קרובי' לאונס ואונס רחמנא פטריה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר וכן אמרינן לעני' נזק אדם כאר' אע"ג דאמר' סוף פ' כיצור הרגל פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון מ' לא רבי רחמנא אונס גמור רק אונס דהוי כעין פשיעה וכן משמע בירושלמי דפטור אונס גמור דפט' אדם הישן היכא דאדם קדם לכל' וכמו שכתבו דתו' פרק השוכר את האומני' והמדרכי הביאם ריש' המניח מכל הנזכר יש ללמוד לענין זה האיש הנזכר נקרא פכ"פ אשר אלקי' אנה לירו' שנמע עם משרתו אשר אהבו על העגלה והנער רכב לפניו על הסוסים להנהיג העגלה והוא ישב על העגלה וכידו כלי משחית הנקרא ביק' שרצה לפנותה ולזרוק מלואה ולירות אל השמים וכאשר הרים הברול אשר עליה האבן אשר נתן אשורני' עליה בא השטן בתוכ' ויצאה באש עם אבן ברזל אשר בתוכה ויצא אל העגל הזה והמיתו וכאש' ראה הנזכר כי נתגלגל חובה על ידו בא' א' החכם שבעירו וכיקש ממנו שיקבע לו תשובה ושאל ממנו המעשה אשר יעשה והדרך אשר ילך וקבע לו עניני' עד שיבא הנה ק"ק קראקא כאשר מבואר בכתבו והנה ראינו כי המעשה הוא קרוב לאונס ואין לו אפי' דין שונג כל שכן דין מזיד לצדד לו תשובות מתוך דברי הרוק' ח"ל כי הוא לא כיון רק אל המורדים והפושעים אשר עוברים דרכם לשוב אבל לא אל השונגים והאונסים ומ' כל אדם ידאג לנפשו לעשות תשובה שלימה בלכתו בוודיו' ע"ד שג' קרעו לבב' ואל בגדי' בפרט כמעשה כנ"ל לכן הסכמנו לדברי החכם שבעירו שקבע לו עניני' הג' בפר' שקבע לו ג"כ שיהיה גולה שנה חמימה לא יל' ב' לילות במקום א' ובמקום שבעלי תשובה כאלו עומדים אפי' צדיקים גמורים אינם עומדים וע"כ אם ימלאה תשובתו כאשר חקק לו החכ' בכתבו אשר בידו נראה לנו שחזר לכשרותו ושכר ורפא לו מאחר שבעט היה אונס בדבר אך זה ראינו שטוב לו שיתענה מהיום עד לאחר יום כפורים כל יום מלכך ימים שאין בהם תחנון ולהתוודות בכל יום ערב ובקר ולפרט חטאו בינו לבין עצמו עד חום שנה שלימה ואח"כ יקבע אותו היום שאירע בו המעשה ויום כביה לו לדורות להתענות אותו היום ולומר בו וידוי ותחנוני' כיום שמת בו אביו ע"י שאמר דוד וחטאתי נגדי תמיד ואין להחמיר עליו יותר מה כדי להקל על בעלי התשובות כדרך שמצינו בדקב"ה שפותח ידו לשבים ואינו חפץ במות המור כי אם כשוכו מדרכו הרעה וחי בהם ועוד נאמ' בתשלום תשובתו אמר לומר לו משם והלאה זכור מעשיך

שאלות ותשובות לח למ מ

לאו משום דאיתו נאמן אחר כך לומר פרוע אלא משום דזילתא דהא לבי דינא לכתוב דבר שלא כהוגן בדבר דנאמן לומר שכבר פרעו וכו' שאלות יסנא כחשק אהו' משה איסרלש מקראקא:

למ אשר

הקשית במדרכי פרק אחר דיני ממונות ע"א. מה שכתב דהנשבע להכחיש את העד אף על פי שפטר עצמו בשבועתו מיהו לא לתור נפסל מכאן ולהבא לעדות ולשבועה שרדי בעל דינו והעד אומר דשקר שבועתו ודוקא בפקדון אבל לא במלוה ע"ל והקשית דמה חילוק בין מלוה לפקדון מאחר דכבר נשבע ולא חלקו בנמרא בין מלוה לפקדון רק קדם שנשבע אבל לאחר שנשבע נפסל בשניהם ופדאיתא פרק הגוול עצים ע"ל שאלתך חרין עמך אבל הקושיא אינה כלום דדקדקינן א' כלשוננו לומר מיהו לא לתור נפסל מכאן ולהב' ב' ו' לא לתור בשבועה הפסד' ונ' מאס העיד בין הכפירה לשבועה ואהא קאמר ודוקא בפקדון ב' ובעל ב' תירץ קושייתך בח' הסי' ל' בתירוץ אחר ומה שכתבתי נ"ל ואין להקשות דא"כ בלא שבועה נמי דהא הכופר בפקדון נפסל מיד לעדות ולשבועה יש לומר דס"ל כמו שכתבו הגהות מדרכי פ' ק' דמציעא (דף קנ"ו ע"א) אם כפר בפקדון ולא נשבע בו לא נפסל ולכן צריך שבועה דבלאו הכי נפסל למימר שהיה רוצה לשיאם א"כ ל"ל דא"כ כסברת הר"ף שכתב המדרכי פ' כל הנשבעין (דף ע"ז ע"ב) דהכופר במלוה נשבע עליו דבר שכן נ"ל עיקר ומה שהקשית במדרכי רשבעות סוף שבועת הדינים בתשובת מורה"ס דקאמר דהא ממ' נכזה הבעל בחצי הנכס' כו' ע"ד ואי נמי הלכת' כר' אליעזר דאמר יורשים נשבעים להקשית דאם נאמר דהא דאמר נשבעי א"כ הבעל יורש מכח הכת שירשה אפה א"כ ה"ל ראוי לגבי הבעל דהא האלמנה מתה אחר מיתת הכת ואין הבעל נוטל בראוי ככמחוק זור תורה שאלתך ואינה דורא גם לר' אליעזר נשאה אותה סברא דלא מקרי ראוי מאחר דמחוסר נוכינא דאל"כ גם לר' אליעזר לא יסור הכבוד פי שנים אם מתה האם אהל' כו' ואינו (דודאי לענין ז' הנכסים בחוקת אביה קיימי) אלא דקאמר א"כ אליבא דר' אליעזר דאמר יורשי נשבעי א"כ הבעל לא יטול מבכר דלא יוכל להשבע (כלזה דקט' הקיימת אומרת שא"כ פ' שלא כלו הנכסים לרשות אמה כחייב מ"מ עדיין ה"י עומדת במקום אמה לגבות כתובה ולישבע) ועלה משיב שגם הבעל יוכל לישבע כו' ומעתה לא תאמר ששבועת הבעל היא ראוי המאחר דנכסים בחזקת אביהם ולא בא לירש מאשתו רק שבועה בעלמא לא אמרינן כזה ראוי וכדמיימתי ראייה בסוף התשובה דלגבי ירושה חזקה בעלמא לא אמרינן ראוי ולגבי הנכסים עצמן פשיטא דאין ראוי מכח סברא הראשונה כן נ"ל בשאלתך נא' משה איסרלש:

מ מאלהא

רבא שלמא רבא לגברא רבא הוא אהו' תלמידי וחבירי הותיק האלופ כמורה"ר הירש' וכו' ר' יצחק שלום רב חנינאי כתיב מעל' בער שלא הייתי בבית כי הלכתי לק' בריסק על החנות אחי ש' וכו' שובי לכיתי בשלום ת' מציאתי כתיבת' ושאלתך וראיתי שחזר מעלת' על הראשונות שכבר השכתי עליהם והגיע התשובה למעלת' כאשר ניכר לי מתוך כתבך אשר כתבת באחרונה ולכן לא אצטרך להעתיק תשובתי שנית רק להשיב על מה שחקרת מעל' על תשובתי וחילוקי אומר דע אהו' שכל שאלותך מיום פרידתך מעמי וכן תשובתי עליהם הם מועתקים אצלי מחובבות עם תשובתי אשר ידע מעל' ולכן הכל הוא לגד עיני בכתבי למעלת' וכן תעשה כרי שיהיו הדברים קשורים זה בזה דבר דבר על אפניו וברך זה אנו צריכין לחזור תמיד הדברים הראשונים אלא לכתוב בקצרה הענין אשר אנו עליו ומעתה אתחיל ואמר כתב מעל' ח' להגיד דברים הראשונים אינם מובנים לי מה שכתב מד בכתבי השנית ואל' לדברי דא"כ בלא שבועה נמי דהא הכופר בפקדון פסול מיד דהיי' כתב מעלת' בכתבו דמיר שפטר נפסל בפקדון ולא במלוה ואהא קאמר דוקא בפקדון ולא במלוה אבל אם כבר נשבע נפסל בשניהם ע"כ לשון קושייתך על תשובתי ולא קשה מיהו דהא לא קאמר דהם במדרכי דנפסל אלא אם נשבע להכחיש העד כו' כדמוכח דהם כהר"א מלשון המדרכי אלא שכדי ליישב המדרכי שמהלך בין פקדון למלוה והו' אינו שייך לאחד השבועה שנפסל בשניהם כמו שכתבת בשאלתך בראשונה השבתי דנבי פקדון נפסל למפרע משעת הכפירה מה שאין כן לגבי מלוה כמו שמשמע מלשון המדרכי שכתב נפסל לא לתור כמו שכתבתי כל זה בתשובתי על שאלתך ומעתה יפה הקשית אם כן בלא שבועה נמי ולמה להלפסל למפרע בלא שבועה כלל נמי ועל זה תרצתי דס"ל לר"ב א' כמו שכתבו הגהות מדרכי מציעא דאף בפקדון אינו נפסל בלא שבועה אלא דבפקדון נפסל למפרע משעת הכפירה ובמלוה אינו נפסל דק' משעת השבועה ומעתה מסולק מעלי גב תלונתך על תשובתי כמה שכתבת עוד שזה תתירין הוא נגד התירוץ

הטעם דמאחר דמציינו גבי ברכת המזון שהלחם הראשון שם הוא פרוע עצמו שאין מברכין ברכת המזון רק אפת ד' השנאמר שהלחם הנאמר אצל ג' סעודות הוא ג' כ' רומז על לחם ממש וראייה מפ' ג' שאכלו בו כ' משהביא התם ואין להקשות מאי אולמיה דלחם הנאמר אצל ברכת המזון דנאמר שהוא פת דוקא מלחם הנאמר אצל ג' סעודות רשאי התם שנאמר ואכלת ושבעת ועיקר השבועה היא בפת או מטעם אחר ועל כרחך אתה צריך לומר כן שהרי איכא למ' דיוצאין בסעודה שלישית במיני תרומה א"כ ש"מ דלחם האמר בקרא לאו דוקא והוא מבואר:

ד שאלה רביעית

בסוף הגהות דשבת (דף קפ"ג ע"ב) דכתב אדברי ר' יואל מיהו לפירש' יגבי עיר של רבים מ' עד יפה דנת להתיר כו' ודקדקת משם דמשמע אבל אי הוה דין כרמלי לר' ה' שלנו או לא הוה יפה והקשית על זו ממה שכתב אה"כ דאף בר' ה' האיל וכול להביאו ע' י' מחיצת בני אדם שרי אמריה לכתוב כו' וא"כ אף אם היה רש' הרבים נגמר שרי מהאי טעמ' דאין לומר דטלש' מרת לא מקרי מצו' דא"כ אפי' ככרמלי נמי אסור כמו שכתב ראב"ה דאף בדרבנן לא שרי רק דווקא לדבר מצוה זה תורה שאלתך ויפה הקשית בזה אבל על פי האמת נראה לי דלא ק' כלל כ"ה דעתי המדרכי קצ' דברי תשוב' ראב"ה וראב"ה הארי' בתשובתי וכתב הרבה טעמים בדרך משא ומתן לרן כדברי ר' יואל ולכן בתחילה מצא לו סיוע מדברי רש"י גבי עיר של רבים כו' ואח"כ העמיק בפלפול לומר דאף אם היה ר' ה' יש לצדד להתיר מטעם שכתב לבסוף רק שבתחילה לא הוצרך לומר לחלוק ההוא וכן דרך המשיבים לבאר כל חלקי הדין הנופלים בענין התשובה וזו"ל על פי האמת אך כאשר ידעתי כי תירץ זה לא יכנס לאוני מעל' כי אני בזה כמחזיק עדיין לכן אומר שאף כדברי המדרכי לא קשה מיהו דאם דנבי מת אי אפשר לעשותו ע' ישראל אפי' ע' מחיצות של בני אדם דהרי המת מוקצה מצד עצמו ואסור לסטלו אם לא ע' ככר ותנוק ונמי יאמר לך דס"ל לראב"ה דרשוי בר' ע' ככר ותנוק דלמא ס"ל כ"ח שכתב הטור סי' ש"א בשמו דאסור וכן כתב הר"ף המצניע וא"כ עיקר הקושי' ליתא ותו דאף אם נאמר דאפשר לעשותו ע' מחיצה מ"מ לא קשה מיהו דבלאו קושייתך קשה התם מה קאמר התם והיכא דאיכא למימר דאחי לאחלופי בר' ה' אסור אמיר' לגי אפי' אסור דרבנן כו' הריאמר תחילה דאף בר' ה' עצמו שרי מאחר דיוכל להביאו ע' מחיצה של בני אדם כו' ודע כי זאת הקושיא הקשה הרב הגדול המחבר ספר ב"ב בא"ח סי' ש' והניח הרב ר' בצ"ע ולי נראה דהכי פירושו והיכא דאיכא למימר דלמ' אתי לאחלופי בר' ה' כו' דאחי למחלף שאר אסורים באסור ר' ה' דהיינו דאיכא התם רואים הרבה ואיכא אחי מילתא ואחו למימר דכמו דרש' אמירה בר' ה' ה"ה דרש' בשאר אסור ואחו להתיר אמירה גם בשאר אסורים (ולכן) הכל אסור כמו שמסק' החסם כן נ"ל פירש' ראב"ה וכן קבעתי בחידושי א"ח שלי הנקרא דרכי משה הידוע למעלתך ומעתה גם שאלתך מיושבת דבמעשה דר' יואל הידיה למיחש משום דאחי לאחלופי ולכן לא הוה שרי כלל אי הוה ר' ה' ולכן הוצרך לטעמא דזו ברמלית דאן ליכא למיחש לאחלופי דאחי הכל יודעין דכרמלית דרבנן:

ה שאלה המישית

ריש פ' ק' רתענית במדרכי דקאמר ויכיר שחרית א"כ יסבר כו' עד כי בערבית אין ש"ץ מתפלל בקול רם כו' והקשית בלא טעם זה נמי דהיינו איכ' למיחש לחבילות דאותן שנשארו בבתים יוכירו לשנה הבאה ויהיה בהן חבילות י"ל דלא הוי חיישנן למעוטא כל כך שיוכירו לשנה הבאה ולכן הוצרך לומר דאף אותן שהיו בבית הכנס' יוכירו לשנה הבאה מאחר שש"ץ אינו חוזר התפלה בערבית:

ו שאלה ששית

על הא דאיתא במדרכי פ' קדב"מ (דף קל"ו ע"א) שהביא דברי הסמ"ג שכתב שאם יצא מב' ד' ואמר פרעתי נאמן לפיכך אם חזר התובע כו' עד והיינו כדברי הראב"ה שפירש לעיל כו' ופירשתי לכם דהיינו ראב"ה שמעבר דלף סוף ע"ד דף קל"ב שכתב שנאמן בשבועה אף נגד פסק דין ושאלת אדרכתא הסמ"ג פליג אראב"ה דלרבי' הסמ"ג אינו נאמן רק בלא פסק דין אבל יום פסק דין אינו נאמן דאי נאמן אמאי אין כותבין לו הודאתו אלא דאינו נאמן נגד פסק דין וראב"ה דס"ל דנאמן צריך לפרש דהא דאין כותבין ונותנין לו היינו האדרכתא כפי דש"י וכתבת דנ"ל להמה שלא כדברי ראב"ה ע"כ להנה אומר אף כי נראה שקושייתך קושיא מ"מ אין להגיה הספרים שר' בחושן המשפט ס"ל שכתב השור' גם כן כלשון המדרכי בעצמו וקושייתך שהקשית הקשה שם בעל ב' יוסף ואם כן אף אם נאמר שהקושיא היא אמיתית מ"מ לא נאמר שטענות נפל בכלל הספרים כדבר א' גם כי אי אפשר לתקן בשור' במלך לא ע' שכתבתי ונתתי הקושיא נ"ל לומר דמכירת' ליה למדרכי והשור' הא דאין מתבין ונתתי

שאלות ותשובות מ

כו

החירוף הראשון כי אדרכא שניהם צדקו יחדיו וק"ל גם חלף הלך לו ענין הקושי השלישית שהקשית על תשובתי וק"ל כי מרדכי שתיק מעל דם"ל לרי"בא כהנאות מרדכי דפ"ק דמציעא דאם כפר בפקדון ולא נשבע אינו נפסל זה מועיל מרדכי נפסל בפקדון עד שנשבע אבל הקשית הראשונה מה שלא נפסל במלוה אם נשבע כבר עדיין במקומה עומדת דלפי תירוץ זה לית ליה לרי"בא דעת שאינה ר"ק עב"ל וכל זה אינו כלל לפי דברי שכתבתי דגבי פקדון נפסל דוקא לאחר שבועה למפרע מרדכי שאין כן במלוה אבל לאחר שבועה נפסל בשניהם והוא מבואר למדין כמעל"א אך אומר במסו מינך שחשבוני היטב בתשובתי על דברך תמיד ואל תעבור עליהם בענין גמור כי בדרך זה אתה פוגם ארשנינו כי איני שולח תשובה למעלתך עד שאעבור עליה פעם ושתים וארע שיש עיקר בדברי לפידעתי ואין אפול בטענות אלו אשר חשבת בדבריה לפי כתיבת"א אבל הענין כאשר כתבתי ומהאבא אל השנייה מרדכי שהקשית במרדכי דשבויות בדברי מרדכי"ס והשכחתי עליה וכתבתי לי עכשיו כי עדיין לא עינת כתשובה וכמדומה לי שיש שם טעות סופר ובקשתי ממני שאם אשיבך שנית שאקרא הכתב קוד"ש שאשלחתי למעלת"ה הגה רעבי לא כן לכבי עם מעלת"ה רק כי כל דברי מועתקים אות באות מגוף כתיבתי כי קשה עליהם משא לפתוב כל ענין פעמיים ולכן אני מניח גוף הכתב באצרותי ואני מניח להעתיק הדברים לשלחם למעלתך או לאחרים השואלים ממני אבל חלילה לי לשלול דבר ולחתום עליו עד שארע ואחקרנו אם הוא כענין ולכן וראיתי שאין כאן טעות סופר אלא מעוט חקירתך בתשובתי ושאתה נחמו להשיב על כל דבר העולה בדעתך בענין תשובתי והיה למעלת"ה לחקור ולענין בכל הצדדים באולי תמצא הענין בעינו ולא לתלות הענין בחסרון הכותב והנה אתיק לך שנית מה שהשכחתי אועל קושייתך שם וק"ל שמצאתי בגוף כתיבתי ומרדכי שהקשית במרדכי דשבויות סוף פ' שבוות הרינים בתשובת מרדכי"ס דקאמר דהא מ"מ וזה הבעל בחצי הנכסים בו"ע וק"ל הלכת"ה כרבי אליעזר דאמר יורשין נשבעין כו' והקשית דאם נאמר דהורשין נשבעין א"כ הבעל יורש מכח הבת שירשה אמר (ה"ל) ראוי לנביעל כו' ודואין הבעל נטל בראוי כמדומה וזהו חרף שאלתך ואינה דואי גם לרבי אליעזר נשארר אותה סברא דר"א מקרי ראוי מאד דמוסר גובינא דאל"כ גם לרבי אליעזר לא יטול הכבוד פי שנים אם מתה האם אח"כ ואינו (דודאי לענין זה הכנסים בחזקת אביה קיימי) (ע"ל כספנה סקודות) אלא דקאמר א"כ אליבא דרבי אליעזר דאמר יורשין נשבעין א"כ הבעל לא יטול מכח דלא יוכל להשבע (ע"ל כספנה סקודות לו) ועל זה משיב בו"א אבל פשיטא דאינו ראוי מכח סברא הראשונה כנ"ל בשאלתך עד כאן מצאתי בגוף התשובה שהשכחתי מאז ומקדם ואין בה חסרון כלל כי ודאי אותה סברא דלא מקרי ראוי נשאר לכ"ע בין לר' אליעזר בין לרבי ושמואל אלא דקאמר מתחילה ממנה נפשך לומר בין יורשין נשבעין ונטולין או לא דינא רבי מטעם דלא מקרי ראויין הוא מבואר בדברי הראשונים אלא שעניני כאשר ידעת שאני לומר דרך קצרה הן בכתבתי הן בעל פה גורמי הוויית וקשיו' על דברי אך למתבונן בהם היטב ימצא בהן עיקר ר"ל ודי מזה והנה ראיתי בכתבתי מעל"ה דרדשים עם ישנים שאלות וספיקות אשר נסתפק בהן במרדכי ובטורים ועתה אשיב כתב מעל"ה וק"ל כתוב במרדכי פרק גיד הגשר (דף תשל"ח ע"א) מעשה בא לידי בתרנגולת שהוטל ושלחתי ביד כותי בו"ע ודחתיה אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכיר אותה בדברי ר"ת בו"דברים אלו אינו מובנים לי דאף שבעל התרנגולת היה מכיר עדיין יש לחוש שמא הכותי נתן לשוחט תרנגולת אחרת לשוחט ותרנגולת זו שחט הכותי ומה סימן הוא זה ואם חשוב סימן אם כן גם לדברי הרי"ף והרמ"ב שפסקו כרוב כבש שנתעלם מן העין הוישרי וכן כתב הרמב"ם פ"ח ויא לא מקרי סימן אף לר"ת אסור דלא שרי ר"ת אלא כבשר הנמצא במקום שהניחו אבל אם מצאו במקום אחר או שלחו ביד כותי צריך סימן או טביעת עין כמו שכתב שם המרדכי באותו עמוד וכו' המעשה שנלחזה ביד כותי דעת הרי"ף והרמ"ב כס"ד שוין עב"ל שאלתך דע אה"כ כי מבואר בגמרא בהדיא רבנא דאסור ביד כותי הוא עדיף מבשר שנתעלם מן העין והיינו דוקא במקום דליכא למיחש לטריפה כמבואר בגמרא בדברי רב המחמיר בבשר שנתעלם אף על פי שאין אנו חוששין שנתחלף בטריפה מכל מקום אסור שמה עורבים הביאו טריפה ממקום אחר והחליפה אבל בגמרא ביד כותי בכהאי גוונא שרי אפילו בלא סימן ולכן מה שכתב המרדכי למעלה מזה דבשולח על ידי כותי יש לחוש בלא סימן היינו שעבר במקום שהטריפות מצויות שם דיש לחוש שמא החליפו וזה מוכרח על פי סוגית גמרא ע"ש"י ומעתה אומר כי ודאי השחטתה אינו סימן וכמו שכתב המרדכי בעצמו מההיא דמצא פרגיות שחוטות ואפ"ה שרי לר"ת דמתיר בשר שנתעלם מן העין במקום שאין טריפה מצויה כל שכן

בגמרא ביד כותי דבכה"נ שרי ואפילו לרמב"ם ורי"ף ה"ל למשרי בכה"נ לפי סוגית הגמרא דמתיר בגמרא ביד כותי אפילו לר"ב אלא דהבא גרע קצת שבאתה פעם אחת מיד השוחט ונתעלם מן העין בשעה שזרקו מידו לאחר שחטתה קודם שהגיע ליד כותי ששלחה עמו ומאחר שלא היה מכירה אם כן הוי כשאר בשר שנתעלם מן העין שלדבריהם הוא אסור אמנם לר"ת הוא שרי ומה שהקשית מאי מועיל שבעל התרנגולת מכירה דילמא הכותי שחטה ונתן לשוחט אחרת נראה דמעשה היה דבעל התרנגולת היה יודע שהשוחט שחט תרנגולת שהביא לו הכותי לשחוט אך לא היה יודע אם נתחלפה או"כ ועל כרחך אתה צריך לפרש כך דאם היה מכירה עכשיו פשיטא דמותרת דהא מהני טביעת עין אפ"ה אליבא דרב כדמכח בגמ' וכמו שכתב הרמב"ם וכמו שמשמ' מתשוב' זו בעצמה דאלו היה השוחט מכירה בטביעת עין הוי מהני א"כ ה"ה בעל התרנגולת נמ' אלא ודאי לא היה אומר עכשיו לאח' שהביאה הכותי שזאת היא ששחט השוחט אלא שהיה מעיד שזאת תרנגולת ששחט השוחט היתה התרנגולת של כותי אך אינו יודע אם נתחלפה או"כ ביד כותי או אם נתחלפה בין השחטה קודם שבאתה ליד כותי והוי אסור מכח בשר שנתעלם ולכן הוצרך להחזירה מכח דברי ר"ת כן נ"ל ועל תשובת ראב"ן באותו הרף סוף ע"ד שם אשר הקשה מעל"ה עליו קושיות חזקות כאשר בא בכתב"ה נ"ל לומר דס"ל לראב"ן דאין הקדירה מועיל לתבשיל ואין התבשיל מועיל לקדירה ובענין ס' בקדירה כרי לבטל החלב שנפלה עליו כרי שהקדירה לא תיעש נבלה ואזנינו צריכין לשער מן התבשיל נגד כל הקדירה דילמא מתפשט בכל הקדירה ונעשה כולה נבלה אבל מ"מ גם הקדירה אסורה אפ"ה יש בו"ס דילמא אינו מפעפע בכלו ולכן אינו צריכין ס' בתבשיל מן הטפה דלמא נכנס החלב מיד לרובט ואינו מתבטל בקדירה כמו שהוא דעת קצת מפרשים ומהשתא כל דבריו נכונים ואין אנו צריכין להגיה שום דבר כי אמר תחלה כשיש ס' בקדירה אינו נעשה נבלה והתבשיל מותר מאחר שאין אנו צריכין לשער נגד כל הקדירה ולא הוצ' לבאר צריכין בתבשיל ס' נגד הטפה שהיו פשוט בעיניו כשיש שאר איסורים ולזה הקשה אח"כ וא"ת הלא החלב בו"ס ואף אם אין אנו צריכין לשער נגד כל הקדירה מ"מ יש לאסור מכח מין במינו והשיב כו' וכן עשה רב מעשה לאסור הקדירה ולהסיד התבשיל משעם שכתבתי בדברי ראב"ן כן נ"ל והוא אמת על מרדכי שהשיב לי מעל"ה על תשובתי בענין איקרי ליה תנוק דלא חכים ולא טפשי בהלכות קטנות לא אוכל להשיב כי לא הגיע אותו כתב לידי ולא ידעתי מהו ועל דבר הגהות מרדכי דחולין (דף תשמ"ג ריש ע"ב) בענין הזבוב שנפלה למאכל והוציאה עם הבשר והחזירה בקדירה כו' אשר דקשית על לשון הגה"ה שכתב ולי' הדין ק"ל למה אפילו הכי אינו מותר אם יש ס' מן הזבוב דטעם כריה בטל ול"ה דואי מתרעב"ל הגה"ה והקשית מאי פריך פשיטא מיירי בדליכא ס' בכך דאי בדאיכא ס' ואפ"ה אסור א"כ הקדירה היה לאסור מיד מן הזבוב ופה הקשית אבל אפשר דגם הוא פריך בכה"ז ולכן הקשה מאחר דסתם זבוב וסתם כף איכא ס' בכך נגד הזבוב אמאי לא ידא מותר דהא טעם כריה בטל כמו בקדירה עצמה והא דלא פריך בקצרה מ"ש שם אן קדירה י"ל משום דהוה אפישור לשנויי דס"ל למרדכי"ס דאין מבטלין אסור כס"ע"כ דלמא אינו מתפשט בכל הכלי וכדאמרין גבי טפח חלב שנפלה על הקדירה לדעת מקצת מפרשים ומהר"ם עצמו סובר שם כן מה שאין כן בקדירה שהמאכל הוא ס' נגד הזבוב ועל כן הוצרך להקשות מסברא דנפשיה למה לא יתבטל ככף כס' דהא טעם כריה בטל כמו בקדירה ואף אם הלשון הוא מנוגם קצת אין להקפיד כאשר ידעת כי כן הוא דרכן של הגהות להיותן מלוקט' מספרים הרבה ומקובצים הרבה ומרדכי שהקשית בדברי הטור א"ה סימן ש"ל כההיא דישבה על המשבר מביאין סכין כו' והקשית מההיא דיוצא דופן דאמרין דהולד מייית ברישא ועל תירוץ של מרדכי"ס איך שטיין שחולק בין נעקר הולד ללא נעקר הקשית מזה חולק (דף ל"ח) מפרש"פ אלו טרפור (דף כ"א) דלאס"ל תרצו של מרדכי"ס שטיין מדלא חלקו בו כו' הנה אני אומר כי המדקדק בגמרא דעריכין סוף חלב מעריכין כפי' רש"י שפי' גביהו דיש' על המשבר דזמנין דמקרי דהיא מייית ברישא לא יצטרך לחלק בחלוקו של מרדכי"ס שטיין אלא משמע דס"ל לרש"י דאע"ג דרוב פעמים הולד מייית ברישא מ"מ לפעמים רחוקים היא מייית ברישא ולכן מקלינן לענין פקוח נפש ולא אולנין בתר הרוב כמו בשאר דברים דאולי' בתר חבין כן נ"ל מלשון רש"י שם ומ"מ גם תרצו של מרדכי"ס דהא נבון ומחבר אותו חלוק בגמרא סוף דכל מעריכין לענין דבר אחר ע"ש וכן כתבו התו' אותו חלוק בהדיא ריש' מ' שמר אף מזה חסם כמו שתדעתי דשאני סכנת נפשות מדלא הקשו משם וע' שומה שהקשית מתו' ופירש"י דלא תרצו הכי בחולק י"ל דהחם בלא דבי משני שפיר דמחלקי

שאלות ותשובות מ מא מב

הוא זה והנביאים וכל התלמוד מלאים מה בהוצרן שם הרשעים שעברו ולא גרע שם הרשע משם ע"ז עצמה שנאמר בה לא יסמע על פך ומכל מקום מותר להוציאה בכל שם שאינו לשבח אלא לגנאי וכמו שאמרו אס קרין לה בית גליא קרין לה בית כריא וה"ה אם היה שמה מתחילה כן שלא לשבח מותר להוציאה באותו שם כדאיתא במדרש (פ"ק ד"ע"ו) ובה"ה מיימני הלכות ע"ז פרק ו' ועוד דלא שייך דלא מסקינן בשמייהו אלא בשם שלא מצינו באיש אחד חוץ מאתו רשע אבל שם המשותף לרבים הנקראים כן אין לחשוש לו וכמו שכתבו בדין החוץ פרק בתרא דכתובות (ד"ק ד"ע"ו) ופרק ארבעה חלקים (ד"ק ד"ע"ו) מכל מה נראה דאין לחשוש בהוצאת שמומה שכתבו החסידים לא כתבו אלא מטעם ז' שכתבוהו ו"כ כל שאין הכן חושש לו אינו מעכב ויכול לעלות לס' בשם שירצה ולכן בנינו שיש לחוש בשמייהו השם הניחו הדב' על דינו וכתבו שיש לכתוב אביו שהוא העיקר כן נראה לדינא ההלכה אבל מאחר שראיתי להשיג הג"ל בתשובתי שלא התיר מטעם ז' אלא מטעם ב' ב' או איבה ודבריו מספיקים בנדר דידן להתיר אספיק עצמי בדבריו עכשיו ולא אהלק עליו ב' ומכל מקום לפי דבריו אין להתיר רק במקום דאיכא למיחש לביוש או לאיב' אבל במקום שאין מכירין אותו ושואלין אותו הוצא יקרא אותו לס' לפי הנישעמוס יצטרך לעלות על שם אביו אביו. וה"ה הג"ל לפום ריהטא. נאם משה איסרלש מקראקא:

מב

ביטוי שפתי מתוקים וערבים. מים חיים מפיו נשאים. חברים לקולו מקשיבים. ומנחלי תורתו מתחממים ונרגים. ה"ה האלופה ה"ה סיני ועוקר הרים. כמנה"ר משה יצ"ו. היקר כמר יוסף כ"ץ הגיע פה ק"ק ויניח יא לשלומי ורשתי ע"ד הפטרון שהיה לי להביא עמו כפי נוסח הטופס שמסרתי ליה ונתן אמתלא לדבריו שלא היה אפשר להביאם לעת הזאת עד אחר הידור מלובלין והיו נשלחין פה ליד ע"י איש מוקדם ומצורף לזה אודיע למכ"ת תור שכיום אחרון של חג קבלתי איגרת אחת מידי מעב' תור ומיד מציא חתן היתומים בוכר להשם לדרך פעמיו כעסקי באופן שלא נתתי מענה למכ"ת על מכתבו והשתא הואיל אהמא לידן לכתוב למע"ת בזה העסק אימא בה מילתא במד' שכתב לי מכ"ת תור בהאיגרת ההיא ולא במשיב על דברי מעב' כי ידעתי כי כל דברי מכ"ת תור מחמדי' מוסרי' על אדני השכל וכתפוחי זהב כמשכיות כסף רק אבוא לפני רוס מכ"ת תור בדרך משא ומתן אולי אבנה מרבני מעב' תונה מכ"ת תור כתב אלי בזה הלשון אמנם אפשר לכוזר הספר במשפטו ולומר שההרשאה לא היתה נפסל כלל מחמת שהותר מוקדמת בזמן בלא טענת מעב' שכתב שאפשר לחלות הדיבר בשטות הספר כי אף לכתחילה יש לכתוב הרשאה בלא זמן כלל או להקדימה או לאחריה כמו שכתב המרדכי במדבריה ובה"ה הרשעות וכו' ע"כ לשון מכ"ת תור. על זה אשיב למכ"ת תור התגלותי שלא נתייח בשטות זו על דרך זה כלל לפסול שטר הרשאה בשביל שהותר מוקדמת בדרך שפסלינן שטרי הלואה ומקח וממכר המוקדמים כרי שלא יטרפו לקוחות שלא כדן כי איך יעלה על דעת שבשטרי הרשאות נחוץ לטרוף מלקוחות שנאמר מפני זה ששטרי הרשאות המוקדמים פסולים. וגם מה שכתב רבינו שמחה ז"ל במדרי' בפרק מרובה שאין צריך לכתוב זמן בשטרי הרשאות דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם הוא מאוחר. לא בא רבינו שמחה ז"ל להשמיענו זה ששטרי הרשאות כשרים האף שאין כתוב בהן זמן כי גם שטרי הלואות כשרים אם אין כתוב בהן זמן רק שאינם טורפים ממשעבדי אבל בא להשמיענו שא"צ לכתוב בהן זמן כיהומן לא מעלה ולא מוריד בהן כמו בשאר שטרות דאלו בשאר שטרות אם כתב בהן טורף מלקוחות מאותו זמן ואם אין כתוב בהן זמן השטר כשר וגובר מבני חורין כי הלקוחות יאמרו לו קנינו קדמה לשטרך. אבל להקדים הזמן אף בשטרי הרשאות מוכר רבינו שמחה ז"ל גם כן שאין להקדימו כלל לכתחילה כאשר משמע מלשונו שכתב שאין צריך לכתוב זמן בשטרי הרשאות דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם הוא מאוחר דמשמע דמה לי אם הוא וכו' והוא נתינת טעם למה שאין צריך לכתוב זמן בשטרי הרשאות כמו שהוא תועלת לכתוב זמן בשטרי הלואות והם בשטרי הלואות אם אין כתוב בהן זמן כשיבוא המלוה לטרוף מלקוחות לאמור ששטרי קודם למקחו יאמר הלוקח אדרבא שמוזר מאוחר למקחו א"כ יהיו מחולקים על שטר הלואה אם הוא מוקדם או מאוחר למקחו ולא יטרפו בעל שטר הלואה מלקוחות אבל בשטר הרשאה אם אין כתוב בו זמן אין הפסד כי אין בו דרישה אם הוא מוקדם או מאוחר וחזו מח שכתב דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם הוא מאוחר ואם דעת רבינו שמחה ז"ל כפי שהבין מעב' מרבניו שאף למתחילה יכולין להקדים הזמן בשטרי הרשאות והיה לו לומר רבותא בטופס שטר' הרשאות וכתוב זמן ואני אומר שאף לכתחילה יכולין להקדים הזמן בשטרי הרשאות וא"ל להשיב לי ברוחק שרבינו שמחה ז"ל דבריו בלשון זו אף ו' ולתת דבריו דמה לי אם הוא מוקדם כאלו אמר דמה לי ג' אם כתוב בחתום הזמן מוקדם אם כן הוא שכתב

בין מה מעצמה להוציא וזה החילוק אמרין בדין כנמרא בסוף הגל' בעריבין ועוד ראש' למד דא' נעקר הולד קודם מיתתה לא הוי ממעטין מכי יולד דהו לידה שהרי הוא פירש לחיים אף שמתה אמו. א"כ אנו רואין דהוי כולד קודם מיתתה. ולא הוי דעו כיתו' לענין קרבן. וכן רש"י פ' אלו טריפות נחא ליה לאוקמה ביוצא דופן ע"י שם ובין הוא ובין אמו חיים מלאקמו' דמידי שהיה מזהר ונעקר הולד תחילה דא' ויכל' הולד לחיות לפעמים רמ"מ הוא דבר רחוק שיחיה אף שיוכל' לחיות ונחא ליה יוצא לאוקמה ביוצא דופן ע"י שם ואני אכריז לך דבר זה מפי'רש"י שם דבלא חזק' שיהיה מאי דחק ליה לפרש שם ראמו ג' ה"ה אף אם מתה אמו מתישבת הסוגיא שם אלא על כרחי' רש"י ב"ה לישב לשון יוצא דופן וקאמר כנמרא ולא קאמר סתם הכא במאי עסקינן בשתתבו את אמו ולא הוציא דרך רחם. אלא דהנמרא רצה להרץ בדבר הרגיל להיות דהיינו ביוצא דופן סתם האם נשאר קיים וחיה ולא רצה ליישב בדבר רחוק שמיידי שמת האם וחזקו אותה וע' קאמר רש"י ואין לומר שמתה האם כ' ולא חזקא נקט יוצא דופן וה"ה בכתב' במקום אחר ומהא דהיה לי לפרש בדרך זה ממד' שפי' ע"י שם שהוא מילתא דלא פסיקא וצריכין לחלק בין יצא ע"י שם בין חתכה שבודא' מתה אמה תחילה ועל זה תירץ דהא אמרין בנדרה שחולד מת תחילה. וא"כ אף אם נאמר דמיירי דמחה תחילה על כרחי' צריכין לחלק בין נעקר הולד ללא נעקר ולא נכל' ליישב במילתא דפסיקא דשמיירי בכל ענין אם כן יותר עדיף לאוקמה דחזקא יוצא דופן נקט ובין הוא בין אמו קיימים ומיירי שהוציאורו ע"י שם כן ג' לפי דברי מהר"א ש' אבל אין אנו צריכין לכל זה רק כאשר כתבתי כי לענין פקוח נפש אולינן לקולא כמשמעות דברי רש"י שהכאתי. עוד הקשית סוף סימן ק"ע באבן עזר כפ' יבמות שבאו מבית א' שכתב הרמב"ם דיוכל' כל א' מן הלוחץ ונקשית דלילמא חלץ אחיו תחילה. ואתה מצריכה כרוז לכתובה וכו' אמרין כנמרא וכתבו הסוף סוף סימן ק"ט. ופה הקשית גם כזה אבל ג' לומר דשאני הכא דאין לחשוש לשום דבר אלא א"כ מותר לחלוץ ועל כן אין מונעין אותה מן החליצה דאם היה אסור לחלוץ א"כ גם אהיו אסור לו לחלוץ וא"כ איך נחש שמה אהיו אסור לחלוץ קודם וא"כ ממה נפשך אין מונעין אותה מן החליצה וזהו ברור כן ג' בשאלתך אשר שאלת. וע' אשר בקשת ממני לכתוב למחותני שמעון גינצבורק דנהג לך כתב מיוחד אלי ויהיה לך לעינים בכל מקום אשר תלך והיה דר' שלוח' ופסאק וגדל כחשך נאם אה' משה איסרלש מקראקא:

מא עתה

לא יבוש יעקב ופניו לא יחורו במד' שחזרה בענין בן המזמר שיש לקריתו לס' כמו שרגיל בו מקדם כדי שלא יתכבש ברבים וכבר הודר' וכן הישיש הגאון שאיני מהר"ל גמאי מפדוואה (כ"י ג' כ"ט ע"ב) והנה תשובתו נרפסת ומנחת ביד רבים ובאמת שמבין רש"י כתבו מעל ניכר שראה אותה תשובה אלא שהעלימה לפנינו לפרקנו בהלכות ונאמר כי מאחר שדבר יצא להיתר מייבוא אחר המלך אשר כבר עשאו וכו' שברכ' שטעמו ונימוקו עמו וראייה לדבריו לפי'ח' מהלכות גיטין שכתובין בגט שם דיהר' ולא אשם של כותים אע"פ שכתבו התוס' דגיטין (ד"ק ל"ד ע"ב) חלילה להוציאו שם גיטות בגט שכתובין בו כדת משה וישראל וא"ה פתחין בו שם דישאל שהיה לו מקום ואין חוששין לשם רשע' ירקב כ"ש לפי הרשאה לקראו כן לפ' שאין שם הזכרת רת משה וישראל ולפעמים מכירין צב"ה כן רבותי עצמן כמו שכתב מעל' כתורה והוא בתשובה הג"ל ובאמת שאני מסתפק בדבר זה כי מאחר שקוראין אותו לס' על שם אביו אביו הוצא יכתוב בגט על שם אביו הלא כל האחרונים לא הביאו דאייה לכתוב גיטין רק מקריאתו לס' ואע"פ שפסד גיטין שלנו נמצא שם"ת עולה על שם אביו וכן כשחותם עצמו על שטר חתם על שם אביו אביו וכן כותבין שם אביו מ"מ יש להתישב בטעם דהרב ולדעתו ויהא ההוכחה שהביא מור"ם בתשובתו הג"ל על שם דר' נפתלי מאוב' שהוכיח מחשוב' דר' ש' שחולק על פסד חסידים וכו' ל' דיש לקריתו בשם אביו ולא כתב שם מהות דהוכחה. ולי נראה שלוח' נחכוון כי כן מצינו בתשובת דר' ש' שהביא הסוף סוף סי' קכ"ט דיש לכתוב בגט על שם אביו ולא ע"ש אביו ואפילו בדיעבד פסול אם נכתב על שם אביו אביו וא"כ איך מצינו דייני' זרגלינו בכה' שאין יעלה לס' כשם אביו אביו ופסול הגט אם נכתב כן דהה"ם דברים הסותרים זו את זו ולכן נראה דבדואי פסד החסידים ומהר"א ז"ל בעל' תרומת הדשן (סי' כ"ב) שכתבו לקראו בשם אביו לא דוקא דלינא כתבו אלא לעצה טובה קאמרי לבן שר'א יעלה בשם אביו כיו שיתביש אביו ויפסד לו קצת כמו שמצינו בחזקוני' שגיר עצמו אביו אבל לא מטעם שם רשע' ירקב ככה' ג' דאף על גב דאיתא סוף פרק אמר להם הממונה (ד"ק ע"ב) דלא מסקי' בשמייהו היינו דלא לקרי אחד. ע"ל שם אבל שלא להוציר דרשע עצמו לא מצינו שהרי

שמה היוצרים לשם הבאנו הערים ככ"ר ואמרו שהשטר הרשאה במצוא פתבוהו ואחר כך כשהיו נעשים זוממים לא אמרין עוד שמה. אחריו ותכבוהו כמו שכתוב בטור ח"מ סי' מ"ג ח"ל לפיכך אין עדי השטר נעשי' זוממים עד שיאמרו בכ"ר שטר זה כתבוהו בזמנו ולא אחריו וכו' וכן דעת הרמב"ם ח"ל (פ"ט מהל' עדות) והר"ף ח"ל (בפרק מרוב) ור"ן ח"ל פ"ב דכתובות וא"כ א"כ א"כ מוציאין ממנו מיד המחזיק בהם כהרשאה שלעולם ידחה המחזיק בממון אח המורשה בטענת שמה זמן שטר הרשאה מוקדם או מאוחר בטעות ועדי השטר העידו בכ"ר שבזמנו פתבוהו ונמצא שיכולין להיות נעשים זוממים יש ל"אמר דודא מספק לא אמרין הקרימו או אחריו זמן השטר בטע' רק אם הקרימו או אחריו עשו בכוונה ואח"כ ל"א למיחש שיחיו נעשים זוממים אף כי לא יאמרו בכ"ר שבזמנו כתבוהו אבל בנזון דירן שהמורשה בעצמו הודה ואמר שהקרימו הזמן בטעות למה לא נחוש בכל אחד ואי לא מסתפינא הית' מפיל חששא אחרת בנזון דירן כיון שמים שנגל' לשם אצליכם מפמ"ד האלוף כמחור"ר משה ח"ל ע"ד זמן שכתב בת הרשאה יש באמת ימים מועטים א"כ יוכל להיות שעדי ההרשאה יפלו להיות נעשים זוממים באופן זה שיבואו כ' עדים ויעידו איך עדי ההרשאה היו עמהם במקום פלוגי מתמידות ימים רבים קודם שנודע מפמ"ד האלוף ח"ל הנ"ל עדים או יומים אחר זמן הנכתב בשטר ההרשאה וזה הוא דבר שפיר אצליכם כאשר אתם הולכים תמיד חוץ לעירכם על הדירים אבל אי אפשר לומר שמה אחריו וכתבוהו רק לומר שמה הקרימוהו וכתבוהו ועתה אבוא לדון אם שייך לומר כאן שמה הקרימוהו וכתבוהו דהא דתנא בברייתא שהבאתי לעיל שטר שכתב בו באחד בנים בשמחה וכו' עד שטר כשר ועדי כשרים שמה אחריו וכתבוהו איכא למימר בין לפירש"י ח"ל שפי' אחריו וכתבוהו שלא כתב השטר בזמנו אלא אחריו מלכתבו ובים כתבוהו הו' במקום אחד כמו שהעדים אמרים שהם כתבו שם המקום שראו בו החלואה בין לשאר המפרשי' ח"ל שפירש' שהשטר בזמנו נכתב ובאותו מקום שנכתב הו' אלא שהם אחריו הזמן ולא כתבו מאותו הזמן ואפשר כי ביום הכתוב בשטר היו במקום אחד איכא למימר טעמא לשני המפרשים למה אחריו וכתבוהו שנתרצה המלך ומחל' שלא לטרוף לקחות רק ממון האחרון ולפירש"י ח"ל איכא למימר עוד גם כן שנתרשלו מלכתוב השטר עד אחר זמן וכתבו אח"כ מקום שראו הדוא' א"כ לכל הפירושים איכא טעמא איך נודמן שאחריו וכתבוהו אבל בנזון דירן כיון שבאפ"ה ח"ל אי אפשר לומר שאחריו וכתבוהו רק נשאר אצלו לומר שהקרימוהו וכתבוהו א"כ אשאל למה ועל מה תעלה הקרימוהו בשלמא אם היה אפשר לומר שאחריו וכתבוהו היינו אמרי' בטעמא שאמרנו לפירש"י שנתרשלו מלכתבו עד אחר זמן וכתבוהו אותו הזמן בכוונה אבל להקדים הזמן על מה בינה ותועלת הקרימו ולסיבת מה וליכא למימר שעדי השטר שהזמן דאמרין שהשטר כשר ועדי כשרים שמה אחריו וכתבוהו בטעות ח"ל אמרין שהקרימו בטעות זה דאי לא אמרין גבי עדים זוממים דא"כ איך מתכ' נימקי יוסף בפרק אחד דני' ממונות בשם רבותיו על בריהא דלעיל דשמעין מהא דאם היה כתוב בסף שמיטה והזמן השטר פסול ולא אמרין אחריו וכתבוהו שאין דרך לאחר השטרות ולכתוב בסוף שמה ואי אמרין שמה אחריו וכתבוהו בטעות נימא נמי התם אחריו וכתבוהו בטעות בסוף שמה ואלא וראי הסברא נותנת היכא דעדים הזמן לא אמרין אחריו וכתבוהו אם לא שיש לתלות כאיה סיבה ומנופא דברייתא דנקט באחד בנים כשמיטה לכתוב לפי' ג"י הייתי יכול למרש' דין זה אכן יש קצת דרך להשיב ולא חפצתי להאריך ואם יקשרו עלי' כמ' חור' דלפי חששא זו אחרינא א"כ מה דכתב הטור ח"ל מונס הרמב"ם פ"ה ח"ל לפיכך אין עדי השטר נעשים זוממים עד שיאמרו בכ"ר שטר זה כתבוהו בזמנו הלא יש דרך שיעשו זוממים האם שלא אמרו בכ"ר שטר זה כתבוהו בזמנו כפי הדרך שכתבתי שיבואו עדים ויעידו שעדי השטר היו תמיד עמהם במקום פלוגי דחוק מאד מיום שנולדו עד זמן השטר או עד ימים רבים אחר זמן השטר על זה אשיב שהמפרשים כתבו דבר שהוא יותר רגיל ונכון אבל אינם מכחישים אם יעידו בזה שלא יעשו גם כן זוממים. ועתה אפרש כתבי שכתבתי לפ"ד חור' שאף שהטעות שגפול בזמן השטר אפ"ה לרצוא צדיק להתלות בטעות סופר כוונתי כיון שיום השכח אינו מכונן עם ימי החדש של שנה ש"כ ועם שנה ש"א הוא מכונן נמצא מזכ' מתוכו שהוא טעות סופר ודיל' שנה אחת וא"כ ל"א למיחש לחששא דדי שיחיו עדי השטר נעשים זוממים. אף יש לומר לאידך גיסא שהרשאה נכתבת שנת ש"ך לפ"ק ובאותו חדש ויום השכח ואינה מוקדמת וטעם כימי חודש הלא כתב מהר"א ח"ל בכתבו סי' ג' דרוב' דהיכא לא ידעי' חשבון ולא הו' משום הכי מזכ' מתוכו ומשום זה כתבתי ומה לי לצרף וזלעמד על ספק שיבוא אחד לדתלות בוקי סתק. ועל מה שכתב לי מ' חור' שאף שכתב בשטר הרשאה יעקב בן דוד דהו' הוא שם חגיגתי

שכתב דבריו בדרך לא ואף זו היה לו לומר דמה לי אם הוא מאוחר ומה לי אם הוא מוקדם כי בשטרי הלואות המאוחר כשר והמוקדם פסול הלכך לענ"ד מתוך לשונו משמע שלא בא רבינו שמה ח"ל לומר שיש לכתחילה להקדים הזמן בשטרי הרשאות ואפשר שטעמו כמו שכתב רבינו ירוחם בנתיב ד' חלק ד' בשם הרשב"א ח"ל כענין שטר מאוחר מ' אין לאחר לכתחילה דמחזיק כשקרא וגם נוכל ליתן טעם אחד שאין להקדים לכתחילה הזמן אף כשטר הרשאה מפני שיוכל להגיע הפסד בזה למורשה כי לפי דעת הר"ף ח"ל (ב"ק פ"ב מרובה) והרמב"ם ח"ל (פ"ג מהל' שלוחי) מי שהרשה לאחר ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר רשאי ופסח הרשב"א ח"ל כמ' אלוף א' שאם הרשה אר' שמעון ואח"כ הרשה את לוי הרשאה אחריו מבטלת את הראשון וא"כ בנזון דירן איכא נפקותא גדולה שלא להקדים הזמן בשטר הרשאה מי לפעמים שיעקב הרשה לראובן בא' בנים להוציא ממנו מיד המחזיק בה ואחר כך נתחרט שהרשה את ראובן מפני שאינו מאמינו או מפני חששא אחרת והרשה אר' שמעון בא' באייר והרשאה הראשון תהיה מבטלת ואם העדים יקרימו הזמן בהרשאה של שמעון וכתבו באחד באדר הן בלא ידיעת המורשה או אף בקיעתו נמצא שההרשאה תהיה ראשונה ולא תהא כוונת המורשה מקיימת שרצה לבטל ההרשאה שכתב לראובן וע"ד זה יש קצת לחוש גם כן שלא לאחר הזמן לכתחילה כשטר הרשאה וא"כ גם שאין כותבין זמן כלל איכא חשש שלא יתבדר איור' דהרשאה ראשונה או שניה איכא למימר שיש תקנה לזה שיכתב בהרשאה שניה אף הוא מבטל דהרשאה שמסר לראובן אבל כשיקרי' זמן בהרשאה בדלעיל האף שיכתוב בשטר הרשאה שמסר לשמעון אף הוא מבטל דהרשאה שמסר לראובן אכתי איכא למיחש שמה הרשה אחר ראובן כאחד בשבט ואחר כך הרשה את שמעון כאחד באדר ובטל ההרשאה של ראובן ואחר כך חור' דהרשה את ראובן כאחד בנזון ובטל ההרשאה של שמעון וכחששה זו גרסינן בפרק גט פשוט (דף ק"ט ע"ב) והביאו הסמ"ג בהלכות מלוה ולוה שטרי מקד' ומכר' שלא נכתבו בזמנם אפ"ה הם מאוחרים פסולים שהרי אפשר לטרוף בהן שלא כדון כיצד כגון שחול המוכר וקנה השרה מיד הלוקח קודם שיגיע זמן השטר המאוחר ויוציא' הלוח השטר המאוחר ויאמר חורתי ולקחתי ממך פעם שניה ונמצא פורף שלא כדון. והשתא בנזון דירן שהתערעמתי בהרשאה שיוצא' מתחת ידי כמרי יוסף כ"ץ שדיל' בה המפר' שנה אחת וכתב שנת ש"ך לפ"ק והיה לו לכתוב שנת ש"א לא היתה תלונה לאמר שההרשאה פסולה מחמת שהיא מוקדמת כמו שפסלינן שטרי הלואות המוקדמת כדי שלא ימפרו לקוחות שלא כדון כאשר כתבתי ג"כ לעיל. וגם לא שייך בנזון זה שום דבר מתרי טעמי דלעיל לא מטעמא קמא דמחזיק כשיקרא כיון שכבר נכתבה ונתחמה ההרשאה לא פסלינן אותה בדיעבד כמו שלא פסלינן שטרי הלואות המאוחרות לפי דברי רבינו ירוחם שכתב בשם הרשב"א ח"ל שאין לאחר לכתחילה דמחזיק כשיקרא וגם לא משום טעמא דמאחר דמה הרשו הורשים בק"ק קראקא הארס אחד ואח"כ הרשו למרי יוסף כ"ץ ונמצא כמרי יוסף הוא המורשה האחרון ונתבטל דמורשה הראשון ועכשיו שהקרימו הזמן בהרשאה של כמרי יוסף כ"ץ שנה אחת נמצא שהוא יהיה המורשה הראשון והרשאתו תהיה מבטלת משום הא ג"כ לא הייתי חושש דהא כר"כ הסמ"ג ח"ל שלוחים שאין הנתבע יכול לדחות המורשה ולומר לו שמה המשלח הרשה אחר וזה יאמ' לו ל' הפיקרן והרשאתו זהה בידך ואם הרשה אחר הוא הפסיד את עצמו והנפקד פטור שהרי בהרשאתו נתן אבל ראיתי על ענין שלישי כיון שנודע אצלי האמת שהסופר טעה והקדים הזמן שנה אחת והעדים לא הרגישו ג"כ כאשר אמר המורשה בעצמו ואם הייתי נתן הממון ביד כמרי יוסף כ"ץ בהרשאה זו ואשר הממון נאנס ממנו בדרך ח"ו איכא למיחש שמה היוצרים בק"ק קראקא הרגישו בהקדמת הזמן ושתקו ואם ימרי' לא היו בק"ק בזמן הכתוב בשטר הרשאה היו יכולין היוצרים בקל למצוא העדים לאחר זמן שיוזמו עדי השטר הרשאה בעצמם הייחם במקום פלוגי בזמן פלו' ונמצא ההרשאה מויתרת למפרע ואע"ג דעם כל זה איכא למימר שאין היוצרים יכולין לתבוע ממנו הממון שהייתי מוסר ליד כמרי יוסף כ"ץ בהרשאה הראשונה אגם גדול מש' כי מאי הוה ליה למיעבד שוכא בהרשאה מקיימת בב"ר וכי ארע שעדי השטר היו נעשים זוממים דאם נחוש לזה אין לדבר ספק שלעולם הכא בהרשאה יהיה נדחה בטענת זוממ' המפרשים והשלחות שהיה עושה ליכמרי יוסף כ"ץ מצ' היוצרים ככה בהרשאה הראשונה שאין להם יסוד עלי' ל"א טענה ותביעה וחשבון מכל מה שהיה יכול לדבר היה חספא בעלמא ואף על גב דתנא בפרק אחד דיני ממונות (דף ל"ב ע"ב) שטר שכתב בו באחד בנים בשמיטה וכו' עדים ואמרו הלא נעמנו הייחם במקום פלו' השטר כשר ועדי כשרי שמה אחריו וכתבוהו א"כ ה' נימא גבי הרשאה זו שמה אחריו או הקרימוהו וכתבוהו ונראה חששא דדי מל' מקום אכתי איכא למיחש

שאלות ותשובות מב מג מד

ועל מה שחולק מב' תור למצוא תקנה להרשאה שאין בה זמן שיכתבו בשניה שבטל' הרשאות שמסר פ' ר' יעקב בן אבן לחוש שיאמרו שהרשאותיהם היא השניה אבל אם היה מותר להקדימה אי אפשר כי אפשר שהרשאה את ראובן באחד שבט ואח' הרשאה את שמעון באחד באדר ואח' חור והרשאה את ראובן באחד בניסן כו' והנה חששו איני מכיר כי גם לפי זו היה לנו לכתוב בהרשאה שניה אך שביטל הרשאות ראובן שומנה באחד שבט דתו ליכא למיחש למידי אלא על כרחינו צריכי' להודות שלא חששו חכמים לשמא יבטל הרשאה מטעם דפרישות:

מד גרסין פ' החולץ (דף מ' ד' ע"א) מעשה בא' שבא לפני ר' יהודה ואמר לה נתינת ביני לבין עצמי א"ל ר' יהודה יש לך עדי' א"ל לא א"ל יש לך בני' א"ל הן א"ל נאמן ארצה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול ארץ בניך ומקשה ומי אמר ר' אבנים לא מהימן והתניא יביר יבירנו לאחרים מכאן אמר ר' יהודה נאמן אדם לומר זה בני כפור וכשם שנאמן לומר זה בני ככור כך נאמן לומר זה בני בן גרש' או בן חלוצה דאמר ר' יהודה אומ' דאינו נאמן ומתיר א"ל רב נחמן בר יצחק ק"ל ליה לדברין גוי אתה ואין עדות לגוי עב' הגמר' ובמדרכי שם וא"ל למה נאמן על עצמו הלא אדם קרוב אצל עצמו וי"ל רבא לא בעי לפסול את עצמו אלא אדרבה הוא רוצה להכשיר להתניי' דמיטב עב' ל' שמעי' מכאן דאדם נאמן לפסול את עצמו אבל לא לפסול אתרי' הוא' וע' פ' עיר' זו שמעיד הוא עצמו פסול וא"ל נראה מזה להביא ראיה על מעשה הגעשה בק"ק פריסק שנתנו דם בב"ה אחר עיר' שכל מי שידע יבא ויעיד תוך זמן מה ולאח' אורחו דאמן עמרו מקצת אנשי' והעידו וא"ל נראה שעדותן בטלה מהדיא שהבאתי למעלה דהרי גם כן דבריהם נים הם שידעו להעיד ולא העידו ע"פ החר' וכל העובר על החר' פסול לעדות ולשבעה כמו שפסק הטור ח"מ מהרי"ל בלא שום מחלוק' סי' ל' וכן משמע במדרכי פ' שבועו' הריני' א"ל דבריהם גוי' ופסולין הן ואינן נאמני' להעיד לפסול אחר' ואינן יכולי' להשמש לומר לא שמענו בדם זה דאין נאמני' כמו שפסק במדרכי ר' שבועו' שתי' וי"ל מצאתי התשוב' אשר יסר ר' אליעזר מנרמייא וי"ל אל יאמר אדם ר"ל שמעתי החרם ולא כללתי עצמי בה צא ולמד מיהונתן בן שאול כי ר"ל ידע יהונתן בהשבע' שאול וא"ל הרצה שאול להרוג ליהונתן על השבע' ועל החרם בלי ידיעתו ונראה דאינו רוצה לומר דשאל היה יודע דיהונתן לא ידע מן החרם וא"ל הרצה להורגו הוה אינו דהא אונס דחמנא פטריה מולגרה לא תעשה וכו' לא ששאל לא רצ' להאמינו שלא ידע מן החרם ואין אדם נאמן על זה ולכך רצה להורגו וכן כתב הרמב"ן וי"ל במשפט החר' שלו וי"ל יהונתן שונג היה וקרוב לפושע שהיה רואה את העם שאין אדם משים ידו לפיו ולא שאל ואביו לא היה סבור ולא היה מאמין שהיה שונג והיה רוצה לחייבו מיתה ואמר לו העם כיון שנעשירה הגם על ידו הדבר ידוע שהיה בשונג שאין הקב"ה עוש' גם ע' הרשעי' המועלי' בחרם וכו' ת"י בן עזיאל יהונתן יתקבל דעביד פורקנא רבתיא הרי' בישא' חס קיים הוא ה' אם יפול משער רישיה לארעא אריק' חס' חס' רבשלי' עבר יומא דיון וכן אמרו בפיקי ר' אליעזר (פרק ג' ל"ח) עב' ל' חריק' דאין אדם נאמן לומר שונג הייתי או לא שמעתי דא"ל הוקא יהונתן לא היה נאמן להיות קרוב לפושע שהיה רואה העם שאין אפסולין פשוט שכתב הרמב"ן וי"ל אכל שאר בני אדם נאמני' זה אומר דא"ל א"ל למר ר' אליעזר בדרכי התשובה דאל יאמר אדם לא שמעתי בחרם מיהונתן דלמא דוקא יהונתן משום דהיה קרוב לפושע לא ש"מ שאין צריך שיהיה קרוב לפושע אלא לענין שאין עונשין עליו במיתה כמו שרצה שאול לעשות לבנו אם לא יהיה קרוב לפושע דהרי אפי' מוד בלא התראה אין ממתין אורח' עליה כב' ד' ואע"פ שהרנו ב"ר אין צריכין התראה כמו שפסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ג') מכל מק' קרוב לפושע כענין אבל לענין שאינו נאמן אפי' בלא פושע אינו נאמן וכן משמע בתשובת בר ששת סי' רס' דאין אדם נאמן לומר לא שמעתי א"ל לא שהיה הוי' לעיר שאין נאמן לומר לא שמעתי וא"ל לפיזה נראה דהואיל ואילו העדים היו בעיד אין נאמני' לומר לא שמענו וא"ל לפי דבריהם פסולים הן ופסולין להעיד כמו שאמר ר' יהודה לגר שבא לפניו ועוד נראה להביא ראיה ממשנה' שלמה שערות של אלו בטל דתנן התם פרק שבועות העדות (דף ל"א) ע"ג' השביעו עליו ה' פעמים חוץ לב' ד' וכפר בב' ד' חייב על כל אחת ואחת ואם השביע עליו ה' פעמים בב' ד' אינו חייב לא אחת א"ר שמעון מה טעם הואיל ואינו יכול לחזור ולהודות עב' ל' הרי' ש"מ דהואיל ושתק בפעם ראשון בב' ד' שוב לא יכול לחזור ולהעיד לכן פטור על השבועה האחרונה וא"ל בגדון דין נמי הואיל ושתקו וכפרו על פי החרם והעובר על החרם הוי' כעובר על השבועה כמו שפסק הרא"ש פ' שבועות הדינין ומיד לאחר שיצאו מבית הכנסת היו שם בב' ד' שנכד ערות וי"ל באו הם ולא הגידו הוי' כאילו השביעום בב' ד' וכפרו וא"ל שוב לא יוכלו לחזור

הנכתי' שאני נקרא יעקב כרוכש באמת במקומו לא שמעתי משום אדם שקרא שמי יעקב כרוכש רק יעקב ככמ' אברהם שלמה הכהן ולא אאריך עו' בדרוש הזה: וארון העולם יוסף למב' תור חיים ושלוש ויגדל מסאו דמר עד עולם: כה מעתה אהוב דמר נצח יעקב ככמ' ר' אברהם שלמה הכהן ל' נכתב פ' ויצא יעקב:

מג למרבה המשנה ושלום אין קץ' לו שם בחכמים כיושבי יעבץ' בין המשפטים רובץ' יקר הוא מלוכש תשבץ' הוא ארו' ער בחכמים' מקריב שלמים' לא אניס ליה כל נעלמים' לב חכם אין חקר בארץ לעומק ושמים במרומים' הוא האלוף התורני אשר שמו נודע' בהימן ורדע' כמד' ר' יעקב ש' ולכל דלי' של' רב בהיות כי ראיתי במב' תור שהשיב לי על כתבי על כל קוץ וקוץ תלי תילים של הלכות ונתן טוב טעם ודעת כמה שלא רצה להוציא המעורר מידו ע' ההרשאה הפסולה לדעת מב' תור והראה פנים מהוירים כוודר הרקיע לדעתו אמרתי להשיב למעל' על דבריו אך אביא בקצרה כי אין הפנאי מסכים גם כי לא באתי לסתור ולבנות ברברי מעלתו כי כולם מיוסדים על אדני ההכמה ממולאים כתרשיש הסכרות הגבוהות אך אביא כמתנצל על מה שחשתי מב' תור וחבין מרברי שדעתי שיש להקדים ההרשאה לכתחילה ובאמת שזה לא עלה על לבי כי למה לנו לכתוב בשטר דברים שאינן לכתחילה ללא תועלת ולכל הפחות היה לנו לחוש למיחו כשיקרא ואף ע' דמסקין פרק הכותב (דף פ' ע"א) ופרק כל הגט (דף כ"ו ע"ג) דלמחי כשיקרא לא חיישין שאין לפסול שטר משום זה אבל לכתחילה ודאי אין לעשות מיהיה דאמר פרק ג' (דף קע"ג ע"א) אי ידעיתו יומא דאקניתו בי' וכו' וקאמר טעמא משום דמחי כשיקרא ובאמ' שלשון הכתב שכתבתי בו נשכח ממני כי לא שמתי דעתי או עליו אך ממה שהביא מעלת' לשוני בכתב מעלת' מבואר נגלה שלא כוונתי רק שלא לפסול ההרשאה וי"ל שהביא מב' תור בכתבו אפי' לכות הסופר במשפטו ולומר שההרשאה לא היתה נפסלת כלל מחמת שהיתה מוקדמת בזמן בלא טענת מעב' תור שכת' שאפשר תלות הרבר בטעות סופר כמו שתלין אחריו' בטעות סופר כי אף לכתחילה יש לכתוב הרשאה בלא זמן או לאקדומה או לאחרה כמו שכתב המרדכי במרובה ובהג' בשבועות וכו' מבואר מלשון לא היתה נפסל' שכתבתי שאין הכוונה רק בדיעבד גם מלשון בלא טענת מעל' שכת' כו' מבואר כן שהרי לטעם שתלין בטע' סופר שלא אמרין ליה שטעה' לכתחילה וי"ל בענין הקדימה שהרי כתבתי שטעם ע' מספיק בלא טעם זו ואלו היה טעם אחד לכתחילה וטעם השני בדיעבד לא היה נופל עליו זה הלשון אלא ממי שאינו יודע דרכי הלשון ואף כי כתבתי לבטא שלכתחילה יש לכתוב הרש' בלא זמן או להקדימה או לאחרה אם כן משמע קצת שלכתבה בלא זמן או להקדימה או לאחרה דין אחד להן באמת לא כוונתי על זה כי לצד דין כתבתי דא בראיתא והיא בראיתא ועוד דבכל דאפשר למחדר עיובא בגדון דין לכתחילה מקרי אף כי ההרשאה היא נכתבת כבר והיא במרחק כמו שכתבו האחרונים וי"ל לענין הלכות גיטין וד' וי"ל ואם אסרנו מעב' לפרש דברי כרצונו מ' לא חשכתי מעולם להקדימו בלא תועלת וללא צורך אם לא להרא' הלכה למעשה שהרשאה מוקדמת כשיהיה כמו שמצינו כזה הרבה פעמים שכוננו הראשונים וא"ל א' צ' ליהשיב על מה שהוכיח מעל' כ"ת מרברי ר' שמחה ודחק עצמו ליישב דבריו' שמחה לדעתו ובאמת שאני תמה על מעב' ת שער' שדחק עצמו בדברי ר' שמחה היה לו לרחוק עצמו קצת ליישב לשוני ולכונו להלכה כדי שלא להשוויני טועה בדבר פשוט כדעת מעב' ר' ואפשר שלרוב חסרוננו לא רצה מעל' להתכונן כ' בדברי להשיג הכוונה מתוכו ולכן שם כל כוונתו בדבריו' שמחה והעלה בהן מה שהעלה ואם ארון מעב' ל' לכה ויזכר כמו שהוא מן הראוי אומ' כי כן דרך בהדרך דרכי המורה שכתבו עליו מפרשי דבריו של פעמים פירש פסוק בפ' שאינו מוכרח כדי להוליד כוונתו וכן עשה מעל' ת' בו כי כדי להראות פלפולו תימוקו עמו פ' דברי בפ' זר כדי להוליד חולדותיו וראיותיו ומפתיו שבה על ג' הראשון שכתב מב' ת' שאין להקדים הרשאה מפני שיוכל לבא היק מזה למורשה על דעת דר' פ' והרמב"ם דיכול לבטל ההרש' ע"ל זאת אישכ' דא"ל למה כתב ר' שמחה דאין נפקות' אם דהרשאה מוקדמת או מאוחרת ובלא דבריו' שמחה הלא גם מעב' תור כתב שאין לפסול הרשאה מוקדמת ואם היה לחוש לחששות מעב' תור א"ל למה לא תהיה פסולה כמו שאר שטרות המוקדמים הפסולים מטעם חששות המטרות לקוחות שלא בריון א"ל גם בו היה לנו לחוש להפסד המורשה ועוד דא"ל גם ההרש' ושלחי' גיטין היה לנו לתקן זמן כדי לידע אם בטלו יאח' אם נעשה קודם ההרש' או אח' כ' וידע כי הרבה חששות חששו בגיטין שהן יותר החקים מאלה על כרחינו אין לנו לחוש לשמא יחזור ויבטל משום דהוי דבר שלא שכיח מטעם דשארית ישראל לא יעשו עולה כו' ומטעם זה כתבו הפוסקי' שאין הנכתב יכול לרד' המורשה שמא בטלו

לחזור ולהעני' כמו שאמר ר' שמעון ור' יוחנן לחזור ולחזור וכן פסק המיימוני פרק ט' מהלכות שבווע' ור' אל' לעדים באו והעידו ואח"כ עמד בב' והשביע כל מי שיעד לו עד' יבוא ויעיד ולא באו ולא העידו הרי אלו חייבין שרי תבעו תחילה הוא שהיה או בב' הויה' שם ב"ד אבל אם לא היה בפני ב"ד אם ענו אמר חייבין כשבעו' העדות כשיכפרו בעדותן בב' ואם לא ענו אין חייבין עב' להדיקמן דאם השביע אחרתן בב' הושתקו ולא העידו ככפרו בעדותן וחיי' משו' שבעו' העדו' וא"כ ח"ה שאם לא הודיעו עדותן על פיהם שנתנו בב' הוי' כאלו לא העידו על פיהם שבעו' שבע' דהוי' שתיקתן ככפרו בעדותן ושוב אין יכולין להעיד ואע"ג שכתב הרמב"ם אי היה שם ב"ד חייבין ואי לאו כו' המשמע דאי לא היה שם ב"ד לא היו חייבין נראה דלא מצריך שיהיה שם ב"ד אלא לענין עשיית כפירתן מיד כפיר' ושיה' נקרא כפירה בב"ד כי אין לחייבן משום שבעו' העדות אלא ככפירה בב"ד כמו שאמרין שם בגמרא (דל' ע"ג) מ"ג דכפירה צריכה להיות בב"ד דכתיב אם לא יגיד וגשא ענו במקום הראוי להגיד דהיינו בב"ד אבל מ"מ אפילו לא היה שם ב"ד וכפרו הוי' כאלו משבעין ואם גבו בב"ד אח"כ עדות ולא באו חייבין דעל השבועה לא קפיד קרא שתהיה בב"ד וכן הוא פשוט במשנ' זו שאמר השביעו ח' פעמי' חוץ לב' וכפר בב"ד חייב על כל אחת ואחת וכן משנ' מלשנו דאף אם לא היה שם ב"ד וענה אמן חייב כשכפרו אח"כ וא"כ בגדול דין שהשביעין בב"ד בחרם על כל מי שיעד עד' שיבואו ויגידו ואילו עני' לא באו לב' שישבו מיד אח' יצאו ב"ה הוי' כמשבעין חוץ לב' וכפרו בב' דחייבין משו' שבעו' העדו' אותבעו אות' מתחיל' ואפי' לא תבעו אותן תחיל' לומר שוב אין יכולין לחזו' ולהעני' דמ' כפירה בב"ד הוי' הואיל ולא באו ולא העידו על פיהם שנתנו בב"ד דלא בעינן שתבע אותן תחילה אלא לענין שבעו' העדו' כמו שמשמע מתשובת המרדכי פ' שבועת הדיינין שאכתוב למטה ואע"ג שכתב הר"ם דצריך עניית אמן אם לא היה שם ב"ד נראה דחייב דוקא כשהו' עצמו משבעו אבל כשנתנו חרם בב"ה אין צריך לענות אמן וא"ה החרם חל' עליו כדפסק הרמ"ב ב' במשפט החרם שלו והביאו בתשובת בר ששת ס' קע"ח ונראה שזו כוונת הרמב"ם שכתב שצריך שיהיה שם ב"ד בשעת השבוע' והשינו שם הראב"ד ור' למה צורך שיהיה חב' בב"ד בשעת השבוע' והלא אין מקפידין על השבועה באיזה מקום שתהיה ואין מקפידין רק על הכפיר' עכ"ל ונראה לי פשוט דעת הרמב"ם כ"י אם היה ב"ד שם היה כאלו משבע מפני ב"ד ואין צריך לענות אמן אבל כי ליכא ב"ד שם צריך לענות אמן וא"כ בבאנו הואיל ונתנו חרם בעדות אין צריכין לענות אמן על פי חרם וא"כ הואיל וכפר אח"כ הוי' כופר בעדותו ושוב לא יוכל לחזור ולהעיד וא"כ נראה דעדות אלו בטלים ומבוטלים הואיל וכפרו בתחילה על פיהם שכתב המרדכי פ' שבועת הדיינים שנאמרו על מעשה שאירע הקהל נתנו חרם בב"ה על כל מי שיעד עד' שיעיד קודם שיצאו מחצר ב"ה ויצאו ולא העידו ולאחר זמן באו עדים שהיו בב"ה ואמרו לא שמנו לבנו אז להעיד ועתה זכרנו ובאנו להעיד והשיב ג' דמקבלין עדותן דהא אמרינן פ"ב דכתובות (דף כ' ע"ג) רב אשיהו ידע ליה סהדות לרב כהנא א"ל ולאו הכי והכי הוה א"ל לא ידענא לסוף אדבר רב אשי אספיד ליהכו' ולא דמי להארתן (פ' שבועות העדות דף ל"א ע"ג) השביע עליו ה' פעמי' בב"ד וכפר אינו חייב אלא אחת ואמר ר' שמעון הואיל ואינו יכול לחזור ולהודות דל' שאני דתם דכפר לגמרי וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מספר החכמה עכ"ל וא"כ נראה מזה התשובה בתחילת המחשבה סתירה כל מה שכתבתי מ"מ בשנדקדק אדרבה תשובה זו ראייה לדברי תחילה אמר כי ג' תשובה זו תמוה מאד חרם כמה שהביא ראיה מרב אשי דאדבר ואילו ואספיד כו' דשאני דתם דלא השביעו תחילה ולבסוף היה נאמן לומר שאדבר דמתחילה לא רמי עליה לכו' עדותו אבל כשמשביעין אותו אימא דאינו נאמן לומר את' כדאדבר דוראי כל אדם מדקדק כשמוע קול אלהי יורע מעדו' וזו ע"כ צריכין לחלק דברי שרירי דוק באותה משנה דלעיל כריש' דמתניתין שבעת העדות כיצד אמרו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין נחקש' שם רד"ן מה טעם חייבין דהואיל ואמרו בב"ד אין אנו יודעין לך עדות אין יכולין לחזור ולהודות כמו כפיא דמתניתין דהשביעו' פעמים ככ"ד דפסוק מטעם הואיל ואינו יכול לחזור ולהודות ותירץ הר"ן ור' וקרוב בעני' דאם לא יגיד דרשין מינה דאם לא הגיד שוב אינו חוזר ומגיד בחר' ושמע קול אלה כתיב ומפני שדרך העדים להשמיט שלא להעיד אע"פ שאמרו בתחילה אין אנו יודעין ובחר' שבועה אמרו יודעין אנו אין חוזר ומגיד שלא השאנן התורה עון באין יודעין לא בחר' קול אלה ויעד שקרוב לומר בענין דאין זה מקרי חוזר ומגיד כשאמרו תחילה אין אנו יודעין ולבסוף העידו ומה שאמר ר' שמעון כפיא מפני שאין יכולין לחזור ולהודות לאו מטעם כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אלא מטעם דלא

משו' נפשיהו רשעים שהרי כפרו בתחילה אחר שהשביעם עכ"ל הרי קמן דבין לתירוצי ראשון או שני דברי התשובה זו אינם ברורים דליתרין ראשון צריכין אנו לחלק בין כפרו בלא שבועה לכפרו על פ' שבועה א"כ מה ראייה לדבר אשי דהת' לא השביעו וכו' לתירוצי שני דטעם הוי' משו' דאין משימין עצמן רשעים דאין לחלק בין כפרו לגמרי ובין שתקו דמ' עברו על החרם ורשעים הם ועוד יש להקשו' על דברי התשובה דמוקי דברי ר' ש' בכפרו לגמרי דאין זה לשון משמעו' המשנה כלל חדא דלא נקט אלא השביעו ח' פעמי' וכפר דמשנ' דלא היה כפירה לא לבסוף ולא בין שבע' לשבועה ועוד דאי בכפיר' ממש מיירי היה למתני' לחלק מיני' וכיה רב' כל השביעו ח' פעמי' בב"ד ולא כפר לא באחרונה דאז היה יכול לחזור ולהעיד ולכן חייב על כל אחת ואחת אבל איכפר בין שבעה לשבועה דאינו יכול לחזור ולהודות אינו חייב אלא אחת' לא ש' מדאף ברשתק אינו חייב אלא אחת ולכן נראה דפשיטא דלדעת הרמב"ם שתיקה ככפירה דמא דהאכת' לעיל ועמד בב"ד והשביע על כל מי שיעד לו עדות כו' וא"כ מדשתקו ולא העידו על פי החרם הוי' ככפירה ואין חוזרין ומגידין וכו' ש' לדעת הר"ן דפי' בתירוצי האחרון דטעמא משום דלא משווי נפשיהו רשעים ולכן אין חוזרין ומגידין דפשיטא דלפי טעם זה אין לחלק בין שתקו או כפרו דהא מ"מ משו' נפשיהו רשעים א"כ ודאי עד' של לו אין כלום ואפילו אמרו נמי שלא שמו לבן בראשונה להעיד נ"מ לא מהימני לומר שנגזר הוי' בחרם כמו שכתבתי לעיל וראייה מיהונתן בן שאול ואם כן הואיל ופסולים הם לפי דבריהם אין נאמני' לפסול אחרים כמו שכתבתי לעיל אלא נראה דאף לדעת התשובה ממדרכי שהבאתי לא קאמר אלא היכא דהוא נותן עצמו אמתלא לו לומר לא שמנו לבנו להעיד או שתיקה לא הוי' ככפירה אבל אי לא אמר טעם לדבריו למה שתק בראשונה כ"ע מודו דשתיקה ככפירה דמא' ושוב אינו חוזר ומגיד' וחלוק כזה מצינו לענין אסור ודותר באשיר' פ' הניקין גבי האומר לחבירו נתנסך יונק ושתק נאמן דשתיקה כדורא' דמא' וכתב שם הרא"ש בשם הר"י צבא דאפי' במקום ששתיקה כדורא' דמא' אם שתק תחילה ואח"כ הכחישו ואמר שתיקתי תחילה לפי שהייתי מחשב לידע אם הוא אמת נאמן וה' נמי לענין כפירה וכאן הואיל ואמר אמתלא לדבריו שתיקתי מטעם זה בתשובה זו דנאמן ולא הביא ראיה מדבר אשי לא טענו' זו טענה מעליא הוי' ועמצינו לפעמים שאדם שוכח עדותו תחילה ולבסוף זכר אבל לא הביא ראיה מדבר אשי דאפשר דהא דרב אשי חוץ לב' הוי' ולכן אע"פ ששתק תחילה הוי' יכול לחזור ולהעיד או שלא אמר ע"פ שבועה אלא ע"פ אינו מכיר ראיה אלא שזו טענה מעלייתא הוי' ולכן נאמן אבל היכא שאינו טוען לא טענינן ליה ולכן קאמר דהא דקאמר ר' שמעון הואיל ואינו יכול לחזור ולהודות דמיירי בכפירה גמורה הואיל ולא טוען לבסוף דמשום זה שתק דהרי כפר עדיין אם כן אותה כפירה בראשונה היתה ולכן לא יוכל לחזור ולהודות דהואיל ולא טען למפרע נגלה דשתיקתו בראשונה היה כפירה ראשונה וזה מה שג' ל' ליישב תשובה זו אף בגדול דין שאלו העדים לא טענו שמשום זה שתקו אנו לא טענינן לחזו' עדותן בטלה וכזה מצינו דהרב רח"א דהוא לא טען אנו לא טענינן ליה דהרי הודה בפני שנים ואמר משטה אני כך נאמן ואנו לא טענינן ליה כדפסק הראשון פ' פרק זה בודר וכמו שלא טענינן ליתומים טענות דלא שביחי אע"ג דאלו טענו אביהן נאמן כמו שפסק הראשון פ' דב"ב וכו' וא"כ הואיל ואלו העדים לא טענו אנו לא טענינן לחזו' עדותן בטלה ואפשר דאפי' אי אמרי העדים ג' כן בגדול דין ולא שמו לבם להעיד דדוקא דבר הגעשה קודם שבאו להעיד ממזן דהוק או שייך לומר לא שמו על לבם ולסוף וכו' דומא דמעשה דרב אשי דמשמע שהיה ככה' דגרסינן פרק ב' דכתובות (דף כ' ע"ג) רב אשיהו ידע סהדות לרב כהנא א"ל מידכר מר האי סהדותא א"ל לא א"ל ולאו הכי והכי הוה א"ל לא ידענא לסוף אדבר רב אשי כו' משמע דלגמרי הוה נשכח ממונו דאע"פ שהיה מכירו לא זכר ולבסוף נזכר אבל דבר הגעשה קודם עס או יומים פשיטא שאין לומר לא שמנו לבנו להעיד וא"כ הואיל ושתקו תחילה הוי' ככפירה ואין חוזרין ומגידין לכ' ע"כ ואם כן אלו עדות בטלין ומבוטלין לא שריין ולא קיימין' עוד ג' ל' מטעם אחר להביא ראיה שערעת אלו בטלין נראה דאיתא גם כן בפרק ב' דכתובות (דף כ' ע"ג) הגי' ב' תירידעני סהדותא ומעשי חד מניהו מדכר חד לחבריה איבעיא להו הוי' עצמו מאי רב חנינא אמר אפילו עצמו מד כריה דרב אשי אמר עצמו לא והילכתא עצמו לא ואי צורכא מדכר הוי' אפילו עצמו ופירש' דהא העד צורכא מרבין מעיד דאי לא דכי דמי אנפשיה מדכר מעצמו לא היה מעיד אספיקא הרי דאי אינו צורכא מדכר אינו נאמן אחר כך' ודרי בגדול דין שמהר"ר מרדכי דכר לעד' להעיד כמו שהועד עליו בב"ד שראיתי מקיים בכתב הגאון מהר"ר שכנא ש' דודאי אין יכולין להעיד ואף לפי הרמב"ם דפי' הלכות עדות פ' ח' דאם כעל דין ת"ח שפיר דמי כיון שהוא ת"ח הוה יודע שלא היה העד מעיד אם לא שזכרו מעצמו עכ"ל נראה

שאלות ותשובות מר מה

הנשואת 'נר ישראל' ואורו יזהיר כוונה השמי' יענפה זרחת' ושמן משחת קודש מעשה המקחת' הוא אשר נדע בשערים' ראש הניבורים' הגאון מהר"ר שכנא ש"ן אך הואיל וראיתי שהר"ר אליה בן מנחם' לבש בגדי מקס לנקם ולא לרחם' ושלח למרחקים להביא לחמ"ו ושלח ג"כ לרבני עירינו וחכמיה' לשפוט את בעלת ריבו' ולהאכילה פרי מעלליה' והכרחי לענו' עמהם' אף כילא עלי היה הדבר אלא עליהם' כמאמר ה' יוסי מעולם לא עברתי על דברי חברי כו' כ"ש אנכי שלא יכולתי לעבור פי אדוני ורבותי' אשר אמרו לי לעלות עמכם לדוכ' את האשה הזאת ולגדור גדר שלא יעשה עוד כמו כן ועוד לפי הנראה נתן הגאון ארוננו נשיא אלהים בתוכנו רשות לכל תלמידים לדבר בעניינים והקטן וגדול שם הוא זה ניכר מתוך כתב שקיים כל העדות שנשלחו הגר' ובדאי כונתו בזה לשלחם ה' ה' והנה לאפשי גברא אתאכי ברוב עם חדרת מלך ועוד נוסף כי בדרך אחרת אלך כילא אפסוק שום דבר רק ראיתי פסק הגאון סתם וקצור ולא הביא ראיה לדבריו בדרך לעולם ישנה אדם את תלמידו דרך קצרה ואולי כיון למה דגרסין פרק כל הבשר גבי כחל (דף ק"ע"ז) אמר ר' יוסי בר אבא אבא מתני אנא כחל של מניקה שניתן לו ומזדך פלפולו של ר' חייא שנה לו כחל סתם ופירש' ר' חייא היה מחזיר מאור ומכין מעצמו וכסבור שתלמידו מחזירין כמותו וסבור שיכין רב את דבריו ולא הבין' כן בדרך א עשה לנו רבינו וסתם לנו לכן אמרתי שאביא ראיה על כל ריבור וריבור שיצא מפיו אחת דבר אדוני שתיים זו שמענו' ואל ישיבו עליכו שמצינו פ' השוכר את הפועל' (ק"פ ד"ע"ב) כי נח נפשיה דר' שן לקיש הוא קא מצטער בתריה ר' יוחנן טובא אמרו רבנן מאן ליול ליתכי' לדעתיה גיול ר' אליעזר ד' פרמית דמחרדן שמעתי' אול יתיב קמיה כל מילתא דזוהו אמר ר' יוחנן א"ל תני' דמסייע לך אמ' את כבד לקישא בר לקישא כי הו' אמינא מילת' הוי מקישילי כ"ר קושייתא ומפריק' ל"כ"ד פרוקי וממילא רוחא שמעת' ואת אמרת תניא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא לאדמי דאני לא אומר בלשון תניא דמסייע ח"ו כי ידעתי בהגאון הנ"ל שאין צריך סיוע לדבריו מ"ש מאיש אשר כמנין אך אגלה מזה כי תוצאות פסקיו ולא אהיה רק כמורה מקום על פסקו לאמור כי אלולי לא נכתב עדיין ראוי לכתב מכח הראיות והטעמים' שאכתוב כפי דעתי הקלושה ואומר על פי העדות שראינו שבאו הנה בקיום של האלף מזהר"ר צבי לא בא עדות מכוננת אלא על אשה אחת שמה דבורה ברת ראובן ו' אשת מהר"ם רייס ועליה העיד יהודה בר משה פירלר ר' מרדכי בעלה ורבי' ונה בר יצחק ואחיה משה ואשת כמר יעקב ואלו שהותוכן העדות שבא הנה אף על פי שלא כונו לגמרי יחד מכל מקום עדותן קיימת ואדרבה עדין טפי כראיתא בירושלמי בפרק זה בירר רב כד הוי חזי סהרי מכונין ח'ר כר הוי חזי סהרי הכן והכן הוי מכונין ופירוש כשהיה רואה עדים שהיו אמרים עדותן כעין כל' איה חושש לשקר' ובעצה אחת כונו לשונם והיה חזק ודורש איתם אבל אם לא היו אמרים ממש כל א' אלא זה אומר ככה וזה אומר ככה רק שהיה עדותן מכונין בלא הכחשה לא היה דורש כ"כ ולכן ע"פ עדות אלו דאית' הגאון הנ"ל למלקות ארבעים ונ"ל ראיתו ושעמו מהא דכתב מהר"ם מירזבורק (דיני נזש דין י') ונ"ל הקרא לאשת חבריו ונה או פרוצה סופג ד' מלקות והשוו אונא דברים לפריעת הראש משום כבוד גנות ישראל' ההגנות ותנן (נ"פ' ה' ה' דף ד' ע"ב) ה' פרוצה את ראש האשה נותן לה ד' מאות זוז ומדלא מנכין קסא בככל מלקות על כל מנה ואי לא ציית מגדל' לה עכ"ל הריקמן דמי שקרא לאשה ונה או פרוצה חייב ד' מלקות כ"ש כמי שהוצי' לעזרופי על אחת מכנות ישראל הכשרות שחייב מלקות אע"ג דתנן פ' החובל (דף ז"א ע"ב) אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא ביישן דברבי' פטור כתב הרמב"ם מהלכות חובל ומוקד ויש לב' ד' כח בכל מקום ובכל זמן לגדור כפי מר' שיראז וגובין בין בבכל ובין בא' כן השיב רב שיראז גאון ונ"ל על המבייש ברברים דק' ל' שהוא פטור מ"מ מגדל' אותו עד שיפייסו כראוי ולפי כבודו וכתבה"אש פרק תחובל ומסתברא דיותר הוא כושט של דברים מבושת של חבלה שאין דבר גדול כלשון הרע ורבה שאדם מוציא על חבריו ולכן נראה דמשום זה הטעם פסק מורנו מהר"ש הנ"ל להלקות וא"כ כבר נתבטלה טענת האשה דבורה הנ"ל שלא חובל' לומר שהיא לא הוציא' השם רע כי היא שמעה מא' שמו ליב בן משה פירלר כי אף אם האמת היה אתה מ"מ היא חייבת מדין בושרת הואיל והיא נרמית הבושת על פי עדיו הנ"ל כרתנן פרק החובל (דף פ"ו ע"ב) המבייש את הערוס פטור ואמרין עלה בגמרא נשבה בו הרוח והגבירה בגי' ונראה כערוס ובא אחר והוסיף בהפשתו חשיב ככושט וכן פסק הטור ח"מ ס' ת"ד וא"כ בגדן זה שבדאי דברים הראשונים גילן היות כי דברי רות היה וזאת האשה דבורה הוסיפה בהפשת הקול היא חייבת בכושט וא"כ הואיל וחזר לגדלן בושת לדין מלקות א"כ היא חייבת אף אם

המכל מקום דאינו דומה לגדלן דידן דהתם מיירי שבעל דין יודע שהעדר ידע בדבר ולכן מותר להוצירו אבל בגדן דידן שרבי מרדכי אף אם היה לו דין צורבא מרבנן מכל מקום לא היה יודע מעדות זו שהרי בעדות הראשונות שהעדר' מרדכי עצמו לא הגיד מאלו העדיות מאומה אם כן לא ידע מאלו העדיות ואם כן אין חילוק בין צורבא מרבנן לשא' העם ועוד דאין לנו דין תלמיד חכם כגון הזה כמו שפסק מהר"י מולין ומהר"י אחריו (סימן ק"ט) והוא הדין בגדן זה ואף על גב דפסק הגאון הנ"ל מהר"ר שכנא ש"ן לר' אליהו דין ת"ח ואף לאשתו דין ת"ח לקיום ליטרא דדקבא לאשת ר' מרדכי הלא כתבתי בכתבי הראשון כוונתו זה ולא מטעם ריש דין תלמיד חכם כגון הזה ועוד נראה לי דבגדן דידן אינו מועיל שה' צורבא מרבנן והואיל והעדר עליו שהחזיר אחר עדי שקר לשכור ואיבד כחו של צורבא מרבנן שיוכל להוכיח לעדים דגרסין פרק קמא דמכו' (דף ק"ע"ב) והוא איתתא דאתא סהרי ואשתקר אייתי סהרי ואשתקר אולא אייתי סהרי אחרתא דלא אשתקר אמר ריש לקיש הוחזקה זו ר' אליעזר ור' יוחנן אמרי אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו עכ"ל הגמרא משמע דאף ר' יוחנן לא קאמר אלא משמע דכל ישראל לא הוחזקו אבל מ"מ היא עצמה הוחזקה ואם כן בגדן דידן נראה להוכיח דהעדים פסולים דהרי העדים לא זכו העדות מעצמן אלא שריכר עמהם ר' מרדכי ואם כן לפרש' ד' דבעי שיחא העדר ת"ח פשוטא דאין עדותן ערות אף לפי הרמב"ם ראי' בעל דין צורבא מרבנן מהני מ' צורבא מרבנן זה הוחזק לחזור אחר עדי שקרים מה נאמר אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזק זה אינו דהרי העדים מצד עצמן אינם נאמנים והואיל ור' מרדכי דיבר עמהם א"כ אמאי היה להעיל מצד צורבא מרבנן זה ככר אבד זכותו על כן אומר דפשוטא וברור כשמש בצהרים עדות זו בטילה ומבוטלת אפי' העידו עדים שאין עדותן כלום כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו שערות זו נגבה שלא בפני בעל דין בהחבא והבעל דין התרה בו שאל יגבה עדות שלא בפניו שעדות זו בטלה דאפי' בעד' שלא בפני בעל דין נרדא פסק הר"ן פרק פיצר מברכין והאשיר' והמרדכי פ' הגזול בתר' והטור ח"מ (ס' כ"ח) עדות שהוגבה שלא בפני בעל דין שאין דנין על פי אותו עדות ואף על גב שכתב המרדכי שם בשם הראב"ן דמהני בדעיבר מרדכי שיר ליה לגבי אונס שלא בפני בעל דין ש"מ רב לא אונס כשר בדעיבר דאי לא מהני ע"י אונס נמי ממפל עכ"ל נראה דע"כ לא קאמר אלא שהוגבה שלא בפני בעל דין וכבר אלא שעשה בלא אונס אבל במקום שהצר השני עומד וצווח שלא יגבו אותו שלא בפניו וגם נראה לעינים שהכמין עדים בסתר וראי' בהא לא פליג דהא כבהאי טנא לא מצינו שמקבלין לכתחילה ע"י אונס' ועוד דאף איראב"ן פליג מכל מקום יחיד הוא וקרמון הוא בדבר זה דפוסקים אחרים חולקים עליו דהטור כתב סתמא בלא מחלוקת דאין דנין ע"פ אותו עדות וכן הר"ן והוא היה בתרא טפי וידוע שהלכ' ככתראי מאביי ואילך וכן פסק הג"ה מיימני דמשמע זה אין לנו אלא דברי מהר"ם שהיה בתרא ויורה דברי הראשונים טפי מנן קנצי למילין לפי' טעמים אלו שכתבתי נראה לי שהם ד' יסוד' חוקית שראוי לפי הנראה לבטל עדות אלו' כהדבר חזר ליושנו לפסק הראשון שפסק הגאון מהר"ר שכנא' ואכמו שכתבתי לך נסקודם זה והבאתי ראיה לפי' הנ"ל מבושר ומפסקי מהר"ם מירזבורק ונ"ל עור מצאתי ש' (דיני נזש דין י') ונ"ל דין ראובן אמר על שמעון שזקנתו היתה שפחה ועדי' העידו ששמעון לא יפח עשה ראובן וגם העדים אחרי שאין עדותן ערות הרי אינו אלא הוצאת לעז וחיוב דין או גידוי עכ"ל הרי נ"ל סעד לכך דאף אם הצרעה העוקצת שמעה הרברים מ' מהואיל ואין כאן עדות ברורה שהוא אמת חייבים דין או גידוי וא"כ אחרי שמהר"ם סתם ולא פי' מהו דין אם כן זכינו בדין שפסק הגאון מהר"ר שכנא זה נ"ל לכתוב למכ' תור דרך משא ומתן להלכה ולא למעשה ע"פ דברי כי ידעתי שלא הגעתי עדיין למרדכי וזומכל מקום לא רציתי להמיר' פד' והנה אהו' גיס כל אלו הרברים כתבתי לך ולא לזרים אתך באסכחן הוא כדברך שכרתי לך אבל לא בדרך פסק ושלוש נאם משה איסרלש מקראקא :

מה מי אנכי כי אבוא הלום ואדברה למלחמה ולא לשלום על דברי ריבות אשר בשעריכם ק"כ בריסק על דין עסק ביש הדיוע בענין שהאחת הוציא ש"ר ותלתה קלקלה בחברתה לאמר עליה שעם מאשים היה חלקה רק שנתפשה' והיא לא נתפשה ודבר' ומילין לחבר' ומ' מדבריה מה שעלה על לבה' ורעיוניה על פיה סליקו לגלות מחשבתה אשר היה בקרבה' והנה ידעתי כי אם דברי לא יגרעו ולא יוסיפו וכלא נחשבו' גם כייש' ת' אלהים שופט' בארץ הקרובים אל הח' לול' ובורס המקל והרצועה להרים מכשול להכות ולקלל' ואין נחשבתו נגדם כי בחכמתו יתהלל המתהלל' ועוד בה שלישיה כי איכבה אפצה פה וארים ראש' לחרוש ולרדוש' לפסוק על מעשה הבא לפנינו עור מ' קיים הוא וביט דינ' הוא גולת הבותרת' עמרת תפאר' נחלת

אם האמת אתה כ"ש עכשיו שזה עומד בשאנת אר"ה וצוחו בקול יהוד"ה לאמר כי לא צדקה פי לא כמני נעשה הרעה כמו שמבורר בעדות הנגבית שהיא אינה נאמנת דאי לא כן בעלת כל דין מוציא ש"ל דכל א' יאמר ששמע מפי חברו אע"פ שחבירו מכחישו וא"כ לא שבק' הולכל בריה ודמיא להא דאיתא נמי פ' החובל (דף ס"א ע"ב) תני רבה בר בר חנה קמ' דרב הרגת את שורי נטיעתי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמר לי לקצצו פטור' א"כ לא שבק' חי לכל בריה כל כמיני' עכ"ל וא"כ ה"ה בגדון זה ועוד דכתב ר' יוחנן בספר תולדות אדם וחווה בחלק חו"ה נתיב כ"ו ח"ד בשם הרמב"ן דכל עד מפי עד והראשון מכחישו הב' שאמר בשמו אינו נאמן וכתב שכן קיבל עכ"ל וא"כ הרבר ק"ו דאפילו במקום שהאמינו לעד מפי עד נאמן כ"ש במקום שלא האמינוהו שאין להאמינו ושעליה להביא ראיה שהיא לא נרמזה בושת זו ואם לא בודאי היא בת מלקות כפסק הגאון הנ"ל אבל אין נראה לחייב מטעם הוצאת שם רע דפסק המרדכי סוף פ' החובל ע"א וע"ד שחייב מלקות וכן היא תשובה זו כתובה על ספר הישר תשובת הרשב"א סי' תתנ"א וכן פסק מוהר"ם הלכה למעשה דזה הטעם לא שייך הנה על פי עדותו אלו דריכלן פה אחר העירו שלא אמרה דבורה הנ"ל אלא שהגוי רצה לאנסה' או שהפילה לארץ או דחפה ואף ג' הרבורה עצמה לא העיר' אלא שלאחר שהאשה קללה את הגוי או נפל הגוי בכגדיו עליה וכמעט שפרחה רוחה של האשה תחתיו כן נראה תוכן העדות וא"כ נראה לפי זה שאין זה שם רע כלל על האשה דאנוס רחמנא פטריה דמה היה לה לעשות כי אם לצוות וכן עשתה ולית מאן דאשגח בה וכאשר יק' איש על רעהו ביער ודרגו כן הדבר הזה וגם לא היה נאסרה על בעלה ע"כ מצאנו בהעתק:

מו ראה ראיתי את עני עמי וארר העשוי להם ושיד גוים תקוף עליהם בעונותיהם הדור באדורות הערבות שעשו בני קרומני' מחמת האלוף הר"ר יצחק בר שלמה ז"ל בסכת שהיה אפרטופס של היתומים ועל ידי זה העליל השור עליו כאשר ידוע החמס הנעשה לו וניקן בחוריו מן המצו' דהיינו כשרצה להפטר מן האפרטופס ובנותו חשבון לפני ידועות דין כאשר הכל ידוע וצדקתו ענתה בו על כתבים שיש לו בידו מכ"ד של ק"ק קרומני' ועל ידי זה נהגלגל שהוצרך להעמיד ערבות נגד השור שלו ובסבה זו ניקן ערבו' ונתפסו בכבלי ברול ויש לחוש מפני החסרון שלא יפלו מדינים וריבות בשעריהם על הנקוק והשבת והוצר שהגוי לערבו' הנ"ל ונתבקשה לחוות דעתו בזה ונתפתתי להשיב ארר אשר ע"ם לבני ואומר בודאי ידוע תשובת מר"ם והיא במדרכי פרק הגזל בתרא ותשובת הרא"ש כלל י"ח בתשוב' המעמיד חבירו ערב נגד הנזק ואנס' הגוי והעליל עליו עד שהוצרך להוצי' מעותיו או לשלם שנית ולכן לא אדבר מזה לעת כאשר כל דין יוכל להבין דבר מתוך דבר מתוך תשובתו שם ומשם ישכיל ידוע לנדון זה והוא כי הדבר נחוץ עלי לעת כזו ולכן לא אכתוב אלא הברור לי לעת כזו ואומר נראה דדברי מוהר"ם ודרא"ש לא קאי'א על מה שהוצרך להוציא על זה נגד הגוי אבל מה שניקן הערב כגופו בסכת תפיסתו ושבתו וצער פשיטא שאין על המעמיד סילוקו ולפצותו מהא מכמה טעמי' הרא דענין תפיסה הוא אנוס דלא שכיח ובהא לא מתחייב המעמיד כדפסק בהדיא מהר"ם אי בתשובותיו סי' י' וכתב שכן כתב ר' יעקב בתשובותיו והביא ראיה לדבריו מגמרא דגמין פרק מי שחאזו כמז שהארץ שם ודמיא הא מילתא לאחד מן השותפין שנתפס כהלכו לצורך השותפות דפסקו הרא"ש בתשובה כלל פ"ח הרמב"ן בתשובותיו סי' כ' והגהות מרדכי דבבא בתרא דאין חבירו חייב לפדותו מן התפיסה וגדול' מזה כתב בטורים האור"ח ב"ש ספר האגודה ריש י"ז ר"ב אחר ששלח אחר חבירו לבוא אליו וקבל עליו לפצותו מכל הפסדות ונתפס בדרך ופטורו מלשלם כ"ל לא היה נמוכן ואנוסא דלא שכיח הוא עכ"ל דריקמן דאף במק' שמחוייב לפצותו מכל אונסין וערעורים מכל מקום בתפיסה אינו מחוייב לפדותו והוא הדין בגדון זה אף על גב דמחוייב לפצותו מן הערבות מכל מקום אינו מחוייב לשלם לו דמי תפיסתו ואין להלך ולומר דודאי תפיסה הבא לו מאונס לא סליק ליה אדעתא אבל בכאן שהתפיסה היא כדי שיקיימו ארר ערבתי ודאי תפיסה כזו סלקו אדעתן כי כן דר' הארץ לכוף הערב לפרוע הן בתפיסה או בשאר כפיות אמת כן הוא כי יש להלך בכך אבל עיקר הראיה שהבאתי לא היה אלא לדמות לו ענין הצער והשבת הנעשה דמחוייב לסלק מהם הערבות ושעל ידי זה יפטור מן התפיסה מכל מקום האונסין האחרים שנעשו להם זה לא עלה על דעת והוא הדימה לראיה ועוד דפטור כאן מכל נזק שהגיע להם ומן בטלתו ובזושתו וצעריו בתפיסתו מהא דאיתא בפ' הגזל ע"ג (דף ס"ח ע"ב) דגרמא בניקין (פטור) ודבר זה גרמא בניקין הוא וכן כתב בהדיא הרשב"א בתשובה אמצעה כזו והבי' מהר"ם בתשובותיו סימן קכ"ה ועל כן נראה לי פשוט שאין לחייב האלוף הג' בשום דבר מחמת צער התפיסה או בטלתו או דמי

בשותן אפילו מדינא כ"ש שאין דנין בוגן הזה דברים דלא שכיחי וליד' בהו חסרון כים כמו בשות וצער כראיתא פ' החיבל (דף פ"ד ע"ב) ופסקו שם הפוסקים והרמ"ם פ' החיבל סנהדרין ואף על גב דאמרין פ"ק דבבא קמא (דף ט"ו ע"ב) ופרק החובל (דף ס"ב) דאף על גב דאין מגבין קנסות בבבל מכל מקום אם תפס לא מפקינ מניה והוא הדין ברני' אלו כמו שפסקו הפוסקים הרי"ף והרא"ש פ"ק דבבא קמא ופרק החובל והרמ"ם פ' החובל סנהדרין מכל מקום בגדון זה לא מהני תפיסה מטעמים הראשונים שכתבתי דמאחר דלא נתחייב בצערן ובבטולן ובכזותן צריכין להחזיר לו את שלו אף אם תפסו כ"ש אם לא תפשו זהו הנראה לי ברין הצער והביטול והבושת שלהם אמנם לא ראיתי עתה לירד לעומק דדינא בענין מה שהוציא בזה מחמת אונסין אי מחייב האלוף הג' להחזיר או לא כי לדעתי יתפשרו בזה ואף כי נוכל לעמוד על זה מתוך התשובות שנתבאר לעיל כמו שכתבתי למעלה והמשכילי' יבינו ויחזירו כוונת הרקיע' וכו' שלום על ישראל אביע' כה אומ'כו':

מז ילמדנו רבינו ראובן חלה ונט' למ' וקודם פטירתו צוה לתת סך מה לעניי ארץ ישראל וסך מה לאחיו ומת או וחי' לכל ישראל שבק' וכאן אלו המעות ביד איש נאמן מפקדים ביד העניים ואחיו ועתה הורשים מערערים באומרים כי הצוואה אינה עשויה כחוקן לפי שכתב בצוואה שנתנם במתנת בריא ולא במתנת שכיב מרע ולא נכר שום קניין בצוואה ועתה יורשו רבינו אם זכו העניים אם לא:

תשובה אין בטענת הורשים ממש שמאחר שזה היה ש"מ כשצוה אין ספק שמה שצוה לתת לעניים שבארץ ישראל במתנת שכיב מרע היה ומה שכתב שנתנם במתנת בריא אפשר שהוא טעור דהצוה שחשב ליפות כחם באמרו שהיא מתנת בריא או הסופר טעור וכתב כן מדעתו' ואין לומר כיון דק"ל ריד בעל השטר על התחתונה אין לנו כח לחקן דברי השטר דלא אמרינן ביד בעל השטר על התחתונה אלא בלשון הכתוב בשטר שיש לו ב' משמעויות אחד לכות ואחד לגרוע מהכות אבל במקום שמתבטל השטר מהר"ר לקוימיה והבא לבטל' עליו הראיה כראשית' בשטר הכתוב בשבת או בעשרה בתשרי דתניא בפרק גט פשוט (דף קע"א ע"ב) דאמרין שטר מאוחר הוא וכשר וכן כתב שם גמקו' יוסף וכן כתב מגיד משנה בפרק כ"ג מהלכות מלוה בשם ר"ח ור"ש והרמב"ן והרשב"א וכתב שעוד ש' לזה ראיות אחרות וכן כתב בעל העיטור (מאמר א') ובעל התרומות (שער כ"ו) וכן כתב הרא"ש בתשובה' ובגדון דין כיון שאלו היינו אומרים שמתנת בריא היתה ואין בה קנין היתה מתנה כטילה יש לנו לפרשה בענין שתיהן קיימת וכל זה הוא כי יחבו להו לירשים כל מעותיהם שסוברים דמתנה זו כשאר מתנות בריא שאם אין בה קנין בטלה היא אבל לפי האמת נ"ל אפילו תהיה מתנת בריא ממש אע"פ דלית בה קנין הרי היא קיימת משום דצדקה היא וצדקה כתב המרדכי בפ"ק דב"ב דכיון שגמר כלבו לתת הצדקה חייב כאלו הוציא מפיו וכתב מהר"ר קולון שב"כ ר"פ ולזה הסכי' הוא ז"ל וריב"ם חולקים ואומרים שצריך להוציא בשפתיו וכן בגדון דין שהוציא בשפתיו אפי' אם היה בריא דבריו קיימי' אע"פ שלא קנו מידו ואין לירשו שום טענה דברר לדברי הכל' וא"ת הא אמרינן בפ' שור שנגח ד'וה' (דף ל"ו ע"ב) גבי ההוא גברא דתקע לחבירו אמר והואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא נתכיר לעניים הדר אמר נתכיה נהלי אייל איברי ביה נפשי' א"ל רבי יוסף כבר וכו' בהעניי' ואע"ג דליכא עניי' הכא אנן ידיעניי' אנן ופירש' ידי עניי' אנן רב יוסף גבאי הוי משמע טעמא שהיה שם רב יוסף שהיה גבאי הא אם לא היה שם לא וכו' בעניי' י"ל שכבר כתבו התוספות' (סז) ודרא"ש ש"ח פירש שזה לא היה רוצה לחזור בו מן הצדקה אלא רוצה ללותו לפי שעה ולחזור אחר לעניים תחתיו וא"ל רב יוסף די עניי' אנן וזכינו בו במעמד שלשתן ואמרין בפ"ק דערכין האמר סלע זו לצדקה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה עכ"ל ולפי פירוש זה אין צורך ליד עניי' אנן לענין לחזור בו שאף על פי שלא היה הנכאי שם לא היה יכול לחזור בו ועוד שהרי כתב שם הרי"ף דליכא למימר שאם לא היה שם גבאי לא וכו' בו העניי' הוא אמרינן בפ"ק דר"ה בפ"ק דצדקה אלמא כריכורא מחייב והא ראיצריך רב יוסף לומר ידי עניי' אנן משום דהוא פלגא דזוזא לא הוי ברשותיה אבל מדידאיתא ברשותיה ואמר הרי הוא לעניים וזכירה עניי' ולא מצי למיחד ביה וכך תרצו התוספות' ודרא"ש וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ה מהלכות מתנות עניי' הצדקה הרי היא בכלל הגדלים לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה יזו הרי דסלע זו לצדקה חייב ליתנה לעניים מיד דמי מבואר דלדברי הכל דכיון שאמר סלע זו לצדקה אף על פי שלא היה שם הנכאי וכו' בו העניי' מאחר שאיתו דסלע היה ברשותו ה"ה בגדון דין כיון שצוה לתת מנכסיו שהיה ברשותו סך מה לעניים וכו' כהם העניי' אף על פי שלא היה שם הנכאי ועוד

שאלות ותשובות מזמה

נהגו כן היתה כוונתו לא לשאר המקומות וזה אמר ויצא עב"ל הרי קול
ושברו עמו והשאלה במקומה עומדת ואין לחלק ולומר דשאני הכא
דנדר לעניים ולכן אמרין ביה טפי אומדנא דדורא טעה לפיכך כחוכ' וכו'
הרא דמשמעות לשון מר משמע דלא מטעם חילוק זה כתב מרחיק כזה
בסוף תשובתו וכמו שאכתוב בסמוך לענין מחנת בריא ולא חילק כן
לענין מחנת ש"מ דרחלימר דבריו בכל מחנת ש"מ ועוד דאין לחלק
כזה וראייה מהא דמקשינן התם בפרק יש נוחלין (דף ה"ב) ש"מ
שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת רואין אם כמיהא את כרו כותבין ואם
לא אין כותבין מתיב ר' אבא בר ממל בריא שאמר כתבו ותנו מנה
לפלוני ומת אין כותבין ונותנין הא שכיב מרע כותבין ונותנין והא מותיב
לה והוא מפרק לה במיפ' כח השתא איכא למירק אמאי לא משני דהתם
בפלוגי עני מיירי ולכן בש"מ כותבין ונותנין וזה היתרון עדיף טפי
מלאוקמיה במיפה כחורא"כ הוה ליה לפרש העיקר רבותא בדריא
ולמימר בריא שאמר תנו ואף כתבוא"ה אין נותנין אבל השתא דתנא
כתבו ותנו משמע דבשטר קאמר ולא מיפה כח וזהו כח להחלק בין
מצוה ליתן לעניים אלא שמוע מנינה דאין לחלק. ורנה על מה שכתב
מר לכות העניים מצד שנתלה הדבר בטע' סופר יש לשאול על זו מהא
דאמרין פ"ק דמציעא (דף י"ד ע"ב) אחריות טעות סופר וכתבו שם
התוס' דאם פירש בהדיא שלא קיבל עליו אחריות לא אמרין ביה טעות
סופר כל שכן בגמ' דירן שכתב בהדיא מחנת בריא איך נאמר שטעה
הסופר לכתוב כזה שלא ציורו ואין לחלק ולומר דדוקא התם ליכא לחלוט
בטעות אבל כאן דאיפשר דהעדים כונו ליפו' כח המקבל ולכן טענ'
וכתבו מחנת בריא נראה דאין לחלק בזה דאם כתבו מחנת בריא כשהיה
ש"מ יש לחוש שלא צוה להן הנותן והיו עדות שער דהא היו ש"מ ובה"ב
וודאי אינם נאמנים לומר טענו ואע"ג שאם ידענו (בטעות המצוי
ורגילים לטעות בו) נאמנים הם לומר שטעו דאין אדם נעשה רשע
במה שלא עשה במיד אלא בשוגג ודאי אמרין (בירושלמי פ"ב דתצוצות
ותוספת' דסנהדרין) קודם שנחקר עדותן בב' נאמנים לומר שונגין
היינו מוטעים היינו וכו' וההיא אפילו במיד דאורחיה למידק לא אמרין
ה"ל למידק ואפילו כתב דין יוצא ממקום אחר נמי היו נאמנים כדאמרין
פ' גט פשוט (דף קס"ז ע"ב) גבי ההוא תכרא דהיי חתים עלה רבית
וכו' עד צור' מרבנן לאו אורחיה למידק. א"ה אין לנו לתלות שגעות
בטעות משום דהוה להו למידק דאמרין באחריות טעות סופר הוה
לא שאנו תולין שהסופר טעה אלא אפילו ידענו בבירור שלא התג
באחריות הרי הוא כאילו התג מאחר דלא שדי איש זוזי בכדי ואפילו
כתבין יוצא ממקום אחר נאמני' מטעם הפה שאמר הוא הפה שהתיר
בין דלא משווייהו רשע' אבל במיד דאורחיה למידק כרי להכשיר השטר
הפסול נראה דאין נאמנין וכל שכן כשאין לפנינו שנאמר טעו דלא
משנינן דבוריהו לומר טענו מפני שהוא מפורסם בשקר וכבר כתב הר"ב
הלוי ז"ל (הציון ס"ב פ"ק דר"ה) שכל טעות שערות רגילין לטעות
בו נאמנין הן בעצמן וצריך כן ב"ד הגדול וכו' (הוצא בדרכי משה נח"מ
ס' כ"ט) הריקמן דלא אמרין טעות סופר במיד דאורחיה למידק אם
לא שנאמר שהעדים כונו לשגור ואז העדות בטל וליכא לאקשוי
מתשובת הרא"ש דכתב כלל ס' ה"ל בעל השטר שכתב בו לאה והיה
להם לכתוב רחל דהשטר כשר אע"ג דהיי מילתא דאורחיהו למידק ביה
נראה דהיינו דדוקא שהעדים בעצמן אמרו דטעו או שהדבר מבואר שטענ'
אבל דאין ניקום לומר שטעו כדי להכשי' שטר פסול כזה לא שמענ'
ומהר"א ז"ל כתב בפסקיו (סי' י"א) דלא תלינן בטעות סופר אלא
בטעות דמכח מנינה וביה אבל לא בשאר טעות ואע"ג דהתם כגט קאי
אין לחל' כזה בין גט לשא' שטר' דהא בתשובת הרא"ש כלל מ"ה הוה
מוד' שחילק עליו מהר"א ז"ל חילוק זה הביא הרא"ש ראייה מהבשר
שערות שתלינן בסופר לענין גטין ש"מ שאין לחלק ודי כזה להחזיק
השאלה הראשונה:

השאלה השנייה כמה שכתב מר ז"ל ואין לומר בין דק' ליד בעל
השטר על התחתונה אין לנו כח לרסק דברי

השטר דלא אמרין ביד בעל השטר על התחתונה אלא בלשון הכתוב
בשטר דיש לו שתי משמעות א' לכות ואחר לגרוע אבל במקו' שמתבטל
השטר לגמרי מהדרין לקוי' והכא לבטלו עליו הראייה כראשון
בשטר שזמנו בשבת או בעשרה בתשרי כדתנן בפרק גט פשוט דאמרין
בשטר מאחר הוא וכשר עכ"ל דמר וההויק דעתו כזה להביא ראייה מדוכ
הפוסק' דהסכימו ע"ד דלא אמרין יד בעל השט' על התחתונה לא בכה"ג
וכת' לבסוף וז"ל ומעתה כגדון דירן כיון שאילו היינו אומרים שמתנת בריא
היתה ואין בה קנין היתה המתנה בטילה יש לנו לפרשה בענין שתהא
קיימ' עכ"ל דמר ויש לשאול על זו מכת היתרון והקוש' מעיקר' וזה כי בער
אנכי שארע איך פה קדוש יאמר דבר זה להביא ראיי' מדיו' יד בעל השטר
על התחתונה לענין שצריך למימר שיש בו טעות סופר. ביורא' לשון
שהוא

ועוד עזרי לתב רבינו ירוחם (נתיב י"ט ק"ח) דאדם חשבו או מוכי
העיר הו' יד עניים ונראה מדבריו אע"פ שאינם גבאי' וכן מוכח בגמ' (סו' סנהד דף ה"ב)
שמואל ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים הם וכשעושים צוואה דרך
להמציא שם אנשים חשובים וז' ליד עניים וא"כ אפי' היו נכסים אלו שצוה
לחת לעניי א"י ביד אחרים וכו' בהם העניים ועוד שאפי' לא היה שם
שום גבאי' ולא אדם חשוב ואפי' לא היו הנכסים כרשותו אלא מופקדים
ביד אחרים וכו' בהם העניים שהרי כתב הר"ף פ"ק דמציעא ומטלמלי
דאמרין שאע"פ שיכול להוציא בדיונים והקדשו אינו קדוש ה"מ הדין
דכפריה דצריך להוציא בדיונים אבל הדין דאית ליה פקדון נביה חברי'
וכי תבע ליה הדין ליה ניהל' כמקדק' דמי דק' דפקדון ברשותה רמיה
הוא והכי איתמר משמיה דגאון כדאמר' עכ"ל וכו' פ' הרא"ש ור"ן
ותבו עוד דהכי מוכח בפרק הספינה (דף פ"ח ע"ב) גבי ההוא גברא
דאיתיה קרילוס נהרא וכן פסק הרמב"ם בפרק ו' מהלכות ערכין נמצא
דבגדון דירן וכו' עניי ארץ ישראל כמה שצוה לחת לעניי ארץ ישראל
במתנת בריא אפילו אם היו הנכסים בשעת מתנה מופקדים ביד אחרים
ואפילו אם לא היה שם בשעת הצוואה לא גבאי' ולא שום אחד מחשובי
הקהל לא היה יכול לחזור בו ואם היה חוזר בו לא היה ממש בחזרתו כ"ש
זה שלא חזר בו שזכו בהם עניי א"י וכל מי שהנכסים הנזכרים בידו חייב
לשלחם לעניי א"י. ועם היות הדברים פשוטים נדרשתי לאשר שאלוני.

נאם הצעיר יוסף קארו:

תשובה ששיב הגאון הרב הפוסק' על טענת הגאון מהר"ק קאר' ו
הקודמת:

מה בארתי להשיב מפני הכבוד לדברי הגאון הגדול מורי ורבי'
יוסף קאר' ויצ' אשר מימיו אנו שותים מקנני
וכו'. ומה אסוף בשבחו לכבודו. מאחר דכל מה דאת מושב ליר
את מונה במעשה ידו. יברכהו השם בנפשו ומאורו. ובהיות כי אחר
השבח ראוי להי' התפלה על כן אתפלל אל ה' על העתיד להאריך ימי
מורינו ורבינו. נשיא אלהים בתוכינו. ושנותיו בטוב ובנעימים לכלות עד
בשוב ה' שובת ציון יראו עינינו ועינינו. ובהיותי אין איש דברי'. אדלג
על ההרים. לבוא אל כונתי ולבא בדברים קצרים. שלא יהיו דומות
למרוכות ונעתיים. והנה אומר מתניתא דמר וספרו אנא מתנא כאשר
ראינו בתשובתו דמר על אודות הצוואה ש' מהנעשית במדינת או לעניי
ירושלים והיה כתוב בה שנקנה במתנת בריא ואלו דברים אשר סדרתי
על דברי התשובה והנה חלילה להמור' דברי מכתור דמר וכל החולק
עליו כחולק על השכני' וכפן הסכמנו פה והכרחנו האיש לשלוח מאה ית'
פ' שהם נגד פ' דוקט' וזו' ויאה כפי פסק תשובתו דמר. אך אמנם דברי
התשוב' תורה הם וללמוד אני צרי' ולא אוכל לעמוד עליה אם לא בשנשא
וניתן על זה וידוע מאמר ר' יוחנן פ' השוכר את הפועלים (דף פ"ד ע"ב)
בר לקישא כי הוי אמינא מילתא הוי פקשה וממילא רווחא שמעתתא
(ור' ל' דינו דברי תורה לעין וכו')

ואתחיל להתכונן בדברי מר מה שכתב בראשונה לכות (לעניים)
ואין בטענת היוורשים כלום שמאחר שזה היה שכיב מרע
בשצור' אין ספק שמה שצוה במתנת ש"מ היה ומה שכתב שהיה
במתנת בריא טעות המצוה שחשב לפיכך כחן באמרו שהוא מתנת
בריא או הסופר טעה וכתב כן מרעתו דנפשיה ויש לשאול כמה מהא
דכתב נמוקי יוסף פ' מי שמת מתנת שכיב מרע שכתב בה מהיום בעי
קניין דכל שמחיים מקנה לא קנה בדיבור כו' ואם תלינן בגמ' דירן
דהמצוה כתב מתנת בריא כדי לפות כח ולא נחבין אלא למתנת ש"מ
א"כ היה לנו לחלות דגם כתב מהיום כדי לפות כח וטעה גם יש לשאול
על זה מדברי הגמרא דאמרין פ' יש נוחלין (דף ק"ב ע"ב) יתיב
רבה בר רב הונא כאסכרדא דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דרבי יוחנן
ש"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא
גמר בלבו להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה וכן אמרו שם
לענין מתנה בקניין דלא הוי מתנה לולי במיפ' כחן כדאיתא התם ודין
זה מוסכם מכל הפוסקים ואם הורה תלינן דברי ש"מ בטעות ושלל
נתבין רק לפיכך היה לנו לחלות ג"כ לענין מתנה בשט' או בקנין והנה
אפשר ליישב לפיענוז דעתי דברי מכתור דמר מתשובת רב האי
שכתב ר' בר ששת בתשובתו סימן קס"ח אף תשובתו בצדו וז' שם
גם תשובת רב האי גאון ז"ל שהשיב והאי דנרינו בני מקומכם לכתוב
בצוואת ש"מ וקנו ממנו וחששת' שמא שטר זה לאחר מיתה אלא תחיש
שאין בזה הומן מי שמת כיון להקנות בשטר אלא בצוואה בעלמא
הם מקנים וראייה בעלמא הוא לאו רבינו האי תתם עלה ואם היא
אמיתית לא יחוי משתמיט דר' פ' והרמב"ם לכתבה בחיבוריהם וסוג' לא
אחר מן האחרונים ז' וכלם כתבו כהדיא דמתנת ש"מ שיש בה קניין
בטילה כדן הגמרא ואפשר כי רב האי ז"ל לבני המקום ההוא שכלם

שאלות ותשובות מח

ל

אם כחלק מה קנו כולם עמד חור במלך ואם כנמלך מת קנו כולן
עמד אינו חוזר אלא באחרון וכן אמרין לענין קני את והחמור (ב"ב
דף קמ"ג ע"ב) ואם כן אפשר דמד לא כיון אלא כשחלק נכסיו בנמלך
דהויהו מתנות אמנם לעיקר דינא אני צריך לשאול חזקי מן הנראה
לי שאף בצדקה כה"ל לא זכו עניי' וראייה פתשוב' מור"ם והיא כמדרבי
פרק מי שמת על אלמנה אחת שצותה ואמרה לקהל אחד מותי כואו
בחרי וקחו כן וכך לצדקה וכו' וכיום השני קראה אלא אחיה וצותה לו
ליקח כל אשר לה וכו' ופסק שם מור"ם דמכת מתנת שכיב מרע לא
קנה ההקדש דלא חזרה בה קודם מותה וכו' וכתב שם ואין לומר תחתיב
לחת ממנה כך וכך לצדקה מטעם נדר דאין בלשון זה לשון נדר שהרי
אמרה כך תתן לאחר מותה ולא נתנה כלום וכו' ועוד נראה לרבינו מאיר
דאפי' אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי לא נעשה נדר ומציל למיחד
ולא דמי לאומר סלעו כשיבוא לידי אתננו לצדקה דהויה נדר כמו שכתבו
התוספות פרק ד' וה' (דף ל"ו ע"ב) שצריך לקיים דבריו והתם כשכתב
לדיו חי הוא וכו' קומיה לגרדיה הוא הלכך בהאי שעתא אמרין ליה
קיים נדרך אבל גבי שכיב מרע בעדנא דהויה לגרדיה למיחל ולקיים
אותו כבר מת ונעשה חפשי מן המצות והאריך שם בזה והנה נכון
דין דלא קנה מטעם מתנת ש"מ מאחר דכתב מתנת בריא א"כ גם
דיוכריה וגרדיה לא קנו לא מבעיא אם אמר תנו דלא הויה נדר בדברי
תשובה זו אלא אפי' אמר אחי דאע"ג דמחייב למקום נדרהו מ"מ העניינים
לא זכו בנכסים אלא דכופין לדידיה לקיים נדריה והוא ליחא קמן דהרי מת
ונעשה חפשי מן המצות ולא מבעיא דאם אמר ליתן אחד מותי דפשיטא
דלא חל עליו הנדר מעולם ואין היורשים צריכים ליתן בדברי תשובה
זו אלא אפי' אמר ליתן מיד אין היורשים צריכים לקיים נדרו כל זמן שלא
זכו העניים מכח קנין וכמו שפסק הר"י בר ששת בתשובתו סי' שכ"ח
ושל"ה דאם נשבע לקיים קנין שלא בא לעולם אע"ג דהוא חיוב לקוימ'
מצד שבעתו מ"מ אם מת אין היורשים צריכים לקוימהו וה"ה בנדר דידן
מאחר דהוא אינו חיוב לקוימהו אלא סבך נדר אין לכוף ליתומים לקיים
נדרו (וכן משמע בתוספות פרק קמא דערכין (דף ע"ב) דנודר
ומעריך אין היורשים צריכים לקוימהו דה"ל מלוה על פה ואינה ניגזרת
מן היורשים וכן הוא בפרק האומר מסקלי עלי (דף כ"ט ע"א) והוא
משנה שלמה הנודר ומת אין היורשים חייבין לשלם) ואע"ג דנקט
בתשובה זו של מור"ם אבל גבי ש"מ בעדנא דה"ל לגרדיה למיחל וכו'
דמשמע קצת דאי הויה לגרדיה למיחל מחייב חייבהו לקוימ' נראה
דמור"ם מליחא דפשיטא נקט דהתם אמרה לאחר מותה ולכן נקט
מור"ם לאחד מותה כמעשה שהיה אבל אין דבני דכלאו הכי נמי אין
כופין היורשים לקיים נדר אבהו אלא שאומרים לגרדיה לקיים נדרו אם
הוא חי ובדברי הר"י בשוכן משמע מדברי מור"ם שכתב שאל לקיים
נדרו ועוד דאף אם היה חל הנדר על אביהם אין התומים צריכים לקיים
רק משום דמצוה על התומים לפירוע חוב אביהם דלא נרע משאר חוב
דמצוה לפירוע כמו שאית' בכתובות פרק מי שהיה נשוי (דף ס"א ע"ב)
ופרק מי שמת (דף ק"ד ע"ב) אבל מיהא אין כופין עליו וכן
היורשין עומדין ואינם רוצים בגרדיה והוא נוציא מהן ממון שלא ברצונם
ובדברי מור"ם דאין העניים זכו בממון רק שבפין לדידיה והוא מחייב
לקיים נדרו והכי איתא ג"כ במדרי סוף פרק הזהב וכן הוא דעת
האשיר' פרק ד' והוכחותיו כלל י"ג וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות
פ' כ"ב מהל' מבירה אע"ג דרעת הרמב"ן משמע שם שאינו כן שכתב
שאם הקדיש דבר שלא בא לעולם זכו בו העניים ולכן אם צוה ש"מ כל
מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים שזכו בו העניים וכתב שיש גאונים
חולקים בזה אך שדעתו אינה מסכמת עמה ומשמע דזכו בו העניים
ולא מטעם נדר ולכן השיג שם הראב"ד וכן נראה דעת בעל הטור סוף
סימן רי"ב מ"ח שאין דעת הרמב"ם כדעת הראב"ד שכל מקום יש
לשאול דאף אם הרמב"ם חולק אין לסמוך עליו כיו מאחר דחיד הוא
בדרך זה והרי"ף והתוספות (פרק ד' זה) והאשיר' וכתבו כולן
דלא זכו בו עניים אלא משעם נדר ואם כן במתנת שכיב מרע לא קנו
מאחר דלא חל הנדר עליו לקיים פשיטא דאילן בתורהו כמו שכלל
מור בריש ספרו בית יוסף דכל מקום דהרי"ף והראב"ד פסקו נקטין
כוותיהו כ"ש כאן דהראב"ד והתוספות מסכימים ג"כ לדעתו דאין לזון
מדבריהם להוציא ממון מן היורשים הנקראים מוחזקים אף נגד העניים
כמו שפסק הרמב"ם פ"ט מהל' בביה לענין מתנת ש"מ להקדש אם עמד
חוזר וכן פסק הטור ח"מ סימן ר"ן בשם הרמ"ה ואע"ג דהראב"ד והתוספות
פרק מי שמת פסקו דאם עמד אינו חוזר הואיל וספקא ראשיתא היא
ואוליג' לחמרא מ"מ לענין זה נקטין בדברי הרמב"ם דה"ל הכמו
שפסקו הבתראי ר"י בר ששת סימן ק"ס בתשובתו ושאין הנאמן מור"ם
פד' בתשובתו סימן נ' וכן נראה דהויה נדר בספרו וכן פסק
הרשב"א בתשובתו סימן תפ"ט ומור"א בפסקיו סימן ע"ג ויורשים

שהוא משחמ' לתוי אפי' לטובת המחזיק והתובע או שייך למימר ביה יד
בעל השטר על העליונה או על התחתונה וכי שלא יחבטל השטר אנו
מפרשים הלשון כרי להי' בעל השטר על העליונה אבל בלשון כנדרון דידן
שאי אפשר לפר' לטוב' בעל השטר אם לא שנאמר שהוא טעות מן המצוה
או מן העדים מה שייך יד בעל השטר על התחתונה או על העליונה
לזו וזה מוכרח דאל"כ לא נמצא שטר פסול לעולם ותמיד נאמר שהוא
טעות סופר כדי להכשיר השטר וכבר כתב נימוקי יוסף פ' איזהו נשך גבי
עובר' דהב עילש דנפק עליה האי שטרא דהויה כתוב פלגא באגר וכו' עד
רב עילש גברא רבא וכו' וכתב שם נימוקי יוסף שמעינן מכאן מדאמר רב
עילש גברא רבא הוא הא לאו הכי הויה אמרין דתנאי זה תנאי של איסור
הוא ולא מפרשי ליה הכי והוא דאמרין יד בעל השטר על התחתונה
ומפרשי ליה לתועל' המחייב היינו היכא שהלשון עצמו של שטר מספיק
לזה אבל הכא לא אמר אלא פלגא באגר ובהפסד והפ' הוא מלבד הלשון
שצריך להוסיף תרי תלת' לא אמרין בזה יד בעל השטר על התחתונה
עכ"ל וכו' ש' דלא שייך למימר יד בעל השטר על העליונה או על
התחתונה דבר שהוא נגד לשון השטר כמו בכאן שכתב בו מתנת בריא
ואין נאמר דהויה מתנת ש"מ מהנה ממנו זה שכתב בנימוקי יוסף כ"כ
מור"א בפסקיו סי' ר' שטר שכתב בו וכל הא רלעיל קיבל עליו בקנין
ולא היה כתוב בו כמנא דכשר למיקניה ביה ופסק ריש לחוש שקנה
בקנין אחר ולא בקנין חליפין מאחר דרגילות לכתוב כמנא דכשר
למיקניה ביה יד בעל השטר על התחתונה ואין מוציאין בו ממון הרי דפסק
לכטל השטר לגמרי מאחר שלשון השטר היה מוכח קצת פיר הפחית'
כ"ש במקום שאי אפשר לפרש הלשון כלל כדברי הכא להוציא' גם
משמע קצת מתשובה זו דלא אמרין טעורת סופר כה"ג והוא מכוונ'
לדעתו וכן משמע בתשובה הרא"ש כלל ע"ו על שטר פטור הנעשה
בניסן מכל החובות שנתחייב לו עד אותו יום ובאותו יום כתב לו שטר
רוב דהשטר בטל משום דאמרין יד בעל השטר על התחתונה אע"ג
דנתבטל אותו השטר לגמרי היינו ממנו זה דפרשי' מאחר דלשון עד אותו
היום כולל ג"כ זמן שכתב בו השטר וכן יש לשאל על הראייה שהביא
לה משטר שזמנו כתוב כשבר' וכו' דהתם ניתן לכתוב דשטר מאוחר
כשר כראיתא במשנה שביעית פרק בתרא והוכא פרק גט פשוט ובכמה
מקומות בתלמוד ועוד דהתם אית ביה הוכחה דלא נכתב כמנא דלא
נכתב כשכתב או ב"כ ולכן אמר' שמה אחרתו וכדברי מור"א רלעיל
דכיכא דמכת מתוך אמרין ביה טעורת סופר להכשירו אבל במקום
דליכא הוכחה כמו בנדרון דידן וגם לא ניתן לכתוב לשנות נמתנת ש"מ
למתנת בריא בודאי לא תלינן בטעורתו וחילוק כזה מצינו לענין מדיעא
הז דכרינו דנאמנים ובשטר אמנה אינן נאמנים משום דהא ניתן לכתוב
והוא לא ניתן לכתוב כראי' פרק ד' וכתובות (דף י"ט ע"ב) ומעשה
אני תמה כמה שכתב מד וכו' והוא כיהיב להו ליוורשים כל טעויותיו
שמוכריה דמתנה זו כשאר מתנת בריא שאם אין בה קנין היא בטלה
עכ"ל דמד ואלו לא יצא מפיו דמד הייתי סובר דלית ביה טעויות כלל
והמוציא מחבירו עליו הראייה :

השאלה

השלישית כמה שכתב מר לזכות העניים מטעם אחד
ולקיים לשון השטר ו"ל אבל לפי נדרון דידן אפי' תהיה
מתנת בריא ממש אע"ג דלית בה קנין הרי היא קיימת משעם דצדקה
היא וצדקה ניקנית בגמר בלבד לחת כו' והאריך בראית שכן דעת
הפוסקים המדרי' והרי"ף ומהרי"ק וכתב מר לבסוף ואע"ג דיש חולקין
מ"מ בנדרון דידן שהוציא בשפתיו אפילו היה בריא דבריו קיימין אע"ג שלא
קנו מידו ואין ליורשין שום טענה בדבר לדבריה הכל' והקשה מר לפשיה
מעבורא דההיא גברא דתקע לחבריה ואמר להו לעניים וכו' וא"ל רב
יוסף אנו ידע עניים אנו וכו' דמשמע דכלאו הכי יכול לחזור בו ויתירין מר
שכתבו שם התוספות והרא"ש דלא רצה לחזור בו רק שרצה ללות וכו'
ולדין הוצרך רב יוסף למימר יד עניים אנו ולא מצית ללות והרי"ף
והרמב"ם כתבו דמצי הרר ביה הואיל ולא הויה ברשותו וכו' וכתב מר
לבסוף הרי מכוונ' דלדברי הכל דכיון שאמר סלע זו לצדקה אע"פ
שלא קנו מניה זכו בו העניים מאחר שאותו סלע היה ברשותו ה"ל בנדרון
דידן כו' יש לשאל בזה דמאחר שסדר צוואתו להקדש ולהדיס ונתבטל
השטר כהדיס אפשר דה"ל בטל לענין הקדש וכמו שכתב הרשב"א
בתשובתו על א' שנשבע שישאם יתן למלך כד וכו' ולהקדש כד וכו'
(תפסתי כרש"א ולא מצאתיו רק דרי' כס' מצאתי סי' רפ"א ע"ב נחשוב'
הרמב"ן) ופסק דהואיל והויה אסמכתא לגבי הדיוט הויה אסמכתא
לגבי הקדש ולא קניא' אע"ג דרעת הרשב"א דאסמכתא קניא בהקדש
לחור כדמשמע באותה תשובה ומיהו כה"ש לחלק בין אם צוה
מתנותיו בפעם אחת דאז הויה כקני את והחמור דלא קני או כשצוה זה
אחר זה ובדאמרין פרק מי שמת (דף קמ"ע ע"ב) לענין שיוך אמר
רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים ואין

שאלות ותשובות מה מ

ולחצואה נתנו ומכואר שהלואה שיש ביד אחרים לא יכול להקדיש וכדמשמע מדברי ר' הדרוקא פקדון דלא כפריה משום דכל היכא ראייתא ברשות דמרי אית' אבל מלוה דלחצואה ניתנה לא וכן כתב נ"י בהדיא וכן משמע מדברי המור י"ד סי' רנ"ח ואע"ג דבמדרכי סוף פרק המוכר את הספינה כתב דה"ה דמלוה יכול להקדיש נראה דליכא למסמך עליה להוציא נגד רבים החולקים עליו. גם ראיית המדרכי אינה מוכרחת דמה שהביא ראייה מדרגת במעמד שלשת יכולין נמי להקדיש אינה מוכרחת דמעמד שלשת תקנת חכמים היא כראיתא פ' קדושין (דף י"ז ע"א) תלת מילי שווינו רבנן כהלכתא בלא טעמא וכו' חזא האוכי וכתבו שם התוספות פי' מה שמעיל אבל טעם יש למה תקנו מעמד שלשת כד' שלא יצטרך לעשות קנינים כו' ולכן אין לחלק בזה בין מלוה לפקדון אבל אין למדין ממנו למקום אחר דהא מדינא דגמרא כתבין הרשא' אפקדון דלא כפריה לא האלואה כדמכא פ' מרובה (דף ע"ב ע"א) א"כ ש"מ דאין למדין מקניית מעמד נ' ונראה דלחכי קאמר הני תלת מילי שווינו רבנן כהלכתא בלא טעמא ופירש"י ל' כהלכתא למשה מסני שאין צריכים טעם וקשה דמאי נפקא מינה דהוי כהלכתא אלא נראה דבא לומר דאין למדין ממנו בשם שאין למדין מהלכה לכושר מסני וכמו שאמרו וכו' למדין מן הלכה. מכל הנ"ל היה נראה לכורה הירוש' והוא הטוב שאפשר לעשות בנכס' כמו שכתב מורה"ם והוא בתשובה במדרכי פרק מו שמת על אשה שצוהה לעשות הטוב בנכסיה ופסק הטוב הוא לתת ליורשים ולא להקדיש. ומוכח לה מפ' יש נחלין (דף קל"ג ע"ב) מעוברא דיוסי ב' יועזר הקדוש כל נכסיו מפני שלא נהנו בגיו כשורה ומוכח התם דלאו שפיר עבד וכו' ולכן הייתי סובר שהטוב הוא לתת הנכסים ליורשים אך עכשיו בטלה דעתי נגד דעת מעלת הדרת כבוד תורתו דמד ועליו יש לסמך באסור דאורייתא כ"ש בממון קל אך אבקש שלא ישליכני מר אחר נז' לבלתי השיכני על שאלתי כי מונע בר יקבורו לאום וכו' לראש משב"י. הוא יוסף אביר הנכיר וכוה שלוחו דמר ואריכת ימיו אשאל מאל כביר. נאם משה בן לא' אמר:

כמר ישראל של' יטנקרא משה איסרלש מקראקא:

וזאת אשר השיב על זה הגאון מורה"ם פרוואה זצ"ל:

שאי' האלופ מורה"ם קבלת' גם כתב השני וכבר קבלתי אגודה של כתבים עם החבור אשר חברתי להשיג על פסק הגאון הקאד' והטבת לעשות כי מצאת פרכא על כל דבריו אך הארכת יותר מראי לכתוב לפעמים שלא לצורך דרך ואין לומר כי לאיש כמוהו יספיקו דברים מעטים ודמיון לבר ואדרבה בדברים נוגעים לי מקום להשיב. והמשל שמעל' העמק בפלפול בענין טעור' סופר ללא צורך לרב כמוהו כי מעלת' ידרת' לרין אחריות טעות סופר ופשיטא שרב כמוהו לא יחשוב לדמותו לנזון שלו כי אחריות טעות סופר הוא העדר ושכחה ונזון שלו הוא שפת יתר ושקר ויהי מה יפה כתבת לסתור דבריו בכל פנה. עכ"ל ר' מאיר פרוואה זצ"ל:

ממ' שלמא רבא לגברא רבא אהו' עמית' הר"ר סעריא ש"ן אהו' ראיתי כתבים שכתבת לגיסי מורה"ר פנחס ושאלת בו להורות לך הטעם הריינים שפסקו בענין השטר שהיה בו אסמכתא. וכתב בשטר בח"ו ובשר' אוק"ס. ועוד העירו הערים שהמשעבר צוה להם לתקן השטר בכל אופן המועיל וכפי הטוב בעיניהם בו וכן הודה הנתבע שכן צוה לערים ופסקו הריינים שאסמכתא כו' קניא. ובאנו על החתום להחזיק פסק הריינים. ושאלת מאמו טעם דנו. הנה אהו' אמת שכאנו על החתום ולולי ששמעתי שאיוו גאים המתכבדים בקלון חבריהם פקפקו בזה לא הייתי סבור ששום כסיל לא יבין את זאת. ובאמת שמתחלה כשהחזקתי פסק הריינים רציתי להאריך בטעם הדבר אך אמרתי שהוא מכואר לכל משכיל והנחתי סתמא לחדר התלמידים. הטעם הראשון הוא כמו שכתב מעלתך דאסמכתא ע"י שבועה קניא כמו שפסק מורה"ם בהדיא והוא בתשובת מדרכי פ' שור שגנר' וכו' (וכמו שפסק מורה"ם פדוואה נסבנותו סי' כ') למעשה ואפילו לאותן מפרשים דכתב ר"י בר ששר' בתשובתו (סי' של"ה) דס' ל' דשבועה לא קניא באסמכתא. מ"מ כנרון דירן קניא וכמו שכתב חתם דאם אמרו אסמכתא לא קניא. בשבועה לכ' קניא (הענין בדברי ר' נ"י פירוש' היינו מדין אסמכתא לא קנה רק מכת שבועה צריך לקיים תנאו) ואין לחלק בין ששמעו שבועה מפיו אלא רכל דכתוב בשטר שקבל עליו שבועה הוי כאלו קבל עליו בפירוש ולא תלי' זה בשופרי דשטרי כמו שכתבו הגהות מיימוני (פי"א מה' מכירה וגם בהנחוס מיימוני פ"ה מה' זכיה ונחנה) ובתשובת מיימוני סוף ספר קנין סי' ד' בשם מורה"ם צוה בפי' לספרים לתקן השטר בכל אופן המועיל דה' רשו' לספרים לחזק הענין כמה שרצו. והטעם השני דאם אמר נאמר דאסמכתא כו' לא קניא מ"מ הואיל ועדים עדיין זוכרין ערותן שצוה לעשות שטר יפה יכולין לעשות שטר אחר ולתקן הענין בדרך של

נכראים מוחזקים נגד הקדש ואין נוציא ממון כנרון דירן דאפי' ספקא לא הוי אלא יחד נגד רבים וכתראי. ולא עוד אלא דהרב המגיד משנה הכריח סוף פ"ב דהל' מכירה דאף דעת הרמב"ם כן הוא ולא זכו העניים בזה מכת דבריו וכן כתב הרמב"ם בעצמו פ"ו מהל' ערכין ותרמין גם דעת בעל הגהות מיימוני הכי דעת הרמב"ם כן שהרי כתב ארברי הרמב"ם שכן הוא דעת מורה"ם בתשובות סי' ה' סוף ספר הפלאה ומבואר שם שדעת מורה"ם דלא קנה אלא דחייב לקיים נדרו. וכתב המ"מ שם. ומה שכתב דאם צוה השוכב מרע לחת כל מה שיוציא אילן זה צריך לקיים דבריו היינו מטעם דמצוה לקיים דברי המת ולא מטעם דזכו בו עניים. וכנרון דירן ליכא למימר דזכו מטעם דמצוה לקיים דברי המת דהא פסקו התוספות ודרא' ש סוף פרק קמא דגיטין (דף י"ב ע"א) וסוף פרק מציאת האשה (דף ע"ב ע"א) דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא בהושלש מתחילה לכך. וכן פסק המדרכי פרק קמא דגיטין וד' סוף פרק מציאת האשה. ואע"ג דהר"ן פרק קמא דגיטין כתב דהרמב"ם (ז' הראשון) חולקין בכתב בשור' ה' שהרמ"ה (ז' ס' ז') חולק וסבירא ליה דבכל ענין מצוה לקיים דברי המת ולדברי המ"מ גם הרמב"ם חולקוה. מכל מקום נראה דלא פליגי אלא כמו שפי' הר"טא דברי הרמ"ה הביאו הב"י (סוף סי' רנ"ב) וז"ל אפי' לא הושלש מתחילה לכך ואפילו לא הוציא ממון מתחת ידו כל שצוה ליורשים או למי שסיפק בירו לעשות וקבל עליו או שתקיש בו משו' מצוה לקיים דברי המת אבל אם צוה על היורשים שלא בפניהם אין בו משום מצוה לקיים דברי המת עכ"ל ואם כן כנרון דירן דלא צריכים לקיים משום מצוה לקיים ד' שלא היה היורש אצל הצוואה ולא צריך לקיים משום נדר דהא ליתא לנזון קמן ולא זכו גם כן מטעם מתנת ש"מ לא ידענו למר זכו העניים ועל כל פנים יש לחמוה ארברי מר אף הביא ראייה לנרון דירן ממה דצדקה ניקנית באמירה בבריא דכל זה הוא מטעם נדר ולא שייך כלל לדברי ש"מ לקיים צוואתו לאחר מותו דהרי ליכא חולק על זה דרש"מ לא צריך לקיים מטעם נדר אלא דהרמב"ם כתב צריך לקיים ופירש בו המ"מ מטעם דמצוה לקיים דברי המת ואם כן היה למר לכתוב מטעם זה שאין לחלק בין צדקה לשאר דברים ולא משום צדקה ניקנית באמירה. ועוד יש לשאל בזה דאף אם היה צדקה ניקנית באמירה מ"מ מאחר שפירש שנתן מתנה זו במתנה כראי לא נקנית אלא כשאר מתנת בריא מידי דהוי אמת' ש"מ דנקנה נמי באמירה ומ"מ אם הקנה בקנין או בשטר אמר' דילמא לא כיון להקנות אלא בשטר והוא הדין כנרון דירן זה:

השאלה הרביעית במה שכתב מר' וז' לעזר שכתב ר' ירוחם דאדם חשוב או טובי העיר הוי יד עניים ונראה מדבריו אע"פ שאינן נכאים וכן מוכח בגמרא מרמייתא עלה דהא ראמר רב יהודה אמר שמואל ר"ג ובית דינו אביהן של יתומים הם וכשעושים צוואה דרך להוציא שם אנשים חשובים וז' ל' עניים וא"כ אפי' היו הנכסים אלו שצוה לתת לעניי ארץ ישראל ביד אחרים זכו בו עניים עכ"ל דמר. הנה מדברי רש"י בגמרא מוכח דלא כר' ירוחם שהרי כתב אהא דאמר רבי יוסף אגן ידי עניים וכו' רב יוסף נכאיהו והוא הדין מהני אדם חשוב לא היה צריך רש"י לפרש שנכאיהו הדין שהצריך יוסף אדם חשוב כזה. ומה שכתב מר שכן משמע בגמרא מדהביא עלה דהא דר' ב' מדי אריא דא כראיתא והא כראיתא דנכאיה אצל עניים ככ"ר אצל יתומים דהתם לענין פריבול קא חצרי' כ"ד ועוד דאף לדברי ר' ירוחם לא שייך הכא למימר אגן ידי עניים אגן וכו' דהא דיד עניים קנה היינו מטעם מעמד שלשת כמו שפירשו התוספות התם וידוע דמעמד שלשת לא קנה אלא בהיות המקנה והקונה ובעל המעות במעמד א' וכאן לא היה בעל המעות אצל הצוואה שחרי בעל המעות דר בעידו. והנפטר מת במדינה אחרת ועוד דאף החשובים שבעיר דהו יד עניים היינו דוקא עניים המושלים עליהם לפרנסם אבל כאן דצוה לעניי ארץ ישראל ולא מוטל על אותן שהיו אצל הצוואה ולא שייך בזה למימר יד עניים אגן ולמקני במעמד שלשת ועוד דמה שכתב דמסתמא היו חשובים אצל הצוואה ואפשר לומר אלו היו חשובין אצל הצוואה לא שתקו כאשר אמר מתנת ש"מ (כ"ל מתנת צדקה) ולא קנו מניה ואדרבא המנהג במדינת אלו שמצויים בסתר כד' שלא להשיב את עצמו ואר' בניו ולכן אין הברת בדבר שהיו חשובים אצל הצוואה ואם היו יש לשאול בזה אם זכו מטעם שכתבנו:

השאלה החמישית אמר שכתב מר סוף פסקו וז' ועוד שאפילו לא היה שום נכאיה אדם חשוב ואפי' לא היו נכסים ברשותו אלא מופקדים ביד אחרים וכו' כהם עניים שהיו כתב הר"ף פרק קמא דמציאת דמלטלי דפקדון יכול להקדיש וכו' וכן כתב מורה"ם וד' והרמב"ם פ' דהלכות ערכין והנה מורי בדבר זה דההלואה בשערת הצוואה ואם לא היה הזמן פרעון

הרופא הנ"ל באמרו שהוא פני והשרים שלחו לקרוא הממונים הר"ר קוי סג"ל ו"ל וכמר יקותיאל ז"ל לדרוש אותם אם מרוצים הם השיבו היותם מרוצים ולכן הדרשו השרי (למס' ילקוט) להשיב כמר משה הנ"ל שם עם בני ביתו והאמת נבר מתוך המעשה שמה שאמרו השרים להשיב שם שום אדם עם בני ביתו רק הסוחרים (לוינט"ני) דהיינו עובדי ארמיים ישבו שם דירת ערבי ולא דירת קבע על ימים אחדים כרלי בני בית תנאי זה עשו לטובת יהודי' של (גיט'ו חדש) לכן לא רצו להרשו' למשה הנ"ל בלתי רשות ממוני' של (גיט'ו חדש) ואחר שנפטר כמר משה משם בא אליהם הרופא שהיה יהודי אז ועשה גם הוא. (ספול'ני) ומסר' לשרים כ"ט (אפרי'ל) תקמ"ו למספרם ובקשר רשות לדרוש שם עם בני ביתו וגם הפעם ההוא הדרשו הממונים אם יתרצו בו ונתרצו (ו' מאי'ס) בשעה ההיא: ואז (ו' מאי'ס) הנ"ל נתנו החמשה חכמים רשות שאליעזר הנ"ל ידור בעת ההוא עם בני ביתו והכירו שהממונים נתרצו וכן כתוב בהדיא מכל אלה טעם האמת שרת זו למענו דירת בני בית (נני'טו וויט'י). היה בעבור יהודים של (ני'טו חדש) ולחוללתם א"כ מי שיחשוב לדרוש שם עם בני ביתו בלתי רשות קהל (ני'טו חדש). הוא משיג גבול וגול חוקתם ואחר שיצא אליהם הנ"ל כנכנס יוסף הרופא הנ"ל ועשה שעבוד'עם (מס' יר' וקס'ס מי'טו) ולא שאל שום רשות מהממוני' ולא מהקהל ולסבת קרר הדבי שותפי לא מהו בו. ושתיקה זו אינה מחילה כי מילתא דציבורא אין שייך ביה מחילה מבח שתיקה (כ"כ בחידושי אגודה פרק חוקת הנשים) ולזה גם אחרים שראו שלא מהו ביוסף הרופא באו גם הם ושכרו בתים שם וישבו שם עם בני ביתם ונפרץ הגדר שלא ברשו' ונתגלגל מהו (שו'נטלומ'י) אתר שהיה לו בתים (נני'טו חדש) להשכיר התחיל לגרות מרזן עם היהודים (נני'טו וויט'י) באמרו שלסבה זו הולו בתים שלו (נני'טו חדש) וסבב שרבים (מני'טו וויט'י). נענשו מהשרים על אשר עברו דרך המלך ונתגרשו מקצת' משם. ומזה נתגלגל (שנס'ר' ילקוט מיניט'י) היה לאיוב היהודים של (ני'טו חדש). כי ראה נזק שבתים שלו נשארו פגועים בלי שכר כי אמר אם ירצו היהודי' של (ני'טו חדש) יוכלו לסייע לו בהשתדלות רשות שיוכלו להשכיר וכאמת הרבה מראשי הקהל הסכימו שריבי דירות (נני'טו יסן) היה קרוב להפסד למעמים רבים ולא היה דעתם לסייע לו לכן גזם להרע להם בעת שבקשו לחדש הקיומים והוא אחד (מני'טלומ'י) העיר ואוהבו רבי' לכן שלא ברצונם התחילו לפייסו. ובאו עמו לירי פשר לעשות רצונם לשכור ממנו כל הבתים אשר שיהיה לו רשות מן המלכות כי זה היה כל מבוקשו כי לא היה לו דרך להשיג רשות מן המלכות להשכיר הבתים שיוצרו בו בני אדם עם בני ביתם רק אם ישכירם לראשי הקהל של (ני'טו חדש) וראשי הקהל לא רצו לשכור אותם רק ע"מ שהם ישכירו למי שירצו ולא יזיה חוקה לשום אדם רק להם כמקדם כאשר ביררתי שלא היה יכול להשכיר עד כי נדרשו הממונים ואם לא יהיה ככה יהיה בשב ואל תעשה ולא יסייע בדבר אשר אפשר שיהיה להם לנזק חסידם לכן (סוינטלומ'י) לאשר לא היה לו דרך להשיג מבוקשו כי אם על דרך זה גרש כל יתר היהודים שלא היו (לוינט"ני) ומסרו המפתחות אל הבעל הבית ואל הממונים וזה התחיל לרבי גם עם הרופא הנ"ל והרופא נצח אותו במשפט הראשון ולא הלך (נאפיל'יון) עד קץ הדבר כמנהג העיר ורפו ידיו ושב להתרעם על ראשי הקהל באמרו שיקשה לו להתעצם כריב עם זה ולזה שלח הראשים של הועד קטן להרופא להתרות שיבא עמדם לפני כל חרבים שבעיר והם יאולף מהר"ר ועלמלין סג"ל ז"ל והאלוף מהר"ר קפמאן מפרוה י"ץ והאלוף מהר"ר קפמן גווייה י"צ ובמהר"ר יהודה יצ' והוא מאן לעשות רק אמר לדון בדרך זה בדרך זו אחד כ' וגם אמר שהרבים נוגעים בדבר וירצה לדון רק בפני חיצונים ואוהדתי בו בני לבי ואמרתיו לו שלא יעשה כן במילתא דציבורא רק לדון בפני ב"ד היותר מומחה שבעיר ואשר אמר שחרבים נוגעים בדבר שקר גמור הוא כי לכולם דירות (נני'ט) חדש ואף אם אולי לעתיד יצטרך אחד מהם לשכור מה להם אם ישכרו מן ראשי הקהל או ממנו. הלא כל המחלוקת שלו הוא בעבור קצת חרדים שדרכו להשכיר. לאשר ראשי הקהל הכניחו לכל אשר ישבו (נני'ט) ישן לפני שיתנו להם כפי צרכם רק אשר לא יצטרכו ישכירו הם הראשים א"כ מה הנאה להם אם יצטוו הראשים או הוא כל הוועד הנהגת דבר והתחילתו יודע בבחיור שלא היו נוגעים בדבר ובלעדי זה גלוי וידוע המנהג הקבוע בגליל זה שאדרכה כל מילתא דציבורא דגם דוקא על פי אנשי העיר אשר נוגעים בדבר הן בעניני מסים שנתנים למלכות הן בעניני שלום של כל עיר ועיר שפורעים לצרכי ב"ה ולעניים ושאר צרכיהם וידוע שמנהג מכלל הלכה ואין למד שמנהג זה לא נעשה על פי ותקין איתא בירושלמי על מתנתין ופרק הפועלים מקום שנהגו וכו' דצריך להיות על פי ותקין והוא מהר"ק בשורש נ"ד כתב וז' ואין לך מנהגותיקין: גדול מה שנעשה בריבם

שלא יהיה אסמכת' דמאחר שנמצא שטר זה שאינו מעול לא עברי עדים שליחותיהם ויכולין לתקן שטר אחר וראייה מהא דכתב הרשב"א בתשובה כל שאמר לעדים עשו לי שטר מעליא קאמר ואם היו סבורים שיהא עשוי (קקקה) וראו אח"כ שאינה בתקנה חוזרין וכותבין אפי' ק' פעמי' ולא אמרי' (חוקה עדים עשו שליחותן) כי אם גבי גט כו' ואפי' לדעת הר"פ התקבל גט והמ"מ פכ"ד מה' מלוה ולוה דס"ל (דלן חילוק) בין גט לשטרות אחרים מ"מ גבי גטון דידן לכ"ע בותבין לו שטר אחר והא השטר (שכתבו מתחילה לא כתבנו כראוי) וכל זמן שהשטר הראשון פסול חוזרין וכותבין אחר אפי' לגבי גטון כראיתא פ"ב דגטון (נ"ל פ"ד דגטון ק"ק ע"ב) דאפי' בפסול דרבנן בותבין אחר וה"ה בבאן דכל זמן דלא עשו העדים (כמו שזכר עליהם) שיהיה השטר מתוקן כראוי ובחוק שאין א' מהם יכול לחזור כותבים אחר וכו' דאף אם (לח' יכתבו לו שטר) אחר מ' מדני על פיהם מה שמעיד' על פה ואין בזה משום (חור'ס ומידי'ס) דהרי אינם מכחישי' דבריהם אלא מוספים על עדותן הראשון כמ"ש הרא"ש פ"ב דכתובות (וגם המעט עד עצמן מורה) לדברי העד' והוא' פ"ו הוא כמא' עדים ולכן לית דין צריך בשש עד אסמכתא כזו קיימ' נאם משה איסרלש:

נ אשר שאלת ממני על אדוות שבר הרבנות ששברו אותו לרב שלהם וכאשר הקריב הזמן חזרו בהן כ' הגה אה' תוכן השאל' נעלמה ממני לכן אכתוב כל חלקי הדין שיפול בהן ספק ברין זה אמנם בקצת' כי אין הפנאי מסכים להאריך עכשיו אך מבואר פרק האומנים (דק' ע"ו ע"ב) דהשובר פועל שגורם יכול' לחזור בו כל זמן שלא הלך הפועל למלאכתו אבל לאחר שהלך אינו יכול לחזור בכת' שם הרא"ש דהלך לאו דוקא אלא ה"ה אם הלכו ולא שהוכ' כ' שעדיין מוצאין להשבי' עצמן אין לפועלים על בעל הבית רק תרעמו' בעלמ' וכן אם לא הלכו ושהו כל כך עד שאין מוצאין כמקום אחר להשתכר צריך ליתן להם כפועל בטל כיון שגורם להם הפסד והא דנקט הלכו ולא הלכו אורחא דמלתא נקט דמסתמ' כל זמן שלא הלכו מוצאין להשתכר ומשלהכו אין מוצאין וכתב שם מיהו איכא נפקותא כשהלכו אס הוא בענין שאינו מוצא להשתכ' ואף אלו לא הלך לא היה מוצ' אין בעל הבית יכול לחזור אלא א"כ נזרז' לו שכרו כפועל בטל ואם לא הלך חוזר בו ואפי' תרעמו' אין לו עליו אינמי כעין ששאר פועלי' גשברי' כנ' והוא שכרן כד' כיון שהלכו הוי כאלו התחילו ואין יכול לחזור ואין יכול למד השכירו עצמם' כשאר פועלי' לא צריך ליתן להם כפועל בטל כפי התנאי שפסק עמדם או ישכירו עצמן כשאר פועלים והוא ישרים להם כתנאי שפסק עמדם כו' אלו הריני' עולים שם במסקנת הרא"ש וכבר ידוע שדין מלמד כדן פועל וכן פסקו התוספו' והרא"ש והרי"ף והמרדכי' האומני' וא"כ מעצמך חובל לדון בדבר זה לענין פועל וה"ה למלמד ועוד כת' המרדכי' שם על רבים שהשכירו מלמד ורצו לחזור דאין יכולין לחזר' אפי' קורם שהתחיל במלאכה וכל דבר הנעשה ברבים או ע"ג טובי העיר לא שייך בחזרה והאריך שם בזה הדין דאין לזה חזרה ומבואר נ"כ שהרב הפוסק לעם כריני' אפי' והוא' ש' לוין מלמד כראית' בתשוב' הרמב"ן ובתשוב' מהר"ר מאיר פד' ס' מ' מיהו בהא נראה דחלוק דין רב המורה מדין מלמד דבמלמד אין דנין לו כפועל בטל ודמאי לאוכלוס' דמחזיר דאי לא עברי חלשי' וכל מלמד כשאינו לומד הבטלה גורמת לו שבחה וכמו שכתבו הפוסקים אמר' בענין הוראת איסור והיתר לא שייך למינר דאי לא עברי חלשי' אך שאין חילוק רב ג' בין אי עברי בין אי לא עברי ואינו מצבה לו הרבה אף אי לא עבד זהו רב' ברין זה אך אמנם אם היה אונס שחזרו בהן ממתן חשש אור' ל' נראה דכיוולן לחזור דהא אפי' לא חזרו בהן א"ה פסידא דמלמד וכמו שכת' מהר"ל בתשובותיו ס' מ' אומהרס פד' בתשובותיו ס' פ' דהוי אונס דלא שכיח דהוי פסידא דפועל כדפסקו המרדכי' והרא"ש פ' האומני' אך אמר' אם חזרו בהם קוד' שנודע חשש אור' אפי' דהוי אור' אפי' פסידא דבעל הבית דמיר דחזרו בו נתייבו לפועל מאחר דלא הוי יכולין ואונס שנעשה אפי' פסידא (דפועל) הוא כן נ"ל אילו הריני' לעת עכשיו ואם יסתפק לך דבר מעתה או יקשה לך אינו דבר בדברי השיבני ואשיבה ככראשונה וכזה שלטון יסגא:

נא יוסף הרופא מתעשר מצוה רב של רבנים אשר כתבו לכותו ואין כל כי כתבו שלא כדת של תורה שצוותה ששע בין אחיכם והמה לא שמעו ממני מעמי ולא דרשו אותי לומר מאידה פועל דנת בכך באתי להעלות על ספר כתוב וישר דברי אמת עיקרי הדרי' להראות שלא על חזו פסקתי עליו גריו בראשונה ואף חרם אחד כך אך בסוף נעניתו לדברי (האונדור) להו' כשב ואל תעשה כי אני פי מלך אשמור כל מי של ידע מחלם עניין לא יוכל להכיר למיתקו לכן מהר"ר אביר אשר נאסר כתגלגל וכמא' בירוש' בשנת אף תקמ"ו (נדי'טו' כ"ל) למספרם ביקש (מס' ילקוט' מינוט'י) מן השרים להשיב משה (דיש"כ'נו) באותו הבית שדר בו עתה

שאלות ותשובות נא

מנהל מלכות על הכוונה האמתית לא על דרך זה רק שיכולו לשבת שם לאשר המקור צר להם (נ"ט) חדש זה הוא בין יהיה שם (לוינטיני) או לא כי ישיבת (לוינטיני) אינו ענין לרשות של אנשי (נט) חדש רק לבעל בית בראשונה נפל לשון זה לגרועותא כנ"ל זהו האמת הברור ועתה הרופא מצא עלילה ונתן טעם לפגם לומר שלשון זה היה בו תועל' כי מנהג המלכות לתת לנו קיומים על זמן קצוב וככלות הזמן מחדשים ויש לחוש כאשר יכלה הזמן מהקיומים לא ירצו עוד לתת קיום ויגרשו היהודים אשר בארצם ח' לכן אם היה נכתב שהמלכו' נתן רשות בולל' לראשי הקהל לשכור בתים (נט וויט'י) כל זמן (שהלוינטיני) שם ממלא בזה היה להם קיום תמיד ולא היה חשש נירוש כי לדעתו המלכו' לא יגרש (הלוינטיני) וא"כ יהיו תלויים זה בזה וכל טענה זו שחקו כל חכמי העיר כי אף אילו נכתב ככה לא היה מובן רק כל זמן שהיה להם קיום מן המלכות להשאיר בארצם כי רק על דירת הבתים לחור בהם היה הרשות הזה לאשר צר להם המקו' ולא היה מועיל לענין קיום כי אין לזכרון המלכות בלשונות של דברי הבאי כאלו ושום בר שכל לא יכתו' זה ועוד מופת ראיה על זה כי הוא הרופ' בלשונו בתנאי זה כתב כך שישנו מן השררה או מממשט אחר וכו' וידוע שלשון שררה בעיר הזאת הם הרוכס ויועציו וגלוי לכל שאין להם כח לתת קיומים ליהודים רק עצת עשירה שהם המלכות או (פרי' נ"י) שהם כל הציבור של המלכות אשר נבחרים לעשות כל דברי עוקרים של המלכות א"כ אי אפשר שלשון זה היה לתועלת הקיום שלא יגרשם ח' והרופא כאשר היה לפני בדין הוא והועד קטן ואמרתיו לו דבר זה הודעה שהבא אינו ביד השררה ואמר אני כוונתי לזה כי ידעתי שזה אי אפשר ונתתי לפניו ממשול ואם לא הבינו איננו אטעו אנפשיהו או אמרתי אם היתה כוונתך כך הורה מן הדין לנדותך בגלל אלה לבד שבאת להתל בראשי הקהל ולדעתך אף הנידוי הראשון רבוק כך כי בטלת החזרה אשר חזרת ושבת לסודך ואף דברך לא יועילו לאש' א"כ התנאי בטל והמעשה קיים מטעם האדחנן בפרק המגרש (דף פ"ד ע"ב) ובסוף פרק השוכר את הפועלים (דף ז' ע"ב) דאמר יהודה בן תימא כל שאי אפשר לקיים בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליג בדברים וזה אחד מהלכות תנאים המפורשים בכל מקום וכן הוא לענין ממון כאשר באר הרמב"ם בפרק ג' להלכות זביה ומתנה ובפרקו' להלכות אישות אמנם האמת ברור שאפי' היה כתוב לשון זה לא היה משמעותו רק על הדירות ולא היה נכלול בו קיום כלל א"כ לא היה בו תועלת רק הדין כי אפשר שישבת (לוינטיני) ישתנה ממקום למקום כי הבעל הבית אינו מוכרח להחזיקם רק מרצונו כי כן פסקו לו החכמים כ"ד (שני' מ"ר) אלא תקמ' למספרם וכתבו בפסק הדין שיצטרך רק להחזיקם עד (נוו' מ"ר) שאחריו כדי שהשררה יוכלו לבקש להם מקום אחר אך אח"כ נשאר מהשוואה והשכיר להם על זמן וכן עשה מומן לזמן ובסוף כל זמן הוא ברשותו וגם קביעת (לוינטיני) הוא יותר מספק משלנו כי הם כקוף בעיני רבים (מיונטינא) אשר הם סוחרים בים לאשר לא היהודי' מוקדם להם ולהם עומדים עליהם לגרשם אמנם הקיומים שלנו לא נשמע מעול' שאמרו לגרשנו ת"ל רק לפעמים באויה קיום חדש משנים אחרת הק' בהלואה לכן לשון זה היה קרוב להפסד ולא לתועלת רע ולמרו מתוך (האקורד') שעשה הכעל הבית עמהם כ"ד (נוו' מ"ר) אף תקמ' ועשה להם שכיר' על' שנים בארו בו שאם השררה בתוך זמן זה לא ירצו להחזיקם עוד שהיו פטורים (מהפיוט) נראה שפחדו מגירוש ולא ישעה אדם לומר אע"פ שרא' היה כלשון זה תועלת מ"מ צריך לקיים התנאים כצורתו וכתבו ויביא ראיה מרתנן בפרק מי שחזר (דף ע"ד ע"ב) אמר רשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך ע"מ שתתן לי אצטלית ואכרה האצטלית אמרו חכמים תתן לו ארת דמיה ואמרו שם דלית הלכתא כותיה אלא כחכמים שאמרו שאינו גט דאצטלית דוקא בעי למיתב הרי אף על' פישאין לו שום תועלת באצטלית דהא רצתה לתת לו דמיו ואפילו תרצה לתת לו אלא' זה ברמיו כאשר באר הרמב"ם בפרק ח' גירושין אפ"ה אינו גט דצריך לקיים התנאי ממש וזו אינו דאיי' כלל דמבואר שם בנמרא דגכי שאר דברים אינו כן דגרסין (ס' ע"ג) דהוא גברא דאמ' לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דלוותא ואבלי ריבעא את דלי ארבעת ואכול תלתא לסוף אתא מטרא ולא דלה אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא צריך ופסק ר"ף כרב' ושם בגמ' לימא רב יוסף כרבנן דסברי אין דמים במקום אצטלית ורבה כרשב"ג וכו' עד רבה קאמר אפי' כרבנן שאני ההם דלצעורה קא מכין והא לא צערה אבל הכא להשקאה כיון והא לא צריך ופרש' שם סתם מגרש משו' איבה מגרש הלכך יש לחוש דילמא לצעורה כיון ע"כ כלומר שתגרש עד שתמצא חן בעיניך הנה בארתי להסיר טעות זה אכן אינני צריך לכל זה דכאן נתקיים התנאי רבכל' מאת' מנה דהשיגו סתם בין ישארו (הלוינטיני) בין לא ישארו' גם את

ב"בים מקדם קדמ' לפני גדולי עולם עד כאן גם המנהג הזה שנעשה מקדם לפני גדולי הארץ מנהג ותיקון הוא ועוד יש להם סמך שמנהג זה מבטל הלכה דהו' כאילו קבלו עליהם קרובים או פסולים ותנן בפרק זה בורר (דף כ"ד ע"ב) נאמן עלי אבא ואבדי' ט' דמאחר דציבור התקינו ונהגו אין לך קבלה גדולה מזו ואף כי איתא שם דקודם נמר דין יכול לחזור בו ואין כופין אותו מ"מ תקנה ומנהג יכול להבשיר שיהיו כדיוני' כשרים וכרומה לזה כתב הרא"ש בבלל' י"ג סי' ח' לענין עדי' מפורעי המס' ונוגע' בדבר והבשירם וכן בבלל' ה' סימן ר' על שאר ענייני תקנות והסכמות הקהל אימור שמנהג פשוט הוא וכן כתשוב' רשב"א סימן תת"א והגאון ר' קאר' (נח"ס ס' ל"ז) הביא תשובה אחרת דאפי' פסול קורבא כשרין בצרכי צבור והנה הרופא הזה אחר שלא שמע לקולו החלטתי עליו דין סרבנות וגריו ואח"כ נתחרט כיום י"ב אלול שי' טו' וחר בו והעיד עדים על חזרתו ועל שחטא מרס חזרתו לשלוח ציווי מן (הלוינטיני' דורי) לחרבנים כתב בכתב חזרה זה וז' לואף אמנם שחטאתי לפני כ"ת דרך (הלוינטיני' דור) הנה גדול עוני מנשואו וכו' אח"כ כרת ברית עם ראשי הועד ועשה להם (רינונ' י"ר) ל' כלסניכו שכתן להם זכותו) כמשפט ה' חכמים וגם ביהדות מכל זכויותיו וחזקתו אשר אמר וקבל עליו בח"ח ובש"ד בכל תוקף ואף עשה כל אלה בלי אונס והכרח כלל' ואח"כ בא לפני האנשים שנתנו לחלק הדירות (שנ"ט ווי' טי) ופסקו לו חלקו וקצבו השטרות ויצא וקיבל עליו ולא אמר דבר ימים רבים עד עבר זמן רב נכנס בו רוח שטות והפיר בריתו ונתן טעם לפגם האחד אמ' שהיה אנוס לעשו' (רינונ' י"ר) מחמת סרבנות וגריו הראשון שהיה עליו שנית שהממוני' לא השיגו בעבור הקהל שלה' כמו שהתנה הוא (רינונ' י"ר) א"ה) שהיה להם רשות לשכור בתים (נט וויט' י"י) לחור שם כל זמן שישבו בו (הלוינטיני') והם השיגו הרשות סתם ולא נכתבו כל זמן שישבו בו (הלוינטיני') וזה טענה ראשונה של אנוס שקר היאמי (רינונ' י"ר) אז נעשה כ"ז אלול ש"ט וכבר י"ב בו חזר בו וקיבל עליו לבוא לפני הרבני' ויצא מן הגריו' ואחר ט' ימים לבד עשה (רינונ' י"ר) עמהם כאשר היה פטור לגמרי מהגריו ואשר קבל עליו לבא לפני הרבנים הורה משורת הדין זאת ועוד אחרת שאם אמר (רינונ' י"ר) זו אין בה ממשות לאשר היה אנוס משום נידוי הראשון א"כ הוא עדין בגריו הראשון ואף צא ממנו ועוד חרם שני וש"ד איך יפטר מהם שקיבל עליו בח"ח וש"ד לקיים (רינונ' י"ר) אנה נמצא שמוחר לשבע לשקר לעשות דבר מה כדי להפטר מנידיו שהוא על עסק ממון' אם לדמות דבר זה להא דאמרין פ' ד' גרדים (דף כ"ז ע"ב) שנודרין לחרמין ולהרגין ולאנסין' הלא מבואר שם שד"ל שיאמר יאסרו כל הפירות עלי אם אינן של בית המלך ויחשוב כלבו וכדומה לזה שמחשבת לבו אינה סותרת הדיבור ודבר כזה אין שייך בגדון דין שכתב הנני מקב' עלי בח"ח ובש"ד לאשר ולקיי' כו' ומה שאמרו סנהדרין פ"ג (דף כ"ז ע"ב) ודרשו האדם בשבועה פרט לאנוס אינו רק בענין זה או שהוא אנוס בסוף שלא יוכל לקיימו או שלבו אנוס בהא דאמר' (ס' ע"ב) האלקים כך אמר רב וכו' וכן ביארו הרמב"ם בפרק ג' רשבועות או אם מכין ומייסרין אדם כראית' בתשובה סוף ספר הפלאה אבל בעבור הפסד ממון לבד לא רק על דרך מחשבות לבו שאינו סותר הדבור כנ"ל לא הו' לאנסין וכאן לא היה רק חשש הפסד ממון אם יפסקו הרבנים כנגדו ועתה נבא אל הטענה שלא נכתב בהשגת רשות כל זמן (שהלוינטינא) ישבושם כל הידוע סדר ומשפט (וינו') ליעל לו וכן טענה זאת היתה לו לחוכא ואטלולא לפני חכמי הגוי' אשר טען לפני' ולזה אח"כ עשה עיקר טענתו לפני' טענה אנוס וכלי ספק שדחוק' אינם יודעים ומכנים טעות זה לכן כאשר הושת לפניהם הלשון כמו שדו' בתנאי ולא נכתב ככה ישפטו שהדין עם הרופא' לכן אבא הרבר על בוריו איך נפל לשון זה בדרוש וכו' בגדון שלנו לא מועיל כלל ואדרבא או היה נכתב היה קרוב להפסד תרעו שלשון זה היה לו בתחיל' לגרועותא וזה כי בעל הביכאש ביקש להשיג רשות מן השר' להשיב' בית זה לאחרי' שאינם (לוינטיני') היה טענתו לפני' בעב' שהבי' היה פגוי ולא היה יכול להשכירו לגוי' כי לא יכון שהיהודים וערלים ישבו יחד לכן נכתב לו הרשו' שהיה לו כח זה לזמן (שהלוינטיני') שם כי אם אינם שם יכול להשכירו לערלים וכאשר הרופא שבר ממנו הבית הבתיב לשון הרשות שהיה לבעל הבית כמו שהיה כתוב שהיה לו הרשו' שהיה לבעל בית ולזה עתה כאשר נתפטר עם הראשים של הקהל ונתן להם זכויותיו (ופרי' וילני') שלו הבתיב' בצורתם לאשר אמר הרופא אולי לא יעלה בידם החשנה מהמלכות שתוכלו לשכור הבתים ואם אבטל זכותי נמצאתי קרח מכאן ומכאן כי לכם לא היה כח לתת לי דירה לזה הורה לו הראשי' ואמרו שיכתבו התנאים שאם לא יעלה בידם שהיה לזה רשות לשכור הבתי' שלא יהיה ממש (רינונ' י"ר) ויהיה לו זכותו קיים' ולזה אגב שטפיה הזכיר הכותב שלו כאשר היה כתוב בתנאים עם הבעל הבית' וראשים לא הרגישו ולא הקפידו ונכתב להם הרשות

שאלות ותשובות נא נב

לב

הקנאה לא ערפי משטרו' שמנו וכו' והנה האיש הזה המועה מתפאר שיכול לומר אדרבה וכו' יש בידו הסבמה מחכם על זה בלי ספק נחלים יעלה על ראשו כי בדין הוריתי עליו החרם אף כי אח"כ הייתי מוכרח לגיורו (האויגנדר) שעשרו (שופט"ס"ו) ויקרה לאיש הזה כאשר קרה להווא קצב הגובר בתשובת הרא"ש (ד"ט"ט כלל ט"ו) על שאמר אדרבא ככה יקרה גם לו שכל חכמי ותלמידי ינהגו בו נדון מחדש על זה שזלזל בכבודי ועל שמתפאר שחכם הסכים לאדרבא אין לחוש לחכם ההוא אשר דיון על פי דבריו ולא שמע טעמי ונימוקי:

ועל אנשי הועד קטן לא יוכל לומר כלל אדרבא כי הם לא נדונו רק פרסמו הוראתי. עוד הביטו רמות רוח דהווא גברא כי מי נתן לו מעלה זו להכניס ראשו בין ההרי' הרמי' הפוסק' שחולקים אם ע"ה יכול לומר אדרבא והגאון מהר"י קלון בשורש ק"ע הביא החולקים והגאון מהר"י קאר"ו הביא יותר ס' של"ד ביורה דעה א"כ לדברי מי שאומר שע"ה לא יוכל לומר אדרבא יתורה וילקה בשפתיו והחכם שהורה לו אינו כריכ"ל: גם אם יאמר שב"ד יכול לנדות אותו אף שהע"ה לא יוכל אינו חושש לזה כי אם יעלה ככה על לב כ"ד בלי ספק אם כ"ד יפה הוא וירשוני תחילה מאיזה טעם דנתי. ואבאר להם טעמי הג' ויותר דברים הראוי' לגלות לב"ד אשר כאן לא אעלה על ספר לחששא כה וכל שכן לדברי הראב"ד שסופ' שב"ד אין נזקקין לזה שאין לחוש לזה ובהיות פי לדעתי קונטרס זה יגיע לקצת תלמידי חכמים אחדים בו דבר ואף כי אני סומך על סברתי לחדש דין שלא נמצא מ"מ להיותו משא ומתן של תורה אבתבנו: וזה כי מסביר שגורן בזה אף אם היה ח"ו שלא כדון אין שייך בו אדרבא כי מבטן מי יצא אדרב' הלא ממעשה דר"ל פ' אלו מגלחין (דף י"ז ע"א) דנדר פרידא דהוא היה המגיד ומפיו יצא הקללה ואז שייך לומר אדרבא אי מטעם דמפר' בירושל' משום אורחך ארור או מטעם שזלזל אותו ולזה הטעם סוברי' קצת הגאונים שע"ה לא יוכל לומר אדרבא על ת"ח דהא ת"ח שזלזל ע"ה אינו חייב גידוי וכן רמ"ך אמר ככה מטעם זה והגאון הקאר"ו (סי' של"ד) כי"ד הביאו אבל דבר כנרון רידן אני לא נדתי אותו ולא יצא התנאי מפיו על דבר זה אך הוראה לבד הוריתי לומר ששעבודו הוא קיים ונכזה כנחלת שחתה על עצמו לפי הפסק וההוראה שלי אנה נמצ' ששייך לומר אדרבא על זה לא מטעם אורחך ארור כי לא קללתי אותו ולא מטעם ולול כי לא זלזלתי אותו וכל לא היה לי לפסוק כפי שקול דעתי ודבר זה אינו בגדר המגדה חכיו שלא כדון רק בגדר דין שרן ומע' שלא נמצ' שקונס' אותו רק כאשר מבח פסקו נדון דאובן לשמעון מע' שלא כדון ישלם הדין לראובן מעותיו שהיו לו כאשר דינו הוא קיים והוא שלא כדון אבל כנרון כזה אף אם טעה כמה שנתחייב הדין נדוי אין שייך תשלומי נזק אם לא ע"ד לעשות לו כאשר זמם וזה לא נמצא בטענה אכן האמת כבר אמרתי שבדין הוריתי יותר ממה שכתוב כאן יש אתי לכתוב במקומו ובשעתו כאשר תנתן הרשו' נאם מאיר בכמר יצחק ז"ל קצנאלבונן:

נב קול שאון מעיר שמענו. חיל כילודה ופליצות אחונו. ברבר זה אשר בא לפגנו. על אודות רופא האליל יוסף אשר אסף אלקים חרפתו. מקלל עצמו ותולה באחרים קללתו. מניף דין על המקום ואסף מצרעתו. והנה על צד עלאי ידבר. ולו פני' קלקל' וחיל' יגבר. רוצה לפרוץ הגדרים אשר יסוד גודדי גדר. נטעי נעמנים ושרשי תקנות ארזי לבנון רוצה לעקר ולשבר. חוקת ישוב אשר החזיקו בו קמאי דקמאי בני עליין. אשר ראו את הגולד מעם מפור ומפור ואביון. בגלות בני כוש תרשיש ויון. אשר עשרת אנשיים יחזיקו בכנף איש יהודי ולחזותו מעליהם. ולחרות אבן אחר הנפול מחשבותיהם. וכ"ש בחלק לב ישראל עתה יאשמו בעונותיהם. על כן שלא ידרס דמאצב ברה מגדול לתלפיות. להחזיק בדיני חוקת ישוב שלא ידרס המצב ויבא לדין דחיות. ושלא יוכת שער ע"י שאיות. ותקנו חרם בחוקת ישוב על כל הרוצה לבטלוי יחול עליו החרם ההוא לגמור כליו וכל המפקפק בזה מע' שאינו מאותן שקבלו. ואף במקו' שלא התפשטו אותן תקנות וחרמות מ"מ מהם נלמוד להורות ולרמות. נדון דין שעליו נכתב תשובתו הרמו'. וזה על דבר הרופא יוסף שבא לגור בחוקת הדין במדינת לועז בעיר וניצוי' יא בנט הישן ואמר כי ידיו רמה במשפט השררה ואין מוחה בידו עד שנתגלגל הדבר שגם ע"י זו היק לבני הגט החדש שהם הקהילה של יוני' אה שהשר מגט הישן גזר להם שיעזרו לונגר הרופא הנ"ל. גם שבו רצה לבטל חוקת שהיה להם מימים קדמוני' שלא ידור שם אדם בלי רשותו והנה התרו בו שיעמוד לפני הועד שלהם ולא אבה שמע להם כי אם לדון בזה בדרך וע"י זו הלך בערכאו' כו' ונלוו שבו עשה שלא כהוגן ובר נדיו הוא חרא שרצה לבטל חוקתן וראייה מהא דאיתא פ' לא יחפור (דף כ"א ע"ב) אמר רב הונא כריה דרב יהושע בר מתא אבר מתא מעב ואי שייך ככר' דמתא לא מצי מעבב וכתב שם המדריך בשם אביאסף

את אלה לא אוכל שאת שאיש הזה מתראה נגד העם כאלו הוא היה תמיד מוכן לצית דין ואנשי הועד העבירו עליו את הדרך והדבר הוא בהפך כי אנשי הועד התרו בו שיבא לפני האופ' אשר בעיר ויעשו ככל אשר יגזרו והוא סרב ורצה שיבוא לפני דיני' שחין למדי' ועל זה נתגדה ואחר כך חזר כפה ולא כלב לפי דבריו וגם הורה על חטאו ששלח צווי' להרבנים (מאויגנדר) ואח"כ נתפטר עם אנשי הועד בקשר אמין. וחזר לסורו להפיר הברית והציע לפני טענותיה' והוריתי מה שהוריתי מבח שקיבל עליו בח' חובש"ר ואז הכריזו אנשי הועד עליו החרם מכח הוראתי והלך הוא בעש"ג לפני (האויגנדר) לכופ אות' לבטל החרם והשיג שעשה (האויגנדר) שופט"ס"ו) וזה היה (מר"ץ) ש"ט ואח"כ על (הלוונטי) כי פשט טלפיו ועשה ששלחו לוועד קטן להגיד איך שהרופא הוא מוכן להיות ציית דינא וזה היה שבט שכ' בומן הדין לפי התקנה שנעשה (נפ"ר ר"א) בוועד הקהילות לא היו צריכי' להשיב רק שאינם חייבי' לדון עמו כדון ישראל אחרי שכבר הלך בערכאות של גוים מ"מ לא השיבו ככה רק השיב דבר אמת שכבר באו לפני אב"ד שלהם שקבלוהו הקהילו' עליהם זה שנים רבות ושמע טענותיהם ופסק והורה מה שהורה כנזכר שם ואין להם לשוב ולטעון אחר גמר דין והוא כפר בזה ואמר שאף אם כל אחד ספר לפני זכותו היה רק דבר שפתיים ולא קבלונו לדין עליהם. ובוזה אינו נאמן דאע"פ שכתב הטור ח"מ בס' כ"ב וכן הוא בהרא"ש בתשובה (כלל ז' סי' א') שאם כפר ואמר לא קיבלתי לדין ישבע זהו רוקא לענין ממון שחבירו לא יוכל להוצי' ממנו כפי הפסק מהדין כי דין הוא המוצי' מחבירו עליו הראיה והנה כעת פטור בשבועה אבל לענין איסורא כנרון דין שאנשי הועד קטן יורעים האמת שלהם ורצו לאפשרויה מאיסורא ולהזהיר גם אחרים שלא ימעלו בחרם הרשות בידם ויפה עשו ויפה השיבו. גם אלי צוה האיש לפני המושל פה (פדוואה) להכריזני לתת לו בכת' ביטול החרם מרצוני והשבתי לפני המושל שכבר עשה (האויגנדר) שופט"ס"ו) על החרם ועל כרחי אני צריך לשמור דברי ארונים שלי והוא אמר שזה לא יספיק לו שאהיה במוכרח רק שאכתוב לעשות כן ברצון ולא עלה בידו כי המושל היה חכם ואיש ישר ממנו. מעתה ראו דרכיו שתמיד עם כלבולו הלך בערכאות של גוים רק לפעמים כאשר לא השיג רצונו בעש"ג פשט טלפיו ואמר לדון בדיני ישראל אך תמיד בחד שטות' מסרד מרדן לומר לדון לפני חיצונים:

ראו דרכיו ראשית דרכו בג' (ערך) אלה פ' א' למספרים צורה הראשית של הקהל לפני ה' הכמי' אשר שם עשה (הרינונטי) לחתוך (הרינונטי) מבח טענותיו המוויפיים הנ"ל וכאשר ראה שלא יעלה בידו שם סלק עצמו מהמשפט ההוא ואחר כך הלך בדרכיו הרעים לענין אחד לצוות הראשי' לפני (הגוורכדור) לטעון שיהיה פטור מהמס כהיות מושבו בין (הלוונטי) ויחשב כמחוס וגם שם לא השיג מבוקשו כי אמרו שבכלל שאר היהודים הוא. עוד יש לשד' נרגא בעיקר טענותיו שאמר שלא נתקיים התנאי כי מבח דינא תנאי זה אין בו ממש דלא נעשה כהלכתו בשום דבר דהא (ברינונטי) שעשה בראשונה במשפט החכמי' אין בו דבר כדיו כי שם המעש' קודם התנאי ואין בו כפל התנאי (ברינונטי) של יהדות לא נתבאר בו התנאי רק שמכיר (הרינונטי) שעשה במשפט החכמים ואמר כלשון זה הגני מקבל עלי' בח' ובש"ד וכו' לקיים (הרינונטי) שעשיתי היום במשפט החכמים וכן עם התנאי שכתובו בגראה במשפט הנ"ל בכלל ובפרט ולא הזכיר שום תנאי בפירוש רק תלה הדבר במ' שנזכר שם ושם אינן כהלכתן בשלמא כפילות התנאי אפשר לתרץ על שני דרכים אחת שיש מחלוקת בין הפוסק' (הביאם הנ"ל כ"ה ס' כ"ר) אם בממון צריך כפילות או לא שגא (הרינונטי) של יהדות כתוב ח"ל וכל התנאי הנ"ל הותנו ונעשו כהלכתן כתנאי בני גר ובני ראובן ככל הלכותי וכו' ובהנ"ה מיימנו פ' י' אדושת איתא ח"ל אר"י כי שמא אם אדם אומר סתם שיהא תנאי כתנאי בני גר ובני ראובן יכולה להיות שמועיל בלא כפול' תנאי אבל כאן שכתוב בפירוש (הרינונטי) במשפט החכמים מעשה קודם התנאי ובהיות תלה הדבר (הרינונטי) ההוא אין לומר שמלת כתנאי בני גר ובני ראובן ויעילו לסתור מה שכתוב כפי ההפך בשלמ' על כפולות איכא למימר אע"פ שחזר בכתב לשון זה שאמכני גר ובני ראובן רצה לומר שנכפל אע"פ שלא נכתב אבל לומ' שירמוז על מה שנכתב בהפך אי אפשר דיהיו סתרי אהדי וכן בהנ"ה הנ"ל לא הזכיר רק על הכפילות א"כ התנאי הנה מעשה קודם התנאי. התנאי בטל כי אף החולקים בכפולות מודים במעשה קודם לתנאי כראיתא בהמגיד פ' ו' ראשית ובר"ן בפ' האומר בקידושין משום דסתם מתני' היא בסוף פ' הפתלי' ואין לומר דואיל (הרינונטי) נעשה בעש"ג לא נצטרך לכל דקדוקי התנאים כי בדיניהם א"צ דכת' הרמב"ן והטור ח"מ מביאו ס' ה' ח"ל דלא ערפי בערכאות מבסופי ישראל שאין דין של מלכותא אלא להכשיר שטרות שלהם ולעשות סופר שלהם נאמן כק' עדים שלנו. אבל לענין דרכי

שאלות ותשובות נב

שהלך בערכאות ש"נ ותנינן פ' המגרש' (דף פ"ט ע"ג) תנ"י היה רבי טרפון ואמר כל מקום שאתה מוצא גרות של גוים אע"פ שריניהם כריני ישראל אי אתה רשאי לקוק להם שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כו' וכתב ר' יוחנן בספר משרים (נסיב ח' ח"ג) א' מבטלי הדינים שרצוה לרין לפני גוים אין שומעין לו וכתב רב אלפס בתשובה שצריך לנדותו וכתב הר"ב (סי' ק"ג) להחרים ולנדות המחזיק ביד ההולך לרין דיני גוים וכתב מהר"ק (שורש ק"ד) בשם המרדכי דאפילו אם אינו עושה שום מעשה רק צופהו ברין גוים שיעמוד ברין ישראל ראוי למותחו על העמ' כו' כ"ש בזה האיש אשר הלך בשדירות לבו לפני עצת הזקנים ושרים ולא אבה שמוע אל השופט אשר במיו הדאוי למתחו על העמור או לנדותו ואף אם עשה לו הוועד שלא כרין אסור לילך לפני הערכאות שלא ברשות כמו שכתב רממרדכי פרק מרובה והרמב"ם סוף הלכות סנהדרין ו' ואע"ג דאמרין פרק החובל (דף כ"ג ע"ב) מנא הך מלתא דאמרי קרית לחבר' ולא ענך רמינורא ושדח עליה דכתיב יען טהרתיך ולא טהרת כולי וכתב הרא"ש מכאן פסק רב פלסיו ז"ל ראובן שיש לו תביעה על שמעון ומסרב לבא עמו לדין שרשאי לב' עמו בערכאות של כותי כדי להוציא את שלו כו' נראה דהיינו אחרי נטילת רשות מב"ד אבל קודם נטילת רשות ודאי אסור דהריטור ח"מ סי' כ"ו כתב סתמא דאסור בלי נטילת רשות ואילו לא הוידעת הרא"ש כן לא הו' שתק מעיה' וא"ל מ"ש מהא דאמרין פרק הגזול בתרא (דף ק"ג ע"ב) מכריו רבא ואיתומא רבי יוסף וסלקין לעיל ונתתין לתתא האי ישראל ידיע סהותא אבר ישראל חבירה ואילו ומסחיר ליה בי כותי משמתין ליה מאי טעמא משום דמפקי ממונא אפומא דחד סהרא ש"מ דבלאו הכי לא משמתין ליה וכן כתב הרא"ש שם בהרא' ומיירי כשהגוי תובע הישראל וישראל כופר לו דהשתא פטור ישראל ואינהו מפקי ממונא אפומיה אבל ישראל שתובע מעות מן הגוי ואומר פרעתי או כופר הכל יכול להעיד שהריגם כריני ישראל הו' פטור כו' ש"מ דמותר להעיד במקום שהוא כרין מכל מקום אין למידין דינא מערות דלבר זה דהתורה לא הקפיד' אלא ארין שנאמ' ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני כותים' ועוד נראה דכשהישראל דן עם הגוי או מותר להעיד אבל כשהישראל דן עם חבירו אין הכי נמי דאסור להעיד אע"פ שהוא כרין משום דמסייע לעוברי עברה ואע"ג דלית ביה משום לפני עור לא תתן מכשול מאחר דבלאו דיריה יוכל לעשות האיסור וכמו שכתבו התוספות (דף י') והמרדכי והאשר' פ"ק דע"מ מ"מ איסורא מדרבנן איכא כמו שכתב שם הר"ן וכן כתבו התו' (דף ג' ע"א) והאש"י פ"ק דשבת' מכל' הגי נראה דברין נהדרה יוסף הרופא בראשונה' וגם מרה תהיה באחרונה' וראוי עליו לקרות מקרא שנאמר בעבד חטא ישראל וגומר וגם לקח מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכלהם לקח מן החרם קדמונים בחוקת הישוב שרצה לבטל וגם נגב את לבב' ישראל באמרו לר' בור' בורר ואף שלא היה מצד האמת וגם כחש במרה שהיוק לרבים והוא בכלל' לא תחכמו וכדאמרין במציעא פרק המקביל (דף ק"א ע"ב) וזהו גזל וזה עושק וזהו כחש וכו' וגם שם בבבליה של הערכאה כדרך הארץ ומעתה נחה שקטה שאלת טענת האונס שטען שהיה אונס בפשרותו שהתפשר עם הקהל כי אם כן כל עכרין שכופין אותו לעשות דין יטעון אותו ואפילו בקרבנות וגטין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכמו שאמרו פרק חזקת הבתים (דף מ"ח ע"א) וכ"ש בממון הקל דאי טענת אונס כוז משום פרוצים ומשום צנועים' ועוד דאף אם היה דבריו דהיינו אונס מ"מ מאחר שלא מסר מודעא אין בטענתו כלום ואע"ג דאמרין פרק חזקת הבתים (דף מ"ו ע"ב) תלוהו וזבין וזבניה זבניה והוכיחו שם התוספות ודוקא מכירה אבל מתנה לא הוי מתנה אי ידעי' באונסי' או שכופי' אותו מ"מ בכאן שנתפשר עם הקהל דינו כמכירה וכן כתב הרמב"ם פ"מה מכירה דמחילה הוי כמתנה ונפשה כמכירה' וכן משמע בתשובת הרא"ש כלל ע"ב סי' ב' וכ"ש אם כן הוא שכבר הותר חרמו קודם שנעשה הפשרה ימים רבים ולא מקרי אונס וחייב למקם אנפשיה מה שקביל עליו' והטענה השלישית' ישארו רוח חרישית' כמה שטען כי הקהל לא קיימו תנאים כמה שהתנה שיהא לורשות כל זמן שהסוחרים שוכנים שמה ומאחר שלא נשתדל זו פשרתו בטילה הנה אם הלשון מועיל להקל כאשר כתוב בשאלה פשוט הוא דלא יוכל לבטל פשרתו משום זה דבכלל מאתם מנה הוא ורשכא ליה עבדי ליה וראיה ממה שכתב הר"ן פרק האיש מקדש ובפרק המריד דבדבר שבממון כגון שאמר ע"מ שתתן לי מאתים וזו וכיוצא בו יוכל לומר הריני כאלו התקבלתי כו' וכן כתב הרמב"ם פ"י מהלכות אישות לענין קידושין דיכול המתנה לבטל תנאו כשיצא אס' כן היה בנדר זה הוועד המה יכולין לבטל תנאן מאחר שהתנה לטובתו וא"כ אע"פ שלא נתקיימו התנאים שהוא לטובתו ואע"ג דכתב הר"ן פ"ק דקידושין דאם הנותן הוא המתנה לא יוכל המקבל לומר קבלתי אע"פ שהתנאי

אכילתא ח"ל ראיתי שפי' ר"ת ואי שייך בכר' דמתא לא מצי מעכב ולהכי נהגו הקדמוני' לגזור חרם של ישוב שעי' חרם כופין ולא מדי' כדפרי' וישראוי להסיע על קיצתו ולעשו' תקנה ב"ל על עצמן רשאין לגזור על כל מי שיבא לעיר שלא מרצונם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר יכול לגזור גם על הבא בעיר לגור וחלה עליו גזירתו אם הוא הלמידי עכ"ל הרי דמי שבא להרוס חוקת הישוב הוא בחרם קדמוני' כ"ש במקום שיש להם תקנה שלא לגור שום אדם שם כי אם ברשותם שהוא בחרם הקדמוני' ואף במק' שלא נתפשט חוקת ישוב מ"מ רשאין להסיע על קיצתו ולגזור נידוי על הבא שלא ברשות כ"ש במק' דאיכא רב גדול בעיר אשר הכל אצלו כתלמיד' כמו שיתבאר לקמן וכתב ע' מהר"ק שורש קצ' דהובא בטור סי' קנ"ו הא דכתב הרא"ש שאדם יכול לדור בכל מקום שירצה ואין בני העיר יכולין לעכב עליו פשיט' שר"ל שאין בני העיר יכולין לעכב ע"פ ב"ד אבל אם תגבר יד בני העיר לסגור דלת ה' ע"י שר הן ע"י שום מושל פשיט' שרשו' בידן ולא יחלוק על זו כי אם עיקש אשר לא יבין ולא הגיע להורא' עכ"ל הרי שכת' מהר"ק דאף במק' דלא נתפשט שם תקנו' וחד' הקדמוני' מ"מ אם יוכלו לנכר עליו למנוע אותו שלא יבטל חוקתן הרשו' בידן וה' בנדרן דידן שהיה רשו' לקהל לנדר' וסוף ה"ל שבא לגור שמה נגד חוק' הקהל שכר נדוי הוא ובדין נדוהו וכת' עוד מהר"ק שורש קצ' ב' שבזמן הזה שיש לחוש שאם יתוספו הדורין שיבא לדיקלוקל מן השרים חמושלי' וא"כ כל הבא לדור אצלם הוי כדורף ולכן מצו מעכבי והג' מכאן דברין נתנהר' יוסף הנ"ל מצד זה שרצה לבטל חוקת א"כ הו' כאש' שמענו שהדבר שלא היה רשו' לשום אדם לדור בנט הישן היה לטובת בני הקהילה שכונו הדרך הם יכולין למחות וכמו שכתב מהר"ק שורש קע"ג וז"ל ראובן שהיה לו חק מהשר' שלא יוכל שום יהודי לדור שם בלי רשותו יכול לעכב על כל הבא לדור שם מאחר שהחק ההוא היה לטובת ראובן כו' וא"ל מהא דכתב המרדכי פרק הגזול בתר' בשם מהר"ם ז"ל ואם השר אומר מעצמו איני רוצה ששום יהודי ידור כאן כי אם ברשות ראובן' ראובן יכול לעכב על כל הבא לדור שם דינא דמלכותא דינא כו' ומשמע דאם לא אמרו השר מעצמו אין ראובן יכול לעכב עליו דלא דוקא נקט מעצמו אלא לרבותא קאמר מעצמו וכ"ש אם ראובן טרח והוציא עליו הוצאות עד שהשתדל מן השר חזקתו דאס' לאחר לעבור עליו הדרך וכמו שהאר"ך בזה מהר"ק (שורש קל"ב וקע"ג) השני שברין נתנהר' מהאי דאמרין פרק הגזול בתרא (דף ק"ד ע"ב) אמר רב אשי האי בר ישראל רמזין ארעא לגוי אמצר רבר ישראל חבירה משמתין ליה מ"ט משום דא"ל ארבער' לי אריה' אמצרא' ומשמתין ליה עד דקבל כל אונסא וכו' ואמרין פרק המקביל (דף ק"ח ע"ב) וזבין מניו וזבין לגוי לית ביה משום דינא דבר מצרא כו' עד שמותי ודאי משמתין ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתי ליה' מהמתיה וכתב נ"י פרק המקביל דה"ל לשכירות וכן כתבו התוספות הרא"ש פ' לא יחפור (דף כ"א ע"ב) הריקמן דאם מוקף לחברו על ידי גידר שמותי הוא עד דמקבל עליו כל חזקות' וכ"ש בהזיקא דרבים שנקראו מחזקי' לגבי יהודי דמשמת' ליה עד דמסלק הויקא ואחר כך דין עמהם אם יש לדין עליהם כמו שפסק המרדכי סוף לא יחפור (ומכר' ק"ק שורש צ') השענה השלישית דפשוט הוא דמשמתין למאן דלא אתי לבי דינא כשמתנין אותו וכדאיתא פרק הגזול בתרא (דף ק"ג ע"ב) ואפילו בעל כרחו של אדם יכולין לדנוג ולא יוכל למימר אני לא ארין אלא כזה בורר כדאיתא פ' דסנהדרין (דף פ"א ע"ב) וכתבוהו הר"ף והרא"ש דדין מומחה או בקבלו עליהם דן אדם בעל כרחו וכל שכן וועד של בני הקהל מקרו קבלו עליהם דצריך כל אדם לרין לפניהם ולא יוכל להשתמט ואי לא אתי בר שמותי הוא וליכא למימר כאן שהיה לצרכי בני העיר אין דנין כריני אותו העיר וכדנתיא פרק חזקת הבתים (דף מ"ג ע"ב) בני העיר שנגנב להם ס'ת אין דנין באיתו העיר כו' הלא כתב הרא"ש שם אע"ג דלא מהני סלוק בענין המס' מ"מ אם עשו חקנ' או יש מנהג בעיר שריני העיר דינו על עניני מסיס דיניהם דין כמו שקבלו עליהם ועוד כתב בתשובת מיימוני (סי' י"ג) דעל חזקת ישוב מבררין הדבר על פי עד מפי עד ומפי פסולי עדות משום דכלאו הכיכלם פסולים הם ומאן ידע במילתא כי אם בני מתא עכ"ל וכן הוא בתשוב' הרא"ש (כלל' סי' ד') דמנהג פשו' בכל ישראל שאין מביאים עדים מחוץ לעיר על תקנת והסכמת הקהל וכו' וכן הוא בתשובת הרשב"א (סי' תקי"א) הרי דבשיור פסולי לעדותה' ה' לדין' וכתב הרשב"א (סימן תר"ס) דהנהגה בכל מקום לרין צרי ציבור בריני ועידי העיר ונהגים להכשיר פסולי קורבה וכו' ואף על גב דכתב הרא"ש בתשובה (כלל' כ"ח) דאין הציבור יכולין לרין ליחיד שיש לו דין עמהם בעסק הציבור היינו דוקא מדינא דתלמודא וכדמשמ' התם דמית' ראוי' מהא דבני העיר וכו' אבל מכא מנהג פשוט דיוכלין לרין בכל השי' לציבור' וכמו שכתב הרא"ש בעצמו לענין זה דבמק' שיש מנהג הולכין אחריו' ועוד בר נידוי הוא מטעם

שאלות ותשובות נב נג נד

לג

הושב לעשות מצוה למונעו מברכה שאינה צריכה ואף ע"פ שלא כיוון להלכה אין ב"ד מנדין השוגגין וכ"ש אם הוא ח"ח צורכא מתכונן עכ"ל הרי קמן דאין ב"ד מנדין לשוגגין כ"ש כמי שפסק דרך פסק שלא חיוב גירוי שאין ב"ד מנדין אותו וא"כ גם אדרבא אינו כלום הוא כראי תלמי כמו שכתב מהרי"ק בתשובה (שורש קכ"ה) דלעיל וא"כ מאור הרע לעשות זה הרופא שתוקע עצמו להגיס לבו לומר אדרבא נגד גאון עולם זקן בן שמונים לגבורה שכל אדם נקראים אצלו בחלמדים כמו שכתב הרשב"א בתשובה סימן תר"ט דרבו לאו דוקא בפל' התלמוד אלא גדול ממנו וכן הוא בתשובת מהר"ד כהן סימן פ"ב ולכן הרע לעשות אף אם היה כדבריו כ"ש שכבר נתברר שכל דבריו פטלין ומפוטלין ולית בהן ממש על כן אחת דתו' של הרופא להמת תאוותיו וישוב ויחודה חטאתו ויקבל עליו כל מה שפסק עליו הגאון אכ"ל של מדינות ויניי' לה לפני כמה שנים ולא יתלה עצמו באילנות המה הרבנים ואם לא יקבל עליו כזה ידא לגר בחרמו שהדימוי כבא וכו' עד שישב מדרכיו ושא ורפא לו' נאם משה בן לא"א מוריכמו ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלש מקראקא :

נג ומה שכתב לי כ"ת מן השמן זית' על אמוני נעלים ממני אם ספרתי הדברים באוני הגאון מהרש"ל ז"ל אך האמ' פן שספרתי הדברים בפני רבים כמה בני אדם במדינה וזכרונות אחרת כי קבלה גמורה יש לי מן א' מן הגרים שהגיד לי איך שאביו היה עסק משאו ומתנו במסירת שמן זית ובעצמו הביא השמן ממדינת איטלי"א ולא היה יכול להוליכו כל כך למרחקים בחביות של עץ משום דמדינת טובא אם לא שעירב בתוכו שומן חזיר עד שנקפה ונרעבה ושוב עמד בתוכו ולא הוציא שום טיפה והאמת כן שהשמן מפעפע לפלוט לחוץ יותר מן שאר משקים ואיתא כמו כן בירושלמי דסוכה (פרק לולב וענבים) נקב שאינו מוציא מים מוציא יין ושאינו מוציא יין מוציא שמן וכו' ועל פי הדברים הג' ל הייתי פורש מן השמן זית במדינות הללו ולא הייתי גילגל בו ונעשיתי טיפש ועכשיו כתב לי כ"ת שפשוט בענינו להתירו אף אם האמת כן ומביא ראיה מן היריה שמושחין אותו בשומן חזיר ומן הדם שנותנין במלח כשעה שמרחיחין אותו כראיתא במדרכי פרק א"מ' ובענין אין גדרון דומה לראיה דגבי שומן הספר בהריא דנותן טעם לפגם ובטל בששי' אם כן מאן ימר דשומן בשמן נותן טעם לפגם ואדרבא באיסור והיתר הארז' כס' ל"ב מביא בשם המדרכי דפרק כל טעם דשמן ג' בשמן נותן טעם לשבח ואע"ג דאינו במדרכי הגרס' שלנו ודאי כן האמת רק חסורי מחסרה ועוד דגבי יורה נכתב שהוא בטל בששים אבל בגדון דידן מי יאמר שהוא בטל בששים אם נותנין אותו לתוכו כרי שיהא נקפה קצת ויתעבה פשיטא שדבר קאן לא יועיל לזה ולכל הדעות ספיקא דאורייתא הוא ומה שירצה כ"ת לחלק מאחד שהוא נמחה ביד כותי או ביד ישראל אין זה כדבר המעמיד מה ענין זה לזה דגבי דבר המעמיד את החלב משום שמעמידו בקיבת נבילה שהרי והבן מהקיבה מעמיד את החלב ונראה כממש לכן כשמוחין אותו אויל ליה ופשיטא שבטל בס' אבל דבר המקפה את השמן מפני רוב התערובות שמעריבים בו היאך יתבטל מפני שממחה אותו הלא ערין טעמו וממשו קיים וכן גבי מלח שנותנין בו דם כנ"ל הטעם מפורש בהדיא דנעשה כזרק מים למיט שהוא מתייבש ואין בו אלא הנאה בעלמא שיתלבן בכך ואף אם אין בו איסור משום שומן חזיר מ"מ דבר מאוס הוא כראמרי אינשי מאוס כחזיר אע"ג דבטל בששים כמו עכברא וכמו קיבת נבילה שכתב כ"ת ו"ל מיהו לכתחילה להעמיד גבינה בקיבת נבילה היה אוסר ר"ת וצ"ל משום מאוס ובדיעבד הדין מתיר באבילה מ"מ פה קדוש כמו מר ירדקא עצמו מזה וכדדרשנין (סוטה דף י"ג) לגבי משה אתמי יורה דעה ואת מי יבין שמעיה גמולי מחלב עתיקי משדים כו' אע"ג דלגבי תינוק חלב אדם היתר גמור מ"מ לגבי משה קראו טמא וכראמר הק"ב (סוטה דף י"ג ע"ג) פה שעת' לדבר עמי יתק דבר טמא כראי בסוטה ויחזקאל נמי אמר ולא בא בפי בשר פטול ודרשנין (חולין פרק ג' דף ל"ח ע"ג) שלא אכל מכמה שהורה בה חכם ובדבר הנבגס לגוף אדם נזהר ביותר ואין הכ"ה מכאן תקלה ליד צדיקים ואף אם רואה כ"ת אחרים אוכלים אותו וכבודו אינו איכר' עמם אין כזה שום חשש מחלוקת דכמה גברי איכא כשוקא דלא אכלי שמן זיתך ונקי ומה ארע ולא ידע מר הכל גלוי וידוע לפניכם בבירור' כן אשים קצ' למילין והשם יסגא שלוח כ"ת תילי תלין בחדה וצילין סה עת' נאמן אהבתך הקטן והצעיר ארז' בר גרשם ז"ל ה"ה :

נד אשיב לאביב רות' על דבר שמן זית אשר העלה על כתבו לאסר משום שמחליקין אותו החבית בשומן חזיר כדי להעמידו בחביות של עץ' הנה לדעתו אין לחוש לדבר זה וראייה מרא' דכתב המדרכי פרק אין מעמידין על דבר היריה שמושחין אותו בשומן

שהתנאי הוא לטובתו מ"מ אם היה התנאי לטובת הקהל כאשר בא בשאלה הנ"ל אם כן מסתמא הם היו המתני' ויכולין לומר קבלנו' אמנם אם הלשון משמע לטובת הרופא הנ"ל כאשר טוען הרפא' נ"ל לרדק בזה כמו שיתבאר אמנם אם ספיקא הוי אולי' בזה לחומרא מאחר שנשתעבר בח"ח ובש"ד והוי ספיקא דאיסורא ואולי' לחומרא כמו שכתבו הפוסקים בכל ספיקא דאיסורא ואם יאמר הרופא שלדידיה כרי לו שלא נתקיים התנאי והקהל מבחישין אותו ואומרים שנתקיים התנאי ומחזיקים עליו חרם כמו ששיעבר עצמו והוא בא להוציא מהם המה נאמנים כמו שכתב הר"פ האומר ואפי' לדעת הרמב"ן של תנאי שהוא בקום ועשה צריך למייתי ראיה שקיים תנאי מ"מ הם נאמנים לומר שזה התנאי הוא לטובתם וכמו שכתבתי לעיל מדברי מוהר"ם והרשב"א (סי' קט"ז) שכל צרכי העיר מביאין ראיה ועדות מבני העיר וכן פשוט מנהג זה בכל ישראל ותו דאף לדברי הרופא מאחר' שלא הותנה תנאי זה בהלכות התנאים התנאי בטל והמעשה קיים כראיתא בגיטין פ"מ שאחזו (דף ע"ה ע"ג) ובשאר מקומ' בתלמוד ולא מבעיא לדעת הרמב"ם והרא"ש שכתב פ"ש גוחלין דבעינן בכל התנאים כל דיני תנאי דודאי כאן הואיל ולא כפל לתנאו תנאו בטל והמעשה קיים אלא אפי' לדעת רשב"א והגאונים דס"ל דלא בעינן הלכו' תנאי רק בניטון וקדושין אפ"ה בעינן תנאי שאומר על מנת או כיצא דמשמעותו תנאי אכיל' בלא הכי אינו אלא גילוי מילתא בעלמא ולא דוקא הוי וראייה מדברי רשב"א שמוכח מדבריו דלא בעינן תנאי כפול מהא דאיתא פ' יש נוחלין (דף קל"ז ע"ג) אתרוג זה נתון לך במחנה על מנת שתחזירו לי וכו' והתם ע"מ קאמר ווי הוי מועיל לדברי רשב"א אפילו בלא ע"מ ה"ל לאשמעי' רכותא טפי דאפילו בלא ע"מ אלא ש"מ דוקא בע"מ קאמר וכ"ש דבעי' תנאי קודם למעשה כמו שכתב החכם מהר"ם בפסקיו ואם כן בגדון דידן שלא קאמר ע"מ בהדיא לכ"ע לאו תנאי הוא שיתבטל המעשה בשביל ואין לחלק דכאן שנכתב בערכא' ש"ג לא בעינן דיני תנאי דכבר כתב הרמב"ן שאין השטרות של גוים כשרים יותר משטרות של ישראל' כמו שכתב במור"ח סימן פ"ה ואע"פ שהרא"ש כתב בתשובה (כלל ח') שטרות הנעשים בעש"ג ועשוין בלשון שטרי כותים כמו שרגילים הם לעשותן אע"פ שאין עשוין בלשון שטרי ישראל' כשרים י"ל דהיינו לענין להכשירן שיהא שטרותיהן כשר כי ע"ל זה מקפידין אבל שנירן שטרותיהן בלשונן אין נוקפדין וכל שכן נכשיר השטר כאן ויתקיי' הפשר שאין מקפידין אחר כך ע"ל לשון התנאי וכן כתב מהרי"ק שורש קפ"ז לכן על כל פנים חתקים מעשה זה ויתבטל טעות הרופא כל שכן שהוועד אומרים שהתנאי הוא לצורך הקהל שנתבטל מעצותיו וכל שכן אם כתב בתנאי זה דבר שאי אפשר לקיימו דלא הוי תנאי כלל וכמו שאמרין פרק מי שאחזו כל תנאי שאי אפשר להתקיים בסופו וכו' ועוד דאמרין פרק המציא ארז' הדבר (דף כ"ז ע"ג) עכיר אינש דינא לנפשיה אפילו במקום דליכא פסידא כמו שפסקי' שם הרי"ף והרא"ש ואמרין פ' אלו מגלחין (דף קל"ו ע"ג) אמר רב יוסף צורכא מרבנן עכיר דינא לנפשיה פי' שם הרא"ש בשם רש"י דיוכל להכותו להוציא אותו ממנו והקשה על פירש' יקשה הדבר לפרש' כך אם הדין ברור לאחרים ואיכא חילול השם בדבר ועוד שאין אדם דן דין של קרובו כ"ש של עצמו ופ"ת דלענין גירוי לבר קאמר בגין שקראו עבר וכו' וה"ל בגדון דידן דליכא חילול השם בדבר דהיינו רבים היוודעים ומפורסם לכל לפי דבריהם שהדין עמם פשיטא שכולין לגדותו ע"ל דינו וליכא ג"כ משום דנגע בדבר דהא כבר נפסק לעיל דעכיר אינש דינא לנפשיה וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל י"כ ה"דכל דבר שיועד לטובי העיר או לרוב העיר שא' מחזיק בשלהם אע"פ שאין אח' מהן יכולין להעיד מ"מ הם בעצמן מוציאין ממנו ועבדי דינא לנפשיהו כ"ש כאן דאיכא תרתי דאיכא רבים וצורכא מרבנן דעבדי דינא לנפשיהו לגדותו עד אשר יתקן להסיר הזיקין ולכן יש לתמוה ארופא זה על מה סמך להזיק פניו ומעשיו לומר אדרבא על חרם של גאון הישיש והוועד שלו שהכבימו ברין להחרימו ואף אם היה ח"ו שלא כדן אין באדרבא שלו כלום כמו שכתב מהרי"ק (שורש קכ"ח וק"ע) כשם המדרכי וכן כתב הר"פ אלו מגלחין וכן כתב ר"ריוח' (נתיב י"ד ח"ס) בשם הראב"ד ז"ל דעם הארץ לא יוכל לומר אדרבא וה"ה תלמיד ע"ל רבו ואף שכתב מהרי"ק (שורש ק"ע וק"כ) שלדעת הרמב"ם עם הארץ יכול לומר אדרבא דמאתר דב"ד חייבים לגדותו כ"ש אם נדחו העם הארץ בעצמו מ"מ בגדון' בזה אין אדרבא שלו כלום כמו שכתב הגאון ב"י בשם חשובת רי"ב (ניד"ס סל"ד) על ראובן שרצה לומר ברכה אחת בב"ה שהיה נראה לשמעון שהוא ברכה לבטלה וגור עליו גירוי שלא יאמרה השוב שאותה ברכה לא היתה לבטלה מ"מ לא מקרי שמעון מנהג חביתו שלא כדן דדוקא במנהגו במחלטה אבל זה לא אמר אחר מעשה שיהא בגירוי אלא קודם מעשה גור עליו וכו' ועוד שהיה

שאלות ותשובות נר נה

ההשתא בזמן הזה אין חוששין שיתליקו הגוים גבנותיהן בשומן חויר מאחר שעונשין עליו למי שאוכל אותו בימי עינוייהן עכ"ל וכ"ש בשמן זית דכל עיקר הבאתו למדינות אלו אינו אלא משום ימי עינוייהן ואלו הוי ידעי דהוי מצטרפי ביה שומן חויר ודאי לא הוי אכלי ליה. ועוד לא נחוש לשומן חויר כל זמן דלא ידעין ליה משמע שכתב המדריכי פרק אין מעמידין בשם ר"ב וז"ל אפי' לרבי ר"ת דאמר שמרי יין מכל מקום מותר לחם של גוים כי אינו יכול להיות שלא יהא כותי אחד שלא יתקן כך ואמרין בכתובות שמחבוא אחת מצלח על כולן ואס"כ ה"ה בגרין דין ואף על גב דבגמרא פרק אין מעמידין (דף כ"ז ע"ב) אסרין לקנות כמה דברים מן הגוים פכח חשש ערוב יין נראה דוקא בדבר דשכיח וידוע לרבים אמרין אי אפשר שלא יעשה א' מהן ולה מציל על כולן ואם כן בגרין דין שאינו דבר ברור שמשמים בו חויר כמו שכתב מעב"ת בעצמו פשיטא דאלין לקולא ולא מחזיקין אסורא לומר שנתערב בו והנה אף על פי שיש לחלק ולדחות ראיה זו ולומר דלא אמרין דמציל אלא באסור סתם יין דהוא דרבנן אבל לא באסור דאורייתא מכל מקום אין ג"ל כלל לחלק בהכי דהא מצינו בכמה דברים שהחמירו לענין סתם יין יותר מבאסור דאורייתא ולכן ג"ל מכל הני פעמי דשמן זית מותר ופוקהי מאי עמא דבר ומה שכתב מר שמשום מיאוס יש להרחיק ממנו אני אימר כבר אר"ל בקיבת עולה (דף כ"ט ע"ב) בהן שדעתו יפה שזרפה היה וכל שכן שמן זית ד' וכתית למ' ואי משום שמחמיר על עצמו כאשר כתב מעב"ת כבר אמרו בירושלמי דנדרים די לך במרה שאסרה חורה ואמרו ג"כ הפסור מן הדבר וכו' ובירושלמי גבי התרצה שמן שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל א"ל שמואל רב אכול או אגא אכתוב עליך זקן מצאנו כו' עד אחרת עליה ואכל כמו שהביאו התו' פרק אין מעמידין (דף ל"ז ע"ב) ומה שהביא מעב"ת ראיה מחזקאל שלא אכל בשר שהורה בה חכם אינו דומה לגרין דין שמנהג פשוט בכל ישראל לאכלו וליתר דחש ביה וליכא בו ספקא כלל דאין להחמיר בזה ולא דמיא למשה רבינו שלא רצה להניק מבשרית דהרי אף בדרותינו איכא קפידא בדבר כמו שכתב הר"ן סוף פרק חרש וכן כתוב בגמ' דאשיר"י פ"ב דע"ז בשם א"ז שהוא גרם לאחר שציא לתרבות רעה. ואני אשאל מעב"ת אם אינו אוכל גוים שקורין לקס"י ואני שמעתי הרבה בני אדם שהגידו שמשחין אותו לפעמים בשומן חויר ולכן לדעתי דמחמיר בדבר זה אינו אלא מן המתמיהי:

נה ואשמע אחרי בקול רעש גדול יצא מר ממתוך נידוי דקשה ממתה מן ב"ד של האלופ מהר"ר שכנ"א ש"ן על האלופ מהר"ר מן יצ"ו ר"מ מק"פ פראג. עד דאכלי קורצא בי מלכא מאן מלכא אינהו רבנן על עסק גט אחד אשר מהר"ר מן יצ"ו הג"ל קרא תגר על מסדרי הגט והוא כפראג שלא בפניו וערער על הגט והוא בשלשה דברים האחר שאבי המגרש המיר דתולא כתבו עליו וכל שום חנוכא. והאמינו לרבי המגרש שאמר ששב לחיו' יהודי ולזה לא כתבו רק שם של יהודי. והשני שהיה ערב וקרב לחשיכה עד שבשאר בתי כנסיות שבפראג התפללו מנחה וערבית רק באותה ב"ה שהיו הרבנים מסדרי הגט עכבו העם מלהתפלל בזמנם בעבור נתינת הגט ומהר"ר מן הג"ל וחביריו אמרו כי פנה היום בנתינת הגט. שלישית אמר שהיה הגט מאושר בנשים שלא כדון והגשני ליה חבילות חבילות של עדיות אשר נגבו משתי הכתות. ואפי' היו בהם עדיות מוכחשות. מכל מקום אוכל לשער האמת מן אשר לקטתי מתוך העדיות שהיה בין השמשות ואחרו יותר מן השיעור אך לא ריזה לילה והתפללו מנחה אחר נתינת הגט וע"ד העשוי לא נתברר שהיה מעושה בשעת נתינת הגט רק נמצא לפי העדיות שתחלתו היתה באונס שהיה תפוס בעבור זה בעיר אחרת אשר שם דירת אב המגורשת שתקפה ידה שם עליו. אכן כפראג היה בן חורין לפי דברי העדים שהעידו שלא ראו שם שום שומר עיני עליו. ומהר"ר מן הג"ל אמר שהיה מפחד המגרש שקרובי האשה כפראג ישובו לתוכתו וכי בכואו מעיר גוימבורג לפראג הופקד ביד העגל לשומרו אך כפראג לא רצה העגל להמתין ולשומרו והלך לו וככה נמצא ג"כ בעדיות שנגבו וכבר הגיעו הדברים לקצת מחטות של ישראל אשר שם אלופי החירות והורו מקצתם להתירה ובראשם האקן מהר"ר שלמה מע"ד ברזל ומהר"ר שכנ"א מארץ פולין וגם אנכי כבר הוריתי בו להתיר ברעבר ובדאי אם היה המגרש והמתגרשת לפנינו והיה נקל להשיג שיתנו גט אחד הייתי נותן גט אחר מאחר שעברו על הגט הראשון כבר מילתא דתורה. אכן לאשר ברור הוא שהמגרש הוא רק ופחו ורשעו בפני יענה יקשה להשיג ממנו גט אחר אם לא בריצוי כפי הרבה. ותהי האשה עגורה. לכן העמדתו הדבר על קו הדין להכשיר הגט בדיעבר. ועל טענת שום

הוי דשמיטת דנותן טעם לפגם הוא ובטל בששים א"כ נ"כ בגרין זו ליכא למחש לזו משום דאף אם היה אמת ודאי לפגם הוא ובטל בששים הוא דהא אמרין פרק השוכר את הפועל (ע"ז דף ס"ח ע"ב) דהוא עכברא דנפלה לשיכרא אסרי' רב להווא שכרא וקאמר שם בגמ' משום דאפשר דאשכוחי משכח להווא כתב הרמב"ם פ"ט מהלכות מאכלו אסורות ואם נפל לין ושמן שרי שאלו צריכין להיות מבושמים יותר ובדאי פוגם א"כ בשומן חויר דהוא לפגם אפילו בשכר כ"ש שהוא לפגם בשמן ועוד מדפשיט לראב"ה שכתב המדריכי בשמו רביהה הוי לפגם ש"מ דפשוט שהוא נידון כדברים המאוס' וכנבילה מוסרחת דבלאו הכי מ"ל לראב"ה שהוא לפגם ואם כן אין לחלק גם ראיה דנותן טעם לפגם הוא דהא אמרין פרק אין מעמידין (דף ל"ח ע"ב) דאי משחא שלוק דארמאי אסור א"ל רב ספרא למאי נחוש לה אי משום אערוכי מסרי. אי משום בישולי כותים נאכל כמות שהוא דאי וואי הוילן למחש לבשר חויר מאי פריך רב ספרא למאי נחוש לה משמע מניה דנותן טעם לפגם הוא וכדברי רב ספרא פסקי הפוסקים. גם נראה לי דבדאי יש בוס' נגד החויר דהא אמרו רבנן בקפילא ואמרו רבנן בששים דאיתא פרק גיר הגשה (דף ל"ז ע"ב) וכתבושם ר"י והרא"ש בראיכא קפילא לא בעינן וא"כ בגרין זה שרוב הכותים טועמין אותו ולא מרגישין בו טעם חויר שהרי אוכלין אותו בימי ענוייהן ולא מרגישין טעם גם מסיחין לפי תומן כן ומעולם לא נשמע בה פוצה פה חדאי יש בוששים או שאינו נותן טעם ושרי ואפילו לדעת הרמב"ן דסבירא ליה דקפילא לא מהני רק בראיכא ששים ואפילו הכי בעינן קפילא וכן נראה דברי הר"ן מכל מקום ליכא למחש לכאן דהרי כתב בספר ב"י (סי' ס"ז בורכ דעה) וז"ל ונראה מרבין הר"ן שאע"פ שנתערב גוף האיסור אם אין אנו יודעים שיעור האיסור סמכין אקפילא לומר דלא אית ביה פל' כך כל כמה דלא ידעין ואם כן גם כאן נסמך אקפילא ומעולם לא נשמע שום טעם חויר ואע"ג דכתב האנור (סימן אלף רס"ג) דמימי לא ראה ולא שמע שום מרינ' שסמכי אקפילא מ"מ נראה בגרין דין שאנו בעצמנו טעמנו אותו כמה פעמים ולא טעמנו בו כלום דליכא למחש כלל ואין לפקפק ולומר דילמא טעמיהו שוין דא"כ למה אמרו חולין (דף ק"ט ע"ב) אסור לנו חויר והחיד לט' שיכוסא ולא אמרו וית אלא ודאי דליכא למחש להכי ואם כן על כרחינו אית ביה ס' או אינו נותן טעם בלא ס' וממילא שרי וליכא למימר דהוי דבר המעמיד השמן ובאלף לא בטיל אע"ג דאין נותן טעם. דזה אינו דמאחר דחזר ונמחה ביד כותי נכתב חשיכותו ומותר וכמו שאמרין לענין כריח וחתיכה הראיה להחבד אס' נימחה בטל חשיכותו וז"ה האב וכו' הרמב"ם פ"ג מהלכות מאכלות אסורות לענין חמאה של גוים ומעכשיו על דברי מעב"ת יש לתמוה שהביא ראיה מדברי אסור והיה הארוך שכלב ששמעוניה טעמו לשכב בשמן לענין גרין דין רשאי חויר דבר מאס הוא ביותר מכל שריצים שבעולם עד שאמרו לא יאמר אדם אי אפשו בכשר חויר וכו' ולא אמרו שאר שריצים ש"מ דזה גרע טפועוד שהוכחתי לעיל מדברי הגמרא דבשמן הכל הוי לפגם מדקאמר למאי נחוש להכי א"כ לא יכריחו הג"ה זו שמביא באיסור והיה הארוך נגד דעת הגמרא מאחר שאינו נמצא במדריכי שלנו אולי שום תלמיד הגיהו במדריכי ונקרא על שמו ואין לחש לה נגד דעת הגמרא ואף על גב דבתו' פרק אין מעמידין (דף ל"ז ע"ב) ובתוספות פ"ק דחולין (דף ס"ח ע"ב) ובספ"ה מן סימן קמ"ח. הוכיחו התוספות מסיגין הגמרא דשמן בשמן הוי לשכב וכתב מעב"ת מ"מ על כרחינו צריכין לומר שום הת' אינן חולקין על הגמרא דקאמר למאי נחוש לה אלא על כרחינו צריכין לחלק ולומר דכשהוא שלוק ונעשה כמשקו הוי לפגם ולוח קאמר דוקא למאי נחוש גבי משחא שלוק אבל קודם שנשלק ונעשה כמשקא אפשר לומר דנט' לש' וכן מצינו לענין דבש שמחלק בתשובת מהר"ל בין דבש שלוק ונעשה כמשקא או בין דבש עצמו כמו שכתב תשובה זו באיסור והיה שלנו דנקרא שערי דורא והוכיח שם שדבש הנאמר שם בגמרא דקאמר נמי אי משום עירובי מיסרי פרי כו' מיירי במשקא של דבש וה"ה בשמן מאותה הוכחה. עצמו שרוכזי מהר"ל גבי רבש ויעיין מעב"ת שם וא"כ כשנמחה ונמוק ביד כותי נעשה כמשקא פשיטא דהוי לפגם כמו שהוכחתי מן הגמרא אלא דאף בשמן עצמו קודם שנעשה משקא אין לחש לעירוב שומן דהא מסקי' שם (ע"ז דף ל"ז ע"ב) דבדיהודא הנשיא התיר השמן ועל כרחינו התיר אותו שואמר בימי המשנה מנה חשש תערובות שומן כמו שמוכח מדברי התו' ומדחתיו ש"מ דלא היישי' לתערובתו וברא נקטין כו' דהתיר השמן וכו' בשומן חויר חדאי מאס ופגם וכמו שחילק מהר"ל בתשובה הג"ל לענין עכברא דכושא. עוד נראה לירליכא למחש בלל' בשמן לשומן חויר וזה שדרשכ"א כתב בתשובה סימס"ד

שאלות ותשובות נה נו

לד

שום וחגיגה כבר גיליתי דעתי ונימוקי עמי להתיר. אכן חלילה וחס לאמר שמהר"ר מן הג'ל נכזה בגחלת ר"ת ור' משה תלמידו לאמר היותו בר נידוי כמוציא לעז על גיטין ועפרא בפומיה דאויבים אשר מפייהם יצא קול זה וכי יעלה על לב שום מורה לנעול דלת בפניה"ח הדר בעיר ושטע ש"ח אחר סדר גט אחד שלא בפניו. והגט אינו כשר בעיניו שלא יבוא כנגדו לחלוק עליו כאשר עשה מהר"ר מן הג'ל שצווח בכרוכיא על מסדרי הגט לאמר נשים הרברים לפני המורים ולא תנשא האשה בגט זה עד יורו בו המורי ר"ת ור' משה לא כוונו בזה ולכיוצא בו. ואדרכא מסדרי הגט העו לעשות. שלא הראו הגט בראשונה למה"ר מן הג'ל יצ' כי ככה מנהג כל מורה צדק ואף אם מומח' הוא לשלוח הגט לכל המורי אשר בעיר ואם אחד מהם מגמגם בו ומטיל בו מום לא יתנוהו עד יצא לאור משפטם ורק גזרים נידוי על אשר נמצאו בנתינת הגט ושחקו. ואחר הנתיקה מוציא לעז ברברים בלתי ברורים. לכן כל אשר יאמר על שארי האלופ מה"ר מן יצ' הג'ל שמעל בחרם הוא בכלל המנהג חבירו שלא כרין שהוא עצמו בנדידו וגם אני גזר בגזירת נח"ש על כל אשר ישמע דברי אלו שלא יאמר על האלופ הג'ל שמעל בחרם ר"ת ואשר יעבור על זה ינשכנו נח"ש בלי לחש וכלי ספק לא סימורה קמי מה"ר שכנא הג'ל ולא ידענופא דעובדא דוכי הו' דאלו ידע לא היה בעוכרין ולרעתי כאשר ישמע דבריהאמת כמוני יבטל הגידוי גם הוא. עוד רעה רבה ראיתי שבר כי רב דחר יומא הנסמך היום חקף לסמיכה יברך עצמו בקול גדול ונטול מקל ורצועה בידו ומטפל בגיטין ואינו נושא פנים למורים אחרים אשר בעיר שהם זקנים ובעלי הוראה כאשר גלוי לפני על אותם ר' מענדיל ור' פלק אשר לא שמשו כל צרכם. ואם הרבנות ניתן להם כמתנה לכבוד ולתפארת לא יכון להם להרים יד ברבנים סמוכים זקנים אשר בעיר להורות ולהתעסק בגיטין שלא מרצון המורים הזקנים ההם כאשר עשו ר' מענדיל ור' פלק להורות במקום מה"ר מן הג'ל יצ' ולאשר אלו הרובים גם לבם בהוראה מרבי מחלוקת בישראל לכן כל איש יראא לקיים וחרד על דברי ימחה ביד וניחו החרואות לזקנים הרגילים להורות והם יראו ויבינו עד ימלאו ימיהם ואל ירימו עוד ידיהם במה"ר מן הג'ל יצ' ואם ישובו לכסלם אנכי אדרוש מהם ואתבע עלבון של מהר"ר מן הג'ל יצ' וונקה לא אנקה. נאם ההורש טוב לאחיו ודובר שלום לכל עמו מאיר בכמ"ר יצחק ז"ל קצנאילנבגו:

נו ועל דבר המעבירים קול של מה"ר מן יצ' ואמרים שעבר על החרם ר"ת ותלמידיו שהוציא לעז וערער על הגט לפוסלו מטעמים הג'ל נראה לנו בזה שלא עבר על החרם כלל כי ר"ת ותלמידיו לא נזדורק על מי שראה הגט קודם המסיר' ושתק מלערער עד אחר המסירה או על מי שניתן הגט שלא בפניו ואמ'אילו הייתי שם הייתי מערער על העד'או על הגט כראייתא במדרכי סוף גיטין כי זה שסת' דבריו ודאי ללעז קא מכין וחל עליו החרם אבל מי שניתן הגט שלא בפניו ומצא אח"כ פסול מה בגט ומפרש ואומר שפסול מטעם זה ומטעם זה לא עלה על לב ר' ותלמידיו מעולם לסתום פיו מלומ' את אשר כלבו ואורב' יישר כוחו כרי שהאשה לא תינשא לאיש עד תקבל גט כשר וכן משמע בתוספות (דף ל"ע"ה) ובמדרכי פרק המגרש ח"ל מעשה בא לפני רבינו חם שיצא על גט אחד קול פסול ונתנו גט שני מפני הלעז ולא הצריכה ר"ת להמתין ג' חדשים מומן שני וכו' מדלא החרים ר"ת משמע שלא עברו על החרם והיינו ע"כ מטעמ' שהי מפרשים ואמרים שפסול מטעם הנראה בעיניהם ולא להוציא לעז נתכוונו רק כונתם היתה כזה לש"ש ומ"מ חששו להפסול ההוא ונתנו גט שני לכן מהר"ר מן הג'ל יצ' שניתן הגט שלא בפניו גילה אח"כ את אשר כלבו שפסול מטעמים הנראים בעיניו. וצווח בכרוכיא לבוא עמהם לפני המורים והם יורנו כיניהם ואם יכשירוהו יקבל עליו ויחזור בו ובה יצדקו דבריו ולכן נראה לנו שאין על מהר"ר מן הג'ל יצ' שום מיוחש חרם ר"ת ותלמידיו ולא נכזה בגחלת כלל וגזרי' אנו בגזירת נח"ש שלא ידברו ולא יאמרו עליו שום העברת חרם בגזון זה הנראה בעינינו כתבנו למען האמת והשלום כה דברי הכותבים והחתומים היום יום א' ט"א לול ש"י לפ"ק פה יניחו'א הבידי. נאם מנחם בן מהר"ר יצחק הבה ז"ל ה"ה. וגאם משולם בן לא' האלופ כבוד מה"ר יעקב סג"ל ז"ל ה"ה הערלישהיים' הגני שוכב על ערש דיו ולא היה לי להביט ארץ ראשי בעומק דריגת התולה באשלי דברבי מ"מ עיניתי כפי מעוט שכלי וסמכתי על אלופי חבירי שלא יצא מתחת ידם דבר בלתי מתוקן ואסכים בכל אשר הסכימו שלשה האלופים הג'ל נאם אברהם אהרן בר שמואל ז"ל ה"ה גורלינגאן פה יניחו'א הבידי. כיהודא ועו' לקרא גם אנכי מסב' לדבריה האלופים הג'ל נאם משה בכמ"ר זכריה כהן זצ"ל מקורפ"ו. והנה שקלטו בעין שכלינו ועל כל מאוני צדק ומשפט כרי לעמוד על דעת השלשה רבנים הללו והעולה על רוחם ולא יוכלנו למצוא שום צד כשר ויפויכת למר

נתנו זה הגט המעוש' כאשר ראינו בעדיות שתפסו אותו בנימכורג וגם אח"כ שמרו אותו עד בואו לק"ק פראג גם בק"ק פראג מיהרו עם הגט כי בא חצי היום ולא המתינו עד למח' ונתנו אותו באותו היום ומשחשיב' וזה הדין פשוט הוא בכל הפוסקים שפסול ויול קרי בי רב הוא שגט המעושה בנו' אפי' כרין פסול וכ"ש שלא כרין כגון בגזון דין שהוא פסול ואפילו ריח הגט אין בו ואם יאמר האומר שמאחר שאח"כ נתצרה ובכישור' כל המורע' משום זה יהיה כשר תענין בתשובת אבי זקני מהר"י קולון זצ"ל נ"ע בשור' ס"ג שהוא פסול ולמה הכניסו ראשם בין ההרים הגדולים ומה נאריך בראי' ארוכות הלא כבר הביאום הגאון הג'ל בקונטרס שלו וגם הביאום הרב מהם ומה נרע ולא ידע גם הצור' אין עליו ואם יצטרך נמתיק דברינו בראיור' ברורות ואפי' שני הנמנומים האחרים דיינו משחשיב' ושלא כתבו כל שום וחגיגה אפי' לפי דבריהם שאמרו בדיעבר כשר לא עשו כן לכתחילה ואם יאמרו שאפי' לכתחילה א"צ לכתוב כל שום וחגיגה גם יש בו איסור ותלוועצמם באילן גדול סדרך הרוצה בו דיינו בעדות ר' ישראל קוטפס משם אין ראיה כי מיאמר לן שעשה תשובה והלא הוא רבר שבערה וצריך עיוור' ברורה ואין הכן נאמן על אביו שעשה תשובה ובפרט שהקול' היה ברור שאביו היה מומר ולא על פי יצא הרבר שנאמר הפה שאמר הוא הפה' שהתיר אלא כבר היה ברור שהמיר ואין נאמר שאם יכתוב זה בגט שיעבור על לא דלא תונו כיון שאין עדות דבר שיעשה תשובה אלא ודאי יעמוד על חקתו עד שיתברר בעדים ואפי' אם יאמרו שזהכל היה דיעבר ודיעבר כשר זה אינו קרוי דיעבר אלא לכתחילה כיון שלא נשאת ויכל לתקן את אשר עויתו בגט כשר כמו שכתב המדרכי בהג'ה (גניטין סי' קס"ח) מעשה בבחור שגירש אשתו ונשאת לאחר וקודם הגישוהו יצא קול על הגט שברר משה וישראל היה כתוב בריש' וכשבא לחופה לא רצה ר"ת ליהנות מחופתו וכפר ר"ת את הבחור לתת לה גט כשר דכל קלא דקמיה גישוהו יש לחוש אפי' ידוע שלא ימצא אמת וגם מצאנו בסדר הגט האריך שתיקן הגאון מהר"י ז"ל מרגלית ח"ו לכן אירע מעשה במגעצ' לפני מהר"ל ז"ל על גט שערע' עמו מה"ר קופלמן ז"ל דהוא כה"ג גט שברעבר כשר וא"ל מהר"ל ז"ל ליתן גט אחר כיון דיכול לתקן מיקרי לכתחילה גם בגזון דין הוא גט דיכול לתקן אפי' לפי דעתם למה לא יתנו גט אחר כשר וומר' יש להם לדבר על הגאון הג'ל ולהחריס בחרם ר"ת שלא כרת ושלא כרין שלא עלה על לב ר"ת ז"ל ובית דינו להרדים על דבר כורה שיש בו כמה גמגומים ושטות ופסולים ולא על דבל אפילו נמנום קטן שבהם לא גזר ר"ת ז"ל ולא זו כלכר עשו ועוד אחרת הלא הוא מכואר בכל טופסי גיטין שמחויב הוא על כל מסדרי גיטין לשלוח הגט לכל חשובי העיר לדקק בו וגם על זאת לא שתו לבם. אף על פי שח"ל גדולי אשכנז וחסידיה נמצאים כפראג כמו דזקן והישיש אשר טעמו ונימוקו עמוותורת השם יתברך כל ימינו לא פסק מפומיה הוא הגאון כמה"ר משה לנדא וחד דעימיה כמהר"ר שמואל יצ' אשר היו מעולם אנשי שם ויחר רבנים אשר לשם לא שלחו הגט אליהם לא קודם נתינתו ולא אחר נתינתו. רק שמרו אותו מן העכברים בבית גנניהם ומה יש להם להשיב על זה ואף אם יאמרו שאזהבת הניצוח גבר עליהם כי הוא אחד מן הסיבות שמונעים האדם מלהשיג מה שבכחו להשיג כאשר הוא מכואר בספר המורה ולכן עשו מה שעשו נגד הגאון הג'ל ובשביל זה טענו במה שטענו ולמה לא סדרו אותו בפני גדולי אשכנז הג'ל ובביתם או לכל הפחות למה לא שלחו הגט להם כדי לעיין בכתובו אם יש בו טעות או לא אלא סדרו אותו בצניעה בלי ידיע' שום מורה ונפלו בכור הטעות כאשר הוא מכואר בקונטרסים ובעדיות של הגאון הג'ל ואין אנו יודיעין מה מחשבות השבו כי איך אפשר שלא יצאו מה נדח אלא לפי שלא היה לכבוד החכמים והזקנים לעשות כסתור והש' נתבע מהם בגלוי גם נתקיים ברם מאמר חז"ל בדגריס' בפ' אע"פ (דף ס"ע"ג) אמר אביי האי מילתא דאמר רבנן אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי' אינש במקום רביה לאו משום דמחויב באפקירותא ותו לא אלא משום דלא מסתייע מילתא למימר דהא אנא הוה גמרי' להא מילתא דרב ושמואל ואפ"ה לא מסתייע מילתא למימר וכדאי אם ראו העדות והראיות אותם המתנגדים אשר כתבו כנגדם להבשר הגט לא הכשירוהו אותו כי לא אמר להם רבי מענדיל מנט המעושה דבר רק מהגמגום של שום וחגיג' ואפילו בגמגום זה כמדומה לנו שטעו ולא כתבו כרין וכשושה כי ר"ת ז"ל לא גזר על זה ועל כיוצא בזה ובראי כשראו העדיות והראיות של הגאון הג'ל יחזרו בהן על מה שנידו ודרימו האופים נתנו הגט וסייעתם את האלופ מהר"ר מן שנפל לפי דבריהם כתוא מכמר חוק רשר' החקנות הקדמונים ר"ת ותלמידיו ובני ישיבתו כמוצא לעז על גיטין ומחול ליכבודם כי לא מצאו ידיהם ורגליהם וראשיהם בב' והלדבר הקלושה הם טענו דברר' הלכה כי כונת ר"ת ודאי לא היה בזה כי ז"ל

שאלות ותשובות נוני נח

שאלה: וישאל במעמדו לא חשו לקמחיהו בזה. והא ליה קיימא שעתה
שהרי בלעדו לא הרים שום מורה ארץ ידו להורות לפני שום הוראה
להיות שתפס ישיבה שם הוא ובנו כמה שנים רצופים והמה המורים
חלפו חקם בסדרם הגט שלא בפניו כדי להתרים כנגדו ולהמירות עיני
סכודו או בשביל הגאון ממנו או בשביל להגדיל שמו. או בשביל
להגדיל השגה והמחלוקת שבין המשפחות המתגוררות בו ומתנשאים
לאמר הלא גם בנו דבר רק רוח החוראה למען ספות הרוח את הצמאה
נראה לעד שאין לה אפקירות גדולתו והיתה יכולת ביד הגאון מה' ר' מן
הנ' ליעבר דינא לפשיטה ולנער שוקיהו בפרזולא כהוא דפרק
מרוצה (דף פ"ט ע"ג) רבינו חייא הוי שקלי ואולי באורחא אסתלקו
לצדי דרכים הוי קא מפסיע ואילך ר' יודא בן קנפסא קמיהו א"ל ר' לר'
חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפניו א"ל ר' חייא שמא יודא בן קנפסא
הוא שכל מעשיו לשם שמים כי מוטו חתם חזיה א"ל אי לא יודא בן
קנפסא את גורחיהו לשוק בנרגא דפרזולא (פס"ז ידיו) ע"כ א"כ
כל שכן לכרחי הגאון הנ' תיחא בגט שניתן בלילה דכתיב לילה
כסחו בלילה. שנית שהיה גט מעושה. שלישית שלא כתבובל שום
והניכה בשם אבי המגרש ועוד דברים אחרים רעים שברמיה. ואין
לומר הוואל שלא נתמנה הגאון הנ' צ"ל להיות אב"ד א"כ הוי דבר
ההפך וכל הקורא זה אינו דהא איתא פרק השותפין (דף י"ב ע"ב)
אמר ר' יוחנן מיום שדרכ ב"ה נישל הגבואה וניתנה לשוטים מאידיה
דחורא עובדא דמר בר' רבא אשידיה קאי כרסתא דמחורא שמע להווא
שטיא דאמר ריש מתיבתא דמתא מחסיה טבוימי חתים אמר מאן
חתים טבוימיא אנא ש"מ לדידי קיימא לי שעתא קא אתא אדאתא אמנא
רבנן לאותובי לרב אחא מדפתי ברישא כיון דשמע דאתא שרר זוגא
רבנן לנביה לאמלכיה עבדיה חדר שרר זוגא דרבנן אחרינא עבדיה
גביה עד דמלו ביה עשרה כיון דמלכיה עשרה פתח הווא ודרש
ש"מ שכיין שלא הויר באותו פרק מאן דתיב ברישא והויר החוק מכח
דרשתו ומעצמו נעשה ראש ישיבה קרי רב אחא עליה כל המרעיל
לו וכו' ואף על פי שהיה לו להרים בו יד כ"הני תלתא דלא הוי להו
להרים ראש באתרא דמר גידיו הגאונים לא חל עליה ואדרכא שלו חל
וע"ד הגט אומר אני הוואל ונפול ביה איצטא תעמוד דאשה בחוקה
איסור עד יוגמד הדבר כאשר כתבו חכמי איטליא והגאון מה"ר קלמן
דמנטובא יצ"ו האף כי בתשובת מהר"ק ז"ל בסיון ט' וסוף דבריו
שיש להקל משום עונא אף כי נמצא עליו איזה גמגום אמנם
יכולני להעיד נאמנה על מה שראיתי בימי חורפי שמה"ר הירץ
מפרישפורג זצ"ל שולח אותו לק"ק אבן מקום שהכל יודעים
ששיד חיור' מעיר לעיר במדינות הגר' והיה נכתב דונאו שהיה או
מרוחק מדונא כמלא נמצא יותר מן השיעור והחזיר מה"ר יוסף זלמוני
ז"ל הגט והצריך ליתן גט אחר. ועוד היה מעשה בגט שסדר מה"ר
גרשון לטעם והכתיב שם המגורש נישל ובא מעשה לפני מה"ר
יוסף זלמוני והחזיר הגט והצריך ליתן גט אחר והכתיב נוסיל הרי קמן
דבשביל מענה קל הוואר גט כ"ש בנדר דין ומעשה רב. ובהא
סליקא דהא ניכר מהשברה דהני תלתא רבנן מהשבתן מתוך מעשיהן
שהחזירו להטיל הגאון הנ' במכמורת נח"ש דר' ותלמידיו ולג' -
חשו לדקדק להשיב על טעני מומי הגט הנ' כדי להחזיקו בתורת
כשרות אלא כחץ שחור' לשונם. נראה בעיני דלית דין צריך
לפני שנו' ארץ הגאון הנ' שלא כדון ומשפט זה הדין המנהג ארץ
חבירו הוא עצמו בנידון עד שיפייסו כראוי. והם כי לא להזכיר עוד
להוציא עתק מפיהם ואל ישובו לכסלה כי הגני בעניות מסכ' עם מה"ר
מאיר דפרוא יצ"ו במת שכת' מענין חסד דר' ועם שאר חכמי איטליא יצ'
ומחמ' שררו' דמתא הלא הוכחתי למעל' ועליה נאמ' היה יהוד' כמסגי גבול
אם ינהגו שום שר' בחיי הגאון כמה' ר' מן יצ' בכל אופן שכת' כמה' ר' מאיר
דפרוא ומה' ר' קלמן דמנטובא יצ' ואנכי נגד בתריהו ושל' על דיני
ישראל קאמינא איש רש ונקל' משמא גברא מנוח בכמ' אשר ז"ל ש"י נכתב
יום א' בצום גדלי' שנת שי' א"ל ק"כ לא ינח שב"ט חרשע בגורל הצדיק:
בת גרסין בפרק כל כתבי (דף ק"ח ע"ב) אמר ר' יוסי
יודע אני שאני פחן ואם יאמרו לי חבירי עלה לדוכן
הייתי עולחוכן יודע אני שאני כראי ולבש' משחרי יותר מדאי הוכרחת
כיום הזה לדכנים ראשי בין חרשים גדולים האמנם ידאית פני ריחו גלגלתי
נכנסתי לפניו ממחיצתי לשם שמים אמרתי ברוב פרעיה' אתי' תירא'
ועל קול שאון מעיר פראג יצ' ליאון לשמוע מהרבנים מעוררים
מדנים ושוענים על אודות גט אחד אשר נתן אברהם בר אליעזר לאשתו
בחדש שבט ש"ל פ"ק ב"ק פראג ע"י שלשה רועים נקראים רבנים עיר
עיר לברם. ולא דרשו אכיר הוועים הגאון ריש מתיבתא רבא דעמי'
ומדברנא דאומת' השוכני' בגליל הווא כבוד מה"ר מן יצ' ופגמו
טעמו וממשו וכבוד תורתו חש בראשו ולא נתישבה דעתו על נתינת
הגט

שאלה: ורבי משה תלמידו עמו וכל גדולי הדור עמו גורו בכנופיה
שלא יקרא שום בר ישראל צרעה על שום גט אחר נתינתו נאם לא
נתן לפניו אל יאמר אלוהיה נתון לפני מעשה על הערים או על
הגט או על שאר דברים עכ"ל הגה כי לערעור כזה כלי יסוד רק גמגום
בעלמא גורו והחרימו בכל תוקף שלא להוציא לעז על גישן אמנם מי הוא
הבר דעת יעלה פרעתי שאם מורה הצדק יראה או ישמע בכיור גט
אחד שניתן שלא כדרכו ותיקן רצ"ל שכוננו ר"ת וישיבתו שישתוק ויניח
להתיר א"ל לעלמא ח"ל לא נזיה כזאת בישראל איפכא מסתברא
כי המעלים עינו ונתנו יד לפושעים שיצא דבר בלתי מתוקן מתחת ידם
ובפרט באסור חמור כוח גדול עמו מנשוא ועתי' ליתן את הדין כי
המכשלה הווא תחית תחת ידו לכן האלופים נותני הגט הנ' ישמאד
להם לחוש על עצמם על האדרכא שאמר להם מה' מן בהיותו נקי
מה' ומישראל ולא מעל כלל ועיקר בחדם הנ' והפוצה פה נגד האלוק
הנ' לחוטא בנכבד וחייב נידוי ועל כל יודעי דת ודין מוטל ללבוש בגדי
גם ולתביע עלבון מה' מן וכבודו במקומו יהא מנוח עד שיבא אליהו
עם משיח צדקנו יאיר עינינו ויוציא לאור מושפטינו. נאם המתפלל
בשלמא דרבנן ותלמידיהו הצעיר והנכבד אליהו מנחם חלפן בן לא"א
האלול כמה' אבא מרי ז"ל ה"ה שמתעסק בחכמת הרפואה וזו"י יא יום
ד' כ"ב אלול ש"ל פ"ק:

ועל דבר שקראו תגר על הגאון מה"ר מן יצ' באמרם שעבר על
תורם"ת ומסכמו שהוציא לעז על הגט נראה לי שכל האומר
דבר זה נקרא טועה ברבר משנה מאחד דאיתא בתשובת מהר"ק
בסימן ל"ז ו"ל ומ' דבר פשוט הוא בעיני דבענין החרם שלא להוציא
לעז על הגט שכבר תקננו ר"ת והסכמו עמו גדולי הדור וכו' עד ואמנם
לפי הנלע"ד לא תיקן הגאון הנ' אלא בדרך הוצאת לעז במילתא
דלא פסיקא או שבא לקנטר ולפגום וא' שהגט הוא פסול אבל ת"ח
שרואה בגט אחד פסול פשיטא ופשיטא דכזה לא דיבר ר"ת דאדרכא
מחוייב הוא לשאול על זה מפי הגדולים כדי לאפרושי מאסורה וזה
דבר פשוט עד כי אין צורך להאריך כלל עכ"ל: ול"ז לפי מעו' שכלי
להוכיח מהלשון הדין עמו דלשון מוציא לעז משמע דבר שהוא
שקר או לכל הפחות מילתא דלא פסיקא כמו שכתב מהר"ק ז"ל וראייה
ממה שאמרו ח"ל פרק כל הדי (דף פ"ג ע"ב) ומכאן השור
אורה חיים סימן ג' ולא ישתין מעומד כדי שלא יתנו ניצוצות על רגליו
ויראה ככורות שפכה ונמצא מוציא לעז על בניו וכו' אם כן משמע
בהי' דלשון מוציא לעז משמע דבר שאינו: עוד ראייה שכתב גם כן
מהר"ק סימן פ"ד ח"ל חסד רבינו גרשם ותקנות אינם יכולים להפקיע
קידושין ואם עבר על התקנות וחרמים וקדשה מקדשת אם כן שמע
בנייה דרבינו גרשון לא גזר במקום שיש איסור א"א ולפי דבר הגאון
מה"ר מן הנ' לפי העדויות שהביא יש איסור א"א לפיכך נ"ל שאותם
אנשים שמוציאים הקול שהגאון הנ' עבר חסד דר' נקרא מוציא ש"ד
וראו לנהוג בדין מוציא ש"ד שקר ומי שמחזיק אותו או שמוציא מפיו
שהוא כחרם וכל הגאון לומר אדרכא כי ידוע ומפורסם הדין מי שמחזיק
אחר כחרם וכל הגאון לומר אדרכא כי ידוע ומפורסם הדין מי שמחזיק
ת"ח מחוייב יהיה מי שהיה לפייסו שאין לה בוש יותר מזה גם אני מסכים
עם הגאון מה"ר מאיר יצ' שר' מענדיל ור' פלק לא יטפלו בעסקי גיטין
וחליצה וקדושין כל זמן שמה"ר מן ומה"ר יהושע יצ' הם בחיים
ויושבים בק"ק פראג משני טעמים חדא שהם לפי הנשמע יותר גדולים
מהם בשנים ובחכמה. השנית מאחר שהם היו דרים שמו כמה שנים
מקודם כיום הם לשם נקרא השגת גבול ויורדין עמם עד לחייכמו שכתב
מה"ר ק' מהר"י יצ' ובסבת היום ערב ר' הקצרתו נאם חק' שבתלמוד
יעקב קלונמוס בן הגאון מה"ר אליעזר ז"ל ממונטינא:

בן ידעתי בעצמי שדדך עצב כי ואלפי הדל לסבה כי אין בבית
לחם ושמלה לא בהלכתא ולא בטעמי. מנעתי ארץ
עצמי מחוות רע' אף אני דהא לית ביה צורך ובחור בעמק שכבר דשו בה
רבנים זה להתיר וזה לאסור ומי יכנים ראשו בסלע המחלוקת ואיתא נמי
בסדרי ח"ל תקנות קהילות שתקן מה"ר חיים מו"ק זצ"ל עם גדולי
הארץ כל רב שיפסוק דין בלי שמיעת שני בעלי דינים אלא כשיבוא אחד
אצלו ויאמר תשמע דברי וכתוב הנראה בעיניך וכתוב לו ויחזיקהו
לא ידון עוד שום דין עכ"ל לומשום הני טעמי' מסתפגא שלא אשנה הדרכה
מאור אמנם בראותי כל גדולי איטליא יצ' נכנסו בעוכי הקורח לתבוע
עלכון הגאון כמה"ר מן יצ' ולית דמשנח' כהני תלתא מטילי מו"ם
בקוד' שמו"ר ת"מ מענדיל ולק' מרדכי בקודש הוא הגאון הנגזר דהוא
בן הקדוש זצ"ל עם שיש ליה חכילות ערות גם אני אבחרה דרכם ואלך
בעקביהם בראיות נכוחות:
ראשונה. ע"ד הגט שסדרו והיו תלת' הנכבדים בק"ק פראג בחדש
שבט ש"ל פ"ק באחד דמרא חל"א זינא דה' הגאון כמה"ר

שאלות ותשובות

נהגותם סא סב

לה

הגט והוא נראה בעיניו לפסול אותו מכמה טעמים כי נפסל בלידה ונתנו אותו משחיבה עור שנית שהיה גט מעושה ע"כותים ומאחם שאין כופין להוציא ולא כתבו בו וכל שום חגיגה ראית ליה כי אבי המגרש היה מומר ותרב משאת המדינה והקטטה לא שקטה בין כתות הרבנים והמהוירים יידיהם של נוהגי הגט ומלויים ומטחים דברים חדים כנגד הישיש הנאמן מה"ל והופכים לאש משפט וצדקה ללעגה כיהוא ענה שקר בהסוכה בנחלת ר"ח ח"ו והוציא לעו על גיטם וקורא אני בעיתם משרכו מושכי הרוק רבו המחלוקת וכו' כמה ראיתא בסוטה (דף מ"ז ע"ב) משרכו וחזי הלב רבו מחלוקת בישראל משרכו תלמידי שמאיהו לל אשר לא שמעו כל צרכם רבו המחלוקת בישראל ונעשית התורה ח"כשתי תורות ואוי לעינים שכך ראות ואוי לאונים שכך שמועות וזקן וזעות וקטיגוריא בין ח"ת תרועות ויבכות ועדין אין כן דוד בא והלאה הרב הג' הנעלב הביא נימוקו עמו תכריך שטרות של הדיניות של עדיות מב' הכתות לשון אשכנזי שפת לא ידעתי ולא יתקיימו בהתמיהן ואני בקי בהם וכשמתיה' ולכן לא אוכל להכריע בניהם ולא בעיקרא דרינא דאיכא פירכא אפסוק כל' על אחד הגטונים שנפלו על הגט ודבר גדול הביא המרדכי בפרק המגרש תשובת ר"צבא על הגט המובא מארץ הגר נמצאו בו כמה שינויים ועגמה נפשו על עון הבת וחושו להוציא לעו על גיטתם ומשכו יידיהם מלפסול הגט אך ראיתי אלהים עולים מן הארץ מרא' כתביהם כלפיר' שנים אחים צרפתים סוכתים תרעמים סוכ' כיפיה של תורה מתוים נחילים נחילים דברי' הלולים על המטפלים בגט הג' לא יאנים נשאים פנים למורים אחרים אשר בעיר וקנים ובעלי הוראה מינים קדמונים כמו האלוק ה"ה מה"ר מן יצ' ה"ה ל' ולא נבון להרים ראש בטיב גיטין וקדושין לפני אב"ד הגדול מהם כאשר הציגו כשיטת ראיותיהם וצחצח לשונם דבש והמאת ההלצה בפיהם עם מכתב שאר הרבנים וגאונים ומכתריהו נוסעים אחריהם על פי הרבנים האלה אנכי כורת ברית וחורט בחרט אנוש כי לא יאות לרבני' הדחוקים לשפוט בעיניהם ואין לו לר"י אלא מה שעניו ראות ומכין בממשות הטענות כראיתא בסנהדרין (דף ק"ד ע"ב) אסור לדין שישמע וכו' שנאמר שמוע בין אחיכם ולכן הדבר זה מסור לתבמ' ובתי דיני' הממוכי בגלילותיהם לתקור ולדרוש שתי הכתו' יתנו עדיהן ולדון צמישים כמו הרב המופלא אב"ד מורנאקארט כבוד מה"ר אליעזר איש טר' ישי' יצ' וכבוד הישיש המופלא מה"ר משה ומד"ר שמואל לנרא אשר בפראג וכיוצא בהם יצאו ויבואו ויכירו ללבן הרבנים כהווייתן אם חוכש' הגט או פסול' ובין כך העמד האשה בחוקת אסור' כאשר ישפטו מעלת' או להחריה או להצריכה נשואה ויעברו בין כך כל הלורה ושמץ דיכה מהנאמן כבוד מה"ר מן יצ' כי לשם שמי' נחמין להעמיד דברי תורה על תלה ולהרחיק אדם מן העביר' ופסק ממזור' ח"ו ויהיו מגחלתו דמורים לפי תומן פן יהיו נבין בלשונ' דרבנן וכל המגדה חבירו שלא כדון הוא עצמו יהיה בנידוי ולא יסור שבט מעלתו מחוקתו וברכה ושלוש על כל ישראל אמן נאם המרדכי בא בימים יתכן בן כמה"ר יוסף איש טריוויש וז"ל ה"ה כ"כ אלול ש"י לפ"ק פה הוציאו יאח הבירה:

אבל בהרס"ת שאין כ"כ בדין אין לי בו אלא פירוש מהר"ק סי' ל' ואי הנך תלתא לא שמיע לזו או לא סבירא לזו אפי' אי הוה דינא הכי דבכל אופן גר' ר"ת עם לא מסתבר כלל מ"מ מה"ר מן עשה חיוב לדברי מהר"ק הוא תורה וזו שכרה לא יגרע מהא דרמב"ם פי"ב דהלכות שבועות ח"ל ולא ידע כמה אינו חייב לגדותו ואני אמר שאסור לגדותו כו' עכ"ל ואחרי שהוכחתי מהרמב"ם דלעיל שאפי' לפי שמותיירא היה אסור לגדותו למד"ר מן יצ' וזו אין צריך לומר' שלהבא יחרו בגיורת אבותיה' ל' ובגיורת הרבנים אחרים על זה ועל שעבר יעתיבו לה' יתעל' וגם איני שיכפר כעדרה שעשו וכן לא יעשה שר לכל זה הם עצמם בנידי ח"ו כמגדה שלא ברין ומצאה לשמוע דברי' חכמים ומענין שררות דמותא מסתמא מה"ר משה חכים כרב ארא בר אחבה פרק עשרה יוחסין (דף ע"ז ע"ב) בעובדא דרב כיני ואושפיחנא ואל נא ימשיך ידיו מבל הג' לאשר ראיתי סוף כתבי מהר"י ווייל כס' ק"ו וכבר ראינו קדילות שנהפכו מתוך מחלוקת עכ"ל לכן אל תרמה בנפשך להמלט כשבואל מעשה ושמועית בתרי קל יצא סגיא' דהא בק"ק הרץ וצריכין שיהיו מנקות שני' ח"ו לכן בקש של' ודפחא' ע"ה המגדה ונאמן קטן התלמוד' עגמה בכמר מנחם ב"ז ז"ל ה"ה:

גט משום דאין מסתבין לנהל נדרשתי לאשר נשאלתי לצאת בעקבי הצאן צאן קדשים להגבירה שביב אישי עכ"ל אורם כאור שבעתים ואם איהו כשרא כשרא אחר דעי על קצת דברים אשר עש' ואבוא בקצרה להיות האיש כמה"ר מן יצ' ה"ה נחמ' ללכת לפי דבריו ואומר אני כי על מה שראת ודע בגט המזכר ענין יצ' ענינים אשר למרא' ענין שפוט שהגט נפסל מתחתיו ומגרש לפני גדולים וגם צוה שהאשה לא תנשא והכל כדי להפריש מן האיסור יפרה עשה:

ויישר כחו אצלי ואין צריך לומר' שלא נלכד בחרם של ר"ת שכתבתי לא בין הוא ולא הנמני' עמו להכשיר גט פסול אחר שניתן אלא שראו פרה ממוציאים לעו ומטילים פגם בבשרי' לעקלקל' ולא לעקל' ונדרו בה נדר כגראה מתוך הדברים שבאו שם במדרכי בספור הדס' ז"ל כי דבר כזה ריבטה מריבה בישראל ואם למעט מריבות כוונו להחכות ממרים ח"ו לא כיוונו ופה כיון בעיני מהר"ק בשורש ל' שהעלה בפשיטות כפול' שלא דבר ר"ת כת' ח"ה שראת פסול בגט ועתה כמה ששאל כמה"ר מן יצ' הג' פי הגאונים על ענינים פסולים שהוא ראה או ידע להפריש מן האיסור כנ"ל הנה יצא כזה ידי הוכחה המושלת עליו מאת מהר"ק שם והאריכות כיה אצלי מותר' גם משבח אני מה שכתבו הגאונים שם ואתיחא קמי רמח"ר משה לנרא הג' ללדון בדבר ע"פ האמת יחמול על טהרו ויבטל רצונו מפני השלום ובעוד הגור על שימחה שמו כדי להטייל שלום יבוא עד האמת והשל' בה מעתה הצעיר משה בכמ"ר אברהם פרוכצנא ז"ל כיום צום נדחד ד תשרי ש"א פה מנטוכא:

לעצור במילין מי יוכל אחר שבא לפני האלוק כמה"ר מן יצ' וצעק במר נפשו על נדיו שגור עליו בית דין של האלוק מה"ר שכנ"ר א"ל על עסק גט אחד אשר האלוק מה"ר מן יצ' קרא תגר על מסדרי הגט והוא בנ' דברים האחר שאבי המגרש המיר דתו ולא כתבו עליו וכל שום חגיג' והאמינו לדברי המגרש שאמר ששכ' להיות יהודי וכעבור זה לא כתבו רק שם של יחודית' והשני שהיה ערב קרוב לחשיכה עד שבשאר כנסיות בפראג התפללו מנחה וערבית רק כאותו בית הכנסת שהיו הרבנים מסדרי הגט עכבו העם מלהתפלל בזמנם בעבור נתינת הגט וסד"ר מן וחביריו אמרו כי פנה היום בנתינת הגט שלישיית שאמר שהיה הגט מעשה בכותים שלא כדון ואני לא ראיתי כל העדיות כדי הצורך אך ראיתי מכתב הגאון מה"ר מאיר מפרדואה שכתב אך הגיע לידו חבילות חבילות של עדות אשר נגבמו שני הכתות ולפי האמת היה בין השמשות ואחרו יותר מן השיעור אך לא היה לילה והתפללו מנחה אחר נתינת הגט וע"ד העשוי לא נכתב שהיה מעושה בשער נתינת הגט רק נמצא לפי העדיות שהתלל זה באותם שהיה תפוס בעבור זה בעיר אחרת אשר שם דירת אם המגרשת שתקפה ירה שם עליו אכן בפראג דה בן חורין לפי דברי העדים שהעידו שלא ראו שם שום שומר עויין עליו זמח"ר מן אמר שהיה מפתח המגרש שקרובי האשה בפראג ישובו לתפשו וכו' בדרך כבואו מעד נזכרונ' לפראג והפסק ביד העגל לשומרו אך בפראג לא ראה להמתיך העגל ולשמרו והלך לו וככה נמצא בעדיות ג"כ שנגבו עד כאן דברי הגאון מה"ר מאיר מפרדואה וכדי הוא לסמוך עליו:

ס צוואת שכיב מרע שטרות נתן וחייתו דוהה ליתן לרבי כניחאס רוצה להשכיר דירתה לחרסים כנר כדפסה בתשוב' מסר' של בס' י"ז:

סא שתוקית אי כשרה לכהונה וסא חס חורין אומר בשנפ' קודם ל' ווס גס וס כדפס בתשובת מהרש"ל בס' י"ח וי"ט:

סב שאלה רב שקר שהמיר ולקח לו אשה תמורת שדמהה גם היא ולקחה בגיוון וקדשה ברמיזה וילדה בת מצא והלדיה והצמחה בגיורת עד שגדלה בגיורת והשיאה אותה לערין מומר גם הוא והלדיה בן ערלומים הודונים עברו על ראשו ונתגדל בגינתם מפתם אבל ומכוסם שחה ואת אלקיהם הפה עובדים כבן כאב ונטמא בגינתם לגמרי וזוהי כאשר הגדיל הבן במדא' אליו נחתע כי מרע ישראל הוא ושוא נסכו וישת אל לבו לשוב אל אחות אבותיו ככה אמר להביריו אך לא נימול ולא הניח ערין דרכו אשר הגדל פקדו להשתחא אל בית פסוק אלקיהם רק לבו אמר מאב ויהי חס נתן עניו בבית גילול בת מומר וממרת אשר גם המה פוסחים על שתי רסעופים ויאמרו לשוב ליראת ה' אלדי אבותם ויהי המה מתלחשים ויוס ים ידברו יחדיו להשיא בת המומר הלזה לבן עכרן הג' אשר נדבה רוחו לשוב ליראת את ה' והתג' בגינתם מרכי התנאים ועמדי מתוך הדברים ושלה לקריות שני יהודים יהיו עדי' לקדושי' ועמד בן עכרן הג' לקדושי' והתלה הג' לפני העדים בשכעת בדת משה ישראל ועתה ידעו דבני אם קדושין אלו תופסק אם לא מאחר שלא נתגדל עדין אד' מהם רק אחד מן נתגיירה הבת המאוסת כהילכה והמארס עדין לא נתגייר' והלך למרחק' במק' שאין דרים שם יחודי':

תשובה יראה דבר בהרדיושי' לקדושין הואיל וידע' כדאי בדין ג' דתריהו המקדש' והמקדשת' צריכא דישאל קאתו דגריס' סוף ס' קריבנות (דף ק"ז ע"ב) אמר דישאל אמר רב אפי' נכרי שקדש כומקדש הושיף לקדושין הייטשן שפא מעשר' שבטוכ' הוא בא שנשא נכריות וקסבר נכרית שילדה מישראל תולד ממזר' מעשרת

שאלות ותשובות סב

הרא נמי משמע דליכא למימר דאיכ' דאמרי פליג על והא איכ' בנות כיון דחינן גדולי המורים נסבו להו עיקר לוחאיכ' בנות ולפי זה קשה לחלק בין לישנא קמא לאיכא דאמריומאי דהוי לן לחלק דלישנא קמא אע"ג דקאמר בנך קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרי קרוי בנך אלא בנה מ"מ תיכל' למימר דרב אסי לא חש בהא משו' חומרא דקידוש' כדגרסין בפרק החולץ (דף מ"ט ע"ג) גבינר טבל ועלה דרי הוא כישראל מומר הוא ואי למאי הילכתא א"ר יוסי בר' חנינא דאי הדרר ביה כישראל מומר הוא ואי קריש בת ישראל קידושיו קידושין ועל כרחין אית לן למימר הכי לא חש רב אסי דאי לאו הכי דחוק לומר דרב אסי לא הוי ידע כמה מתניתין דתנן בפ' דיבמו' (דף כ"ג ע"ג) מי שיש לו בן מכל מקום פוטר את אשת אביו מן היבום ובנו הוא לכל דבר חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הנכרית וכה"ג איתא בפ' האומר בקידושין (דף ס"ח) הולד נכרית אינו מתייחס אלא אחריה ולענין קידוש' ישראל מקרי והכי משמע מדברי מה"ר אלעזר ממ"ץ דמית' ליה בסמ"ג עש"י ס' קס"ב וז"ל אומר הר"ר אלעזר ממ"ץ שאם היה עברין במוזר באחת מכל המצות האמורות בחורה ולא עשה תשובה אינו חייב להחיותו ולא להלותו דכתיב וחי אחיך עמך וכתיב מאחד אחיך וכיון שעבר במוזר צריך מכלל האחות ער שילקה דתניא בפ' אלו הן הלוקין (דף כ"ג ע"ג) ונקלה אחיך לענין כיון שילקה הרי הוא כאחך אבל קודם לכן אינו אחיך ואע"ג דתניא בפ' כ' דע"ז (דף כ"ג ע"ג) לכל אבידת אחיך לרבות את המומר דוקא לענין אבידת נתרבה להחיות לו את אשר לו ואין ללמד ליתן לו משל אחיך ומה שמשמע בפרק השולח (דף נ"ז ע"ג) שרב אמי היה רוצה לפדות מומר אוכל נבילות לתאבון לפניו משורת הדין היה עושה וגם בריבית נמי היה אסור להלותו אבל המומר להכעיס מותר להלותו בריבית שהרי גבי רבית כתיב אחיך כי מור אחיך וגומר אל תקח מאתו נשך ותרבית והא דאמרינן בסנהדרין (דף מ"ד ע"ג) אף על פי שחטא ישראל הוא דוקא לענין דברים דלא כתיב בהן אחיך כגון לענין קידושין וגו' כראיתא ב'בימות פ"ק נכרי שקרש בזמן הזה חוששין לקידושיו שמא מעשרת השבטים הוא בא עכ"ל. ומשום דתלמודא מסתפי דלמא רב אסי כדקאי קאי אע"ג דהוה שמיע ליה להא דשמואל לא הוי סבירא ליה משום דקרא לא אפקיה בהדיא וראוי להחמיר לענין קידושין משום הכי מכעי ליה למית' איכא דאמרי כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי לאזוו משם עד שעשאו נכרים גמור' שנאמר בה' בנרו כי בנים זרים ילדו. ובדאי אי הוה שמיע ליה רב אסי הא מילתא לא הוה פליג עליה חדא דגזירת הכתוב הוא בהדיא ועוד דלישנא דלא זוו משם הלכתא פסיקתא היא כדגרסי' בפרק יש נוחלין (דף ק"ג ע"ג) ת"ר אין לומרין הלכה לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה וכו' וכתב שם הר"ן ומיהו באומר במתני' לא זוו משם עד דקבע הלכה כמותו אין לך פסק גדול ממנו כראיתא פ"ק דפסחים עכ"ל ומאי דלא סיימיה נמי כאיכא דאמריהו איכא בנות אפשר לומר משום דלא נתרש ביה דבר לא דש התלמוד להביא ואית דלדקק אמאי השמיטו גדולי הפוסקים דש המקדש את המוצר ונראה דהוא מילתא דפשיטות גבי מומר שקדש שקידושיו קידושין אע"ג דגרע במקום אחר דלא שרינן זרעיה אבתרי' מכ"ש היא דקידושין תפסי בהדיא כהא פ' לגבי כותי דשרינן זרעיה אבתרי' ואי לאו דמסתפינא מזה שפי' הר"ן כי בנים זרים ילדו אלמא בן ישראל הבא על הנכרית זר הזה מוקמין סניא דתלמודא כאיכא דאמרי שפיר בלא קושיא כלל וקצת נראה כן דעת התו' דקשו לפי פירש' דפי' כותי שקדש בזמן הזה חוששין לקידושיו וכו' קסבר נכרית שילדה מישראל הולד מומר וחוששין לקידושיו מומר. ותימה דבכמה משניות מוכח דאני מתייחס לא אחריה וכו' ותרצנו דהא דשעמא דרב אסי משום בנות ולית ליה בנתא דהוה דא אצטרי אצטרי וכו' ולפי דבריה צריך לומר דשמואל לא הבין דברירב אסי שהשיב בנך קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה וזה תימה כמו שהעלו התו' בתימה אע"ג דתרצנו דברי שמואל דחק לרש' לפרש מה שפיר' משום הכי לפי דבריהם הוצרך להביא איכא דאמרי לא זוו משם עד שעשאו כותים גמורים אפילו מהבנות. והשיב שמואל כהוגן ותלמודא נמי לא מבעיא להקשות והאיכא בנות. ומאי דאמרינן עד שעשאו כותים גמורים וכו' אפי' מהבנות זהו דוקא לבני עשרת השבטים דקרא דבה' בגדו עליהו כתיב וליכא למימר והא גבי ידורה נמי כתיב בגדה ידורה. שאני התם דלא כתיב בה' בגדו וכו' ורומי' להא אשכחין בפרק האומר (דף ס"ח ע"ג) ובפרק אין מעמידין (דף ל"ז ע"ג) דפרק תלמודא גבי כי יסיר והוא בשבער' אומות הוא דכתיב שאר אומות מגל' וטעמא התם משום ד'אומות' אסורין טפי מאומות אחריני ה"ג גבי עשרת השבטים משום דבגידתם הוי ספי מאחרינא גזר הכתוב על בניהם אפי' מהבנות מה שאין כן בברורי' הללו דהא אמרינן אפילו כותים בזמן הזה לאו עוברי ע"ה הם אלא מנהג אבותיהם

מעשרת שבטים הוא והא כל דפריש מרובא קא פריש בדוכתא דקביעי והיכן קביעי כדכתיב ונתם בחלח ובחבור נהר גזון וערי מדי כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרי קרוי בנך אלא בנה. ופירש' דחוששין שמא מעשרת שבטים הוא בא שנשאו נכריות וקסבר נכרית שילדה מישראל הולד מומר וחוששין לקידושיו מומר. ודוקא בדוכתא דקביעי בני עשרת השבטים הוא וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין הבא מן הנכרי קרוי בנך אלא בנה כדנפקא לן מכי יסיר את בנך וליכא כתיב כי יסיר את בנך אלמא לאו אבתו לא תקח קאי דא"כ יולדת בן לע"ה לאו בנך מקרי ולא קרינן ביה כי יסיר את בנך מאחרי דכותים גמורים הם דאין קרוי בנך אלא בנה עכ"ל. מהבא משמע דלא משחזין במאמר אס נתגיד אס לאו דהא כותי סתמא נקט ולא אית לספקי לא אס הוא מעשרת השבטים דהיינו מוצרעא דישלח ודרין בן עכרן המאמר ידעין בוראי דמורעא דישלח הוא ומאי דאמרינן בנך מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה. והדין בן עכרן המאמר נמי ידעי' בוראי דאמו מוצרעא דישלח קאתית מצד אבהו ואמה וירו גרסין התם (דף י"ז ע"ג) והאיכא בנות ואמר רבינ' בן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך גמירי דכתיב דהוא דרא אצטרי אצטרי. פירש' והא איכא בנות ישראל שנשבו בין תחותים וגשאו כותים והולידו מהם ואמר רבינא בן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך דכתיב כי יסיר את בנך מאחרי ומילא כתיב כי יסיר מכלל דאבתך לא תתן לבנו קאי וה"ק שמא תוליד לו בן ויסירו האב מאחרי וקא קרוי בנך וליחוש לקידושין. דהוא דרא דעשרת השבטים אצטרי נחבוק רחמן מלקלוט את הורע ועשעו עקרות עד כאן לשונן משמע נמי בהדיא דאי לא דמיעקרו היינו חוששין לקידושין אף על גב דאביו בוראי כותי הוא. וכל שכן בן עכרן ובדאי אביו ואמו מישראל קאתו. ואף על גב דאמרינן (סס) התם איכא דאמרי כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי לא זוו משם עד שעשאו כותים גמורים שנאמר בה' בנרו כי בנים זרים ילדו. הא נמי לא אמרינן אלא לבר ישראל הבא על הנכרית דולד זר הוה ולא קרוי בנך כדפירש הר"ן בפרק האומר בקידושין אבל כותי הבא על בת ישראל ליכא מאן דפליג דקרוי בנך מכלל דהא משמע דבן עכרן המאמר קידושיו קידושין. כדירידה נשמע ליהודה המאורסת בת מומר ומומרת קידושין תפסי בה. והואיל וגמירין דהלכת' כלישנא בתרא נאמא ביה מלח' אי דלדקק מאי בינייהו לשלשן ראשון ולא יכ' דאמרי לפי פ' הר"ן. וחזינן לברורי' ברישא דליכא מאן דפליג על והא איכא בנות דהלכתא פסיקתא היא דבן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך דאשכחין בכמה דוכתי דתלמודא מית' לה בפשיטותא כדגרסין בפרק ביצא אשת אחיו (דף כ"ג ע"ג) ובפרק האומר בקידושין (דף ס"ח ע"ג) גבי נכרית דולדה כמותו מגל' א"ר יוחנן משום רשב' יאמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מכתך קרוי בנך וכו' כך היא גירסת רב אלפס בפרק ביצא ואע"ג דאיתא בנוסחת הגמ' בנך הבא מישראלית גמורה קרוי בנך עכ"ל דעת המפרשים שם כולן בנך הבא מכתך קרוי בנך ואפי' בנא עליה כותי וכבר אפסיקא הילכת' כותי ועבר הבא על בת ישראל הולד כשר כראיתא פ' החולץ (דף מ"ט ע"ג). ולפי דעת הר"ף שם כשר ואפילו לכהונה ומלישנא דמגיר משנחפ"ד דהלכות אישות חזינן נמי דסמך על והא איכא בגזר גבי ישראל מומר וכו' וז"ל וזמן הסוגיא שכתב' דיבמו' נ"ל שאפי' זרעו שהוליד משהמיד אס קרש אותו זרע ישראלית קידושיו קידושין ודוקא שהולידו מישראלית ואפילו מומרת אבל הולידו מן הכותי אין חוששין לה שהרי אפילו ישראל גמור הבא על הכותית והוליד ממנה בן אין קרוי בנך אלא בנה וזה ברור עכ"ל ומה שכתב דוקא שהולידו מישראלית והלא אפילו כותי הבא על בת ישראל הולד כשר לא הוצרך לאשמועין אלא בשביל אבל הולידו מן הכותי וכו' וז"ל אית' במדרכי סוף פרק החולץ וז"ל כיון דפסקין פרק החולץ (סס) הלכתא כותי ועבר הבא על בת ישראל הולד כשר אפילו לא מל ולא טבל אי קרש קידושיו קידושין אבל ישראל הבא על הנכרית הולד כמותו וכו' שמואל דהוליד מן הנכרית כיון דפסקין כותי ועבר הבא על בת ישראל הולד כשר ל"ש פני' ול"ש אשרת איש כי המירה והולידה מכותי הולד כשר וקידושיו קידושין ואסור להלות לו בריבית אביאסא עכ"ל ודוכתא איתא בתשובות המיוחסים להרמב"ן ס' קמ"ב שאלה מומר לע"ה שקרש בת ישראל שקידושיו קידושין ואפילו גוי שנתיגר וחזר לסורו כראיתא ב'בימות מדי ראו חכמים שלא חשו לעונן וכו' והשיב בסוף דבריו ומיהו כשקדש קידושיו קידושין וישראל נמי שקדש מומרת חופסין בה קידושין ואם חזרה בתשובה אסורה בקרובי הוא אסור בקרובותיה וצריכה ממנו גט ואם הולידה בן אפילו מכותי ישראל כשר הוא ומיוחס הוא כראמרינן בשילחי פ"ק ריבמות הוא איכא בנות כלומר בנות שהמירו וילדו לכותים ואמר רבינ' בן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך וכו' שם אס' ליה מישראל עכ"ל ומכל

בהם • והיה אם לא תשמעו למה שאנו מבקשי אתכם • נרא' מה יהיה באחריתכם • כי אין דבר טוב יצא מתוך מריבד'ו' מ'לא נרבה עכשיו על א' מן הצדדים חובה • עד נדע בשל מי הרעה • ואין אדם שאין לו השעה • וזאת הבשורה נבשר לשנים שכל צד שהדין היה עמו • נבקש להש' ממרומי • שיהיה בעזריו מן קמיו • וגם אנחנו נמלא אחרי • הן בגופינו • הן במאורינו • לא ילכד המשא עליו • כל זאת נגיד ולא נשכח • והמסרב בנו נראיו • ונקבץ עליו כל הארצות • כל חכמי אשכנז ולעז מקובצות • ומי שעושה במרומי שלום • ישום שלום בין החכמים • צור נזכר על כל בחורים הן גדול הן קטן • אנו נזרים עליו שכל יהא מבני פלג ויקטן • וילמד ולא ישגח בענייני המריבה • הן בלול' או בהוצאת דבה • וכל מי שיעזיבו שמירה בדבריו • לבלתי שמעו אלו • נחרימורו בהכר' כנסיות ובתי מדרשותינו •

סד גרסין פ' חזקת הבת' (דף ל"ב ע"ב) האי אייתי סהדי דאבהתא ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכל' שני חזקה אמר ר' נחמן אוקי אכילת' בהדי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבהתא הדר אייתי סהדי דאבהתא הוא אמר ר' נחמן אנן נחתני ואנן סלקני ולולותא דבי דינא לא חיישינן כ'שוק' שלא נחשוש לשג' ואר' שיצ' מלפני השלישי' דיני הארץ על דבריו העד שנפלו בין היקר כמר זסקינר ובין א' נקרא כמר שלמה עוטה על עדיו חבירו ויתן עליו בבעלי כיסין להתגולל עליהן במינים ממינים שונים • וזה כי בתחילה הכרה מכה רבה את כמר זסקינר ולא חש אל מה שנאמר ויאמר לרשע למד תכרה רעיק והנה וירא כי לא יכול לו כי א' שמו אברהם בן משה זצ"ל הציל המוכה מפי הארי אז בצע באמתו אשר זמם לעשות • והלך והלשין על כמר זסקינר ונתן לכתו' בפנקס דמתא דלכוב איך שכמר זסקינר התחיל עמו והנה הוסיף רעה על רעתו למען ספות הרוח את הצמאה ולמשמע און דאבה נפשינו אבל לא נוכל לשפטו על כך כי ערין הביור בעדים לא ידענו והנה על כל זאת הפך הקערה היה הולך להבי' טרפי מרחקים ומרחקים יביא לחמ' וקבל לפני דיני הארץ על כמר זסקינר איך שהוא העביר עליו הדרך והטעים להם דבריו כמה שהראה להם עדיות מקצתן אפשר מזויפות והטובים שבהם נגבאו' שלא כפי בעל דין וכן לא יעשה והנה אז כנה שלמה כמה לכמוש והושיט טלפין להראות רצונו שרוצה לרון בריני ישראל' והנה באמת האשרה התומרת הסה את לבבו ולא היתה תוכו ככרו וכל כוונתו לא היתה רק לעורר העם על כמר זסקינר ולכוונתו ברכים והנה מנורת הרשע הדיא תבואנו לכמר זסקינר שדיני הארץ שמעו לקול' אשתו ושמן דבריו אותותיו אותות להיות צדיק הראשון בריכו והאמינו לו ונתכו מלירצ' ספר על כמר זסקינר אשר לא ניתן לכתוב לפי הראוי וגמול ירי שלמה עשו לו והנה לא עליהם תלונותינו כי כבר ראו מאמר ר' אליעזר (סנהדרין דף ק"ט ע"ב) שב' מבין ועושין שלא מן הדין ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות פייג לתורה אבל המירו הרע בטוב ע"ד שגא' יעש שלמה הרע ובכמר זסקינר לא מצאו שום בקעה להתנער בה כי כבר ידוע לרבים שבתוך עמו הוא יושב כא' מנכבדי הארץ ומשמעה רעה לא ירא רק כזה לא ידענו מה היה לו ואפשר כי האלהים מצא את עונו • ושלם לו באת העון אשר חטא ע"ד שנאמר הוי אשור שבט אפיונו' והנה בזה לא יצא דבר שאינו מתוקן • מתחת ידי דיני הארץ • גודרי גדר ועומדים בפריץ • כי הטיבו את אשר דברו לנו שני דיני עירינו ואמרו כי לא סיימו להם הדברים בהיות' כלובלין ולא ידעו שה' הגאון הישיש מה' קלמן הוא המתנגד בעל דבכא דהוא גברא' ולכן כתבו מה שכתבו להיות כמר זסקינר ציית דין לפני הגאון הג' והנה אחרי שמעם שכמר זסקינר צווח ככרוכיא להי' צ"ד לפני כל אחד משרא' חיצ' ממי שפסול לרין אותו דדיינו שונאיו הדרו בהו והורו לא יתבשושו לומר שהדין עם כמר זסקינר וכ' ש' כמה שמוען לפני כ"ד הגדול קא' אולינא דדיינו הדינים המבוררים בדיני' והו' הב' הגדול שג' אל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו' וכן כתב הטור ח"ה סי' י"ד רלב"ד הממונה בדורו הוא הב' הגדול וכ' ש' כמה שרוצה ללכת לפני כ"ד הגדול האמתי דדיינו ג' הגאון מרנא ורבנא מה' ד' שכנ' א' ש' אוי בודאי הדין עמו כמו שפי' התו' (סוף וז' דור) והביאו המדרכי והאשיר' לפסק הלכה וז' ונראה לר' דטענת כ"ד הגדול נתבע יכול למימר ולא תובע וכו' ואף ר"ת דפי' אף תובע מכל מקום כ"ש שנתבע ואף כי לשם סוף הפ' כ"ב המדרכי וז' ע"ד לב' הגדול קא' אולינא בעירנו יש חכם שלא למען כך וכו' מכל מקום במקום שאין מנהג הדין לסיני ולכן גם אנחנו הלא ארי ראינו שהדין עם כמר זסקינר ראינו לאשר החמוץ ולהציל עשוק מיד עושקו ובאנו למלאות דברי הדינים המבוררים מעירנו לאמר דדינא הכי הוא שיבא ב' הצדדין דדינו כמר זסקינר הברבא הלקי בהדי הוצא שלמה הג' לירד

אבותיהם כדידים • הבי משמע נמי בהנה' מדרכי פ' ק' דיכמות וז' עור גרסען שם אמר רב אסי כותי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין דילמא מעשרת השבטי' הוא דקאיתי ומוקי לה בדוכתא דקביעי כגון כלחלחוב' וכו' כי אמריה קמי' דשמואל אמר לא זוז משם עד שעשאו נכרים גמורים פסק ר' ח' דליתא לדרב אסי ואפי' בדוכתא דקביעי אבל מומר שקידש הוא קידושין דאורייתא כדתנא פ' החולץ וכו' עכ"ל מתוך פסק ר' דכתב דליתא לדרב אסי ואפילו בדוכתא דקביעי משמע קצת דלא זוז משם עד שעשאו נכרים גמורים דוקא לעשרת השבטים ודכונתא' אשכחין בפרק חלק (דף ק"ב ע"ב) עשרת השבטים אין עתידין לחזור רביר' עקיבא' אליעזר אומר מה היום מאפיל ומאיד אף אפילה שלהם עתידה לחזור להם ולכל ישראל אמן •

סג הנה לא טוב' השמועה אשר שמענו כי ממור' נשלח אש המחלוקת בעצמכם עד כי ההרים רקדו כאילי' גבעות כבני צאן • בדברי קטורי ולצון • וקרא זה אל זה ואמר • אני בן אדם ואתה החמור • כל אחד ידה חיצו שכלתו נגד השני • אני אמלך ואין שני • עד כי ע'יו היו שניהם לשמצה בקמיהם • פשו רשת ליד מענל בחרמיהם • ומיבוא אחר המלכים אשר כבר עשהו • וכפרט בדבר אשר ענינו לא ראו אך שמענו קול עני' וקול צווחה' אי לרור שהגיע לו ככה • ששופטיהם צריכי' שופטי' ביניה' לומר שישלו קורה מכין עניהם • ואיה גיבור הכובש את יצרו ולהיות מן הנעלבים לא שמו נגד פניהם • ונתחלל שם שמים על ידיהם • לשמצה בקמיהם • ולמשנאי אהבו מות לא בא בנבליהם • והחכמים אינן רוצין לראו' את הגולד שעבר • במדינת פיהם שהאויב גבר • בדברו וז' שחלק לבם האשימם • והמחלוקת החרימם' ולולי' כי השאיר ה' לנו בארץ והוא פליטה • ח' הו' היה ישראל לאלה ולשבעו' כסוטה • אך בעור אורה עוטה • אשר לב המלך ושריו אחרינו נוטרי • שהפץ בנו ת' כל זמן שאין מגירי בעל' כמדק' חרב בוטה • ואם הוא יצא אשכס' ואכל גדיש ומצא קוצים • המה בני אדם הרצים • להפיל חומת התורה ולהרוס המצב • ע' בורות המחצב • בקם איש ארמוני עם יפה עיני' קרא במק' בית אל מתנים • וצוה בקנס גדול על אחד מבעלי המריבה • לבלתי החרי' והוצי' דבה • והיה זה כי יחס לבבו לא שת לבו לדבריו • עש' אש' זמם וגלה מסתוריו • וכאשר ראה אשר על ריב לא' לו מתעורר • לא שך חמתו מלהשתרר • ואמ' לפריץ א' שהיה במקוה' • שדברים אלו עליו להתגלות • ונתן (פסטי' פ') לערות ולבדוק לא שת אלקים לגנר עינו ביום חרון • אוי לאוני' שכך שומעו' • כי לאוילי' חכמות ראמות • שלא יחוסו על כבוד קוניהם • ולא יתפו על' על מה שבקריביהם • לגרו' שאויביו היו פלילי' וכבר ארז' יומא' (דף פ"ד ע"ב) איזה מחלל השם זה' חשאינו נה' במעשי • כ' ש' לגרו' הקול קול יעקב והיר' ידי עשו • על זאת נלכש בגבורה כלי' מלחמתינו ואנור בנבורת חלצינו • להפיר עצת ערומי' • וליתן קולינו במרומים • לגור כחוקף גזרתינו על המגנים ליתן הדבר בפלילים • אלהי העמים אליים • ולסלק יד הכותים אשר עשה בדרין • מאיש רמזון • ומה לו להכניס עצמו בין ההרים • אם ינצחו הגולירים • פן ידוצו גולגלות ברעה שאולח • בין המורדין אותו ולא עולה • והנה עכשיו חסנו להקד' בדברי שלום ואמת • לבלתי לגלות האיש בחותמת' אבל האיש יחוש לעצמו • אף אם היה דוד המלך' כעצמו • כי כרה יעשה אלקים ובעה יוסף • כי כל חכמי הדור עליו נאספו • ברועי' ובמקלות • להכריז עליו בכל הקהילות • אם לא ישוב ממה שהתחיל • ויתקן מה שעוות בחיל • כי לא שוה לנו בנזק המלך' • כי אפשר ח' המכה תלך • ממדינה למדינה ומעיר לעיר על כל הרע' הזאת תחלה נבעיר • ואח' כשיהיה יד כותי' מסולק • אז הדין שבין החכמים על פי חכמי ישראל' ושופטיהם יהיה מכולק • ונכתב גם כן דעתנו • וניעץ להם שישמעו ג' ל' לקולינו • וזה כי לנו צייתיניחו כל הדברים עד ירד לובלין הבע' ל' • וישבו מכניהם אש המדהבה • ואף כל גידופיהם חרמיהם יתירו • לבלתי אחריים בהם יאסרו • ועל ירד לובלין קרוב ירדו לדין בידיהן לפנינו בורר או מורה שוה שיכירו כאחד • ויציא דינו לאורה • ובה מהן תצא תורה • ולכל ישראל' שילמדו מהן לכל יחזיקו במחלוקת • ומאן דלישקל ליה כבי דינא גלימ' לית ולזמ' במשפט וחקות • ובה לא יפסיד אחר מן הצדדים • רק אריכת אפים עם ענה היו נצמרים • לחיות מותי' כבין עד היריד • באולי יתקיים בהם דברי כן ידיר' שאמ' פופור מים ראשי' מדון • ובאמת כל צד העובר על זה נראה שעש' בדרין • ואף כי אבי' בדינו לכופו עתה • כאשר עבשו אין עתה • שהרי עדיין הדברים מכורים ללב שנאמר בהן ויראת מאהדך • ואי אפשר לקי' שמוע בין אחיך וכפרט בגדולי' חבל נחלתך • על כן לא באנו עכשיו דק תחילה ברצון אף כי אפשר שסוף יהיה באונם • לדבר עכשיו בדרך בקשה כבהכא' דבי אתונם • ולבקש על נפשינו שיועמו להם דברינו לשום שלום בפמליא שלהם • ואשרי לגדולים ששומעים למדברים

שאלות ותשובות סדר סה סו סז

ואחר אינו נאמן כשהבעלים מכחישים ודמיא להא דאיתא פרק החולץ
(דף מ"ו ע"ב) ההוא דאתא לקמיה דר' יהודה ואמר בתיידי בתי
לבין עצמי וכו' עד א"ל לרבך כותי אתה ואין אתה נאמן לפסול את
בניך הרי קמן א"ע ג' דאין לבנים חזקת כשרות כלל אלא מצד אביהן
ולדבריהן אביהן הם פסולים א"ה הואיל ולדבריו כותי הוא אינו נאמן לפסול
את בניו ד"ה בחמאה זו א"ע ג' רשמעון גופיה אמר דחמאה אינה כשר
אלא בכת דאובן וראובן ואמר לא תקנתי א"ה הואיל ולדבריו אינו אלא
כאחר ולא שומר חמאה זו א"כ אינו נאמן לאסור החמאה כשומר אלא
כאחר דמי והואיל ובעלים מכחישים אותו הבעלים נאמנים ואין לחלק
ולומר דלא דמי להאי דפרק החולץ דהתם אבי הבנים היה בחזקת ישראל
ולכן הבנים נשארו בחזקתן אבל גבי חמאה זו אין לה חזקת שוכה כלל
דזה אינו דגם התם לא היה חזקה לאכ כמו שפירש בגמ' ויפסק ואין
להקשות מהא דאיתא פ' המזיר (דף ע"ב ע"ב) כיצד מורדת על דת
אמרה פלוגי תקן לי דברי ושאול ואמר שאינו אמת ופסק שם הרא"ש
דוקא שאין האשה מכחישה אבל מכחישו היא נאמנת ומשמע התם
דוקא לענין כתובי נאמנת שלא תפסיד כתובתה אבל לא לענין הכרי
ובן משמע קצת כאש"ר פ' פרק הניקון והביאו המרדכי ריש פ' האשה
רבה ד"ל דלא דמי כלל דהת' הכרי בחזקת איסור טבל ולכן אינו נאמן
אבל היבא דלא איתחזק אסורא מהימנא חילוק זה איתא ריש ג' ש' (דף ע"ב ע"ב)
(דף ע"ב ע"ב) וע"ש ותו דהתם הכרי אינה של אשה ולכן לא מהימנת
עליו יותר מן החכם דא"ע ג' דהמדי של בעלה אינה שלה דהרי הוה גול
כרמשמע בשמעתא דאשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ אבל כאן
שהחמאה של בעלים ודאי מהימני טפי מאחר דנאמן אדם על שלו ותו
דאפשר דאף בכריהו נאמן אף על הכרי וצ"ע שם בכריהו הרא"ש וזה"ל
(אמנם דר' פ' שביעית העדות ופרק המדיר כתב בשם הרמב"ן דאם
הער הראשון בא והכחיש השני הראשון נאמן מ"מ נראה דבדבר שהוא
שלו ועד אחד בא אח"כ לאיסרו אינו נאמן אח"כ לומר שנתנו לו בתורת
איסור דא"כ השומר לעולם יהיה נאמן במינו דאי הוה בעי הוה אמר הכי
אלא ש"מ דאינו נאמן על של אחרים כשאנו בידי אף על פי שהיה בידו
בתחילה) וכל שכן דחמאה של גוים הוה איסורא דרבנן (ונתבאר
בכריהו ה"ה ד"ה ח"ל ד"ה חולקים על הרמב"ן ב"ו וס"ל דהשני נאמן וכן
כתב בתשובת מהר"ל סי' ע"ד וכן כתבו הגהות אלפסי דף ת"ן ריש
חולקים וס"ל דהשני נאמן וא"כ יש לומר דבאסור דרבנן חולקים
להקל וכו' בחמאה) ואפשר דאף איסור דרבנן ליתא דהרי רבים
נוהגים בה היתר ואמרי בספיקא דרבנן חולקים להקל כ"ש בחמאה
גוים שיש להתירה ולא לאוסרה:

סז והאיש

משה גדול מאוד נערמו מימיו נצבו כמו נאד
אדו שאירי האלוקה ניקח ויחמא דרדא מה"ר משה
יצ"ו וכל רולך שלום קבלתי כתבך ע"י פלוני אלמוני משיששש ופחות
כאלו ישן נושן עד שיצא תאוותך אל הפועל שחרשו וששטו בו כל עיני
הקוראים עד שירעו שנתביישתי בעיני המלך כמותך תחילת מכתב וז"ל
עוקר ררי בפלפול ושוחן זו בוז עד שנתחן דק לעפר בחלק שאינו
מתחלק לדעת המדברים וראוי לומר על מעלתו מה שאמרו על ר"מ
ז"ל גלוי וידוע לפני הקב"ה שאין כדורו כוותיה וכו' כל אותן הדברים
הם כאלה וקצין בה' היוצא ממנו לדעתך שאין הלכה כמותי והוא
הביא מהיקש בפאה אחת לא בהיקש מהלכו כי נוי גדול ממנו שהלכו
למשה מסיני דעת ראי לומר עליו משה לא קם כמשה ואף
לך הממלכה מעטרת מלכם ואשים מחסם לפני כירוב דברים לא יחדל
פשע רק מאל ית' אני שואל שיראה עמלי ויגיעת כפי להיותי משיכיל בכל
דרכי להיות ה' עמדי לקבוע לי הלכה כמותי בכל מקום והתלמידים יבינו
ויעמדו על דברי כמו שעמדו עד עתה ואף שקללת חכם אפי' על
תנאי באה יראה שאינה לא מהשפה ולחוצה כי ברית כרותה לשפתים
אבל לא בהכחנה ורעיון אף שתאוות עינים שמעת היינו בדרך הכחרי
שלא תפול בו רעה בשו' צד אבל לא בתורת עול הוי"ו ד' כלל ועוד
כתבמר וז"ל ולא זו בלבד עשה לי מר אלא התפאר בי וכו' וקבלת לשון
הרע שלא סת' משה וישראל ואותו רא"ש הרביל שכתבת לי מסתמ'
הי' אצלו גם התפאר' בשא"ר דבר אשר מורגש ממנו דבר וחילופו ע"כ
הוציא מה שהוציא כרי לעשות קטיגוריא וחד דעימה אשר הזכרתיו
הוא אשר בושע"ר בתוך הגנע הפך לבן מצורע"ת נוגשת וחי' אש' פדה
את נפשי מכל צרה מיום ראיתי כתבי דמר היתית מתכב' בו ושמת' דבריו
ענק לגרנותי ואמרת' דברנו על מר שהוא שיש טהור לבו כלב ארי
ומר לא דילי שהאמין לרובלי' וקבל מה שקיבל אלא שאף עתה עקב' המנאפס
וכתב וחקק בתוך כתבו להראות לרבים שלא עליו לבד עתתי
אלא אף על הוקן מדר"ם מלגדא יצ"ו וכי שיבואו הדברים לאוננו ע"י
אדתי ופרמי ע"כ נילתי בכתב להעתיק ע"י אחד ושלתיו לידו ע"י אחד
שלא ע"י גוסך כרי שיתפרסם הדבר כמו שנפרסם פה טרם בא כתב' לידו
ונעשה

ליריד לובלין הקמך לדון לפני איה כ"ד הגדול שיתרצו ב' הצדדים
ושם יאירו דבריהם וכוה סליקנא שאנחנו ח"מ נזרים בתוקף גזירתנו
בחרם בית דין העליון ובחרם ב"ד התחתון על שני הצדדים הנ"ל לבוא
על יריר הסמך לק"ל לובלין להיות א' בא' נגשו לדון שם להוציא לאור
תעלומותיו וכל צד אשר ימרה את פינו יחרם מן השמים להיות נלקח
בכפלים בעו' הו' וכו' הב' וסופו יפיל כאיש הבעיים וכוה שלום על
דיני ישראל עד בא גואל לירושלים:

סה הרי

ישראל פרים יתנו ואת תורת ה' יתנו להרים מכשול
מדרד עמנו לבער דרע מקרבנו כמעשה אשר
הגיע לירינו שמועה שמענו ואותותיו לא ראינו המעשה אשר יצא הקול
במדינתנו מערהרין על אשה אחת זקוקה ליכם עדין קשור בו חרשה און ונולד
ממנה שרר דהיינו שנשרכה לאחר קודם שחלצה והנה קזה הפרה חק
הרבקות שבין אשה לבעלה שהי' לה לשמור חקת קשר למוואע"פי
שהנפשות רחוקות מ"מ הלכות דבוקות וכוה נפשה שאפה רוח בסוד
היכוס וכל זאת לא שחה על לבה ונתנה פירור בין הרבקים ונרגן מפרי'
אלוף נעוריה ודגה חדשות ישמיענו העולבים והולכים ושבים כאמנם
אין שהמסורד הדין ירא לנפשו שחששה לו כמו שעשתה לבעלה
חראשון וחשב מהלכות לבלי ידה ממנו נרח והוציא קול אין שקירשה
קודם שחלצה והנה אר"ל פסחים (דף מ"ט ע"ב) עם הארץ
אסור לאכול בשר בסבת שאינו יודע הלכו' שחיטה וכן לאיש הזה שאם
קרא לא שנה ואם שנה לא שימש ת"ח שגלבר ברשתו אשר טמן לרגליו
וזה כי התק' שחשב היא קלקלתו כאשר ידוע ומפורסם שהמקדש אשה
בעודה זקוקה ליכם שאסור לו עולמו כדברי בעל ה"ג ואף כי לפי דברי
ר"ת (ה"ה ע"ה) הניא פ' האשה רבה דעת ה"ג ור"ת ע"ה שמתירה
היינו דוקא בשוגג אבל לא במזיד כמו בדרין דירן שהוא ידוע ומפורסם
לכל עובר ושב שהיא זקוקה ליכם והנה פשוט הוא שאם אמת נעשת'
התועבה בישראל שקרשה תהיה אשת המת חוצה לו ולא יכנס לעולם
ואף אם עמד וכנסה צריכה לצאת כמבואר בדברי הרא"ש פ' האשה
רבה אמנם כאשר עיקר הדברים לא ידענו ולא שמענו כי אם תמות
קול שהוציא המסורד עצמו ואף הקול בעצמו לא ידענו אם הוא קול
שיש בו משנה או קול ושובדו עמו אצלו וזמרנו על המסורד והמסורד
שאל וסיפ' טרה ולא יעשו דבר מעזה עד שיציעו דבריהם לפני דמי
מדינה שלהם אם הם מותרים לישא זה את זה או לא ולא יסורו מרביתם
ימיו ושאל והנה ראינו שהב"ד הקדו' אל החל' ל' הוה הם קצתני ורונני
אלופי ק"ק לייפניק הניכרי בשערים כראש הנאון מהר"ר יצחק
שטערנבורג ג' והאלופים הר"ר חיים ג"ה ור"ה פסח לכן המה הראויים
לדון בדבר זה המה ידענו יתירו יאסרו כפי דעתן הרחבה ואל יפילו אחר מן
הצדדים מכל דבריהם ארצה וכדי להגדיל כח הב"ד הנ"ל נוסף להם
דינים דהיינו שיקחו אצלם האלוקה כמה"ר אברהם מפרי"א ואם אפשר
להבי' דרך קלו' מה"ר ליב מאויסטרייץ יהיה ג"כ נמנה עמהם והנה
כאשר שמענו כי אין איש במדינת מערהרין שמשים דברים הנ"ל על
לבם על כן אמרנו כרי לגדור פרץ ולהודיע כי יש אלהים ת"ל עדין בארץ
וקמנו לגדור בגזירת נח"ש ושפתא על כל כרי ישראל שלא יעסק בקידושין
אלו המסורכים הנ"ל עד שהיו ניתרים ע"פ ב' דוכל משימרה את
פינו ידוע ליהוי לי' שרמיהו מירוי נבקש מלבד העונשין שישומו על עקב
כשתם של המסורכים הנ"ל שיעכבו דברינו ואפשר שהרין יתן להפרישן
אף לאחר הגישואן אם יעברו וישאו זו את זה אחר ההתרא' בלתי היתר
דמ"מ וכו' שלו' על דיני ישראל נא' משה איסרלש:

סו ועל

אשר שאלת בענין החמאה שראובן תיקן החמאה לשמעון
ושמעון מכר החמאה בחזק' כשרו ואמר שראובן תיקן חמא' זו
וראובן מכחישו ואמ' שמעולם לא תקנה נראה ששמעון נאמן דרא נאמן
במינו שיוכל לומר שהוא בעצמו תקנה והיה נאמן על שלו באיסורים
ומנו דאוריתא כמו שפ' בתו' (ב"ק דף ק"ו ע"ב) לגבי הא דאמרי'
מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ועוד דלא גרע מהא
דאמרינן פרק הניזקין (דף כ"ד ע"ב) דהיבא שהבעלים מכחישים
שהבעלים נאמני' וע"ש ואע"ג דפירשו שם התוספות דאם אמר לו בפעם
הראשון שמצאו השומר שהשומר נאמן נ"ל דהיינו מטעם שפירשו שם
דהואיל וא"ל בפעם הראשון וזה עדין תחת ידו וזהו כבעליו ונאמן
עליו אבל אחר שאינו שומר אין חילוק בין פעם ראשון לפעם שני וזהו
פשוט בכל הפוסקים ועיין שם וא"כ בהכחשה שהוא אומר לא תקנתי
והבעלים אוטרים תקנת ונתתה אותה לי בחזקת כשרות וראי הבעלים
נאמני' דלא שייך בוז למי' הואיל וא"ל בפע' ראשון דהרי הבעלים מכחישים
אותו ואמרי' שלא אמר בראשונה לא שנתנו בחזק' כשרו' בראשונה דוראי
הבעלים נאמני' יתור דאף אם הבעלים מודיש' ל' מיד שמצאו לא שהבעלים'
מכחישים אותו ואמרי' שהחמאה כשירה הבעלים נאמנים דהא לדברי
ראובן שאמר לא תקנתי לא היה שומר חמאה זו מעול ולדבריו כאחר דמי

שאלות ותשובות סוסה סמ

לו

שלא אפרש ממך מתוך הקנטור אשיאך לדעת כי בהיותי מגיד המדרכי שלחתי אחר המדרכי של גיסק האלף ה"ה הר"ר אליהו שהנה מתוך בתיבת יד ומצאתי כמה דברים שאינם נאותים ונלאיתי להביא כמשארק אחת אשאל תמצית דעתך כתוב בפרק האשה שנפלו (דף ע"ח ע"ב) בענין מברחתא כמעשה שבא לפני ר"ת כולי וכתוב שם וגובהה היא ממקבל מתנה ומר הגידה האשה וב"ח ואני אומר שאף אשה טעור הוא אלא הכי הוא גובה ממקבל מתנה כאשר מוכח בהדיא בתוספות ר"י ע"כ אומר שמר פיין לכל יתר כנטול דמי והגידה ב"ח כרי להיות נטול אף אשה דוק ותשכח ודע שברפוס שלך כתוב ותשובה זו של ר"ת הולך על מה שכתוב בפרק מי שמת בשם הר"ם ובמדרכי דפוס שלי אינו נכבד הנסחאות שראיתי אינה וע"כ אנו מנוסח הפנים שהרי ר"ב היה זמן רב קדם מהר"ם אלא הוא מדברי המנהיג שהגידה מכתוב ולא הבין כל הפשט והתם בפרק מי שמת איירי במתנה של מטלטלים דכתובה אינה נגבית ממתנת ברי' והכא איירי לענין קרקעות דלעולם בתיבת אשה קודמת דאם טורפת מלקוח' קל וחומר ממתנה וכ"ש לפימה שהגדתי דאשה הכתוב כאן טעור והכל לבעל מתנה שטעה המנהיג ור"ל אותן וגם התחכם בסוף ההגדות מדרכי בסוף כתובו' סוף ע"ג ו"ל וא"ת מאי נפקא מינה בין למר ובין למר וכו' עד תשלום הענין כי עמוק הוא מאור ונכסים בהלכה אם נזכה להתראות ולא שאלו הפרטים לכר הם צריכים תלמוד אלא אף הרבה כמותם חי ה' צבאות אלא שעתה באו ליד בעת קבלת מכתבך וזמן הדין אי שומא הר"ב בכתובת אשה הכתובה לשאינו מהר"ם הלא אתך הקולמוס לבסס הדבר ולהטעימו אחר דעתך ואם לא יראני אותם החכם להדיא היפך דברי או לאו או ממקומי ואחזק' באירי וכלכלי' שלא להקטנו דברי אהובך בלב ונפש שלמה בן מהר"ר יחיאל לוריא ז"ל ה"ה :

זאת אשר השבתי על דבריו אלה כבר הארכתי בדברי הראשונים לחלק בין אחיות עניים לאחיות עניים והוא האמת והנכון ומה שכתב מכ"תור מי הוא הנביא וכו' סור' ליריאי צא וראה בדרכי תשובת מדר"ק ס' ע"ו ובה"ה מיימוני החדשים שהגידו מהר"ם פר"ו ו"ל זכרון בספר בית יוסף סימן קע"ט שכל אחד חלק כזו וכתבו דררי אחיות עניים הם ומה שכתב תור כתב שהעלה דעתו בכיאווי ראיתי אותן הדברים ואינם נראים כלל אך הם מין שלישי באחיות עניים נגד התלמידים שאינן מבחינים בין טוב לרע ואינן יודעין לברר האמת מן השקר ומה שכתב מכ"תור שהם"ג לא חילוק על הרמב"ם כולי כבר קדמוני מהר"ק כתבו וכתב שהם"ג חילוק בזה עם הרמב"ם ומה שרחיק מכ"תור מה שהגדתי במדרכי בכתובות יפה הגדתי אלא שהיה חסר מן ההעתיק עדין אין האשה וב"ח נזכר ממקבל מתנה וכן הוא בספר שלי דוק מעלת' ותשכח שכן הוא והג"ה מע"כ תור איני מבין כי איזה גבייה שייכא כשקבל מתנה הלא כבר הוא תחת ידו וק"ל :

סח מענין השואל נכתובות אשה כי הד' נדפס בס' מהר"ם ס' ע"כ :

סמ תשובה וז"ל להשיבות לסוסה כ"ד לעיל המדברת ג"פ מענין זה :

שליש לחיות הימים האלה ימים דמירי כרו אינשי אבא בקצרה ואשיב על קונטרס מעלת' ואפסק קצרו המצטרך בענין כ"ת השיב עלי מחלוקת ר' יוחנן ור' אליעזר דפליגי אם המכשיר בה' מכשיר גם בבתה' אך להכשיר הבת לכהונה יותר מאמה לא עלה על דעתם' כבר העירוני זה הספק בעצמו בכתבי השני אשר כתבתי למעלתך' ובא התרוץ מבואר בדברי הראשונים כי המכשיר הבת לכהונה מכשיר מ"מ רמאח' שהתירוה לבא בקהל לא חלקו בהכשרה' והגע עצמך כשרוב פסולים אצלם מכח שהיא ארוסה' איך נתייר הולד להקל ולא נתיירוה לכהונה משו' חשש ממזר' וידה הולד ממזר לזה וכשר לזה' אין זה בעיני' א' חוכא ואטלולא' לא עכ"ל דמאחר שהתירו הולד להקל ואפילו לכתחילה ברוב פסולים הכשירוה"ג לכהונה אע"ג דאמה לא תנשא עד דאיכא תרי רובא והוספתי מדלי דבכל מק' שהתירו הולד להקל התירוה גם כן לכהונה' אפילו כשהרוב פסולים מבחריה העיר אין משיאין לכהונה ודירה אפשר להתירו' לקהל ולאסרו לכהונה אפ"ה הכשירו הולד גם לכהונה ולא חלקו בהכשרו מאחר שראינו לה' על הולד מעוור לא יוכל לתקן ראמינו' על כל דבר הנוגע בכשרותו' שוב בא אלי מכ"ת בחורפיה מהר"ם דאמרין בגמרא (קידושין דף ע"ד) אבא שאול היה קורא לשותקי בדוקי וכו' עד כמאן כר"ג עד וא"ר יודא הלכת כר"ג' ה"ה להכשיר בה ודא בכתה' הניחא למ"ד שלדברי המכשיר בה פוסל בכתה אלא לדברי המכשיר בה מכשיר בכתה' אבא שאול מאי אתא לאשמעי' אי מהתם ה"א דוקא כרוב כשרים' אבל כרוב פסולים לא קמ"ל ודקדק מעלת' מדלא קאמר לא משמע דלא חור בו מתידין הא' בה ודא

ועשה העיר חומיה ומה אעשה הלא אין חזי יכול להכחיש את החי אבל האמונה שלא כתבתי עליו שום דבר קשה אלא כאיש אשר מעתיק אל אחיו תמצית רעיוני ודאנת לבו ישינה ואמתי' מסתפינא מהגבה בגוברין כי ראיתי שלא אכזה לאיש אשר כידובלי חושיה לפתור כל המכוכו וכל הספקות והלואי שטעתי בהרהורי עליו ואם יודע לי מהרה גודל תפארתו חי' שאלך אליו במקלי ובחרמילי ואשב לפניו בקרקע בתלמיד לפני רבו אבל מסתפינא רעיוני וענות הרור יגרמו שלא אכזה לזהימה שכתבת שניסיתו וכו' והנה הוא קטן בעיני וכו' והי' אשר נתן לי חיל לעשות כל אלה שלא עמד בנסיון ואף שמרסבים כי תמצית דעתו שיש חילוק בין אחיות עניים שלא ע"י כישוף לאחיות עניים בכישוף לא אוכל להבין הלא לא נביא וגב' נביא הוא שגילה לו סוד הפעולות האלו כי כל אחיות עניים היא ע"י כישוף רק מחמת שלא עשה מעשה פטור : ומ"ה משנה סמ"ג (חלק ל"ט סי' כ"ג) והנה מיימו' (פ' ו"א מקל' ע"א) הא דתנן האחות עניים פטור היינו ממיתת ב"ד של מכשף אלמא דסתם אחיות עניים כשוף הוא דהא מתנית' סתמא קתני פ' ד' מיתות (דף ס"ו) האחות את העניים וכו' : גס מה שסבר מר לחלק דה"ה מיימוני סמ"ג חולקין על הרמב"ם לא זו הדרך ולא זה העיר כי כבר נודע שהסמ"ג הוסיף כולו על פירמב"ם וברוב מקומות הוא כמעתיק ממש ואינו חולק עליו וזאת במק' שבעלי התו' חלקין עליו ובלערס אינו מרים ידו והגלו נגדו גם לישנא דה"ה מיימוני אינה מוכן לי כלל שחולק עליו גם מה שסבר מר לחלק דאחיות עניים בלא כישוף לוקה וכבישוף אינו לוקה מאחר שאינו חייב מיתה כו' תמה אני מאחר דלוקה לדעת הרמב"ם אפילו בלא מעשה ממש' לא שעושה תמהו וכו' למה לא יתחייב נמי מיתה כה"ג ואם לא יתחייב מיתה לא כמעשה ממש' א"כ אף מלקות לא יתחייב הלא מאמר רחבה בתלמוד דילפינן חייבי מלקות מחייבי מיתות ב"ד והוא היקש מוחלט בפרק אלו נעוות (דף ל"ה ע"א) ובקדושין ואף בלא היקש אלא כמה הצד נדמה להדי' ומאין לנו לחלק ביניהם' ועוד וכי בעבור שמוסיף מכשף וחייב עונש מיתה נהי דפטור מכ"ד מחמת שלא עשה מעש' מ"מ לא נדע מסתם מעונן ולילקו עליה ועוד וכי אשתכח רמז בתלמוד בין אחי' עניים לאחיות עניים עיין בפירושו רש"י שפי' על אחיות עניים דבריי' (דף ס"ד) ועל אחיות עניים דמתניתין (דף ס"ו) אם השמיט שום רמז לחלק ביניהם כפי דרכים ואם הרגיש מה שפירש דרשב"ם בסוף פ' ד' מיתות (דף ס"ז ע"ב) האחות עניים דמכשף דאמרו פטור הוא פטור אבל אסור כנפן פטורי שבת וחוב מלקות ע"כ לא נכנס לרב' קשות כלה ואותן הרברים אי אפשר להתיקם כי אם פה לא פה אם נזכה עוד כתבת דיש להקשות בסמ"ג (ל"ט סי' כ"ג) למה אמר משום שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דמכשף כו' תיפוק ליה דמולך שהוא מוקדם בקרא וכולי' צללת במים אדירים והעלית חרס בידך רא"כ לפי דברך איך מיושב הסמ"ג שכתב וצריך להתייש' במקרא וזה אם לוקין על אזהרתו מפני שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דמכשף כו' עד ור"מ כת' שולקין על אזהרתו ע"כ והתם איירי בכל לאין המנויין במקרא ולא איירי כלל באחיות עניים שהרי כתב ר"מ כתב וכו' וא"כ למה לא הזכיר מולך לא לא כמו שהעלת על דעת' כי נאל"ת על הרב' סוכך העלו הבחורים בביתאורם מימים קדמונים דמולך יש לו לאו בפני עצמו לא תתן וליא תעביר ואף אם חור ונשנה בתוך המנויין אינו פטור את האחרים שתאמר שהוא ניתן לאזהרת מכ"ד דמולך שהרי יש לאו זולת' מה שאין כן במכשף שאין לאו זולתו וא"כ נפל כרסא בבירא אבל מבלעדי הרעת שלך יודע אני שהמעונן הוא מכשף אבל לא כדעתך שיש מעונן אחר בלא מכשף אלא כולו קריין כישוף אלא לחכמים הוא בכלל מעונן ונכלל בלאו דלא תעוננו ולר' עקיבא דסבר כמתניתין סבר אחיות עניים פטור לגמרי אבל אסיר והרברים עמוקים הם ועיקר טעור דמר מאחר שחילק הרמב"ם והפסיק ביניהם בוראי שני עניינים הם ואיננו כן כולו רבות ימצאו בספרו שחורר על הראשונות גם מה שכתבת שהרברים נאות' לדעת דשוב לא צריך לאזהרוקי כמו הסמ"ג והג"ה מיימוני לאוקמי מתניתין דהאחות את העניים פטור ממיתת ב"ד קאמר או ממחלוקת למ"ד דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אלא הוא כפשוטו מתניתין דפטר איירי בכישוף כו' ותימה הלא בע"כ צריך לומר כך שהוא פטור כה"ג דמה חילוק יש בין לאו שאין בו מעשה או ניתן לאזהרת מיתת בית דין בשניהם יש חוב לאוין לא שאין לוקין ואם זהו הדוחק שגוקי מתנית' כמ"ד דסבר אין לוקין על לאו שאין בו מעשה הלא כך הלכה ואף האידך מ"ד יתירץ ממיתה קאמר ואם הדוחק על הרב' דת' כדנתי אחיות עניים וכו' מה קושיא בדבר כי התנא נקט דבריו אליבא דחכמי דמפרשי המקרא של לא תעוננו באחיות עניים נמה בכך שאינו לוקה והלא כמה לאוין בתורה כפינון זה' ומה שלא שאלת ממני לבאר דעתי בענין זה הוא לפי חוקף דעתך ומכל מקום תוכל להרגיש קצת המכחון מתוך כתבי אפס קצירו תראה וכולו לא תראה מאחר שלא בקשר ואת מידי למה לירמס חצירך ואדילך ככרי וכרי

שאלות ותשובות סט ע עא עב

ראובן נגד שמעון רק לוי דבר עם בן ראובן שנכנס עמו לשעבוד נגד שמעון ונתנו עליו כתב ידן ערב קבלנים זה בעד זה כדרך הארץ לאחר ימים נפלה מחלוקת בין ראובן ללוי אחיו וחשבו יחד ואמר לוי לראובן הלא אני מחוייב לפרוע בעדך במקומות שנשתעבדתי בעבורך וחשב גם חוב זה של שמעון עם שאר חובות ואחר כך השוו עצמן האחים הג' שלו ופרע כל החובי' שנשתעבד בעד ראובן אחיו ונגד זה עשה לוי ראובן פשוט עדל מה שבירד משל ראובן ואח"כ פא שמעון לגבות חובו מלוי ובן ראובן פגע הלא אחת ידעת שאין לי פרוטה בזה החוב אלא שאני נכנסתי ערב בעד לוי ודודי וערב שלא בשעת מתן מעות לא משתעבד בלא קנין ושמעון מודה ברבד שבן ראובן נתערב בעד לוי ואמר ועוד אחרת נפל בזה כי בן ראובן טען על לוי מאחר שנתערב בעדו לשמעון שיפטרני ולוי כופר ואומר שלא נתערב בעדו ושיש לו חלק בערובתו בעד ראובן כמו שהוא נתערב בעד ראובן ולא שנתערב בן ראובן בעד רק בעד אביו ראובן והלא בן ראובן תופס משל לוי ואומר מאחר שאני מוחוק משלך ואין כאן דואה אני נאמן לטעון כנגד שערבתי בעדך נגד מה שבירד במינו דאי איבעיא איכפר בשלך כמה שבירד לוי טוען שלא אמרין מנו נגד השטר עכ"ל השאלה:

תשובה ברור הוא דערבב שלא בשעת מתן מעות לא נשתעבד וכדפסקין בהריא כגמרא סוף ב"ב ואין חילוק בזה בין קבלן לשאר ערב מדקאמר התם (דף קע"ו ע"א) האדאמר ר' יוחנן הלכת' כר' שמעאל דאמר ערב היוצא לאחר חתום שטרות גובה מבני חורין פלוג איב נחמן דאמר ערב שלא בשעת מתן מעות בעי קנין ואם היה לחלק מנ"ל דפליגי דלמא ר' יוחנן בקבלן קאמר ורב נחמן מיירי בלא קבלן אלא ש"מ דאין לחלק וכן כתב בח"מ סי' קכ"ט בהריא דכפל מקום דבערב לא משתעבד גם קבלן לא משתעבד ושאיין לחלק ביניהם אלא לענין שיעבד כתובה וכן נראה שם דעת הרא"ש והתו' דקבלן גם כן בעיקרין והוא דגרים שם והלכתא ערב דב"ד לא בעי קנין ואידך מלוה בעי קנין ואפילו ערב קבלן בכלל כדמשמע במדרישם וכגו' הרא"ש הוא גירסת הר"ף והרמב"ם פכ"ה מהל' מלוה ולוה ואף על גב דרשב"ם גרים אידך מלוה בעי קנין לאומשום דאית ליה דקבלן לא בעי קנין אלא משום דלא צריך למגרס דכא כמו שכתב שם התו' טעמ' גי' רשב"א ומאחר דכל הני רבוותא' ד' דקבלן בעי קנין פשיטא דפסקין כוותיה (ודלא כר"ת שכתב המדריש בשמו דקבלן לא בעי קנין) גם אין לחלק בין נתן לו שטר על הערבו' בין ערב לו בעל פה דבכ' ענין לא משתעבד בלא קנין כמו שכתב הטור בהריא סי' תע"ל וכן כתבו התו' שם בהריא בשם ר"ח ולכן נראה דאם בעל השטר מודה שכן ראובן אינו אלא ערב בעד לוי ושלם היה בשעת מתן מעות פשוט הוא דבן ראובן פטור ואם יש כפירה ביניהם צריך בעל השטר לישבע ואע"ג דכתב המדריש סוף גט פשוט דאם החזיר לו שטרו אין משכנו דאי בערב בשעת מתן מעות וכאן החזיר לו שטרו שהיה משועבד בן ראובן ואם כן נכנס בנו במקומו והוי כערב בשעת מתן מעות נראה דשאיין כאן דלא ידע הערב מחזרת השטר על פיו וכו' לא נתחייב הער' דלא נתחייב הערב אלא כמה שידע וחזא פשוט ועוד דכאן לא החזיר כל השטר אלא שחלק עצמו מראובן ועדין שיעבורו של לוי קיים ולא פירש ערב על פי בן ראובן כי ידע שאף אם חזר ראובן משועבד אי אפשר לגבות מלוי אלא מלוי שהוא עתיר נכסי מיהו צ"ע אך נראה לזכותו משע' שני דנאמן לטעון שנתערב בעד לוי ושהוא החייב במינו דאי בעי כפר מה שחתת יד ראובן מניו במקו' שטר דראובן בסוף המוכ' בית (דף ע"ב ע"א) דהמפקד אצל חביו' בשטר יכול למזמר ליה החזרתי ולא יוכל למימר שטרך בירי מאי בעי במנו דנאנסו וכן פסקו שם הר"ף והרא"ש וכן פסק הרמב"ם ס"פ דהל' שכירות וכן אמרין פ"ב דכתובות (דף י"ט ע"ב) דאמר מר בר רב אשי עדים שאמרו מדעא הוי דברינו נאמנין במנו דאי בעי אמרי אין זה כתב ידנו ואע"ג דרב נחמן פליג התם וס"ל דאין נאמנין דמאחר דמורי' בשטר לא אתא בעל פה ומרע לשטר' הלי' פסקו כל הפוסקי' כמר בר רב אשי דנאמני' ועוד דמכ"ה (דף י"ח ע"ב) מדברי התוספ' דאמרין מנו במקו' השטר דהא מקשו הת' אה' דאמרין התם במתנות עדי' שאמרו אנוס' היינו קטני' היינו אם כתב יד' ויצא ממקו' א' אינן נאמנין ומקשו הת' ואמאי לא מהמני' במנו דאי בעי אמרו פריע הו' ומשני דמאחר דמקו' הו' ואנן סהדי דלא הו' פסולי' ואנוס' הו' במנו במקו' עדים וכו' והשת' איכ' למידק דהוי במנו במקו' השטר' לא ש"מ דאמרין מנו במקו' דליב' למיך' עלה דמילתא פשיטא דאמרין מנו במקו' שטר' וכ' ש' כדנוד וידן דליב' כאן שט' כלל דהבן ראובן לא נשתעבד רק נגד שמעון ולא נגד לוי ומאי מהני שטרו של שמעון ללוי דל' נאמני' בזה פשיטא דאמרין פ' לוי לשמעון הוי מצי' בן ראובן למשען נגד לוי פרעתי לך כמו דאמרין פ' גט פשוט (דף קע"ד ע"א) לגבי ערב שיצא שטר חוב מתחת ידו אין יכול

פ"ה ותריו' צריכי' והוכיח מזה מעלת מה שהוכיח דע אחי הגדול שפלפל זה קראתי מן כי לא ידעתי מה הוא כי איך יאמר אלא והתירין הראשון בחקפו עומד לדעת הפוסל בכתה וחריוה כמי שאומר ר' אליעזר יתרין דהי' ור' יוחנן יתרין חבי ואין כאן מקום לאלא ורבו כמו רבו בתלמוד כאלה זבעו' ה' אין לי תלמוד כעת לראו' בו ונס בסוגיא זאת אני כותב כחולס הלום והא דפרש' רוב פסולים כגון ארוסה וכו' ולא פירש כשאין רוב העי' משיאין לכהונה י"ל דהרי' מנייהו נקט לכן בי' יוחסין (דף ס"ג) נקט תריו' עיני' מעל' שם שוב הקשה מעל' אי אמרי' מנו דנאמני' לקהל נאמנת לשאר דברי' למא פירש' על פלו' וכהן הוא מיוחס הו' למא לא פירשו כפשוטו ונאמנו לשווייה כהן כבר נשמרתי מקושיא וז' ומכיוצא בה לא האמינוה אלא בדבר הנוגע בשטרות הולד אבל לא לשווי' כהן או לפטור אשה הבעל מיבוס וליו' ושו' ועוד דאפי' בי' כהני' ופירש' א' מהן ובעל ולא ידע' מי הוא קאמ' שמואל (יבנו' דף ק"ע ע"ב) דהולד אינו כהן מדכת' והיתה לו ולורעו אחרי' דבעי' ורעו מיוחס אחרי' כ' ש' הכא דלא ידענין שהוא כהן לא מפיהו ויש לפקפק על זה ל' כי מכלעדי זהא' לא פירש כהן ממש דהא ר' ג' דאמר נאמנת לא אמר לענין דכשר הולד דע"כ לא קאמר ר' יוחנן אלא המכשיר בה מכשיר גם בכתח ממיילא אבל דאיידי בבית לא קאמר דא' כ' היה לו לר' יוחנן לפ' נאמנת עליה ועל בתה אלא ע"כ מחני' לא איירי אלא בהוא כ' ע"כ פירוש כהן מיוחס והא דלא פירש' יוחנן נאמנת עלי' ועל בתה הוא לדעתו מדאמר ר' יהושע הרי היא בחזקת מעוברת מנתין וממור ער' וכו' וע"כ לא קאמר אלא שפסולה לכהונה אבל לא לאסור הולד לקהל דוראי ממור אמר רחמנא וכו' וא"כ בטוענת סכרא היא דנאמנת מאחר דאין כאן אלא ספק אסור דדבריהם וכו' והושע שמע' ליה לר' ג' על התירוצי' אשר השיב מעל' על הני' ספקות שעוררתי לא אשיב כי שער התירוצי' לא נגעלו אך בעניי' דהוקי' קצת אמר מה שהשיב מעלת' על הספקה' אחר המחילה דבריו דהוקוס משכיל ולא זו אלא אף זו כי במדומה מלשון מעל' שגם הוא הרגיש בחולשת התירוצי' שלו ועל אשר הוסיף מעל' להקשות למה השמיט הרמ"בס דין גוי ועבר הבא על בת ישראל דהולד פנוי לכהונה אשיב ואומר כי אפשר שהו' סובר דהולד כשר לכהונה ולזה אמר כפשוטו באיסורי' ביאה דאלד כשר בסתם וכן דעת הר"ף כאשר הבי' הר"ן מדבריו וכן הביא בשם רש"י ועם כל אלה יש לי ראייה דכשר הולד להליצה מדרבנן וידוע לכהונה ולא חיישי' לרוב הפוסלים אותו לכהונה על דעתו מטעם דלא חלקו בהכשר הולד ממילא דהוא כשר ג' לחליצה וללא חיישי' לכותי' מטעם דלא חלקו בהכשרו ואשר כתב לי מעל' בשם הגאון מדר' בצלאלש כי הסכים שלא לקרותו בשם רב להיותו כיוון לתורה כי נקל בעניי' הבריות כבד כתבתי למעל' כי פמני' כמוך אם בעניי' כם אין כתר זה הולמת כאשר לדעת האמת בעצמו כן הוא אך אם כיוון לומר שהו' כיוון לתורה להסמך פגום כמורו לדעת לא גרע שחוקי מנר וכמה גרים מצאנו בתנאי' ואמוראי' וכן אמרו ז"ל (הוריות פ' א') ת"ח קודם לכ' ג' ע"ה וידעתי שנוכל לומר דגר קטן שגולד דמיועדי' משתוקו וממור ת"ח הוא קוד' לכ' ג' עם הארץ אבל אין קורי' אותו לפ' ת' בשם רבי' אך האמת מציץ מכל צד והנה רבא אכשרי' לרב מרי בר רחל' ומוני' בפורסי' דבבב' (יבנו' דף ק"ט ע"ב) ואף על וזה יש להשיב ודאי מה זה דרכי' כסל' לדבר נגד מלכיס ולא אבו' ובפרט כי נדרש נדרשתי ממכ' ת' לחו' דעת' כאלה ומוענות' דמר דברתי דברי אך חילתה חילתה ל' להרהר אח' המוס' בבית דינכם הצדק וכבר קבלתי זה ימים מגיל' עפה ומועפה מבעל' הדין בעצמו מלאה סיג וחלא' ודסכמתי שלא להשי' לו אחרי' ואי הסכמתם ועדין לא הרציתי הדברים לפני' מעל' א' הגאון מכל הנכתב בעניי' כי הוא יקו בא בימי' ה' יוסף ימים על ימיו ופורק ממנו עול דכתיב' ובבוא כת' מעלת' הראשון הצעתי לפני' שאיל' מעל' והיתה תשובתו אלי' כי אכתוב הנראה לעיני' ואולי' כימי' החג הבע' ל' אשלח לו דברי' מעל' דברי' ודבר מה יראני אורי' למעלתך והם פים מאד והוא יתנם לי פה לדעת' בארבע שקד' וחצי משלנו האחד יעצני' אדוני' אם אקח אות' ואשלח עדיכם ובעד כמה ימכרנו שם אם אשלח שם ג' ועצת מעלת' תנחני' וש' ש' שאידך ונרצע לאהבת מעל' שמואל יוד' בן הגאון כמור' מאיר' יין קצנאלי' כבון יום ב' י"ב ניסן ש' לפ' ק' אם באולי' שנית' ידיני' מעל' לכף זכו' כי הוי נפשי' בכתתי על רגל וטורדו רבו' סבבני' מבי' ומחו' שלו למע' כ:

ע כבד דפסק בתשובת מהרש"ל סימן כ' עד ומההיה דפ' אלמנה כיוונת' :

עא נקטם בתשובת מהרש"ל סי' מ"ט ע"ל כסי' ח' ראובן שהיה חייב לשמעון סך מה ולוי אחי ראובן נשתעבד עמו נגד שמעון בעד החוב דהוא ואחר כלו זמן הפרעון בא שמעון לגבות מעותיו ותריו' והמן בידו ולא נשתעבד

שאלות ותשובות עב ענ

לה

יכול לגבות באותו שטר אלא אם כן כתב לו המלוה קבלתי דהוי שלוחו של מלוה וכמו שפסק הטור סי' ק"ל אם כן שמענו דאין זה השטר שייך לגבי הערב כלל וה' כפאן אין זה השטר שייך ללוי כלל ואם כן אמאי לא נאמר מנו כנגדו הלא יוכל למימר שטרך ביד מאי בעי דהא לית ליה שטר מיניה כלל וכן כתב הטור כהדיא סוף סי' ע"ד ו"ל איש ואשה שלוו מאחד הוא חייב לפרוע החצי מכתובתה שהיא לענין חצי החוב כאלו לותה בפני עצמה ואם הכעל או יתומים פרעו כל החוב חזרין ונפרעין ממנה החצי ואם הכעל קיים והיא טוענת אהיה לקחת כל המעות אלא שאני נכנסתי עמך בשטר אינה נאמנת אלא במנו דפרעתך החצי עכ"ל הרי קמן נרין דידן בעצמו דפסקו בדמקום דאית ליה מנו דפרעתך ויכול למימר אתה לקחת כל המעות אלא שאני נכנסתי עמך בשטר וה' כן במינו זה הדין ויכול למימר אתה לקחת הכל במנו דאי בעי כפר ליה מה שתחת ידו והוא פשוט לדעתו ועוד נראה כאן לזכות בן ראובן נגד לוי מאחר שהוא כתב לראובן שהוא ופרע כל חובותיו שנשתעבר בעודו אם כן צריך לפרוע גם זה החוב דהו"ג"כ מה שנשתעבר בעודו והוא אם ירצה שמענו ויכול לתבע מכל החוב אם כן דור מקרי גם כן ככלל חובותיו ע"כ נמצא כהעתק:

ענ שאלה בני העיר אחת שנשאו ונתנו זה כמה שנים בעיר אחרת כאשר היא שייכת לב"ד שלהם והיא שייכת לפרוורא דידה ולא מיהו בני העיר בהן משום קריא דבי שוחפי ואף כי לפעמים נכרה ידן של הנושאי' והנותנים שלא מיהו בהן אבל כל פעם צווחו בני העיר על הנושאים במקומן בלי רשותן ולית ראשנה בהו ולבסוף נתגלגל הדבר עד שתקפה ידן של בני העיר והבית הנושאים והנותנים לרדן וישבו דיונים על זו ומצאו פשר דבר בין בני העיר ובין הנושאים והנותנים שכל ימן שיהא להם שותפין בעיר הגדולה שנושאים שמה יתנו כך מה לעזר הגם של בני העיר ואז לא יוכלו למחות מלישא וליתן עמדם ועמד כך זמן ארוך ותוך כך נשתרבו מריבה בין בני העיר ובין מקצת הנושאים והנותנים באמרם שפגעו בכבודן וזלזלו ארץ בני העיר ונתקצו כתרנגולים של בית כוקיא ועמדו ראשו טובי העיר ותקנו שלא לית עוד לבני עיר אחרת לישא וליתן בעירם וגורו על בני עירם בנזירת הקהל לבלתי השתתף עוד עם בני העיר אחרת ועל מתרעמי בני עיר אחרת באמרם האיש אחד יחטא ועל כל בני עיר אחרת תקצפו ועוד שאין כח לכל למחות בגו מלעסוק בעירם מאחר שכבר נתפטר הדבר ביניהם ועוד שבגזירותיהם אתם מוקים לרבים מבני עירכם שחפצים בנו מאחר שאנו מוולים סחורותינו גביהו ואף שמקצת בני העיר רוצים להשתתף עמנו ובני העיר אומרים אף אם נתפטר הדבר תחילה יש לנו כח לגזור ולתקן מה שנרצה בפרט על בני עירנו שלא להשתתף עמכם ואף כי הפשרה אינה נצחית רקיש כח לבני העיר לתקן מזה שירצו ואין מוחזק בידם עכ"ל השאלה הראשונה:

עוד שנית נשאל שאלה כי אלו בני העיר רוצים לכוף אלו הנושאי' והנותנים בעירם שיעמדו עמדם לרדן בעירן בעבור קצת תביעת מסים שיש להם עליהם מאחר ששייכים לב"ד שלהם ואב"ד אח' לכולהם ואלו אומרים שאין מדינים להיות נתפסים בעון כל עירם אך רוצים לציית להם בעד חלקם ועוד נוסף שיש להם שטר חירות לפי דבריהם שזה זמן מה עמדו ב' ראשי העיר עם בני עירן בידי לובלין לפני פרנסי המדינה ומצאו כינה שבוני העיר הגדולה לא יהיה להם כח להשתתף על בני העיר הקטנה להומני' לרדן לפנייהם ולא בשום השתררות מבלעדי אם יתרגש ח"ו שום בלבלול כללי לצורך מס או לצורך עלילות שקר ח"ו שיהיו בני ג' המדינות יחד כפי' או על אותן חילוקים יכולין בני העיר הגדולה להומני' בני העיר הקטנה לרדן בעיר הגדולה (וכני העיר הגדולה) משיכים שאלו התביעות הם כללים ועוד נוסף כי אינן מומינ' אותן לרדן לפנייהם רק לפני אב"ד שלהם ומאחר שכלאו הכי נמצאים בעיר' מכת עסקיהן יש להם לעכבן עד שיצא דינם לאורה אלה הדברים הנשאלים:

תשובה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון דבר פשוט שאין כח לטובי העיר לתקן דבר כי אם על פי הדין והמשפט ולא לילך בחוקר עם היחידים ואין לרבים כח לגזור היחיד כמו שכתב מהרי"ק שורש א' על מעשה כזה וכתב הרשב"א בתשובה והביאו בר ששת בתשובה סי' תע"ז ועל קהל א' שרצו לעשות תקנה שופרעו מס מכל נכסי' שיש להם בעיר זו או בעיר אחרת והיו עושין זה כדי לחייב יחיד א' שרד ביניהם והשיב ח"ל מה שאמרת שיש לקהל לעשות דינים ותקנים בדבר זה ג"ל שאין זה אלא גזל ואינן יכולין להתנות על הגזילות וכו' והאריך שם הרב בזה ולכן פשוט הוא שאין כח ביד בני העיר לתקן תקנות רקמה שבידן מכת הדין ולא מזה שתעלה על רוחם והוא לא היה ולא יהיה ולכן נצטרך בו לירד לעומקא דדינא גרסי פ"ק רב"כ (דף ט"ז ע"ג) רשאי בני העיר להסיע על קיצתן וכו' וכתב שם המרדכי בשם תשובת אבי העזרי דיש כח ביד טובי העיר

לתקן מה שירצו דמאח' שהוכירו לתקן בעירן הנראה בעיניהם הפקר ב"ד הפקר ויש כח ביד לענוש על זה אמנם ר"ר ור' ממ"ץ ושאר הגאונים חולקים כמו שכתב שם המרדכי וס"ל דאין כח ביד טובי העיר לתקן דבר שהוא מוקד לאיזה יחיד בלא דעתו והוא דאמרין (פ"ק דב"ב דף ט"ז ע"ג) רשאי להסיע על קצתן היינו אם נעשה מתחילה מדעתו ועבר עליו אבל בלאו הכי לא וכן נראה שם מסקנת המרדכי וכן הוא דעת הרשב"א והרי"ב שכתב דלעיל וכן נראה דעת מהרי"ק שורש א' ו"ל אם כן לפום ריהטא היה נראה דאין כח ביד בני העיר לתקן דבר דאיכא רוחא להאי ופסידא להאי בלא דעת כולם וכל שכן שאין לתקן דבר על בני העיר אחרת שאינן תחת ממשלתם מכל מקום כי דייקנין בהך מילתא נראה דבנדון דידן מצי מעכבי מכתם טעמים הן שיכולים לגזור על בני עירן שלא ישאו ויתנו עמהן על בני עיר אחרת שלא יעסקו אצלן ח"ד דהא מנהג קדם בעיר הגדולה שכל דיניה נעשים ע"י הקהל המבורכים ומתקנין בעירן כל מילי וכל תקנותיהן שמתקנין שגורא בעיניהם שהוא לטובת הקהל תקנתן קיימת אף אם היה בהם פסידא לרבים כ"ש ליחידים אם כן הוי טובי העיר ומבורכיה בענין זה כאלו קבלו עליהם דכל מקום דולכים בזה אחר מנהג בני המדינה אם לא היה מנהג גרוע שאין לילך אחריו כמו שכתב ר"ת פ"ק דב"ב גבי הא דאמרין התם לאתויי אתרא דנהיג ברוצא ודפנא וכו' וכ"ש בענייני הקהל כולן נידונין ע"פ המנהג כמו שכתב מהר"ם שנוהגין להביא עדיה מתוך בני העיר אע"פ שנוגעין בדבר מצד המנהג וכן פסקו האחרונים ו"ל (עיין ב"י נח"מ סי' ו' וסי' ל"ו) לילך בכל ענייני הקהל אחר המנהג וכמו שהאריך בזה בת"ה ריש סי' שט"ב והוא פשוט דהולכין אחר המנהג בזה מאחר שיש להם על מה שיסמכו והם רבוחיני האומרים שיש ביד טובי העיר כח לתקן מזה שירצו וכמו שכתבתי לעיל דכריהם וכן משמע בתשובת מהרי"ק סימן א' בדמקום דנהוג לרדות ולכוף היחידים שכבני עירם הרשות בידם לעשות כמנהגן ועוד ד"ל הא דאין רשות ביד הקהל לעשות תקנה להסיע על קצתן במקום דאיכא רוחא להאי ופסידא להאי נראה דהיינו דקא במקום שעושין תקנה נגד דברי תורה ושלא כדין תורה כדמשמע לשון להסיע על קצתן ר"ל שמיסעין הדין מ"ד כמו שפירש' בנמרא אך אמנם במקום שמתקנין דבר ואינו נגד ד"ת הרשות בידן ותדע דהא בתשובת בר ששת סי' תע"ז פסק דאין כח לתקן דבר נגד היחיד מומחה בדבר אם לא עקביל מדעתו כדעת ר"ת דלעיל וכתב הרשב"א שצ"ט משמע שם דאפילו במקום פסידא הרשות בידן דכתב שם על בני העיר שרצו לתקן שלא יהא רשו' לשום אדם לקרש אשה בלי נאמני הקהילה וכתב דהרשות בידן והשיב שם ח"ל רשות ביד בני העיר לעשות בעיניהם גדרים ותקנות ולקנות העובר עליהם מדין תורה דרסינן בב"ב (דף ט"ז ע"ג) רשאי בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שער הפועלים ולהסיע על קיצתן ולא זו בלבד אמרו אלא בכלל ענין שראו בעיניהם לתקן ולקנות העובר הרשות בידם אלא לרבות נקט הכי דאע"ג דאין דברים כלליים לכל בני המדינה אבל הם כנגד מוכרי פירות לבר או נגד הפועלים לבר ואית' להו פסידא ברבי אף על פי כן הרשות בידן דה"ג עלה בתוספתא רשאי בני העיר לומר כל מי שיראה אצל פלוני יתן כך וכך אצל המלכו' כך וכך וכן כל מי שתראה פרתו של פלוני בין הזרעם יהא נתן כך וכך עכ"ל הרי קמן דפסק דרשות לתקן אע"ג דאיכא פסידא ליחידים בדבר וכן משמע שם באותה התשובה מדברי הרמב"ם ו"א"כ סותרין זו את זו אלא דעל כרחין אנו צריכין למימר דדבר שמתקנין על פי הדרה כמו בענין המדות והשערים ושכר פועלים שמדי' יש לו קצבה וכמו שדרו"ל (ב"ב דף פ"ט ע"ג) שב"ד מצווים להעמיד אנדרטי' על המדות וכו' אלא שהחק לישראל הוא לחקקו בכל עיר ועיר לפי הענין זהו רשות לקהל לתקן כפי חפצן ורצונם אע"ג דאיכא פסידא ליחידים בדבר וכן לעשות דבר שהוא מגדר מילתא בענייני הפקר ממון המקדש שלא ברשות דהתורה נתנה רשות לב"ד להפקיר ממון מכת מגדר מילתא ולא פירשה באיזה ענין והרשות ביד ישראל לתקן הדבר כפי ראות עיניהם ולפי צורך השעה וכמו שאמרנו ב"ד מכין ועונשין וכו' אבל שיתקנו תקנה חדשה שיהא נגד ד"ת כגון ליתן מס מדבר שאין חייבין בו כמו שמוכר בתשובה הג"ל לזה אין כח ביד הקהל לעשותו אם לא מדעת כולם ולכן כתב המרדכי כל החלוקים ההם אפסוקא דרשאין בני העיר להסיע על קיצתן ולא ארינא שב"ד מתני' על המדות וכו' ומעכשיו כנרון דידן שכני העיר הגדולה אומרים לתקן שאין בני עיר אחרת ישאו ויתנו בעירן שלא כדת אע"ג דהוי פסידא למקצת היחידים כדבר הרשות ביד הקהל לתקן להכריח היחידים ולהפסידו כד' להעמיד על החק שחקקו להם הרשות בידן ואם כן נראה דכולן הקהל למחות ולתקן בקהילה שאין להשתתף עוד עם אלו הנושאים והנותנים כההוא דתו' שכתבתי רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה

שאלות ותשובות ענ

בכמו נדון דין שאין האל נזיל רק שמוזיל השער כ"ע מודו ריבולין למי
וכ"ל לאלי שפקדו נגדו שיכולת למחות שלא לקנות מהם מצד קנס
בדך נדון וכמו שנתבאר ואף אם היו רשעין למכור דבר שמוזיל
ללקוחים יראה דוקא באותו דבר שמוזיל להם אבל אין יכולים למכור
שאר חסדו אגב זה והוא פשוט וכתב רבי' ירוחם (קצ"ב ח"א) ומ"מ
פ' רשכנים דדוקא אם הלכותות ישראלים אבל אם הלכות' כותים
יכולין למחות בהן א"כ אף אם לא היו יכולין למחות היינו דוקא למכור
ללקוחים ישראל' ודוקא אותה סתירה עצמה אבל לא סתירה אחרת וכ"ש
שאין למכור לנכרי כלל ולא יכולין למכור דמהשתא יהו בכרנא דמתא
דאין שומעין להם בזה כמו שכתב ב"י (ח"א ס' ק"ב) וכן נראה לדקדק
תשובת הרא"ש שהביא הטור סוף פ' ק"ו רכתב דאינן יכולין למחות
אלא באדם שרד בעד אדעת ואינו שייך במס שלהם אבל דבר פשוט
שאדם יכול לגור בכל מקום שירצה ואין בניהעיר יכולין למחות בו וכדאי
שאם היה בא לגור שמה צריך להיות בכרנא דמתא וא"ה כתב ריבולין
למחות אם בא לסחור שם לולי שבא להשתקע וכן הוא בה"ה אשרי'
פ' לא יחפור בשם רש"י ור"ת דמצי מעבדי וכן כתב א"וואע"ג דהמרדכי
כתב שם דאם רוצה לישא בעול עם הקהל לא מצי מעבדי עליו לא
הינן כל דברי' דני רבותא משום דעת המרדכי וכו' דהמרדכי עליו קאמר
אלא אסרוצה לישא בעול עם הקהל דהיינו כל צרכי הקהל אבל בלאו
הכי לאותה דלא"כ דברי' המרדכי היו מותרין זו את זו והיו כתב לבסוף
דאם כוונתם ליישוב מחמת סכנה אין בני היישוב יכולים לעכב בידן
להרויח כפי מעוט צרכם וכפי מעוט עסקם וישא בעול ואי שייך בכרנא
דמתא אין יכולין למחות בו' הרי רלא התיר שם אלא לכורחים מבח סכנה
ועסקים מעט אבל בלאו הכי לא כדמוכח שמה מדברי' המרדכי ואע"ג
דנשואין בעול עם הקהל וא"כ קשין דברי' זו על זו אלא ע"כ צריכין
למיומר וליישב דודאי אם לא ירצו ליתן רק מעט לפי ערך משאן אז
צריכין להיות מסכנים ועסקים מעט אבל אם ירצו לשאת למכרי בעול
הרשו בידן כן ראיין דברי' המרדכי מוכרחין וכן מוכח בדברי' מהר"א סי'
שנ"ב אבל אלו דנשואים והנחנים אינן חפצים בו להיות כיהעיר כבר
עליהם ויותר יפסידו במס ממה שיריחו שמה ועוד נראה דהמרדכי לא
קאמר אלא מדינא דתלמוד אבל לפי מה דנהיג עכשיו חוקת יישוב
למחות למי שבא לגור בעיר כ"ש שיכולין למכור על ככה שלא ישא
ויתנו בעירין וכ"ש הוא דהרי הרא"ש פ"ט (תשובת הרא"ש וסוכה פס"ו)
ח"ט סוף סימן קכ"ו ראיין יכולין למחות בהן לגור בעירא א"ה פ"ט
בבבקים שאינן דרים שם יכולין למחות בהם כ"ש בבבקים דנהיג בתקור
יישוב למחות לגור שם ריבולין למחות שלא יסחרו בלאו יחרושם
ואע"ג דכתב המרדכי' לא יחפור דאין יכולין לגור על הבא לגור (פ"ט
ח"ט פ"ט דב' צד' וסוכה לגור) הוא תלמודו וא"כ חרם של בני העיר אינן
כלום מ"מ נראה דבאן שחבר הסכים לחרם היישוב ולחוקת שיש להם
בעיר הגדולה אח"כ יכולין בני העיר להתיר ולקשו' ולהס' בחרם הראשון
כל מה שירצו מאחר שכל דברי' בני העיר נדון על פיהם וה"ל באו הסכי'
החכם בפ' סוף דבר לרעת' יכולין למחות בהם מאח' שנתבטל' הפשרה
הראשונה מצד שיכולין למחו' בבני עירן בלתי השתתף עמהם ועל
דבר השאלה השנייה ה"ל כ"כ שההינן עם הקהל אף על גב דתנן
הוקת הבתים (ק"מ ע"ב) בני העיר שנגב להם ס"ת אין דנין בדיני
אותה העיר וכולי מיהו דנין כתב הרא"ש בתשובה (כלל' ס' י"ט)
דבמקום שנהגו לרין ענייני המס בדיני העיר דנין אותה שם כמו שהנהיגו
וכן כרוב דרשב"א בתשובה סי' תר"ף דנהיגין לרין כל צרכי ציבור
בדיני העיר ונהיגין להכשיר פסולי קורבה בברכים אלו וכן כרוב
המרדכי (ב' לא יחפור ופרק חוקת הבתים) בשם מהר"ם עלנין
חוקת יישוב א"כ פנרון דין נמי דנהיג לרין בעיר הגדולה כל מילי
דציבורא דאית לה עם סביבותיה שייכים לב"ד שלהם ה"ה ריבולין
לרין דבר זה בפני' מאח' שתובעים אותן לפני הב"ד שלהם דהמנהג
לרין לפני כל מילי וכן כמו שמוכח משפט חירות שלהם שהביאו לראייה
שלכל מילי שתחייבו בו כנון בלכא ח"ו או דבר כללי ידנו אותן בני
העיר הגדולה א"כ ש"מ מלשון השטר שחם שייכים לבני העיר
הגדולה לרין שמה בדבר כללי אף שנוגעים בו בני העיר הגדולה א"כ
אם נפלה מחלוקת ביניהם שאלו אומרים שהוא דבר כלל ואלו אומרים
שאינו דבר כלל גם כן ידנו לפני אכ"ד שלהם תוך העיר מאחר
שייכים לענין בני העיר לענין המשפט כמו שנתבאר (ואף כי
האכ"ד נוגע בדבר מצד סתותן עם בעיר מאחר שכבר היה הפניה כן
לרין לפני כל ענייני המסים) וא"ל מאחר שכבר כתוב בשטרן שאין
לבני העיר רשות לכונן ולהצומנם לשום דבר לולי דבר כללי א"כ המוצי'
מחבירו עליו הראייה ובני העיר הקטן יכולין למימר שאין זה דבר כללי
ולא ידנו תוך בני העיר (נראה דארכא נאמ"ד בעל השטר על התחתונה
ומאחר שהם שייכים לבני העיר בכל' נשלי' מלכך ברבר שאינו כללי
הם

אצל פלוגי יתכן וכך דוראי מיירי ככה"ג שענין לאיתרו אצל פלוגי מתיק
לבני העיר ולכן הכח בידן לתקן חוקים כאשר יחפצו ודומיא דסיפא כל
מי שיראה פרתו של פלוגי יתכן כפי הורעים יתכן וכך דהא ג"כ מטעם זה
החוקין קנס להעמיד דין תורה שלא יקום אחד לחבירו וזה"ל בראיתו
אצל פלו' שמזיק לבני העיר ולכן הרשות בידן לקצוב קנס כפי רצונן
ולא מקרי זה מטעם על קיצוץ במקום דאיכא רוחא דהאי וכו' ולכן אם
בני העיר מוחין במקצת בני עירן מלהשתתף עמהם מכח שאומרים
שנורמין להם הזקן ברבר זה נראה דיכולין לתקן דבר זה כפי רצונן
לכל ישתתפו עמהם אף דאיתא למקצתן פסידא כהאימו"מ נראה דמכרן
ידין מאחר שכבר עבר עליו דין ופסק כמו שמראי' הנושאי' וחננתי' (א"י)
זולין למחות' וז"ל ה'השדר עשיתו פשר' בין ב' הצדדים עכ"ל הרישנאפשר
דבר בין בני העיר הגדולה לבני העיר הקטנה ונעשית הפשרה ברצון
שניהם ועמר כך הרבה שנים וחוקין הנושאים והנחתים ונתנו זמן רב
הס' שחקקו להם בפשרה הראשונה הרי קיימו וקבלו עליהם בני העיר
הגדולה ושוב אין בידם למחות וכו' ש' שכבר החזיק' הגותני' הנושאים
בדבר זה וחוקתן קיימת כמו שכתב המרדכי' פ"ק חוקת' הביתים לענין
חוקת ישוב ואע"ג דכתב שם בשם מהר"ם דלא מהני חוקא לשבוע מאחר
דגם חבילים היו דרים שם ה"ל דומיא דהא דאמרנן התם' (מ"ה דף
כ"ט ע"ב) אגא בשבוע' דהאי' חיי דיינא' ו'ל' דאני התם דיוכל'
לממיר לא חשתי למחות מהאי' טעמא כמו שפירשו החוספות אבל'
במקום דירענו דנפתש' הדבר והיה יקום כך ג' שנים פשיטא דהוי חוקא
כאלו מכרו להם החוקה ואפילו בלא חוקת ג' שנים הויא חוקה מיד ונקמו
הדברים בכל הפשרה שאין' לאחר קנין כלום וחוקה הוא מאחד מרדכי'
דקצאה (והוי קנין) וכן כתב הרשב"א בהריא בתשובה וזכאב' כב'
ס' ב' בחוקה מהני לגבי פשרה כמו קנין' גם נראה דאין בני העיר יכולין
לומר שיתנוסך יותר ממה שנתנו בראשונה כי מאחר שקצבו להם דבר
קצוב מכל ק' סברו וקבלו עליהו מדי דהוי אבל שכירות דעלמא שאינו
יכו' להוסיף על שכרו תוך הזמן שקצבו והוא פשוט ואינו צריך לראייה
אך אמנם כאלו שפקרו נגד הקהל והתריסו נגדם נראה דיכולין למחות
שלא להשתתף עמהם דלא ידא לא נידיו דהקהל יכולין לנר' לאחר שפקר
נגדו וכדאמרנ' פרק אלו מנחלין (דף י"ז ע"ב) מעודה לעירו מעודה
לעיר אחרת מעודה לעיר אחרת אינו מעודה לעירו מיידישם שמייהו
לכבדם שפקר נגדם ולא משום צורך מצוה דומיא דהא דאמרנן התם
(טז) מעודה לרב מעודה לתלמיד מעודה לעיר מעודה לרב
דאמרנן התם דמדיד שמייהו לכבדו אבל לצורך מצוה מעודה לכל'
העולם וכן משמע בתשובת דהאי' ש' כלל' כ"ח ז"א ש' שבני העיר יכולין
לגדות לכבדו לא ידא דבר זה אלא נידיו מעודה לכל בני העיר דהא
הזכחתי לעיל דיש כח ביד קהל לתקן מילתא שהיא ברבר תורה אף
במקום דאיכא פסידא לאחר מכן ואפילו שלא נידוהו יכולין לתקן שלא
לישא וליתן עמו כמו שכתב המרדכי' פ' המדיר בשם ר"ל לענין כפייית
הגט וכן כתב הראב"ד ברין הגידו' שהמעודה לעיר אחר' אין לודין אבליות
שאין אבליות לחצאין אלא שבני אדם מרחיקים אותו כרי לביישו וכו'
וכ"ש במקום שפירשו הפגרים לאזה דבר מצרים אותו דהרשות בידן
וכן הוא במרדכי' פ' לא יחפור בשם ד"ת דיכולין להחרים שלא לישא
ליתן עמו וזה"ל כבאן' ומעתה נתבאר מדן דין שבי הקהל למחות
מלהשתתף עם אותן שפקרו גדרם דעברי כזה דישא להחרימ' אבל' מי
שלא פקר נגדן אין להם כח לבטל פשרה דהא דאמרנן אלא הוי כקדור
ובבבירתה ודקא למחות שפירשו עמהם אבל לאחרים יכולין למחות
מטעמא ה"ל למחות בשאר עניניו לכא' אם יכולין למחות באותן
דנושאים והנחתים לעסקו בסחורתן בעי' לבר בלא שותפות גרסי' פ' לא
יחפור (דף כ"ז ע"ב) אמר רב הונא בר' דרב יהושע בר מתא אבר
מתא אחריניו מצי מעבב ואישיך בברגא דמתא דלא מצי מעבב עכ"ל
הגמ' ופירש' שטתן מס גלגלתו למשל העיר הואר וכתב ב' משמע
מפירש' שאפי' שילם מס לשד העיר הואר כיון שאינו משלם גלגלתו
למשל העיר הואר מצי מעבב עכ"ל א"כ בגדון דין שבני העיר הקטנה
אין להם שייכות כלל לענין מס העיר שהי' לכל עיר מס בפני עצמה
ומשל בפני עצמה ואפי' המלך אינו שולט עליה רק שהשר שלהם כפוף
לו פשיטא דהא מקרי לא שייכא בברגא דמתא ויכולין למח' כהן מלעסקו
בעירו ואע"פ שה"ר יהוסף הלוי כתב דה"מ (דיכולין למחות) שאינו
מויל ללוקח' אבל אם מויל ללוקח' אינו יכולין למחות בידן להזיק ללוקחין
כמו שכתבו שם הרא"ש וכו' והמרדכי' ושאר פוסקים בשמו מ"מהרי'
המרדכי' כרכ דבריו נראין וכן כתב הרמב"ם דאין דבריו נראין
וכן כת' ג' דראין דבריו נראין (ועיין כל הדיעות אלו ב' בת"מ פ' ק"ה)
אם לא שהמביאי' נותנים כוול גזול שהוא פסידא גזולה ללוקח' ואם
כן אפשר למר דאף הרא"ש (והמרדכי' ס' ק"ה בת"מ) דלא חלקו אדבריו
ד' וחביו דבריו סתמא לא מיירד אלא בברגא שמוזכרין כוול גזול אבל

הקטנה הנזכרת והמקנים אלן כמזכר דפס' דלעיל כו' :

ו'ל הנאון מה שמע'ל יד להכרע בין ראב'ה לר'ת דבמדכ' פ'קרב"ב אם יכולין בני העיר לחקן דבר חדש במלתא דאיכא רוחא להאי ופסידא וכו' לא תצטרך לזה כי בגרונ שלכם אף אפ' יש לאותן מקצת שנשתתפו עם קצת אנשי העיר הקטנה קצת ריוח אינו חסר כלל הא דראב"ה רמב"ם על שרצו לשנות מס על הקרקע מה שלא נהגו כבר שבה נהגו העניים שאין להם קרקע ומפסידים אותן שיש להם קרקע אבל נרון שלכם לגזור ביניהם שלא יתעסקו עם אחרים שאינם מהעיר דואר דבר כללי לתקנה כל בני העיר הלא כמו שעכשו יש למקצתן שותפות עם הנכריים גם בבית האחרים להשתתף וסוף סוף לכל בני העיר יש נזק שאחרים יקפחו במחיה שלהם לכן לכ' ע' ויכולו לגזור כעירים עכ"ל :

ועל דבר הטענה השניה שטענו בני העיר הגדולה שחביעתן הוא דבר כללי ובני הקטנה אומרים שאינו כללי מאחר שיש לבני העיר הקטנה שטר מילוק שאין להשתתף לבני העיר הגדולה עליהם כדבר שאינו כללי א"כ בהכרח צרי' אחד לדון ביניהם אם זה מקרי כללי או לא גם האב"ד שכתב העיר הגדולה בכלל העיר יחשב אם לא שגם בני העיר הקטנה קבלו אותו לאב"ד עליהם עכ"ל ע' כת' אמנם בקצת אח' אחליט להצדיק מעל' שאותן אשר נמצאו בעיר הגדולה דרך עראי ונתעכבו שם לדון עמהם מחייבים לדון שם כמו שאר בני ארס מכח המנהג כאשר נמצא א' בכ"ד כאשר כתב מדד' י"ק שורש י"ד ומקורו הוא מן המרדכי סוף זה בודד אכן אשר כתב מעלתך שטעמו יהיו נתפסים אף אותן אשר לא נמצאו שם ולא נתעכבו לדון שם מכח שהם שותפים איני רואה לזה שום דבר של טעם והתשובה של הרא"ש אינה ענין לזה ומעלתך אנכי ריהטא לא עיין בה גם המרדכי דפסק הגדול בתרא מענין המסים אינו ענין לה כי שם שניהם חייבים וראי המס' ואותו בירושלמי (פ' הנוול כתר) אין אדם נתפס בשביל חבירו וחיי' לשלם כ"א ארגוניו וגלגל' אבל בגרונ זה שאם אחרע מולו של א' מהם שוב דרך עראי לעירך ונתפס שצריך לעמוד שם לדון האמר שגם חבירו יצטרך לדון שם רחוק דבר מאד עכ"ל תשובת החכם הנ"ל :

הראשון שהשי' וחלק בין דבריו ראב"ה ור'ת ונרון דין לא אבין לוכי גם אצל הקרקעות וכל להיות שהענין יתעשר ויהיה להם נזק בתקנה זו כמו שחשש וראה למרח' כבאן שגם אחרים ישתתפו ויהיה להם נזק כי אף הקב"ה אינו דן האדם אלא כאשר הוא שם ואין חכם יראה את הגדול ואין לו לדון אלא לפי הדין והצדק וכאשר בשעת החקנה איכא פסידא למשתתפים עמהם ולא לאחרים נראה דהיינו דברי ראב"ה ור'ת (ומה לי לדקדק בזה מאד) כי יש להשיב על דבריו בזה ג' כצדדים אחרים לא אתקנו כי מצד דין לא חלק עלי' מעל' בזה גם בענין השני אשר הסכים עליו מאחר שבני העיר הקטנה קבלו עליה' האב"ד צריכים לדון לפניו גם השלישי' אם נמצאו בעיר צריכין לדון בעיר אף שאין רשו' להחמ' אין חלוק בניה' ועל כן צריך דבריו כאשר נמצאו אמנם הרבנות עליו לא אחשה' באשר כתב שלפסד ריהטא לא עינתו ולא כת' מהו קשה ואציע הנה תשוב' הרא"ש ודברי המרדכי וממנו נלמוד לדורות ולעשו' כתב הרא"ש בתשובה וז'ל סוף כלל ר' ראובן שאל משמעון מנה שאתה חייב לי על פה השיב שמעון בן הוא אני חייב לך אבל אידע ופרש נכנס לביתו למשכן בשביל מסי הקהל ואני חייב לפרוע בו אני חייב מפורעי המס והקהל חייבים לפרוע לי ממה שמשכן הפרש מביתו ואתה מפורעי המס מן הקהל אני רוצה לנב' קנה שיש לי בירי בשביל אלו' תשובה הדין עם שמעון כיון שהפרש משכן אותו בשביל כל הקהל אם הוא תופס מא' מתקן' יתפוס אורו בחובו כי אינו מחויב לגבות על פי הפנקס מכל אחד ואחד כי שותפין בחובו הן ואחראין זה על זה ושלוש כנפס חפצך אשר בן הר"ר יהואל ז"ל עכ"ל התשובה' וכן הביא הטו' ח"מ סי' קכ"ח הנה נתברר מזה דברינו בפסק הקודם כי מאחר שבני הגדולה יכולי' לכוף לבני העיר הקטנה לדון לפני האב"ד שלהם כשקבלוהו עליהם (כמו שהורה מעל' הרב הג"ל בתשובתו) הנה הם מחייבים ליתן המס אשר ישי' עליהם אב"ד שלהם ומה שחייב ליתן אוי מקצתן הנמצאים נתפסים בשביל קולן וצריכים לשלם כל המס ששייך לכל בני העיר בתשובת הרא"ש הג"ל כי אין בני העיר הגדולה מחייבים לגבות לפי הפנקס א"ל מאד מהן מאחר שכולן אחראין זה בזה ואולי בירוח אחרת כדעת הרב הג"ל והבין דברי הפסק הראשון שכתבתי שא' נתפס על כולן דהיינו לדון בבאן מאד שנמצאו מקצתן כאן ואינם צריכין להומינ' כמבואר בפסק הקור' ולכן כתב שאין ענין תשובת הרא"ש לכאן משמע שכת' אחד כך על דברי המרדכי כי לא דבר רק ממס המחייב אבל לא לענין לדון וכו' הנה אע"פ שלא עלה זה על לבי בפסק הקודם ובחדש שנתבאר שהם מחייבים לשלם בעד חביריהם המס המוטל עליהם ע"פ אב"ד שלהם מ"מ

הם צריכים לראייה שזהו דבר שאינו כללי כי אוקי הדבר על חוקתו שהיו נידונים תחלה קודם השטר הסלוק תוך העיר הגדולה ועוד שבני העיר הגדולה יכולין למיבער דינא לנפשייהו ולהחרימן בעירן באמרום קום לן דזה דבר כללי ולא גריד' מיוחד דעבר דינא לנפשייהו ואם בני העיר הקטנה אומרים שאין זה דבר כללי עליהם להביא הראייה להוציא עצמן מיד בני העיר הגדולה' וכן כתב הרא"ש בחד' בתשובה כלל' סי' ב'ה' ועוד שמ' יכולין לחבוט אותן בכל דבר לפני אב"ד שלהם כי לא כתוב בשטר רק שאין לבני העיר כח להומינ' אבל אב"ד שלהם שקבלו עליה' (כני העיר הקטנה) מראי רשות להומינ' דמי נרש' בני העיר הגדולה' משאר כל אדם שיכולין להומינ' לפני אב"ד שלהם ועוד דהיינו דאין להם רשות להומינ' מ"מ אם מצאין אותן בעירן למה לא יבטלו אותן ליתן שמה דמי נרש' מהא דתתובע צריך ליתן אחר הנחתה מ"מ אם מוצא הגתבע בעירו יכול לכופו ליתן והוא מנהג פשוט בכל מקום וכן כתב מהר"ק שורש י"ד ולכן פשוט מאד שבני העיר הגדולה' מציאו מקצת בני העיר הקטנה בעירן שהצריכוהו לשפוט שמה (לפני) אב"ד שלהם גם הם נתפסים בענין כל העיר ר' שיכולין בני העיר הגדולה' לתבוע ממקצת המובאים שמה בעד כל בני עירן כי הם כשותפי' להדי' כמו שכת' הרא"ש בתשובה כלל' ה' והביא ב"ח מסי' קכ"ח בלא מחלוקת וכן כתב המרדכי פרק הגדול לענין מסיס ולהיות הדבר פשוט בעיני לא אאריך בזה והיה זה שלום על דיני ישראל החפצים לעשות צדקה ומשפט בכל עת' נאם משה איסרלש מקראק' (ועיין לקמן מה שהשיב הגאון מדר' ספ"ר על תשובה זו בסעי' ה' :

ער על

דבר הפשרה הנעשית בין במר יונה ובין היתומים בני אשתו ועכשו חזר כדברו באמרו שהפשרה נעשית בטעות מאחר שראו לו שטר שהיה כתוב בו שנשתעבר נגד היתומים בעד כ' מאות והנה הוא אומר שהשטר מוזיף ולא היה חייב ליתומים רק מאה וא"כ הפשרה נעשית בטעות ואינה כלום לפי דבריו והנה הירח בכאן האלופ' מה' נפתלי' אב"ד של כמר יונה והוא הירח מן עושי פשרה זאת והטעם לו דכריכמו יונה והתנצלותו עד מאד' והנה לנו שכמר יונה הוכיח ג' טענה זו קודם שעשה הפשרה אך לא היה יכול לברר דבריו ועל כן עשה פשרה אך אמנם עכשו אומר כמר יונה שיכול לברר שהשטר מוזיף מכח שנדר ונתקן מלשון הג"ל מאה זהו' שני מאות זהו' והנה אומר שאין ברבריכמו יונה ממש מכמה טעמים' חד' שלא ניכר שום נדר ושטטוש בשטר כאשר ראינו פה השטר ביד האלופ' הג"ל שרצה לעזור בזה לכמר יונה הג"ל והנה הוא בעשריו כאשר שאינו ניכר שום דבר בשטר לגריעותא' ועוד רמאח' דהיה השטר ביד כמר יונה אחר הפשרה כמה ימים מי ידע מי גרדו אף אם היה בין האותיות נדר כאשר הוא דמיון לענין כמר יונה כי האותיות עצמן של שני מאות הם שרירי' וקיימי' כאשר ברבריכמו ואין שום טעם שיהיה נדר (המזיק ניכר כאן) ועוד דקשה לברר דבר זה שהשטר מוזיף אף אם היה שם נדר שנינו בשטר אע"ג דאמרין פרק גט פשוט (דף קע"ז ע"ה) האי שומרא דהוי כתוב כיה תלתא כפרסיא אול' מחק' לגניה דכ' ית ופרעיה ושווייה ופרסיא אתא לקמיה דאבי' א"ל מ' טרוח ליה עלמא להאיה וי' כפתיה ואורי' וכו' נראה דבכאן לא מהני הודאה מאחר דהשטר הוא של יתומים אין זה האפשרות מהימן לומר זייתי מאח' דאין לו ממון היתומי' או שטרותיהן בידו דנאמי' ליה כמנו ועוד דאף אם אנו רואים שום שני בשטר לא מפסל השטר כהכי לא שאנו כופין לבעל השטר' להודות אבל אם אינו מודה השטר כשר וכן כתב שם ג' אמעשה זו דאם לא מודה דכשר ואף על גב דכתב שם ומידי' שלא היה המחנכר דאל"כ כל מה שנוכל לתלות בגרד או מחק' תלינ' ביה הרי במעשה דין ג' אין חגור ניכר ולכן אף אם היה בו שום שנינו לא מפסל ליתומים ועוד דאף אם יברר בעדים שהשטר מוזיף נראה דאין אחר פשרה זו וקבין כלום אע"ג דקבין בטע' חזור שאני הכא דהוי ליתומים הרבה תביעות ושענות על כמר יונה והפשרה נעשה על כל הטענות בחד ומי ימיר דעתו היה שהשטר ב' מאות ושבלתי זה לא עשה הפשרה דהרי טענה זו היתה גלוי' קודם עשי' הפשרה אע"ג דאומר שלא היה ברור לו אומכמו עתה מ"מ דהוי דברים שכלם ואינן דברים מאחר שלא התנה בזה בשעת הפשרה ולא דמי לשאר פשרה בטעות דאיכא אומדן דאדעתא דהכי נתפטר אבל בכאן שהיה להם הרבה ערעורים בחד מי יוכל לעמוד על דעתו שלא נתפטר בלא זה עם היתומים בסך כזה ולכן נראה דמחייב כמר יונה לפרוע ליתומים בלא שום טענה ופקפק ואם לא יעשה כאלה או אבי יתומים יתעלה ויבא על כונם וקבע קובעיהם נפש' גם אנתנו נחליץ חלצינו כגבורים לצאת לקראת מלחמתה של תורה להוציא של היתומי' מכמר יונה הג"ל ומה הערבי אשר תקעו כפס לפרוע והשומע יונע' לו :

עה וואת

אשר הסיג הגאון הוקן מוסר' ספ"ר על התשובה סי' ל' בענין בני הגדולה אשר לא הציב עס בני העיר

שאלות ותשובות עה עו

המי נמי התחיל ברשות דהא היה דעתו לגמור המצוה וליכא למימרי
הואיל ולא גמרה מחייב למפרע דהואיל והתחיל ברשו' דהא לא
יתחייב למפרע דאל"כ אף כשאומר להם אתון עברו פלגא דמצוה מ"ל
כי לא עברו ולא אמר להם יתחייב למפרע וא"כ הדרא קושיא לדוכחו
אלא ע"כ מיירי ברלא ידע לגמור וא"ה פרי' שהתחיל ברשו' מאחר
דאיכא התם מוהלים אחרים כדמשמע שאמר להם אתון עברו פלגא
דמצוה מקרי התחיל ברשות דיוכל לסמוך עצמו אמוהלים אחרים ושדי
להתחיל ולכך פריך אמאי חייב ועוד אני אומר דשרי דהאיה מקרבן תמיר
ומספין של שבת דלא משתמש שום תנא דלא היה מעשהו בשבת כמו
מעשהו בחול וכן לענין פסח אמרינן פרק תמיד נשחט (דף כ"ט ע"ב)
כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת שהיה נשחט ונפשו כמו בחול והיו
הרבה כהנים וישראל' מתעסקין בו ומתחילין שבת אף על פי שהיה אפש'
בכהן אחד ואין לחלק בין מילה לעבודה דהא פריך ר' אליעזר דמילה
(דף קל"ב ע"ב) בעי למלאך דמילה דרודה שבת מעבודה דהאיה
שבת בכו' מצרעת שנתה מפני מילה דהאיה עבוד' שמע מיניה דמילה
חמירא ואף על פי דלא קיים האי קל וחומר התם היינו משום פרכא
אחרתא אבל הא לא פריך דעבודה מותרת בשבת בשנים מה שאין כן
במילה ואף על גב דיש לדחות ולומר דס"ל לבעל ב"דאין אסור אלא
מדרבנן ואם כן לא שייך למפרך ממנו לענין קל וחומר דאורייתא מכל
מקום נראה דאין לחלק בין מילה לעבודה דתרווייהו דוחין שבת
(ואף על גב דיש לחלק בין עבודה למילה דגבי עבודה לא רצו לשנות
הסדר שבתול מה שאין כן גבי מילה דהאיה ר' אליעזר דמילה לא רצו לשנות
לקמן מכל מקום האים' עליו צריך להביא ראיה פרי' לחלק בכך) ועוד
ראיה מענין פיקוח נפש דכתבו הרמב"ם פרק ב' מהלכות שבת והמור
דשבת הוא אצלו כחול גמור ולכן כתב המור (סי' ס"ח) דשבתין
לחולה ולא מאכילין אותו נבילה משום שהוא אצלו כחול גמור לכל
הצורך לו וכן כתב הרא"ש סוף יומא בשם מהר"ם א"ס כן אתרואין דאין
מדקדקי' באיסור פיקוח נפש לעשות האיסור דקל מאשר שהוא כחול
והוא הדין בשבת יכולין לעשות מלאכה אחת כמו בחול ואם כן במילה
נמי דהא ליפנין דפקוח נפש דוחה שבת ממילה כדאמרין פריך ר' אליעזר
דמילה (דף קל"ב ע"ב) ומה מילה שהיא אבר אחר דוחה שבת
כל שכן פיקוח נפש ואם כן במקום דאמר במילה אסור ג"כ בפיקוח נפש
דמדיכא תיתי אם לא ממילה אלא ש"מ דאין לחלק' ועוד ס"ל להביא
ראיה דאין לחלק דאמרין פ' האורין (דף ק"ע ע"ב) דלר' שמעון
מקלקל בחבורה חייב ואמרין התם מ"פ דר' שמעון מדאיצטריך קרא
למשרי מילה דא חובל בעלמא חייב ור' יודא התם מתקן הוא כדכר
אשי דאמר מה לי מתקן מילה מה לי מתקן כלי' והשתא כלי' לדרקק
מנ"ל לר' ש"י מקלקל בחבורה חייב דילמא לעולם פטור דהא דאין
פכרת רב אשי סברא מעולה היא דגבי מילה הוי חיקוק גמריא ומנ"ל
לר' ש"י למירק לענין מקלקל בחבורה אבל אם נאמר דב' מוהלים
מותרים למול אתי שפיר דס"ל לר' דקרא למשרי מוהל ראשון נמי
קאתי דכתיב ימול בשר ערלתו והוא החיתוך ואע"ג דמחל ראשון אינו
אלא מקלקל אם לא פירע ומדאיצטריך לחתור גבי מילה ש"מ דשאר
מקלקלין חייבין ורבי יודא ס"ל דמ"מ צורך חיקוק הוא ואין למדון ממנו
שאר מקלקלין ואין להקשו' לפי זה א"כ לר' ש"י מנ"ל דמותר לעשות
הפריעה בשבת דילמא קרא לא שרי רק החיתוך שהוא מקלקל די"ל
פאחד דס"ל מקלקל בחבורה חייב וא"ה שרי גבי מילה א"כ ה"ה פריעה
דמהשתא אין חילוק בין מקלקל למתקן ועוד דפריעה ג"כ בכלל ימול
בשר ערלתו דאדמל ולא פירע כאלו לא מל ואם כן הכל שרי דחמירא
מירוי יש לדחות דמדרבנן אסור' ואי לא מסתפין אמינא דיותר טוב
לעשות ע"י שני מוהלים כרי שלא יעשה שום אחד מהם מלאכה שלימה
ורוי כשנים שעשאו מלאכה ביחד דפטורים כמו זה עוקר וזה מניח
וכדאיתא במס' שבת בכמה מקומות אלא שבאמת בכל ענין שרי דמותר
עמילה דוחה שבת א"כ הוי אצלו כחול לכל דבריו וכמו שמבואר לענין
פיקוח נפש ויש לדרקק במנחו' ריש פרק' ישמעאל (דף ס"ב ע"ב)
דגרסינן התם לענין עומר ר' ישמעאל אומר בשבת היה בא מנ' סאין
ובחול מחמש' וחכמים אומרי' אחר שבת ואחר חול מנ' סאין ר' חנינא סגן
הכהני' אמר בשבת היה נקצר ביחד ובמנל אחד ובקופ' אחת ובחול בשלש'
וכו' ואמרין בגמרא (דף ס"ד ע"ב) אמר רבה ר' ישמעאל ור' חנינא אמרו
דבר אחד מי לא אמר ר' חנינא התם כיון דאפשר לא טרחין הכא נמי כיון
דאפשר לא טרחין אמאי דלמא ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל הכא לא דליכא
פרסומי מילת' אבל התם דאין פרסומי מילתא כו' שמע' מכאן דריבוי
במלאכה ולרבי שוה לענין חילול השבת ומיכא התם דאין חילוק
בין עבוד' לשאר חילול שבת דגרסינן התם בעי רבא חולה שאמרתי לשתני
גורגור' ויש ב' גורגורות בשתי עוקצין ושלש בעוקצין אחת הוי מנייהו מייתי
שתיים מייתי דחיל' ליה או דילמא ג' מייתי דקא ממעטי' בקצירה פשיטא
דג'

מ"מ אף כי אחז לרפ' הג' הבנתו בדברי לא אוכל להבין דעתו שכתב
שלא עיינתי בדברי הרא"ש אם אינו רק מטעם זה שהרי לבסוף כרחם
על דברי המרדכי שחלק זה רחוק הוא אבל לא מחב כאלה שלא עיינתי
בדברי המרדכי ומאי נריעתא דאשיר' מן המרדכי (ולא מסתבר לומר
משום דהרא"ש איירי אם תפסונו דין מיידי בלא תפס כי אין לחלק
כו' לפי טעם שנתן הרא"ש) ועב' פ' לא אוכל לדעת מנין לו לחלק כאל'
בין דברי מסים לשאר דברים מי דברי הירושל' שהביא אין אדם נתפס על
חבירו וכו' איש שייך לכאן כלל כי החס מדבר בבני אדם שאינם שייכים
במס ביחד ואנן אחראין זה לזה ומ"ה אין' נתפס על חבירו מדברי
הירושלמי שהביא הרא"ש סוף כתובות דומיא דעמר אחד ופרנס אשר
חבירו והניח מעותיו על קרן הצבי וכן נראה מדברי הרמ"ם והמור
(והתם מיירי בארנונו' וגלגלת המונח אקדפת' דאנשי ואין שותפין
ואחראין וכו') אמנם ברבר שבני אדם שותפין ואחראין (במס
כללי המונח על כל בני העיר ביחד) ה' לשנים שלוו שאחראין זה לזה
כדברי תשובת הרא"ש לא ידעתי לחלק בין מס בין דברים אחרים שבכל
מקום שותף נתפס על חבירו וכו' ש' בגדון דירן שצורך מס הוא ואם
הדין נותן שהנמצא כבאן צריך לדין כבאן על חלקו צריך לדין
גם כן כאן בעד חבירו מאחר שהוא שותף שלהם ברבר זו הרי
הוא כמחוייב בכל מידי דהוי אשנים שלוו שיוכל לגבות המל מאיזה
שירצה וכו' א' לעירו דוראיוכל לעכבו משום הכל ה"ה בגדון זה (וכן
מורה המרדכי פרק מי שהיה נשוי ע"ד בני העיר לענין מסים לשאר
שותפים ע"ש וכן כתב מורה"ם בהדיא בתשובה דהא במרדכי פ' הגזל
בתרא דבני העיר יש להם דין שותפין בענין מס שלהם ושאין יכולין
לחלקו כמו שותף אינו חולק בלא רע' חבירו והו' מסא' בדברי
הראשונים) זה הנ"ל שני'

עו על

פה שברקני מב' תור אם מותרים ב' מוהלים למול תינוק
אחר בשבת כגון א' יעשה החיתוך והשני הפריעה הנה
כבאי לביתי נתתי ר"י לחקור בזה ונמצאתי אין לי בספר ביר' יוסף
בטור י"ד סוף סי' רס"ו ובאולי שאין הספר והוא ביד מ' תור אעתיק
לשונו הנה וממנו נבין להורות' כתב שם וז' גרסינן בפרק' אליעזר
דמילה (דף קל"ג ע"ב) שחלקטין את המילה ואם לא חלקט עגש
כרת מני אמר רב כהנא אומן מתקוף להרב פפא לימא להו אנא עברי
פלגא דמצוה אתון עברו פלגא דמצוה ואמסי' רב אשי הכא במאי עסקינן
בגון דאתא בין השמשו' שבת וא"ל לא מספקא ואמר להו מספקא
ועבר ולא אספיק ואשרתבא דחבורה הוא דעבר ועגש כרת ופירש' י'
מהלקטין בציצין המעכבין ונימי' אנא עבר פלגא כלומר הואיל וכשהתחיל
בשבת התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה אמאי חייב נמא להו לכו
אתם וסיימו המלאכה עכ"ל ויש לדרקק מדבריו דנהי דחובא דכרת
ליכא איסורא מיהו איכא הואיל ולא גמר המצו' ולפי זה יש לומר שלא
ימולו ב' מוהלים מילה אחת לכתחילה בשבת כגון שיתנו ביניהם שזה
ימול וזה יפרע אלא המל הוא יפרע עכ"ל ב' והנה אף שמצוה לשמוע
אל הרב אף אם הוא היה מיקל ואני מחמיר כ"ש במקום שהוא מחמיר
ואני מיקל מ"מ לא אמנע לכתוב מה שדעתי נוטה דאדברא משמעתיא
זו יש להוכיח דשרי ובתחילה אפי' מעלינו דקדוקי של הרב מלשון רש"י
שנקט אמאי חייב דר"ל הא איסורא איכא ולי נראה דאין זה דקדוק
דרש"י נקט לישון המימרא שקאמר חייב כרת ולכן נקט
בלשונו לישון אמאי חייב להטעים הקושיא ועוד דאף אם נאמר
דהתם איכא איסורא היינו משום דלא ידע האומן שפסק דאחרי' ילקטו
אחרי' אלא שפסק מלמול ואפשר דגם האחרים לא ילקטו אחרי' ולכן
איכא איסורא הואיל ולא נגמר המצוה וכו' ומה פריך אמאי חייב לימא
לאחרים אתון עברו פלגא דמצוה וכו' ולכן הוצרך רש"י לפרש דהאיה
להתחיל ברשו' אינו חייב אע"פ שלא נגמר המצוה אבל במקום שהאומן
דראשון פוסק כרי שיגמור האחר מותר לכתחילה וכמו שיתבאר לקמן
א"ה והנה אחר שהוסר המונח והוא ב' איכא ראיה משמעתיא זו
להתיר ולא מיבעיא האומן השני דמותר לכתחילה שזה פשוט דהוא
עוקר המוהל דמל ולא פירע כאלו לא מל ואין המצוה נקראת אלא על מי
שגמרה ולכן יוכל לומר להו בשמעתי אתון עברו פלגא
דמצוה ואי אינו עברו איסורא כהא מי יוכל למימר להו אתון
עבריתו איסורא אלא דהא דאיתו פשיטא מותרין לכתחילה
אלא נראה דאף הראשון מותר לכתחילה דאי לא הכי מנא לירי
לאתקפתא זו לחלק בין איסור' לחובא דלמא חייב הואיל ולא גמר
המצוה ואף על פי שפירש' מאחר שהתחיל ברשות אמאי חייב כו'
דילמא מיירי דלא התחיל ברשות וכגון דלא היה יודע לגמור המילה
ואמר לא תספיק ואמר מספקא ועבר ולא אספיק כו' כדמשני אבין
השמשות (ועל כרחק מיירי התם דאינו יודע לגמור המילה דאי יודע לגמ'
אמאי פריך לישא להו אנא עבר פלגא דמצוה אתון עברו פלגא בלאו

שאלות ותשובות עז עז עה

מ

לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העלייה בונה ארבע
הבית ודר בתוכו עד שיתן לו יציאותיו וכו' וכתב המ"מ פ"ד מחל' שכנים
דמחל' מיירי כשאין בעל העלייה רוצה לכוף את בן הבית או שכרו
למדינת הים אבל אם ירצה יוכל לכפותו וכתב שכן דעת הירושלמי
והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א חולק וס' ל' דלא יוכל לכפותו אלא בנדר
וידר בבית עד שיתן לו יציאותיו הרי קמן דיוכל לכפותו שיבנה הבית
ה' בן הב' יוכל לכוף בן העלייה לתקן מה שעליו לתקן אע"ג דהרשב"א
חולק וס' ל' דאין כופין לא שכנים כלל הני רבותא לילך אחרי דברי
הרשב"א כ"ש שדעת בעל הטור כן שכתב מרברי הרמב"ם שהוכיח מהן
המ"מ שדעתו לכוף א"כ גם דעת הטור כן ולכן אין לזו מרבריהם לכוף
בעל העלייה לתקן נגד דאדעת' דהבי קנאו מתחילה וא"ל דא"כ אמאי לא
אשמועינן כן תנא ג' שם שבעל העלייה אין רוצה לתקן בעל הב' בונה
ומשמש בעלייתו עד שיתן לו יציאותיו ונראה דהו"ל כ"ש ותנא רבותא
קמ"ל דמות' לדור בב' אע"פ שנהנה כמה שמוה לו שדר בבית א"ה שרי
ולאפוקי מרברי ר' יהודה דחולק התם ומה"מ אף זה דר בחצר חבירו שלא
מדעתו וצריך להעלו' לו שכר לא בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה
ומק' העלייה וישוב בב' עד שיתן לו יציאותיו עכ"ל ותק' מתיר לישב
בב' אף בלא עליה ולכן לא יכול לאשמועינן איפ' לא אפש' לבנו העלייה
בלא בית ונראה דלא פליגי ר' יהודה ותק' לא ברלא אפשר לכופו ובהני
אנפי דכתב המ"מ אבל לפי דברי הכל מודו דכופין ולכן פשיטא דנכופ'
כאן בעל העלייה לתקן נגד וואס אי אפשר לכופו בונה בעל הבית הג' ודר
בעליה אפי' לדברי ר' יהודה דהרי כאן זה לא נה' זה אינו חסר דהרי
יכול להשתמש בביתו וכו' ש' לדברי הפוסקים דפסקו כ"ק דר' יהודה אך
עדין קצת צ"ע בנדרין דין דמאחר דאפשר דבעל העלייה קנה מראובן
העלייה לא קנא אדעת' דהבי שיתקנו יותר ממה שהיה כראשונה דק"ל
שקנא ונראה לדקדק מזה דכתב ניומקי יוסף סוף פרק ט' יחזור וז'
הלוקח בית ובו פתוח חלון לחצירו של מוכר שיש לו לסתום החלון
משום הויק ראייה דהו' כגיריה דיליה ואע"פ שגנשה החלון ברישור
ואע"ג דק"ל דמוכר בעין יפה מוכר שאני הכא דנוק' לא מוכר ליה אבל
הלוקח כל הני נזקין דמתני' שסמכ' המוכר לביתו אין הלוקח חייב להחרי'
שהוא לא סמכ' ולא נחשב מזיק אבל הלוקח חלון כל שעה מזיק בראייתו
וה"מ כשיש הויק בחלון בשעת המכר אבל אם מכר לו בית שיש בו חלון
על חורבה שלו אע"פ ששעויה לבנות כיון שגנפתה זה החלון ברישור
ולא גנתיב לסלקו מתחילה אף כשיפנה זה את החורבה אין לו לסתמו
כן כתב הר"ר יונה עכ"ל * וכן כתב ב' בשם תשובת הרשב"א (סו'
קכ"ד כת"ס) ור' ירוחם כתב נתיב ל"א ח' דאפילו גבי חלון אמרינן מוכר
בעין יפה מוכר ומהשתא נראה דוואס אם כשקנה שמעון היה הג' שכור
אין צריך לתקנו אע"ג דמזיק לביתו של ראובן המוכר מ"מ לא נרע
מניקין שסמך ומכר דאין הקונה חייב להרחיק דמוכר בעין יפה מוכר
ולא דמי לחלון כלל דהתם כשע' המכר לא היה המקבא אלא כ"כ בשעת
הראיה והלא מכר לו אבל נזקין דהוי בשעת מכירתו כמ' בנדרין דין א'
היה הג' שכור מתחיל' ואח"כ בא הנזק ממילא אין הקונה צריך להרחיק
ניקין דומיא דניקין שסמכ' לכותל כל שכן לדברי ר' ירוחם דס' ל' בחלון
אין צריך להרחיק וכו' ש' בנדרין דין אמנם אם לא היה הג' שכור בשעת
מכירה ונשכר אח"כ נראה דעל בעל העלי' לתקנו דמעת' תקון גגו
עליו ואדעתא דהבי קנאו מידי דהוי אס' רוצה לתקן אח"כ חלונות וואס
אינו ידוע המוציא מחבירו עליו הראייה זה הנראה לי משה איסר"ל ש'
מקראקא:

עז ואשמע אחריקול רעש' בעץ לבנון אשר ירעש' ואמרו על
דברי נואש' כאלו היה בנר אשר אכלו עש' כענין
המעש' אשר נעשה מזמן ארוך ברכ' הפשרה בק' קעלין בין א' נקרא שמן
אשר בר יעקב ובין כמר משה בר מנחם על דבר יתומה שהיתה קרובה
לשניהם לא' בת אחיו ולאחד בת אחותו והיו חלוקים ביניהם בענין גבסי
היתומים עד שגמפלו להם ראשי הקהילה ועשו פשר ביניהם על כ"ל
החלוקים ויבא כתובה שכמר אשר יפרנס היתומה אצלו וכו' וכתבו
לבסוף ואם תמ' היתומה קודם שתנשא לאיש אוי' כמר אשר וכמר משה
הג' ל' חלוקו גבסי עובונה שוה בשוה הן בכסף הן בשו' כסף הן כולו וקיימו
וקבלו עליהם כ' הצדדים כק' ס' וכשאר חוק שטרות כדרך תקון דבמים
שכל אחד מהצדדים הג' מחויב לסלק ולפצות את חבירו בפניו גמיר
ומחלש מכל הערעור והקסט' שיעלו ויבואו על אחד מהם מצד קרוביו
דהיינו כמר אשר מחויב לפצות ולסלק את כמר משה הג' ל' אם ירערו
עליו קרוביו אשר הג' למחמת היתומה הג' ל' ומחמת הפשרה הג' ל' וכמר
משה הג' ל' מחויב לסלק ולפצות את כמר אשר הג' ל' מכל קסט' ורעור'
שיגיעו ויבואו עליו מקרוביו משה הג' ל' מחמת היתומה הג' ל' ומחמת הפשרה
הגעש' ביניהם כג' ל' וכל זה קבלו עליהם הצדדי' הג' ל' כק' ס' ואח"כ לבש
משה הג' ל' רוח אחרת ובקש לפטור את עצמו מן הפשרה והפצויה הג' ל'
ולא

ג' מילתי דער כאן לא קאמר רבי ישמעאל אלא דכי ממעט באכילה
קא ממעט קצירה אבל הכא דכי קא ממעט באכילה קא מפשי קצירה
ודאי שלש מיתותיו והשתא איש לדקדק דרוקא שלש בעוקץ אחת אבל
ג' בכ' עוקצין משמע דאמר הואיל ולא ממעט בקצירה * דאל"כ הוי
ליה לאשמועינן רבותא מפי וז' ב' חתרי גברי במקום דיש לעשות בחד
גברא דהוא דומה לזה כמו שנתבאר וכן משמע דהתם כתו' דכתבו על
הא בעינא הנזכרת וז' ל' לא מצי למפשט מהא דתניא פ' כדביצה (דף
י"ז ע"ב) ממלאת אשה קרירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתוכ'
אחת וכו' דבי"ט דקיל לא חיישינן ולא דמי לשבת דלא ניתן לדחות'
מיהו יש לדחות דהת' לא קאמרי אלא דלא מצי למפשט מהתם אבל
לפי המסקנא אפשר דאף בשבת שרי ודכי מוכח מסו' דברי הת' דכתבו
ז' ל' והא אמרינן גבי נזק' דאשתפוך המימי' לחסם אנב אימיה בעירובין
(דף ס' ע"ב) עד דהא ליכא אלא איסורא דרבנן ובמקום מילה
דהיא נופיה דחי' שכת' לא גזרו עכ"ל והשתא לפי זה מאחר דשרי להרבות
במילה כמלאכה ה"ה ב' חתרי גברי נמי ואע"ג דמפרשי הת' שם בענין
אחר מ"מ לענין דנא משמע דאית' לחו האי תירוצא ואפשר דה"ה לענין
חוליה נמי שרי ג' ג' רעור' כב' עוקצין והא דנקט ג' ב' בחד עוקץ לרבותא דכעיא
קאמר דה"ה דאפי' כבי' ה"ה אסור והא קאמר דקא מפשי קצירה ולכן
אינו מביא שמים היינו דוקא אליבא דר' ישמעאל דחייש לרבי מלאכת
אבל לחכמים בכל ענין שרי ודוק בסוגיא זו והשם יתעלה ברחמי יאיר
עינינו בתורתו * והרבה שנים אחר שכתבתי זה מצאתי בסוף ספ' התרומה
ישן מקלף שהיה כתוב בחדיא בסוף ה' שבת דשרי וחביא ראייה מהא
רא"ר פפא אנא עבר' פלג' דמצוה וכו' ומסדר תמיד כמו שכתבתי:

עז ומה ששאלת על ראובן שמכר עלייה על גבי ביתו לשמעון
ועל עלייה היה גג כדרך הבנינים שכאן ואח"כ ראובן
מכר ביתו ללוי וכו' לוי וכתוב את שמעון שיתקן הגג כי אמר שהגג ה'
נשכר' י' מהלפין הגשמי' על ביתו ושמעון מוען כי אין עליו לתקנו מאח'
שאנו דר עבשיו בעליה ואין הגשמי' מווקף לו וכשיבא לדור בעלייתו
יתקנו נראה דעל שמעון לתקן עלייתו ותקון הגג דהוא בכלל' תיקון
העלייה בדת' ריש פ' הבית והעלייה (דף ק"ו ע"ב) נפתחה העלייה
וכו' ע"ר ל' יוסי אמר התחתון נותן התקרה והעליון המעזיב' ופירש'
דכשוכר ומשכיר קאי משום דכאחין שחלקו אין על התחתון לבנות
התקרה וכן נראה מדברי חזו"פ הרא"ש שם דבריהם וז' ל' פירש' רבשוכ'
ומשכיר מיירי והוא רבי' הבר פירש' בשותפי' משום דמשנה דכיר' ו
ועלייה פשיטא לא מצי מיירי בשותפי' דפשיט' דכשותפין אין בעל הבית
חייב לתקן התקרה לירית בעל העלייה כי מה הוא צריך לה כיון שהגג של
מעלה קיים אדרכת' יותר הוא חפץ בפחיתות' מבתקונה כרי של' ידור
בעל העלי' על גביו אבל גבי בית הבר התחתון צרי' לתקרה של' א'
יתקלל בית הבר שלו ואי בעי לסלקו בעל העלייה את הגג כדי שיצטרך
בעל הב' לתקן את התקרה מחינן בידיה דהגג משועבד לבעל הבית אף
כשיש שם תקרה כי הבר ידוע אם ירדו גשמים על התקרה יעברו לבית
ואדעת' דהבי חלקו מעיקרא שיתקן בעל העלייה את גגו שלא יעקמו
הגשמים לתחתון אבל התחתון אין מחויב כלל לתקן גגו לעליון עכ"ל
דהיינו כהוריא שבעל עלייה מחויב לתקן את גגו שלא יעקמו הגשמים
לתחתון והא דכתב ואי בעי לסלקו בעל העלייה את הגג וכו' לאו דוקא אלא
ה"ה אי ליכא כאן גג מחויב בעל העלייה לבנות דאדעת' דהבי קנה העליון
לתקן הגג דאי לא הכי מנ' ל' לרש' י' לאוקמי מתני' דבי' עלייה בשוכר ומשכ'
לוקמי' בשותפין וכשאין שם גג דאז צרי' התחתון למעזיב' ולכן צריך להעמיד
התקרה אלא ש"מ דבעל העלייה חייב לתקן הגג על כל פנים ולכן אין
התחתון צריך למעזיב' ולכן הוצרך להעמיד בשוכר ומשכיר וכן משמע
כתשוב' בר' ששת סוף ס' תקי' וצריך בעל העלייה לתקן הגג כמנהג
המדינה וא"ל מרברי הרמב"ם ס' פ' מהלכו' שכנים מי שהיתה לו עלייה
למעלה מביתו של חבירו ונפל כותל מכותלי הבית אין בעל העלייה
נותן לו כלום כי יציאותיו וכופה את בעל הב' לבנותו כשהיה אבל אין
בעל הבית כופה לבעל העלייה לבנות כותל עלייה שנפל עכ"ל וכן כתב
הטור ריש ס' ק"ד כ"ה ז' ל' הבית והעלייה שהוא של שנים כל
הקליל שיאדע בכתלים מן התקרה ולמשה חייב בעל הבית לתקנו ואם
אינו רוצה לתקנו בעל העלייה כופה ומן התקרה ולמעלה יתקנו בעל
העליון: אם ירצה עכ"ל משמע דוקא אם ירצה אבל אין כופה
על כר' ל' היינו דוקא הכתלים משום טעמא דכתב המ"מ מרברי הרמב"ם
ז' ל' ולמה יכריחנו והלא הבית שוה יותר כשאין עלייה על גביו עכ"ל
וא"כ דוקא בכתלים שייך האי טעמא דאין מעיל לתחתון אבל בגין הגג
שמועיל לתחתון ולרצילו מזרם וממטר פשיטא דמחויב העליון לתקנו
כדברי הרא"ש ונראה דאם אין בעל העלייה רוצה לבנות יכול לכופו
לכך שיבנה אע"פ שאינו דר עכשיו בעלייה דומיא דהא דאמרין פרק
הבית והעלייה (דף ק"ד ע"ב) בית ועלייה שנפלו אמר בעל העלייה

שאלות ותשובות עה עט

היתומ' על לא דבר ומכת הפשרה הוציאו מידו מה שהוציאו * ונאמר לי איך מה' ר' הושע ומה' מן יודעים מהו שלום על רייני ישראל ושומועה' זהשם יתעלה יצילני משניא' ויראני מתורתו נפלאות :

עט ג

הלום אחרי ראיו פסק הלכה שפסק האב"ד שלנו י"ץ בתשובת שאלה הג"ל ועל זה לדעתנו כלכל דבריו במשפט שבפטר הוא אין בו ממש בטעמים מספיקים ולית דין צריך כשש וזיל קרי בירב הוא מטעם שכת' גם הוא שבדבר שלא בא לידו ולא זכה עדין לא יועיל לו ק"ס ובפטר בלשון ירושה שהוא נגד דת תורתנו הקדושה ועל זה אין צורך בהוספו ראיו' על דבריו ואפי' לאפשי גברא בעלמא לא כעי גב' כל' כרי הוא לילך על משעתו על בוריו ולסמו' על דבריו * אך דבריו מרוב הו' הדבר תמוה בעיני המוני עמינו כמרנלי בפומי דאינשי בכואם לדי פשר מילין אין אומר ואין דבריו נקבל קנין ותו ליכא ואין משימין על לבם באיזה אופן חל ויועיל או לאו דבר זה נחפשו בפשיטות * זאת ועוד סברות דעת הכל כאשר לכל מקיימים ק"ס מה שהוא נעשה בטעות נגמור לא יחל ולא יחלל דבריו ובפטר כשעני הצדדין שותקין זמן מה ואין שום אחד מהן יכול לחזור בע"ד סברת וקבלת והנה אף ע"פ שכל אלו המעיות אין בהן לא שורש ולא ענף ולא מקום למשימין מ"מ לרוב פשיטות בעיני כל באני ע"ד הרשום לדעת ולהוריע ולהודיע ולהוציא מלבם שאינם של צדוקי הלא בעובדא ד"כ (ינא ק"כ ע"פ) הוצרך ג"כ כ"ג למעבד מילתא להוציאו מלבן של צדוקים אע"ג דבעי בטע' גמור בראש בראשון שום ק"ס לא יועיל ולא יחול על דבר שלא בא לידו ולא זכה בה עדין כמבוא' בפסקי האב"ד יצ' אבל לא בדבריו פט' כמו אחיב את עצמו וכה"ג הורעי' ויודעי דת ודין ובפטר דבר שהוא עקירת דת תורתנו ח"ל לא יזכר ולא יפקד ועל טעות הכל פיהם כסברו טעות שאפי' בטע' חל ובפטר כשתיקה זה אינו דהא לענין מחאה מהר"ק ז"ל אשר ממוזו אנו שותקין פסק בפומי מי ששתק ולא מוח' בדבר שאפשר לו לומר שטעה ברין במידי דרגילין בהם למיטעי ביה וכ"ש אם גם החובע טעה בו וא"כ בפשיטות דבגדן דין איכא לממר הכי מרוב הרגילות והתפשט' בהמוני עמינו וברלי' ספיקא שגם הפשרני' עצמם טעו בזה דהא קא מסהיד עליהו דבני מורה הוואלי על זה מאמ' החכם ע"ה מי כחכם יודע פשר דבר * גם לפי הנרא' ז"ל בוראי שתיק' ראובן זמן מה כדי להוצי' משמעו' דברים העלמים ממנו ס"ד דבריו בפומי דבר הפשר הו' הדינו אותה חילוקי נכסי היתומ' לשאינו ראוי לו בטלה ומכוסל לא שריר' ולא קיימא רק מי שמשלח נכסיו קא זכה בהוא שנה הוא ולא אחר וכו' לידעתנו נאמר די ושלום : הנה לא אוכיר שם החכמים המתנגדים וכל אשא את שמות על שפתי כילדעתי המתנגדים להם לא יהיה להם לכבוד ועל' כן אפסיק בדבריהם להשיב להם מה שכתב החכם בראשונה הגם כי תני' בבבא מציע' פ' קמה שאירש מאבא דלא מפקין מנה כרתפים וכו' אני אומר לא זו הדרך ולא זו המקום לבוא על זו מכח טענת תפיסה אלא משום דיכול למכור ולהתנות על זו בדרך שאבאר וזה כי כתב ר' יוחס' בס' מישורים נתיב י' אל תטעה בין מחייב עצמו בחוב למקנה כי המחייב עצמו יוכל לשעבד עצמו אפי' שאינו ברשותו אבל מקנה שמוכר אותו לזה אינו יכול להקנות דבר שאינו ברשותו עכ"ל נכון כתבו התו' בהדיא ריש אע"פ (ד' כ"ד ע"פ) דיכול לשעבד גופו לדבר שלא בא לעולם ולהתחייב עצמו בדבר שאין לו ולכשיהיו לו נכסים חל שעבדו עליהם מעתה ואין זה קנין דברים וכו' וכן כרתב הרא"ש שכן כתבו התוספות פרק מי שמת (ד' ק"ט ע"פ) ולכן ג"כ בגדן דין ודאי יוכל כמר משה לשעבד עצמו לפצור את כמר אשר מכל עירעורים כי אין זה כמוכר דבר שלא בא לעולם רק משעבד עצמו בדבר שלא בא לעולם דמהני כמו שכתבתי וכן כתב מהר"ם בתשובה והיא במדרכי פ"ק דמציעא לענין שמעון שקיבל עליו שבנו ישא בת ראובן כו' והיו פשוט מידו והיו אכל שידוכין דעלמא שב' הצדדים מקבלים עליהם שהוג' ישא את זו דכל אחד מחייב לקיים עליו מה שקיבל ולא היו כוח משום קנין דברים ולא משום מקנה דבר שלא בא לעולם הואיל והשיעבוד חל על גופו והחייב אקרקפתא דגברא מנחה והחלק על זו אינו אלא טועה כמו שכרזב ר' ירוחם הנ"ל והג' דבגדן דין הקנין חל עליהם מטעם אחר וזה דכתוב בהג' מרדכי דב"ב (פרק ג') דכתב תשובה לר' משולם בר קלונמוס על ג' אחים שהתנו יחד פקנין על נכסי אחות' שנתן לה בעלה שכל מי שמקבל מתנ' מאחותם שיחלוקו בשוה שלשתם ולימים נתנה מתנה לראשון והשיב אע"פ שאין אים מקנה דבר שלא בא לעולם בהדיא הנאה דמכבי אהרדי גמרי ומקני להרדי וכו' והאריך שם בראיות לבאר דיוכל אדם להקנות ככה"ג אף בדבר שאינו מועיל קנין אם כן בגדן דין שעשו פשרה בין הצדדים הג"ל ושני הצדדים הקנין זה לזה בפשרותיהם ודאי גמרי ומקני אהרדי אף בדבר שאינו מועיל קנין וכמו שכתבו התוספות והמדרכי פרקיה בורר

הלא ידענו אז מה היה לו וכא הנה ק"ק קראקא כמר אשר או שלוחו לפני ב' או ג' שנים והראה לנו השמר פשר הנעשה ביניה' ובקש ממנו בכאן שנחזיק ידיו ולכתוב לדיני מדינת פיהם שיכופו את כמר משה שיקיים ארז אשר נדר ואשר קיבל עליו וכן עשינו אז כאשר ראינו צרת אחינו בני פיהם שהיו עומדים כל יום ויום לברות על נפשם בענין הגירוש אשר היה אז לחוש ח' ולכן היה נראה לנו אז לעשו' הטוב והישר עם כמר אשר הג"ל וכתבנו אז ל' דיני מדינות פיהם שיחזיקו ידיו לכופ' לכמר משה הג"ל שיקיים ק"ס שלו ויפצה כמר אשר כאש' קיבל עליו לפני ראשי הקהיל' שלו גם לפני האוף מהר"ר יעקב מקרומ' נז' קיבל עליו פשר' הג"ל בענין חילוק נכסי היתומא אם תפטר ודנה כמר משה הלך בדרך אחרת ותלה את עצמו באחרים שאין צריך לקבל הפשרה כי אמר שאין כת בפשרני' לבטל ירוש' דאוריית' מן הראוי לירש ולהוריש לאחר והביא פסקים ממקצת חכמי' על דב' זה שהדין עמו מאחד שאין אדם יוכל למכור ירושתו כמו שאעתיק לשון החכמים לקמן וכו' ורצה לפטור עצמו מן הדין וסוף נתגלגל הדבר וכא לפני דיני ק"ק פראג כל אחד מן הצדדים הביא שטרו בינו כמר אשר הביא כתב שלנו שכתבנו שכמר משה מחייב לקיים הפשרה וכמר משה הביא פסק מהחכמים אחרים שפטור מן הפשרה מטעם הג"ל והיה תמוה בעיני דיני ק"ק פראג שדבריו היו סותרים זו את זו בדבר משכל ראשון וע"י זו כואב' השטרות לדי דבריו הראשונים עם מה שכתבו אחרים ואמ' שהדבר היה נשכח ממני עד שראיתי חתימתי וקמתי מרער ואמרתי אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מרוע כתבתי כן בראשונה ואף כי דיני ק"ק פראג כבר פשרו הדברים בין הצדדים מ"מ תורה היא וללמוד הוא צריך גם יאמרו עלינו שיצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידינו ושידי המתנגדי' רמה לכן עתה באתי להשיב על הדברים הראשונים שכתבנו ונא לא נכתבו ראוי' להם לכתוב ולא לא ראיתי לא האמנתי ששום אדם יפקדן בזה ואעתיק לך הנה דברי החכמים שכתבנו לבטל הפש' וטעמם ואח' כנכתב עמם בהלכה * וז"ל השאלה והתשובה : נשאלתי ראובן ושמעון בדרו לחם ב' פשרנים וקבלו עליהם בק"ס לקיים כל דבר שיפשו ביניהם אודות החלוקה שביניהם עכור יתומה אחת שהי' קרוב לראובן מצד אביה שהוא אחי אביה ז"ל וקרובה לשמעון מצד אמה שהוא אחי אמה ז"ל וכן פשרו ביניה' איזה חלוקים והעלו הדברים על ספר ולבסוף כתבו ואם תמו' היתומה קורם שתנשא לאיש אוי ראובן ושמעון הג"ל יחלוקו נכסי שוה עובד' שוה כשוה הן כסף הן שוה כסף מלבד הקרקעות ולראובן הג"ל יש לו עוד אח ובני אח הראויים לירש עמו והנה היתומה הלכה לעולמה בעוד היא פניהו וכן כאין היורשין וגם ראובן בעצמו ורצין לבטל הפשרה ולהוציא משמעון מה שבידו באמרם שלא היה כת ביד הפשרנים לבטל הירושה דאוריית' מן הראוי לירש ולהוריש לאחר ושמעון השיב לראובן הנה הפשרנים הטילו עליך לסלק ולפצות מעלי על הוצאתך כל חלק על הפשרה הג"ל לבטל אותה בפטר הקרובים מצד אביה עכ"ל השאלה :

תשובה

הגם כי תניא בפר' קמא דמציע' (ד' ט"ז ע"פ) מה שאירש מאבא מכור לך דלא מפקין מיניה ברתפס ליה כמו שהעלות המפרשי' מהא דאמר רב נחמן ומדינא דאי שימט ואכיל לא מפקין מיניה ונדרן דין ברתפס ליה שמעון הנה מ"מ נלע"ד דהפשרנים לא עשו כלום ואין כח בידם להתנות על מה שכת' בתורה ולא עדיפי הפשרנים מיתומה בעצמה שאלו כתבה היתומה לשמעון שירש נכסה הן כולה הן מקצתה לא עשתה כלום אם לא שכתבה לו לשון מתנה בין בתחילה בין באמצע בין בסוף בראיתא כפ' יש נחלין (ד' ק"ל ע"פ) בפלוגתא דרבמיס ור' יוחנן כן ברקא דכולהו מודו דאין לשון ירושה מועיל אלא לראוי לירש וכן אם ראובן בעצמו אמר לשמעון מה שאירש מיתומה תירש עמי החציון וקיבל עליו בק"ס כדאילא זכה כל' כלשון ירוש' ועיין במדרכי בתשוב' מהר"ם בתחילת פ' מי שמת ולשון יחלוקי הכתוב בפשרה נלע"ד שהו' ג' כלשון ירושה כמו האחי' שחלקו אי אחרים שבאו לחלוק שפירשו האחים שבאו לירש או שירשו ובפטר בגדן דין שכתבו וז"ל ח' (אוב דאס' יתוס סרה נת בועו ז"ל אב גיב דאס' הן מיר אוו גימאכט דו דאס' חלק בית של יתוסס ה' לואל ראובן יכסן פין יתוסס ה' לוכו') עד אוכ' דאס' איכר זולן ויא גליך מיט אכרד עיילן דאס' ה' דאס' ה' לוכו') האקמן שכוונתן לירשה כמו שחלק ראובן והוא משו' ירוש' ה"ה חלק שמעון וק"ל ומאחר שהפשרנים לא עשו כלום ודברים בטלים הן מעיקרא בלתי שו' חלוק א"כ מה שביד שמעון בתורת פיקדון הוא אצלו ולא זכה בה מעולם ויוציא בריעם ואף ראובן יכול לגבות ממנו את חלקו והפשרנים שבקשו להעביר נחלה אין רוח חכמי' נוחה מהם ואינם בכלל בני אדם החשובים כמו שכתוב בסור ח"מ סי' רפ' ב' אם לא שכוונתם היתה לשם שמים להשעו' את שמעון בלשון ירושה הג"ל כדי להביאו לירי פשרה תתנ' שהיה לי ע"פ שבכת ובאלמות ביקש שמעון להחזיק כל נכסי

לכטל הפשרה מכת זו הטענה ומדראש דבריו אינו כלום גם סוף דבריו בטלים כמה שכתב מאחר שהפשרה כטילה וכו' כי אני אומר הפשרה קיימת ונתקיים אם כבר משה רוצה להיות יהודי ולעמדה ברבורו שקבל עליו בק"ס ובתוקף שטרות גם מה שכתב שהפשרנים שרצו לכטל ירושה ראוייתה אין רוח חכמים נוחה הימנה כו' אם לא שכוונתם לש"ש להטעות אשר וכו' אני רואה זה ההכם רודף אחר הדינים להטעות על לא עול בכפיהם וכו' אין רוח חכמים נוחה במי שגורם שורש יפשר עם אחרים או מחל לגמרי על ירושתו ובאמת שזה ההכם אין רוח נוחה בו כמה שנתחלף לו בין יורש למוריש כי אמרו פ"ש נוחלין (דק קל"ג ע"ג) הנותן נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשויו אל"א אין רוח חכמים נוחה הימנו וכן אמרין התם דאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננה לא תהוי בעבורי אחסנת' כו' הרי כל זה במוריש אמרו שאסור להעביר נחלה אבל יורש עצמו שרוצה למחול על ירושתו שלא יתא כזה רוח חכמים נוחה הימנו כזה לא שמענו והנה מצינו ליעקב אבינו שפתה לעשו שימחול לו חלק ירושתו וחלילה לנו לומר שאין רוח חכמים נוחה הימנו ויש לנו אב וזן לחוס על כבודו ולומה יפה שתקת זה המדמה כחכם מדיבורו והנה מאחר שנתחלקו מעלינו דברי ההכם הראשון כ"ש שנתכסלו האחרונים שיצאו בעקבותיו ובתורישא נופא גריר ואין צורך להשיב על דבריהם כי לא רבררו על צד גמרא רק בסברות כרסיות וכדרך הדורשנים המוכיחים את העם ויורש כחם ומי יתן כל עם ה' כמותם החרש יורישון ויהיה להם לחכמה וכו' שלום על רייני ישראל העשירים צדקה ומשפט לכל עמיהם גאם משה איסרלש מקראקא:

עט על דבר המדאת האוהות בשבת נראה לי דרשי על ידי נתי אף על דגריסין פרק מי שהשיך (דק קכ"ה ע"ג) אין ממרים את העגלים אבל מלעיטין ומדלקטין לתרגולים וכו' ומפרש בגמרא איזה המראה ואיזה הלעטה אמר רב יהודה המראה למקום שאינה יכולה לחזור הלעטה למקום שיכולה לחזור רב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאינה יכולה לחזור והמראה בכלי והלעטה ביד ואמרין התם תניא כוותיה דרב יהודה כו' וכן רי"ף ה"א ש"ל לא הביאור דברי רב יהודה ואם כן שמע מינה דאם מכנים המאכל למקום שאינה יכולה לחזור מקרי המראה דאסירא ופירש רש"י התם דמה דרשי בתרגולים שרי בעגלים אלא דגבי עגלים מקרי הלעטה וגבי תרגולים מקרי הלוקט ואין להקשות על פירוש רש"י אמאי קתני אין ממרים העגלים ולא קתני גבי תרגולים רש"י למפר דכונניהם לא היו רגילים להמרות העופות ולכן דבר בהמה והוא הדין תרגולים ומכל מקום שמע מינה דאם מכנים המאכל כ"כ לתוך רגונה שאינה יכולה לחזור מקרי המראה ואסור (וכן כתב הרמב"ם סוף פרק כ"א דהלכות שבת מכל מקום נראה דרשי ע"י כותידיא דאמרין (שנת דק קכ"ו ע"ב) בסו' אותה שמעתה' לוי אשבת לגבל רבי נשיא וקאגבל לתורא בטש ביה אתא אבוה אשכח' א' ל' הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רב ירמיה בר אבא גובלין ולא מוסיפין ודלא לקיש בלישניה מלקטין ליה וכו' ופירש"י דלא לקיש בלישניה עגל קטן שאינו למוד לאכול ונראה דזה דקאמר ודלא לקיש בלישניה מלקטין ליה דר"ל אף הלקטה דבעגל אחד אסורה דהיינו שאני יכולה לחזור דאי לאו הכי אפי' לקיש בלישניה גמי שרי הלעטה במתני' דהיינו שיכול לחזור דאין לומר דמתני' מיירי נמי דוקא בעגלים דלא לקיש בלישניה דהא דומיא דסיפא קתני דקתני נותנים מים לפני אווים ותרגולים ויוני דהרסיאור ועוד דקתני בגמרא מהלקטין לתרגולים ואין צריך לומר שמלקטין ואין מלקטין ליוני שובך ויוני עלייה ומפרש בגמרא אליבא דרב יהודה דהלכתא כוותיה מהלקטין דספיליה בידים מלקטין דרשי ליה קמיה ויוני עלייה למשדי קמיהו נמי לא משום דאין מונותן עליו אבל אווים ותרגולים מונותן עליו ואם כן מיירי בריבולים לאכול דומיא דיוני שובך ויוני עלייה דיכולין לאכול ומשום הכי אין נותנין לפנייהם מונותן דיכולין לפרנס עצמן ואם כן ש"מ דיכולין לאכול נמי שרי הלקטה בעופות וה"ה הלעטה בעגלים ואם כן אמאי נקט דלא לקיש בלישניה אלא ש"מ דבלא לקיש בלישניה שרי אפי' המראה שאסורה במקום אחר והיינו שמכניסו למקום שאינה יכול לאכול ואע"ג דנקט מלקטין ולא נקט מהלקטין לאו דוקא קאמר דהא יכלו כרחק צריך ליתן לו המאכל לתוך פיו ראה לא רגיל לאכול ואם כן אמאי נקט מלקטין דפ' דרשיה קמיה כמו שמפורש לעיל וה"ל למקט מהלקטין ובספר הר"ף כרוב מהלקטין ואם כן קשה דהא הלעטה שהיא דומיא דהלקטה בכל עגלים שריא אלא ש"מ דלא דוקא קאמר מלקטין אלא ר' ל' המאכלין אוהו כאיזה דרך שאפשר ואם אוכל דרך שמכניסו לתו' פיו עושה ואם אינו אוכל בדרך מאכלו בדרך המראה כן נ"ל על פיסתיה הגמרא ואם כן כנרון דין שאמורות הנשים שהאוזות שורגילו בכר בהמראה אינן אוכלות בדרך אחר ואם נחנו אוכל

(דק כ"ה ע"ב) דמטעם זה גובים הקנסות שבשדוכין אע"ג דהוי כמו אסמכתא כו' ועוד מטעם אחר חייב לקיים מה שקבל עליו דהא כל שטר דבעשה נתקן חכמים דכתוב בו שמקבל עליו בק"ס וכתבוע' דאורייתא וכל שכתב בשטר כך הוי כאלו קיבל עליו שבוע' בפ' כמו שכתב מורה"ם בהג"ה מיימוניסוף ספר קנין ומאחר שקיבל עליו בשבועה צריך לקיים שבועתו כמו שכתב המרדכי פ' שור שנגח לענין אסמכתא וה"ל דבר שלא בא לעולם וכן כתב ר"י בר ששת סי' של"ה וכתב שם דאפילו למ"ד בשבועה אין אסמכתא קניא מ"מ צריך לקיים שבועתו ומ"מ אסמת אין בנו חייב לקיים כו' הרי קמן מכת ג' טעמים הנ"ל שבכר משה מחוייב לקיים שעבודו לפצות כמר אשר ולא אאריך בזה מאחר שגם הבעל הריב הוזה מטעם תפיסה שזכר כבר אשר בזה אך אמנם בא במחלוקת להמציא חרופה לכמר משה מצד שכתב בשטר לשון יחלוקו וכת' שדעתו הוא לשון ירושה ועל זה נבנה בנינו והנה הך הכפתור וירעוהו הסופים כי לפי דעתו בנה בנינו על יסוד רעוע אשר רוח חכמים יעקרוהו מעיקרא וזה כי מה שהביא ראיה מלשון האחים שחלקו או האחים שבאים לחלוק שפי' האחים שבאים לירש כו' אתמאם אס חכם בישראל כזה וירב בלשון חלוקה הנאמר שם הוא פי' הבאים לירש כי אינו אלא דרך שותפים שבאים לחלוק וירושתם כבר נסתלקה ממותר אביהם ולשון יחלוקו נאמר בכל דבר שחלק בין איש לרעהו ריש ב"מ שנים אחים כמליר וכו' יחלוקו ופ"ק דסוכה (דק"ה ע"ג) בירח שאין בו ר' על ד' אין האחים והשותפים חולקים בוכל ריני חלוקה המוכרים כב"ב לענין שותפות חצר וכתובים כולן אינן לשון ירושה ועוד אני אומר כי ניים ושכיב אמר להא מילתא דהא גרסין בהדיא פרק המוכר את הבית (דק ס"ג ע"ב) פשיטא אמר יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני כו' ש"מ שלשון יחלוק הוא לשון מתנה דאי תוילשון ירושה לא היה נטיל כלום כראיתא משנה שלימה פ"ש נוחלין (דק ק"ב) וכמו שכתב החכם בעצמו וכן כתב הרא"ש בתשובה בהדיא בתשובתו כלל פ"ג דיחלוקו הוא לשון מתנה וכמו שכתב ג"כ בשמו השור ה"ה סימן רפ"א והנה נראה בהדיא דנסתלק מבאן לשון ירושה והוא לשון מתנה והיא קיימת ומה שכתב בפרט כנרון דין כו' עד הא קמן שכוונתם לירושה כמו שחלק ראובן הוא משום ירושה וה"ה חלק שמעון וכו' גם זה הכלל דהא אין איפכא תנן פרק יש נוחלין (דק קכ"ו ע"ג) האומר משום ירושה לא אמר ולא כלום כתב בין בתחילה ובין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימים ובגמרא אמרין (פרק י"ד דק"ק ט"ז ע"ב) היכרמי מתנה בתחילה היכי דמי באמצע ה"ד בסוף כי אתא רב דמי אמר רבי יוחנן תנתן שורה פלוני לפלוני וירשה זו היא מתנה בתחילה וכו' ומסקינן התם דאפילו בב' בני אדם שכתב לאחד מתנה ולשני לשון ירושה קני שניהם ש"מ שלשון מתנה מהני ללשון ירושה והח' זה הפך הקערה שלשון ירושה יעשה דלשון מתנה לא יועיל ואין לחלק ולומר דדוקא בלשון שהוא דאין לשון מתנה אוליין בתרייה אבל בלשון שיש בו לספק קצת אוליין בתר לשון ירושה דזה אינו דהא כבר ביררתי לעיל דלשון יחלוקו אין בו ספק כלל דהוא לשון מתנה ועוד דאף אם הוא לשון מסופק קצת לא גרע ממה שכת' הרא"ש בתשוב' (סוף כלל פ"ד) על זה דהובא ה"ה סימן רפ"א שאלה ראובן היה מצודה ואמר אם אפשר אני קורם לאשת עשיתי אותה יורשת נמור' בכל נכסי והנתי יורשי אחי חמשה זהו וכו' תשובה מר שנתן לאשתו בלשון ירושה אינו כלום אמנם רואה אני לקיים צוואה זו מתוך תיבה אחרת שכתוב בה ותחזיק בנכסי בכל מה שיש לי כו' שהוא לשון מתנה והרי לשון מתנה לבסוף וכו' הרידאנו למדין מתיבה אחת להפך לשון ירושה הכתוב בפירוש ללשון מתנה כ"ש שלא נהפך לשון המפורש בהדיא שהוא לשון מתנה מכת שכתוב בתחילה לשון ירושה ועוד נוכל ללמד מתשובה זו דאע"ג דכתוב באותו שטר ירושת הבנים שהוא לשון ירושה ממש מ"מ דרשינן שאר הלשונות לטובת המקבל מתנה שחרי כתב באותו צוואה והנתי יורשי אחי חמשה זהובים וכו' וזהו לשון ירושה מוכתב אחרי א"ה אצל האשה הוא לשון מתנה הוא הדין כנרון דין ועוד ראיה מהא דכתבתי לעיל ואמר פלוני יחלוק בנכסי דוודאי בחלק הנשאר ירשו בניו א"ה אמרין דחלק הוא לשון מתנה אצל האחר ועוד ראיה דאין לחלק בחלוקים אלו מסוגיא דפרק יש נוחלין (דק קכ"ט ע"ב) דאמרין התם כי אתא רב דמי אמר ר' יוחנן ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושני שדה' שדה אחת ושני בני אדם לא וכו' עד כי אתא רבין אמר ר' יוחנן תנתן שדה פלוני לפלוני וירש פלוני שדה פלוני רבי יוחנן אמר קנה וכו' עד אלא דרבי יוחנן אדר' יוחנן קשיא אמרתי נתנו אליבא דרבי יוחנן ואי איכא לפלוני ברכי ה"ל לשני הכי הא כב' בני אדם לא מהני היינו כשאח' הוא דאי לירש דאין לשון ירושה דדוקא אלא ש"מ דאין לחלק ברכי סוף דבר אינו רואה שום יסוד לבנינו של ההכם הנ"ל כמה שטען

שאלות ותשובות עט פ

לפניהם אינן אכילות רק בהמראה כמה שלמדו כבר נראה דשרי הומא רעגל ולא לקיט בלישניה. אמנם לפי זה צריך דקדק אסאי לא חילק בסור אורח חיים סי' שכ"ד ולא הרמב"ם סי' כ"א ה' שבת בין לקיט בלישניה לא לקיט בלישניה דכתב סתמא אין סמרים העגלים אבל מלשינון ולפי מה שכתבתי היה לו לחלק ואפי' אם נחמיר לאסור על ידי ישראל ע"י כותי מיהא שרי משום צער כ"ה הלא גרע מחליבת הכהמות בשבת ע"י כותי שהתירו הפוסקים מכת צער כ"ה אף על גב דהתם רואי אסור דאורייתא כל שכן בענין המראה שאין בה שום מלאכה רק עובדא דתול אמנם נראה דאין להמרות בשבת דקפצם אחר על ידי בותי דבנותא דתולא מננה צער של העבון ובהכי סגי:

שאלה

שוחטים שקבלו מראובן מעורת בעיסק' וז"ל שטר השתתפות אנתוה"מ המשותף מודים ומעידים לכל רואי ח"מ איד שקבלנו מידו של ראובן שמה ממות וזוכים מוצגים על חלק ד' של פונדק מעיד פלוגי ומעיד פלוגי שיש בשכר בידו בין לריוח בין להפסד ח"ו רק שהותנה שאם אנו רוצים יכולין לסלקו כריוח בעשרים וחמשה וזוכים מכל מאה וגריה מחייבין להשיב לו סך הנ"ל בסוף בלות השנה דהיינו יריד גרמניין שכ"ג כולו עד עור קבלנו עלינו. שיקח בן החכרותה שלט כל שבוע וזוכי פולגיש על הפיוור ובסוף השנה כשנכ"ל להשבון יכל לנו מן הרייוח אחר הסך כולו ואם לא נחלק עמו הרייוח אלא שנחלק את ראובן בעשרים וחמשה מכל מאה כולו עד נמצא שהסך ככללו הוא אלף וזוכים עוד הוספנו לו בעד חודש העבור שוב של מרטינא במלאכה שהיא ראוייה וטובה לו כל וכל זמן שהשטר ביד ראובן או באי כחו או דאיד בעל השטר ע"ל העליונה גם יהא נאמן בדבר הקל על הדאק כולו. שעברנו לו כק"ס כולו. עד אפי' כיטול כיטו בעיקר החוב וכל זאת קבלנו עלינו על הקרן הן על הרייוח גם קבלנו עלינו על אמונת יהודיתנו באמונת שמים לקיים כל דברי אמת הלא אפי' מגלימא דעל כתפיו מיומא דנן ולעלם כולו. עד ואם יבא ח"ו לנו איה הויקן איה פגיעה לא יזיק ראובן הנ"ל בשום דבר כי עלינו מוטל להשתדל הסך מעות הנ"ל בין קרן בין ריוח כנ"ל לידו בלי חזק ופגיעה או ליד הכא מכחו כל זאת קבלנו עלינו כולו. והנה ג' משותפי שקבלו עליהם עסק זה ביחד ותוך זמן כבש כרכים של מלכות אחרת אחת הערים שבתוכן הפונדקא' הנ"ל ונשבעה שם אחד מן השותפין עם ממון רב שקבל משכר הפונדק שם גם דהא בירו ממון רב מלבד זה ונאמר השותף עם כל אשר בידו לא ידענו מה היה לו ועכשיו נפלה מחלוקת בין שני השותפים הנשארים ובין ראובן שאמרים שגם ראובן הפסיד אשר לו בחלקו שהיה לו על הפונדק ובאמתה השאלה הזאת לפני דעותנו בו דעתנו ולכן אקומה נא ואראה בי דין עם ראובן לפי הג' למתיר ותלת טעמי:

הנה נראה מלשון שטר זה כי הויה הלוואה גמורה ולא לקחו השותפין הכרירה באופן הג' לרק להנצל מאסור ריבית כמו שמוכיח מתוכו למדקדק בו ולכן אם היינו באים לחון הרבנים על פי אופדתו וידים המוכחות פשוטא שהיו חייבין לשלם לראובן מעותיו דוראי לא היה ברעתן מעולם ליתן לו חלק בפונדק רק שכתובין כרי להנצל מאסור ריבית ומיר נתרצו בהלוואה לכן כפזו בסוף השטר שהם ככללו הוא אלף וזוכים עוד הוספנו לו בעד חודש העבור שוב כולו עד ואם יבא ח"ו שום חזק כנ"ל זה מוכח שמיר נתרצו בהלוואה מיום כתיבת השטר ולכן הם חייבים בכל האונסין אפי' דשתחילת הקבלה היה בו תנאי שהיו יכולין ליתן לו חלק בפונדקו וצאו מדי אסור ריבית מידו הויה אחשובת ר"י מאורליינש שהביאו הגהות מרדכי דאיהו נשך ח"ו"ל טופס שטר זה העתקתי מכתבת יד ר"י מאורליינש והתיר ללוות בריב' ע"י שטר זה ח"ו"ל הגניחה חסד מורה שאני חייב לפלוגיכו והגני מחייב לפירוע לו לזמן ט"ו ימים להזמנתי וכל זמן שאעבכם ולא אפרעם לו עלי לחתלו כל שבוע ושבעו שאעבכם כך וכך פשיט' כולו הריקמן דאע"ג דמתחילת ההלוואה היתה כוונתן ללות בריבית מ"מ שרי מאחר שכתחילת ההלוואה היה תנאי ברבר וד"ה בנרן דין שאע"ג שנתרצו בשעת כתיבת השטר לחיות הלוואה כדמשמע מלשון השטר אפילו הכי לא מקרי ריבית כהראי גונא מאחר שבשעת קבלת המעות לא היה בו ריבית ואף על גב דמלשון השטר גם כן מוכח דהתנאי היה עדין תלוי ועומד עד שעת הלוקח שכתבו בו יצאה מן הרייוח כנ"ל עד ואם לא נחלק הרייוח כולו מכל מקום הדין הויה ויחלישו הדבר עליהם כהלוואה גמורה כמרה שכתבו שסך ככללו הוא אלף ושיתנו לו בעד חודש העבור כנ"ל ורש"י חייבין בהויקורת כנ"ל דכל זה לא שייך בדבר שהוא בעיסקא ומאחר שסוף השטר מוכיח שהוא הלוואה אוליין בתריה וכמו שיתבאר לעתיד א"ה. ואף על גב דרבי' החולקים על ספרת ר"י מאורליינש כמבואר בתשובת הרשב"א סי' תרנ"א והרמב"ן סי' קע"ה וכתבו ר' יוחנן כספרי תולדות אדם וחוה נח"י וזכריה דרב כ"ה דבניהם בארובה (ד' יד

סימן קע"ז) וחוסף עוד לחמיר דבענין זה של דר"י אורליינש שמוכר בו ריבית כל שבוע ושבעו פשוטא דאפי' לכ"ע הויה כהראי אפי' נראה ואם כן ה"ה בנרן דין גמי אסור ריבית לא היה התנאי עומד לעולם ולכן דאי באמר לא שובין אגיש הית' ועביר אסורא וכמו שכת' המורכבי פרק השולח ולמדו מענין פרוזבל וכל שכן אי המלוה גברא רבא הלא הויה ספי אסורא לאנשי כרמא' גבי רב עילש פ' איהו נשך וכמו שאכת' לקמן א"ה מ"מ בראה דבנרן זה חוה איה חיתר למלוה זה דאל"כ אפילו הויה התנאי תלוי ועומד הויה אסור ריבית דהא כתלואה צד א' בריבית אסור כרכנן דפליגי אר' יהורא פרק איהו נשך (דק"ס ג' ע"ב) ואסרי צד א' בריבית ואפי' ריבית דאורייתא הויה כמו שמשמע בת' דאיהו נשך (דק"ס ג' ע"ב) בדבר המשתל ריבית ע"מ לחזור ואפי' בריבית דרבנן יש לאסור לפי דעת תשובת בר ששת פ' ש"ד ותם"ד וכמו שהאריך שם בזה וואף אם נזהר לדברי המרדכי דל"ק לברכנן רק כרד הלוואה אבל דרך מכירה צד א' בריבית מותר דל"ק כו"כ דהיה חסד"מ בנרן זה ושהלוה לו מעות אלוהיה הלוואה גמורה הויה אסורא בכל ענין אף על גב דהתנאי הויה תלוי ועומד דמ"מ הויה צד א' בריב' בראית' (דק"ס ג' ע"ב) בפלוגת דר' יהוד' ובנרן דסני חסד"מ ה' משה בחסד"מ מהו ע"ש לו שדחמוכר בזמן שהמוכר אוכל פירו' מות' לוקח אוכל פירו' אפי' ר' יהוד' אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מות' א"ל ר' יעקב' כבייתוס בנרן' שש' שדחמוכר ע"פ ר' איעזר בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לומשפראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי ביניהם אמר אביי צד אחר בריבית אכא ביניהם ופרש"י צד א' כי האי גונא שמה יבא ליד ריבית שמה לא יבא צד הפרייה יבא ליד ריבית צד המכירה אינו באלוהי ריבית חריקמן אפי' דהתנאי היה עומד ותלוי עד שעת זמן הפרייה שהיתה לשלש שני' כמחבר שם במשנה במעשה דבייתוס כן ונניחא ח"ק' ל' ברכנן דצד א' בריבית הויה וא"כ על כל פנים הויה בבאן אסור ריבית רק שהאמת דבנרן דין מאחר דהקבלה הויה בעיסקא לגמרי להיות לו חלק בפונדק ולא היה שום הלוואה כלל רק שהברירה ביד הלוה ליתן לו מן הרייוח שיקבל מן הפונדק ריוח כ"ה ממארה והשאר הרייוח יקבל לעצמו דהויה בנותן מעורת לתנוי למחצית שכן פלגא באנר תרי תלתא בהפסד או פלגא בהפסד ותלתא באנר דשרי לכ"ע אפילו לקח לו הברירה חלה מיד שרי כמו שכתבו החוספות כהראי' א' איהו נשך גבי עובדא דרב עילש ואל תקשה לך הא דכתב הסוד סימן קע"ז בשם הר"י ישעיה שילא התירו מחצית שכן אלא בלא קציעה אבל אם קצץ ברבר ידוע אפילו בל' האחריות על הגותן אסור משום דמחויב כמלה בריב' ואפי' לאחלושי עכ"ל ואם כן בנרן דין דקצץ עמו כ"ה ממארה לשעה הויה אסור דל' לראובן שאני מאחר שתלה הברירה על המקבלים בתחילה וא"כ לא הויה אלא צד א' באסור דאחי לאחלושי בריב' וחו' לכ"ע שרי ואף אם הויה חשש צד ריב' מ"מ לא יפסיד משום דהמעות הקרן אשר עליהם אנו דנין דהא בשטר שיש בו ריב' גמור אם הריב' מפניש כשאר לא קנס' ליה כמו שכתבו הת' דהרא"ש פ' איזנשך (דק"ס ג' ע"ב) ופ' המני' (דק"ס ג' ע"ב) והרמב"ם פ' דמלה לוח ומלוה כ"ש בריבית דרבנן ולכן מאחר שנחלק מכתב אסור ריב' עכ"ל פ' איהו אומדנות המוכחות מתוך לשון השטר שכוונת השותפים היתה להלוואה גמורה דהא בכל דשטר לא כתוב שום עיסק' רק בענין הקבלה גם כי לשון השטר מוכח דנרצו מיד בהלוואה אדם כן פשוטא שחייבים בכל אונסין וצריכין לשלם לראובן מעותיו שקבלו מזנו ועוד אני אומר שיש לזכות לראובן מכה לשונות השטר שסותרין זה את זה כמו שנכתב לעיל ועוד דכתחילה כתב כן שקבל עליי אחריות הן לדיוח הן להפסד ולכסוף כתב שהם קבלו עליהם כל הוציק וכתחילה צריכין אנו לדון בין זה ומתוכן יתלבן זכותו של ראובן תנן במשנה פרק גט פשוט (דק"ס ג' ע"ב) כתוב בו מלמעלה מנה מלמטה מאתים מלמעלה מאתים מלמטה מנה הכל הולך אחד התחתון אם כן למה כותבין את העליון שאם תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון וכן כתבו הר"ף והרא"ש משנה זו בלא מחלוקת וכן כתבו הרמב"ם וד"ה (סי' מ"ב) והנה בנרן דין מאחר שהלשונות סותרין זו את זו דכתחילה כתב שקבלו המעות על חלק רביעי מן הפונדק הן לשכר הן להפסד ולכסוף כתבו ואם ח"ו יגיע איהו חזק או פגיעה לא יזיק לראובן כולו דרי שקבלו עליהם כל האחריות ועליון לשלם ואף לריבית שובת מר"ם שהביא בתשובת מיימו' סימן ס"ט בתשובתו להל' השאלה פרק כ"ה דלא אסרינן דיר' למדן התחתון אלא דאורייתא בלשונות שאי אפשר ליישבן וסותרין זה את זה אמר' אם אפשר ליישבן חולקים אחר כ' הלשונות וכמו שהאריך שם מזה וכן כתב מהר"ק בתשובה שורש י' ובנרן דין גם כן יש ליישב הלשונות בריית ולא כדחוק באחד מכל פנים או שנאמר דדוקא ריוח או דפסד שבא להם מן הפונדק עצמו כנ"ל ויקרא חול' וכחשה לו קיבל עליו הנותן אבל חקוק דאחי לר' מעלמא לא קיבל עליו דנותן כלל

שאלות ותשובות פ פא פב

מב

שכתב פרק במד' מדליקין הר"ן וז"ל אמר רבא וצריך נר אחרת:
להשתמש לאורה וכיון שכן פשיטא דצריך נר אחרת הכא הכי קאמר
דאע"ז נדבשעת הסכנה כיון שכן דמניחו על שולחנו על כרחו משתמש
לאורה משום הכי צריך נר אחרת לעשות הזכרא בברך אסכך לפי
פירושו משמע שאין צריך להניח השמש אצל הנרות אם אינן
נחננין על השולחן כמו שאנו נוהגין אפי' בפנים סמוך לפתח ואפילו לדע'
הרא"ש מפרגש שכתב בשם החו"י שיוכל להדליק אפי' אינו סמוך לפתח
וכו' מ"מ משמע לפי' הר"ן שאין צריך להניח השמש סמוך לנרות ואם
תמצא ל' שצריך להניחו סמוך לנר' אם רבי' הדליק סמוך לפתח אם כל א'
צריך להניח שמשו שם או דיכשניו שם רק שמש א' לבר' והכי משמע
במדרכי פרק במד' מדליקין וז"ל אומר מהר"ם ז"ל ששם רק שיש במקום
אחר נר כשר דע' זה יופר ולא ישה שאר נרות שכבתי ושכחתי בקיצור
די להיכר נר אחד אפילו יהיו נרות רבים ולפום דהיטא כתבתי בקיצור
ומר' יעמידיני על האמת והיא פשוטה' אמת כה מעתה תלמידך הקטן רוד
דרשן בהסכמת החברים:

אלה דברי דוד האחרונים יש להסתפק בהן כי לפי הגר' דר' **א**
בשמש א' אצל כל הנר' דאיתו נר מתיר התשמיש לכל הנרות
דהא מועיל שמש אחד לח' נרות ביום אחרון כמו שמעיל ביו' אחר לנר א'
וה' א' רבי' הדליק' אמנם כי דייקנן אף בזו יש להחמ' קצת משע' דמאתר
שנוהגין עכשיו שכל א' מבני הב' מדליק א' א' אין היכר' ללילות היוצאים
אם לא שכל אחד מדליק נידותו במקו' מיוחד וכמו שכתב מהר"א מפרגש
בהנהגותיו (ס' תר"ע נ"א) א' כל מקום צריך שמש אחד לנרותיו
ופוק חזי מאי עמא דבר דכן נוהגין רכל מקום שמש שלו עומד ער'יו
ומשמשו ואין ראיה מהא דכתב שם מהר"ם לענין איסור שבת דהתם
אינו אלא משום גזרה שמה יטה וזכרון א' עולה לכאן ולכאן מה שאין כן
בנרות של תנוכה דאסור להשתמש אצלן ולכן צריך היתר אצל כל איסור
זהו הנ' ברב' האחרונים' אמנם הראשונים אינו נראה לחלק כלל
בין מדליק על השולחן או לא וראיה מכל דברי הפוסקים האחרונים גם
דברי הטור שנהגו להדליק השמש אף כשמדליק בפתח וכו' מ"מ אם היתר
רוצה שלא להשתמש אצל הנרות כדורא לא היה צריך לשמש אלא
דחוששין שמה ישתמש שם מאחר דמדליקין בפנים ולכן נהגים בשמש
ואין לשנות ודברי הר"ן פ' דברי הגמרא דמנהגן היה להדליק בחוץ לכן
לא נהגו בשמש אם לא כשהיה מדליק בשולחן שאז אי אפשר שלא
להשתמש לאורו ואז צריכי' להדליק נר אחד אבל גם הר"ן הורה לפי
המנהג שמדליקין בפנים ונוהגין בהדלקת השמש שאין לשנות כי מנהגן
של ישראל תורה היא וכו' שלוח' יסנא כחשק דורש שלום משת
איסורליש מקראקא ואהובי לאור שתקרא כתבי חזון לשלוח אליכי כן
מנהגו ליתן להעתיק כל הדברים הנוגעים ברין מן הדינים כרי שיהא
שמור אצלי לעת זקנתי אשר אקוה מהשם ית' שוש"ש:

פב יפה פרי תואר קרא ה' שמו' יושב על רום המעלות
וה' עמו' יעמוד ביוחסו בצדקו ובתומו' דגול
מרכבה' במעשיו ובנואמו' יושב על כסא עם זקנו עמו' המה
נדיכי עם משיבי טעמו' ענינו יהוה חכמה ודעת' איש מושכל
ונפש וידעת' כל קבל דרוח יתירא השתכחת ביה' ענפה שפיר ופניא
עניניה' קצור לשוני תאריך מעלה' לך רומה תהילה' לכל טוב
יד נטויה הלא הוא הגאון האלוף כמחר' משה איסרלש יצו: בהיות
דנהגו תמן דלא שאל זעירא בשלמא דרב' נוסף לזה למרחק הדרך לא
זכיתי לשלוח לפני מל' תור מעבכי ים לנקי בהלכה' והמה מוכרחת
הניחו לי ברכה' ולאורך הלכתי חושך והעלותך נירותי' ואם מעט שמן
אשר בצפתת אך היום הור' ממחיצתי יצאתי' כי רצקתני רוח בטני
לכוא להתחנן לפני הורו והורד תורתו תורת ה' תמימה לכל יחא לך
אדוני למשא' שאלתי ובקשתי' את פניך פני אלהים אבקש להטור
אונק אל שאלתי' כי תורה היא וללמוד אני צריך ולמען ספר את כל
הקורות' אנור מראשית עד אחרית' הן אמת כי זה ימים רבים
נתקשרו קהלה קדוש' אשכנזים וקהלה קדוש' הגר' אשר פה פליג' א'
וז"ל הכתב נתנו ח' מ' יחידים מקהלה קדוש' אשכנזים ויחידים מק' קבורון
יצו' הבאי' על החתום נתקבצנו יחד ונתקשרנו בקשר אמין וחזק בשבוע'
דאורייתא כל אחד לדעת חבירו וכולנו לדעת אחד להיותנו יחד כאגודה
אחת באהבה ואחוה ושלום ורעות ועשינו חברה אחת שנינו הנקראים
חברה של גמילות חסדים לגמול' חסד עם החיים ועם הדומים וכולי
וכעת נראה לב' הקהילות שיותר טוב להיות כל קהל וקהל
לברו ארוצים להתיר השבועה ועתה ילמדנו רבינו האם נאמר ששבועה
זו היא על דעת רבים ואין לה התרה כ"א לבר מצוה מאמרין הואיל
והגשכעין הסרים היו על דעת רבים דמסתמא כל אחד על דעת חבירו
נשבע כאשר כתב מהר"י קולון בשורש קפ"ב וז"ל ועוד חיששנו
לה משום נשבע ע"ד רבים דפשיטא דאין לו התרה אם לא לבר
מצוה

לל' והכי דייק לשון השטר בסוף שום הדין: או פניעה היאק דומיא דפניע'
וכהכי מתיישב לשון השטר שפיר ולא דמיא לשאר עיסקא דהוי פלגא
מלוה ופלגא פקדון כדאיתא פרק איהו נשך דפאן לא הוי שום הלואה
כלל לפי לשון השטר שנקבלו מראובן כך הג'ל על' רביע חלק דהפונדק
ועסקו בו לצורך ראובן רק שקבלו עליהם אחריות הדין או פניעה כרתנן
מתנה שומר חנם להיות כשואל דאיתא סוף פ' השוכר אר' הפועלים
(דף ס"ד ע"ב) פ' ש' שלכל הפחות שומרי שבר הואי כההוא הנאה
דהוי לחו הברירה ליתן להם כ"ה ממאה והמותר היה להם בשכר טרחן
דאין לך שומר שכר גדול מזה וכמו שאמר פרק המפקד (דף מ"ג ע"ב) פ'
דהואיל ונהגה מהני כההוא הנאה דאי מתרמי ליה זמנא דאית ביה
דחא וכן כהו הוי עליהו ש' ש' ועוד דאפילו אם הוי עיסקא פלגא מלוה
מ' אפטר דהתנו ביה איהו אחריו' קבל המקבל ואיהו אחריות יקבל
הנותן ועשה דהכר דך היתר וכמו שכתבו החו"י הגול קמא (דף ק"כ
ע"ב) דיכולין ליתן עיסקא למחצ' שכר ולהתנוה' שלא יתעסק דך
ברבר ידוע ואם יושב היו כל האחריות על המקבל ואולי בדרך זו
נעשה שטר זה או שיוכלין לתרץ לשון השטר בדרך אחר והוא הגר' דר'
אמת כי סוף השטר כולו קאי על מה שבררו להם השותפין להיות
הלואה ותחילת השטר היה על ענין הקבלה שאם היו רוצין בדרך קבלה
הראשונה היה אחריות על הנותן ואם רצו בהלואה היה אחריות עליהם
וכה"ג אמרין פרק איהו נשך (דף ס"ב ע"ב) בנירב עילש נפק
עליהו והוא שטרא דהוי פתיב ביה פלגא באגר פלגא כהפסד אמר רבא
רב עילש נגברא רבא הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי מה נפשך אי פלגא
באגר תרי תלתי כהפסד אי פלגא כהפסד תרי תלתי באגר וזה' כגרון
זה דיש ליישב לשון השטר מה נפשך אי לא הוי בדרך פקדון קבלת אחריו' על
הנותן ואי לא הוי בדרך הלואה שהם יתנו לו כ"ה ממאה אחריו' על המקבל'
מ' ראובן וזה בדיו ולא מבעיא לפי ישוב הראשון דפשיטא דוכה בו
ראובן דהא עיקר הדין בא מעלמא שברכס בא לעיר וכבשה ונשכה
השותף האחר עם כל רפושו אשר רכש שם ולא נשאר לראובן לקבל רק
קצת דיוק שהיה להם לשמור הפונדק עד כלות הזמן שהיה המוכר
ביניהם ואף לפי' השני מ' מאחר דסוף השטר סליק בהלואה ולא נזכר
בו שום תנאי דקבלה חור להיות לו דין הלואה גמורה וכמו שנתבאר
למעלה' ועוד אני אומר דאף אם היו כל האחריות על ראובן מ' כאן
השותפים מחייבים לשלם מאחר שקבלת שכר הפונדק הוא מעות ומיד
בקבלת המעות נסתלק אחריות ראובן ונשתעבדו השותפין בכל
האחריות דהא תנן פרק המפקד המפקד מעות אצל שולחני' אם צוררים
לא ישתמש בהן לפיכך אם אכרו אינו חייב באחריותו כו' וכרכ שם
המדריכ' ובזמן הזה שאין לנו שדות ורוב עסקינו במעות אין דין המפקד
כבעל בית אלא כחנותיו ודוקא במפקד מעות נמש אבל המפקד נסבא
כפס אין דרך להוציא כ"כ מיהו י' להכל לפי הענין וכתב מהר"ק שורש
ק' הדאין חלוק בין מקום שהתגרם מצויים לאינן מצויים וכן אין חלוק
בין עשר שאינו צריך לאלו המעות לענין דרי בכל פני' נתחייבו השותפין
באחריות מעות אלו מאחר שקבל דהשותף חלקו של ראובן מיד עמד
ברשותו ונתחייבו באחריותו מיהו כו' י' דאברו דוקא קתני ולא נאנסו
בראמר התם רב נחמן ופסקו התם הר"ן והרא"ש כוונתה מכל מקום נ"ל
דנכון דין נתחייבו השותפים בכל האונסין דטעמא דלא נתחייבו כאן
באונסין הוא משום שכתב הרא"ש וז"ל שם והלכתא כרב נחמן בדיו
ואע"ג דלעיל פסק' ז' ברמי אכירה כרב יוסף דהוי שואל עליהו איכא
למיר שאני התם דבלא הנאת שמוש הוי עליהו שומר שכר אבל הכא
דש"ח אסקיח דרגא בהנאת שמוש הוי ש"ש ואינו טעם נכון דשכר
הנאת שמוש שיהי בכל מקום ואם נתוסף בדמי אכירה פרוטה דרב יוסף
אטו בשביל שהשכר מרובה יחשב שואל אין חילוק בין ש"ש ששכר
מרובה יזו שכרו מועט והראב"ד תירץ דהנאת שמוש דהכא גריד
מהנאת שמוש של דמי אכירה לפי שירא לשלוח בהן יד לקנות
בהן סחורה שמה יבא המפקד לתבוע פקדונו אבל ברמי אכירה
יודע שישא אצלו ימים רבים עכ"ל אם כן כגרון דין דלא היה ירא
מלשמש בירו דהרי היר' יודע שאין צריך לפרוע לראובן עד זמן
הפרעון והיה לו רשות להשתמש במעוה' אם כן פשיטא דהוי כמו
מעוה' אכירה ועדף הוי שואל עליהו ואפילו לפי החלוק הראשון
שכתב הרא"ש דהרי גם כאן בלא הנאת שמוש היה ש"ש עליהו כדפרי'
אם כן הנאת שמוש עשאו שואל' זה הנ"ל בשאלתא דמעלת'
ואם טובים דברי בעני מעלת' יבא אחרי למלאות דברי ושרום'
נאם משה בן לא' אמרי הקצין כמר ישראל שליט הנקרא משה איסרלש
מקראקא:

פא ילמדנו רבינו נסתפקנו אם צריך ליתן השמש סמוך לנר' כדי
שאם ישתמש ישמש לאור אותו הנר כמו שכתב הטור
פי' תרע"א או נוכל לומר זהו דוקא כשנותן הנרות על השולחן כמו

שאלות ותשובות פב פג

לחצר שכולם היו דיינים ובר מן דין ובר מן דין נראה לע"ר להביא ראיה מן הגמרא היפה סברת מדרי קולן דגרסין בגמרא (גיטין דף ל"ו ע"ב) אמר אמימר הילכתא אפילו למאן דאמר נדר שהורר רבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ועתה קשה ל"י לסברת מדרי קולן אמאי נקט אמימר על דעת רבי אין לו הפרה לפלוג וליתני ברידה אפילו למאן דאמר נדר שהורר רבים יש לו הפרה נדר שנתנו רבים להרדי אין לו הפרה משום דהוי על דעת רבים וכו' שעל דעת רבים דהשתא ליכא למיטעי מידי ולמימר שהייתי אומר כל נדר שנתנו רבים אין לו הפרה ואף על פי שהיה מאריך יותר בלשונו מכל מקום יותר טוב שיאריך בלשונו משנמנה בדבריו ונאמר שדוקא כשאמר על דעת רבים אין לו הפרה אבל אם רבים נשבעו להרדי לא הוי על דעת רבים שהרי אמימר אמר והוה צריך לפרש דבריו ואספן בנדר דין שלא פשו ע"ל דעת רבים לא הוי ע"ל ויש לו הפרה לסברת כל הגי' ברכותא הנ"ל • ועוד נלע"ל לומר דבנדר דין אפילו מדרי קולן מודה שיש לו הפרה מדפשו בו דהיי"א ע"ל חבירו דהיינו יחיד ש"מ שכוונתם היתה שיוכלו להתירו כשיצאו דאי לא תימא הכי לימרו על דעת חבירי דהיינו ע"ל ודאי אלא דהיינו ע"ל יחיד נשבעו וכו' תימא אדרבא להיפך בנדר דין כ"ע מדור דהיינו ע"ל שהרי אמר על דעת חבירו וקאי על כל חבר וחבר כדאשכחן טובא בקראי כה"ג וגם שהוא איסור דאורייתא ולא יהיה בה ספק אם יהיה ע"ל אי לא ואוליג' לחומרא מ"מ אני אומר כיון שיש חבירים מהנשבעים שאומרים בבירור שלא היתה השבועה ע"ל ושלא נשבעו מעולם וגם ראייה שכדוה"ל הנשבעים בחיים פטור א' מן הנשבעים שלא לדבר מצוה • ושכחתי לכתוב בשאלה ושאר החבירים אינם אומרים כדאי שער"ר היה יש לסמוך על החברים האומרים שלא נשבעו על דעת רבים ואיכא דייס' מזכירות שהאמת אתם מרלא כתב ע"ל דעת חבירי וגם פטור לאחר מן הנשבעים שלא לדבר מצוה וגם הם ציבור וברכנו הפוסקים שנהנו להתיר אפי' כשאמרו על דעת רבים דהיינו כמתנית' ולכן נלע"ל דבר פשוט שמתירין אלא שרצוני לחשתעשע בידידי ולהתלמד ממעכ"ח אף סובר רבים נשבעו להרדי סתם אי הוי על דעת רבים כסברת ר"י קולן או לא ואת"ל דבסתם לא הוי על דעת רבי' אם כתב על דעת חבירו הוי על דעת רבי' או לא וכל זה ידעני מורי ורבי בראי"ב בירור' שרירי וקיימ' מן התלמוד בבלי וירושלמי ספרא וספרי ופוסקתא כי דעתי הלא איש אתה ומי כמוך בישראל להורות להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו • ושולם למר ולתורתו ולכל שואבי מימיו • כה עתירת הצעיר ועירא דמן חבירא גרשון בר יודא ז"ל לה"ה :

פג פג איש לא ינום ולא יישן • יצור כאישון • החכם הכולל נכון לחשון • גדול בדורו כבן עמינדב הוא נחשון • לבל דבר קדושה נמנה ראשון • הוא האלופ מהר"ר גרשון • ש"ן • ולכל דליה שלום רב • ענות מעלת הרבני דפק על דלתותי • לאמר פתחי לי אחותי רעייתי • אמר לחכמתי אחותי את ואם לבינתי תקרא ואם אין כי חכמה ובינה מ"מ לא אוכל להמרות פני גדול כמעל' ואין טעם לרצון וכבר אמרו (פ"ד דלכות) איזהו חכם הגדול מכל אדם אף כי קטן הוא ובזו נודע לי גדולת מעלת' ורוב חשקו לבקש אחר החכמה להפשה בחורין ובספקין לאור הנר לא לאור החמ' ולא לאור האבוק' (ואף כי הסרך רחוק) ולכן בדרך לקחתי וברך אשיב למעלת' וכוה' אתחבר ובאחבתו אשגה תמיד מצורף לזה שכפי הנראה לי אחר החכונני מתוך כתב מעלת' נרמה לי כי באמת משל היה ולא בא מר אלא לברקני בהלכות והתלמוד גדול מן המעשה ולכן על כרחי אני מוכרח להשיב שואי דבר ולרא' (ולידעו) פני האדון כמאמרם ז"ל ריש מסכת חגיגה (דף ע"ג) ואף כי מעלת' הקשה לשאל ממני כמה שכתב שאשיב כי מן התלמוד בבלי וירושלמי ספרא וספרי ותוספתא ומי כמוני יערכנה ויגידה ובאמת ששאלה זו נאות לגדול בישראל כמעלת' הבקי בכל אלה וידע שיש להשיב מרן בנדרן שלפנינו ומכל מקום דברי מעלת' לא יבהלני ואשיב כפי השגתי ידי ומשחרי ימצאני לומ' הנני להשיב לשולח אלי דבר • אך בריב לא לי לא אתגבר • לפסוק על מעשה כל זמן שלא אשמע שני הצדדים לא אתחבר • ולכן דברי להלכה לא למעשה אחבר • והנה שמעתי כי למעלה מריב דבריו אחרי ריבשי וכתב דבריו גם כן לשאיירי הגאון מהר"ר שלמה והנה אריה אבי תרי לא נפל אם לא שנדמה לו כו' עלכן עתה אקום ואומר להשיב על שאלתי :

פתח דברך יאיר ככתובתו וז"ל זה ימים רבים נתקשרו קהלה קדושה אשכנזים וקהלה קדושה הגררים כולי עד ונתקשרו בקשר אמיץ וכש"כ כל אחד על דעת חבירו וכולנו לדעת אחד להיותנו כולנו באנחה אחת כולי עד ועכשו נראה לך הקהלות שיותר טוב להיות כל קהל לבד ורוצים להרזיר השבועה וכו' ושאל מעלת' אם שבועה זו מקרי על דעת רבים שאין לה התרה רק לדבר מצוה מאחר שרבים נשבעו ביחוד או אם נאמר מאחר שכתבו כל אחד ע"ל חבירו דוקא חבירו שהוא יחיד קאמר

מצוה שהיכל כל אחד ואחד מארבעתן ע"ל חבירו נשבע וכו' עד אלא שמעט אני חוכך בדבר ממה שכתב הרמב"ן בחרמי צבור שלו (נדפס בסוף ספר כלבו) שהאריך בתחילה בענין מה שנוהגין שהקהל עושין התקנות בחרם וכשנמלכין להתיר עומד ש"ן ואומר הותר החרם וכו' וכתב שוב וז"ל ותמה על עצמך אפילו הלכו אצל חכם וכו' הרי נהנו עכשו להחרים ולהשביע על דעת המקום ועל דעת הקהל והוי ליה על דעת רבים וק"ל נדר שהורר על דעת רבים אין לו הפרה לעולם לדבר הרשות עכ"ל ולפי סברא שאמרנו יקשה למה להרמב"ן לתלות קשייתו במה שנהנו עכשו להשביע ע"ל תיפוק ליה דכל מה שמחרימים הקהל לצור' הקהל ולתיקונו וכל אחד מהם מסכים לחבירו וצייתי לו ונכנס בחרם דחשיב ע"ל דכל א' מהם ע"ל חבירו קבל החרם והשבועה ומ"מ קצת יש לתרץ דלרובא דמילתא נקט הרמב"ן דעכשו נהנו כן ומשל' לדינ' ששולח דנים מן הים וכו' עכ"ל מהר"י קולן ז"ל הרי שחשש מהר"י קולן שבהיות הגשבעים זה לזה רבים הוי השבועה ע"ל שמשמא ע"ל חבירו נשבע או דלמא הכא שאני שכתב בהדיא כל אחד ע"ל חבירו שהוא מורה ליהודי ואם איתא דעל דעת רבים נשבעו הוי להם לכתוב ע"ל חבירי דהוי משמע רבים כפשוטו ומדנקטו ע"ל חבירו משמע שכל כוונת' לא היה אלא שלא יהיה ע"ל ויהיה לה הפרה ואנכי הצעיר בהורמא דמר אירון לפניך בקרקע דרך משא ומתן בתלמוד הנושא ונותן לפני רבו אמי' דהם לא דמסחפינא ממחר' קולן פן ירד את גולגלתי ח"ו ה"א דכל היכא דמחרימי' הקהל לצור' הקהל ולתיקונו לא הוי ע"ל היפך מה שאמר מהר"י קולן וראי' מהרמב"ן שהביא מהר"י קולן עצמו מדמי ציבור שלו והבאתיו לעיל ואע"ג שכתב מהר"י קולן שיש לתרץ קצת שחומה לדינ' כו' לא נהירא לי שהרי כתב הרמב"ן בתשובה והביא הבית יוסף מור"י סי' רנ"ח ח"ל וכתב בתשוב' להרמב"ן על ציבור שהסכימו יחד על ענין אחד וגשבע כל איש מהם עליו ואחר כך רצו להתיר אין להם תקנה עד שיתחרטו כולם וימצאו פתח לשבועה' כשאר שבוע' דעלמא ויתירו להם ג' אנשים וכו' וע"ש • ואם איתא דס"ל להרמב"ן דכל היכא ששמחרימין ומשביעין הקהל לצור' הקהל ולתיקונו הוי ע"ל אף יתירו להם אנשים הרי אין לו הפרה כ"א לרב' מצוה ואין לומר דהכא לא היה לצורך הקהל ולתיקונו הילכך לא הוי ע"ל ויש לו הפרה דא"כ למה נשבעו אם לא היה לצורכם ולתיקונם וכו' תימא מה שכתב הרמב"ן בתשובה שיתירו להם ג' אנשים הוי לרב' מצוה כי לא יתכן מחרי טעמי חרא שהיה לו לפר' כי אין דרך הפוסקים לסתום זה אם לפרש • שנית שכתב אין להם תקנה עד שיתחרטו כולם וימצאו פתח לשבועה' וכו' והלא אין לך פתח וחרטה גדולה מדבר מצוה דמסתמא ניחא להו ועוד הרי פרש"י בהרי"א (גיטין דף ל"ו ע"ב) דלא מקרי ע"ל אלא כשיאמרו לו הריאנן מדירין אותך ע"ל והמריכי כתב (ס' השולח) והיינו ע"ל כשאומר לרבים על דעת' אני נודר או אפי' שלא בפניה' כשאומר ע"ל פלוגי פלוגי דהיינו ג' וכתב הטור (ניזק דעה סימן רכ"ח) שבספר מצות בשם ר"ת שאם נדר בפני ג' אנשים אפילו לא פרט אותם אלא אומר סתם על דעת רבים אין לו הפרה דמסתמא על דעת אותם רבי' שהם בפניהם נדר הרי לך שכשלא אמר על דעת רבים או על דעתינו או יאמר לפניהם על דעת רבים לא הוי ע"ל דעת רבים וכן פסק הרמב"ם (פ"ו מה' שבועה) וז"ל אחד הנשבע בינר לבין עצמו או הנשבע לרבים וניהם הרי זה נשאל ומתיר לו וכן פסק הסמ"ג (חלק א' תעשה מצוה רמ"ב) והטור (ניזק דעה סימן רכ"ח) ואין נראה לחלק בין נשבע לרבים שלשם הרבים לא נשבעו ולכך לא הוי על דעת רבים עד שיפרטו אמנם כשנשבעים רבים להרדי משמא על דעת' נשבעים דמאי שנא יחיד הנשבע לרבים נימא דמסתמא לדעתם נשבע ועוד הלא כתב הרי"בש בתשובה שאלה סי' ש"ע וז"ל על ששאלוהו חכם שנשבע לקהל לעמוד שם ועתה מתחרט אם כ"ד מתירין וכו' יעניין שם והאריך רי"בש בתשוב' וסוף דבריו ואפילו לדברי רבינו חם ז"ל הנה אתה מקבל טובה שהרי כשנשבעת להם לא נשבעת להם בתנאם אלא שהיו תנאים בין כבוד ובינם וגם הם נתחייבו לך באיזה דבר וכו' יעניין שם ומסתמא נשבע הקהל ג' לו על מה שנתחייבו לו ואם אית' שכשרבים נשבעים להרדי הוי על דעת רבים למה לו לרי"בש להאריך ולומר דהם עשו לו טוב' תיפוק ליה דהוי על דעת רבים או לפחות יאמר שאין להתירו משום דהם עשו לו טובה וגם שהוא על דעת רבים וגם האנא ושלמה שאל אם כ"ד מתירין שלא בפניהם תיפוק ליה דהוי על דעת רבים ובר מן דין הלא כתב הרי"בש בסיומן קע"ה ח"ל ומתשובת הרשב"א ז"ל נראה שאפילו אמרו על דעת רבים שמן הדין אין לו הפרה אלא לדבר מצוה בחרמי ציבור מתירין הם עצמן אפילו לדבר הרשות איתא לסברת מהר"י קולן הנ"ל מאי אפילו אמרו על דעת רבים והלא כל חרמי צבור הם על דעת רבים ודחוק

העדה זה אינו כלום דאם היה כהן כח להשביע יהיה להם כח נ"כ להתחרט ולהתיר שבועתן מה שאין כן אם אומרים ע"ד הקהל שאינו מעיל עוד חרטתן אם לא שוכניו עליהם כל הקהל אנשים ונשים וטף וכולם מקרי קהל והוא מבואר. וזוהי טעם תלונת מעל ממדרי"ק בראייתו מדברי הריב"ש בתשובתו סי' ע"ב ענין החכם הנשבע לקהל כו' שדקדק מעל' למה לא תלה הריב"ש חומר השבועה במה שהוא ע"ד כמו שבא בכתב מעל' דבמורא שם כל הנשבע מתחרטים והיה לדבר היתר אף על פי שנשבעו להחרי ולכן הוצרך לתלות שם בדבר אחר ומכלעדין אין אותה ראייה כלום כמו שיתבאר לפינו ומעכשיו נרא' דמדרי"ק דחריץ קושיהו שהקשה על הרמב"ן משל לדיון וכו' על עצמו דבר דבלאו הכי לא קשיא מיירי גם ראייה שניה שהביא מעל' בכתבו מדברי הרמב"ן שהביא ב"י בטור סימן רנ"ח על צבור שהסכימו יחד על ענין אחד ונשבע כל אחד מהן עליו ואחר כך רוצים להתחרט אין להם תקנה עד שיתירו להם ג' וכו' ודקדק מעל' ואם אית' דס"ל לרמב"ן דכל היכא שמדרימי ומשביעים הקהל לצורך הקהל מקרי ע"ד איך יתירו להם אנשים היו אין לו התרה אלא לדבר מצוה ועוקר מעל' הרים בפילפולו לומר ואין לומר דכאן לא מיירי לדבר מצוה דא"כ היה לו לפרש ועוד מאד שכתב עד שיתחרטו וימצאו פתח וכו' והלא אין לך פתח וחרטה גדולה מדבר מצוה דמסתמא נחיא להו עכ"ל מעל' ולפי דעתו לא קשה מידי אף אם אורה למעל' ולא מיירי לדבר מצוה וא"כ היה לו להתרה מאחד דמתחרטים כולם א"כ אותם הרבים מסכימי להתיר ואין לו התרה כמו שנתבאר גם מה שדקדק מעל' אם מיירי לדבר מצו' היה לו לפרש נראה לי דיש לדחותו ודאי מיירי לדבר מצוה כיכל צרכי צבור הם דבר מצוה על דרך שאמר בירושלמי (פרק חין עומדין לסתפלל) לענין תפלה העוסק בצרכי ציבור בעוסק בתורה שהיא גדולה מכל המצות כמו שאמרנו נקנו וגמרו חלמוד קודם למעשה וכו' כמובר פ"ק דקידושין (דף מ' ע"ג) ופ"ק דמגילה (דף ג' ע"ב) גדול חלמוד תורה מהקרבנות חלמודי ומחל' נפשות ומבנין ב"ה וכו' אב ואם וא"כ צרכי ציבור שקול נגדו ואין לך מצוה גדולה מזו ובדאי פתח תקנת הציבור או התרת' הוא לצורך הציבור והוא פשוט בענין ולא הוצרך הרמב"ן לפרשה גם הוצרך לומר עד שימצאו פתח וכו' והוא שיריע שיש בהתראה צרכי ציבור והוא מבואר ותדע דהרי כתב בר ששת ס' קע"ח בשם הרשב"א אם היתה ההסכמה נדר לרבים או סוג לדבר תורה או לדבר מצוה אין רשאי להתיר אפי' יסכימו כולן ואין לומר בזה כיון שעל דעתן נשבעו יתירו לעצמן אפילו לדבר איסור שאין דעת הקהל למשרי איסורא וכו' וכן פסק בס' תס"ד ובדאי לא פליג הרמב"ן בזה דהא מסתבר טעמא והוא טעמא דק"ל דצריך לפרוט הגדר כרמשמע בזה' דירושל' (בבבלי פסח פסוקי) הדיא דאיתת לקמי' דר' בון א"ל היתר לי גירוי א"ל מאי גירוי א"ל גירוי דלא מרווחא א"ל ועדיין כדן א"ל ברוך שבהר בחכמים וברבניהם שאמרו צריך לפרט הגדר דאי לאו דפרישית התרתיו לך אם כן ש"מ דאין להתיר נדר שיש בו מגדר מילתא ליחיד כל שכן לרבים וא"כ היה לו לרמב"ן לפרש דהקהל מגדר מילתא ואינו לדבר איסור אלא ש"מ דלא פי' דרמב"ן משום יתירו הגדר אם אינו לדבר איסור כי ישראל אינן חשודין בכך לתקן דסתמא דמלתא אינן לדבר איסור כי ישראל אינן חשודין בכך לתקן תקנה כי אם לדבר צרכי ציבור ותקון הקהל שיתקדש בהן ש"ש וא"כ אין לך מצוה גדולה מזו כמו שנתבאר ולכן אין ראייה מכאן ומדקדוק' כאלו לדחות דברי מדרי"ק המפורשים וכן מה שהאריך מעל' ב"כ להביא דעת הפוסקי' שם"ל דלא מקרי ע"ד רק כשפרט אותן או שאמר על דעתו אני נשבע וכתב לבסוף ואין נראה לחלק בין נשבע לרבים או כשרבים נשבעים להחרי המאי שנא הא מהא כו' לפי מה שכתבתי החלוק מבוא' דכשנשבעי רבים להחרי כל א' מבטל דעתו אצל חבריו כרי שגם הם יבטלו דעתן נגדו וכל אחד חשקו להחזיק הדבר בכל מה שאפשר מאד שנעשה לו טובה כו' אידי דקני גמר ומקני כדפרישית וכמו שמשמע בתשובות מהר"ק שתלה סברתו בזה מה שאין כן בנשבע לרבים וכל זה מבואר לעיני רק שמעל' העלים ענינו מה להסב שיתבאר עוד דהרי כבר כתבתי שיש מחלוקת בדבר כי דר' ודרי"ט ס"ל כי לדעת רבים סתם מרגי א"כ לדעתן ה"א פשו' דמהניא רבים נשבעו להחרי ג"כ גם מרגי שהביא ראייה מדברי הריב"ש סי' ע"ב ע"כ אעפ"י שכבר נדחה אותה ראייה מ"מ אחזור עליה שנית כי היא ראייה היקשית לא מופתית כאשר כתב מעל' ומסתמא נשבעו הקהל ג"כ לו על מה שנתחייבו לו ואם איתא דכשרבים נשבעי' למה לריב"ש להאריך בזה דמרגי כי לפי סבר' מעל' לו' מסתמא וזו לא הוצרך להביא ראייה מדברי ריב"ש ש"א מתלמוד עירוב סוף השולח (דף מ' ע"ב) מפלוגתא דר' יהודה וחכמי המוציא אתו משום שם רע' לא יחיד משום נדר לא יחיד' ר' יהודה אומ' כל נדר שידעו בורבי' לא יחיד ושלאי ידעו בה רבי' יחיד' וגמ' (דף מ' ע"ב) אמר רבי' יהושע ב"ר לוי מ"ט דהו' דכתיב לא הבוס בני ישי' נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבוע' ב' והשתא לפי דקדוק דברי מעל' יש

קאמר והאריך מעל' בהרא' כל דלקי הסתור ולקח דרב פייפיות כידו להלחם עם דברי מהר"ק שורש קפ"ב אשר עליו בנה יסוד מלחמתו ופילפולו להראות כי רבים הנשבעים ביחד לא מקרי שבועה על דעת רבים והאריך מעל' בראיית מדברי הגמרא והפוסקים כי ההשבע' עליו לסתור דבר מדרי"ק וכתב לבסוף וז"ל ונראה דבגדון דירן אפילו מהר"ק מודה מדפירשו בהדיא על דעת חבריו מודה על היחיד ש"מ שכוונתו היה שיוכלו להתירו כשיצאו וכי תימא אדרב' להיפך בגדון דירן ע"מורו רהי ע"ד שריי אמרו ע"ד חבריו וקאי אבל חבר וחבר בראשיתון טובא בקראי וגם שהוא איסור דאוריית' לא יהא אלא ספק אולינן לחומרא מ"מ אני אומר כיון שיש חברים מהנשבעים שאומרים בבירור שלא היתה השבועה ע"ד' וישלא נשבעו מעולם וגם ראייה שבהיות כל הנשבעים בחיים פטרו א"מ הנשבעין שלא לדבר מצוה ושאר החכמים אינם אמרי' בודאי שע"ד' היה יש לסמוך על החכמים האומרים שלא נשבעו ע"ד' ואי' דים מוכיחות שהאמת אתם מדלא כתב ע"ד חבריו וגם פטרו לאתר מן הנשבעין שלא לדבר מצוה וגם הם ציבור וכתבו הפוסקים שנהגו להתיר אפילו כשאמרו ע"ד' דהוי כמתני' עכ"ל מעל' הצריך לפרט דירן וזוהי לפי ע"ד אחרון אחרון חבי' והוא היתר שהכל תלוי בו ודברי' אחרים שקדמו לו אינן בראי' להתיר בשבילן קשר אמין וי"ד וזוהי אמרו במסכת שבת מאי דכתיב ראש דברך אמת וכו' אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת ומאח' שהאחרון הוא אמת השריותא שהתיר מעל' הוא אמת לא שדברי מעל' כפשוטו יפוצץ סלע מתחלקים לכמה טעמים שאינם נראין בעיני' הראשון כמה ששק' מעל' במאני שכלו אם רבים הנשבעים להחרי מקרי ע"ד רבי' והראה פלאות פלפולו לחלוק על דברי מהר"ק נראה דצריכין אנו למיקם אטעמא נדר על דעת רבים שאין לו התרה דאין לומר מאחר שגדר על דעתן אין לו התרה כלא דעתן דאסכן ע"ד יחיד נמי ואין לומר גם כן דקנסו אותו מאחר שפרץ בגדרי' כ"כ כמו שפירש' סוף השולח (דף מ' ע"ב) גבי מחלוקת דר' יהודה ורבנן לענין נדר שהודר ברבים גבי המוציא את אשתו משום ש"ר כו' דזה אינו דלא שייך קנס אלא אם נדרו ברבים אכל על דעת רבים לא הוי פריצות אם נדר כנין לבין עצמו ועוד דה' אמר אמימר (הלכות) אפילו נדר שדור' ברבים יש לו הפרה' על דעת רבים אין לו הפרה אם כן שמע מיניה אפי' למאן דלית ליה טעמא דפריצות אפילו הכי מודה בעל דעת רבים אין לו הפרה ולכן ע"כ אנו צריכים להורות לדברי הת' דפירשו הטעם סוף השולח (דף מ' ע"ב) ד"ה רב נחמן ברי יצחק אמר כו' משום דמבטל דעתו אצל רבים ואינו מבטל דעתו אצל יחיד ומהשתא לפום ריהטא נראה דרבים נשבעו להחרי לעשות איה תקנה הוי כעל דעת רבים דכל א' מבטל דעתו לגבי חבריו כרי שיתבטלו גם כן דעתן אצלו ובדאמר' לענין ממון אגב דקני גמר ומקני והנהגתה דרבי מהר"ק מנוקם מפסולת כמה שכתב שחכמים נשבעים להחרי הוי כעל דעת רבים אם הוא שהשבועה היא לטובת כולם כמו המעשה שכתב עליו מהר"ק במבואר בתשובתו שם שהקשה מהר"ק מדברי הרמב"ן ודחריץ משל לדיון וכו' באמת כי בנפשו דבר כאלה כי הקשיא מדברי הרמב"ן מעיקרא אינה כלום הא דרוצ' לתל' ברעת רביסכו' משום דהרמב"ן רצה להקשות דאפילו אם נתחרט וכל הנודרים אין להם היתר כמו שכתב שם אפי' אם הלכו אצל חכם ומתחרטים וכו' ולכן הוצרך לחלוק הקשיא במה שכותבין על דעת המקום ועל דעת רבים וכו' דאיתן רבי' הם אחרים שאין בכלל הנשבעים ולכן לא מחזי חרמות המתקנים והנשבעים מאחר שתלו שבועתן באחד' וברעת המקום אכל אין להקשות מבטל דעתו נשבעים להחרי דהא אפילו אם נשבעו כל א' ע"ד אחרים הנשבעי' מ"מ אם מתחרטים כולן את' ומסכימין להתיר היה לו התרה כמו שפירש ע"ד רבים ומפר' מי הם הרבים אם אותן האחרים מסכימי' להתיר יש לו התרה כמו שכתבו הת' פ' השולח (דף ל"ה ע"ב) דיבור המתחיל אכל נשא חין מדרי"ק אותה ואין להקשות על דברי דאם אלו הרבים אינן אותן הנשבעים א"כ הגדר אינו כלום כמו שכתבו הת' (דף ל"ו ע"ב) דיבור המתחיל אכל לדבר מצוה וכו' והרא' ש בשם ר"ת דאם אמר ע"ד רבים סתם ולא פי' לא מקרי נדר ע"ד רבים אבל אם נאמר דדעת רבים הם הנשבעים נחיא דהא מודה ר"ת בכה"ג כמו שכת' הרי"ף בשמו נראה דלא קשה מידי דא דילמא הרמב"ן סבירא ליה ברמב"ם פ"ו דה"ש ע"ד ר' ריב"ט מקרי נדר ע"ד ר' וכן דעת הר"ן פ' השולח ועוד דאף אם נאמר דס"ל כר"ת מ"מ אם אמר ע"ד הקהל הוי באילו פירש בהדיא וכמו שכתב הריב"ש בתשובה הביאו הבית יוסף בספרו סי' רכ"ח וכלן אם טובי העיר תקנו איה דבר ואמרו ע"ד הקהל אין להתרה אלא מדעת כל הקהל שלהם מה שאין כן אלו נשבעו הטובים זה לזה לחוד או החרימו לחוד בתקנתן ואין לומר דמאח' שבידן לתקן קהלם א"כ שבועתן עולה במקום כולם והוי כאילו נשבעו כולם כמו שמצינו בנביעונים שלא המיתוס כל ישראל כעבור שנשבעו להם נשיאי

שאלות ותשובות פג

לוי לומר ג' בכאן מסתמ' נשבעו להם הנבעוני' גם כן להחיות להם
 שלום עם ישראל וא"כ מאי מוכח ר' יהודה דלמא ע"ר רבים שאני אלא
 על כרחינו אנו צדיקים להמשיך במסתמא וזכי לפעמי' אדם נשבע לרבי
 ואין רבים נשבעי' אליו מאשר חוקת רבים עדיפי או לשאר סבור
 הרבות כחומה שדקק מעלתו ת' מן הגמ' שלא חילק אממר מיניה
 וביה כמה שאמר והלכתא אפילו למאן דאמר נדר שה' רבים יש לו
 התרה ע' רבים אין לו התרה וה' לפלוגי בלא דעת רבים בין רבים
 שנשבעו ביחד או אם א' נשבע לרבים נראה דליכא למרק כוז חדא
 דלפי מה שכתבתי ע' רבים הוי רבותא טפי דאע"ג דנשבע לא מקבל
 טובה מן הרבי א"ה מבטל דעתיה לגביהו כל שכן כי נשבעו להרדי כל
 אח' מקבל טוב' מחבירו דמבטל דעתו לחבירו ועוד דאמימ' לא בא להורות
 לנו הרין כלבד דא' לא הוצרך להוכי' המ' דא"ה ל' למימר והלכתא נדר
 של רבים יש לו התרה דעת רבים אין לו התרה דאמרי' למיפקס הלכתא
 בשתייהו כמו שפירשו התו' פ' השולח (דף מ"ט ע"ב) בבכור' סוף פ' מומין
 א' ומה דהכי ה"מ נראה דבא להורות לנו דאף למ' שם ל' נדר שחורר רבי
 יש לו התרה מ' מעל ד' אין לו התרה אם כן הוצרך לחלק בעד' ד' רומי
 נדר רבים דא' נשבע לרבים דא' אותו מ' הוא ר' יהודה דלעיל גבי
 המוציא אשתו משום ש"ר כמו שפירש' פ' קדושין והתם האשה נשבע
 לחורה וזוהי הלאה קאמר דבעל דעת רבים ר' יהודה מודה ואפשר דאמימ'
 אמר ג' לשנויי קושיא שהביא אותו התלמוד עליו פ' השולח (דף
 ל"ו) או במכות פ' א' והן הלוקין (דף י"ט ע"א) או (בבכורות סוף
 פ' ה' מומין) והתו' לא מיירו כלל ברבים שנשבעו ביחד אלא ביחד
 דנשבע ועל כן הוצרך לומר דמיירי בעל דעת רבי דו"ק מעל' בסוגיות
 התלמוד שהביאו עליו דברי אממר וימצאנו ברברי ואע"ג דאמר כלשון
 דהלכתא אפשר דקאי לשנויי קושיית התלמוד ונקט ג' הלכת' כראמרינן
 בב"מ (דף ע"ט ע"ב) ובגטין (דף ע"ט ע"א) והלכתא בבפורת'
 ובסוף פ' בן סורר ומורה (דף ע"ב ע"א) והלכתא דרשנא בגירא
 דהוא מבואר דה' ה"ל לדקדק ברברי מעל' אמנם לעיקר דינא יש להביא
 ראיה ממקום אחר דהיינו תשובת בר ששת סימן חס"א שכתב ברבי
 על י"ב מנהגים שתקנו ליתן הוראה ונשבעו כולם על תקנתו ומסיק שם
 דלא מקרי שמועה ע"ר רבים ויכולין להתחרט מקצתן ולהתיר להם
 שמועתא אע"פ שאחרים אינן מתחרטים א"כ ש' מדרבים שנשבעו להרדי
 לא מקרי ע"ר וכן מוכח ברברי הרא"ש כלל' ס' ה' מ"מ מראה דרבי
 מהר"ק נכונים כאשר כתבתי בראשונה וזה דלא קאמר הר"י בש' אלא
 בשמעתקנים רבים ומתקנים הרבה לקהל או אין לא טובה בשבועת חבירו
 רק שמתקנין אותה דבר שנראה להם ולכן אין מבטלין דעתן זה לזה אבל
 בשבועים שנשבעים זה נגד זה וכל אחד מקבל טובה בשבועת חבירו כגון
 שדן עליו מרבי' קנראה ודאי דכל א' מבטל דעתו נגד חבירו ואין לו התרה
 בלא דעת חבירו ותו' משמע מתשובת הר"י בש' בעצמו ס' תס' אונראה
 לי שזה מוכרח דהוא לא גרע מהא דאמרינן בגריס' פ' ר' א' (דף ס' ע"ב)
 המורד הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו דכתיב ויאמר ה' אל'
 משה וגו' א"ל במדין נדרת וכו' וכתמו שם התוספות והרא"ש בשם הר"ר
 אליעזר ממ"ץ אין מתירין לו אלא בפניו פירוש מדעתו כמו אין חבין
 לאדם אלא בפניו וכו' וכתבו עוד בשם ר"ת דדוקא שנשבעים לו ע"פ
 טובה שעשו לו רומי דיתרו שעשה טובה למשה וכו' וכן הסכמת
 האחרונים א"כ רבים שנשבעו זה לזה ויש לכל א' הטבה בשבועת חבירו
 אשיטא דאין יכולין להתיר בלא דעתו כמו שכתב הר"י בש' בתשובה
 שהביא מעל' ס' ש"ע דבזה כ"ע מודו ופן כתב מהר"ק שורש ג' ב' ולא
 גמ' אלא לשנים שכורתים ברית ביחד בוראי אין אחד מהם יכול לחלל
 את בריתו בלא דעת חבירו כי זהו הטבה שחבירו נשבע לו ג' לטובתו
 ונכנס עמו בבית יחד וממו שכתב הר"י בש' בתשובתו ס' ש"ע רכל שא'
 אומר תעשה לי כפ' ואני אשבע לך כך מקרי הטבה אמנם שאר תקנות
 שמתקנים הקהל ביחד ולא מניע להם זה מזה טובה נראה מדברי הר"י בש'
 והרא"ש ריש לו התרה לכל אחד אף בלא דעת חבירו והם זה הנראה לי
 על פי הרין להלכה אמנם בגדון של מעל' שכל א' פירש שנשבע ע"ר
 חבירו נראה דרמא' הוי שמועה על דעת רבים ואין לו התרה אם לא
 שיתחרטו כולם או במקום שנוהגים להתיר ודמות ותקנות הקהל בלא
 שום חרטה ולא דיינין ליה כשאר דין נדרים ומה שכתב מעל' מאחר
 שכתב ע"ד חבירו עדיף טפי ואפילו מהר"ק מודה בכאן א' איכא איפכא
 מסכתא ויש להוכיח זה מדברי מהר"ק עצמו דהא כתב שם מהר"ק
 וז"ל הר"י א' מארבעת נשבע ע"ר חבירו שהיו ג' נשבעים וכו' הרי
 דמשמע דדעת חבירו דאמר הוי על דעת פולס אע"ג דאמר כלשון
 יחד ופליא דבעי' איך לא ראו מעל' דברי מהר"ק בזה שהוא ממש
 כגדון דין ואולי בכיון עשה מעל' זה כדי להרדי בהלכות ועוד נראה
 להביא ראיה מהא דאמרינן פ' ק' בורר (דף כ"ז ע"ב) וכשלו איש
 פאחו איש בעין אחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה ואמרינן פ' ק' בורר

נאמרין (דף ל"ז ע"ב) שכל א' ערב בעד כל ישראל ע"ד שאמרו שם
 גמצא לכל א' מ' ישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
 וחמשים אם כן שמע מנייה דמלשון זה בזה משמע בעד כל ישראל ואפילו
 ערבא דערבא כראמרינן התם והוא הרין בעל דעת חבירו וכמו שנאמר
 והאבתלרעך כמוך דלא דוקא ואמרו (שם דף ל"ז) מה דסני לך
 לחברך לא תעמיד והוא לא דוקא ואמרינן במכור פרקא' הן הלוקין
 (דף כ"ג ע"ב) דכל ישראל נקראים כלשון יחד ישראל נושע בה'
 ולא יא' אלא ספק הרי אמרו במשנה הנדרים (דף י"ח ע"ב) סתם
 נדרים להחמיר ופירושן להקל ומכאן יש לזכות דברי מעל' במה שכתב
 כי מקצת הנשבעין אמרים שלא היה הנדר על דעת רבים שנאמרים
 דפירושן להקל ועוד דהר"י כתב מהר"ק שורש ג' ד' דמתירין נדר שהולד
 על דעת רבים אם אומר שכן היה דעתו וכן כתב הר"י בש' בתשובתו
 סימן תנ"ז ורס"ב דנאמנים מתקני הקהל לומר ולפרש מר' היתה כוונתן
 בתקנתן ולכן בודאי אלו נאמנים על עצמם לומר שכן היתה כוונתן
 אמנם שיועיל זה לאחרים מצד עדותן אינו נראה דדילמא מקצתן היתה
 כוונתן על דעת רבים ואין א' יודע מר' שכלב חבירו אכן נראה למדק
 דמהני התרת קצתן להתרת כולן דאלו כן היה מונח הנדרים דבוראי
 לא היה בדעתן לקיים שבועת' עליהם מכל עדי חביריהן ומאחר שהותר
 קצתן הותרו כולן ולא גרע מהא דאמרינן פ' הגדיר מן הירק (דף כ"ט ע"ב)
 היה טעון צמר ופשתים וכו' וזכר כתב מר' דוד כהן ברשובותיו
 דגין התקנה לפי מה שנראה שהיתה כוונת המתקנים בשעת התקנה
 כמו בשאר נדרים ופשוט הוא ואין להשיב בזה ממה שכתבתי
 לעיל מ' שכתב הרא"ש ור"י בש' דאם קצת דמתקנים
 מתחרטים מתירים להם והאחרים האין מתחרטים אורן
 נשאים באיסורן ד' להיני דוקא שאמרים שאין מתחרטים א"כ גלי
 דעתיהו דלא תלו עצמן בדעת חביריהן אבל בלא דבי בוראי אולי'
 בתר כוונ' הגדיר' וכמו שמצינו בשמשון שהרג הפלשתי (פ' קדושין
 דף י"ט ע"א) א"ר חייא בר אבא הוחלה שבועתו של אבימלך דכתיב אם
 תשקור לילוני וכו' ופירש' רש"י לפי שפלטתים עברו השבועה תחלה
 וכתבו הגהת מרדכי בשבועות דמהו יש לדקדק דב' אנשים שנשבעו
 זה לזה ועבר אחד מהן על שבועתו השני נפטר מאותה שבועה וכן כת'
 ר' שמשון משנ"ץ לענין שידוכין וכן כתב ר' יוחסן סוף ח' נתיב י"ד וז"ל
 שנים שנשבעו לעשות דבר אחד והא' מהן עבר על השבועה השני פטור
 ואין צריך היתר מן השבועה כן כתבו המפרשים וראיה מרור שהלך
 להלחם עם הארמיים אמרו לו הסגדדין הם עברו ברית החילה וכו'
 כדאיתא במדרש תהלים א"כ שמעני דאלו כן בחר מונח הנדר א"כ
 ה"ה כגדון של מעל' מאחר דמקצתן אמרים שלא כונו על דעת חביריהן
 ושאלו על גרן והותרו כולן מותרין אמנם נראה דהא אינו מועיל אלא
 בענין הקהילות להרדי דהיינו אם כל קהילה אחת שאלה על נדרה השני
 מותרת ג' דה"ל כשנים שנדרים זה כנגד זה אבל אם מקצת קהילה אחת
 מתחרטים ואפילו משני הצדדים נשאר הקשר בין האחרים וכמו שכתב
 הר"י בש' סימן תנ"ג ושארי מדר' פ"ו ש' בתשובתו סימן כ"ז
 אמנם הראיות והאומדות שהביא מעל' מאחר שהתירו לא מהן נראה
 דלא נדרו ע"ד זה אינה אומדן המוכח מאחר שהתירו לאחד מהן הרי
 נהרצו כולן ואפילו נשבע על פולס מהני ומה שכתב מעל' שמקצתן
 אמרי' שלא נשבעו כלל רק שכתב כך בשטר הלא הר"י בש' בתשובתו
 והביאו ב' בספרו (ס' רכ"ח כ"ד) כתב דשטר שה' כתוב בו ע"ר
 שדנין ליה כדעת רבים המוכר בגמרא ואינו מוכר ע"ל ב' ומ"מ
 כתב מהר"ר ישראל אשכנזי בספרו ת"ה (ס' ע"ו) דאם נותן אמתלאות
 למר' שכתב משטר כך נאמן לענין השבועה ועל פיו יש להן בגדון
 של מעל' ואף על פי שיש לדקדק ולהאריך בו אם נאמנים אחד כך על
 האחרים אקצר הפעם בסכת כי קצר לי המצע מהשתרע כאשר הוא
 בערב ההן לפטת ערב והוצרכתי לתקן התשובה קודם ההגן כרי' של
 אעכב ועל כן קצתתי שלא להשיב רק ברברי' שנשאלתי ונבדקתי עליהם
 זה הכלל ברברי' מעל' אמנם למעשה מעל' אינו צריך לא לגמרא
 דידי ולא לסברא דידי מאחר שכתב מעל' ששני הקהילות מתחרטים
 ונראה להן שכתבן לחלל א"כ אפילו נשבעו כל א' מהן על דעת חבירו
 כולן יכולין להתיר מאחר שכולן מסכימים להתיר והוי צרכי צבור כמו
 לדבר מצוה דמתירין אפי' אין אנו יודעים דעתן בפ' דודאי מסכימים
 לדבר מצוה שהם תיקוני הקהל כמו שכתב הר"י בש' בתשוב' הג"ל וכל
 שכן במקום שהם מתחרטים ואומרים דלא ינחא להו דמתירין להם וכל
 שכן במקום שהמנהג להתיר הרמי צבור ושבועתן דמתירין בכל ענין כמו
 שכתב הרא"ש פ' שבועת הדיינים וכתשובותיו בכמה מקומות וזה
 ראיתי להשיב למעל' בענין שאלתו אך ג' אחת או שנים אבקש
 ממעל' ואם ישיבני מעל' עליו ארעני מצאתי חן בעיני מעל' וזה כי
 גרסין בירושלמי פ' ק' תעני' המחלל ואינו יודע אם הציר אם לא קודם

המשפחה נקראת על שם זהוה כען משפחה היתה שכתב עלה מהר"ק
שהביא שם שכל בני המשפחה נקראים פואה אין חילוק בין בני המשפחה
כמו שנמצא מדפיסם חתמין עצמן טוביה פואה ובתשוב' מהר"ק כותב
רפאל פואה וכתב שהוא על שם משפחתו או משפחה אברהמאל וזה
כלשון עברי כען משפחה אבל עזרא או קמח: דכול נקראו
בשם הווא: אין חילוק בהן ובשמותיהן אבל נבדאיו עזרא
דוקא סעריה של אותה משפחה נקראים יעציה ולא שאר
שמות של משפחתו אין זה בני משפחה רק בניי התולה בשם סעריה
ונקרא תניא עצמו ולא תניא המשפחה כמו שכתב"י עצמו דף ק"ס
(ס' ק"ט) נבי תניא ותניא משפחתו יעזין שם נס נראה הלא
עלה על דעת ב"י לחלק בין אש נשתנה שמו ע"י חולי או לא אלא דס"ל
דאם הכינוי תלוי במשפחה כותבין מכוה אבל אם תלוי בשם א' נשתנה
שמו כותבין אתקריהו: אורחא דמילתא דקאמר ר"ל כי על שם משפחה
הוא על הרוב לשון לעז ולכן כותבין מכוה וזה על שם עברי אם הוא
כינוי משפחה לדעתו כי מכוה שייך לומר ברבר שאינו נקרא בו כל כך
עיקר השם והיינו כינוי משפחה שכל בני משפחה נקראים כן אבל בשני
ש"א הן לעז או עברי כותבין מתקרי מאחר שדעת הש"ס בשם הווא
זהו הנראה ברעת ב"י אבל אין חילוק בין נשתנה ע"י חולי או ע"י דבר
אחר וא"כ מאחר שזה השם אינו כינוי משפחה כמו שנתבאר יש לכתוב
מתקרי וראיה ממה שנמצא בנמרא (ג' דף ק"ט ע"ב) שזה דמקרי
מדי' ואע"י דיש לחלק דאם שם נשתנה שמה ע"י חולי מ"מ לא נראה
דאם בתקין גיטין מדמי ליה הווא מעשה דאסתר וע"י צחק נשתרב'
שמה מלכה דכותבין מלכה דמתקרי' אסתר ואף כי בעל סברא זו רחוק
למצוא חילוק בין שמות אנשים לנשים אינו נראה כלל וכן מביאר
בתשובת מהר"ק שורש צ"ח דאין חילוק בין נשתנה ע"י חולי או ע"י דבר
אחר ואדרב' נראה שם מדבריו ריחוק יש לכתוב מתקריא כשנשתנה בלא
חולי כשנשתנה ע"י חולי כמו שנתראה ממש מביאר בדבריו אין רצוני
להאריך בהם וענ' רבאן ביום מילתו קראו לו סערי' כמו שעולה לס"ת
והכל קראו לו יעציה בשם ראש המשפחה שהיה נקרא יעציה רק שעולה
לס"ת סעריה וא"כ הוי כאלו נתנו לו ב' השמות ביד ויש לכתוב בהן
מתקרי כמו בשמות ראש המשפחה שצמנו יצא שמות אלו ולכן נראה
לכתוב כאן דמתקרי על כל פנים מאחר שאינו כינוי משפחה כמו שנתבאר
הן לדעת ב"י שכתב שכל שני שמו כותבין מתקרי בין שהוא לעז או
עברי בין לדעת האחרונים שלא חלקו בזה וכתב סתמא דכל שהיה לעז
כותבין מכוה ושם עברי כותבין מתקרי מ"מ כותבין כאן מתקרי מאחר
דשם עברי הוא כל שכן שחותם עצמו בשמות לפעמים בשם יעציה
שהוא שם עיקרי כמו שסעריה ואף אם נודה לדעת החולק דדעת ב"י
לומר דכל שנשתנה שמו שלא מחמת חולי כותבין מכוה נראה דלא
נתייבא כוונתה דאם דפירשו דחוק מאד לומר דכל הפוסקים שחלקו
בין לשון עברי ללעז לא דווקא נקטו וכלוה אחרת דמילתא נקטו ואין
זה מדרך פוסקים ראשונים ואחרונים לרבר בסתימת רק לפרש דבריהם
היטב ודבריהם שם על זה אינו כלום דייק ליה מיתור לשון זהוה אורחא
דמילתא דברכי פוסקים לצייר דבריהם כד' כיצד והוא מביאר לכל
מעין בדבריו ועוד דהרי אנו לא נרא' כוונתה בכל דבריו שסדמה שכתב
בחלוק' השנית דהווא הנקרא ל"אן כותבין מתקריהו פשוט המנהג
דלא כוונתו דכתבין כל פעם דווא המכוה ל"אן או ל"אן הווא ל"אן
כלשון לעז והוא מביאר דברכי האחרונים וכן מה שכתב לכתוב על
כינוי משפחה מכוה לא נתייבא כוונתה דאם כבוד דאין ל"אן כותבין שם
כינוי משפחה כלל וכת' הכתב ס' ר"ל ל' לכתוב כל שום ותיבא ממדיה
ל"אן האנמי ל"אן ולכן נראה דכל מקום יש לכתוב בשם עברי מתקרי
ובשם לעז מכוה והוא פשוט הפוסקים ולא לחלק בין כינוי לכינוי וכינוי
משפחה לא לכתוב כלל מאחר שנסתפקו בו הבתראי' ל"אן לכתוב ולכן
כתב בעל מסדר תיקון גיטין שלא לכתבו כלל ועוד הביא לזה החילוק
קצת ראיה לכתוב מכוה כי מצא בטור הארוך דף קס"ב ע"ג
שיש לכתוב שלמה המכוה שלמן ואומר ששלמן הוא שם עברי כמו
שלמן היליד את בועז וכן מצאו פ' כיצד מברכין (דף ל"ט ע"ב) א"ל
רב נחמן ליהוהא תנא מאי שבך א"ל שלמן א"ל שלוש שמות משנתך
ששמת' שלו' בין התלמידים ואע"י דמקרא מלא דבר הבתוב שלמן כן
ובנמרא אמרין בלא ו' מ"מ הכל שם א' הוא כמו יעקב יעקב וכו' וצא
בהן רבים אך אצטג נראה דלא כיון כאן גבי שלמה המכוה שלמן ל"אן
כלל דאם דהתם לא ירד למידק בלישנא דמתקרי או מכוה רק לדיקדק
אם לכתוב השם כינוי קודם כהן או לכתוב קודם הכינוי כהן כדאיתא דהתם
לכן איכא למימר דלא דוקא קאמר מכוה ולא ר"ל מתקרי אלא ר"ל
מתקרי אלא דהרגל לשון מכוה נקט וזה דאף אם נאמר דדוקא נקט
מכוה מ"מ הווא כינוי אינו השם שלמן הנמצא אלא ר"ל השין שמהל'
הוא שלמן כיון דהגויס לקרוא לשלמה שלמן והווא כינוי ממש כמו
שכתב

ל"ס חוקה מה שהוא רגיל מכיר מכאן ואילך מה שהוא צריך מוכיח הכינוי
הפוסקים לענין הזכרה ושאלה וכתבו עליו בשם מהר"ם שהיה רגיל
לומר בשמיני עצרת ברכת אתה נכוד צ' פעמי' וזה גירסת הטור והס' מק
ועכשיו יש להקשו' הלא כל יום חס יותר מצ' תפילות דהרי המוספים של
שבתות הם בכלל הל' יום אחד יספיק צ' פעמי' לשלש' יום (א"ה בספרו ד"מ
מצאתי תירין לקשיא זו ו' ל' הר"מ טור א"ח ס' ק"ז ויש להקשות
ככאן הווא למד מהר"ם דצ' פעמים יעיל כמו ל' יום שאמר בירושלמי
דהרי כל יום איכא יותר מצ' תפילות דבשבתות שכיניהם מתפללים
מוספין ואם נאמר דבירושל' לא דוקא לענין הזכרה קאי אלא קאי לענין
שאלה אם כן ל' יום אינו עילין צ' פעמים דהא בשבתות אין מתפללים
רק שבע' ואפשר ליישב ולומר דבירושלמי קאי על שיהיו ולכן למד
מהר"ם דל' יום לא דוקא קאמר דא"כ בהזכרה הוי יותר מצ' ובשאלה הוי
פחות מצ' ולכן סובר מהר"ם דנקט ל' יום להורות על ענין התפילות
שמתפללין בכל יום שאין בהן מוסף דהיינו צ' תפילות בשבתות וכן ב' ל'
ונת' יש להקשות בטור וזה דעת (ס' ב') על דבריו"י הוא הרב
הגדול שכתב ברני הגמרא דביונה שיעור תורבין הוושט מבלעתא נראה
שהבין מה שאמר בנמרא (חולין דף מ"ג ע"ב) וינה אמר' וינה מבלעתא
שיונה הוא שם שוף ולא ידעתי זה מנין לוכי נראה לפי מה שקברתי
מרבתי שיונה הוא שם חכם אמר מושם ר' ירמ' שיעור התורבין הוא
מבלעתא ופ' דרשקל'ס מוכר שם אמורא זה וכן משמע בערך בערך
הרבין ועתה וירעני בעל דעתו כאלו השתי בקשות ואף כי הרבה ספיקות
עמדי בספיקות ששלח שמואל לר' יוחנן מ"מ אפסוק עכשיו כאלו השתי
שלא אטריח מעל' בשאלותי שלא יהא עליהן דמות למרובות והגם למש'
ובדן אראה ענותות דמעל': נאם הדרוש שלוחך משה בן לא"א מורי
הקצין כמד ישראל שלח הנקרא משה איסרלש מקראקא:

פר יורנו רבינו על הלכה למעשה הבא לידנו בא' שבא לרש
וזהו נקרא שם אביו יעציה והוא היה שמו הרגיל בו כפי
כל ואין מבידין אותו אלא בשם הווא רק בעלתו לס"ת קורין אותו אחר
קעריה והנה נפלה מחלוקת בין התכנים אף לכתוב שם אביו המנשר בגט
ובאשר לא אטריח רבינו לדקדק הרבה בדני אכתוב כל חלקי הסותר
בדני והכל דיעו' שגפלו בזה הנה אין לספק בשם אחרן סעריה שכותבין
אחרן דמתקרי סעריה מאחר שנשתנה שם סעריה מחמת חולי ל"שם
אחרן ולכן כותבין שם השני קודם ועל השני כותבין דמתקרי כמו שכתבו
המרדכי (בהשאלה) וסמ"ק (מטע' קפ"ד) וצא דביתא שדבר
מהוה לא נסתפק אדם אף נסתפקו אף יש לכתוב סעריה עם שם יעציה
כי יש בו ד' דע' לפום הנראה ולכל א' פנים בהלכה וזה כי יש אמר'ם
לכתוב סערי' דמתקרי יעציה מאחר' שחא לשון עברי ובמו שכתב הסמ"ק
(ס' קפ"ד) והנה' מיימוני (פ' גמלה גירוזין) וכלבו (ס' ע"ו)
דנתייבא לכתוב מתקרי בששם השני לשון עברי ומכוה בששם השני לשון
לעז וי"א שיש לכתוב המכוה מאחר שלא נשתנה השם על פי חולי או
שלא קראו לו ב' השמות ביד רק שנשתנה שמו אחר כך אינו אלא כינוי
בעלמא ושייך לכת' מכוה ומביא ראיה לדבריו ממה שכתוב בטור א"ע
הארוך (ג' דף קס"ב ע"ב) בחלוקה השלישית שכתב ו' להיכא
שהשם השני יוצא ממשמעות שמו העברי אלא שנקרא כן על שם
משפחתו כתב מהר"ק שיש לכתוב המכוה וכו' ואע"י שמתשובה
זו שבמהר"ק משמע דוקא בששם השני כלשון לעז כותבין המכוה
בו' עד ול"א דווקא אלא וראי כל תניא כותבין המכוה בין שהיה
כלשון עברי בין שהוא כל' לעז ומ"ה לא משכח שיכתוב דמתקרי אלא
בשנשתנה שמו והא דנקט גבי תניא לשון לעז אחר' דמילת' נקט
כדפריש' דסתם תניא הוא כלשון לעז עכ"ל שם ודקדקו מה דאין לכת'ו
מתקרי אלא כשנשתנה שמו על פי חולה כרמשמע התם מלשון הסמ"ק
(ס' קכ"ד) שמייתי אבל כשלא נשתנה שמו אלא שקראו לו שם שני
מתחלתו יש לכתוב המכוה והכינוי שם הפשט שזהו אורחא דמילת' דנקט
ב"י ר"ל דכשנשתנה ע"י חולה רגיל להשתנות לעברי ועל כן כותבין
מתקרי אף אם נשתנה לעז וכשלא נשתנה ע"י חולי רגיל להשתנות
ללעז ולכן כותבין המכוה אע"י שהוא עברי וכינוי משפחה דנקט התם
לא דוקא אלא שאינו רגיל להשתנות בלא' חולי כי אם מצד משפחה
שהראשון היה נקרא בכ' שמות ע"י חולי ולכן משני' גם שמות בניי אחרין
אע"י שהם אינם חולין זה דעת בעל הסברא הזאת ועוד נסתפקו אם
שם יעציה יוצא משם סעריה כי כלשון חגרי ר' לשון כש"י שמהלית
וקורין לישעיה סעריה או להפך או נאמר דאין שייכות לשם סערי' לישעיה'
כי כזה תלוי ג' חרין אם יש לכתוב מתקרי או המכוה כפי דעת ביר
יוסף עוד נסתפקו כלשון ב"י כי אפשר כי הווא נקרא שם משפחה שכל
יעציה שבמשפחה זו שמונה המנשר כולם עולים לס"ת סעריה ונקראים
יעציה ואם כן הוא שהו' שם משפחה כותבין מכוה לפי דעת ב"י ומסיבות
דמר אמינא שאין כן דעת ב"י בכלל זה ולא נקרא שם משפחה רק בשביל

שאלות ותשובות פד פה

מעולם אלא היא לקחה לעצמה שם אחר אבל כאן שעיקר שמו רחוק
ישעיה כמו סעדיה דהא כל אותם סעדיה שבמשפחה קרין אותו ישעיה
ומיום מילתו ואילך נקרא ישעיה א"כ הויכח שיש לו ב' שמות ממש
במחבר מתקרי ועוד הכאן לא נקרא כב' שמות בחד לעולם דבעליה
לס"ח עולה בשם אהרן סעדיה ונקרא בפי כל ישעיה ואין גלגלי בחד
לאפוקיהם דאפ"ש דכל העולם קראו אותה אסתר פעסלן בחד
להודיע שאותה פעסלן היא אסתר הראשונה אף כי קראו אותה בפניה
פעסלן לחד כדי שלא לבייש אבל כאן אין לפעסלן בחד כלל מאחר
שלא נקרא בשניהם כא' בשום פנים ועוד נראה דאפ"ה שכתבו אסתר
פעסלן מודים שעדיף טפי מתקרי אלא שרצו להראות כחך שלא הוצרכו
לכך וכדרך שאמרו כל הפסוק מן הדבר ועשוהו נקרא הדיוט אבל במקו'
דאיכא לספוק דלמא אינה דומה להו' מעשה ממש פשיטא דיש לכתוב
מתקרי והוא לשון הפשוט ולא להכניס ראשו בספיקות דתלויים בהררים
בשערה וחדע דהא מהר"ק שורש צ"ח קרא תגר על מי שכתב בנט לוי
יהודה בלא מתקרי אע"ג דהתם לא נשת"נ ע"י חילוק רק שלא יכירו אותו
כהיה מעשה דאסתר פעסלן וכן משמע באש"ר פרק השולח דבני אדם
הגולים ובורחים לנפשם למדינות אחרות ומשנים שםם שלא יכירו אותן
יכתבו פלוני דמתקרי פלוני ולא פלו' ופלוני ומהשת"נ בין אם נאמר דהנהו
רבות פלוני אדרי או יש חילוק בין המעשי כל זמן שאין החילוק בר' לנו
לא נבסם לספיקות רק נכתוב פלוני דמתקרי שעדיף מכל דבר וראייה נהא
דכתבו רבותא על שם שגשגתה מחמת חולה דיש כותבין פלוני ופלוני
בלא מתקרי ויש כותבין פלו' דמתקרי פלוני וכתב בית יוסף (סו' ק"ט)
דמצא כתובות אשכנזים דאם כתב בלא מתקרי יש פוסלן ויש שאינן
פוסלן אבל לא נמצא להפך דמאן דכתב בלא מתקרי פוסל אי כתב
מתקרי א"כ ש"מ דהו' דבר המפורסם בכל ולא נאמר ג"כ מאחר דהרבר
מפוקפק לא נכת' לא שם אחד הרגיל בו וכו' ונבסם כשר דלא גרע מחיכתו
שרגיל בו שכותבין אותה לחודה לפי דעת התורה"ה"ש (ס' עש"ה) והטור
דנראה מאחר שרבר זה תלוי באש"ר רב רב"ה דהרמב"ם (פ"ג דהל' גירושין)
ורש"י אינן מבשרין רק בדיעבר כמבוא' ברבריה' לכן נחוש לדבריהם
לכתחילה על כל פנים כי אין חילוק זה בין מתקרי למכנה כדאי לבנים
בספק זה ואין לשנות המנהג שלא לכתוב שום כינוי אבי המגדש שאין
צריכים לכתבו אפ"ל לכתחילה לדעת קצת רבותא מאחר דבנים חולקים
וס"ל דיש לכתבו לכתחילה וכן המנהג פשוט ואין לשנות לכן הדעת
המחויירת לכתוב אהרן דמתקרי סעדי' דמתקרי ישעיה בן ג"ל (מעלה
כ"ה) יעמידנו על הדבור להורות הלכה למעשה ומצאנו תורה נאם
דורש שלוח מעל' משה בן לא"ה מורי הקצין כמד ישרא' שלי"ט הנקרא

שמו משה איסרלש מקראקא :

פה אשר

שאלת ח"ל ילמדנו רבינו על אורח הכבוד לעיר
שישראל אחד דר בין הכותים אם אוסר על ישראל
הרשם שהוא מותר לטלטל בלתו מאחר שכבר נפסק הלכת' ריש פ'הדר
(דף ס"ב ע"א) כר' אליעזר בן עקיבא דסבור דאין הכותי אוסר על
הישראל ער שיהיו כ' ישראלים שרונים בחצר ועכשיו יש להסתפק אם
אורח שבא שם ללון אוסר על הישראל הדר שם עכ"ל שאלתך :

תשובה : הגה בודאי לא נעלמו ממך דברי הפוסקים בזה וזה כי
המרדכי כתב ר"פ הדר בשם רש"י חצירו של כותי הרי
הוא כדיר של בהמה פ' ומותר לישראל המתאבסן שם להכניס ולהוציא
ואם יש שם ישראל אחר אוסר פ' אוסר לאורח להוציא מכית הכותי אבל
אותו ישראל מותר להוציא מכיתו לחצר דאין ישראל האור' אוסר עליו
עכ"ל וכן כתב הטור סוף סי' ע"א בהרי"ק דאין אורח אוסר אמנם מהר"ק
שורש מ' ו' כתב בפשיטא דאורח אוסר גם על בעל הבית וכן נראה מדברי
שבולי לקט (הלכות שבת סי' כ"ד) שהביא האגור סי' תקנ"ב ואע"ג
דיש ליישב מהר"ק שמיירי באורח שגשגתה' ל' יום וכמו שכתב בית
יוסף סי' ש"ע על דברי שבולי לקט אמנם אני רואה שספיקא הויא
שדברי ב' ברין זה צ"ע וזה כי בסוף סי' שפ"ב הביא דברי תרומת הרשן
סי' ע"ו שכתב על דברי המרדכי כי במרדכי דבני אוסטרייך לא נמצא
פסק זה כלל ואי לא דמסתמיא אמינא דפסק תמה הויא כ' אמנם קשה
לסתור פסק ערך הנמצא בחבור 'מרקורין הנאונים אך מ"מ האסור תמו'
מאוד הוא ואין להורות להחריג ונא אין לטעות ביד הגוהים הית' כאן ולא
דפיא בידי' ע"כ דרע' בעל ת"ה דאפ"ה האורח מותר להוציא כמבוא' ברבריו
אף שדברי המרדכי העלו ספק בלבם וכתב ב' על זה ותמיהני עליו איך
רפודיו ולא סתר פסק זה בודע גטוי מפני שדברים הללו לאו דבריו
האב"ד (במכתביו קמ"ט דפ' סדר) דק'ל כותיה אתמר
א"ל דבריו ד' מאיר דל"ק ל' כותיה דהא אמאי דרסין ריש פ'
הדר גופא חצירו של כותי הרי הוא כדיר של בהמה' ומותר להוציא
מן הבתים כ' ואם יש שם ישראל אחר אוסר דמ"מ כתב רש"י כוכין
דלא ק'ל כר' מאיר ממילא לא ק'ל כאותן דברים ולפי' לא נכת' במרדכי
דבני

שכתב הרא"ש על שמות שקרין הגוים קרוב ללשון עברי והוי כינוי ממש
ולכן כתב לכתוב המכונה ולכן נראה דאין לסתור משום זה כלל דיש
לכתוב בשם עברי מתקרי או לדעת ב' על כינוי עברי מתקרי כי פשוט
בעיני שבונת ב' כאשר כתבתי שאין מחלקין בין כינוי משפח' לבין
שם עצמו ולא כאשר רבין החילוק ממנו שעיקר חילוק הוא בין אם נשתנה
ע"י חילוי או נשתנה בלא ו' חזק מעל' התם : ועוד נראה דאפי' אי הוי
ספק אי יש לכתוב מתקרי או מכונה יש לכתוב מתקרי והוא כולל ג"כ
כינוי כי לשון קריא כולל הכל להודות נקרא בשם החיה אבל לא יתהפך
לומר דהכל נקרא בשם זה אינו שם העיקר אפי' נקרא כינוי וזה
פשוט בעיני וראייה במנין משנה פ"ג דגירושין כתב ריש לכתוב
על שם הלועזים שהם בנימיים פלוני דמתקרי פלוני וכן אמרין
בנמצא דאב"ה דמתקרי אפי' מרי אפי' דאפי' מרי אינו שם עברי
אלא ש"מ דשם מתקרי כולל הכל ואין להקשות מזה דכתב
הרא"ש פ' השולח דהויא כמכונה לכתוב בכל גט כל שום ותניא כרעת
בעל ה'ג ולא פלוגי דמתקרי פלוני כרעת דבני חס' לפי שהגו
הגוים באשכנז שקרין ליהודים תניא הקרובה ללשון עברי ואין ראוי
לכתוב על אותה תניא דמתקרי לכך נהגו לכתוב וכל שום ותניא דאין
לזה שמלה זו כולל הכל עכ"ל וא"כ הו' דקד' דאין לכתוב מתקרי על
שום כי ו' זה אינו דשע' הרא"ש אינו משום זה דא"כ לכת' מכונה וא"כ
כל שום ותניא למה לי לא משום דר' לראות כינויים אינן עיקרים לפרשן
בנט ולכן כוללן אותן ב' שום ותניא אבל לא משום חילוק דמתקרי או
מכונה ואדרכא מדברי הרא"ש יש להוכיח דוכל לכתוב על כולן מתקרי
דהרי כתב למי דעת' מ' דכותבין פלוני דמתקרי פלו' ולא חיל' בין הוא שם
לעו או לא ועו' מדכת' שלא לכתוב על שמות הגוים מתקרי אלא כל שום
ותניא ממילא לדין דלא נהיגו בכל שום ותניא כותבין מתקרי על
הכינויים דוגמת השמות שמדבר עליהם הרא"ש ועוד דאמאי כתב דנהיגו
לכתוב כל שום ותניא מכח חשש כינויים של כותי' תיפוק ליה דלא ידעין
לכת' הכינויים אם לכת' מתקרי או מכונה ולכן נהגו לכתוב שום ותניא
אלא ש"מ דאין להקפיד לכתוב מתקרי בכל מקום אבל איכא ליכא
למטר. דהא כתב ב' ומהר"ק דהכות' מכונה במקום מתקרי אינו
לא מ'ע' אלא ש' כדפריש' תו' ג"ל להביא ראיה ממוצא דבר וזה
כי עיקר לשון איתקרי הוא מן התרגום שפ' ונקרא שמו בשרא'ל מתקרי
ונקרא' בשם מתקרי' והנה מצינו ויקר' פרעה אפי' שם יוסף צנ' פענח
ותרגו' וקרא פרעה שם יוסף גברא דטמירין ליה גליין והתם כינוי הוי ולא
תרגם וכנה פרעה וכו' ש"מ דשם קרא כולל הכל ואע"ג דכתבו הפוסק'
דנהגין לכתוב בעברי מתקריא ובלע"ז מכונה היינו לסימנא בעלמא שלא
נשתנה לכת' מכונה בעברי שהו' טעות כמו שכתבתי אבל לא להפך
דמתקרי כולל הכל ולכן ג"ל בדר דיש לכתוב סעדיה דמתקרי ישעיה ואין
לפקפ' ולומ' דלמה לא ניתן ב' גישין להוציא נפשיה מפיק' דוח אינו חרא
דאין לכתוב כ' גישין רק במקום דחוק גדול שאי אפשר לעמוד על הרין
כשו' פנים כמו שהאריכו בו הבתראים בתשובותיה' ונימוקה' הובא הכל
בסדר גישין לכן לא אאריך בוגם לייב' טעמים דאין ליתן ב' גישין נוספ'
על טעמים הנזכרים בס' גישין דראדק' ל' אין בריה ברורייתא ומאחר
דלא הוברר בשע' הגט באיזה מנהג יש לפקפ' בו כמו שכתב המרדכי
בהנה' דגישין דת"ו ע"ג תו' דהתו' מפרש' בסעודה : (בפרק הים מניא
דף י"ח ע"א) דהמנהג כב' גישין הגט פסול משום דספר אחר אמר
רחמנא ואלא כ' ספר' וכ' ו' אע"פ שלכל זה אין לחוש רק בנותן ב' גישין בפע'
אות' אבל לא בנותן זה אחת זה ולא אאריך בזה כי אינו מן הגדול מ' חזו'
דחששו הרבה בתינת ב' גישין כמבואר בסדר גטובין יש לפקפק בו ממה
שכתבתי והוא יותר חששא ממה שיש בחילוף מתקרי או מכונה לרעתיו ועוד
דאם נחוש לכל הספיקות נצטרך ד' גישין כי יש אומרים שלא לכתוב שם
ישעיה כלל מאחר דיש לספק ביה שהוא כינוי שם משפחה א"כ לפי מנה
שנהגין שאין כותבין כינוי משפחה א"כ אין לכתוב כלל ועוד דעת רבינו'
לכתוב סעדיה ישעיה בלא מתקרי ובלא מכונה וזה כי כתוב בסדר גישין
ו'ל' אשה אחת נשתתה ושמה אסתר ואחר כך חזרה וכת' להנסיכא
קראה שמה פעסלן ומזה"ל כתב לה נשכתב אסתר פעסלן וכן כתב
מהר"ר שלו' בתשובות וכן קראו כולם אותה פעסלן וכאה להתגרש לפני
מזה"ל שלישיטא ט' וכתב כינוי פעסלן ואסתר בלא מתקרי ובלא
מכונה מאחר דלא נשתנה שמה מחמת חילוי אלא לקחה לעצמה שם אחר
והרגל' בפי כל לכן הקרימו גם כן אף כי הוא אשכנזי וכתב שם דכן עשה
מהר"ר מולין בגמ' כה' חזק רייצל עכ"ל הנה אם נחוש לכל הספיקות
היה לחוש ג"כ לזו ובאמת שהיא ספיקא קרוב יותר מענין מכונה שהיא
דעת רחוקה לרעתיה כאשר לא נמצא חילוק זה בשו' מקום שישת' מענין
מתקרי ללשון מכונה ע"י שהשם לא נשתנה מחמת חולה אם לא לפי
דעתו כפי' דכריב י' והוא רחוק מכוונתו שם להעתיק מ' נראה דלשון
מתקרי עדיף מן הכל קרא דאיכא למימר דשאני התם דלא נשתנה שמה

שאלות ותשובות פה פו

מה

מצא שם אדם ואחר כך שמע שעקלה מעות בנה ליה הוא עשה עקלה וכו' עד שעי' זה נתפטר הדבר ביניהם שיהנו לו ח' מאות מומנים דהיינו ג' מאות (משה שטענדל) וה' מאות סוחר א' ויניחו הכתב ביד שלישי לכת שלשתן ושגם הוא היה יכול ליקח עוד סחורה על הכתב וכולי וכאשר פתח העקלה לא קיים הסוחר הפשרה והניח למשפט רק ב' מאות והשאר לא הניח והשופט ציווה ליקח השני מאות וא' לכשיבוא הכתב להשלישו יתקן לו הפשרה כאשר עשו בעיהם בראשונה והוצרך לעשות זה בהכרח מכח רוב אונס וכאשר בא אל ביתו נתפס מן הדוכוס ולא היה יכול להביא שם הכתב להשלישו ומכח אונס התפטר לא היה יכול לגמור הפשרה אך שלח בנו ושליח למקום הפשרה שיביאו לו המעות למקום הפסדו ושם יקיים הפשרה להשליש הכתב ולא באו ולכן מאחר שמצדו לא נבצרה הפשרה וברצונו היה לקיימה והם לא קיימהו ולא באו אליו רק כתבו לו לשלוח הכתב שמה ועשו זה כפי ליקח הכתב בחוקה מיד שולחיו מבקש כל הויקתיו והוצאתיו שעברו עליו מזמן פשר הראשון שנכתבו לו אלף טאליר בשטר והנה היא משיבה על קצת דברים אלו להד' וארכא היא קובלת עליו שמסרה לדוכוס וביקש לאבד כתבה והלך עמה בערכאות וביקש מן הדוכוס לתפסה וגם עיקר על מעות בנה ליה שלא בדת לכן מבקשת כל הויקת ממנו וטוענת שהיו לה מליצים חמדי שעמדו על המשמר של המשפט ומה שהיא לא באה ליום שהנבילה היתה אנוסה וכו' ושלחה נחמן בעל כחה ואדרבה הוא לא קיים הפשרה שביניהם ועי' באתה ליד הויקת גדולות ומבקשת ממנו כל הויקתיה :

השלישית טוען שכאשר היה תפוס בתפיסה קשה נתנה כחה למליץ א' והמליץ הלך עמו בקושי ופתח כל דבריו ובתי נגזו ובקש הכתב ורצתה לקחתו בחוקה ממנו וגומה לו בעיניו וכאשר רברים גם אשתו ובניו הקטנים הבעית בדברים אשר כן לא יעשה וכו' זה היה בכחה גם בעלה אביגדור מסרו כמה פעמים על גוף וממנו וכל זה היה ברצונה וברשותה גם מחייבת לפצות את בעלה גם היא הביאה צוים אל הדוכוס לכופו שיתן הכת' או יענו אותו ושאר הדברים הקובלים עליה בדבר זה גם כי היה נפטר מתפיסת הדוכוס רק היא עשתה שישב ב' שנים בתפיסה קשה כזאת עי' שחידים ועיקלה אותו בתפיסתו והלכה בערכאות ש' ימים ושנים והרעה לו לעשות ולא שאלה שום מורה או ב' אדרכה התרה בה אב' ד' שלק' פראג ולא השגיחה גם עברו הימים שהנביל להם הדוכוס בידו כדי להמשיכו בתפיסה גם התרה בה להיורג לה צ"ד ולא רצתה שמוע לכן מבקש ממנה הויקתו וצעריו ובחשתו ושבתו גם ליתן עליה דין מסור והיא משיבה להד' מ' על כל דברים אלו רק כי הוא היה תפוס מן הדוכוס בעד חובותיו והיא לא החזיקה אותו מעולם בתפיסה ומה שעשה המליץ גם בעלה עשה שלא ברשותה כי לא היה להם כח על זה ומה שעברו הימים המנובלים היה באונס גם כי שלחה נחמן עם כחה גם מה שעשתה בעש' לכופו ליתן כתבה הוצרכה לעשות כדי להציל את שלה כי לא היה כ"ד כאותה מרינה ועבד אינש ריגא לנפשיה וכו' ואדרבה היא קובלת עליו שהביאה ליד הויקת גדולות של ארצה להראות הכתב שלה למשפט וכו' היה תלוי כל משפטיה ועי' זה הצריכה לפשר ולהפסיד אלפים ומבקשת ממנו הויקת גם טוענת שהוא מסרה פעמים רבים עי' (זופליצ'ר) שלו ומבקשת עליו דין מסור :

הרביעית הוא טוען שאחר כל זה נתפטר עם הדוכוס בעד ה' מאות ריינש והמותר עד י"ב טאליר שהיה חייב לדוכוס כל שנה מאה דא היה לו לפרוע תוך ה' שנים והוא התפטר עמה עי' מהר"ז בעד י"ז מאות וחצי טאליר ואף שלא נתרצה הוא כ"כ ליד פשרה זה כי הוא רצה י"ז מאות מ' מהר"ז רצה ליתן משכנות בעד נ' ולהבטיחו על הפשרה והיא לא אבתה שמוע וכתבה (זופליצ'ר) לדוכוס איך ששמעיה רוצה ליקח י"ז מאות וחצי ממנה בעד הכתב שלה שבידו ולכן יקח הדוכוס מתחילה י"ב מאות טאליר והשאר תניח לפני יועציו לשפוט עמו בפניהם וכו' עשתה לו הויק גדול שהרגינה הדוכוס עליו ורצה שיתנו לו כל מעותיו בפע' א' ובקשי גדול השיג עי' בקשות היועצים שלקח הדוכוס י"ז מאות טאליר כתחילה והשאר ישלם לו על ב' שנים ואומ' שכל זה עשת' להכעיס ולהפסידו כי אנשים כשרים מיחו בה שלא לגלות לדוכוס והיא עברה על דבריה וכו' עשתה לו הויקת גדול מלבד ההיק הנגלה לכל שקלקלה לו הפשרה הראשונה שהיה לו עם הדוכוס על שמה שנים ועכשיו הוצרך לפרוע בשני שנים ובתחילה היה לו ליתן רק ה' מאות ריינש ועכשיו שבעה מאות טאליר והיא טוענת על זה אדרבה מה שעשתה (זופליצ'ר) עשתה ברצון דר' ואכרס שוואלינג גם כי עשתה לשוכתו שופטור מן החפס' ומה שאומ' שנתקלקלה פשרה שלו ואומרת שלא ידעה מה ומי יודע אם היה לו פשרה עם הדוכוס גם אומרת שמה שעשתה עשתה להציל כתבה ולהציל ממנה כי היתה מתיירא שלא תמכר מאחר

לכני אוסטר'יך ובמדרכי דבני ריינ'ם אלא שום תלמוד טועה כתבו דרך פי' ולא פסקו א' כ' נקטי' רשניהם מותרים דאין ב' ה' אוסר על האורח ולא אורח על ב' ה' וכמו שהוכיח בדברי ת' עכ' ל' והשתא יש לדקדק הלא ר' למד ערוך הוא דאורח אוסר דגרסינן פ' דר' (ד' ס' ע"ג) ריש לקיש ותלמידיו דבי תנינא אקלעו להווא פונק ולא הוה שוכר ודוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה כל היתא דלא מצו מסלק ליה כולי ופירש' אקלעו להווא פונק דהו דירי ביה בהווא חצר תרי ישראל וחד כותי ששכר את דירתו מחכירו כותי ואיתו שכר לא הוה שם איתו כותי השוכר אלא כותי המשכיר והו יראים שמה יבא כותי כשבת פונק יש בו חררים פתוחים לחצר והאכסנאים נכנסין בהן ואוסרין זה על זה בשבת עכ' ל' הר' דפ' רש' דאלו אכסנאין הנכנסין בפונק אוסרין זה על זה ש' מדאורח אוסר ושוב אמרין התם ר' חנינא בר יוסף ור' חייא בר אבא ור' אסי אקלעו להווא פונק דאתא כותי מריה דפונק עור נמצא בהעתק :

פו על דבר הדין שבין כמר שמעיה ומירל ונביית העדויות אשר להם כל אחד מבקש הויקתו והוצאתו מחכירו ומבקש על חביו דין מסור כאשר האריכו למענית' בתשובותיהן וטענותיהן זה על זה חבילות חבילות קצתן בדברים שא' בהם ממש דומות למרובות והגם למשא ועיקר הריב נטמן בטענותיהן ותשובותיהן בדברי חרדים זה על זה כמרגליות הטמונה בחול ועל כן לטורח ולמשא להאריך בכל טענותיהן ותשובותיהן להשיב על הוכחותיהן שהביאו בדבריהם גם בעדיות שטראין לנו שאין בהן ממש ולכן לא העליתי על ספ' רק האוכל מחוך הפסולת והרע נפסד מעצמו וכל הצריך לדין ליתן עליו אכללו כאן בכללות קצרות כדי להשיב תשובתי עליו והנה ראיתי ד' אבות נזיקין הנמצאים במחלוקתם ולהם תולדות כיוצא בהן אך על ארבע להם אשיב ואחר העיקרים נמשכים השרשים והענפים :

בראשון תובע כמר שמעיה את טרת מירל איך שבא לידו כתב שטר חוב שעל (המקרק'ונ) ממאר פידלר בתורת משכון והוא לקח סחורה על זה מסוחר בעד ד' מאות טאליר ויותר והוצרך להיות ערב בעד זה אצל הכתב ואומר שזה נעשה ברצונה ואחר כך הוצרך ללות לה יותר מכח גיומיה שאמרה ליתן פטורים על הכתב גם שאר גיומיהם בתפיסתו גם שקבל' עליו בערכאות שנגב לה הכתב גם שבעלה הביא כתבים מן הדוכוס לדוכוס (ממייסן) לעקל' הכתב ושאר דברים שעשתה לו עד שהוצרך ללות ולהקיף לה מסחרים יותר עד ש' לבסוף הוצרך להתפטר עמה ועשו שטר חוב ביניהם ונתפטר אז הכל ביניהם כאשר מפורש בטענותיהן ראשונה ושלישית שהודה בפ' שאו נתפטר הכל ונתנה לו כתב על אלף טאליר וכאותו זמן בא הכתב לידו בתורת משכון ולכן תובע כל חובו גם כל הויקתיו שהוצרך להוציא על זה ולשלם למחרים ומרת מירל השיבה על זה לא היו דברים מעולם שלא היה הכתב ממושכן ביד מאיר פידלר גם מרה שעשה שלא ברצונה נעשה ולא היה כחה אצל זה גם מה שהלחה לה אחר כך לא היה באונס גם שהקיף לה אחר כך והצריכה לעשות ואינה מגדת שום אונס גם קובלת עליו שהקיף לה סחורה שלא היה שורה החזיה גם אומרת שמה שבעלה מביא כתבים עשה להציל ממנה כי שמעיה רצה להפסיד כתבה והלך עמה בערמומיות וטוענת שלקח ממנה ריבית ושאר דברים סוף שנתפשה עמו מדעתו וכו' שניהם אינם כופרים כי ההשואה כתובה לפני המשפט (כלי' פסק) כנ"ל וזה החילוק הא' :

השנית עוד טוען שמעיה שאח' לא שלמה לו לזמן שהיתה מחייבת לשלם לו והוצרך לעשות עוד הויקת אחרות על הראשונות לשלם לסחרים שהקיף מהם גם להוציא ולפור בדבר משפטם ושכתב היה מעוקל מבנה ליה (והמקרק'ונ) דקטן עד שולה לא היה יכולתו למשכן הכתב וכל זה גרם לו הויקת רבות והוצרך להגיד הדבר להדוכוס ממייסן וכו' והדוכוס יעץ לו שיתרה בה שתפדה משכונה ואם לא שיוכל למכור הכתב להדוכוס שהיה חייב לו והוא לא עשה כן רק שהגיד לה הדבר אז בקשה ממנו בכבי ובתחנונים שלא לעשות כזאת והיא תסע לבנה ליתן לפדות הכתב וטוענת שגם היה לה משפט ויום שהגביל הדוכוס ממייסן לשפוט מחמת הכתב עם מי שעקלה עליו גם עם שאר דברים שהיה צריכה לשפוט בהן והיא נתנה לו כח קודם נסיעת' לבנה שאם לא תבא לזמן שהנבילה תאבד וכיוצא מן הכתב דהיינו שהוא לשמעה רג' על עם בעלה לשפוט הדבר וכאשר נסעה ולא באה גם בעלה היה חולה לא יוכל לעמוד למשפט הוצרך הוא להוציא הוצאות ולסע ממקום למקום בדבר המשפט ולבטל מחייתו וכו' עוד טוען שמעיה (שטענדל) כתב לו דרכה פעמים לפשר הדבר וציווה לבוא (ללייפסק) לפשר הדבר וכו' שמה ולא

שאלות ותשובות פו

פרק הגזול ומאכל (דק"ק"ג ע"ב) ואף שבראיתא מסירת מודעה
היינו שמסרה מודעה על מאור (פירור) אבל לא עשתה שום
מודעה על מה שעשתה אחר כך עם שמעי' כאשר מבואר במודעה
שלה ואף ע"פ מאיר לא היתה מודעה בתקנה ואין לתאריך בזה מאחר
שאין נפקותא בדבר כאן מאחר כך נתפשו כעניינם ונתחבר
לדור בתורת משכן והאונסין שטעגור. אינן אונסין שטעגור
לעשות לפני שהיתה חזק למעשה וזה אינו אונס כראיתא פרק חזק
הבתי' (לי"ז ג' פסוק ר"ק שבעל קציעור מפרש ק"מ ע"ב דפ"ל ס"א)
דכל אונס האתא מחמ' עצמו לא מקרי אונס ק"מ במקום שהוא אומר
שברצונו בא הכתב לידו מתחילה ועד סוף ובהיתר אחא לידו דנאמן
לומר כך וכך הלויתו עליו והקפתי עליו דנאמן אף אם לא היו עדים
כלל בדבר כ"כ במקום דאיכא עדים ואומרת המביחור שנאמן אצל
שטרי אף אם היתה אונס מאת' שלא מסר' מודעה על זה דאין לומר
דכאן יש לו דין מתנה דאם ירענן באונסה המתנה בטילה כראיתא פרק
חזקת הבתי' (דק"מ ע"ב) דזה אינו דאין תואל ונהגיהו כמכיר וכן
פסק מהרי"ק בהדיא שורש קפ"ו שורש קי"ח כ"ש שח"א אינה מכררת
אונסה שאינה נאמנת ולכן נראה פשוט דשמציה נאמן לומר כמות
הקף לה וזמנה הלוה ליה ויש לו הכתב למשכן על א' מיהא נראה
דצריך לישבע כטוען על שאר משכן שחתר ידו דנשבע ונטל דאין
לומר דעכשיו ירענן שהשטר היה בידו אינו נאמן לומר משכן היה
חזק דזה אינו דאף על פי שראו בידו נאמן לומר דבתורת משכן אחא
לידיה כל זמן דלא ירענן היאך בא לידו מדכר' הרא"ש (נתיב
הנ"ל כלל ק"ה) דאין לא טענינן ליה מי שמוסר דהוי מלתא דלא
שכיחא אף על גב דב"ד לא יוכל לטעון אף לא יתען מן השטרא ההוי
טענה אי הוי מלתא דשכיחא מיד דהוי אבל משכן בדכרין שאין
עשויים להשאל ולהשכיר דטענינן לקח הוי בידו אף על גב דראיתא
בידו כל זמן דלא ירענן היאך בא לידו ברמז' בשמציה דאין אין לו
חזקה (דק"מ ע"ב) וכמו שהעלה הרא"ש פ' כל
הנשבעין ופרק חזקת הבתי' ובהו מבני' מכל הפוסקים ריכז לטעון
על מה שחתר ידו עד כד רמזו אם לא ירענן עדים אחא לידו וזה
כאן ויכול לומר דבמשכן בא לידיה כדברי הרא"ש דלעיל וכ"ש
כאן דלא מקרי ראה שהרי בשטר פשוט שביניהם כתוב שהיה ממשכן
בידו ושלכ' נתנו לו השנים עשר מאות והניחו ביד שלישי ה' מאות וחצי
לדון עליהם הוה אלו המעות מנחי' בידו במקום כתבו וכל זכות שהיה
לו על הכתב הם לו על אלו המעות שנתנו לו חלק כתבו ובשעה
שמסר הכתב מידו אמר שהיה בידו בתורת משכן ומשום זה קבל
המעות והיה נאמן באותה שעה דלא הוה יראה באותו זמן והיכאלו
באו או לפניו וטענו לפניו ופסקו ליה חב"ד ליקח וזה המעות
ולחציא השט' מתחת ידו ואסבן נאמן כדמכח בתשובת הרא"ש כלל
ק"ס ס"מ ב' דכל שהראה הפשטן על פי טענת התובע וכשהראו טען
עליו טענתו וחזר לו ואז המנו שלו דנאמן ואף אם היה ירענן בבאן
כיצד בא השטר לידו א"ה הדין נאמן מאחר דלא מקרי ראה עכשיו
דהוי הרמב"ם פ"ט דהל' טוען ונטען פסק דבעינן ראה אף אם העדים
ירענן היאך בא לידו וכתב הרמ"ם שכן עיקר וכן בתרם הרא"ש פ'
חזקת הבתי' ואפילו לדברי הרא"ש ור"ת דחולקים שסו"ל דאף על גב
דלא ראו אינו נאמן לומר לקוח' הם בידי אם ירענן עדים היאך אחא
לידו י"ל דווקא באומן אבל באדם אחר לכ"ע כענין תרתייהו וכן כדכ
ש' המרכיב בהדיא חלקה וכן משמע מרכיב הטור ח"מ סימן קל"ד
הביא דברי הרא"ש ור"ת לענין אומן ובסמ"ע ע"כ וק"ל לא הביא ש"מ
דס"ל דלא חלקו אלא דוקא לענין אומן וכן כתב הרא"ש בהדיא פרק
חזקת הבתי' דאחר נאמן כדלא ראה כיון מהו כמרכיב משמע שם
הרא"ש הדין כיה ומ"מ נראה דעת המרכיבין וכן הביא הרא"ש שם דברי
הגאונים ומאחר ששמעי' היה נאמן על השטר פשוט דעל המעות שבידו
ג"כ נאמן לומר מבח משכן בא הכתב לידו וכפי משמעות שטר הפשט
דאמר מי טענו כב"ד על אחא דבר שהוא ממשכן בידו הוה נאמן עליו
ולקח אח"כ משכן אחר מ"ל מ"מ דווראי אין משכן הראשון גורם
אלא התפסה גורמת וכן כתב המרכיב בשם ראב"ה פרק המקבל בהדיא
ראש לקח משכן תחת דבר הראשון הוי בתפסה קמייתא גם המעות
המנוחין בתורת שניהם נראה דכלל הפחות נקרא מוחזק בחזיון
ההא הניח אותן במקום שטרו וכל מה שהיה טוען על השטר חל
על אותן המעות דלא ידע מאלו הניחו השטר עצמו ביד שלישי
דנראה דנאמן לטעון עליו אף על גב שד' דבריהם ליתנו ביד שלישי
מכל מקום לא אכר מינו שלו מיהו דהוי אחא שכתב המרכיב פ'
המקבל לענין תקנות העקור' שחזיב ר"ת אע"פ שצריך לחזונו מבח
התקנה מ"מ לא הפסיד מנו שלו ויכול לטעון עליו כל מה שהיה יכול
לשעון בעדו תחת ידו והאריך שם בהתשובות מזה ששמעין דאע"ג
דצריך

שלא נגמרה פשרה בעיניהם הנה אלו הפד' יסודות המחלוקת אשר להם
הריב וכל אחד הביא עדות וראי' המספיקת לדעתו כאשר נתבאר
לפנים גם האריכו באומדות המחלוקת ושאינן מוכיחות רבות מלכתוב
עד נמשך לה טענה חמשה עשר שנהלה ביניהם ששמעי' הג"ל טוען
בטענתו השלישית שאחר שעשו הפשרה האחרונה ביניהם דהיינו
שקבל י"ב מאות טאליר' זה מאת' וחצי מנה' על ד' וקבלו עליהם
הפשר בק"ס בח"א וכתב' ידן באיבור זכור' עברה הפשרה כמה
פעמים וחזרה וחלבה כעש' נזהרתי בה ולא השניתי ולכן מבקש המעות
המונחים עם כל הדיקויות בלא דין ודת מאחר שאכר' זכותה והיא אומרת
שלא אכרה וזכותה שלא עשתה כלום גם מה שעשתה עשתה בהיתר
כני פוזנא עד נפלה מחלוקת קטנה בערך אל הראשונה שמירל תובעת
משמעה משכנתא שבידו שהן שלה ואימרת שהן בכלל פשרה שעשתה
עמו והוא אומר לה' מ' אלא משכנות אלו סטראי גינה שהרי לא נתכנו
בשטר פשוט עד הנה הגיע דברי מחלוקתן וריבותם אשר בשעריהם
והנה אענה על ראשון ראשון ואחרון אחרון בעור הש"י :

תשובה דבר פשוט וברור הוא דאע"ג דאין אותיות נקיים אלא
בכתובה ומסירה מ"מ ויכל האדם לחפסן בידו למשכן
עד שיפדע לו מה שחייב לו בעל השטר וכראיתא בהדיא בתוספות פרק
הכתוב (דף פ"ה ע"א) גבי הויא איתתא דהוה מפקדי גבר' מלוג'
דשטרי אתו יורשי' קא תבעי ליה מנה וכו' וכתבו התו' אף על גב
דתפסין ש"ח לא מהני לנכות החוב דלא עריפו ממסר' אלא דע"י כך
יוכל לתפסו שיפדע לו דהוי כמו משכן וכן כתב שם הרא"ש והר"ף וכן
כתב הרא"ש בתשובה כלל ק"י וסימן ח' לענין יחומים שמצאו ש"ח בידם
וה' ולא אמרינן אם היה אכיהם קיים היה אומר מעות הללויות עליו למלוה
אף על פי שאינו יכול לנכות זה השטר מן המלוה כיון שאין בידו מסר'
וכתיבה מכל מקום ארם עשוי להלות מעות לחכירו על שטח' שלו כי
לא יוכל האחר לנכות מעותיו בלא שטרותיו כדאיתא דפ' הכותב גבי
הויא איתתא וכו' עד דאם היה אכיהם קיים הוימצי למטען הכי מכל
מקום טענה זו לא טענינן ליתומים דמילתא דלא שכיחא היא כו' ששמעין
דיוכל אדם לומר הללויות על שטר שהוא תחת ידו ויכול לתפסו למשכן
וכן הוא כמור ח"מ סימן ס"ה בהדיא ואף על גב דבתשובת הרשב"א
שהביא ב' סימן ס"ד מזור ח"מ משמע דלא יוכל למסר דבמשכן בא
לידו כמו שלא יוכל למסר לקוחין הם בידו ומוכח לה ממעשה דהויא
איתתא ראי לאו הכי הוי מהימנא כמינו זו רמחיים תפסה התו' והרא"ש
לית להו דברי הרשב"א שהיו תירצו התם טעם הא דלא אמרינן מנו וזה
ולכן אין לחוש לדברי הרשב"א במקום התו' והרא"ש והטור דפסקו
בהדיא ריכז לומר למשכן תפסתי כ"ש דטעמן ונימקן עמון שחלקו
בין טוען משכנו דהוי בידו לטוען לקוח הוא בידו והרשב"א כתב סתמא
דמ"ש והוכחות הרשב"א כבר תירצו התו' שפיר דלא אמרינן מינו
למפרע כראיתא התם בתוספות והויא סברא אמרינן בכל מקום לכן אין
לזוז מבריהם כ"ש דאין מוציאין השטר מיד המחזיק בו דהמציא
מחכירו עליו הראייה ויכול לומר קום לן כת' והרא"ש והטור ומעתה
פשוט הוה דשמעיה נאמן לומר דהשטר הוא משכן בידו על כך וכך
שהקפתי לה הללויות לה על השטר כל שכן במור' שטוען שהיה לו כת
אצל זה בתחילה גם בסוף שנתפטר עמה שהיה בחל משכנתא והיינו
כתובה ומסירה ונאמן הוא כדא' לדעת ר"י בן מנ' ש' והרמב"ם פ' מזהל
מכירה ופרק י' מהל' מלוה ופ' שמהל' נחלות וכתב ב"י (סי' ס"ז ע"ב)
דחכי נקטין ואף על גב דאין נראה דברי ב"י בזה דהא קמאי ובתדאי
דחלקים אר"י בן מנ' ש' ורמב"ם בזה דהריר' בעל תו' והרמב"ם וזהרא"ש
(פ' גט פשוט) ונ"י סוף בתרא דהר"ן והמ"מ כולו ס"ל דאנו נאמן
(מ"ט נקדון דין כדא' דנאמן) דהוי איכא עד אחד דמסייע ומעיד
דהיה כחה אצל הכתב ולכן נראה דלכ"ע נאמן בנדרן דין כ"ש במקום
שהיא מודית שהשטר ממשכן בידו רק שאומרת שתחילתו באונס וסופו
כרצון וידוע שאף אם היה כילו באונס אינו כלום מאחר שלא מסרה
מודעה כראמרין פ' חזקת הבתי' (דק"מ ע"ב) תליות וזבין
זכני' וזכני' וכן מוכח התם בהרוא דמשכן פריס' (דק"מ ע"ב)
דבעינן מסירת מודעה וכמו שכתבו הרא"ש והרמב"ם (פ' מהל'
מכירה) והרא"ש ושאר הפוסקים דלא כהרמב"ם דס"ל הת' לא
בעינן מסירת מודעה אלא בכל מילי צריכין מסירת מודעה ואף על גב
דכתב הרא"ש בתשובה דאף למ"ד דבעינן מסירת מודעה גבי פריסא
דהיינו דווקא שבא הפירס לידו בהיתר ועבד אינש דנאמן ולא עבד אכר
מי שתקף במקו' בידו ואחר כך קונה אותו הוא קא דהני דנאמן ועבד
עכ"ל הא בנדרן דין אחא השטר בידו בהיתר דהוא אף להסירה
שמואי היה בידו בתורת פקדון מכל מקום שמעיה לא לקח באונס
אלא מאיר נתנו בידו וביק' ממנו שקוף לו סתירה ולא היה אלא נכס
שמשכן דבר צדק בעל הנגיבה לפרא משום תקנת השוק כראיתא

שאלות ותשובות פו

מו

והמ"מ כתב הרמב"ן דנהיג' להכשיר כל השטרות הנעשים בעש"ג מכה דינא דמלכותא ואף לדברי הרא"ש דכתב דזקא במקום שהמלכות מקפדת שלא לכתוב שטר רק במקום הערכאות כי נראה דבמקום זה נמי מקרי מלכות מקפדת שאין שם רק משפט הערכאות ואין ישראל נמצאים שם ועוד דמ"מ מה שמחל לה הוא והשווה עמה על אלה טאליר מהני דמחילה אינה צריכה קניין ואין השטר אלא לראייה בעלמא ושם כשרים עש"ג כמו שכתב בר ששת בתשובותיו סי' תצ"ד שטרות מחילות והודאות פרעון לכ"ע כשרי ולא חיישין בזה לדברי הרמב"ם וכו' וכן כתב בסמ"ק קמ"ג ש' שהוא מודה על מחילה זו ואף שטוען שהיה אנוס אינו כלום מאחר שלא מסר מודעא כמו שנתבאר ונראה מה ששעברה מרת מירל בעד אלה טאליר קיים לכ"ע דהא שטר זה הנעשה בפניהם הוי כמו משכן שכתבה לו שחייבת לו אלה טאליר ועל זה נותנת לו השטר למשכון והוי כשטרי מקח וממכר וכשרים לכ"ע ועוד דהיי מעיד הערכאי בשטרות שקבלו עליהם זה הפשר עם אמונתן הישראלית לחוק ולקיים כל מה שקבלו עליהם הוי כאלו העיד שקנו זה מה שהערכאי נאמן עליו כמו שכתב הטור ח"מ סימן ס"ח דלא מרעי נפשיה להעיד שקרא וכתב שם דמחלו להם זה לזה כל הכתבים והשטרות שהיו להם לפני השטר שכולן היו פטורים ומחולים א"כ נראה לקיים השטר שהוא ואע"ג דכתוב בו שנשתעבר הכעל ואחר כך האשה אין לומר נחת רוח עשתה לבעלה משום דזה הכתב הוא נכסי מלוג שלה ולא יכולה למימר נחת רוח עשתה לבעלה כראייתא פרק חזקת הכתים (דף מ"ט ע"ג) ג"כ ליכא למיחש בכאן אם מקבלים שוחד או לא ולדון בזה כמחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה שהרי שניהם מודים שהפירה אמתית שנעשית לפניהם בלא קבלת שוחד וא"כ ליכא למיחש למיחש אמנם אני רואה חשש ריבית באותו שטר שכתוב בו שנחייבו לו אלה טאליר ועל זה משכנו לו השטר אך באופן זה שיקף להם סחורה בעד ב' מאות טאליר וכתוב אח"כ בסוף השטר כשאם שיפרע לו ו' מאות ושמונים ושנים טאליר באותו היריד יקח הסחורה ג' שמקף להם ויחזיר להם שטרות וההזקות יעמדו על הערכאי וישוה אותן וא"כ נראה דהמותר הוא ריבית אמנם כי דייקנן לא חיישין לזה רק אנו אומרים שהמותר היה הזיקות שהוצרך להוציא על הערבות שערב בעדה שוה הוצרכה לשלם לו כמה שנתבאר לעיל ולכן כתב שהזיקות ישוה הערכאי ולא חיישין לריבית ואפי' היא אומרת שיש ריבית בשטר אינה נאמנת אלא ה' נאמן כמו שכתב המרדכי פ' השולח מעשה באחר שתבע מחבירו שני מאות זקוקים והלה השיב אני חייב לך אלא מאה זקוקים כי ק' הלויתני במאת' בריבית קצוצה והשיב הר"י מפורש דהמל' נאמן בלא פסק דהללו לו בהיתר משום דלא שבק אינש התירא ואכל איסורא וכן פסק בסמ"ג ראפי' במקום מגו שיכול לטעון פרעתי או לא לויית אינש נאמן דאין אדם משים עצמו רשע וכן נראה מדברי הרא"ש בתשובה כלל ק"ח סימן ט' ובתשובת הרשב"א סימן תתע"א ובטור י"ד סי' קס"ט ואע"ג דבתשובת הרא"ש סימן ז' משמע דהללו נאמן היינו כשאין המלוה מוחזק וכן ה' בטור סוף סימן קס"ב ואע"ג דבסמ"ג משמע דאפילו אין המלוה מוחזק מכל מקום אף על גב דהשטר ותשובת הרא"ש לא ס"ל כהא כותיה מכל מקום אם המלוה מוחזק ליכא מאן דפליג דנאמנה ה' בנרון דידן שכבר נתבאר שהמלוה נקרא מוחזק דנאמן לומר דאלו המאה ושמונה עשר טאליר הנותנים בשטר הם בהיתר מכת הזיקות או שאר דברים שהיתה חייבת לו ואפילו אם לא היה מוחזק מאחר שיש לו שטר נאמן וכן כתב כ"י בטור י"ד סוף סימן קס"ט מיהו נראה דשבועה בעי ואף על גב דכבר כתבתי דנאמן בלא שבועה מכל מקום כאן שבועה בעי היא דבתשובת הרא"ש כלל פ"ג כתב המלוה בעי שבועה אף על גב דמשכון בידה ואם כן קשה תשובתו איהדי' אלא על כרחך אין צריכין לחלק בין הלזה מכחישו וטוען ברי דא צריך שבועה ובין אין דלזה מכחישו וכן מחלק שם עוד בזה לענין משכון של כותי כיד' ישראל ולכן כאן שהלזה מכחיש למלוה לכן בעי שבועה וכן מסקנת כ"י דצריך שבועה סוף דבר אני רואה שהשטר שהוא על אלה טאליר יתקיים ביניהם וישבע שמעיה שלא היה בו ריבית ואם פטורה היא מכל הזיקות שהוצרך ליתן לכותים גם הזיקות שהיה לו מאותן אלה טאליר ושמונה עשר טאליר כי מעתה היתה חתובה כולו שלן ולא נתחייבה לו הזיקותיו וכמו שכתב הרא"ש פ' זה בורר דאפילו יציאותיו שאומר לו לילך לב' הגדול אינו חייב לשלם לו כל זמן שלא נעשה סרבן ומאחר שאין שמעיה מברר עליה שנעשת סרבנית בפרעון חובה ושחבבה לדון לשלם לו אינה חייבת בהוצאותיו והזיקותיו כ"ש שיקר אלו אלה דוחקים גם מאה טאליר שאחר כך כולן תלוה לה על כתב דהיה היתה לו משכון ולכן אינה מחוייבת להזיקו שגרמה לו מאן ואילך אמנם מה שהגבילה עמו ימים ולא כאחת אם הוצרך להוציא איזה דבר על זה לשלם למרדכי ולכותים (כאשר הוא מוען) והיא

דצריך לתנו ליד שלישי לא הפסיד המגו מאחר דבשעה שמסרו מידו ליד כ"ט טען דבריו וכ"ש בנרון זה דהניחו ליד שלישי מכה פשר ובזמן שהוציאו מידו טען וזכחו עליו דנאמן כאשר טען וראייה ממנה שכתב הרמב"ן לענין שלישי שהוציא שלישי מידו דאנו נאמן אחר כך מכל מקום אם כשעה שהוציא מידו השלישי אמר כאין דרך הושלש השטר נאמן כמו שכתב הטור סוף סימן נ"ז וה' בכאן דלא דמי לתשובת הרא"ש כלל ק"ו סימן ב' דכתב דאם הראה לעדים הפסיד המגו שלו וכן הוא בגמרא פ' חזקת הכתים (דף מ"ו ע"ג) גבי רמאי דפומבדיתא דשאני התם הראה בלא תביעת התובע לדון דוק שם ולכן נראה דזה לא אבר חוקתו מכל מעות המונח דאלו המעות שהניחו ביד שלישי מונחי' באופן שידונו ביניהם כאשר כתוב בשטר הפשר ולא כתוב בשטר המונחים בחזקת שניהם אם כן נראה שמונחים במקום השטר וכן לשון השטר פשר שמירל תתן ל' מאות ליד שמעיה ותקח את השטר אבל תניח ה' מאות וחצי ליד נאמן כנ"ל וכבר הוזכר בשטר שנעשה פשר על דבר דכתוב שהיה ממושכן ביד שמעיה בעד סך מעות ומירל תתן ל' מאות לשמעיה ועוד ה' מאות וחצי תשלש ביד נאמן הממוצע להן ואחר כך ידונו ביניהם כדני ישראל לפני דיין הממוצע להם וכל מה שיוכח אחד מהם בדין יתן להנאמן כלי חילוקים גם אם שיריחו. איזה צד על חבירו יפרע לו צד שנגדו מכיס עכ"ל הפשרה נראה מה שאלו המעות המונחי' ביד שלישי הם במקום השטר כמו אלו ה' ב' מאות רק שאלו נתנו לידה ואלו הושלשו באם תביע בדין שהנאמן יתן לה מיד אבל לא משום שהיו בחזקתה לענין הדין ועוד דהרי העידו העדים שבראשונה נעשה הפשרה על ל' מאות טאליר וחצי רק מחמת (הווסל' ד') שעשתה באחרונה שכתבה להניח ביד הרבנים ל' מאות והשאר הניח לפני המשפט שנעשה הפשרה שתעשה באופן זה לדון בדין ישראל והנה זו הפשרה נעש' ע"ד פשרה ראשונה ולכן נראה דאלו המעות כולן מונחים במקום השטר רק שהם כמעוקלים ביד השלישי על דין ישראל ויכול שמעיה לטעון עליהם כמו על השטר עצמו אך בטענתו השלישית טען ח"ל בראשון אלו המעות המונחי' בחזק' שנינו מעכשיו הם לחזקתי לאחר מאחר שעברה וכו' א"כ נראה שהמעות מונחי' בחזק' שניה ואינו מוחזק רק בחציין ואע"ג דאח"כ חזר מטענה זו ואומר שמונחים במקום הכתב מ"מ נראה דלא יוכל לחזור ולטעון בזה אך אמנם נראה דאלו ב' מאות שבאו לידי בתורת הלואה בחזקתן הם מאחר שהיא צריכה להוציאן מידו עליה הראייה והיא מוחזק בהן כמו ב' במאות שקיבל כבר ובאותן המונחים עדיין מונחים בחזקת שניהם ונאמן לטעון על מעות אלו כל הקרן שאומר שהללו להוכיח הרשב"א בתשובותיו דאע"ג דאיכא עידי ראייה וגם איכא ער דבא לידו בחזקת משכון א"ה נאמן לומר כמה הלזה עליו כמו שהאר"י שם סי' תתקצ"ח וסי' אלף ט' ואע"ג דבתשובת הרמב"ן סי' פ"ד לא משמע כן מכל מקום אין להוציא נגד דברי הרשב"א אמנם לענין הזיקות נראה דמקצת פטורה ובמקצתן חייבת דאיתן הזיקות שהגיעו לו מחמת שערב בעדה נגד כותי חייבת כראייתא בתשובת מורה"ם במדרכי פ' הגזל ובתשובת הרא"ש הביאה הטור ח"מ סימן קל"א וכן כתוב בטור י"ד סי' ק' ע' מיהו מוכח שם דצריך לברר על פי עדים כמה הוצרך להוציא מחמת הערבות ואם לא העמיד עדים איזה דאפסיד אנפשיה כמו שכתב מורה"ם בתשובה דלעיל דלא גרע ממס' חבירו דאין הנמסר נשבע ונוטל וכו' כראייתא התם אך ככאן יש לדון אם שמעיה נאמן כשבועה לומר כמה הוצרך להוציא על הזיקות הערבות מאחר שתפס מוחזק כמעורר ויתבאר זה לקמן בדין נמסר שתפס דהרי מורה"ם מדמה דין ערב לדין נמסר אמנם מה שיוכל לברר בעדות שהוצרך להוציא יטול כמו עיקר הקרן אמנם שאר הזיקות שהגיעו לו ממה שהלזה לה אינה חייבת לשלם לו ואיני צריך לידד בזה לעומק דינא דהורות כדני. אסמכת' נאחר שלא כתבה לו בשום מקום להתחייב בהזיקות פשיטא דפטורה ואינה משלמת אלא מרה שהלזה לה והשאר הוא גרמא בנייקין דפטור לכ"ע והנה כתבתי כזה לפוס עיקר דינא אך אמנם נראה דאין אנו צריכין לכל זה בנרון זה מאחר שעשו פשרה ביניהם ונתחייבה לו אלה טאליר כמו שהניחו שתייהן בטענתיהן אותה הפשרה א"כ יש לדקד' דאיתנו הפשרה תתקיים ובה נתפשרו כל הזיקות והוצאות שקדמו לפני זה כמו שטען הוא בעצמו פעם ושתים בטענותיו ובודאי שיש להכשיר שטר זה אע"ג דכתב הרמב"ם (פ' כ' זמ"ל מלוה) דשטר הוראה ופשרות ומחילות הנעשים בערכאות הם כחשפא בעלמא מכל מקום נראה להכשיר בנרון דידן ולא מביעא לדברי הרשב"א שכתב בשם רבותיו להכשיר כשטרי הוראה כמו בשטרי הלואה כמו שכתב כ"י בשטרי דפשיטא דכשר אלא אפי' למאן דפסל הכא כשר חדא דהא נעשה שטר זה במקום שאין שם ב' ד' ש' ישראל רק משפט של כותים וכל הנעשה שם צריכים לכתוב לפני העש"ג ודאי שם דינא דמלכותא דינא וכמו שכתב הרא"ש (פ' ק' דגיטין)

שאלות ותשובות פו

והיא לא שלחה שם ולא באתה כאשר העיד בנפס ור"ז צריכה לשלם
 כמו שפ"מ מהר"ם והוא במדרכי פ' זה בורר ו"ל אמנם אם ראובן אמר
 לשמעון נלך לב' הגדול ואמר שמעון ואני אבוא אחריו לאותו ב"ד
 הגדול אם יחזור ראובן וישעון על שמעון ואמר אני פורתי מעותי על
 שהלכתי לב' נגדך ולא באתר"מ מחייב לשלם לראובן כל יציאותיו
 אע"פ שלא נדר לו ולא שייך למימר ראובן לשמעון משטה אני כך
 ברבר הזה וכמה דברים יש שאין צריכין קנין עכ"ל וא"כ נראה דהוא
 הדין כאן צריך לשלם לו ההוצאות שהגיע לו על זה ונראה דנשבע ונטל
 בוהכל מה שישבע שהוציא ברשותו כמו שיתבאר לקמן כ"ש אם ר"ז
 ובזמנו ישעון מה שהוציא ברשותו ושהוא טוענת שהיתה אנוסה צריכה
 לבאר מאחר שער' מעיד' שלא באת' לימים מוגבל' אמנם מה שהוציא
 שהלחה לה ולבעלה אח"כ יתבאר לקמן ומה שטוען שמעון' שהיה אונס
 בפש' ומחלה זו מכח שהתחיל ליתן פטורין ולהפס' המשפט נראה
 רבאותו ענין לא מקרי אונס מאח' שלא מסר מורע' כ"ש שכל האונסין
 שטוען לא היה מוכח אלא שהוכר' ליתן פטורים לדוכים ושרצת להביאו
 בערכאות וגממה לו בזה וזה לא מיקרי אונס כמו שהאריך מהר"ק בזה
 שורש קפ' בצי' שטוען שנתן לחבירו מפני שניזמו להביאו בערכאות
 של כות' אין בטענתו ממש ולא מקרי אונס אע"פ שהפחדו ברבר
 שהיה בידו לעשות כן גם מה שקיבל עליה איך שמליץ שלה הבעיה
 אותו ואמר בני ביתו נראה דפטורה דאע"ג דהרביעה לו איריה עליו
 ומשמתינו ליה עד דמסלק ליה כדאמרין פרק המקבל (דק"ק ע"ב)
 גבי המוכר לכותי אמיצר חבירו כו' מ"מ לאחר שהזיק פטורה כמו
 שכתבו הרמב"ן והרשב"א ושאר הפוסקים כ"ש שלא גרם לו הזיק רק
 שהבעיתו וגזמול גרע מהבעית חבירו דפטור כדאיתא פרק החובל
 (דק"ק ע"ב) וכן מה שקיבל על בעלה אביגדור ונתמן שמסרוהו
 פטורה בזה כיכלה לומר לתקני שרדתי כו' ואף לפי רבנו שאמר
 שמחוייבת לפצות בעלה מ"מ הוא אינו בעל דברים דירה ואף אם היה
 הוא מחוק למסור וכתב ב"בשם תשובת ר"ש בר צמח דהשולח
 המחוק למסור חייב שולחו וכן נראה מדרכי הר"ם מירובורק וכתב
 כותי שמסר לשופט בשם שמעון ושמעון שמע ולא הכחישו חייב לשלם
 מ"מ לא עשה לו רק גזמול להראות הכתב ולא הזיקו בידים אמנם
 כ' תביעות אחרונות צריכין דקוק וזה כי אף אם האמת עמו שהזיק
 אותו בתפיסה מאחר שהיה תפוס כבר מי יודע שמה בלאו הכי נמי היה
 נשאר בתפיסה וכן בענין (הפולג"ר) שעשת' עליו וגרמה לו הזיק
 מי יודע דלמא בלאו הכי נמי הוי חוזר הרובס מפשדותו והוצרך לשלם
 וקדים שגד' לדין זה ואומר כי זה ברור כי התביעה שהיא תובע' אותו
 שגרם לה הזיק שלא הראה כתבה למשפט וע"ז גרם לה הזיקות רבות
 שכל זה אינו כלום ואינו חייב לשלם לה הזיקות אף אם האמת איתה
 חדא דמי יכריחו להוציא משכן שתחת ידו ושאלו לו שום זכות אחר רק
 שיוכל לבכשו תחת ידו עד שיפרע לו כמו שנתבאר לעיל שיראמי
 ופסד וכוחותיו כי אם היה מראיהו לא היה מהני תפיסתו אח"כ לכלום
 שאין שוויה דאה ולא היה אח"כ נאמן לומר ממשכן הוא בידו ועוד כי
 היתה יכולה לפטור אח"כ הלהוא"כ הורה מפסד עצמו בהראות הכתב
 וזהו מושכל ראשון שאין מחויב להזיק לעצמו כשכיל חבירו כדאיתא
 פ' אלו מציאות (דק"ל ע"ב) א"כ בענין כי לא יהיה נדך אציון שלך קודם
 לכל אדם) וה"כ כאן ובלא זה מייכריח האדם להוציא משכנו מתחת
 ידו ולהראות למקום עש"ג אשר פיהם דיבר שוא ויש לחוש לקלקל
 ואמרין בירושלמי דכתובות (פרק אלמנה כיוונת) גבי אלמ' שתפס'
 לא אמרין להחוי מה שתחת ידך כו' אע"פ שהוא לפני דיני ישראל
 כ"ש לפני עש"ג אשר יש לחוש לאונס' וראייה דאין אדם חייב להכניס
 עצמו בסכב קטנה כשכיל חבירו מהא דאמרין (בבא קמ"ד דף ק"ח
 ע"ב) לזה ממנו כיושב ורצת' לפרעו במדרכי וכל הלכות שכנים
 תלויים בזה שאין אדם צריך להזיק לעצמו מעט כדי שישכיר חבירו
 הרבה וה"ה ככאן ועוד דכתב הרא"ש (בתשובה כלל ס"ח סי' כ"א)
 הניא ה"טו"ח סי' י"ו) שאין מכריח' לאדם להראות שטרו לבעל
 דניאפילו בפני ב"ד ישראל כ"ש שאין להכריח' לאדם להוציא משכנו
 מתחת ידו ועוד דנרא' לא הוי לא גרמא בנזקין ולא דמי לשורף שטרותיו
 של חבירו כו' בין לפי החוס' שכתבו פרק הגזל (דף ק"ע"ב)
 החולק שבין דינא דגרמא לגרמי בנזקין שבדיני דגרמא הוא עצמו עושה
 ההזיק שבין דינא דגרמא לגרמי נעשה ההזיק מזה בשעת מעשה
 וכמו שכתב שם הרא"ש ג"כ בין לפי הדינא שפי' החוס' פרק לא
 יתפור (דף כ"ב ע"ב) דינא דגרמא הוא חייב משעם קנס וככל
 דבר המצוי והרגיל לבא קנסו הכמים בנזון דין נראה דפטור הוי
 גרמא בנזקין דודאי לא עשה ההזיק בידים או מיד גם אינו רגיל לבוא
 ותרע' מדנקט שורף שטר חבירו ולא נקט הכובש תחת ידו ועוד דלא
 גרע ממבטל מעורר חבירו אצלו שפסור מכת דינא דגרמא בנזקין

כדאיתא במדרכי כ"ש הכובש שטרו ועוד דלא גרע משומד עמר
 חבירו ונאמר דפטור משום דשטרות אין לו דין שומרים כ"ש בכה"ג
 ופשוט הוא אין צריכין לראיית הרבה מכל הלין נראה דלא פשע בזה
 שלא רצה להראות שטרו כ"ש לפי מה שאמר שהיה לה העתקה
 מקוימת וכמו שהעיד ע"ז"כ מדרכי בהן כמבואר בעדותו וכן בענין
 שקובלת עליו שלא קיים הפשרה שעשו בראשונה עלה מאות ושלקת
 ב' מאות והלך לדרכו הנה מאחר שהיה נתפס היה אנוס ולא היה יכול
 לקיימה גם העיד נתמן שהפשרה היתה שיביא הכתב תוך י"ד יום ואחר
 כך יקחהו מאות הנותנים אם כן דין נטל הב' מאות הראשונים ואחר
 כך נאנס מכח התפיסה ולא עבר בזה על שום דבר ולא היה מחויב
 להוציא הכתב מתחת ידו לשלחו עם בנו גם הם לא פשעו במה שלא
 הביאו המעורר אצלו כמו שכתבתי לעיל מהא דהלוה ממנו ביושב וכו'
 ולכן נראה דרשום אחד מהם לא פשעו בזה גם אם פשעו בזה לא הפסיד
 שום אחד דבר מאחר שלא קבלו עליהם בקנין חזק וכל פטורה יכול
 לחזור בו כל זמן שלא קיבל עליו קנין ואם משום שקיבל ב' מאות על
 הפשרה הנה השופט פשע בזה שנתן לו ואף כי לא נאה לבר ישראל
 שאינו עומד בדיבורו מכל מקום לא הפסיד בזה שום אחד מהן וכותו גם
 היא כמה שלא באתה לימים המוגבלים מאחר שלא נשתעבדו זה לזה
 באכזר וזכור ולא כאסמכתא וכמו שיתבאר לקמן ואין לומר שזו
 הפשרה בטלה הכתב שהיה לו על אלף טאליד דזה אינו חדא דהא
 לא היתה פשרה רק ליטול ה' מאות ולהשליש אחר כך השטר בכח
 השלשה הנקובים כשאלה אבל מעולם לא מחל על המותר ועוד מאחר
 דנאנס ולא היה יכול לשלם הפשרה אם כן נתבטלה הפשרה מעיקרה
 ולכן אין להזיק בענין שקובלים זה על זה שאחר מסר חבירו והנה
 נראה דיש להזיק דין זה מתשובת מהר"ם והוא במדרכי פרק שור שנגח
 א' עשה סעודה והמין את ראובן ובני ביתו דהיינו משרתו נפתלי וכו'
 עד והכו בעל הסעודה ורץ לפני השופט וקבל על ראובן ובני ביתו
 והשופט היה חייב לראובן ו' לטירת ויצא ראובן בפעם ההוא מלפני
 השופט כי אמרו עליו שלא פשע אלא בני ביתו פשעו ועליהם נעשה
 ראובן ערב לתקן עוותותם ושבו בא שמעון לשופט ואמר שגם ראובן
 פשע וכא שמעון עם קרובו בעל הסעודה וגרמו שהעליל השופט את
 ראובן וגפסד החוב וראובן טען עליהם וזה לו עדים וגם שמעון טען
 שגוי א' העיד שגם לוי מסר את ראובן ואין עד ברבר והשיב"ר נראה
 בעיניאם ידוע שכב' מסר בעל הסעודה את ראובן ואת נפתלי אוכל
 לחמו ומשרתו טרם יבוא שמעון לשופט ושוב בא שמעון ומסר גם הדין
 כעוקב אחר דמנאף דשמעון פסור מירי דהוי אמרבה בחבילות וכמו
 כופף קמתו של חבירו כו' עד ה"ג כבר ברי דהיו כתומא ממנו מבין
 דנפל למכמר התפול פח על ארץ ולכור לא ילכו וכ"ש הא בנזון דיון
 זה ברור הוא שהחוב שיהיה לראובן על השופט מופסד היה ושמעון קומחא
 שחונא מוח דמקלא קליה כבר המוסר הראשון ואוקמנהו עליו ושמעון
 לא מירי עבר לענין ממנא שהפסיד דנהי דכב' יצא ראובן מלפני השופט
 ושמעון גרם שהחזירוהו מי יוכל לידע כמה הפסיד בכך שכבר מחויב
 לשופט והוצרך להיות ערב עבור בני ביתו וידוע שכזה היה מוכתב לתקן
 ולמצא חסדו של שופט עבור העוור שעותיו בני ביתו ומי יודע שמה
 בלא מסירת שמעון היה מעכב לו השופט החוב בעלילת בני ביתו אפי'
 לא היה מעכב את כולו אלא מקצתו מי יוכל לידע כמה ומספיקא לא
 מפקין ממנו משמעון אמנם לפטור שמעון בלא כלום אי אפשר כי
 הגדיל לעשו' חסד ולא לו סניג' לקיט' סרסור לעכיר' ענוש יענש
 בתענית ובמלקות או בנזיו' אם כן הכי הוא וכו' עד ואת החוב שהפסיד
 שמעון'ש לא מדוכמה היה שוה כו' עד כרתניא פ' קדמכות (דף ג' ע"ב)
 מעידים אנו באיש פלוני שגרש אשתו ונתן לה כתובה וכו' עד ונמצאו
 זוממין אין אומרים ישלמו כל הכתובה אלא טובת הנאה בתיבתה וכולי
 ומכאן נראה דה' בנזון דין מאחר שלא נתפס בראשונה מחמת מירל
 אף שהחזיקה אותו אח"כ בתפיסה והרע' לעשות וראייה לעונשין כרפס
 מהר"ם בתשובה דלעיל מ"מ אינה חייבת בתשלומי נזק מאחר דבר
 היה נתפס כבר נפל לפח מוקשי' ומי יודע אימת היה יוכל למלט מאחר
 שכבר היה חייב לדוכים אף שלא נתפס משום כך מ"מ'ל שלבסוף תפסו
 עליו גם מש' זה הוי דומי דעובדא דמהר"ם דכתב ומי יודע כמה הפסיד
 לזכו' ולא שייך למימר כאן גמסר נשבע ונטל מאחר דהגמסר בעצמו
 לא יוכל לידע מה הפסידו המסור ולא לישבע על זה כ"ש שכבר
 מוסכם מכל הפוסקים שאין דגמסר נשבע ונטל ואף אם נאמין
 לדרכיו האמצעיים שטען שהדוכים ציווה לפטור מן התפיסה וכאותו
 יום עצמו באתה מירל ועשתה עיקול עליו שלא היה יכול לצאת
 משם מכל מקום כל זמן שלא נפטר משם לגמרי איכא למימר דלמא
 הדרי בהו והבי דייק לשון תשובה זו דתלה הדבר ביצא מלפני השופט כו'
 משמע דדוקא יצא אבל בלא הכי לא יוכל' שאין לו שום עדות בזה שהיה
 החזיקה

שאלות ותשובות פו

מז

אמר רבא משמתינן ליה עד דמיתו ליהוקאי בדיני כראית' פרק הגזול הנה מבואר דלאו כל כמניה לומר דידי מסרי ה"ה כאן שמסרה מעותיו ביד הדוכוס ע"י (זוספליני' ר) שלה ופשיטא דלא כל כמניה לומר ומשמתינן לה עד דמיתו אלו המעות שהוצרך ליתן לדוכוס וקיימו עלה בדיני וכמו שכתב ר' איעזר מטו"ל לא בעצמו בתשוב' האע"ג דאין לו דין מסור מ"מ אם יש עדים שתקף ע"י כותים לאו כל כמניה וצריך להשיב הדבר מן הכותי ה"ה כאן צריכה להחזיר אלו המעות שהוצר' לתת לדוכוס ולמיקם עליה בדיני ולכן פשיטא צריכה להחזיר אלו המעות ולשלם לכמר שמעיה מרה שהיה חייבת לו וזה ההיזק עליה תהיה ולא יכולה למטען שנחבונה להציל את שלה אף אם האמת אתה שעשתה משום זה אפי' הכי צריכה לשלם לו הפסדו כמו שנכתב דאין כאן מגו לומר שזיה מסרה שהיה כבר נתבאר לעיל שחייב לו אלף טאליר הנעשה לפני העש"ג גם מארה טאליר לפני שמישים דק' פראג אס' כן אין כאן שום מגו למטען נגד המעות ולכן צריכה לשלם נזק זה לכמר שמעיה אפי' לדבריר' איעזר מטו"ל לא מכ"ט לחולק' עליו ומה שכתב מוהר"ם מירדבורק אס' דרך באורו העיר שהיה דמים מעכבין חבירה ע"י כותים כי אין שם כ"ד פטור נראה דהיינו עיכוב ועיקול בעלמא אבל להזיק ביד כותים ללא צורך לאו כל כמניה ואינו נאמן לומר להציל שלי כוונת דאל"כ לא שבקת חיי' לכל' בר' וכל עולם ישעון הכי ומה שטוען שר"ר זעליקמאן צוה לה (זוספליני' ר) אין זו טענה חדא דה' מכחיש בדכ' אורבא מעיד בעדותה שמיחה בה ועוד דלאו כל כמניה כמו שכתב מוהר"ק שורש' א' דאף כ"ד אין יכול לומר' לילך בעש"ג כל זמן שאי' הנתבע סרב' כ"ש שאין היכולת ביד כ"ד לצוות לא' למסור חבירו והנה אף מרת מירל אינה טוענת ששמעיה היה סרבן לרדן עמה ברין ישראל כי כל טענתה אינו רק שהיא לא סרבה בר' אבל אינה אומרת שהוא סרב' כד' אחר שהתרה בו כ"ש שהר' זעליקמאן אינו כ"ד ולא היה לו כח זה להרשות לרדן בדיני עש"ג ומעתה נראה דמחייב לשלם לשמעיה היזק זה ומה שטוען מי יודע אם היה לו פשרה עם הדוכוס נראה מאחר דר' זעליקמאן מעיד בזה (אע"ג דאינו טאל' עד אחד מ"מ מכי כמו שכתב מוהר"ם בנשנות פ' הגזול דאס' הוה לנמסר) עד אחר שהוצרך להתפשר עם המושל חייב לשלומי מידי דהוי אנסבא דר' אבא (נבא נבא דק' ל"ג ע"ג) דאמר אין חספי כו' וה"ה בכאן דהוי ליה מחייב שבועה ואינו יכול לישבע להכחיש בעד העד נאמן עלי' שנתפטר וכ"ש שגם בונם מעיד כאן ששמע מן היועצים שאמרו שעל ידי (הזוספליני' ר) חזר הדוכוס מפשרתו מיהו דווקא לענין ממונה דדינא הוא מאחר שאינו יכול לישבע משלם אבל לא לשוויה מסור דאין עד א' נאמן בו והתדע דהוצ' כתב המרדכי פ' החובל ראובן שתבע שמעון שמסר אותו ויש לו עד א' והכותי מעידים עליו ישבע שמעון להכחיש העד כו' ש"מ דאין עד א' נאמן לפסלו לשבעה ועוד רבונם אינו מעיד עלי' שעשתה (זוספליני' ר) ואי משום שהודית היא שעשתה (הזוספליני' ר) מ"מ אין אדם משיב עצמו רשע ואין אדם נאמן על עצמו שמסר וכמו שכתב המרדכי בהדיא פרק הגזול כ"ש כאן שהיא אומרת שלא מסרה כלום אלא שכוננה לטובתה וא"כ הוה לה כמזיק בשוגג וצריך לשלם ואינו נפסל וז' אין למי' למטען בזה מי יודע מפשרה זו ודלמא השר היה חוזר בלא הכי מ"מ נראה דאין טענתה טענה דווראי היועצים נאמנים בזה וכמו שכתב מוהר"ם סוף שור' שגנה שאם שמעו מפי השופט או מפי אחרים כמה היה חייב לו השר נאמנים רבעיות כל דהו מגבינן ותרע דאין לא תימא הכי איך יכולין העדים לעולם לידע כמה הפסיד אלא מפי כותי' כו' ה"ה בגדון זו הכותי' נאמני' שנתפשו עמו בסך ה"ל ושחזר בו הדוכוס מכח (זוספליני' ר) שלה ולא חיישין דלמא הדוכוס היה חוזר בו מפשרתו דה לא חיישין כמו שהתם לא חיישין דלמא בלאו הכי לא היה השר משלם לו ואע"ג דהתם פסק מוהר"ם לשום החוב כמה היה שוה ואם אין יודעים הנמסר ישבע ויטול מ"מ בגדון זו (אס' הוה צענין) שאין אני יכולין לשום הפשרה של השר א"כ שמעיה ישבע כמה שם הפשרה והיא ומה שהזיקה אותו יותר מזה ישבע ויטול כדברי מוהר"ם (אס' צענין) שאינו יכולין לסמוך לומר (דווקא בתשובות הר"ם הוצרך הנמסר לישבע דאחרים לא ידעו שוויו של חוב אבל בגדון זה דאחרים יכולין לידע ההיזק כמו שמעיה נראה דכ"ד ישומי היזק זה וכמו שדרשו אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא במקום רואה אין שבועה וישומי דרייגין דהיינו כמה ד' אייזק ור"ר זעליקמאן היזק זה וכה תשלם לו ולא נאמר שמה שהוצרך לשלם המעות מירד' במכסל כיסו של חבירו (דק' לא היזק רק שהוצרך לשלם מה שסיוס חייב ואין חילוק רק מה שצוין וזמן פסדה דאס' לנשיה דזה אינו) אלא כ"ד שמיין ההיזק חייב לשלם לו כראי' פ' קדמבות (דק' ד') לענין עדים וזממין ועוד נראה דלא חיישין כלל דהיו מפשרתו וראיה מהא דכת' המרדכי פרק הגזול לענין מסים על ראובן הבא אצל השר לאחר שנתפשו הקהל מן המס ובקש למחול לו

החזיקה אותו בתפיסה רק שבונם ורבי זעליקמן העידו ששמעו מן היועצים שאמרו שלא יוכל לפטור מן התפיסה אם לא שיתפטר עם מירל אבל לא אמרו שאם יתפטר עם מירל שאח"כ יפטר מן התפיסה א"כ לא העיד שום עד שהיה תפוס שלה לחזר מעולם ומאחר שמתחילה היה תפוס של דוכוס לחזר נראה דדומה ממש לתשובת מוהר"ם האחרונים שכתב שם בסוף אותה שמסרו ולא נמסרו לאחד ואין לאחר לשלם שחייב השני לשלם חשבוה שאם נמסרו לאחד ואין לאחר לשלם שחייב השני לשלם הכל וכן בכאן שתפסו הדוכוס וגם מירל ואין לשלם מן הדוכוס שצריכה היא לשלם כל הזיקות דוראי זה אינו כלום מאחר שתפסו הדוכוס בראשונה לחזר א"כ כבר הוי מקלי קלי ביד הדוכוס וקמח' טחינ' טחינ' אף לפי דבריו כ"ש במה שהיא כופרת שלא עשתה כלום בתפיסתו ואין שום עד שמעיד על ככה שפטורה היא מתוכי' בדיני אדם ועוד דכתב הרשב"א בתשוב' והביאה ב"י (סי' ספ"ח) על אחר שגרם תפיסה לחבירו והוציא ממון על זה לפטור מן התפיסה ופטור מאחר שבטיק העלילה שמסרו יצא נקי ואף מן התפיסה יצא אלו המתין אין זה אלא גרמא בניזקין כו' ואע"ג דלא משמע כן מדרבי מוהר"ם במרדכי וכדמשמע מדרבי מהרי"ק סי' ק"א ואורבא (במהרי"ק סי' פ') צתונותיו כסך דאי גרס לו תפיסה מקרי מויק דידים ונמסר נשבע ונטול) מ"מ אין יוכל להוצ' ממנה נגד דברי הרשב"א מאחר שיש קצת הוכחות שטיק תפסתו לא היה ממנו' כן נראה מדברי העדות וכן מדברי התראה שכתב לה מוהר"ר יעקב אקש"ל שלא כתב לה דק' לפדות הכתב כו' אבל לא כתב בהתראה שהיא עשתה שנתפסה אלא שע' שלא פראה הכתב ממש תפסתו לכן לכ"ע פטורה מהיו' זה וכן פסק מהרי"ל בתשובותיו סי' פ' על כיוצא בזה וע"ש ואם כתבה בתפיסתו עתה' היא ליתן את הדין אמנם מה שקלקל פשרתו שהיה לו עם הדוכוס ליתן לו' מאות רייניש ואח"כ כל שנה מאה ודריי' גרמה לו שע' (הזוספליני' ר) שעשתה שהוצרך לשלם מאות טאליר ואח"כ גמר התשלומין תוך כ' שנים וזה עשתה לאחר שהתרה בה הר"ר זעליקמאן כמבוא' בעדותו והנה היא אינה מכחש' שלא עשתה כזה רק פוענ' שלא נחבונה להזיקו לא עשתה כרי להציל את שלה דהיינו הכתב שהיה תחת ידו גם טוענת מי ימסר דנתפטר עם הדוכוס תחילה בזה צריך דקרוק וזה כי נראה ברור שמי שהזיק לחבירו והפסידו צריך לשלם לו הפסדו אע"ג דלא נתכוין להזיקו דאדם מועד לעולם ואין חילוק בין מזיד לאונס כראייתא בבבא קמא (דק' כ"ז ע"א) ואע"ג דנתכוין להציל את שלו אס' מפסדו ע"י כותים ולא היה הנתבע סרבן כמו שכתב מוהר"ם בהדיא בתשובה והיא במרדכי פ' הגזול וכן נראה מתשובת הר"א ש' שהביא הטור סי' שפ"ח בענין רחל ולאה וכן פסק מהרי"ו בהדיא סי' ק"א וכן כתב בתשובה מיימוני סוף פ' ניקין דמי שנאנס מחמת ממון למסור חבירו חייב לשלם לו ואע"ג דכתב המרדכי פרק הגזול בשם ר' אליעזר מטו"ל לא שמי שתקף את שלו מיד חבירו אין לו דין מסור אע"פ שהפסידו הרבה היינו דווקא לענין מסור אבל לא לענין תשלומין מרה שהזיק דווראי חייב לשלומי ואע"ג במרדכי פ' המנחם משמע דאם אי אפטר להציל את שלו רק ע"י כותים והזיקו פטור נראה דדווקא שאי אפטר דומיא דהיה לו לשמט ולא שמטו שמכאן שם ראייה ממנו דאין אי אפטר להמתין כלל ואי אפטר לישול רשות מכ"ד לאו כל כמניה וצריך לשלם ליה הפסדו ותרע דבאותה תשובה לא כתב דאם אי אפטר פטור רק כתב מעשה באחד שהפקיד אצל חבירו לימים כפר לו ולקח המפקיד את שלו בדיכיות ומתוך כך העלילו את הנפקד והפסיד הרבה ופסק הרב דאם אפטר למפקד להציל את שלו בענין אחר חייב כמו שהיה לו לשמט ולא שמטו כו' הרי דלא כתב צד הפטור רק צד החיוב להורות שזה מקרי אפטר דהיה לו לישול רשות מכ"ד וכל זמן שלא נטל רשות אפטר להציל בענין אחר מקרי וכן משמע במרדכי סוף פ' הגזול במעשה דרבי אפרים ור' יואל שהלך ר' אפרים בעש"ג לקבול על ר' יואל להכריחו שיצית לו דין ישראל ופסק מאחר דלא נטל רשות מקהילות חייב לו הפסדו כדמשמע התם וכמו שהוא בתשובת הרא"ש והביאו הטור סימן כ"ו שמהחייב על מי שקובל על חבירו לפני כותים אע"פ שעושה כדי להציל את שלו ועוד דאפי' למ"ד דאין לו דין מסור בחולך בעש"ג היינו דווקא משע' דלא מתכווין להז' ולא עשה אלא להציל את שלו אלא שהשר העליל עליו אח"כ אבל במקום שהישראל עצמו הפסידו פשיטא שחייב לשלם לו וכמעט נראה דיש לו דין מסור דהא כוונתו להזיק כמו בגדון זה שכתב (הזוספליני' ר) להניח המעות לפני המשפט גם שיקח הדוכוס את שלו בראשונה ובו לא היתה מצלת את שלה וכונתה להזיק ופשיטא דחייבת לשלם מאחר שהיתה יכולה להציל את שלה בענין אחר וצריך דפשיטא דהא אע"ג דפטורה היא ממש שגרמה לו היזק מ"מ אותה דבר שהביאה בעש"ג צריכה להחזיר וראיה מהא דאיתא (פ' הגזול דק' דק' ע"ב) גבי ההיא שותא דהוי מנצי עליה כי תרי קם חד מגנייה ומסרי' כו' אמ' אביי יכול לומר' אנה כי מסרי' דידי מסריא' ל' רבא וכל כמניה לא

שאלות ותשובות פו

(חופ' לזכר) שעשתה והזיקה בו שמעיה הנ"ל כאשר לקחה התראה באחרונה ולא עשתה כן בראשונה מ"מ לענין דינא נראה דלא אכרה משום זה זכותיה דהא דהא לאחר ההתראה השלישית שעשה לה הר"ר זעליקמן חזרה בה והתירה מה שאסרה ע"י ערש"ג ואע"ג דעברה ב' התראות הראשונות מדעשה לה השלישית והשנייה בה נראה דיותר לזה הר"ר על הראשונות והוא היה לו כחבאלה כמו שמשמע משטור פשוטו ועוד ששיעבוד זה הוא דין אסמכתא ואין להאריך בדבר מאחר שאין נפקותא בדבר זה וגם הטעם שלא אכרה זכותיה בפראג על מה שעברה טענותיה יום או יומים דוראי לא היתה כוונתה על כך מתחילה לאבר משום זה זכותיה והיא אסמכתא גמורה דלא קניא והפשוט וזה כי אני רואה בשו"כ כתב ששעברה עצמה באיבוד זכותיה כי בשטר הראשון שעשו ביניהם הר"ר זעליקמן לא שעברה עצמה רק על דבר המוכר כאותו שטר ואותו הדבר לכך נתקיימו כולן וכש"ש שעשה ביניהם הר"ר לא שעברה עצמה איבוד זכות כלל רק בקנס נ' טאליר לצדקה ובח"ח ובש"ד ואם עברה יתבעו הגבאים דק"ק פראג הקנס והדיינים יתבעו הנידוי ואין לנו עסק בזה וע"ד המשכנות ששמע' נאמן לישיבע על מה שחתת יד ולומר שהפטר לא נעשה על זה ועוד דהרי לנו לא חייבנו מרת מירל מקמת שום פשרה רק מה שנתחייבה לו בברור דהיינו אותן אלף טאליר שהודית היא עם בעלה לפני המשפט גם כי לא נזכרו המשכנות בשטר פשרה ולכן שמעיה אין צריך לפשרה מן הכ"ה טאליר של מרדכי צמח מאחר שלא נזכרו בפשרה גם מטעמ' הנ"ל (שהרי לו חלף טאליר) ועוד מ"א טאליר לפני השמשי' ועוד ההזיק' שעשתה על ידי (הוספ' לנ"ל) האחרונה על פי שומת דייני ק"ק פראג הרי כל אלו החיובות הם בלא המשכנות ולכן צריכה לפדות משכנותיה אמנם בדין ההוצאות ושכירות שטוען שמעיה מה שטוען שהלוה לה אח"כ הוא נאמן בשבועתו כל זמן שהוצא מחזק וכבר נתבאר לעיל עד היכן הוא מחזק לדעת הדיינים עד כל המעו' המונחים בידו גם חצי המעות המונחים בידו שליש ועל מר' שאין זה מספיק היא אמנת בשבועתה אמנם ההוצאות ושכר טריוויוש לכרור מהא דאמרין פרק חוקת הכתים (דף מ"ג ע"ב) שותף כיורד ברשות דמי ונוטל בשרה שאינה עשויה ליטע כעשויה ליטע וכו' וכן כתב הרמב"ם פ"י מהל' גיטות ואביה דידו על העלינה אם השבח יתר על ההוצאה וכו' וכן כתב הטור (סי' קצ"ח) וזה לשונו שותף שנכנס לשרה המשותף ועברה חשוב כיורד ברשות ונוטל כדן אריסי העיד אפי' בקמה העומדת לקצור אפילו בשרה שאינו עשויה ליטע ונראה דה"ה אם משתדל בלא רשות בדבר המשלל המשותף עכ"ל וא"כ בדין זה שהיה לשמעיה חלק בשטר שהיה ממשיכן בידו והוציא עלי' הוצאות א"כ היה שותף בדבר שמין לו כשאר אריסי העיד ואפי' לפי דברי נמוקי יוסף שכתב פ' חוקת הכתים דלא הוי כיורד ברשות לגמרי דאנו נוטל הוצאה אלא כשיעור שבחא וכן נראה מדברי מוה"ר"ם פרק הגזול בתרא בתשובה שהיה ראובן ושמעון שותפים במשכן וכו' מ"מ הכא נוטל הוצאותיו שהוציא על המשפט לפי דבריו שטען שאלו לא הוציא היה המשפט נפסד וכל אותן הוצאות שהוציא שלא להפסיד המשפט צריך לשלם ואפי' לא היה שותף בזה והוציא הוצאות על נכסי חבירו חייב לשלם מה שהוציא כמו בשרה העומד ליטע דשמן כמה אדם רוצה ליתן וכו' וכמו שכתב המגיד משנה (פ"מ הל' גיטות) שכן דעת הרמב"ם והרשב"א והרמב"ן ושכן עיקר ואפילו לדברי הרא"ש ונ"י והאחרונים דלא ס"ל הכי מכל מקום בגדון דידן דוראי הית נוחא לה כמה שעשה שלא אבר' המשפט שמין לה ומשלמת מה שנהנית וכן כתב בתשובת בר ששת סי' תקט"ו דרוקא שרה ריש שוורעין אותה ולכן יוכל למי' לא נוחא ליה אבל בדבר שניחא ליה כמו כרם ודאי שמין וכו' ועוד יש להביא ראיה מהא דאמרין פ' הגזול ומאביל (דף ק"ב ע"ב) לענין שטף הנהרא את חמורו ושל חבירו והניח את שלו והציל את חבירו אם לא היו הבעלים שם דלא היה יכול להתנות שצריך לשלם לו את שלוה"ה כאן צריך לשלם לו כל מה שהוציא או הפסיד לפי שומת כ"ד בשע' שנכנס לויטנבורג מחמת המשפט גם מה שלקח אביעור בעלה על ססיו לצורך המשפט וכ"ש לפי מה שכתב הר"ן פרק שני דייני גזירות דהעושה טובה לחבירו אין אמרים שבמתנה עשה לו אלא צריך לשלם לו שברמייהו דוקא אותן הוצאות שהוציל לה בהן שאם לא הוציא היה המשפט נפסד כגון ההוצא' שהוצר' להוציא כשנסע לויטנבורג וכן שהוליד בעלה שהי' לו הכח למק' המשפט אבל מה שנכנס הוא בראשונ' והוצר' לחור' לאחוריו מה פטורה דה"ל כיורד להציל ולא הציל ראוי לזרק שכרו הראוי לו ואין להקשות מהא דנמצא בש"ר מפורש בהג"ה אלפס על מי שרוצה להציל ספריו הוציל ג"כ ספריו וחזר וצריך להוציא ממון מפני ההצלה שמה אין צריך ליתן אפי' שכר טרחה דהא הכ' נתכוין להציל את שלו ומשמיה הוא דרחימו על חבירו כו' נראה דהיינו חזקא דלא הוצר' להרבות הוצאות בשביל חבירו אבל אם הוצר' להרבות ודאי נוטל מה שהוציא

חלקו כו' עד ונראה דאם כבר פשרו הקהל עם השר ושוב ביקש א' לפטרו מחלקו הציל לעצמו ופטור אבל אם קודם פשרה ביקש א' לפטרו ופטרו חייב לתת מס וכו' הרי קמן דלא חיישין שיחזור השר מפשרותו עוד ראיה מהא דאמרין פרק הגזול (דף ק"ב ע"ב) אמר רבא ברמתא אבר מתא מעבט וה"מ בכרנא דהאי שתא אבל חליף שתא כיון דמפיים מלכא לא ש"מ מאח' דנתפיים המלך פעם אחת שוב לא אמרין דלמא הדר ביה ואין לומר דשאני דוכוס זה שהוא פסלן גדול וכמו שטען שמעיה בעצמו דילמא הוי הדר ביה דלזה אין לחוש דסתם כותים אנשים ופסלנים הם כדאמרין פרק חוקת הכתים (דף מ"ג ע"ב) לענין מוכר מטלטלין והוציא ממנו הכות' אפילו בעש"ג אינו חייב באחריותו (וה"ה לח חייסין כהן שמא יחזור ויפסדו כיון שנתבאר) וה"ה כאן ועוד דלמא לא חיישין שיחזור דוכוס עם יעציו הכטחת דבריו דמלתא דלא שכיח ה"ה נמצא להא דאמרין בבבא קמא (דף ע"ו) הדין קמחו של חבירו לגבי דליקה דאם לא היה מגיע שם אלא כרוח שאינה מצויה דחייב וכן אמרין לענין המרכה בחבילות (ב"ק דף י') וה"ה כאן כ"ש שהיא טוענת דהדוכוס הוא אמתי ואילו עשה עמו פשרה לא היה חוזר בדבריו ומאחר שנמצא שעשה עמו פשרה א"כ חזר מכת דבריה וצריכה לשלם דומיא דאומר לא לויתי שלא יוכל לומר אח"כ לא פרעתי סוף דבר אני רוצה שמחוייב לשלם מה שהזיק אותו בזה ומה שטוענת שגם שמעיה כתב עליה (ווספ' לז"ר) ומסרה לדוכוס הלא אף אם האמרת אתה אין בזה כלום מאחר שלא הזיקה במסירתו לא גרם לזה הזיק והיא גרמה לו הזיק לאחר שנפטרה ממסירתו פשיטא שחייבת כמו שכתב מוה"ר"ם בהרי"א בתשובות דר' אפרים ור' יואל והיא במרדכי סוף הגזול ובתשובות מיימני סוף ספר גזיקין כ"ש שאין לשום א' על חבירו רק שכל אחד טוען על חבירו שמסרו ושהלך בעש"ג ולכן אין לדון רק על ההזיק' שנתבררו בעדים גם מה שטוענת שר' זעליקמן ובונים נוגעים בעידויות עליה והביאה ראיה ואי מבאי' ראיה פטורה מהזיקות אלו של (הוספ' לז"ר) אמנ' צריכה להביא ראיה שערין נוגעים בעידות כי אין אנו צריכים בעדות כמזון תחילתו וסופו בכשרות כדאיתא פרק חוקת הכתים (דף מ"ג ע"ב) ואע"ג דהעיד בוגם שהוא ור"ר זעליקמן נעשים ערבים בשביל שמעיה וזהו אינו כופר רק אמר שמסלקים מן הערכות נראה דצריך לברר זה שום מסלקים מאחר שאין לו מנו לומר דלא נתערבו מאחר דאיכא עד אחד כמה שנתבאר מכל מקום נראה דאם לא יוכל לברר ויש לו נכסים כ"כ שהערב' בטוחים שישלם כשרים להעיד כדאיתא בהרי" פ' חוקת הכתים (דף מ"ג ע"ב) דאם אית מקום לערב ולמלוה לגבות נאמנים להעיד ללוה אפי' אם הוי ערבי קבלנים שאין נאמן להעיד מ"מ כתב נמוקי יוסף דאם יש לו נכסים עיריות ובעניות וחיבורית (כאן וס"ה כאן דעיקר החיוב' הוי מעות אם הערבים הוי נכסים זיטל'אן נומנ'אן לאנסיס ונראה דלף אס) עכשיו אינם בטוחים אם יוכל להכביחן כבטחון גמור עדות קיימת וכמו שכתב הר"ר יונה לענין שוכר דנאמנין להעיד למשכיר מהאי טעמא כמו שכתב בשמו הטור סי' ל"ז ומה שטענה שר' זנוג בעדות מאחר שקיבל שכר משמעיה על הפשרה נראה דאנו כלום דמשום זה אינו נפסל שכר נעשתה הפשרה ביניהם ונסתלק שכרו ועוד דלא גרע ממורשה בשכר קצוב כמבואר ברבתי מהר"א ורמב"ן ונראה דאף אם לא היה כאן עדות כלל על (הוספ' לז"ר) ועל שנפטר עם הרוכס מ"מ מהיה שמעיה נאמן על כל מה שמוחק בו שהפסידו מאחר שהודילו שעשתה (הוספ' לז"ר) ואע"ג דלדברי ר' יוהרא' שמוהר"ם בתשובת המרדכי ס"ל דאפילו אם המוסר מודה שמסרו אין הנמסר נשבע ונוטל מ"מ נראה מאחר דשמעיה הוא מחזק נשבע ונוטל כמו שכתב הרמב"ם פ"ה מהלכות ח"ב'ל ומזיק ואף על גב דהרא"ש כתב (סוף פ' הכנס) דכל ספיקא דינא לא מהני ביה תפיסה וכאן ג"כ הוי ספיקא דינא דנשאר בתיקו אם עשו תקנה נגזל במסור וכמו שכתב הטור סימן שפ"ח מכל מקום נראה דכאן אין מוציאין נגד דעת הרמב"ם דהא הג"פ דמצינא כתב בדברי הרמב"ם וכן המרדכי פרק ב' דכתובות והגהות מרדכי דב"מ וכן נראה מסקנת מהר"א בת"ה סי' שכ"א ומהר"ק שורש קס"א גם מה שקובלת עליו שהזיק את כנה שעיקל מעותיו אינה בעל דברים דידיה אס'הויק את כנה יקבל עליו אף שאינו נראה הזיק כ"כ שעיקל מעותיו ח' ימים גם שהוא מזרץ יפה שעשה זה ליד לדין ישראל אף כי רחמנא לבא בעי ידע אם לעקל אם לעקלקלות מ"מ אינו מתחייב כיון זה כי זהו מעשים בכל יום שמעקלים מעות על דין ישראל ועל הטענה האחרונה שעברה חוק בטיפלין והלכה בעש"ג ועברה חזרה דאית נרא' דהרע' לעשות מאור וראייה לענש שעברה על מה ששעבר את עצמ' בח"ח ובש"ד אמנם לענין דנא נגד שמעיה נראה דאם מכרה משום זה וזאת ואף על גב דהתראה שהביא מק' פוטא איה כלום ואדרבא היא נגד דהרי פרט התראה שהתאה לפנינו דוא אחר הפט' שעברה על מה שנתקשרה ואדרבא מה נרא' שפשע

שאלות ותשובות פו

מה

שהוציא וכן משמע מהשם 'מר' ס' פ' ס' ו' ס' ו' הכא הוציא דבר הרבה
שכר והא דאיהו יכו' למשכן הכתב כדמ' שהלוח עליו יא' הכע'ר
דבר עצמו היה נותן לו את של' א"כ הוציא היתרה ג' כ' כשכיל' ועוד
דכבר נתבאר דשותף הוי כיוור ברשות ואית ליה שיעור שבחא ועוד
דהתם לא קאמ' לא במקו' דאיכא למי' משמא הוציא דמי' עליה דהיינו
ולא נתבין מעיקרא רק על של' וניצל חבירו עמו אבל בנר' דידן דאי
אפשר להציל זה בל' זה ודאי הוציא' לאמצע כדאמרינ' (ב"ק דף ק"י
ע"ב) שירא שדולקת במדבר ועמד עליה גייס והציל הציל' לאמצע
ובדאי נוטל הוצאתו כראשונה וכן שומר שכר שהציל כרועים ובמקלות
דנטל הוצאה מבעלים כמו שפסק הרא"ש במציעא (פרק הפועלים)
אע"פ דהציל את של' דאל' כ' נלקח מר' שהויתן הוצאתו ויציל את
של חבירו וכל זה פשוט כ"ש ר' פ' מה שמוע' הוצא שנתנה לו כח
בלוי' פסק שאם לא תבא יהא לו כח לשפוט המשפט או הוי שלוחא ברבר
המשפט ונשבע ונטל מה שהוציא כמו שכתב מהר"ק בתשובותיו סי'
י"ד ולכן אם מראה מן העש' ג' שנתנה לו כח לפניה' אז הוא דאי כשלוחא
ונשבע כמה הוציא ונטל וכ"ש אם יש לו עד על זה מר' זעליקמן אמנם
צריך דקדוק שהיא טענת שלא הוצרכה להמאחר שנתן דיה שם עם
כחה גס הוי לה מליצים ששמרו המשפט ושלא הועיל לה כוח שום דבר
ופשיטא שעל מה שהוא מוחק הוא נאמן בשבועה ומה שאינו מוחק
צריכה היא לישבע על כל פנים שנתנה כח לחמן ושלא הועיל לה
בהוצאתו כלום וזו אינה יכולה לישבע כי לא היתה שם ואולי נחמן לא
עשה שליחותה' וכן המליצים ולכן הוריד נשבע כמה הוצ' ונטל המאחר
שירד ברשות נשבע ונטל כמו שפסק הרמב"ם ס' פ' דהלכות גזילה ואבד'
לענין הוריד לתוך שדה חבירו ברש' וכמו שכתב רבי יעקבא וזהו במדרכי
פרק האשה שנפלה רכל האי ידע והאי לא ידע נשבע האי ידע ושקול'
זה מ' בעושה ברשות ואם נחמן מעיד שהיה שם בכחיה' ושלא הוציא
שמע' להוציא כלום לצרכה נראה דפשוטה היא אף מן השבועה ודאי
יש לה עד אחד הפוסקה מן השבועה מיהו נראה דכל זה לא איירי אלא
בירדעין שהועיל לחבירו כגון ששכח קרקע שלו אכל את לא ידוע
שהועיל אינו נאמן לומר שירד ברשות או שהועיל לו דילמא משקר
בכולו דאל' כ' לא שבקת חיי לכל' בריר' דכל' א' יאמר שירד ברשות
ושהוציא הוציא' וכו' וכן כתב המדרכי בהרי"א פרק ראשונה שנפלו
ושאמרו שם המוציא הוצאות על נכסיה' אשתו נשבע ונטל ומשמ' שם
דאם האשה מכחישה אינו נשבע ונטל כ"ש במקו' שאמרת דלמא לא
הוציא כלום ומשקר בכולו והוי דומיא דאמר איני יודע אם אני חייב לך
דפסור מלשלם על כן נראה דעל שמעיה להביא ראיה על זה הוציא
הוצאות עליה ועל משפחה וכל זה נראה דאינו נאמן כלל ומיהו אם
מכריזה על ידי עש' ג' נ"ל דסני בהכי מאחר דכבר נרצבאר לעיל
דלא חיישין ריעורו שקר כ"ש אם יברר זה ע"ד עדים או נשבע כמה הוציא
ונוטל ואם לא יוכל לברר צריכה היא לקבל עליה בשבועה עם גלגול
דברים אחרים שתשבע עליהם שאינה יודע שום דבר שהוצ' לצרכה'
ומה שמוע' עלי' שגד' לוק' חר' אומי' שישתדל לה הקומס' יאן נראה
דין זה פשוט מאד דאמרינ' פ' הגזול (דף ק"י ע"ב) טול דיער והעבירני צריך
אין לו אלא שכרי' - היה צידד ואמר ליה בטל מצודתך והעבירני צריך
ליתן לו כל שכרו ולא מבעיא לדברי הרא"ש פ' מצות הליצה דפ' הא
דאין לו לא שכרו והיינו דוקא הוצא ששואל דבר גדול בפת שאין הגילויים
ליחולו והרכה אבל אם שואל דבר שרגילים ליתן בו דבר גדול אינו יכול
לומר משפט חיייתו כן וכן כתבו שם התו' וכן הוא במדרכי פרק הגזול
ובזה מיימוני פ' דה' גזילה דפשיטא שחייבת לשלם לו הכל מאחר
שרגילי ליתן להשתדל הרב וכמו שפסק מטע' רבינו שמוחה לשלם לענין
שכר שדננות כל מה שגד' לו כ' ש' לענין שתדלנו שהוא המור וזר ורגילו'
ליתן כוונת' משרבנו דאין הכל קרוב' למלכו להשתדל ולכן פשיטא חייבת
אם נדרה לו אפי' לדברי מור' ס' חולק לענין שכר שדננות וכוונתה כתב
הרא"ש בתשובותיו כלל ק' ס' א' מ"מ בנר' דידן צריכה לשל' לו מהי
דדי אציד שבטל ממזדורו וכו' דאם מי שנוסע והולך למרחקים מביתו
אין לו מפסיד גדול מזה וכ"ש למה שכתב חרשכ"א בתשובותיו דאם
דקדים לו שכרו אינו יכול להוצאו מידו וכן הוא במדרכי פרק החולץ אבל
בנר' דידן שהיה לו משכון בזה כדקדים לו שכרו דמי וחייבת לו אם
גדלה לו ולכן דינו הוא בזה כמו בענין הוצאה שאם הוצא ענין מוחק
הוא יושבע שנדרה לו ונטל ואם לא היה מוחק צריכה היא לישבע שלא
נדרה לו בזה ופשוטה כשבועתה ומה ששע' שהלוח לבעלה כל מה שלא
היה לצורך המשפט פשיטא שהיא פשוטה כ"ש כמה שפרנס בעלה י"ח
שבעות דהא ק"ל כהנ' (בבב' דף ק"י ע"ב) בעמד אחר ופירנס
את האשה והיה מעותו על קו' הצבי ואפי' אם לוותר ואכלה שחייב
לדעת הרא"ש פרק שני דיני גירות מ' מאם בזה הבעל נאמן לומר
היה לה ממונת כ' ש' שאם האשה חייבת לשלם בשביל בעלה' ואע"פ

הוא מוען שהיא מחייבת לפצות את בעלה ככר נתבאר שאין אותה
טענה כלום דמ' מהוא לאו בעל דברי' דיהא אמנם אם ענין המשפט תלה
בכר משו' שהבעל היה לו הכח ולולי כך היה המשפט נפסד דינו כדן
ההוצאות כאשר נתבאר לעיל' ופה שמוע' שהוציא לשלם בעדה
שכירות הבית ושחרים שנדרה' נראה דפשוטה אם לא צותה לו לשלם
ההוי כפוע' חוב של חבירו דפטור כמו שכתב הר"ף פ' בתרא דתוכות
ובגדלים פרק אין בין המור' (דף ל"ג ע"ב) וכן מסקנת המדרכי פ'
הכונס ופ' הגזול בתרא וכן דעת רש"י והרמב"ם פ' כ"ו שרגלו' מלוד'
ולוה ונראה דכדי ק' ל' להלכתה ולא כר' ת' דס' ל' דחייב יתל' במדרכי'
בתשכותו דמשמע דס' ל' כר' ת' אמנם אם שמע' מוע' שהוציא לשלם
בעדה משום שהיה בידו הכתב שלה וארעתה דכתב אתה עליה ומשום
זה הוציא לפשר ולשלם לשופט מה שנדרה' לו משום שחרים נראה
דחייבת דזה לא מקרי פוע' חוב של חבירו כמו שכתב מהר"ו על א'
שפרע משום חבירו משום שהיה של חבירו בידו וכו' וכתב מהר"ו המדרכי
בהנהגות דכ"ש על ראובן שכאן אסמ' עליו לקח משכנו של שמעון
ולקחו משכנו של ראובן דיוכל לעכב משכנו של שמעון בעד משכנו של
מאחר דארעתה דדיחיה קאמי ואפילו לרבי' כ"ש שכתב בת"מ סוף סמון
קב' תשובה זו דאין דברי' תשובה זו נרא' י' להינן דוקא שלקחו משכנו
ראובן אבל אם נתן להם משכון שמעון פשיטא דפטור מאחר דמעיקרא
ארעתה דשמעון אתו כמ' שכתבו המדרכי ואשירי' ג' בהרי"א פרק
הגזול כ' ש' אם היתה חייבת לשופט מחמת שחרים והוציא לשלם שחייבת
ולכן כל זמן ששמע' מוחק נאמן בשבועתו ואם אינו מוחק יטול להרא'
שהוציא לפוע' בעדה מכח שעכבות מחמת הכתב שלה שהיה בידו
חייבת לשלם ואם לא יוכל להביא ראיה על זה אינו נשבע ונטל' בעדה
מאחר שלא שלם ברשותה אף אם שילם בשבילה מיד דהיי' אבל פדע'
חוב של חבירו ומעתה אין להאריך בענין הכתבים ועדות שהניחו והארי'
מאחר שאין נפקותא בהן אלא באותן שהעלית' על ספר כ"ל ובפרט
בכתבי גלחות שהניחו זה על זה דמי יודע מיכתבן מאחר שאין אחד מהן
מקויים בהנפק ואף כי אין נפקותא כ"כ בהן לא כירך שנתבאר לעיל
ומה שהיה טענת על שמעיה שהגיד עדות על קהל פדע' דהא אין נפקותא
משום זה כדאמרינ' פ' הגזול דף (קס"ג ע"ב) הוצא פדע' מהחזקת
על חבירו וכו' עד משמתנין ליה וכתב שם המדרכי דוקא משמתנין
אכל' אינו חייב לשלם דיוכל לומר אמרת העדות י' ש' שאינו נפסד'
משום כך אף אם היתה אמת כ"ש שלא ראתה עד' על זה ואף כי
היא ראויה לעונש אם דברה עליו דברי' שאינה יכולה לברר בזה
ובשאר דברים וכן כמה שדיבר הוצא עליה מ' כ' כ' כתבתי שאין
דעתי לדון אלא בדברי' הגנבים כדני ממונור אבל העניש' שנתחייבו
זה נגד זה אטיל על כ"ד שלהם שיענשו כל א' לפימה שיאות ביניהם
וכן שהלכו בערכאות ומפרו זה את זה לחפס' ושאר דברים שעשו זה
לזה שלא כדת מאחר שאינן נוגע' בדברי' ריבות המצין גם אין עד' ברור
עליהם בברר זה ולכן ניחא דברים אלו על הב' ד' שבק' פראג הממוצע
לשגד' דהיינו מה' ר' אייזק ור' אשר קבלו טענותיהם אם כן נראה
דממוצעים הם לשניהם וכן מצינו בחשוכות מור' ס' שהבאתי לעיל
בענין בעל הסעודה שמסר את חבירו שהביא אותו שלא פסק על הגנשין
וכן במעשה רבי יואל ורבי אפרים פ' הגזול וכן מצינו בתשובת מהר"ל
ס' פ' ואני אמשך עצמי בזה אחד רבותינו ז"ל והוא מן הראוי כי על'
העונשין אי אפשר לדון כ' כי אם בראות עיני' אמנם נראה דמי' מ' מ' מ'
מירל נבקש מחילה משמעה כאשר פסק מהר"ל בחשוכות דמי' מ' מ'
על כיצא בזה ואח"כ יבקש שמעיה מחילה מן מירל גם כן כרי' שאחר
שיקבלו עליהם הדין יתח' שלום מתוך ביניהם' רבכל העולה מכל'
דבריהם הארוכים ומן הפסק הנראה לי על זה כי שמע' מוחק כ' מאות
שקבל' בלייפ' י' עור י' מאות טאליר עור כ' מאות שהללו לו מן ה'
מאות וחצי עד שלא נשאר מונח רק ג' מאות וחצי ואותו המונח גם כן
בחוקתו של שמעיה והחצי השני הוא בחוקתו גם כן המשכנות אשר הם
כיר שמעיה הוא מוחק בהן ועל כל מה שבחוקתו הוא נאמן כמה שמוע'
בשבועתו ועל מה שהוא בחוקתה היא נאמנת בשבועתה ומה שמעיה
ישבע שבאותו אלף טאליר שכתבה לו בעש' ג' אין בהן ריבות רק הויקות
שהוציא ליתן לסחרים וכן על מאה טאליר הבתובים לפני שמע' דק' פ'
פראג ישבע שאין בהן ריבות ואותן י' מאות טאליר י' כה ממה שחתת
ידו עור ישבע שמעיה שהיתה לו פשרה עם הרוכס בעד החוב שהיה
חייב לו שהיה לו על ה' מאות ריינש ואח"כ תשלם החוב כל שנה פארה
זה' ולאחר שנשבע על זה יוכל לטעון על המותר שתחת יד שהוציא
אותו ע' הוציא ציר' שלה האחרונה שכתב הרוכס שתחת ידו ובחוקתו
לפניו ואם ישום ב' ד' שאין דגון מניע כ' ש' שחוקק מה שתחת ידו ובחוקתו
ישבע שנדרה לו מאה דור' ארומים כשכיל שישחול לה הקומסיין גם יוכל
לישבע על הוצאות שהוציא להוציא מחמת המשפט גם מה שהוציא
לכונס

שאלות ותשובות פו פה

וכתבו אח"כ הרוצה לחוש לדברי רש"י ור"ת ש"מ דברצון ד'עשור
תלמיד מילתא אבל מדינת דאי ק"ל כר"ת דמפסקו כל הפוסקים
דמעות קונה בישראל ממילא גבי כותי משיכה דאין לומר דגמי
כותי קונה תרומתו כדמוכח בדברי הר"ם הג"ל שהאריך בזה
ומעתה בנרדן דין שלא משך הפרה פשיטא דפרה עין ברשות כותי
עומד' ופטורה מן הבכורה דאין חילוק בין אם כותי קנה משרא או ישראל
מכותי דבשניהם דין במשיכה לר"ת ובמעות לרש"י ומאחר דק"ל כר"ת
פשיטא דלא קנה וא"ל דאע"ג דמ"ת אין מעות קונות מ"מ לא
גרע מעות מסומנת דקניא מדרבנן כדאיתא פ' איזהו נשך (דף ע"ד
ע"ה) דהוה אינו חדא דודאי כל' זמן שלא משך הישראל הפרה היה הכותי
יכול לחזור בו דיד בעל המעות על העלינה לפי מנהג המקום שנקנה שם
הפרה זו לפי הנראה ועוד דא"כ דלא קנה ישראל רק מדרבנן מכה המנהג
א"כ מה שאמר לו הכותי לשלם נמי הוי קנין לכותי מכה מנהג שאמר
שאר הכותים שצריכה לשלם החצי א"כ החצי שלה משעת נבייה והוי
שותפות הכותי דפוטר בכורה ועוד נראה דאף אם נאמר דקנה ישראל
במסירת המעות מ"מ מאחר שנעבה אח"כ ואמרה הכותית הריני משלם
נקנה הפרה לכותית בכל מקום שהיא כדאמרין ריש פ' המפקד (דף
ל"ג ע"ב) המפקד אצל חבירו בהמה או כלים ונעבה או שאברו שילם
ולא רצה לישבע שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הנגב משלם
תשלומי כפל כי' ואמרין התם מתקף לה רמי בר חמא והוה אין מקנה
דבר שלא בא לעולם ה"מ כגון פירוק לכו' ער אמר רבא נעש כאומר
לו כשתנכה ותצרה ותשלמה הרי פרתו קנויה לך מעכשיו וכו' ועוד
אמר רב פפא שומר חנם שאמר הריני משלם מקני ליה כפילא וכו' שואל
עד דמשלם אמר רב זביר הכי אמר אביי שואל עד דמשלם מ"מ הואיל
וכל הנאה שלו בדיבורא לא מקני ליה כפילא א"כ גם שבעין דאמר
הריני משלם נעש' כאומר הרי פרתו קנויה לך מעכשיו וא"כ ה"ה לענין
בכורה וכמו שכתב מהר"א ז"ל בפסקיו סי' ק"ל בכיצא כזה גם מתוספ'
דהתם יש להוכיח דאין לחלק בין מסור למזון ככה"ג דהרי הקשו שם
מענין קידושין למזון ואע"ג דהתם אמרין דרובא שכחא דאתא מעלמא
אקני ליה שכחא דאתא מגופה לא אקני ליה והלכך לא קני גיזה וולדותיה
נ"ל דמ"מ לענין בכורה דהוי טובה למקני פשיטא דמקנה לה נופה דהא
עירפא אמרין דעת זה מרא דאמרין דעתיה דמקני ליה כפילא כדאיתא
התם ומהאי טעמא נמי דין לחלק ולומר דרובא גבי שומר חנם ושומר
שכר מקני ליה כפילא דהוי מצי למפטר נפשיהו אבל לא לשואל מאחר
דלא מצי למפטר נפשיה כדאיתא התם ד"ל דרובא כמה דלא ניתא ליה
להקנות אבל כמה דניתא ליה להקנות פשיטא דמקנה ליה יותר מכפילא
ולכן נ"ל בדברי ר"ת דלמקני עליו ולומר דרובא משיכה קנה כדי לפטור
ולר' זמן הבכורה וכו' ש"מ נולד זכר זה בכית נגב או בכית שמשכן
דודאי היה הבכורה הנגב והקינה דהוי התם שני רשות ושני השם
ולכן פשיטא ואין להאריך עכשיו בזה כן נ"ל משה איסרלס מ'קראק :

פח ששאלתם על דברי ריב שהיה בין ראובן ושמעון
ונתנגלגל הרבר ברבי ריבם עד

שכחו הנר שהיה בחצר בית הכנסת כעמדם שש לפני הדיינים וצוות
שמעון על ראובן שהכהו באישון ולמחרת הלך ומסר הרבר לפני שופט
העיר ונתן לכותב בפנקס המכצר על ראובן שהכהו והראה לשופט חבורה
ופצע ואמר שראובן חבל בו ועמר כך הרבר עד כאן השר העיר למחצה
והלך שמעון בפרהסיא ומסר הרבר לשר ואמר שראובן נתחייב להשר
כל כך והו' כמנין הרעפי אשר על בית הכנסת כי כן החוק לקנס מי
שגב חבירו בבית הכנסת וראובן השיב לפני השר שאין הרבר כן ושלא
הכה מעולם לשמעון ואם הראה חבורה או פצע לא מאתו היתה לו
זאת וגם ששמעון לא יברר עליו שהכהו והשר שאל לדיינים אם אמר
הרבר שראובן שהכהו והעירו מה שראובן המוכר לעיל ופסק השר כפי
דיניהם ששמעון ישבע על פצע שלו ושראובן הכהו כן ואחר כן ידע מה
יעשה לראובן והנה שמעון נחפו ללכת לישבע וראובן התרה בו לפני
קהל וערה שאל ימסרו בידי כותים לישבע ולגרום עם השר שיקנסו
בממונו אך ירד עמו לדין ישראל ובכל אשר ישמו עליו דיני ישראל
יעשה ואמר עוד ראובן לשמעון שאף הוא רוצה להשתדל שהשר ירד
הרבר על דיני ישראל כמו שכבר צוה להם שופט העיר שיתפשו לפני
דיני ישראל ושמעון פנה עורף ולא אבה שמעון ואמר שאינו רוצה
ליתן כלום על דיני ישראל אלא אלך לפני השר אם לא יעשה לי ראובן
דצוני והנה כל אלו הדברים גלויים וברורים שכך נעשה המעשה
וששאלתם מה דין שמעון אם יש לו דין מסור או לאו ומה דין העדים
שהעירו על ראובן לפני השר :

תשובה הרבר פשוט ששמעון יש לו דין מסור ומותר להורגו ביום
הכפרים דהואיל והתרה בו ראובן שציית לו דין כפני
דיני ישראל וא"ל ימסרנו והוא השיב אלך ואמסור לא עדיף מהאי דאמרני
פרק

לכונם ולחר' וזשאו' על ימים המוגבלים והיא לא באתה גם שהולך בעלה
על ססיו לוויטנבור' ג' אך ממה שהלוח לבעה פטורה אם לא שהוצרך
לעשו' ג' לצורך המשפט ואז ישבע גם כן על זה אמנם מה שהוצרך
לפרע בשבילו לא יוכל לחשוב אם לא שהוצרך לפרע בשביל שעבדו
מחמ' שה' הכתב שלה כידו כל הנ' ל' יוכל לחשוב ולישבע על כולו אצל
מקצתו כדי להחזיק מה שהוא בחזקתו והשליש שמונת תחת ידו אלו הנ'
מא' יתן חצייתן החצי לשמעון והחצי למירל ושמעון פטור מב' מא' שקבל
בהלוואה גם מכל מה שקבל כבר לאחר שנשבע כנ' ואם לא יגיע מזה
שתחת ידו שמעון ובחזקתו לסק' הויקתיו ע' וזולצ' או מה שהוציא
כנ' ל' מירל תשבע על מה שנוסרת מדברים הנ' ל' כדי לפטור עצמה
משמעה ולא תצטרך לשל' המות וכדי שלא לבוא לידי שבוע' שוא יראו
הדיינים דק' פראג שלא ישבעו להכחיש זה את זה אם הוא באפשרות
וכל אחר ישבע על מקצת דבריהם אחר על הרברים האחרים כדי להחזיק
כל אחר מה שהוא בחזקתו ואם אי אפשר יוכל א' מהן לישבע להכחיש
חבירו ולהחזיק מה שהוא בחזקתו ודוקא ברברים הנ' אבל מה שגרמו זה
לזה הויקות ברברים אחרים הן מחמת התפיסה שהיה שמעון תפוס את
שאר הויק' שהגיע לו בגרמות' וכן הויק' שהגיע מחמת שלא הראה
כתבה למשפט פטור עליהם ואין יכולי' לטעון מזה אפי' להחזיק מה שתחת
ידיהם ושמעון פטור מלפטור מדרבנן מחמת הכ' טאליר שתבעתה
אותו מאחר שאינו מוכר בפשר' כל זה הדין הנראה אם כן הוא שהר'
זעליקמן וכוונם נוגעים בעירות והם ערבים בער שמעון' כאשר העיר
כוונם בעצמו אמנם אם יוכל שמעון לברר שהם מסולקים מן הערבות
או שיוכל להבטיחן בבטחון גמור שלא יהיה להם שום נזק מזה הערבות
ושהוא יפטר מן הערבות או נאמני' על כל מה שחשדו ובלבד שיחזרו
ועודו' לאח' שנסתלקו וכן כתב הריב' שוב' (ב"מ ס' כ"ב) בשם
ר' מנחם האריך לענין אם העיר ערות שלא בפניו דיוכל אח' לחזור
ולהעיר בפניו דהיינו ששמעון מפי הויק' שהיה לשמעון פשרה גמורה
עם הרובים דהיינו ה' מאות ריגש והמותר כל שנה ושע'
זולצ' יר' של מירל חור בו הרובים ולכן צריכה לשלם מכיסה לשמעון כל
הויקותיו שהגיעו לו מזה וכו' דק' פראג ישומו הויק' ע' יזה וכוה צריכה
היא לשלם לו ואז שמעון אינו צריך לישבע על כל הרברים הנ' רק
שכאיתן י'א מאות טאליר אשר חייבת לו אין בהן ריבית ואח"כ ישמו
ההויק' מוזולצ' אם הוא יותר ממה שנוסרת תחת ידו על ה'א מאות
טאליר או צריכה לשלם מכיסה ועל רברים האחרים חשבע היא על כולן
או תשלם לו חוץ מאותן הוצאות שהוצרך להוציא על כ' ימים הראשונים
שנכלו ולא באתה שהעירו על זה ר' זכונם ולכן גם אותן הוצאות צריכה
לשלם אם ר' זכונם אינם נוגע' בעדות כנ' ואם הוא פחות ממנה
שתחת ידה ישבע שמעון על רברים אחרים הנ' כדי להחזיק מה שתחת
ידה ודאי תשבע על האחרים ומירל מיל' חבקש מחילה משמעון ואח"כ
גם היא ממנה כדי ששלו' יהיה מתווך ביניהם והענינים שראויים שיהיה
לענין ועברה על ההתראה של ר' הפשרן שביניהם הכל יהיה כאשר
ישמו עליהם דיני פראג וכוה שלום על דיני ישראל ומקבלים דבריהם
נאם משה איסרלס מ'קראק' אשר משיב מפני הכבוד שלא להשיב פניכם
ריקם ותליתם עיניכם כי לרין בדבר זה ולכן לא רציני לסרב וכתבתי
הנ' ל' ושל' תניינות :

פו אישר שאלתם ע' דספק הכבוד אשר נולד כאשר קנה פרה
מן הכותית ונתן לה המעות ולא משכה רק הניחה אצל
הכותית ותשמו לו הפרה ולרעות אותה עם שאר פירותיה ואח"כ נגנבה
הפרה ונתרצית הכותית לשלם לו השר' ולהחזיר לו מעותיו ושאר הכותי'
היו אומרים שמרינא אינה חייבת לו לשלם רק החצי והחצי יפטר הישרא'
ואח"כ הוכר הנגב ושלחה הכותי' אל הישראל שיבוא ויקח פרתו ויפדה
אותה ממקום שמשכנה הנגב וכעמד שהלך שם הישראל ילדה הפרה זכר
ונסתפקת אם הוי בכור : נראה דודאי אם חלבה הפרה תחילה קודם ולד
זה דפשיטא דאין זה בכור כמו שכתב מהר"א סי' ק' דאויכא שום צד
היתר אצל חולבת יש לסמוך עליו ולהתירה כגון הזה אלא אפי' לא היתה
הזלכ' מ"מ שרי חרא דק' ל' כר' דס' ל' דגבי כותי אינו קונה רק משיכה
וכמו שכתבם התוספות (דף ע"ה ע"ב) והרא"ש והמרדכי פר' הובב
וכן דעת הפוסקים דמעות בישראל קנהו א"כ לכותי קונה במשיכה
כדמוכח התם בתוספות ובאשיר' וכן כתבו התו' (פ' בתרא דע' דף ע"ה
ע"ה) בהדיא וכתבו שם ואם כן המקנה בהמה לכותי כדי לפטרה מן
הבכורה צריך שימשכנה הכותי ובכך סגי בלא כסף ואף ע"ג דכתבו שם
מהירש' פ' דמשיכה אינה קונה בכותי רק מעות כי' עד והרוצה לחוש
לדברי רש"י ולדבריו ד' המקנה בהמה לכותי לפטרה מן הבכורה צריך
שיתן הכותי כסף וגם משיכה וכו' וכן כתב הרא"ש ריש בכור' היינו דוקא
לכתחילה כדמוכח מלשון התו' דכרבו תחילה ברברי רבינו דתם

שאלות ותשובות פה

מט

פרק הגזול בתרא (דף ק"ז ע"ב) ההוא נברא דהוי בעי מחוי אתיבנא רחבתי אתא לקמיה רבא א"ל לא תחוי ולא תחוי א"ל מחוינא ומחוינא יתיב רב כהנא קמיה רבא שמטיה לקועיה מיניה עב"ל הגמרא והלא הדברים קל וחומר רמה החם שלא בעי לאחויי רק אתיבנא רחבתי שהוא דבר קל א"ל הרגו רב כהנא על שהעני פני' בפרהסי' לומר מחוינא כ"ש באן שרצה למסור שמעון לראובן בעד כל אשר לו שיש לו דין מסור ומותר להורגו ואין לחלק ולומר דלא מקרי מסור אלא כשמסרו בלא דין אלא מחביון להזיקו אבל באן יכול שמעון להשמיט ולומר לא לאחויי להזיק אלא לתבוע דין שלי ואף על גב דאסור לדון בפני ערכאות ש"ג וכל הדין לפנייהם הוי כמדין יד בתורת משה כדאיתא בגיטין פ' המגרש (דף ס"ז ע"ב) מ"מאס עבר ועשאו דלמא אין לו דין מסור ולכאורה זה דעת המרדכי פרק הגזול בתרא (דף ק"ז) גבי ההוא שותא דהוי מנצו עליהו כי תרי האי אמר דירי הויא והאי אמר דירי הויא קסחד מיניהו ומסרה לפרדגא דמלכא אמר אביי יכול לומר אנא כי מסרי דירי מסרי א"ל רבא וכל כמיניה אלא אמר רבא פשעתינן ליה עד דמייתי ליה וקאי כרינא עב"ל הגמרא וכתב שם המרדכי ח"ל פסקה"ר אליעזר מטולא דתקנת חכמים היא שלא יהא אדם רגיל בכך אבל אינו נקרא בכך מסור ולהכי קאמר משמתנין ליה ולא קאמר מחייב ליה והכי התקפה לעצמו בדי כותי' אף שאין לו לעשות כך דהא דק"ל עביר אינש דינא נפשי' היינו בחפץ המבורר לו וידוע שהוא שלו אבל לא בדבר אחר מ"מאס תקף בידים לא דיינינן ליה דין מסור ואע"פ שהפסיד אותו שתקפו מידו הרבה כגון שהעלילו עליו ולקחו ממנו יותר או הענישו א"ה אין על התוקף דין מסור דלא מצינו בתלמוד מסור אלא במחביון להזיק את חברו אבל זה נחביון להוציא את שלו עפ"ל ואסכנ לפום ריהטא יש לומר דשמעון אינו בוונתו הית' להזיק ולכן לא יהא לו דין מסור אמנם לא יועיל לרמאי רמאותו לאשתמוטי בשעננה כי פיו המשילו ולומר שראובן חייב קנס כמנין הרעפ' שעל הגג בית הכנסת והנה מבואר שבוה בוונתו להזיק דלמה היה צריך לו להגיד בואר אס לא כוון להזיק ותו דבאן ששנ' שמעון באוולתו לאחר שהתרה בו ראובן שיעשרה לו דין ישראל ושמובין לצייט לו דין ישראל פשיטא שלא יוכל שמעון לומר שכיון להוציא דנו מיד ראובן אחרי שראובן מוכן להיות ציית דין ביד ישראל א"כ ודאי בוונת שמעון להזיקו כח המרדכי בהדיא פרק הגזול קמא בשם מוה"ר"ם בראובן שעייב חובותיו של שמעון על פי השר שיעשרה לו דין דראובן מסור גמור הוא אם שמעון לא היה סרבן מתחילה וישלם ראובן כל מה שהזיקו בקלקול חובותיו עב"ל הרי הדברים ק"ו ומה החם נתן לראובן דין מסור גמור אם לא היה שמעון סרבן אף על גב דביכול לומר לא נתבוננתי רק להוציא את שלי כ"ש כאן בגזון דידן ראובן עמד וצוח בכרוכיא והתרה בשמעון שירד עמו לדון ישראל שיש לשמעון דין מסור כדלעיל ואין לחלק עוד ולומר דלא שייך דינא דמסור רק אם מסרו בממון אבל על דבר חבולות והבאות ירשוות למוכה לילך לפני עש"ג כדמשמע מתשובת מוה"ר"ם פרק שור שנגח שכתב על אחד שעשרה סעודה והזמין שם את ראובן וכני ביתו ונפלה מריבה ביניהם ועמדו בני ביתו של ראובן והכו לבעל הסעודה ובעל הסעודה דין לפני השופט וכו' עד אם אתם רגילים למפטר בעל הסעודה לפי שהיה מוכה ואין אדם נתפס על צערו וכו' וכן פסק מוה"ר"ם בתשובותיו סימן כ"ח מכל מקום נראה דאין צורך לנדות דידן דרובא בשעת זעמו שרי כדאיתא בפסקי מוה"ר"ם מריבורג" אלא אם כבר שכך זעמו וכעסו מעליו פשיטא דאסור ותו דלא איירי מוה"ר"ם אלא כשהלך לפני ערכאות בעיר שלא היה לו כ"ד של ישראל מוכן לדון בדבר דאין חייב להדר אחר כ"ד של ישראל בשעת צערו ויכול לקבול לפני כותים אבל מי שיש לו כ"ד של ישראל ומנוח ודולך לפני כותים אין זו כי אם מומר להכעיס דשביק התיירא ואכיל איסורא ודינא דמורידין אותו ולא מעלין אותו כדתנן בע"ז (דף כ"ז ע"ב) אבל המומרים והמוסרים מורידין ולא מעלין וכו' ועוד דבאן לא שייך כלל דאין אדם נתפס על צערו דלא שייכא ההוא טעמא אלא בדיעבד בעדים שהכירו ולכך אין לו דין מסור שהלך לפני ערכאות דאיכא למימר דמשום צערו קא עביר אבל בגזון דידן שאינו ידוע שהכירו שאף העדות הדיינים שהעידו ששמעון שצוח שמעון שראובן הכה לו אינו מהני בענין דין ישראל כמו שאבאר למטה א"ה א"כ פשיטא דאין המסור נאמן לומר שהכירו ושנסרו מחמת צערו דאם לא כן כלל המוסרים יאמרו כן ולא שבתק חי לכל בריה ולא עדיף מההיא שותא דלעיל דאמר דירי הויא ומסקינן דלא כל כמיניה וה"ה בגזון דידן ולכן נראה פשוט שלשמעון זה יש לו דין מסור ומותר להרגו ואף על גב שכתב הרמב"ם פ' הדין ומוקד דאם עשה המסור כבר אשר זמם אסור להורגו וכן פסק מוה"ר"ם בתשובות סוף הגזול בתרא בענין רבי אפרים ור' יואל שמסרו זה ארץ זה וכתב דהא דמותר להורגו המסור היינו משום דהוי דורש ואף על גב דלא מסר רק ממון מ"מ מחמירים בו טפי משאר מוקד

דמסור רודף הוא להרגו את חברו כדכתיב בתוא מכמר מה תוא זה כיון שגפלו למכמר אין מרחמין עליו אף ממון של ישראל וכו' עד הלכך אם עשה המסור ארץ אשר זמם אסור להורגו מכל מקום בגזון זה דשמעון ז"ל חזקתו למסור ישראל והוא מעולם היה מקל ורצונה לקהל ישראל ומסר לרבים ויחידים זה כמה פעמים פשוט הוא דמותר להורגו הדין כח"ה"מ כ"ס בפ' דלעיל דאם הוחזק למסור מות' להורגו שמא ימסור לאחריו ותו דאף ע"ג דאסור להורגו מסור לאחר שעשרה אשר זמם מכל מקום מותר לגרום להורגו ביד כותים כמו שכתב הטור ח"מ סי' שפ' חובת שבות הרא"ש כלל"י סימן ק' ואם כן אף אם אינו מוחזק למסור מכל מקום מותר לגרום מיתתו ולבער הרע מקרבנו גם אמר שאין להפריש שם בין דם לדם ר"ל בין דם גופו לממון שלו כי הכל מותר ומופקד לכל אף על גב דפסקין סוף הגזול (דף ק"ז ע"ב) דממון מסור אסור לאכרו מכל מקום דוקא לאכרו בידים אסור אבל לגרום לו הפסד שרי ותו דבמרדכי פ' הגזול בתרא כתב בשם רבי ברוך ו"ל אומר אני דמצי למימר דהתם מיידי כגון שחזר המסור בתשובה דאין ודאי אסור לאכרו בידים וממורי' בהן קבלתי דלא פליגי אלא לאכרו בידים אבל לעכב לעצמו שרי א"כ גם כאן נכסי שמעון זה והמה מופקדים להזיק בהן כל מי שיוכל להזיק סוף דבר דינו של שמעון ז"ל חרוץ כמו שכתבתי שיש לו דין מסור גמור ומותר לגרום הריגתו ולאכרו ממנו כ"ש שהנמסר נשבע כמ' הפסידו ונטל דאע"ג דמבעיא לן פרק הכונס (דף ס"ז ע"ב) ולא אפשרטא אי עשו תקנת גזול במס' שנשב' ונטל והואיל ולא אפשרטא היה לנו לומר המוציא מחבירו עליו הראייה ומטעם זה פסק הרמב"ם פ' הדין ומוקד דאין נשבע ואפי' תפס פסק הרא"ש (פרק הכונס) דמוציאין מידו מכל מקום בגזון זה כ"ע מדי דהא כתב ר"ת (בתוספות פרק הכונס דף ס"ז) דהא רמבעיא אי נשבע ונטל אינו אלא כשמסר מחויב הנמסר אבל אם המוסר אינו יודע כמה הזיקו אינו יושב הנמסר ונטל ואפילו לרבינו ר"י דכתב ואפילו מוסר מועד ודאי לא יטול הנמסר בשבועה ולזה הסכים הרא"ש שם מ"מ בגזון זה דכ"ע ידעי שמסרו וכמה מסרו פשיטא דאפי' שבועה אינו צריך כמו שמבאר במרדכי פרק הגזול קמא בתשובת מוה"ר"ם ועל העדות העדים לפני העש"ג נראה דלא שפיר עבדי וצריכי' לסלק לראובן הזיקו ולשלם לו כל מה שניק על ידי עדותן דהא גרסינן פרק הגזול בתרא (דף ק"ז ע"ב) מכריז רבא ואיתימא רב הונא דסלקי לעילא ונחתא לתתא האי בר ישראל ידע סהדותא לכותי ואילו ומסחיד ליה בדינא דכותים עב"ל ישראל חכריה משמתנין ליה מ"ט דאינהו מפקי ממזנא אפומא דחד עב"ל הגמרא הרי קמן דאסור להסחיד בעש"ג במקום דלא דיני ההוא דינא כדן ישראל כמו שפירש"י שם אהא דקאמר אינהו מפקי ממזנא אפומא דחד ופרש"י ונמצא שהפסידו שלא כדן והוא הדין בגזון זה דייני כותים דנו זה שלא כדן ישראל כמו שאבאר למטה א"כ פשוט דהעדים שלא כדן עשו שהעידו ומשמתי' להו כדאמר רבא משמתני' ליה וכו' ואלו ג' דאמר' שם בגמרא (ס"ז ע"ב) ולא אמרן לא חד אבל תרי לא ובאן הוי כ' עדים לענין גזון דידן אין חילוק בין תרי לחד דכשלמא לענין ממון הואיל ואיכא כ' עדים א"כ כדן ישראל נמי היה חייב לו ולכך לא משמתנין להו דלא גרמו לישראל הזיק בהעדתם אבל כאן שגרמו הזיק לישראל כרב' שלא היה מתחייב בדין דישירא פשוט דאין חילוק בין תרי לחד וראייר' מהא דכתב שם התו' ואם תאמר והא לעיל שרי הפקעת הלוואתו וא"כ מפסידים אותו הרבה שאם היה רוצה היה יכול לכפור וי"ל דמ"מ לא משמתנין ליה כיון שאין משל' על ידו לא מה שחייב לו עב"ל הרי קמן דאף אם היה אמת שראוי העדים שהכירו ממש הואיל ונתחייב ראובן יותר ממה שנתחייב כדן ישראל משמתנין להו העדים לשלם ואפי' מה שנתחייב לשלם כר' יונתא שאלו העדים גרמו לו הזיק דבלא העדות היה יכול לכפור לפני השר דומיא שכתבו התו' דמותר לכפור לכותי כ"ש לשמעון זה שגרע מכותי דהא מסור הוא כמבואר לעיל וא"כ גרע מכותי דכותי' לא מעלים ולא מורידים ומסרי' וממרי' מורידים ולא מעלין א"כ פשיטא שראובן היה שרי לו לכפור לפני השר וא"כ העדים גרמו לו שנתחייב ומשמתי' לר' ונראה דגם אלו העדים צריכים לפרוע לראובן הזיקו ואע"ג דכתב הגאון מרדכי שם חזיתי על כל הצדדי' דהא בר ישראל דאילו ומסחיד' כו' לא מיידי לענין לחייבו ממון לקנס אותו ולשלם כי אם לשמתי' בשביל שחצף עב"ל וכן הוא שם במרדכי דאין העד מחייב לשלם ריבול למימר דאמ' העדות וכו' מ"מ בגזון דידן מחייבים לשלם דלא מהני להו כמה שאמר' שהאמ' העדות הואיל וכדן ישראל לא מתחייב ראובן על פי עדותן א"כ ודאי צריכי' דם לשל' ודמי להא דכתב המרדכי גם שם דאם היה לבעל דבר עיר' שכב' פרע והעד העיד עליו הי' לשלם ואין לחלק ולומר דהא דאין דייני' לא יוכלו לאשתמוטי והוצרכו להגיד מה שראוי השר צוה להם להגיד האמת ואם לא יגידו יענשם כגופם ודמיה' דהא דאיתא גם שם פרק הגזול (דף ק"ז ע"ב) אמר רב אשי כי הוין בירכ הונא איבעיא

שאלות ותשובות פח פט

איכעניא לן אדם חשוב מאי כיון דסמכי עליה כבי תרי מפקי ממונא אפומיה ולא איכעי ליה לאסחורי או דלמא כיון דאדם חשוב הוא לא מצי משתמיט ליה ומצי לאסחורי תיקו עכ"ל ואם כן הואיל ונשאר בתיקו נאמר דאף על גב דלכתחילה לא הוה להם לעשות אף על גב דלא מצי משתמיט מכל מקום כדעבר אין לענשם על כך הואיל והדבר ספק דהרי נשאר בתיקו ואפשר דכאן דהשר גזים להם והוצרכו על פי אנשים להגיד מה שראו דאפילו לכתחילה שרידמה הוה להם לעשות מכל מקום לא יועיל לעדים טענה זו כי מכל מקום הצילו עצמן בממון חבירים וחייבים לשלם כמבואר פרק בן סורר ומורה (דף ע"ד ע"ב) ופרק הגזל ומאביל (דף ק"ו ע"ב) דהמציל עצמו בממון חבירו חייב לשלם והא דמסתפק בגמרא באדם חשוב שהעיד לאו לעגן שלומי הדין קא מבעיא ליה דאיתו סוגיא לא דברה כלל מה כמבואר ממדרכי דלעיל דלא מיידי שם שהעיד גרם לו הדין לישראל אלא משמתינן ליה על שהציק להעיד לפני כותי ולזה קא מבעיא ליה הואיל ולא מצי למשתמיט דלמא לא משמתינן ליה על הציתו דהואיל ולא מצי למשתמיט לא מקרי חוצפא אבל לעגן שאם חזק בעדותו דחייב לשלם מהא לא דברה הסוגיא שם כלל אלא פשיטא דחייב לשלם מכא שהווא מציל עצמו בממון חבירו אפילו במקום שמציל עצמו וכל ישראל כמו שאמרנו (פרק הכונס דף ס"ב ע"ב) גדישין של ישראל ופלישתים טמונים בהן וכו' ק' בנרון דירן שהציל הער ארץ נפשו או ממונו שחייב לשלם בלא ספק וחילוק זה כתב המדרכי בשם מורה"ם בתשובה על מעשה דרבי אפרים ורבי יואל שמשרו זה את זה ופסק דאף על גב דיש אומרים דאין לקנוס רבי יואל במה שמסר לרבי אפרים כי אין אדם נתפס על צערו כיון שבשע' חיוסם היה שר' אפרים קם עליו להעמידו בעש"ג נהפך גם הוא לתנן לעשות לכנגדו כאשר זמם לעשות לו וחולים הדבר בתקנת הקהילות אינו סובר שתקנו הקהילות דבר זה אם אינו מציל את עצמו במסירתו כו' עד אלא לעגן קנס שלא לגדותו או להלקותו על המסירה אבל לא לשלם התפסד שהפסיד לחבירו דבר פשוט שלא פטורו וכו' וה"ה בנרון זה דאף על גב דלא מצי למשתמיט ופטורים משמתינן מ"מ מחייבים לפרוע לראובן הדין ודאי ברורה ממה שכתב אנדרה והביא הגה"ת מדרכי פ' הגזל נשאל המהר"ם על ב' יהודים שהכחזו את זה וצוה המושל לגזור בחרם אחד עות ופסק מהר"ם שלא יעירו אם יכולים להתפשר בשום צד ואם לא יכולין להתפשר וצריכי' להעיר יעירו וישלמו לניזק הדין עכ"ל הרי לך ממש בנרון דין שמחייבים לשלם לניזק הדין ואין להקשות מדרכי' שמשמע שאסורים להעיר האמת וכו' שמהא דאמרנו פ' הגזל והבאתי לעיל דב' עדים יכולים להעיד דכבר תרצתי לעיל דדוקא במקום דכריענו נמי היה מחייב על פי אותן עדות כגון שחייב לו ממון שגם בריניהם לא יתחייב שישלם ולכן רשאים להעיד אבל לעגן הכאות ושאר דברים שרין של כותים אינו כדן ישראל דק קנסם הדין והמכה בממונו פשוט שאסור להעיד ואם העירו ע"אנסם צריכים לשלם לניזק הדין וגם אין להקשות בהג"ה זו ואמאי יתחייב הלא אינו אלא גרמא בנזקין שגרמו חזק לישראל זה דאף דה מקרי דבא דגרמי ולא גורם בנזקין דהרי כאן בחדשתן היה ברי' דנזקין שבורר שהשר יעשה ארץ שלו ולכן אמרנו גבי מסור פ' הגזל (דף ק"ו ע"ב) מכין דמחיי ליה כמאן דמקליא דמיאום כן הואיל וברי' חזק ומיד במקליא דמיאום מקרי דינא דגרמי ולא גרמא בנזקין כמו שמבואר בתו' ומדרכי ואשירי פ' הגזל ופסקו שם דדינא דגרמי חייב וכ"ש אם נאמר הלכתא בהרמב"ם דס"ל דגרמא בנזקין חייב כמבואר מדבריו פרק ד'הל' חובל ומזיק דאף אם נאמר דהלכתא דגרמא בנזקין פסור וזו מקרי גרמא בנזקין א"ה ס"ל למורה"ם שחייב' וסעמו היא מה שכתב המדרכי והא דאמרנו הוא בר' ישראל דאוי"ל זמסחור וכו' כתב וז"ל ואף על גב דכל המזיקים וחוגרמים הדין דפשוט לא משמתינן ליה הכא משמתינן ליה הואיל ומריות לכותי ומפסיד לישראל מבוער הוא שגרמלים עצמן למסור ממון בידי כותים הלכך דינו חמור מכל המזיקים עכ"ל הרי לך אע"ג דגרמא בנזקין פטור מ"מ כאן משמתינן ליה משום דרמי למסירה וה"ה לעגן תשלומין נמי צריך לשלם מהאי טעמא ואין לחלק עוד ולומר דהואיל ואלו הריינים הם דאשיהקדולא יש להם רשות לענוש נכסי כמו שמבואר ביבמות (דף ס') האסא דבס' דף ע"ב) שיש רשות לב"ד לענוש נכסיו ולהפקיד נכסיו ואם כן גם כאן יאמרו שמה שעשו ביצונם הדין לענוש ולהפקיד נכסיו ואכן להשר על מה שעבר והכה לפניו את שבעין חנה וזו הטענה דעשה מתוכה ולא יאמר אותה רק לע שהפך למסור את ישראל בידי בנותם ויתלה עצמו בכספי סריק משענת קנה רצין זה כי אף שיש רשות לב"ד להעניש ולקנוס לעשות סייג לתורה מכל מקום לגרום הדין לישראל חבירו לפני כותים אסור וחייב לשלם וראייה ממה שכתב בר' ששת בתשובה סימן ר"ו ע"ל אחר שבינה חכם אחר עמך החכם ונתן

לישראל של זהב לכותי אלא במתנה דמי כושתו * והשוב הוא דיצא מתחת ידי חכם זו דבר שאינו מתוקן במה שעשה ששר מתנה לכותי אלא מקנס לישראל דהכא כנגד שמעון והיה לו לתביע וכתו בעצמו לפני דיני ישראל כיון דאיכא דיני בארעא ולא ללכת לפני כותים אף אי ליכא דיני בארעא והיה צריך לרון בעש"ג לא היה לו למסור חבירו ביד כותי אלא שתהא ידו תקפה עליו שלא כדן אלא שיהיו עמו הוא בעצמו ודמיא למאי דאמרנו פ' הגזל ומאביל (דף ק"ד ע"ב) אמר רב אשי האי בר ישראל דבין ארעא לכותי אמצר לישראל חבירה משמתינן ליה מ"ט דא"ל אריא ארבע' אמיצראי ומשמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד ליה מחמתיה וכ"ש בנרון זה שהדין כבר מבואר ולכן ראוי לב' להכריח החכם לסלק הכותי מעל שמעון עכ"ל הרי לך דע"ג שזה החכם היה יכול להוציא ממנו דמי שלא הפסידו כלום כ"ש בנרון דין דאף אם היה רשות לב"ד לקנוס את ראובן מ"מ הואיל ועשוהו דרך מסירה ביד כותים מחייבים לסלק הכותי מעל ראובן ואם נזק ע"י צריך לשלם לו הדין * סוף דבר הנראה שאלו העדים הרעו לעשות ולכן דינן הכי אם ברצונם העירו משמתינן ליה וגם צריכים לשלם לניזק ואם אנוסים היו בדות זה אם כן פטורים הם מן השמט' ומ"מ צריכי' לפרוע לניזק הדין משום דהצילו עצמן בממון חביריהו וגמרא דכל דבר צריכים לשלם ולא שייך דלמא אף בדין ישראל היה ראובן מתחייב במקצת וא"כ לא גרמו לו דק ההפסד במקצת כי כמה שהיה מחייב בדין ישראל אין צריכים לשלם כמבואר במדרכי שהבאתי לעיל זה אינו דברין ישראל היה ראובן זה פטור רק שישבע שבועת היסט שלא חבל בו והא דחנן פרק ב' הנשבעים (דף ט"ד ע"ב) ואלו נשבעין ונטולין הגזל והנחבל כולי הא מפרשין שם דדוקא שיש אומנא דמטב שזה חבל בו כרתנן התם הנחבל כיצד היו מעידים אותו שנבעס לחזק ביתו שלם ויצא חבול ואומר חבלתי בו והוא אומר לא חבלתי כך נשבע ונטול ע"כ לשון הגמרא משמע דדוקא בכה"ג דירעין שנבעס תחת רשות זה שלם ויצא חבול נשבע שלא חבל בעצמו אבל במקום דאיכא למחש שטא אחר חבל בגרמו בנרון דין שהיה בחצר בית הכנסת מלא אנשים מי יורע מי חבל בו פשיטא דאינו נשבע ונטול דאל"כ לא שבקת חי' לכל בריה דב' א' יאמר על חבירו שחבל בו כדי להתרעם עליו אלא פשוט דלא אמרין נשבע ונטול אלא כדפרישית דירוע שנבעס לבית חבירו שלם ויצא חבול ואין שם אחרים שיוכלו לחבול ביה או נשבע ונטול ולא בענין אחר וכן כתב מהר"א ז"ל בפסקיו בהרי"א סימן ח"ח באתר שחבל בחבירו ולא היה עדים ברברק שזהו הודות ואמר שהתחיל עמו הנחבל אין הנחבל נשבע ונטול דאין הנחבל נשבע ונטול אלא אי איכא עדים ברברק אכל' בלא עדים לא דהפה שאסר הוא חפה שהתיר וכלי כל שכן בנרון דין דמיעולם לא הודת ראובן שחבל בשמעון דאין הנחבל נשבע ונטול ואם כן לא מתחייב ראובן מדינא דישאל בשבועת שמעון ואם כן העדים גרמו לו כל הדין שלו ומחייבים לשלם:

פח שאלה

ראובן השיא את נכדו לכן שמעון וכשהגיע עת דרום לעשות הנישואין לא היה לראובן הנדוניא כמאן דהעמיד ערבים קבלנים לכן שמעון בער הנדוניא ליתנה לו למן (ד'היינו דס' נכסיו על הנדוניא) וראובן ירד מנכסיו עם הערבים מיום אל יום עד שחיו לכן שמעון כדברים שהמתין להם הנדוניא וראובן פתחו בדברים טובים שלא ידחק עליו ועל הערבים ואפשר שנתן לו ריבית רחך איסור או היתר עד שהמתין לו ג' או ד' שנים והערבים היו משועבדים תמיד נגד בן שמעון ותוך הזמן נתן לו ראובן מקצת הנדון ועל האחר נתנו הערבים ששר חוב גמור כלי חזק' נדון כלל ואחר כך מתה אשת בן שמעון בלא בנים והנחה חיים לכל ישראל ועכשיו גבה הר' בין הערבי' וראובן שאינם שום בידר וכן שמעון תובע מעותיו מן הערבים והם משיבים לו מאחר דראובן פטור משעם שהוא נדוניא שלא באה עדין ליד הכעל אם כנגס הם פטורים וכן שמעון תובע מעותיו משעם שהם ערבים ולא האב ובערבות לא שייך בהן אומנא שלא נתנו אלא על מנת שתחנה מהן חברת ועוד שורה מקרי' בא לודי מאחר שהיה בחזקתו ורצונו ליתן לו ממנו הריבית וגם כ"הוא ששר שיש בו קיבול קנין וגמר והקנה ועוד שכבר נתן לו מקצת עד כאן לשונו והנה אנו צריכים לברר היסוד הדין בנרון זה וממנו נלמד הלכה למעשה:

גרסינן

בפרק נערה שנתפתתה (דף ע"ו ע"ב) תנו רבנן כתב לה פירות כסות וכלים שיביאו עמה מבית אביה לבית בעלה ממה לא וזהו הכעל כדברים הללו משום רבי נתן אמרו זכ"ה כעל כדברי הללו לנכסיהם ונאמר ד' איעזר ורבנן קא מפליגי דהתנן בתאירמלחא נחנישרת בין מן הנשואין בין מן האירוסין גובה אתה כל דבי' אלעזר בן עזריה

שאלות ותשובות פט

ג

עזריה אומר מן הנשואין גובה את הכל ומן הארוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה דמ"ד לא זכה כרבי אליעזר כ"ע וז"ל רבנן לא דכ"ע כר"א ב"ע למ"ד לא זכה כרבי אליעזר בן עזריה ומ"ד זכה עד כאן לא קאמר ר' אליעזר בן עזריה אלא מדידה לדירה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אבל מדידה לדירה אפילו ר' אליעזר בן עזריה מודה דמשום אחתונה ואחתונה לה ע"כ להגמרא ופירש"י שם דזו מיידי במתה מן הארוסין והתוספות פירשו בשם ר"ת דמיידי במתה מן הנשואין וטעמא דלא זכה לת"ק משום דאנן סהרי שאין דעת האב לית נדוניה וז"ל אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה כמו הבעל ולרבינן לית ליה אומדנא וזכה בהן הבעל וכתבו שם התו' בשם ר"ת ור"ח הלכתא כרבנן דר' נתן והורה ר"ח הלכה למעשה בחתן אחד שמתה אשתו והיה אבי הכלה מוחזק בנדוניה ופסק דלא זכה הבעל מכה שמעתין דהכא ועוד תקן שלא מכה ההלכה שאפילו בעל מוחזק בנדוניה אם מתה שנה ראשונה וכו' וכתב המדרי (ס"ט) דאף אם נהניו בתו משל בעלה ב' או ג' שנים שהיתה אצל בעלה ומתה הכל של אביה ובהנחה מיימוני (פ"ג מהל' אישות) כתב אפילו היו לו בנים ממנה לא זכה הבעל בהן וכתב הר"ן שם דרבי רש"י עיקרון כתב המדרי בשם ר"ח הלבן וכן דעת הרמב"ם (פ"ג מהל' אישות) אמנם דעת הרא"ש כדעת רבינו תם ומהר"ק שורש צ"א הביא הרבה פוסקים דס"ל כרבנן ופסקו שם כן הלכה למעשה וכן פסק בת"ח סימן שכ"א הרי קמן דאם הנדוניה ביד האב לא מפיק' מיניה כר"ת ואע"ג דמסתב כפי רש"י מ"מ היכא דקם ממונא תיקום כן משמע מתשוכות הנ"ל ומדברי הג"ה אשר"י שכתב אבל אם הנדוניה ביד האב לית דין ולית דין היכא דקם תיקום ולא מפיק' ממונא וכן כתב המדרי שם מיהו כתב שם שאם תפס החתן ויכול לומר קים לי כרש"י ולא מפיק' ממונא וכתב בת"ח סימן שכ"א דדוקא דתפס קודם שגולד הספק דהיינו קודם שמתה אבל אחר"כ לא מהני תפיסה נראה מכל הני שמעתין דכל ספק שאירע דבר זה רבינן ליה המוציא מחבירו ע"ה ולא מפיק' ממונא מספקא דחיי צווחו קמאי דקמאי ברין זה ולא העלו מזו אלא היכא דקם ממונא ליקום והשתא אף אם היה בכאן שום ספק מספקא לא מפיק' ממונא אם לא בראיה ברורה כ"ש שנביא ראיות ואומדנות מוכחות דלא זכה בהן הבעל אם היה ביד האב וה"ה ביד הערבים כמו שכתב דאין לחלק ולומר מאחר שהיה בכאן קצין גמור והקנה דאין לחלק בזה מדרבנן המדרי שם אברייא וזכתה לה וכו' ה"ה אם לא כתב אלא באמירה דהן דברים הנקנים באמירה והרב רבי שמואל בן' ברור פי' הא דנקט כתב לה משום דבירושלמי משמע דיש לחלק בין נישואין ראשונים לנישואין אחרונים דלא קנה אלא בכתיבה משום הכי נקט מילתא פסיקת' עכ"ל והשתא יש לדקדק מאחר דכתיב' עדיפא כמו שמשמע מדברי רבי שמואל וכן הוא בבבבא פ' הנושא (דף ק"ב ע"ג) דכתיב' עדיפא דהא קא מבטיח ליה התם אם דברים הנקנים באמירה נתנו להכתב א"כ ש"מ דכתיבה עדיפא ואם כן מנ"ל דכתיבה לא דוקא דלמא דוקא כתיבה נקט ובהא דוקא פליג רבי נתן ואמר דזה מאחר דכתב לה ודאי לתוספת קנין נחבין אבל באמירה אפילו רבי נתן מודה ואין להשיב דאם היו כתיבה דוקא לא פריך בגמרא מדיד לויא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קא מפלגי דלמא התם מיידי במקום שאין כותבין כתובה ואם כן אפילו רבינן מודה דזה אינו דאם כן גם על הגמרא בעצמה יש להקשות מנל דלמא כתיבה דוקא אלא ש"מ דאין לחלק בין קנין לקנין דאין לחלק אם עשה קנין א' המועיל או עשה ב' קניני המועיל' דלא אמרו אלא כל מילתא דשטרא לטפוי אתא אבל קנין לאו לטפוי אתא וכן הוא בתשובת כר ששר (ס' שכ"ח) בהדיא על קנין שקבלו עליהם בשבועה וכל זמן שהקנין בטל גם השבועה בטילה דלא כיון בשבועה אלא אם יתקיים הקנין ולא עשה השבועה אלא לחזק הקנין וה"ה בגמרא דירן מאח' שנפטר מן החוב לא יחייב משום קנין דאפקעות' דמלכא הוי מירי דהוי אשביעית דמשמטת אפילו שטר שיש בו קנין דאל"כ למה תקנו פרוכול כראיתא פרק השולח (דף ל"ז ע"א) דמשמטת אפילו שטר שיש בו אחריות נכסים והוא שטר יש בו קנין דאל"כ במאי שיעבר לו נכסים ואע"ג דרבי יוחנן פליג התם וס"ל דאין משמט שטר שיש בו אחריות הרי הרמב"ם פ' מ' דשביעית והר"ן פרק השולח וכן פסק המיימו' סימן ט' וזהו שכתב פסקו כרבי שמואל דמשמטת ועוד אפילו רבי יוחנן לא פליג אלא מטעם דמאחר שיש בו אחריות נכסים כגבי רמי אבל משום קנין לא מחייבי ועוד דהא אמרין התם דאף ד' יוחנן פסק למעשה דמשמט דאמרין התם קריביה דרבי אסיו הוי ליה הוויא שטרא דהוי ביה אחריות נכסים ארזא לקמיה דרבי יוחנן א"ל משמט או אינו משמט א"ל משמט א"ל והאמר ר' הוויא דאמר אינו משמט א"ל וכו' מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והוויא תניא בזהויה דמא' א"ל דלמא הוויא ב' דאמר

שטר העומד לגבות כגבי דמי עכ"ל הרי קמן אף על גב דרבי יוחנן ס"ל לדינא דאינו משמט וא"ל למעשה פסק דמשמט ש"מ דלאו בקנין תליא מילתא וה"ה בכאן אע"פ שהיה לנו לרמות לא נעשה מעשה לאפקועי ממונא ומהאי ענין השביעית נמי יש להוסיף דאין חילוק בין ערב לאב עצמו דהא כשביעית דטעמא הוא משום לא יגוש ללוח דעיקר שמתה במלוה הוא דכתיב ואפ"ה ערב פטור וה"ה בגמרא דהושבנעית פשיטא דערב משמט דלא מצינו בשום מקום דאין משמט ועוד מדאיתא פרק השולח (ס"ט) המלוה על המשכן אינו משמט ולא קתני רבותא טפי המלוה בערב אינו משמט מכלל דבערב משמט וכן משמע שם מההיא דאם אין ללוח קרקע ולערב יש קרקע דכותבין פרוכול וכו' ולא דמי להא דחילוק גבי גבית' החוב בין בירו של לוח לביתו של ערב ואמר (כ"ט דף קט"ו ע"ג) לביתו אינו נכנס אבל נכנס לביתו של ערב דשאני התם דכתיב דוקא גזירת הכתוב הוא ובחזק מותר לחבול בו ואם כן אף על גב שאח"כ חזר על הלוח מכל מקום לא נכנס לביתו של לוח והו' פשוט ועוד ראיה דאין לחלק בין ערב לבעל דבר עצמו מהא דכ"מ שאין ב"ד נפרעין מיתומים כגון מיתומים קטנים או במקום שאין אדם מוריש שבועה לבניו אין גובין מן הערב גם כן דסוף סוף הערב חזר על היתומים וה"ה בגמרא ועוד ראיה מגמרא דה בעצמו מהא דאיתא בהנה"ח מדרבי (פ"ט) דכתבו מחשבות מדרס' ז"ל יען כי ראוינו המפקקים על נדוניית חתנים וכולי עד וסברת ר"ת משום דאוקי ממונא בחוקת מריה דהיינו האב לפי שלא נמר בלבו להקנותו לחתנו אלא כדי שתהנה בתו ממנו אבל בגמרא זה שכבר זכר ביה חתנו והקנה לו על ידי משכנות המונחים ביד נאמן או ערבים קבלנים שנתעברו כנגדו והאב נשא ונתן בגמרא חתנו מכה שניהם לפי שהאמורה עליהם להרויח לתועלת חתנו לפי שנתרצו שניהם אבי החתן ואבי הכלה שיהא חמו טורח בממון דה"ל עד שגורילו ליכא מאן דפליג שכבר זכר בהן חתנו לפי שגמר בלבו להקנותו לפי שאלו הן הרברים דהנקנים באמירה כמנכמה אתה מותן לבנך פרש"י בההיא הנאה שהאמינו גמר ומקנה כ"ש בגמרא זה ושל' מכ"כ עכ"ל התשובה הרי קמן דאף ע"ג דנתן לו ערבים ואפילו משכנות מונחים ביד נאמן אכן לא זכה בהן החתן שמונח ביד חמו בחזקת לא זכה בו וכן הו' בהדיא בתשובת מיימוני סוף הלכות אישות דאם מונח ביד נאמן לא זכה בהן הבעל ואפ"ל לרבי המדרי דכתב חילוקו מ"מ לכ"ע לא זכה ב' הבעל אא"כ היה מונח ביד האב לטובת הזוג הרי קמן דאין לחלק בין הערב לאב עצמו דכל זכות דיש לאב יש לערב ואין לומר דגם כאן ה' מונח לטובת הזוג וא"כ יזכה ביה הבעל דזה אינו חדא שהרי דקדק מהר"ם בתשובתו שהרי האמינו עליו להרויח לתועלת חתנו לפי שנתרצו שניהם אבי החתן ואבי הכלה הרי דוקא שעשו ברצון שניהם אומדן וזכיה אם נשא ונתן בו לתועלת הזוג אבל אם נשא ונתן בו שלא ברצון שניהם אע"פ שהיה לתועלת הזוג לא זכה בו הבעל מדידו אנות מתן לחבירו והמקבל אומר אי אפשר בה המתנה במילה כל דמי שאין באר' לוי' יכול להוציא מחמו הנדוניה ועוד יש לדקדק מדקאמר שהרי נתרצו שניהם אבי החתן ואבי הכלה ומאי נפקא ברצון אבי הכלה לה"ל למימר אלא שנתרצו אבי החתן אלא ש"מ דדוקא ברצון שניהם תליא מלחא דהיינו שהתנאי היה מתחילת הארוסין לכך שהתנה כך ביניה בשעת הזיווג שע"י זה יתקיים הזיווג ע"כ יוכי' בהן כב' אבל אם מתחיל' הארוסין לא היה התנאי בכך לא מהני מה שיתרצו אחר כך ותדע שהרי תלה טעמא משום שהן דברי הנקנים באמירה וידוע שזה לא שייך לא בשעת הזיווג דהיי איתא בהר"ל פ' קדירושין (דף ט"ו ע"ג) ובפ' הנושא אמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך עמרו וקדשו הן הרברים הנקנים באמירה משמע בשעת הקידושין אבל לא אח"כ וכן כת' המיימוני (פ"ג מהל' אישות) והאשר"י והטור א"ע ס' נ"א וכן כתבו התו' פ' נערה בהדיא דוקא פסקו ואח"כ קדשו אבל קדשו ואח"כ פסקו לא וכן נראה מדברי הר"י בש' כתובותיו ס' שמה' שכתב שאם פסק לאחר הקידושין לא מהני לא א"כ נשאו מיר אבל אם הו' לאחר דנישואין נמי לא מהני ל"כ ע"כ ש' לדברי הר"ן ריש פ' אע"פ שהמדרי פ' הנושא דכתבו דאפי' אם נשאו מיר לא מהני ועוד כתב הר"י בש' בתש' ההיא דדוקא שהתנה אבל אם לא התנ' כן לא שעשו כן מעצמן הוי כשא' חוב דעלמא ולא מקניא באמירה עכ"ל א"כ בגמרא דירן אף אם ה' שנתרצו שניהם מ"מ לא היה בשע' קידושין ולא בשעת נישואין פשיט' דלא מקני' באמירה וא"כ פשיטא דלא זכה בהן הבעל כלל ועדין ברשות האב ולא מפיק' ממונא ממנו וכ"ש שלא התנו כאן כלל אף אם עסק בהן לטובת הזוג ונתן לו רווח' ממנו משו' שלא ידחוק עליו לשל' לו פשיט' שלא ה' ברעתו להקנות לו מעולם ולא זכ' בהן הבעל וזהו דברי הנקני' באמר' לא שייכו אלא כאב שפסק וכמו שכתבו הפוסקים הג"ל ובנישואין הראשונים אבל בנישואין

שאלות והשובות פט צ צא

פפ"ו (והרא"ש הסכים עמו אותה החתיכה שהחטוף עליה לא אסר כולה רק כדרי קליפה ובשו' ספר מפורסם לא נמצא פוסק מן הפוסקים הראשונים שאוסרים הכל אינו חושש על עדות הנמצא שאחד המורה החמיר מדעתו אך אמר שאפי' אותן המחמירין במליחה לדון בס' ע"כ לא פליגי אלא בשאר איסורים דבטל בס' אבל להחמיר כולו הוא דרוך פכה במשהו בפסח אינם פליגי ופירא אמרת כזה ואף כי הרא"ש (סע' נטור) הסכים עם הרק"ח בצלי לאסור כל אותה תרנגולת וכתב שבצלי אם היה כזה לידו מעשה היה אוסר גם האחרות כאשר מרבה משהו בפסח לשיעור נותן טעם בשא' איסורין ודאי בצלי כמו שמבאר רע"ה הפוך השפור מתפשט מזה לזה א"כ במה נזכר להכביל בין משהו דפסח לנותן טעם של שאר איסורי' אבל נבי מליחה אף המורים להחמיר שמתפשט מחתיכת לחתיכה ואוסרין אם אין בהן ס' הוא תמורה יחידה ואולי משום ספק איסורא דאורייתא מורים בזה נאמר שברין פסח באיסור משהו אינם אוסרין זה נבדה פלוגת' מלבנו ועוד ע"כ צריכים אנו להפריש בין דין חטה זה לשאר איסורים דהא במדרכי בפרק גיר הנשה תשובת מהר"ם שמתחלת ושואלתם על כרס וכו' השיב שאינו מפעפע ע"י מליחה מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ואותה חתיכה משערים בס' וכן חתיכה שנענע בחלב ובפ' כל שעה במדרכי איתא מצאתי בשם מהר"ם על דין חטת א' דאנו אסור אלא כרי קליפה ולדעתיה הוא מהר"ם סתם הגורר בכל מקום ואף כי בתשובותיו הרוב נזכר בחתימותיו ושולח מבר"ב חיינו מאיר בר רבי ברוך מ"מ שאר הגאונים מוכיחים אותו מזהר"ם או מהר"ם וא"כ קשה דידה ארדיה אלא ודאי דיש להלך דיש הפרש בין חטה לשאר דברים דבחטה קשה אף אם נתבקע' אמרו דא קרובה להתמיץ היתה וגם אין בחטה יחידה כח להתפשט כמו בחלב וכן משמע בטור א"ח דיש קצת הפרש דל"ש שם בסמך חס"ד שדבר ידוע שאין איסור החלב מפעפע בכל' החררה דאפייה לא הוי כבישול וכו' עד אלא אוסר כדרי קליפה או כדרי נטילה וכו' שחטה אחת שאין כח כפליחתה בכל החררה אסרן ממשמעות לשון כל שכן משמע דיש הפרש ביניהם וכלאשר הכתיבה היא למשא עלי אספק כזה ושולח מנאי שאירך מאד בכמה יצחק דל קצנאילנבון :

צא כפרק

אין מעמידין (דף כ"ט ע"ב) מאידכתיב כי טובים דודיק מיון כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הק' בה רבש' ערבי' עלי דברי דורים יותר מינה של תורה ואמרינן בעירובין פ' עושין פסין (דף כ"ט ע"ב) חדשים גס' ישנים צפנתי לך אמרה כ"ל לפני הק' בה רבש' ערבי' חרבה גזירות גזרותי על עצמיו וחר' ממה שנזרתי עלי וקיומתי כו' עד דרש רבא מאי דכתיב ויותר מהמה בני החרר עשור ספרים הרבה אין קץ בני החרר כדברי סופרים יותר מדברי תורה שהללו עשה וזל' העשרה והללו חייבים עליהם מיתה שזא' תאמר איש בהם ממש מפני מה לא נכתבו ח' עשור ספרים הרבה אין קץ ולהג' הרבה יגיעת כשר אמר רב פפא כריה דרב אחא בר ארא משמיה דרבא בר עולא כל הלועג על דברי חכמים נדון כצואה רותחת א"ל מי כתיב לענ' להג' כתיב אלא כל הלוהג בהן טועם טעם כשר עכ"ל הגמרא ופירש' כל הלוהג בהן והוהג בהן כל שעה שאדם מחזיר עליהם מוצא בהם טעם עכ"ל ואני איני כחולק על רבותינו וזל' חלילה לך לישא וליתן כדברי הלכה והוא מה שראוי לעיין בענין הלהג זה שנאמר על דברי ספרים יותר מעל ד"ר כמה שטועם בהם טעם כשר הלא כל דברי תורה נמשל במליצת החכמים לברר והוא שאמרו תא וניכל כישרא שמינא כי רבואם אין שמחה אלא בכשר ויין הלא פקודי ה' ישרי משמחי לב כמו בשר ויין ולמה לא נאמר טועם טעם כשר על דברי תורה יותר מעל ד"ר כמו שהסדוקא קרויין במאמר הקודם ואת ועוד אחרת איך יחלוק רבא על המדרש כל הלועג על ד"ר כחיהא אנרינן פרק הגזקין (דף כ"ז ע"ב) אנקלוס אסקיה לדתא נכרא וא"ל דגידון כצואה רותחת דאמר מר כל הלועג וכו' פירש' שם דיליק מהאי קרא ולהג' הרבה וכו' ודחק גדול הוא שנאמר שרבא יחלוק על מעשה שהיה מקיבל ביד חכמי התלמוד ממך בית שני ולכן נ"ל במאמר זה כריבא לא בא לחלוק ולסתור דברים הראשונים רק להוסיף עליהם ולומר הגם כי נרמז במקרא זה ענין לעג על דברי חכמים ונרמז כו' ומוכרח דרשה ההיא מלשון יגיעת כשר הנאמר וקא' על הצואה כמו שפירש' מ"מ גם מי שאינו לועג ומספר בהם דרך שחוק כמתלהל הוזהר ויקים ואומר משחק אני כי אינו מדבר בהם רק דרך שחוק וקל' טועם טעם כשר הנאמר בתורה הבשר עודנו בין שיניהם טרם יכירתו ונומר וזהו שאמר למעלה ויותר מהמה בני החרר שכל הפרש נדון של חכמים ושבנו נחש חויא דרבנן שאין צרי למכרו כדברי חכמים צריכים חיווק יותר משל תורה ולכן נאמר נ"כ בענין נדרים ותקנות שגדוד ותקנו עמודי הגול' גאוי' עולם קרמינו זל"ה הקדושים אשר בארץ חטה שעשו אנו' לתורה כשלמה ע"ה אשר ראוי לומר עליהם חרישים גם ישנים

בגמטראין שניים או באחרים שפסקו לא שייך כלל א"כ פשיטא דבגמטראין לא זכיה לא מפיקין ממונא וכל זה אף אם נאמין לדאובן שנתן לו רוחו' אבל בגמטראין אין להאמין לדאובן כלל דאימר קנוניא עשו על נכסי הערבית ולכן כתב דרמב"ם פ' כ"ז מהל' מלוה דאין נפרעין מן הערב' של מלוה בעל פה עד שיביא ראיה שלא נפרע מן הלוה ואפי' אם הלוה מודה לא מהני כמו שכתב הרשב"א בתשובותיו והביא כ"י (נח"מ סי' קכ"ט) וזל' על מלוה שבא לגבות מן הקבלן ואין שטר' בידו וטענ' שנאמר ולוה מודה שלא פרע והלוה טען שמא פרע וקדע השטר שהדין עם הקבלן וכן אמרו פרק קמא דמציעא (דף י"ב ע"ב) מוצא ש"ח שיש בו אחריות נכסים לא יחזיר אע"פ שחייב מודה דהיישנין לפרעון ולקנוניא כל שכן שיש לחוש כזה במקום ששונאים זה את זה כמו בגמטראין וכל זה מבואר גם אין להלך ולומר מאחר שנתן לו מקצת גס' הנשאר גמר והקנה לו דהא כתבו הגהות אשרי' ומדכ"י (פ' הכ"ל) דאף אם נתן לו המקצת אין מוציאין מידו הנשאר ומכל המי נראה דהערבים פטורים מכן שמעון וליה דין צריך פנים כל זאת נראה לפי השאלה דלעיל ואין לפקפק ולומר דבאן נרע טפי בגמטראין מאחר דוקפן עליו במלוה הרי הוא כנבוי וכדאמרינן לענין ריבית הגר' פ' איזהו נשך (דף ע"ב) אבדא לאו הכי הוא שהדין פסק מהר"ם א"י כה"ה סי' שכ"א (דף ע"ב) דלענין נדון זה אפילו וקפן עליו במלוה וכתבו לו ש"ח נגמור אפ"ה פטור דבאן באומדנות דעת האב תליא מילתא וכל זמן שלא נבכה ממש אין דעתו של אב להקנותו דלא עדיף מהוציא הממון מתחת ידו והניחו ביד נאמנים דלא זכה ביה כדמשמע מתשובת מהר"ם דלעיל ואע"כ דנמצא בהגהות אלפסי' נערה בשם ריא' דאם וקפן עליו במלוה וכה כיה הבעל נראה דלא סמכינן בזה על דבריו נגד מהר"ם א"י זל' שהי' כתרתי וטעמו ונימוקו עמו לאפקיעי ממונא ואע"כ דכתב מהר"ם בתשובותיו דכל מקום דאין הפסד מפורסם לא אוליג' בתר' בתרא החילוק עליו מיהו לא קאמר דאין מוכרחין לפסוק שלא ככתרא אלא הוא מחלוקת הפוסקים וכתב הרא"ש והביאו השו"ע ח"ה סי' כ"ה דבמקום מחלוקת הפוסקים לא יאמר הדין אפסוק כאיה מהם שארצה ואם עשה כן הרי הוא רין שרך אלא אם הוא חכם כו' ואם לאו בר הכי הוא אל יוציא ממון מספק וכן כתב במדרכי בשם מהר"ם פ' נערה ובסוף כתובות וכו' ש שרברי מהר"ם בתשובה דלעיל מטיין כדברי מהר"ם דאין לפקוע ממון וזל' אם הי' נפלות שם טענות המכחישות זו את זו בין הצדיק דהיינו בין התובע והנתבע שהדין המוציא מחזיקו ע"ה או שזה ישבע אצל שטר' וזהו הנראה לענין מעשה ואבקש מלפני מ"ו שיוזנו מה לעשות ואם היינים עברו ופסקו להוציא אם מקרי טעות בשקול דעת דישלמו מכיסם בפרט במקום שהיינים תקעו עצמן לדבר הלכה בנובה אפס כל ידרשו שהיה להם רב בעיר לשאל ולא שאלו ארברה שמיחה הרב בהן שלא יוציאו ממון על פי זה ולא שתו לבם אליו ודאי לא נרע מתשובת מהר"ם במדרכי ריש סנהדרין שפסק על דיינים הממונים בעיר ככה"ל לשלם מכיסם וכוה שלום על דייני ישראל :

הא' אשר השיב הגאון מהר"ם פד"ו על תשובה זו וזל' על שאלתך הנ"ל מכואר היטב ואין צריך בו שיקל דעתך להכביל בין תשובת מהר"ם שהיה שם ערבות ורוחים לנדון זה אם אמת הוא שראובן נתן ריוח וכן קשה להשוות דברית' ח במה שכתב שאפי' וקפה במלוה פטור לדברי ריא' וזכתב להיפך כנזכר בהג"ה אלפסי' פ' נערה שהב' מעל' לעיל כי הוא מן הפוסקים המפורסמים והנהגה זו לא ראיתי ע"כ ל מהר"ם פד"ו :

צ' תביבן שאירי האלופ מהר"ר משה יצ' לכן אשיב לו מילין ועירין על שאלתו אף כי אנכי היום סמכוני באששות למכת חילשה וזקנה ויעיקר שאלתך ממני להודיעך מנהגי ברין חטה שנמצאת על חתיכת בשר מלוה בפסח אם לאסור או לאסור רק כדרי קליפה לבר' כדברי הרק"ח או לאסור כל החתיכות או לאסור רק כדרי קליפה באותה חתיכה והנה אדווי ככני בענין מחלוקת זה בשאר איסורים שחולקים אם ע"י מליח אסור עם התר אנו עושים כדברי רבא"ה לדון בקליפה ולא בס' אם לדון בס' חמיר כדברי החולקים איני יודע כיננו מנהג קבוע בגליל והוא אף מורה אחר ימצא שמחמיר בזה ומורה א' מיקל' איננו נתפס על שום א' מאח' שכל א' יש לו אורח שיסמוך עליו ואמנם לי היה גר'ה לדון לחומרא' לשני צדין משום ספיקא כדברי' שזא' מאי יא' במדרכי פרק גיר הנשה שאם יש ש' אפי' הכי הצריך קליפה דרילמא אנו מפעפע ואם אין בו ס' היה אוסר ולא התיר בקליפה דרילמא מפעפע אך הוא דומה קצת למא' שאמרו נבי פלוגת' רב' שוב"ה כסיל' בחושך הולך וסורי אנלה לך ואין לפרסמו אלא לצנועים שנס' כזה אני גומע לפעמים להורות לפירכוי ההפסד אמנם במה ששאל מעל' באיסור חמץ בפסח ברין חטה שנמצא ע"כ בשר מלוה איני חושש כלל על שאר חתיכות מאחר שיצא היתר מפורש מפי קדוש הרוקח (דף כ"ה) פסח סי'

ישג' צפנתי לך כפרט. בענין שיש לחוש לקלוקל הדור' שיש להחזיק דבריהם ולענוש עליהם מיתה כנחש דרבנן דלית לה אסותא כאשר קרה פחד בחד נקרא שמו מאר הבל בר שלמה האומק' ורנפורט אשר עמד ברכים והוציא לעז על גט כשר בכל תיקוני אשר גית כרת מרצו הטוב ע'י' הישיש הנאון החסיד השלם בכל השלימות כמה' ר' אייזק סג'ל' י' צו מגיב בורק וחד דעמיה האוף כהר' גוטליב מני' בורג סג'ל' י' צו אשר סדרו הגט ברכים בכל אופן תיקוני אשר קבלנו משלשלת החכמי' דור אחר דור גם עשו כסדר מסדרי הגיטין להחזיק ולפרסם חרם ר' ר' תכל תלמידיו וקדושי' עמו שגורו להחרים שלא להוציא לעז על שום גט אחר הנתינה והנה חז האיש רע המעללים המא' ר' לארץ הב' ל' שכל שבע הכלים כלולים בנרצה להמיר שמו מכלל חב' ל' וקרא שמו נבל' שרא דעניותא הסבילה הענין פניו ברכים לענות שקר במילתא רעבדיא לגלי לומר שאנוס היה בנתינת הגט וביתר דברי' (שהוציא ברכים ופער פיו לבלי חוק והב' ל' יפצה פיתו כאשר ראנו מנילה עפה הובא לפנינו ושם פת' שכל הרבני') שהוציא הנבל כהב' ל' פיו חס שקר וכו' ואין בהם ממשגם אין א' כאשר העידו מעידי אמת וצדקת אחר כת ראוי להכריע בעדותו כל ישראל הוגבה בב' רפה שכל דבריו שקר וכו' רק שכוון לבשתו להוציא לעז על בת ישראל הכשרה ולא שת לבו לגזירת קדמוניו ו' לגזירות תרי אחיה דבי עליא מסדרי הגט כחלכל כאשר העידו המסדרים ורכים גדולים וככרים עמם א' כ' רינו חרוץ להורות נדון בצואה רוחחת וישמענו טעם הכשר הג' ל' כדן הלועג והלוגג עד' קביו חכמים להאבילו פרי מעלליהו' גם הגור תרי מגידי בעלטה שהחזיקו ידיו ושענו אל חב' ל' ואל מנתו וילאל מצא פתח וחדטה ידיו נלכח' ברכת זו טעמו לחם וישבו אותם הנחשים השרפים יען אשר לא הביטו אל נחש הנחשות לא חיו עד קבלו עליהם את הדין מהמורים האמרים הגבירים אצילי אשכנז אשר נברר ברברינו למטה ונהנה הגט כי האנו שהגאון מה' ר' אליעזר לא ביהו בומ' מראינו שלא לשחוק במעש' זה מדרסין כב' (דף פ' ע' ע' ב') אמר ר' יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אם אומר שמה ילמדו הרמאים ואם לא אומר שמה ילמדו הרמאים אין ת' ח' בקאים במעשה ידיהם איבעיא לר' אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר ר' ומהא קרא אמרה כי ושרים דרביה' צדיקים ילכו בם ופושעים ישלכו בם : וכן הוא בנדר דהן שהיה ראוי שלא לאמרו מצד כבוד הגאון הג' ל' וראוי לאמרו מצד רגאנים שתקנו וגזרו על הרב' ושכבוד התורה נתחלל כזה לא יכולנו להתאפק ואמרנו עת לעשות לה' ובמק' שיש חילול חשם אין חולקין כבוד הרב וכל הקד' להעניש החוטא וכח מדרסין פ' הדר' (דף פ' ע' ב') ההוא נברא דהוי קטר חמרא בצנית' בשבתא יתיב רבינא קמיה דרב אשי רמא כיה קלא ולא אשגח ביה א' ל' להוי ההו' גברא בשמחא א' ל' רבינא ל' ראשי כה' מאימ' מחו' קאפדוה' א' ל' אין חכמה ואין תבונה וכו' והרן אותנו לקח וכות מן השמים יריגוהו לקח וכות וצדיקים ילכו בסופי שמים וישלו בם : גם נראה לנו כי מן הדין מסולק הרב הגאון מה' ל' מדין עסק ביש כמו שנברר ועל כן הרשו' נתנו לכל חכם ומורה לצאת לעזת הבבאורי ולדון בדבר זה כמו שכתב מהר"ק בתשובותיו סי' י'א וענין סלוק הרב ברבר זה הוא נדון בק' ומהא דאיתא פ' תפלת השחר : (דף כ' ע' ב') ת' ר' מעשה בתלמיד אחר שבא לפני ר' יהושע א' ל' תפלת ערבית רשות או חובה א' ל' השות' ב' עד א' ל' יהושע עמה על גלגל ויעידו כך וכו' עד היה ר' ג' יושב ודורש ור' יהושע עמד על גלגל עד שרגנו כל העם ואמרו לחוצפי' עמוד ועמד אמר עד כמה נצטריה וליא אתא בר' א' אשתקד וצטריה אתא בבכורות כמעשה דר' צדוק וצטריה ה' קא מצער לזר כולי האי נצטרי' וליא תא ונעבריה מאן נוקמיה וכו' נוקמיה ל' יהושע ה' ל' בעל רבר הגה בנדר דהן הגט כי הגאון מה' ל' י' צו הוושב בשבת תחכמוני בק' פרנקפורט ראוי שכל התורה תהיה נפסק' על ידו מ' מ' יש לחוש לצערן של ת' וראוי לנו לומר שיוסולק הגאון הג' ל' מדרגים הגוועים בבית דין הגאון הישיש כמה' ר' אייזק סג'ל' י' צו ויחזיר בדינים הגוועים בהפרנס והקצין כמר שמעון גינצבורק י' צו שדרי מצינו כמה פעמים שצערין ופגעו ונגע בכבודם אשתקד במעש' נתן שט' צערם כידוע לרבי' שכל חכמי פולין ואיטליא החזיקו ידיו הגאון החסיד השלם כמה' ר' סג'ל' י' צו וכו' יפה גם אשרו תמוץ הקצין הג' ל' אשר צוה בכרוביא על הגזל' והנעשה לו במדינה מנתן שט' רב' ל' והוא עמד למיין השטן נגד האלופים חכמי איטליא י' צו ובראש הגאון הגדול כמה' ר' מאיר מ' כ' וללא אשגח עליהו : ותו במעשה ד' דעקב צורף שחרף חלול' ופגע בכבוד אב' ד' החסיד השלם כמה' ר' י' צו באפיקורוס צערה מה' ל' י' צו למחר א' ל' צו והחזיק ידיו צורף וערמתי לצעדיה וליאל זבאמת אלו היה דרבר דבר ממון דחרשנו כאשר עשינו עד עתה הגט כי ג'א חשנו למאמר' ז' ל' כעובדא דרבי אליעזר ברבי שמעון דנפק ריחשא מאהני' על רשמע כילורא דצורבא מרבנן ולא מיהא כגזר כפר' הפועלים (דף פ' ע' ב') אמרנו

רשיה בקרידי חכמי גלילות אשכנז וגדוליהם קרובים א' החללה והם ח' נבויס תחילה באם יחשנו במקום שיש חילול השם כפרט במקום שיש בידם למחות והוסיכנו שתיקתנו כל אלו הימים : והנה לסיכה כי באה ראינו כי שתיקתנו קלקל הדור ודרוס המצב נבול ענבלו ראשונים ואחרונים אחר נסוג אמרנו עת לעשות לה' והסבמנו על הג' ל' : הגט כי מוכסח' אנהנו במעלות גאוני אשכנז י' צו באם ישמעו דברי המסדר הגט כהויתו יחשנו לגזירת הקדמונים ראשונים ואחרונים ויאבילו למאיר הג' ל' ולמחזיקים ידו פרי מעלליהם מ' מהקדמוני עצמנו למצוה רבה כזה מאחר שהרשות נתונה בנ' ל' והטלנו נורא רבא על המוציא לעז ועל' התומכים בידו עד אשר לא יוכלו קום עד יקבל עליו את הדין מ' כ' ב' אשר נבררו ונזכרו בכתב הגאון הישיש החסיד השלם מה' ר' י' צו והגט מאררים ומדרמים ומשמתי' ומגרים את מאיר בר שלמה האומק' קורנקורט כדן הפרץ גדרן של חכמים ותקנתן כאשר עשה שעבר על חרם ר' ר' ותלמידיו ראשונים ואחרונים והא נידון בצואה רוחחת כדן הלועג עד' דברי חכמים והגט מסבמים לדברי הישיש החסיד השלם כמה' ר' י' צו להחזיק עונשו וחרמו ונידו אשר הטיל על מאיר הג' ל' גם נחזיק בית דעו היפה שבלעדו לא ידים איש את ידו ואר' רגלו כאשר הנתיב נשיאנו ברמה זה שלשים שנה וגזירתו תהא קיימת וגזירת זולתו בבית דינו תהא בטילה ומבוטלת לא שרידא ולא קיימא בכל מדי' שהפה יוכל לדבר כבי דינא דרבינא ורב אשי ובהיות כי אמרנו לרוב הסברות שהלחנו גם הווא טועם טעם בשר הג' ל' גאמר שכל המרבר על צדיק יסוד עולם עתק הוא הגאון החסיד השלם מה' ר' י' צו וחד דעמיה האוף מה' ר' גוטליב מסדר הגט ויכונו להוציא הקול והלעז על הגאון הג' ל' או כרי לתל' בוקי פרוקי במשפחות המיוחסים בישראל דינס חרוץ להיות כמיהו ולא יוח' החש' מעליה' והנח' ש' יהיה כדך על עקביה' ובכלל גזירותינו הגט גזרים עד' האיש המשוך כמר אבר' ל' ישא את כריינדל בת הקצין כמר שמעון י' צו אשר נקגרשה כגט כשר ממאיר הג' ל' שיהא נזר' בחווא דרבנן לבלתי להחזיק הקול לתת לב לענון הלוני שהוציא ושניכל השוט' הג' ל' בהבלי ולא יסוג אחר לבייש ח' בת ישראל המדוברת בוכי אז ח' יהא נלבר בעונש כמו המוציא לעז עצמו וגדול עונש העונה אמן אחר המברך אר' ה' יותר מהבוצע ביד ניאף ח' : ולא ישגח ברברי הלעז נגד חרם ר' ותלמידיו אשר מצודתם פרוסה על כל החיים בני דורינו י' צו ובענין זה מצינו במדרי בקידושין (פ' האומר) על אחד שאמר שנתמאה אשתו מאחר שלא יוכל לגרשה בעל כרחה מכח חרם ר' מ' כופין אותו לשמש עמה : וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' רל' ו' הרי קמן שמכח חרם ר' ג' כופין לעשות מעשה נגד חשש איסור דאורייתא במקום דאיכא רגלים לדבר : כ' שוק' ו' דברר שברור כשמש ואנו אלא הוצאת לעז בעלמא שיתוש המשוך לנפשו מכח חרם ר' ו' ולא יחוש לאויבים המפקים לקלא כי הוא קול ושוברו עמו ולית בידו ממשא דק כי הקנאה מצינא אותן האויבים מן העולם וכמו שמצינו בענין לשון הרע כי הקול דינו כמצינא מתחילה כראיתא פ' ש' בערכין (דף ט' ע' ב') : וכתבו הרמב"ם ס' ל' כן הוא בענין לעז זה באם ח' יתן זה האיש המשוך כתף סוררת לבלתי הדנים לביתו האשה הכשרה המדובר' בו אוי חרם ונכל יהא אחריתו אבל מוכסחי' אנהנו בו כי יבטח בה' עשירו וקדש ש' ברכים שלא לפקק ברברי חכמים כאשר שמענו כי הוא איש חכם ומבין מדעתו וכל המחקר בזה או כיוצ' בזה אינו לא מן המתמחי' ומכשיל רבים ועתן יד לפושעי' מזוללי המשפחות המיוחסים שבישרא כמו שכתב המדרי בענין חרם של ר' על נדון זה ואין לפקק ולומ' מי יוכל להכריחו שלא יחמיר על עצמו לחוש לקול עלה נדף מאח' שלבו ירא ורד לב הוא שלא לכונס במק' סנה' לדעתו ע' כ' כאתי להוסף דברי' בזה ולומ' שכל דינא דלא דן הכי לאו דינא הוא כי בן מבואר הוא בתשוב' הר' ש' בר צמח והרשב"א כאשר הביאן הרב ב' בספרו הארוך כסי' מ' כ' באבן עזר מבואר היטב על ענין קול קידושין שהוציא ולא היה בקלא ממש שכתב הר' ש' בר צמח ח' ל' ואין להחמיר בו ממש שלא ידיו כנות ישראל החשובות מדרך כף רגל לבני פריצי עמנו ובמר שכת' הרשב"א על תלמיד א' שרצה להחמיר בכיוצא בזה ובעם עליו וכתב שהיה רעת חולוה שיתעלל פריץ אחר על אחת מבנות ישראל החשובים כדי להוציא ממון מידה ומח שכתבת שכן היה המנהג לעננה ולהאמינו היא מנהג בורות וחומרא דאתא ליד' קולא הוא לענין אם יקדשה אחר כן : עד ואין חוששין בזה לקול דאין חוששין לקול אלא בדב' ברור אבל כשיהיה הדין הוציא קול ומתוך כך יצא רינון אין זה קול כלל עכ' ל' הרי קמן דאין להחמיר במק' שאמר להקל יהא בכלל לא חסור מכל הדבריו אשר יצאו לך ודרשו רז"ל (ר' דף ע' ב') אתם אפ' מוטעי' אפ' שונאין ומגידן על זה כמו שמצינו במס' ר' ה' (דף פ' ע' ב') שגור ר' ג' על ר' יהושע לבא אצלו במקלו ובחר מילי' כי א' שיהיה חל להוי' כחשבונו ולא הניחו להחמיר ברכ' שלא אמרו להחמיר ואמר' ק' דברכו' (דף פ' ע' ב') כ' ש' אומרי' בער' כל אר' ימן ויקראו ובעק' עמורו ש' בשבכך ובקומך וכו' אמרים

שאלות ותשובות צא

ראין עד אחר במקום שנים ק' במקום רבים ואפילו לעד בעלמא אלו בפחות מכל כמו שאמרין אין עדות פחות משנים ק' במקום שרבי מכחשי אותו ואין לומר דלמא האחר' לא ראו השוטר ע' שום אחיות עיני' רק זה הרשע ראה כותי כמותו אצל הגט ולומר לא ראינו אינו ראייה כי כל זה שטות גמור אינו ראוי לשום אלו לב דאל' כ' נתבטלו כל דיני הכחשת עדות וכל דין כ' אומרים נתגרשה וכו' אימרים לא נתגרשה וכן אמרו לענין קידושין ולענין שומאה אלא ודאי כל שהיה במעמד א' ובמקל א' לא ראינו היראיה וכן כתבו בהריא הפוסקים ראשונים ואחרונים כמו שכתב הגמני משנה הל' אישות (וכן הנהגות מרדכי דסנהדרין) ור' ירוחם ותשובת הרשב"א ואף כי כל אלו הדברים גלויים ופשוטים מ' כתבתי לומר כמה סמיות עיני החפצי' בלעז והוצאת דבה על המשפחות כי אף שיועדו שאין דבריהם יעשה פירי מ' ממראים קלונם דברים גם כיהער השני לא העיד כלום ועדותו הוא עד מפי עד ומכחש מן העד שתלה קללתו ורבים עמו מ' ראוי לעונש גדול מלבד החרם ר' ת' וחכמי' שאחריו אשר נלכדו בו כנ' וכמוהם ידוע עושהם ושוכריהן ומוכחם אני כחש' שיתן לאיש כפי פעלו ויראה בעלובן התורה וחכמה ור' ישהא לאונאותיה של החכם הישיש הגאון מהר"ר איינקעס העלמה אשר רצו הטמאים לענגה אף כי היא בת גדולים ועשירי ארץ מ' מ' ברית כרותה אפילו לאלמנה ולית' של מלך וכ' כבוד התורה שלא חשו על גזירת ר' ת' וכבוד החכם בעל המסדר את הגט וקרושים שעמו ובפרט מהמרשה ה' ועוררו ובפרט האיש נתן שט' אשר יורד וגונב עולת ומסטיין כתב לק' פונת על החכם מהר"ר א' שטני' נזרקת בו לערש זקנתו ראו אין החפץ פנוי לרבר על זקן וחכם ובר איריין ובר אברון דברים כאלה ולא למד מזוהא צור' מרבין נדירוהו ר' יהודה דיפו על דסי' שומעני' וא' הנהגה כבוד כ' שלא היה לנתן שטן להקל כבוד החכם מבח שנידוהו על דוע מפעליו אשר נכב וגולה כמה שנים ונידוהו על זה כל חכמי איטליא ורוסיא כאשר הוא מפורסם לכל ועתה מוסק חשא על פשע לומר על זקן נשוא פנים שמינות נזרקה בו חלילה ולכן ראוי לכל ירא אקים לנקום נקמת השם מהנקובי' הנ' וירי תהי' כס' בראשונה להסכים על כל החרמות שהטילו עליהם בראש הגאון מהר"ר איינקעס בבורק ומה' נוסלים והגאון הגדול מ' ל' ליד מפרגט עם הכתוב אשר שמה הגאון מהר"ר ישראל בן הגאון הקדו' מה' שכנא' ז' עם הגאון מהר"ר יצחק צלל' יצא אשר ת' בלאמר עם שאר החכמים שחשבו על הדבר ויד כל החכמים אשר נגע יראת אקים בלבם תהיו כס' באחרונה וכל העם ישמעו ויראו :

על דבר ההגונה אשר רצו הפוחז' לענג' בקהלם ובסדרם ולא עלה בידם כי חזרו מן בערה' להעמידה על כבוד הוצאת תהיה לה לערה' לאחרי' ותקוה שבמה רבותא הערית מערכות' כבוד הלכות' להביא גוברין ושם בירודין' ואל' פסוק' ושלא לחזוק במתולק' והתרימו בקולות וברקים את המוציא לעז מאיר הבל הנ' וכל אשר בירוד מחזיק גם נזרו והטילו חרמין על ראש המשוך שלא לסמא בריתו שלא לכתום משודכתו כי היא מותרת לו ככל בנות ישראל הכשירות שראויין לבוא לנכבול' ואם אחרת יקח יהא ענשו חרין כאשר שטו עליו בעלי אסופות ובעלי מרקח ואני כאחר מהן כתבתי כדברים הנ' וראיתי דאיתא בהנהגות מרדכי סוף גיטין וז' מעשה בבחור אחד שגרש אשתו ונישא' לאחר וקורס הנשואין הוציא קול שבירת משה וישראל היה כתוב ברי' ש' וכשבא לחופה לא רצה להניח' הסעיד וכפדה' את הבחול' לתת לה גט כשר דכל קלא דקמיה נישואין יש לחוש אפי' ידוע שלא ימצא אמת אבל הנ' והמטיב לבטל לאו קלא הוא דפסקי' באבי' ורצה ר' להוציארה מן השני שנשאה אחר הקול עכ' להנ' כאשר הביא הגאון מהר"ר לומר מפרגט בפסקיו וא' יש לטוען מקל לטוען באומרו דא' ג' הקול לא ימצא אמת מ' מ' יש לחוש לו כמו שחש ר' ת' והחמיר בו ואני אחזק דברי הטוען מלשון האשיר' סוף גיטין שכתב מעשה אירע שיצא קול פיסול על' גט וחציר' ר' גט אחר פסול הלעז אע"פ שכשר היה ודקוק מכאן דאגדה צריכה המתנה וכו' וכן פ' לדקוק מלשון הס' ג' וזמ' פ' ט' והלכות אישות שהביא מעשה והואילי דהכל הוא מעשה אחד עם מעשה שהביא הנהגות הנ' ושמעין מינה ריש להצריך גט במקום לעז אף על גב דגט כשר אבל כי דייקנן ליכא מכאן קושיא כלל רק מי שלבו נוקט אומר כו' והוא מבואר מן הגמ' וכן הסברא דאין לחוש לזה כלל רק דבר ר' ת' יש להם בנין ובאור בתריות' לתת טעמיהן ואלו אמר כי באמת יש לתמוה על ר' ת' וגדולתו שהיה יודע לטהר שרץ מן התורה ואין לא עמר כפרץ להקל במקום לעז בעלמא והיה נותן בזה מקום ויד לרמאי' שכל פריץ ונע פנים ויצא לעז גט לשור' בו אומר קילקול ובפרט אותן שכופין להוציא כרתן בכתובות פרק המרד (דף ע"ז ע"ב) ואלו שכופין וכו' ואם כן לעולם לא נתיב בת מגורשת לאברה' אבינו וכבר אמרו פ' ק' דכתובות אין אונם בנישין מפני הפרצות והצניעות כ' שיש לחוש בכיצא

אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר וכלכתך בדרך אם כן למה נאמר בשכרך ובקומך בשעה שבני אדם עומדים ובשעה שבני אדם שוכבי' א' ר' מרפון אני הייתי בא בדרך והשתיל לקרות כדרכי' ש' וסכנתי בעצמי מפני הליסטים א' ל' כראי' היית לחוב בעצמך שעכרת על דברי ב' ר' ואמרין התם בגמ' רב נחמן בר יצחק אומר העושה כדרכי' ב' ש' חייב מיתה דתנא' ר' מרפון וכו' ופ' התם התוספת דאפילו במקל' דב' ש' מחמירין וב' מ' מורים דאם עבר כ' ש' יצא א' א' אם עשה כדרכי' ב' ש' חייב מיתה ואף א' ל' מהא דאיתא סוף פ' או דברים (דף כ"ג ע"ב) לענין מי שאכל ושכח לברך חד עבר' בשוגג כ' ש' ומצא ארנקי דהבא וחד עבר' במוזר כ' ש' ואכלו אריה דשמעין מינה ריש להחמיר כ' ש' דא' ל' דוקא בדבר שאין בו קולא כלל אבל במקום שיש קצת קול' כדרכ' כגון לשכוב ולקרות ק' ש' דהא ערף מעמד דהא יותר דרך כבוד לא דלכ' הנ' יצא בשכיבה ולכ' ש' דוק' בשכיב' אין להחמיר כ' ש' וכ' ש' בענין ענין אשה דאין להחמיר' וכ' ש' בחיוב שמתא שם מיתה אם מחמיר על' עצמו להוציא חומרא מלבו ולהוציא לעז על הגט חלילה כי גדול הענין אמן יותר מן המכרך ונאין להמציא בתשובת מהר"ם כמדרכי' ריש פכ' שהיה מתלוצץ על המחמירים על עצמם בענין אכילת בשר אחר גבינה והיה חושב הרבר למינות וכן כתב בעל המאור סוף כירה לענין המחמיר' על עצמן כשבת שלא לאכול חמין שחושבן למין מאחר שבדברי חכמי' אינו מאמין כ' ש' וכן בענין הוצאת לעז שכבר נזר עליו ר' ת' וב' ש' שנלכד כל הנורס הלעז בחרמותם ושמתא וריתתא דרבנן חל עליו ממילא צא ורא' מרור המרבר על שהאמינו ושתו לכן לקול המרגלי' אשר הוציאו לעז וזרבה על' עצי' ואבנים והאמינו לרבריהם נענשו בענין הקשרה כ' ש' העושה מעשה בעצמו להחזיק קול לעז אשה כבר נזר עליו להחזיק לרשע וע' ענין אני בגזרתי עומר כנ' ואני נזר על צורב וכ' ד' הקטן ממני ובפרט על' תלמידי אשר ימצאו במקום שכתבתי מנעת שיתנו להקרות דברי ב' א' אשר המה ש' וכל כי האי מילתא לימרון משמאי וכל אדם יחוש לנפשו סוף דבר המשוך הר' אברהם יצוה' את האלקים ירא ועיניו יפקח ויזכה במקומו אשר לקח ויתן עניו בעושר וכבוד ומשפחה וא' יהפוך לו הש' הקללה לכרחה ויתן ביתו בבית רחל וככית לאה אשר בנו שתיהן בית ישראל וע' נזכה לכיאת הגואל באר' (ע' דף ה') אין בן דור בא עד שיכלו הנשמות שבגוף ככל הנ' ברור בלי צפצוף כרה אמר הצעיר לימ' נמשך אחר רבותיו וחכריו אשר חברו כזו דברי' הרברה לערך מערכות' כדרכי' הלכות' להביא גוברין' וששרי ברורין' על דבר העלמה ההנהגה אשר רצו הפוחזים לענגה' בקהלם ובסדרם ולא עלה בידם כי חזרו מן בערה' להעמידה על כבוד' ואת תהיה לה לערה' לאחרי' ותקוה שבמה רבותא הערית מערכות' כדרכי' הלכות' להביא גוברין ושם בירודין' ואל' פסוק' ושלא לחזוק במתולק' והתרימו בקולות וברקים את המוציא לעז מאיר הבל הנ' וכל אשר בירוד מחזיק גם נזרו והטילו חרמין על ראש המשוך שלא לסמא בריתו שלא לכתום משודכתו כי היא מותרת לו ככל בנות ישראל הכשירות שראויין לבוא לנכבול' ואם אחרת יקח יהא ענשו חרין כאשר שטו עליו בעלי אסופות ובעלי מרקח ואני כאחר מהן כתבתי כדברים הנ' וראיתי דאיתא בהנהגות מרדכי סוף גיטין וז' מעשה בבחור אחד שגרש אשתו ונישא' לאחר וקורס הנשואין הוציא קול שבירת משה וישראל היה כתוב ברי' ש' וכשבא לחופה לא רצה להניח' הסעיד וכפדה' את הבחול' לתת לה גט כשר דכל קלא דקמיה נישואין יש לחוש אפי' ידוע שלא ימצא אמת אבל הנ' והמטיב לבטל לאו קלא הוא דפסקי' באבי' ורצה ר' להוציארה מן השני שנשאה אחר הקול עכ' להנ' כאשר הביא הגאון מהר"ר לומר מפרגט בפסקיו וא' יש לטוען מקל לטוען באומרו דא' ג' הקול לא ימצא אמת מ' מ' יש לחוש לו כמו שחש ר' ת' והחמיר בו ואני אחזק דברי הטוען מלשון האשיר' סוף גיטין שכתב מעשה אירע שיצא קול פיסול על' גט וחציר' ר' גט אחר פסול הלעז אע"פ שכשר היה ודקוק מכאן דאגדה צריכה המתנה וכו' וכן פ' לדקוק מלשון הס' ג' וזמ' פ' ט' והלכות אישות שהביא מעשה והואילי דהכל הוא מעשה אחד עם מעשה שהביא הנהגות הנ' ושמעין מינה ריש להצריך גט במקום לעז אף על גב דגט כשר אבל כי דייקנן ליכא מכאן קושיא כלל רק מי שלבו נוקט אומר כו' והוא מבואר מן הגמ' וכן הסברא דאין לחוש לזה כלל רק דבר ר' ת' יש להם בנין ובאור בתריות' לתת טעמיהן ואלו אמר כי באמת יש לתמוה על ר' ת' וגדולתו שהיה יודע לטהר שרץ מן התורה ואין לא עמר כפרץ להקל במקום לעז בעלמא והיה נותן בזה מקום ויד לרמאי' שכל פריץ ונע פנים ויצא לעז גט לשור' בו אומר קילקול ובפרט אותן שכופין להוציא כרתן בכתובות פרק המרד (דף ע"ז ע"ב) ואלו שכופין וכו' ואם כן לעולם לא נתיב בת מגורשת לאברה' אבינו וכבר אמרו פ' ק' דכתובות אין אונם בנישין מפני הפרצות והצניעות כ' שיש לחוש בכיצא

הנה כתבנו כל הנ' ותמכנו אנתנו ח' מיתדותינו על דברי הב' הגר' שסדרו הגט וקבלו עדות כהכשר וכתלכה כאשר מסודר הכל בקונטרס אשר ראינו כתוב על זה ונתקיים הכל על יד הנזכר וראינו כי להחכמים המסדרי הגט החליטו וכתבו בפשיטות חרם ושמתא ונתנו מארה במאור הא' הנ' ונתנו בו עניניהם שיגורם לו מיתה או ענין והנה הוא בידם למושכל ראשון לכן באנו ג' להחזיק דברי חכמים מסדרי הגט ופיהם ועשייתן כזו יהא כפני זכעשייתנו כי לא באנו לגרוע מדרביר' רק להוסיף עליהם כי הם ראו נתינת הגט ולא זר אתם וראו וידעו כי היה מרצון המגרש בלא אונס זכמו שהוכח בעדות ולכן לא מצינו ליד לעומק הדין של גט מעושה זאונם כי במקום שאמר חכמים לקצר אסור להאריך ואין יעלה על דעת ששום קל בישראל יכשל בנתינת הגט מעושה כאשר אמר זה המגרש עם העד הרשע שלו שאומר שהשוטר הוליד המגרש אצל הגט כ' ש' לחכמי' שברור ואף כי אין להאריך בדין גט מעושה בכאן מאחר שאין לחוש בזה כלל שלא ימצא שום ענין פנים שברור הרוצה להחזקם שום מקום לתלות עצמי בתרינו ואולי יפרש דברי חכמי' בדרך אחר מזה שכווננו וכו' שאסרו לכתוב התורה שבע' פ' ולכן הנתנו מדינים אלו מאחר שהדבר מושכל ראשון שהגט ניתן מרצון ובגפש חפיצ' כאשר כמה עדים כשרים יעידו ויגידו ולכן כל דברי ההב' אינו רק בצפצוף עושרת חיות טמאים אך משום עת לעשות לה' כתבנו כל הדברים הנ' גם דברי העד הרשע שהחזיק פניו לשקר במלתא המפורסמת ואמר שהשוטר הוליד המגרש לגט הגה מפורסמת דינו שראוי להלקות מאחד שעבר על לא תענה וק' ממה שאמרנו טוביה חטא וזיגור מנגיד כ' ש' במקום שמשקר כאשר מעידים כל העדים שכאו בקונטרס ודיו כולם כאותו מעמד של נתינת הגט וידוע אמנם בכמה מקומות לענין דבר הערוה וקידושין ונימין

דמלעו בעלמא פריד דמ' מאחד שהוא תריותי איכא לעו דזה אינו
 דא' כ' מאי פריד כרישא אלימא ערעור דחד דא' ר' יוחנן אמר אין ערעור
 פחות משנים דהא דר' יוחנן לאו לענין לעו בעלמא קאמר רק לענין דינא
 כדמוכח פרק ב' דכתובות נבי דינא דמעלין ע' פי ער א' לוחסין וכשר א'
 איכא לעו כדמוכח דהיא דאבי דלעיל דלא תינשא משום לזר שפתים
 א' ע' כ' דנבי מכיא גט בא' לא פריד דהו' ביה משום לעו ואם כן הא
 דפריד תרי ותרי נגדו נמי מדינא פריד וא' כ' ע' כ' פיירי קודם שנשא וא' ה'
 לא חששו לערעורו דבעל במקום שני' אפי' ללעו בעלמא דהתירו לינשא
 ולא החמירו כלל ודלא כמעשה דר' שכתב דאפי' לא ימצא אמת יש
 לחוש לקלא דקודם נישואין וכן יש להוכיח מסוגיא דכתובות שהבארי
 דגם תחילת הסוגיא דנישואין לא מיירי רק קודם שנשאת ולא אחר שנשאת
 דהא קאמ' התם אביי דלא תינשא לכתחלה בעד א' משום דרב אמי
 דאמר הסר ממך עקשות וכו' וא' ה' אסנשאת לא תצא דלא חששו לריון
 לאחר שנשאת וא' כ' אי סוגייתו מיירי לאחר שנשאת לא הו' פריד מידי
 אחא בעל ומערער ופסיל ליה לפי' תו' דאינו לא ריון בעלמא אלא ע' כ'
 מיירי קודם שנשאת וא' ה' בתרי לא חששו ללעו של בעל דאפילו לעו
 בעלמא ליכא וא' כ' קשיא לן עובדא דר' תו' יש להוכיח דלא כותיה
 לפי פשוטו של מעשה מהא דאמרין פ' המגרש (דף ס"ה) ולא לכתוב
 אגרת וכו' וכן הרבה וכתב שם הרא"ש דר' שכתב בעל העשור ורב האי
 גאון דאין לחוש לא מרכב בעל הגט וא' ל' דכיון דהכשילה וכו' לפי עובד'
 דר' ת' הלא כל בעל יכול להטיל מום בגט בלא קלקולים אלו אלא ש' מ'
 דאין לחוש ותו מהא דאמרין סוף גיטין (דף פ"ח ע"ג) לענין קלא יצא שמה
 בעיד מקודשת הרי' מ' מקודשת מנורשת הרי' מ' מנורש' ואמרין שם בגמ'
 (דף פ"ט ע"ח) אמר רב בר חנה אמר ר' יוחנן לא ששמו קול הברה
 אלא כרי שיהו נרות דולקות וכו' עד א' אבא א' הונא אמר רב ל' לא
 ששמו קול הברה אלא כרי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' ובורקין
 והולכין עד שמועין לדבר הברור וכו' וכתב שם הרא"ש דבענין דתרי
 מתרי ומוכח לה התם מן הסוגיא וכתב עוד דאין חילוק בין קול מקודשת
 או מנורשת דבתריווייהו בענין קול ברור ופליגי התם בגמ' אחר כך אי
 מוכטלי קלא וכו' ואפילו למ' דלא מבטלין היינו בירור דמקרי קול אבל
 בקול הברה בעלמ' לכ' לא חיישינן וא' כ' קשיא לן עובד' דר' דאין
 לחלק ולומר הא דבע' קול ברור היינו דוק להוצי' מן החזקה והקול רוא
 נגד החזקה כמ' מקודשת דהוה בחזקת פנויה או מנורשת דהוה בחזקת
 אשת איש אבל בקול שהוא בא להעמיד על החזקה אפילו לעו בעלמא
 מהני דהא אינו דמאמר דמדי דתגרשה הוה בחזקת פנויה והקול בא נגד
 החזקה דאל' לא הוה מכיא ר' ל' דבריו דאיהי מן הגמרא לענין מעשה
 שלו לענין שאני' צריכה להחמין ג' חדשים לאחר הגט השני כדאיתא בתו'
 ובאשר י' ופוסקים הג' לא וראי' דאין לחלק בין קול לקול ויותר רבינו
 יעקב תם לכרו בלא ראייה לגד כל הדעות לפי המעש' שלו אם נפרשיו
 כפי מה שעולה על הדעת תחילה אבל אני אומר כי דהו' שלש על שלש כי
 כמו שהקשיתי לשאל ג' המחו' על ר' ת' כן יש ליישוב בשלושה פני' וכולן
 אמתים ואומר דשאני' התם כמעשה דר' דהאמת כן הוה שהיה נכרוב
 רי' ש' בגט ולזה הצריך ר' ג' אחר כאשר אפשר וזה דהר"ב מוכח
 מלשון הג' ה' והוא דקאמר וכפה' את הבתור לתת גט כשר דכל קלא
 דקמיה נישואין יש לחוש אפי' ידוע שלא ימצא אמת אבל הטוב והמטיב
 לבטל לאו קלא הוא דפסקין כאביי ורצה ר' ת' וכו' והשתא יש לדקדק כי
 מה ענין דין הטוב והמטיב שרו' גילוי דעת בגטין שהלכה בה ככאביי לענין
 קלא לא ע' כ' דה' קאמ' יצא הקול שהגט פסול משו' הגילה דעת בגט
 ואמר הטוב והמטיב לאו קלא הוא מאחר שהלכה כאביי א' ה' ל'
 קול ושובכו עמו דאמרין ביה דלא הו' קלא וא' כ' יש להקשות מ' ש'
 רישא וכו' ש' ספא דאם חוששין לקול אע"פ שידוע שלא ימצא אמת
 כ' ש' דהוה לנו לחוש לקול שזאמרו ביה דגילה דעת בגטין דישמ' א'
 שאמר שהוא פסול ואע"פ דלאו הוא בהלכתא מכל' מקום לא גרע
 משקד גמור אלא ע' כ' אנו צריכים לומר דר' לא כתב דחיישינן
 לקלא שקודם נישואין אף ע"פ שלא ימצא אמת היינו דוקא בקול
 ברור כמו שאר' ל' סוף המגרש כגון ששמע פלוני מפלוני וכו' ובקול כזה
 חיישינן אע"פ דידוע שלא ימצא אמת דס' ל' דה' לא מבטלין קלא אף
 על גב דמתברר האמת אח' כ' וכנהרעא דלא מבטלין קלא כדאיתא פ'
 המגרש והר"ן והג"מ כתבו כן אע"פ שהוצג נגד דעת מוה' ר'ם והרא"ש
 דה' ד' דפסקו דמבטלין קלא מ' דעת ר' ת' הכי ולכן כתב אח' דאם יצא
 הקול בתחילה שאמר הטוב והמטיב לאו קלא הוא דהו' קול שובכו עמו
 ומעשה מה שכתב שר' ח' כפה הבתור שאמר שהו' רי' ש' בגט כמלת כרת
 דהו' משום שהיה הרבר כן בגמרא ואמת היא כן וכו' לא היה רק קול
 בעלמא והגט כשר היה בלא זה דהא עיקר מה שכתבין כרת משה בגט
 הוא משום דאין למדין משיט' אחרונה כדאיתא בתו' ובמדרכי ובאשר י'
 ריש פרק ג' פשוט וכן הוא הסכמת כל הפוסקים דה' פ' ק' וגיטין האריך
 בו

כ' ויצא בו לתקנת צנועות ופריצות שמה א' תירא לנפשה שמה הבעל
 הוציא איהו לעו על הגט ותצריך גט אחר ולא תינשא לעול' וכברא דחזקה
 היא לומר שמהאחר שאם תהיה ור' ונישאת מיה אין לחוש ללעו אח' כ'
 ובהא תתקן נפשה כזה אינו כלום כי אף שהלכות רוחות בישרא' שאין
 חוששין לקל' דבתר' נישואין היינו להוציא' מבעלה על זה מ' מ' מידי ר' לעו
 לא יצא אם היה לנו לחוש לכל קולות השקרים ועוד דמכאור נגלה הוא
 בדברי הגמרא והפוסק' שאין לחוש אפי' ללעו בעלמא כרב' שידוע שהוא
 שקר דהא חנן בריש גיטין (דף כ' ע"ח) המכיא גט ממדינת הים צריך
 שיאמ' בפני נכת' וכפני נחתם וכו' ואמרין התם בגמ' דמשום ענוגה הקילו
 בה רבנן ופריד שם האי קול' חומר' היא דאי מצרכי לה תרי לא את' בעל
 ומערער ופסיל ליה חד אחי בעל ומערער ופסיל ליה כיון דאמר מר בפני
 כמה נותנה לה וכו' ופ' שם התוספות כ' לשונות וז' יש לפרש דפסיל ליה
 ממש דאף על גב דלא מהימן וליכ' אלא לעו בעלמ' מפסיל וא' ת' וכו' עד
 ואין נראה לר' ל' לפרש כן שיהא פסול משום לעו בעלמ' כיון דקיים לן
 שהו' כשר וכו' נגד נראה לפר' ופסיל ליה היינו שיאמנוהו ללעו אבל מ' מ'
 הגט כש' עכ' ל' וחשאת מה הועילו חכמי' בתקנתן שיאמר השליח בפני
 נכתב ובפני נחתם או מאי קאמר דאי מצרכי ליה תרי לא אתי בעל'
 ומערער דהא אכתי איכ' לעו בעלמ' לפי מעשה דר' ת' דלעו' וא' ל' רבנמר'
 לא חששו לא ללעו דבתר' נישואין ולהכי מהני תרי אבל קודם נישואין
 אי' למחש' אפי' ללעו בעלמ' ואם היה הבעל' בא וערער היה צריכה
 גט שני מבח' הלעו דהא אינו כלום דאם כן לא לשתמיט בתלמוד ובשום
 פוסק לומר דאם בא בעל' ומערער שיש לחוש לערעורו ואורכא כל'
 הפוסקים כתבו סתם שתינש' לכתחיל' ולא מהמנין ליה לבעל ותו דמאחר
 דלא נפסל הגט בערעורו דבעל לא חששו שיאמנו ללעו הבעל כרפי'
 ר' מה ל' קודם נישואין או אחר גיט' דמ' מ' מידי ריון לא יצאנו
 ותו דא' כ' בחד נמי מאחר שנשא' אין לחוש מאחר דאינו לא ריון בעלמ'
 כרפי' ר' יומא לי' חד ומה לי תרי מאחר דבשתייהם אינו לא ריון בעלמא
 והו' דא' כ' לא הו' פריד מידי בגמרא האי קול' חומר' הוא וכו' דהא עיקר
 התקנה היתה משום ענוגה הקילו בה רבנן א' כ' מאי פריד חומר' הוה
 לאחר שתינשא דמ' מ' משום ענוגה הקילו בה רבנן אף אם ירגנו עליה
 אחר הנישואין ולא חשו רבנן והקילו בו רבנן משום עינון כמו שהקילו
 כעיקר הרבר להאמין לער' אלא על כרחי' מיירי בערעור דקודם הנישואין
 ולהכי פריד שפיר האי קול' חומר' היא ותהיה יותר משוגגת דבתר' יוצא
 בעל' ויערער בלעו ולא תינשא כשכיל זה אבל בתרי אין לעו מועיל ואין
 כאן אפי' לעו בעלמ' מאחר דתרייהו ותי' כמאה וחברך חברה אית' ליה
 ונשמע הרב כדאמרין א' כ' דהר"ק קשי' לדוכתה על מעשה דר' ת' ור' ו
 דגיסתין (ס' ס') מכיבא גט בא' אינו צריך שיאמר בפני נכתב וכו' ואם
 יש עליו ערעורין יתקיים בחותמו ואמר' בגמ' ערער כמה אולי' תו'
 והאמר ר' יוחנן אין ערעור פחות משנים ולא ערעור תרי תריותי נגדו
 מאי הוה דמכת אהני סמך אהני אלא ערער דבעל והשת' אמאי לא
 פריד דמ' מ' יוצא הבעל לעו על הגט ועבד קול במחנה וירענו אחר הגט
 כרפרי' נביגט הבא מח' לפי' ר' דלעיל' ואין לומר דגם התם ל' לא
 חזקו קיום העדים רק לאחר שנשאת אבל לא קודם לכן דזה רחוק מן
 הדע' דת' דיתקי' בחותמו שו' התקון המועי' בכל השטרות שבכולם
 ובאן לא דיני לא דוקא אחר הנישואין ואר' כ' כמה רכ' הקילו בגיטין
 יותר מבשאר שטרות כמבואר שם בפרק דהוה ותו' דאי אפשר להעמיד
 הסוגיא בערעורו הבעל' אחר שנשאת' מהא דגרסינן פ' ב' ד'
 דכתובות (דף כ' ע"ח) אמר ר' יוחנן שנים אומרים מרת וכו'
 אומרים לא מרת הרי' זו לא תינש' ואם נשאת לא תצ' שנים אומרים
 נתגרשה וכו' אומרי' לא נתגרשה ה' לא תנש' ואם נשאת תצא' ופריד
 התם מ' ש' רישא ומ' ש' ספא אמר אביי תרגמא בעד א' עד א' אומר מרת
 דהמנוהו רבנן בתרי וכו' ובעלמא דאמר עולא כל מקום שהמנוהו דבמס' עד
 א' הרי כאן ב' והוא דקאמר לא מרת ה' ל' חד ואין דבריו של א' בפסוקים
 שנים א' אפי' לכתחלה נמי משום דרב אמי דאמר רב אסי הסר ממך
 עקשות פה ולוות שפתים הרחק ממך ספא עד א' אומר נתגרש' ועד א'
 אומר לא נתגרשה תריווייהו בא' א' מסחרי' והאי דקאמ' נתגרשה' ל' חד ואין
 דבריו במקום שני' וכו' ער' רב אסי אומר כגון דאמר ער' עבשו מת עבשו
 נתגרשה מיתה ליכא לברורי גירושין איכא לברורי דאמרין לה אם אית'
 דהכי הוה אריו גיט' עכ' ל' חנ' וכתב ר' ה' דהר"א ש' שמי' מהא דרב
 אסי דהיכא דמסדרי' לאדור זמן ל' ש' מיתה וכו' ש' גירושין איכא דקאמ' מבחשי
 אמהדי לא תינשא לכתחילה ואם נישאת לא תצא וכו' ל' רב אסי דהוה
 בתראה וכו' והשתא יש לדקדק דסוגייתו מיירי דקודם שנשאת' דאילא
 ש' שנשאת מאי פריד אילימא תרי תריותי נגדו מאי הוה דמכת' אהני
 סמך אהני דהא ק' ל' כרב אסי דפסק דבתרי ותרי לא תצא אם נשאת' כמק'
 וליכ' לברורי כמבואר דיתקי' בחותמו ותרי' אמר' דמנוהו' וליכ' לברורי
 ומאי קאמר מאי הוה דהאי דראשוני' ער' דאם נשאת לא תצא וא' ל'

שאלות ותשובות צא צב

בו וכת' דאם לא כתבו כלל הגט כשר ולא דאין למדין משיטה אחרונה וכן הוא הספיק רוב הפוסקים לענין שטרות ואף לב' הפוסקים אם לא יחזיר בשיטה אחרונה מ'מ'אין השינוי פוסל בו כמו שכתב הר"ש ב'ש'מ' ר'ה לענין שינוי שבגט ע'שוכן היא הסכמת רוב הפוסקים דאין שינוי פוסל במקום שאלו לא נכתב כלל כשר וא"כ בגדול דר'ת בדאי הגט לא היה נפסל בו אף אם היה האמת שכת' ר'ש במק' דל'ת והוי שנוי וכ'ש ד'ל דאין זה שינוי דמילת כרת משתמע ללשון כריתות והוי משמעותו כמו מילת כרת לא ששינה קצת מלשון נוסח הגט ולכן קאמר דאע"ג שלפי האמת הגט כשר מ'מ'מאחר שבעיני הכריות היה בו חשש פסול צריכה גט כמו דחיישין לקול גמור אע"ג דנמצא שאינו אמר מתמירין משו' העברת קול ולא מבטלי' ליה ואיכא למיחש דילמא איכא דשמע ליה בקול ולא שמע ליה בביטול גם כן איש לחוש דאיכ' דשמע ליה דנמצא טעות בטול ולא ידע החילוק בין טופס לתורה ויבוא להכשיר במקום הפסול ולזה הצריכו גט שני אבל לא עלה על דעת ר'ת להצריך גט במקום שקר מפורסם שאין לו רגלים במקום שיצא הקול ושוברו עמוכי זהו קול שאין בו ממש ופשוט הוא בעיני שהאמת כן הוא כדברי ר'ת שלא לשוויה טועה ח'ו'ומ'מ'אכתוב עוד תירוצים אחרים על דברי אף על פי שדרך הג'ל נראה בעיני באמת השני דאפשר דאף במעשה דר'ת דהוא בחור היה קול ברור תרי מתיירא לא שלאחר חקירות כ'ר טרע הרב שהקול יצא מן הכתוב ולכן כת' דאף שלא ימצא אמת לא מבטלי' קלא וחיישין ליה כנהדרע אף על פי שידוע שהגט כשר אבל במקום דלית ממשות בק' ומיר שיצא נראה שוברו עמו ושהוא שקר מפורסם ודאי לא חיישין השלישית ריש לחלק בין לא מצא הקול אמת ר'ל שלא יתברר אמתו לעולם ובין נדע שהוא שקר וזה מוכרח מהא דאיתא בגמרא סוף המגרש (דף פ"ט) א"ל אביי לרב יוסף מבטלין קלא או לא מבטלין קלא כו' עד א"ל אתרוותא ניהו בסורא מבטלי' קלא כנהדרע לא מבטלין קלא ואמרין התם בגמרא יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקידשה קידושי תורה מהו שלח להו וכו' עד אי אגלי מילתא דקידושי קמא מעליא ניהו לא צריכ' גט משני וכו' עד לא מצאו הרב על כוריהו אמר רב הונא מגרש ראשון וכו' והשתא יש לדקדק דאם לא נמצא הרב על כוריהו אמאי לא מבטלין הקול וא"ל רבנמרקא קאי אליבא דמ"ד דס"ל כנהדרע דלא מבטלין קלא וכדאיתא התם מ'מ'הרא' דפסק רבבטלין קלא למד' הביא האי דלא מצא הרב על כוריהו כטור א'ע'ס'י'מ' פסק דאם נתברר הקול שה'שק' מבטלין הקול וכתב ג'כ'אח'כ' דין דאם לא נתברר הקול מגרש ראשון ונשאל שני לא ע"כ ריש לחלק בין נמצא הקול שקר בין לא נתאמת דחיינו לא ימצא אמת אלא נשאר תמיד על הספק ולכן כתב ר'ת דאף אם לא ימצא אמת דק נשא' תמיד כספק חיישין אבל בשנתפרס' השקר ודאי ליכא למיחש ולא מקרי קול רק שמץ דופי ומינות מן המוציא וכל העושים אליו שאין יראת אלקים נגד עיניה סוף דבר אני עדין במקומי עומד לגזור גזירתי הג'ל :

צב משמעות השאלה שכתב מתנה בלשון נתתי לפלו' כך וכך' ואחריו לפלו' כך וכך' ואחריו לעניים כך וכך' ולעניי א"י כך וכך וכו' וע'ז קאי (ואם ח'ו'יתן ר' יצחק הג'ל כתף מורדת לבטל רבר א' הן כולו הן מקצתו או יחול עליו נידוי חרם שמתא והוא מסולק מפל ירושת דודו' יצחק הג'ל ולא יקח מעובד דודו הג'ל אפי' פרוטה לא על הכל הוא עומד ומוחל ופטר מעבשיו ויהיה מסולק מכל ירושת עובד דודו הג'ל נעשה הוי' וכו' והוגוסף השטר שהגיע לידו וזה חתום בעדים שנים כהנפק דרבנן שהיה הועתק אית באות מן הנוף הכתב הצוואה ומן השטר הג'ל היה כתוב י'ד'כ'ג' בחדש כסליו ש'ך לפ'ק' הנראה מאחר שנתרצה הירש בצוואה וקבל עליו לשומרה לא יוכל לחזור בו דהוי' כלא נדר מעות לעניים דמחייב בדיבורו וכן כתב המרדכי סוף פ' הובב מתשובת מורה"ם בהדיא וכמו שנתבאר באריכות בדברי הראשונים שכתבתי בענין זה כל שכן שקיבל עליו בעונש'חמורי' שכופין אותו לקיים מה שקיבל עליו והוא פשוט אינו צריך לראייה אף אם לא באו עדין הנכס' ליד הירש וחוי' דבר שלא בא לעולם מ'מ'חל' השבעה עליהם וצריך לקיימה כמו שהארי' בו הר"ש כתשובותיו ס' שמ'ד'ושכ' חושל'ה ואף אם היה קצת לפקפק בדבר זה מ'מ'אני רואה מתוך לשון הצוואה שמתנות לו קיימות מצד אחד וזה כי לא נתן מתנה לפני העדים הג'ל לא הורה לפניהם שכבר נתן מתנות אלו וזהו לשון נתתי שכתב בכל המתנות ולא כתב אני נתן כלשון מתנה לא נתתי והוי' לשון הוראה ומהני אף בלא קנין וראייה מהא דאיתא פרק השולח ת"ר דאומר נתתי שדה פלוני לפלוני נתתיה הרי היא שלו וכו' עד א"ר יוחנן וכולן בשטר ופרש"י שכת' א' מלשונות אלו בשטר ומסרו לא אבל באמירה בעלמא לא ואמרי' אח'כ' האומר נתתי שדה זו לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישין שמא זכיה לו ע"י אחר ופרש"י שם דחיישין שמא זכיה לו וישטר ע"י אחר וא"ל וכו' בלפלוני וזכות הוא לו וזכין לו לאדם שלא

נפניו עכ"ל ש"מ דבאומר נתתי אע"ג דחמקבל אומר לא נתן לי הוי' מתנה דחיישין שמא זכיה ע"י אחר וכתבו שם התו' האי חיישי' הוי' ודאי כמו חיישין שני' כמי מילין כתבו וכן כתב הרא"ש וכו' בגדול דין מאח' שאמר נתתי בודאי נתן לו והוי' מתנה וא"ל א"כ ברישא אמאי קאמר ר' יוחנן וכולן בשטר משמע דבלא שטר לא הוי' מתנה מטעם הוראה נראה דהתם מיירי דידעין או שהמקבל הורה שלא נתן לו תחילה אלא שכלשון זה מקנה לו ודומא דסיפא דקתני אתננו ר'מ' אומר קנה וכו' ולכן בעינן שטר אבל בדלא ידעין ודאי מהני נתתי מטעם הוראה וכן פי' הר"ן בהדיא פ' השולח וראייה נמי מהא דאית' בטור ח'מ'ס'י'ס' בשם הראב"ד כי האומר נתתי לפלוני כך וכך הורא היא ולא הקנא' וזי' שוהרה על עצמו שנתן אין בורקין אחריו הוי' נתן ויש לו להעמיד השטר בחזקתו ולומר שזכיה לו ע"י אחר וכו' הרי לך בהדיא דלשון נתתי מהני אף בברייתא בלא קנין ונראה משום דס"ל לבעל השטר דכ'הוא דעת הרא"ש ואע"פ שאין דברי הרא"ש ששכ' שם מוכרח' כן מ'מ'נראה משם דעתו מסכמת לזה וא"כ לדברי הראב"ד פשיטא דלשון נתתי שכתב הוי' לשון המועיל מטעם הוראה אלא אפי' לדברי תשוב' הר"ף דמייתי ליה התם דכתב ראובן הוציא שטר על שמעון שכתב בו מחמת שנתתי לו ק' והו' ושעברתי לו כל נכסי' כאלו המאה זהו' שיעבה אתון מהסומען שמעון שבעשרה שכתבו על עצמו לא הוי' פידו ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' עד על התובה להביא ראיה וכו' והראב"ד כתב ע"ז שלא נראה' לו תשובת הרב כי האומר נתתי וכו' נראה משם דדעת הר"ף דלשון נתתי לא מהני וכת' שם הרב כעל ב' שכן דעת הרמב"ם והרמב"ם ואע"ג דאין דבריו מוכרחים כמה שכתב שדעת הרמב"ם פכ"כ מהל' מכירה כדברי הר"ף שהרי הרמב"ם לא דבר כלל מלשון נתתי שהוא עיקר טעמו של הראב"ד ולזה לא השיג הראב"ד על דברי הרמב"ם כדרכו בכל מקום כי גם הראב"ד מודה לדברי הרמב"ם שאין אדם יכול להקנות דבר שאינו ברישותו אלא שס"ל דלשון נתתי הוי' הוראה ומטעם זה מסולק ג"כ מה שכתב ב'שם שהרשב"א הסכי' לדברי הר"ף בתשובה דאם לא היה ברישותו לא עשה ולא כלום וכו' כי בכל זה לא נחלק אדם מעולם ולא נשאר אלא הר"ף לברו שחולק עם הראב"ד לברו לפי משמעות דברי רבינו בעל השטר ובה"ג מיימוני פכ"כ מהל' מכירה בתשובת רב פרטנו גאון כדברי הר"ף וא"כ היה אפשר לומר דגם לשון נתתי אינו מועיל כאן אך אם נדקדק נראה דבגדול דין כ'ע' מודה הוי' כי נראה מתשובת הר"ף עצמה שהביאה בעל העיטור שעיקר דברי הר"ף לא קאי אנתתי דלא הוי' הוראה אלא מטעם אחר ואע"פ שספר בעל העיטור אינו בירר ולא יכתיב לראות בו תשובת הר"ף בעצמו ולשונו מ'מ'ה"ה כתובה על ספר הישר בסוף ספר משפטי' בתשובה וז'ל'שם בתשובה דרב אלפסי מי שאמר נתתי לך כך וכך בקנין וכתבתי לך שיעבור על כל נכסי' שחנברה מהן אלו הו'ובים שאין המתנה כלל דאין מטבע נקנה בחליפין והשעבר אינו מועיל ומייתי ראיה מההיא אמתא דפ'ק' דקידושין דאמר מנה אין כאן משכון אין כאן וכו' עד ומסתבר דלא דמי דהתם האשה והאמרא דוקא דנקנין בכסף והתם ליכ' בכסף ושניהם כסף שיהא הקנין קיים אבל האומר לחבירו מאתים זו אני נתן לך כמתנה והילך משכון יחזיק במשכון וכו' והאריך שם בתשובת העיטור וכל משאן ומתנן לשם אינו אלא על השעבוד אי מהני אבל בלשון נתתי לא יחלוק שום אדם דלא הוי' הוראה אלא דהרי"ף ס"ל דאע"ג דאמר נתתי כך וכך זהו' וכתבתי לך שעבור וכו' לא הוי' מתנה משום דעיקר המתנה כל' זה הוא השיעבוד דלשון נתתי שאמר אע"ג דהוי' הוראה מכל מקום לא מהני משום תרי טעמי תרא דילמא נתתי וכבר קבלם קאמר ועוד דחיישין למגד' כדור דראמרינן סוף פ'ק' דגישין אבד רבי ש"מ האומר תנו מנכסי' מנה לפלוני אמר זה נתנים לו לא אמר זה אין נתנים לי חיישין למנה קבור ואע"ג דמסקנן התם והלכ'א לקבורה לא חיישין נראה דהיינו דוקא כשאמר תנו ומטעם שכתבנו שם התו' דכין שצהה לתת לו משלו דרוצה שיתנו לו מ'מ'אבל אם אמר נתתי מנה לפלוני דלמא מנה קבור קאמר או דחיישין שמא זכיה לו ביד אחרים והיינו דוגמת מנה קבור ולכן ס"ל לרי"ף ז"ל המאחר דלשון נתתי לחוד אינו מהני עיקר המתנה אינה אלא השעבוד שעשה על נכסיו ומאחר שהמזון אינו בעין מנה אין כאן משכון אין כאן אבל נתתי לעולם הוי' לשון הוראה והראב"ד פליג' עליו אף ב'ו'ס'ל' מאחר שהורה שנתן אמרי' דנתנן לו באופן המועיל ומהני ואם כן בגדול דין דפי' לשון נתתי דקאמר שר'ל' מאלו המעשים שהיו מופקדים ודאי אמרינן דמרי' תוראיתו והקנן לו באופן המועיל ואע"ג דאין מטבע נקנה בחליפין כראיתא פ'הובב ואמרינן פ'מ'שמת ש"מ שאמר הלוותי לפלוני ואקשינן התם והא' ליתא כדריא וכו' ונרין דידן הלוואה היא ביד הלה מ'מ'י'ל' הקנן לו באופן המועיל דחיינו בקנין אגב ולא מכע' לדעת הרא"ש שומיעתו דכותבין הרשאה אמלוח וכו' דנקנין באגב כמו שמשמע מדברי'ה' סוף ס'ר'ג' ד'ל' דנתן באגב אלא אפילו לדברי

צב משמעות השאלה שכתב מתנה בלשון נתתי לפלו' כך וכך' ואחריו לפלו' כך וכך' ואחריו לעניים כך וכך' ולעניי א"י כך וכך וכו' וע'ז קאי (ואם ח'ו'יתן ר' יצחק הג'ל כתף מורדת לבטל רבר א' הן כולו הן מקצתו או יחול עליו נידוי חרם שמתא והוא מסולק מפל ירושת דודו' יצחק הג'ל ולא יקח מעובד דודו הג'ל אפי' פרוטה לא על הכל הוא עומד ומוחל ופטר מעבשיו ויהיה מסולק מכל ירושת עובד דודו הג'ל נעשה הוי' וכו' והוגוסף השטר שהגיע לידו וזה חתום בעדים שנים כהנפק דרבנן שהיה הועתק אית באות מן הנוף הכתב הצוואה ומן השטר הג'ל היה כתוב י'ד'כ'ג' בחדש כסליו ש'ך לפ'ק' הנראה מאחר שנתרצה הירש בצוואה וקבל עליו לשומרה לא יוכל לחזור בו דהוי' כלא נדר מעות לעניים דמחייב בדיבורו וכן כתב המרדכי סוף פ' הובב מתשובת מורה"ם בהדיא וכמו שנתבאר באריכות בדברי הראשונים שכתבתי בענין זה כל שכן שקיבל עליו בעונש'חמורי' שכופין אותו לקיים מה שקיבל עליו והוא פשוט אינו צריך לראייה אף אם לא באו עדין הנכס' ליד הירש וחוי' דבר שלא בא לעולם מ'מ'חל' השבעה עליהם וצריך לקיימה כמו שהארי' בו הר"ש כתשובותיו ס' שמ'ד'ושכ' חושל'ה ואף אם היה קצת לפקפק בדבר זה מ'מ'אני רואה מתוך לשון הצוואה שמתנות לו קיימות מצד אחד וזה כי לא נתן מתנה לפני העדים הג'ל לא הורה לפניהם שכבר נתן מתנות אלו וזהו לשון נתתי שכתב בכל המתנות ולא כתב אני נתן כלשון מתנה לא נתתי והוי' לשון הוראה ומהני אף בלא קנין וראייה מהא דאיתא פרק השולח ת"ר דאומר נתתי שדה פלוני לפלוני נתתיה הרי היא שלו וכו' עד א"ר יוחנן וכולן בשטר ופרש"י שכת' א' מלשונות אלו בשטר ומסרו לא אבל באמירה בעלמא לא ואמרי' אח'כ' האומר נתתי שדה זו לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישין שמא זכיה לו ע"י אחר ופרש"י שם דחיישין שמא זכיה לו וישטר ע"י אחר וא"ל וכו' בלפלוני וזכות הוא לו וזכין לו לאדם שלא

שאלות ותשובות צב

נג

לדברי הרמב"ם ד"ס פ"ו מהל' מלוה דלא מהני אגב בהלוואה וכתב שם
המ"ז שהו' דעת הרמב"ם והרשב"א מ"מ י"ל דלמא נתנו לו בדרך ששיעבר
לו נכסיו או שיעבר עצמו דאז מועיל להתחייב כמו שכתבו התוספות
והרא"ש ריש פ' אע"פ וכתב הח"מ ס' ס"ו וכתבו הב"י דאף הרי"ף
מורה כו' דמהני אם כן נראה דבגדון דידן לס' נתייב' הו' לשון הוראה
ומועיל ועוד אפשר לומר דהטע' תשוב' הרי"ף דלא מהני נתייב' הוא מטעם
שכתב הרשב"א שהביא ב"י (נח"מ ס' ס') ו"ל גם מה שטען שאין
במשמעות לשון נתייב' לא שנתנו כפר מודאי כי ל' נתייב' שני לשונות
משמע לשעבר ולהבא וכו' עד שהרי אמרו בפ' השולח האומר נתייב' שדה
פלוגי' לפלוגי' וכו' הרי הוא שלו א"ר יוחנן וכולן בשטר מפני שאינו לשון
הוראה שא' בהוראה בלא שטר נמי קנה לא מפני שהו"א לשון מתנה
להבא צריך שטר וכן פירשה הרמב"ם והרא"ה והשתאל לשון השטר מוכיח
שהוא להבא שהרי הורה בשעת כתיבה שהיה המעורר בידו ואם כבר
נתנו לו היאך הוא אומר כן (וא"כ גם נוכח לומר בגדון שכתב עליו
הרי"ף דטעמו משמע הכי וכדברי הרי"טא אבל בגדון דידן שאפשר
לומר שכבר סילק ידו מאלו המעות ודאי המתנה קיימת) ומ"מ יש לדקדק
אדברי הרמב"ם והרא"ה שכתב' הרי"טא בשמיהו שלק' צריך שטר דלא
הו' הוראה דאם כן בסיפא הוא אומר נתייב' והוא אומר ל"א נתן ל'י
חיישינן שמא זכר לו על ידי אחר והו' מתנה ואמאי היא לא הו' הוראה
דא"ל דגם כאן בשטר דא"כ עכשיו הוא נתנו לו דהא מהני לשון
נתייב' בשטר כדאמר' ברישא מיהו י"ל דס' דלשון חיישינן אינו לשון
ודאי אלא חששא בעלמא קאמ' א"ל רעלולם מיירי בסיפא שכתב לו כן
בשטר לא שלא מסרו לו ולכן חיישינן שמא זכר לו ע"י אחר השטר ההו'
ולא מטעם הוראה וכו' לפי זה אפשר דלשון נתייב' לא מהני לפי הרמב"ם
והרא"ה מ"מ י"ל דאף לדידו היינו דוקא כשהנותן טוען כך בריא אבל
דאנן נטעון כך ל"א דאין אנן טענין ליתמי מילתא דל"א שכיחא כמו
שכתבו הח"ו והרא"ש פ' הכותב ולכן נראה דהו' מתנה גמורה ואע"ג
דכתב בהחלית הצוואה הגנינות דמשמע דעכשיו נתנו לו נראה דמ"מ
אולינן בתר לשון נתייב' דהוא אחרון בשטר כרתנו פ' גט פשוט מלמטה
מאת' מלמעלה מנה מאת' מלמעלה מנה מלמטה כו' הכל הולך אחר
התחתון א"כ למה פותבין העולין וכו' א"כ גם כאן הולכין אחר לשון
האחרון והוא לשון נתייב' ומעתה נחבר דהמתנה היתה קיימת אך יש
לספק מאחר שאמר נכסי לאחי שבא' ויארצו לעניי האר' ולומדיה' א"כ
מהני אח' פטור הירש דל' בה דירושא אין הפסק מדרגסין פ' יש נוחלין
של רב אחא בריה דרב אובי' לדבריר' יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך
לפלוגי' וראשון ראוי לירושא אין לשני במק' ראשון כלום שאין זה לשון
מתנה לא לשון ירושה וירושא אין לה הפסק ותנן התם איש פלוני ירשני
במקום בת בתי תירשני במקום בן לא אמר כלום ר' יוחנן בן ברוקה אומר
אם אמר על מי שראוי לירושא דבריו קיימים ועל מי שאין ראוי לירושא
אין דבריו קיימים ופסקין התם הלכה כר' יוחנן בן ברוקה והוא דשלח רב
אח' ג"כ הלכת' דקא מקשי מיניה התם בגמ' וכן פסקו כל הפוסקים מ"מ
נראה דבגדון דידן וכו' בהן הענינים מוכתב הרמב"ם ו"ל פ"ב מהל' זבייה
שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני ואחריו לפלוני אין לשני לא מר' ששייר
ראשון ואם היה הראשון ראוי לירושא כגון שהיה בן בכלל הבנים אין
לשני כלום שכל לשון מתנה לירושא הרי היא בלשון ירושה וירושא אין
לה הפסק ואע"פ שאמר ואחריו לפלוני אבל הכרי' שנתן מתנה בריא
על זה הדרך וכתב לזה נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני לא מה ששייר
ראשון בין שהיה ראשון ראוי לירושא בין אין ראוי לירושא עכ"ל ומה
שכתב הרמב"ם ו"ל דאף שנתנו בלשון מתנה א"ה א"כ הראשון ראוי
לירושא אין לה הפסק כתב שם הרמ"מ שהוא הסכמ' הגאונים ויש מן האחרונים
הולקים כשאמר בפ' לשון מתנה לומר שיש לזה הפסק עוד כתב שם
הרמב"ם ש"מ שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני והיה הראשון ראוי לירושא
ופי' ואמר לא משום ירושה אני נתן לך ש"מ לזה הפסק אלא במתנה
והרי הפסקתיה השני קונה מה ששייר ראשון לפיכך אם נתן המעות ע"י
שליש או שאמ' נתן שקל לבני בכל שבת ולא משום ירושה אני נתנו
להם והנשאר מן הגכסים יהיה לפלוני אין נותנין להם לא שקל אע"פ
שאינו מספיק להם עכ"ל ומה שתאמר נכסי ענין גדון דידן לומר דאין וכו' בו
הענינים במתנה וז' אחריות הירושא מחדא ואחר' מעמיס ולא מבעי' לדברי
האחרונים שכתב הרמ"מ שם ל' רלשון מתנ' הו' לה הפסק וכן נראה דעת
מורה"ם בתשובת המרדכי פ' יש נוחלין דפשיטא דבגדון דידן דאכיד בפ'
כמה פעמים לשון מתנה ולא הזכיר שום ירושה כלל רובו בהן הענינים
דמתנה הראשונה יש לה הפסק אלא אפי' לדברי הגאונים והרמב"ם ו"ל דס' ל'
דאף בלשון מתנה אין לה הפסק וכן נראה דעת הרי"ף והרא"ש דל"א
חלקו מ"מ הרי כתב הרמב"ם דבמתנת כריא את לה הפסק וכן כתב
הרמב"ם בתשובתו סי' מ' הורשב"א פ' א"ל וכו' וכבר ברינא
בפסקי הראשונים ובפסק הזהר דלמתנה ויש לזה דין מתנה בריא וא"כ

על כל פנים יש לה הפסק וזכר מה העני' אחריו דיוורש ועוד דמאחר שלא
באו אלו המעות ליד הירושא מעולם רק היו ביד שלישי פשיטא דאירצ'
למתנה וז' הפסק וכו' כהר"ן כהדיא והביא ב"י (ס' מ"ס רמ"ח) ונרא'
דמופרח חלוק וז' דעת הגאונים והרמב"ם כמו שכתבו המ"מ מורה"ן דקשה
לדברי הרמב"ם והגאונים דס' ל' רלשון מתנה אין לה הפסק מהא דא'
בגמרא דקתני התם האומר נתן שקל לבני בשבת וראוין ליתן להם סלע
נותן להם סלע ואם אמר אל תתנו להם לא שקל אין נותנין להם אלא
שקל ואם אמר אם מהו יירשו האחרים תחתיהן בין כך ובין כך אין נותנין
להם לא שקל וא"כ לדברי הגאונים והרמב"ם אמאי לא יתנו להם אלא
שקל הלא יורשה אין לה הפסק לא ע"כ דיש לחלק בין היר' ביד שלישי
לאילו בא ליד הירושא הדין ביד שלישי כגון דידן ודאי יש לזה
הפסק וכן כתב הרי"ף שוהו דעת הרמב"ם והגאונים וכו' הרשב"א
בתשובה סי' תש"ג דאע"ג דהמ"מ כתב דהרמב"ם תירץ קושיא זו
בדרך אחר ולכן חילק בין אם נתן ואמר במתנה סתם או פי' בהדיא
במתנה ולא משום ירושה נראה דע"כ הרמב"ם ס' ל' ג"כ חילוק זה וכן
מוכרח מלשון הרמב"ם שכתב אם נתן המעות ע"י שלישי או שאמר רבנן
וכו' משמע דשליש לחוד מהני אע"פ שלא פי' דאיתנו משום ירושה
וזהו שאמר או שאמר נתנו וכו' וכו' כ"כ בהדיא וס' ל' להרמב"ם דשני
תירוצי' אמת לענין דינא ולפי הנראה בתירוצי' שלישי שאין יותר הסוגיא
מיושב' מביתרין השני בין פי' בפירוש שלא נתנו משו' ירושה דשליש
הוזכר בפירוש בביתא מה שאין כן בתירוצי' השני שלא נזכר בביתא
שפי' שלא נתן להם משום ירושה ולכן כתב הרי"טא פ' קס' שאין
תירוצו של הרמב"ם ברור והראב"ד והרשב"א לית לרואי' שיש לומר
מה שהדקשתי דכל האומר נתן שקל כל שבת כאלו פי' בהדיא שאינו
נותנו משום ירושה דהרי אין מדרך ירושה להשתמש בכה"ג ליתן
שקל בכל שבוע מה שא"כ במתנה דיכול ליתן בכל תנאי שירצה וא"כ
בגדון דידן שנתנה ג"כ שלא כיון לשם ירושה דהרי כתב דרבה מתנ'
כאות' צוואה וכתב בכלל נתייב' לפלוני כך וכו' וכה"ג דאין
לשון מתנה הוא ולא לשון ירושה כראיתא התם בהדיא המחלוק בסני
על פירוכה לאחר ומיעט לאחר וכו' עד ואם אמ' לשון ירושה ל"א
אמר כלום כתב בין בתחלה בין בסוף משום מתנה דבריו קיימים
ומסקי' התם בגמ' דאפי' כב' שדות וכו' בני אדם מהני לשון מתנה
ללשון ירושה הרי דאם אמר לשון מתנה אע"ג דהביר לשון ירושה
מהני ואמרין דבמתנה קאמר כ"ש כשלא הזכיר לשון ירושה אלא לשון
מתנה דאמרין דלשם מתנה נתכוין מאחר דבשאר דברי' לשון מתנה
משמע קאמר ונתנו כולם חוץ כדדבור כדמשמע מתוך הצוואה ואע"ג
דהרי"טא פ' קס' דהא ראייה זו לענין גדון כיוצא בגדון דידן היינו למאי
דפ' להרמב"ם לא אול בתר דעת הנותן אבל אם נאמר דהרמב"ם אול'
בתר הוכחת השטר דעת הנותן דאין ראיה ברורה היא ולכן מכל רבני
טעמי' נראה דזכו בהן מקבלי מתנה אחריו של יורש וכו' שהם עניינים
ואע"פ דלענין דין זה אין חילוק בין הקדש להדיוט ואם הראשון ראוי
לירושא אין להקדש הבא אחריו כלום כדאיתא בתשובות הרשב"א סי'
תש"ד מ"מ בזה יפה כח הקדש קצת דאמר' יותר דעת הנותן דלא לדיושה
כיון הנותן רק למתנה ממש דאית לה הפסק לכ"ע וזכו בהן הענינים כמו
שנתבאר אך יש לדקדק מהא דאית' במרדכי תשוב' מהר"ם ו"ל נשאל לר"ם
ראובן נשא אשה ולה בית מבעל וזה' נתון לבעלה מאכיו במתנ' ושאר
נכסיו חלק לחתניו כשהיה ש' מועתה הוציא חתניו שטר שחמיהם ל"א
נתן הבית לבנו רק בתנאי אם יהיה לבנו ורע ואם ל"א תשוב' הירושא
לבתו והשיב וכו' עד ירושה אין לה הפסק ולא פסק כהבן וכל הבאי'
מכחו מהני נכסיו ומשום דאמ' בהדיא פלוגי' בני יכול בית זה ליכא למימר
דהורע כתו מאלו אמר בלשון ירושה או סתמא נכסי לך דאיכא לפרושי
בלשון ירושה דמסתמא לא נתכוון לעקור ירושה דאורייתא כיון דאלו לא
אמר מידי נמי הו' ירית ליה אלא ליפו' כח ואפי' לא אשכחן מידי פיוכח
בירושא מבמתנה מ"מ לא גרע כחו דל' איהו ודל' מתנה וזה הבן ממלא
בירושא דאורייתא כדאיתא בתיא וירושא אין לה הפסק ואע"ג דאיהו
בעי' לאפסקי' התורה אמרה אין לזה הפסק וכו' א"כ ש"מ דל' לר"מ
דברבר הראוי להירושא לירש אמרין דאע"ג דנתן לו בלשון מתנה א"ה
אין לה הפסק מטעם דודאי לא נתכוין לעקור ירושה דאורייתא או מטעם
דל' איהו דל' מתנה וכו' וא"כ גם כאן היה לנו לומר דלכל הפחות בחלק
המגיע לירושא שבא' אין לו הפסק מטעם שכתבו הר"ם בתשובה וליכא
להקשות דא"כ היכן מצינו דבמתנה לגבי יורש אית לה הפסק אפשר דוקא
אם נתן לו יורש מחלק ירושתו אך כי דייק' ליתא להא סברא דלא קאמר
מהר"ם אלא במקום בן הכנו' דליכא לירש אלא הוא ומיעקרא
נחלה דאורייתא לגמרי אלא נחכין לשם מתנה ממש אבל כשנתקיים
ירושא בשאר נכסים ליכא למימר הא מתנה ודמייא לפלוגי' דא
ר' יוחנן בן ברוקה ות"ק דכתובנא לעיל איש פלוני ירשני

שאלות ותשובות צב צנ

אין יכול למכור ולא ליתן במתנה חלק ירושתו קודם חלוקה ואף על גב דהתוספות והר"ן דחו שם סברת רשב"ם וס"ל דיוכל לסביר וליתן דמיה במיתת אביו ובהחלק ירושתו וכן הוא בס' משפטים בתשובת מיימוני נראה דהיינו דוקא בחלק ירוש' העת' לבא לידו בדמפרשי שם טעמ' דמאחר שנוטל בראוי כבמחזק כאלו אתא ליה דמי אבל בכה"ג דנפס' אלו לא יבוא לעולם לידו והרי נתנן לאתרים ודאי אין יכול למחול דאין לו שום זכות בו אלא אפילו אם כבר חלקו ובה השטר לחלק יורש הא' נראה דאין יכול דהא אמרי' האחרון שתלקו היו בלקוחות ומחזיקים זה לזה כיובל וא"כ אינו יכול למחול בלא יורש חבירו דהיו בלקוח וזכר היורש דאין יכול למחול דאל"כ הוי למנעק רבותא טפי ולומר אפי' לוקח מן היורש יכול למחול ועוד דטעמ' דמלחא דהמלוה יכול למחול משום דעיקר שיעבוד השטר נשאר אצלו ולא יוכל זה למכור כמו שפי' התו"פ' המוכר ופרק הכותב וכן פירש רשב"ם פ' מי שמת ולכן ג"כ אינו יכול למכור לאחר זכותו שיש לו בו דמ' מעיקר השיעבוד נשאר אצלו וזכותו שיש לו בו הוי דבר שאין בו ממש ולא חל בו קנין כדאיתא במיימוני פכ"ב מה' מפירומוסכם משאר פוסקים ומעתה שנתברר דאין היורש יכול למחול נגד יורש חבירו ממילא לא יוכל למחול נגד העניים שבאו אחר היורש והא' את"כ אין היורש המוחל יורש ואחריו במקו' יורש קאי כדברירנו לעיל דירוש' זו יש לה הפסק ולכן נראה דאין המלוה נזקקת ע"י מחילת היורש ואת"כ היא נמחלת מ"מ המוחל צריך לשלם כמו שכתב הרא"ש פ' הכותב וכן כתבו שם התוס' דהוי מוקף בידים וכו' לא אריך כי כמחזקה לי שאין במחילת היורש כלום נאם משה בן לא"ה מורי הקצין כמר ישראל שליט הנקרא משה איסרלש מקראקא:

צנ אש שאלת על אשה אחת שתפסה מנכס' בעלה בעוור בחי' לפי שהיה מקצת נדונייתה רי העלת ליה ונשענת על שטר כתובתה וטעמ' עליו עוד שטר נדוניא עשוי בדנייהם ככל משפטים אפס כי לא נזכר באותו שטר בפירוש שתוכל לגבות כל עת שתצא אך מכללא איתמר שדנייהם מוכן מן הסתם שכל עור שיצא שטר כזה קיים כדלא כתוב עליו תכרא תוכל לגבות נדונייתה כל עת שתצא ואם לא נכתב בכתב דמי כתביה כתובה בדנייה ורצא ג"כ לזון דין קרימה נגד בעלי חובות יהודים מאוחרים לה אשר נשו כבעל' ובפרט שקרמה ונכתה ותפסה והלה משיב לא כצורנו צורם ואין כתובה נגבית מחיים והשוטף הערבי שאל לאחר מן המורים דין ישראל השיב המורה דאין כתובה נגבית מחיים ועל פי זה יצאה חייבת בדנייהם והנשענה לקחת מה שתפסה דניא מאי ואת"כ שלא כדון עשו הגונשים האם מחייבים להחזיר מה שנבעי' פ' דיניהם או לא ואת"כ קם דניא ההוא מורה הויטועה בשקול הרעת או בדבר משנה לענין שלומי מביתו כי זה המורה הוא יחיד אינו מומחה גם לא קבלורו עליהם כעלי דינים גם לא שמע טענותיהם רק השופט הערבי כהחכא דרש הרין מאתו ונעלם מעיני רביות או אי הויסמכת הרב למורינו כמאן דנקש רשות מ"ש גלותא דמי עכ"ל השאלה:

תשובה על עיקר הדבר אם נגבית נדוניא מחיים כתחלה או צריכי' לזון והיא הכלל אשר ימשכו אחריו הפרטים כה' הרמב"ם פ"ו דאישות וז' הנכסים שמכנים האשה לבעל' בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים אע"פ שהן נכתבי' בשטר הכתובה אין נקראים כתובה אלא דניא שמש ואם קבל הבעל אחריות וכו' הרי זה נקרא צ"ב ואם לא קבל אחריות וכו' הרי זה נקרא נכסי מלוג כ' עד ואין נקראת כתובה אלא עיקר כתובתה שהיא מנה ומאתים עם התוספות בלכר כבר דר' יעקב שחכמים תיקנו כתובה לאשרה ודיון התוספות כדון העיקר ולא תקנו לגבותה כל זמן שתצא אלא הרי היא כחוב שיש לו זמן ואין הכתובה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גרשה עד כאן לשונו מלשון זה יראה דאין דין הגדוניה ככלל הכתובה לענין שלא תגבה מחיים דאל"כ הוי דברי הרמב"ם סתומים שם דמתחילת אמר שאין הגדוניה נקראת כתובה והכתובה לא נגבית מחיים ואי הויה דבר זר דין הגדוניה כדון הכתובה ובכלל כתובה יחשב אם כן כמעט דבריו היו סותרין זה את זה אך המ"מ כתב שם ופשוט הוא שכל נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג כן כמו שיתבאר פכ"ב כדון המתחיל כל נכסים שיש לאשרה בין צ"ב וכו' הנה הרב המ"מ פ' דברי הרמב"ם לדעת אחרת ממה שנראה מברכיו שם והכריח הענין מפרק כ"ב וז' שכל נכסים שיש לאשה בין צ"ב בין נ"מ הבעל אוכל כל פירותיהן בחייה ואם מתה בחי' בעלה הבעל יורש הכל לפיכך אם מכרה האשה נ"מ לאחר שנשאת וכו' הבעל מציא הפירו' מיד הלקוחות כל ימי חייה אבל לא הנוף הקרקע שאין לו כלום בנזף הקרקע עד שתמות וכו' והנה הרב המ"מ למד דין גביה בחי' מענין מכיר הגבס' בחי' והכריח שלא נתן לגבות מחיים מאחר שאינה יכולה למכור והנה לפי דברי המ"מ שמדמה דין גביה מחיים לענין מכירה א"כ אינו מוכרח מדברי הרמב"ם לחזר שאין נגבית מחיי' לא הוא נמר' פשוט' מהאש' שנפלו לה

במקום בת כלי תרשני במקום בן לא אמר ולא כלום ר' יוחנן בן ברוקיה אומר אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימים ואיפסקא הלכתא התם בר' יוחנן ב"ב וטעמא דמאחר דלא מיעקר נחלה דאורייתא לגמרי דבריו קיימי' משא"כ כשאומר לאחר בין הבנות או לבת בין הבנים וכדאמרין בכתובות לגבי כתובות בנין דברין דאם איכא מותר דניר דלא מעקר נחלה דאורייתא תקינו רבנן ובגדון דידן בלא מתנה וזהו מקוים ירושה דאורייתא בשאר נכסים לגבי יורש השני ואע"ג דאמר פ' יש נוחלין אמר שמואל לרב יהודה שינא לא תהא כר אעבורי אחסנתא אפילו מכרה בישא לברא טבא מ"מ אם עכיד מהני ולא מקרי מעקרא נחלה דאורייתא דאי הוי מקרי מעקר נחלה דאורייתא לא הוי דבריו קיימים מיד דהוי אומר בר' בין הבנים תירשני דלא אמר כלום ולכן אני רואה שאף מדר' מ' מורה בכאן בגדון דידן אך יש לספק עדיין מאד דאלו המעשרות היו הלוואה אצל הנפקר והיורש מחל לו אם מחילתו מהני מדרס' בכתוב' פ' הכותב אמר שמואל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחלו ואפי' יורש מוחל וא"כ יש לומר דהחוב נמחל אצל הנפקר אם היה נזכר וזה' במתנת בריא ואע"ג דאמר פ' מי שמת מורה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ שאינו מחול הלא פ' שם רשב"ם השעם דדברי ש"מ בכתובים וכמסורים דמי ואלימ' ממתנות ברי' ע"כ ל' הרי דמתנת ברי' דנה כמכירה שלו וכן הוא בח"מ סי' רנ"ג וכן מוכרח מרברי התו" (ס) והאשיר' פ' הכותב דאין לחלק בין מתנה למכירה וכתב בעל העיטור דאפי' התנה דלא מצי מחול לא מהני וכו' וא"כ לפי מה דנתבאר בדברי הראשונים דמתנה ע"ש לה מתנת בריו לא מהני רק משעם דוראה שכתב נתתי במתנ' ברי' א"כ נזכר לומר דירש יוכל למחול אך כ' דייקנן בהאי מילתא אין יורש זה יוכל למחול מאח' דכבר נסתלק מנכס' אלו ונפלו לפני היורש שבא' ואחריו לעניים וראוי' מהא דאיתא פ' הכותב אל רבא לבריה דר' חייה בר אבין תא ואמא לך מילתא מעליותא דהוי אמר אבין הא דאמר שמואל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחלו ואפילו יורש מוחל מור' שמואל במכנס' ש"ח לבעלה וחזרה ומחלו אינו מחל מפני שידו כידה עכ' לוהשת' יש לרקדק אמאי נקט ידו כידה דהוי דלא כהלכתא דהא אמרינן התם ריש פ' נשואה אביי אמר ידו כידה רבא אמר ידו עריפי מידה למאי נפקא מנה לשומרת יבם וכו' ודוע דהלכה כרבא (לגבי) אבי חזין מ' על ק"ס אלא דאתא לאשמעי' רבמקס דהוי יד אחרים בשטר כמו יד היורש אינו יכול למחול וזה' כגון שהלוקח הוא גם כן יורש דאן ידוכיד היורש הנשאר אין היורש הנשאר יכול למחול אפילו חלקו מידו דהוי אשה עם בעלה דאף אם ת' ל' דאין ידו רק כידה א"ה אינה יכולה למחול והשתא בגדון זה דנתן מתנה זו ליורש שבא' א"כ אין היורש הנשאר בכאן יוכל למחול אפי' חלקי דהא יד היורש השני כידו ותו דהא פירשו התו' התם ופ' המוכר את הספינה על מה שהקשו שרצו להוכיח שמכירת שט"ח אינו דאורייתא מהא דגרסינן פ' מי שמת אמר רב נחמן מתנת ש"מ א"כ ופריך והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר ש"ח לחבירו וכו' נתנו במתנת ש"מ אינו יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דאינו יכול למחול וכו' משמע דמדי דאורייתא אינו יכול למחול ויש לדחות דלעולם אפי' הי שטר מכר דאורייתא יכול למחול והתם ה"פ א"כ בשלמא דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול היורש לפי שהוא אינו יורש אלא המקבל מתנה הוא היורש דאם הוא מראורייתא א"כ נפקא לן מכיון הטיחולא בנזי התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה וכו' הרי קמן דאם הוא אינו יורש אינו יכול למחול וזה' בגדון זה מאחר שנתן נכסיו ליורש א"כ אותו היורש הוא היורש האמיתי ונסתלק היורש השני דהא ק"ל בר' יוחנן בן ברוקיה דאמר אם אמר על בן בין הבנים דבריו קיימים ולמדו שם כנמא טעמ' יוחנן מכיון הגחילו את בניו התורה נתנה רשו' להנחיל למי שירצה א"כ נסתלק היורש הב' מההיא ירושה ואע"ג דיש לדחות זו דמאחר שכבר נתבאר בגדון דידן יש לזרז מתנת ברי' וכבר נתבאר שבמתנת ברי' לא הוי לשון מתנה לשון ירושה ולכן יש לה הפסק במקום אחר כך כדלעיל וא"כ איכא למימר דלא נסתלק היורש מחלקו דהא בגדון דידן לא הוי אלא מתנה ולא ירושה מ' מנראה מאחר ששעבר היורש הנשאר שאם יעבור על צוואת דודי יהא מסולק מכל הירושה וקיבל עליו דבר זה בח"ח ובש"ד שאין לחזור שאינו יכול למחול שהרי אם בא למחול נסתלק מן הירושה וממה נפשך אין במחילתו כלום דאם נאמר דיוכל למחול הרי עבר צוואת דודי ונסתלק למפריע מן הירושה דהרי פטר ומחל מעבשיו וכו' ואם אינו יכול למחול ממילא דבריו בטלים ועוד נראה דהקא נקט יורש יוכל למחול ולא יורשים דאם נפלה הירושה לפני שנים לא יוכל למחול לא מבעי' קודם שחלקו ונתבררו חלק כל א' דהא דהא לא זכה עדין בחלקו דיוכל למחול ולכן אין הבכור נוטל בשבח ב' חלקים ולא אמרי' יתלקו השבח כדאיתא בבכורות ופ' יש נוחלין ולכן כל זמן שלא חלקו מקרי דבר שלא בא ברשותו ואין מחילתו כלום וכן פ' רשב"ם פ' יש נוחלין (ס) דפשיט

שאלות ותשובות צג

נד

מיידיה היא דפ' חזקת הבתים דקאמר ג' שדוח א' שבת' לה ככתובה ואחר שייחד לה בכתובה וכו' ופי' הת' התם בשם ר' חזקוני שייחד לה נגד נדונייתה דמיידי שהתנו מתחילה כך דומיא דכתב לה בכתובה דמיידי דאי בהתנו דהא בכתוב' לכ' ע' לא נגבי' מחיים מכל הני' ל' פשו' דלא תוכל לגבי' נדוניית' מחיים ולדבריה בעל' שיעש' לה בטחון וכו' שאמן ה' שכתובין הנדוני' עם הכתוב' וכוללן הכל ביד שוראי אינ' נגבי' לא עם הכתובה דאפי' אם נאמר דהרמב"ם דוקא נקט פי' כתובה אינה נגבית מחיים אבל לא נדוניא אע"ג דכתוב בשטר כתובה נראה דהיינו דוקא בשלא נכלל הכל ביחד אבל אם נכלל הכל ביחד בודאי אין לאשה שום חביעה על הבעל כל ימי חייו ולזה לא שמענו מעולם אשה שתפסה בנכסי בעלה עד שיבטיחה בנדוניא וכן הוא בתשובת הרשב"א שאכתוב למטה ומה שמעלת' דחה אותו חילוק מסברתו אינו מוכרח כלל ומעתה נסתלקו כל ראיות שהביא מעלת' לענין שתוכל האשה לדבריה בעלה שיבטיח' בכתובת' ושתוכל לגבות נדונייתה בחיי בעלה כי דא' אינו נראה וכמו שכתבתי לעיל ומה שהביא מעלת' דאפי' מדברי הרמב"ם ספ"ו אישות כבר נתבאר ע"ד הביא ראיה מתשוב' מוהר"ם ריש' הכותב ראובן שחפץ לקנות בית וכו' אין עניינו לנרן זה כלל דהתם לענין שעבוד האשה על הבית קאי שלא תטרפוהו לכשתתאלמן או תתגרש אבל לא שתגבנו מחיי' והוא מבואר למעין שם ומה שהביא מעלת' ראיה מהגרות מרדכי שכתבו תשובת הגאונים על אשה שחכמה מכעלה מה שכתב ותעבר בה תבטיח' דשומעין לה וכו' לא ראיה היא דהתם בכתוב לה מתנה עסקינן שאין הבעל אוכל פירות כראיותא פ' חזקת הבתים ולא כת' ונדוניא שהבעל אוכל פירות ותיע' שהיא אמרין פרק אע"פ רחנאי כתוב' ככתוב' ומבואר דבכתובה עצמה לא תוכל למימר הבידלא דהיא קלה בעיני' להוציאה וכמו שהוא מבואר סוף פ' האשה שנפלו אלא ההיא' במתגרס איירי דכפרישית ולכן אין לאשה שום זכיה בנכסים מטעם גביה מחיים רק צריך עיון אם היא קודמת לב"ח מאחר שהנושה בא לקחת אפשר דהיא קודמת לב"ח אפי' שאינה יכולה לגבי' מחיים מכעלה ורעה מעלת' עידי ב' הדבר' והי' לאחת בידו ואינו נראה רק שב' דבריהם ולענין דינא כתב הטור ב"ח ס' צ"ז לאחר שכתב מחלוק' הפוסקים אם ב"ח גובה מנכסים ובגדים שקנה לאשתו וכתב כל זה לא מיידי לא בבגדי' שהבעל קונה לה אבל כל מה שהכניסה לו בין נכסי מלוג בין נצ"ב אין ב"ח גובה מהם אם ידוע שהוא ממה שהכניסה לו ואם אינו ידוע יראה שהיא נאמרת בשבועה בבגדים ותכשיטים שדרך האשה להכניס לבעלה וכן כתב רבי' יוחנן בשם הרמ"ה וכן כתב הרא"ש בדריא פרק אלמנה דאין הבעל יוכל למכור נכסים שהכניסה לו בנדונייתה אף על פי שיש לו נכסים אחרים כנגדו כ"ש שאין ב"ח גובה מהן וכן כתב הרמ"ם פרק' מהלכות מכירה שהוא הסכמת הרמב"ם והרשב"א ואע"ג דהרמב"ם חולק לענין מכירה וא"כ איכא למימר דה"ל לענין גבית' ב"ח מכל מקום נראה דכל זה לא מיידי אלא בנכסים שהן בעין ממנה שהכניסה לו אבל לא אם הוציאן שתגבה היא נגדן וכן משמע מדברי הפוסקים הג' וכפרס מדברי הטור שכתבואם אינו ידוע יראה שהוא וכולי משמע דוקא הבגדים שהכניסה לו הם בעין וכן נראה מדברי תשובת מוהר"ם במדריכי פורק גערה ופרק מציאת האשה אם ב"ח גובה מבגדים ותכשיטי האשה שהביא מעלת' אותה תשובה לעזר והיא כנגדו דמדיקא דוקא בגדי אשתו שהם מיוחדים לה שהם לאשה כמו אפותיקי משמע אבל שאר דברים לא ותשובת הרשב"א שהביא מעלת' בעצמה תכריח שכתב בדריא שב"ח קודם לנדוניא כל זמן שהבעל בחיים וכו' אע"ג שכתב בעל העיטור דנדוניא נתנה לגבות מחיים אין דעתו נוטה כך שכולן מכניס לבעל ולא יפרע ממנו אלא כאלמנות או גירושין ועוד מספר כתובות נלמד שכוללן נדוניא עם הכתובה ואין מחלק בזמן הפרעון וזה נ"ל ברור עכ"ל הרי קמן שכתב בדריא שאין כתובה נגבית מחיים אפי' במקום ב"ח ואע"ג דבעל העיטור חולק בב' נדחו דבריו מכל הפוסקים שהסכימו שאין נדוני' נגבי' מבעל כל זמן שהוא חי וא"כ ליתא לדבריה בעל העיטור מעיקר' ואין מהא ראיה לענין ב"ח ונדוניא ומה שמעלת' רצה לרדות דברי הרשב"א מכת דברי הרמב"ם ספ"ו אישות כבר נתבאר דאף הרמב"ם ס"ל כרע' הרשב"א ומה שדחה מעלת' שא' דברי הרשב"א בנייא דחיתא אינו כדאי לסתור דבריו המפורשים כ"ש במקום שנראה שהוא דעת כל הפוסקים ובתשוב' מהר"ן סימן ע"ח מסתפק אם יכולה האשה לתפוס נדונייתה במקום ב"ח אפי' אם נדונייתה בעצמה בעין מ"ש במקום שאינה בעין רק שתצא לגבות מנכסיו נדונייתה שלא עלה על דעתו מעולם ומה שכתב שם דלא בירינא ליה דלא הויכמו מודת דכול' לתפוס משל בעל אינו דומה לנרן דיון רשאי התם דמרה על בעלה ולא רצתה לפדותו אבל שתמדי' בכה"ג ותשב תחת בעל' ותשמשנו ונדונית' בידה כזה לא שמענו ותו דגם במורד' לא בירי אסת' לתפוס מה שלא הכניסה לו ואין רצונו להאריך אמנם מה שכתבתי כל זה אינו אלא כסתם דינא אמנם לענין מה שכתב מעלתך

להנכסים ונישאת ומכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות ועוד נזכר ללמוד מדברי המ' משדמיהו לענין מכירה דדוקא לענין זה אינה נגבית מחיים שחמגע ממנו אכילת הפירות אבל הגוף הוא לעולם בחזקתו כמו לענין המכיר' שהגוף מכור רק שאם תמות בחייו הבעל מוציא מיד הלקוחות מתקנת אושא וכדאית' בגמ' וכל זה לדעת הרמ"ם בס"ד ל' דגוף הקרקע מכור אבל לדברי הרא"ש פרק האשה שנפלו דס"ל דמכר בטל לגמרי אלא שלענין זה מכור שאם תתאלמן או תתגרש יהיה ללוקח וכן דעת הר"ן פרק גערה שנתפתה בשם הרשב"א אם כן אפי' הגוף אינה יכולה לגבות מן הבעל בעודו בחיים אפי' בנ"מ כ"ש בנכסי צ"ב דלכ"ע מיה שכתבה האשה הבעל מבטל מיד וכמו שמבואר בדברי הגמ' פ' אלמנה והוא הסכמת הפוסקים וכמו שכתב הרמב"ם בעצמו פ"כ ב' ומעתה דברי הרמב"ם והרמ"ם פ"ו מבוארים דמה ששמענו מדברי הרמב"ם שם דדוקא כתובה אינה נגבית מחיים היינו לענין גוף הקרק' אבל ג' מל' גוף הקרקע ברשותה היא דהא יכולה למכור הגוף ואע"פ שבנצ"ב מכרה בטל כמו בכתוב' מ"מ יש לה קצת שייכו' בהן דאף הבעל אינו יכול למכרן בלא רשותה משא"כ בכתוב' דאינה יכולה לעכב הבעל מלמכור נכסיו מחמת שיעבוד כתובה שעליהן אבל לענין שתגבה הנכסים מן הבעל למעט בהן את חזקתו ודאי דין הנדוניא כדין הכתובה שאינה נגבית מחיים ובה אין מחלוקת לדעתיו וכל זה כתב הרמ"ם שהוא פשוט והוא מוכרח דאל"כ מה הועילו הדמים בתקנתן ולא כמה שכתבת שרעת הרמ"ם הוא דעת יחיד כי אין בה מחלוקת לדעתיו צא וראה מה שכתב הטור ס' ס"ו אם האשה מכנסת לו מעות או כגד' ומקבל' עליו לכתוב אותן בכתוב' דינא כשאר הכתוב' ונגבי' עמה וזה נקרא נדוני' עכ"ל וכתב שם הקד"ו ח"ו למה שכתב רבינו שרינו כשאר הכתובה היינו לענין מה שאמר ונגבית עמה כלומ' שכשם שכתובה לא נתנה לגבות אלא לאחר מיתה או גירושין ולא קודם לכן נדוניא נמי אינה נגיבית קודם לכן אבל וכו' הרי שלקח ג' דברי הטור למושכל ראשון דינה בכתובה שלא נתנה לגבי' מחיים ונראה ג' מבואר שלא תוכל לומר שתגבה אותן עד שיעשה לה בטחון בהן שלא יכלה הקרן כמו שחשב מעל' בדבריו וחילק ביניהם לבין כתובה משום דכחובה דתהיה קלה בעיני' להוציאה אם יעשה לה בטחון דכל זה אינו משני פנים הא' מצד שאינה קלה בעיני' להוציאה אף על גב דעשה לה בטחון בכתובה דאמר פרק השולח העושה שדחו אפותיקי לכתובת אשה וכו' וכן מבואר סוף פ' האשה שנפלו דלא אמר' שתהא קלה בעיני' לא במיוחד לה מטלטלין אבל אם מיוחד לה קרקע דמחוסר גובינא לא אמרין בזה תהא קלה בעיני' להוציאה אע"פ דמיוחד לה קרקע וכן מבואר שם מדברי הרמ"ם ורש"י סוף האשה שנפלו וכן מוכרח פ' ג' ופ' אלמנה בסוגיא דבעל ואשה שמכר באותן ג' שדות וכו' אלא שאין בכחה של אשה לתבוע מן הבעל שיעשה לה בטחון בעד כתובתה לכן תיקנו חכמים שיהא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה וה"ל לענין נדונייתה ג' אינה יכולה להכריח בעלה שיעשה לה בטחון בעד נדוניית' ותגבה אותן מחיים עד שיבטיח בכתובתה דא"כ נתכסלה תקנת חכמי' בענין צאן ברזל ונכסי מלוג דאין כל אדם יכול להבטיח את אשתו וראי' מפ' מציא' האש' במשנה פסוקה הכניסה לו אלף דעירין והוא פוסק כנגדן בחמש עשר מנה וכו' ואם איתא דהיה תוכל להכריחו שיעמיד לה בטחון נגד הכל ואם לא תגבה ממנו מחיים א"כ תקנת חכמי' תקלה היא אצלו דלפעמי' מיד אחר הגישוהו תכריח אותו להבטיח לה בעד הנדוני' ואם לא תגבה ממנו מה שהכניסה לו וא"כ אמאי יוסף שלוש דהא עיקר טעמ' משו' דיוכל להרויח בהן כראיתא התם וכן מוכח פרק האשה שנפלו דאין האשה יכולה לעכב על הבעל שיעשה לה בטחון בנדונייתה דהא אמרין התם תני ר' אבהו שאיתי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד הוא עושה אם בהן הוא יעשה סעודה ויפיק וכו' ואם איתא היה יכול לאשמוענין דין זה בנכסי עצמו שלא יוכל לומר עד שיעשה לה בטחון לאשתו וכן מוכח בפרק חזקת הבתים דקאמר אמר רבא הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קתה והבעל אוכל פירות במתנה וכולי תרתי לא קשיא כאן במעור' טמונין כאן במעור' שאין טמונין וכולי (ופירש רשב"ם דבמעור' שאין טמונין קתה והבעל אוכל פירות) דליכא גלויי וזו שהרי גלויין ועומדין הם במעור' טמונין שלא היו ידועין ומפורסמין לא קתה דלגלוי וזו הוא דבעי' ואם איתא דתוכל לגבות האשה נדוניית' לימא דא הוא במעור' שאין טמונין והא דיוכל להבטיח קתה והא דלא יוכל להבטיח לא קתה דלהוציא וזו מירה הוא רקא בעי' דאין לומר דמאחר דמוכר לה שדה יוכל להבטיח באותו שדה דהא ה"ל דין התוקף מעות של אשתו נגדי' דהבי' דבמעור' שאין טמונין מוציאין מידו דלא ה"ל לתקפן וכמו שכתב שם התו' והרא"ש ואם ה' אפשר להחזיק במעור' באי' טענ' אם כן אמאי מוציאין מידו לימא דהוצרך לתקף שלא תאמ' שהן שלה ותבטיח אותו בהן לא ש"מ שאין האש' יכול' להחזיק במעור' הנדוני' בשום אופן ואינו צריך להכטיח בנדונייתה אם לא התנו תחילה וברבי

שאלות ותשובות צג צד צה

אבל לא משמע רק כי אין זה שני כלל מה שהחמור מרלג ומקפץ כספיה מאחר שדרכן בכך להכניס החמורים לא פשע בעל החמור ולכן חייבין לשלם דומיא דספיה שהקילו ממשא כמבואר שם ולדעתי זה המחלוקת שבין הרמב"ם והראב"ד ז"ל שהרמב"ם הוסיף כל הספיה שרצה לטבוע מכבוד המשא למעשה דהגזל כי ס"ל שאין בקפיצות שינוי כי אם הרבנסה לספיה כמו בשאר משוי ולכן מדמה אותן ביהד"ו והראב"ד ס"ל דכל החמור הקופץ הו"ל ככלב רע המזיק ואין דרכו בכך לכן הו"ל חרף משא"כ בשאר משוי ולכן מחלק ביניהם דוק ותמצאנו: ומ"מ תמידית הקר"י על תשובת המיימון אינה כלום כי הוא סבר כסברת המיימון והוא האמת לדעתו:

העור שאלת במדרכי פ"ק דב"מ ריש ע"ג שכתב ז"ל וכן פי' ראב"ן וזה אפי' ש' לו שטר נ' דאמרין סלעין דגין עכ"ל והקשית מאי ראייה מסלעין דגין דרשם הלוח והמלוה מחולקין כלשון השטר משא"כ כאן דהלוח כופר הכל והמלוה הוציא עליו שטר אימא דזה לא מקרי הודאה: עוד הקשית דבגמרא משמע כהדיא דאין נשבעין על כפי' שיעבור קרקעות ולכן כיון לרשב"א ב"ן לר' עקיבא לזה אמר ב' פטור א"כ מאי מייית ראייה מסלעין דגין ב' וכמו שהארכת בשאלתך ולדידי לא קשה מידי דראב"ן מייית ראייה מסוגית הגמ' דהקשה שם למ"ד הילך פטור וקרקע שם מלו' אמר חש ולזה אמר שלש חייב הדין שנים פטור והא שטרא הילך הוא וכו' ומקשה דוקא למ"ד הילך חייב אבל למ"ד הילך פטור נחא דמטעם הילך פטור אבל אי לא מטעם הילך הוי חייב דמקרי הודאה מה שכתוב בשטר א"כ מייית ראייה שפיר ראייה דאם כבר כלל והמלוה הוציא שטר על חמשי' ולא הוי הילך דמקרי מודה מקצת ואף ע"ג דבגמ' דחי להא דשנים פטור לאו מטעמא דהילך רק מטעם דאין נשבעין על קרקעות היינו דוקא למ"ד הילך חייב אבל למ"ד הילך פטור אין אנו צריכין לתירוצים ההם כלל ומאחר דראב"ן פסק כמ"ד הילך פטור כדאיתא התם במדרכי שפיר מייית ראייה דבמקום ראייה שטר והוא כופר בכל דלא הוי הילך דחייב לישבע (הוא בגמ' משמע עכ"פ דמקרי הודאה רק שפטור מטעמים אחרים או מטעם הילך או מטעם דקא משני התם) ומה שחלקת דשאני התם דהו"ל במקצת משא"כ כשנכפר הכל והמלוה הוציא השטר לראובן איפכא מסתבר וכן נ"ל הסבירא ודאי מה שהורה מכת השטר לא מקרי הודאה דהרי צריך להודות מה שהורה מכת השטר ואין כאן טעם דשאר מודה מקצת חייב דכבולוהו בעי לכפריה אלא חזקה אין אדם מעיז וכו' אלא שהשטר בעצמו הוי הודאה כמו הודאת עדים ושלם יהא הודאת פיו גדולה מעדים כדאיתא בגמרא וזה לשון שטר ומעתה לא קשה לנו מה שהקשי' שהרי"ף והראב"ד פסקו דשטר לא מקרי הודאה כמקצת משום דאין נשבעין על כפירת שיעבור קרקעות דמ"מ הודאה מקרי אף לדבריהם אלא דאין נשבעין עליהם מטעם אחר ואם נאמר דראב"ן לא פסק כן מאחר דאותן תירוצים אינן אלא למ"ד הילך חייב כדפרישית א"כ לא קשה מידי מדבריהם ואף אם נאמר דראב"ן ס"ל כוותיהו במה שאין נשבעי' על כפירת שעבור קרקעות מ"מ יש נפקותא בדבריו דמקרי הודאה לענין אם מפורש בשטר דלא נשתעבדו קרקעות או ככתובת יד וכיצא בזה ועוד אף אם לא היה נפקות' בדבר מ"מ ראב"ן פי' האמת דמקרי הודאה אף אם פטור מטעם אחר דלא בא לפסוק רק לפרש ודי בזה:

העור שאלת בתשובת מוה"ר פ"ג לענין מתנת ברי שאמר ליתן לאחר מיתתו דבתשובה ראשונה כתב דהוי מתנה שריא כמצוה מתנת מיתה וכן פסק בתשובה פ' מי שמת (דף כ"ט ע"ב) ובתשובה שנייה פסק פרק' ג' דהוי מתנת בריא ולא הוי מתנה וכן פסק סוף פ"ק דמציעא וריש מי שמת נראה ליישוב דורא אם אומר כלשון תנאי שאם ימות יתנו לו נכסיו הוי מצוה מחמרה מיתה וכן אם אומר שיטלו לאחר מותו אבל אם נתן לו מתנה לאחר מיתה אינו אלא כקובע לו זמן מתי יתנו לו אבל דעתו לעולם שהמתנת תתחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה ולכן ב' התשובות שכתב בהן דלא הוי מתנה מיירי תרומיהו שהוציא הממון מתחת ידו מחיו ונתנו לאחר וצוה לתת לאחר מותו דהיינו שקבע זמן המתנה לאחר מותו אבל לעולם הוכיח תתחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה דוק ותשכח:

העור שאלת מה שכתב הקר"י ס' ל"ג על דברי המדרכי דהב"ר שכתב בשם ר"ב בא דמה שקנתה אשה קנה בעלה וכו' דהוא ס' ל"ד רב' הלשונות שבפ"ה בורר דהא אומר בעל כאשתו וחר אומר אשה כבעלה פליגי ואין דעת הפוסקים כן והקשה מעל' על הקר"י כי ריב"ז ס' ל"ד לא פליגי לענין ראשון בראשון כמו אשת חורג ולא כתב ריב"ז חילוק זה אלא לענין שני בראשון וכתב מעל' כשזו שמע ממני כפי' דברי ריב"ז אמת שכן דעת ריב"ז אבל אין להקשות על הקר"י בזה כי מ"מ דבריו נכונים כי לפי' ריב"ז הלשונות בגמ' פליגי לענין שני בראשון או שני בשני האשה כבעלה אמרין מטעם מה שקנתה אשה קנה בעלה ולהפך

שאלת האשה יש לה ימי כח מצד שכתב לה הדוניא כמשפט הכותים על זה לא אענה כי דבר זה מתהלך לפי חק ומנהג המדינות גם כי תשובת ריב"ז לא נעלמה ממעלת' כאשר הביאה ולכן אינה מזה לע"ע וגם על שאר השאלות איני צריך לענות עליהם כי מבוארים למשכיל מתוך דברי אך עוד על אחת אדבר:

צר על טבילת היולדת יראה מעלת' מה שכתב ב"י בשם הרי"ב ש' אם נהגו זו לגר ופרישות אע"פ שהוא מותר או מפני נקיות שבאותן הימים דמים מצויין בהם ראוי להניחן על מנהגן ואין מתירין אותן בפניהם אבל אם נהגו כן כמנהג מפני שהוא מן הדין ראוי להודיע' שטעמים הם וכו' ואם כן נתייר הדבר במקום שנהגו לאסור פשיטא דיש למחות ביד המקילים במקום שיש לתלות שהוא מנהג ותיקי' שהמה מהרי"ל ובעל חתני' א' שהביא מהרי"ק דלא נרע מדברי' המותרים וכו' וכדאיתא פ' מקום שנהגו ועוד דיש למצוא טעם למנהג ההוא ע"פ ר"ת ו"ל דפסקי' מו' לידה שאי' רואה בהם אינה עולה בהן לספירת ויבחה כדאיתא כת' ובאשיר' ובסמ"ג אך שאין רצוני להאריך בזה מאחר דלא נהני כן אנחנו במקום דנהגו אסור תלילה להקל' ועל מה ששאל מעל' אף במקום המקיל' אם צריך לפרוש ליל פ"א או מ"א הלא זה הדבר תלוי במחלוקת אמרם היושבת על' דס' טהור צריך לפרוש עונה וכתב שם הרא"ש פ' המפל' דוקא על' דס' טהור דחיישינן משום דרגילה לשמש אע"פ שראתה תשמיש ג"כ אחר כך וכפי' האשיר' פ' הסמ"ק וסו"ה' והראב"ד ור"ח פ' ה"ג משום דהוי כווסת וא"כ בזמן הזה דאין כוועלין על' דס' טהור ליכא למיחש וכן לא שמעתי במדינא' ש' שמקילים בטבילת יולדת שחוששין לו ולכן בכל זו נהרא ונהרא ופשטי' וזהו ה"ל בשאלת' נאם משה בן לא' מורי הקצין כמר ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלש מקראקא: אתה כבואך הוא אחר' עמיתו האלוף הותיק' כסברות ובבקיאות הוא עתיק' ה"ה מה"ר הירש ש"ך ש' שמחחני בשמעי' שלות' וכיאתך לשלום אף כי אמרתי שתשאר בארץ' אשכנז להיות להם לרב ולמורה באחד המקומות ואולי עדיף טפי פת הרי"ב ושלוח בה במדינות לו וכאמרם ז"ל או בטולך או בטולא דבר עשו אשר במדינות אלו אשר אין שנאתן גברה עלינו כמו במדינות אשכנז מי יתן והיה עד כיאת משיחנו ודי מזה:

אשר שאלתני אוד' כפירוש דברי הגאון הקא"ר סימן מ"ט וז"ל שהביא ראייה מסוף כתובות משטר שלא נכתב בו מקום הלואה וכו' שאין צריכי' לכתוב מקום דירת הלוחה וכו' והקשה מעל' ש'מא מקום דירה ומקום הלואה הוי' ב' דברים כמו שבא בשאלתך נראה דס"ל להגאון הקר"י ודאם הוד' כתוב בו מקום דירת הלוחה וראי' אמרין ששם נעשה תהלואה דמסתמ' דמלתא במקום שהיה דר שם נעשה תהלואה וכן דברי הר"ן סוף כתובות ע"ש:

ב ומה ששאלת עוד בס' ס"ז בדברי הקר"י שפי' שם הלשון שקאמר נשבע היסת ונפטר על שמעון הלוחה ופשט הדברי' הם שם שקאי על לוי המלוה שנשבע נגד ראובן שאמר שמכר לו השטר בכתיבה ומסירה האמת בזה אתך וכן מוכח בהדיא מדברי' המ"מ שהביא הקר"י בעצמו שפירש כן דברי הרמב"ם הם ולדעתי גם הקר"י לא טעה בזה שפירש דברי הרמב"ם שקאי על שמעון רק שהוא הוסיף הדין הודא מדעתו לומר מאחר שלוי נשבע היסת שלא מכרו לראובן אם כן גם שמעון נשבע היסת ונפטר מלוי שהרי ראובן אומר שלוי לא הפקדו בידו ולוי אומר שלא מכרו לו אם כן אתרע ליה השטר כמו אם נפל ודמי נמש' לדין שהורה הרמב"ם כשם רבותיו זהו הנראה ברעת הקר"י ונכון הוא אף כילשונו קצת דחוק אפשר שש"ך של שנשבע שמעון הוא טעור וראוי להויר נשבע שמעון (גם מילת היא ראוי להיות וכה') ודין בפני עצמה היא:

העור שאלת סוף סימן ש"פ על מה שכתב הקר"י על דברי תשוב' מיימוני ודברי תימרה הם דאטו מי שיש לו כלב רע וכו' והקשית ז"ל דהתם נביכלרע היה חייב להרגו ולסלק דבר המזיק והואיל ולא סלקו דורף הוא ולכן כל ההורג פטור אבל זה שהגנים החמור בספיה ולא ירע ברוע מעללי ועכשיו נהפך לאויב ולדורף כו' ההורג חייב לשלם והתם גבי כלב נמי אם לא היה רגיל להוי' ועכשיו נהפך ורצ' להזיק בפעם ראשון וקדם והרגו חייב לשלם מטעם שהציל עצמו בממון חברו עכ"ל בזה איני רואה טענה כלל' וחכמה לישלם וירעו הבעלים מ"מ הכלב או החמור הם רדפים ומי ערפי מבעליהם שאמרו הבא להרגך השכם להרגו ואין חילוק בין פעם ראשון לשני הלא אמרו כל' השור' בחזקת שימור קיימי ולכן איפסק הלכתא פלגא נוקא קנסא ומ"מ תם ההורג האדם חייב מיתה כמו ששנינו משנה שלימה פ' שור שנחד' ד' וה' ואם בא המניגח להציל עצמו והרג השור מן מחייב לשלם ולכן אין כדברך טענה על הקר"י בזה אך דע שבספרי אשר הכתתי על הסוברים כס"ד כאשר ירעת בהחזק עמי כתבתי שאין בדברי הקר"י נמשכור

שאלות ותשובות צה צו

נה

פירוש בענין ליהאם לא יגרשני ויתן לי כתובתי ומצערני ליה לענו
עד כלות כתובתי ונה דיגרה כשהיא אומרת כן לשבת דמנין רחוק
כה הלכך כופין ליה להשהותה אבל אם אמרה מאים עלי ולא כתובתי
בעינא אלא הכל אני מחלת לו לא כמחלה בטעות חשבין לה ואין
כופין להשהותה אולי תחזור בה אלא אם בעל רוצה לגרשה מיד בלא
כחובה הרשות בידו דמחלה גמורה היא והיא דאמר מר וזמרא כיפין
ליה ר' ל' כופין אותו להשהותה עד כלות כתובתה אולי תחזור בה ואם
בעלה רוצה לגרשה יתן לה כתובתה זה פירש ר' ח' בסוגיא ואחרי ר' ח'
נמשכו האחרוני' ומהם ר' ז' ו' אשר חוסף להקשות על הרמב"ם ז"ל
מפרש המריר דתנן ואלו שכופין אותו להוציא מוכת שחין ובעל פולפוס
ומפרשין ליה בגמ' דאמרה לא הוינא בהדיה דהיינו מאים עלי ואפ"ה אין
כופין אלא לאלו עור הקשה הר"ן מדאמרין בהגוזקין ובי תימא דכי ריכי
דכי מפיק לה איתו תקינו להרבנן כתובה מגיה כי נפקא איהי נמי תקינו
רבנן ליה כתובה מינה ומשני אשה יוצאה לרצונה ושלאל לרצונה והאיש
אינו מוציא אלא לרצונה אפשר דמשהי לה בגט' ודייקה ר' ז' ואמר
אלמא דאין כופין אותו להוציא שאלו היו כופין אותו היתא כול להשהותה
דאף על גב שאמר רוצה אני ע"כ יאמר כן ואם היה הדין כן היו חכמים
מתקנים ליה כתובה מינה אלא ודאי ש"מ דאין כופין שאין האיש מוציא
אלא לרצונה עור הקשה הר"ן להרמב"ם ז"ל מהירושלמי פ' אע"פ דחני
רוצה היא ליתן כמה שלא תחזור בה ויכולה היא ולכן תני האיש אינו
מוציא אלא לרצונה מעיקרא ליה והיא מגרשה אלמא לעולם אין האיש
מוציא אלא לרצונה ע"כ דברי הר"ן ועור כתב הר"ן שכן דעת הר"ף
דאין כופין בטענת מאים עלי מדינא דגמרא אבל מן התקנה שהתקינו
לכופו בעל מורד' כופין וכתב עוד שם בשם הר"ח נגד הר"ף שלא תקנו
אלא להרס ולצורך השעה וכ"כ הרמב"ם שעכשיו כבר בטלה אותה
התקנה מפני פריצות החרות וגם הרמב"ם כתב שב"ד כדן החלמוד ראוי
להון במורדת' הנה לך שכל אחרונים הסכימו לדברי ר' דאין כופין
בטענת מאים עלי ועם היות כי אין לנו להכריע ביניהם עכ"ז כיון דאתא
לידן שבתי וראיתי כל הקשיות אשר הגדילו והוסיפו להפליא על הרמב"ם
ז"ל אמרתי אני אל לבי למצא דבר חפץ לישב בדבריו ז"ל וכאשר ראיתי
נוסח דבריו אכן אמרתי לע"ד שאין דבריו צריכין יישוב שמושיבים
ועומדים הם וז"ל שם פ"ד מהלכות אישות האשר שמוענה בעלה
מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת ושואלין אותה מפני מה מורדת אם
אומרת מאסתיה ואני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו לשעה לגרשה
עכ"ל להרמב"ם ז"ל הנה מבואר לך שהרמב"ם ז"ל לא כתב שכופין
כשהיא באה בטענת מאים עלי לכופו לגרשה אלא כשהיא מורדת
מתשמיש המטה והוא החובע ושואלין להומשיכיה ואומרת שמתמרת
שואים עליה מרדה הנה או כתב שכופין אותו דע שכן שהרי הרמב"ם
בעצמו כתב שבשאר מורדת אין לדין ע"פ התקנה נראה מדבריו
דחייש לפריצות לענין מורדת ואם כן איך אפשר דלא חייש בטענת מאים
עלי אלא ודאי דחייש ולא אמר שכופין אלא בשואלין אותה למה מרדה
והיא משיבה ואין לחוש ולומר שמה חמור מתשמיש כדי שישאלה
ותאמר מאים עלי כי זו חששא רחוקה היא וכן מצינו גבי ההיא דאמר'
אמרה מת בעלי הרשון להנשא ותנו לי כתובתי אין מתירין אותה להנשא
דאדעתא דכתובה אתא' אבל אמרה מת בעלי הרשון להנשא מתירין
ונותנין לה כתובה דרי לך בהדיא דלא חיישין שמה אדעתא דכתובה
אתא והיא דלא קאמרה תנו לי כתובתי בערמה קא עברה וכה"ג
אמרין נמי גבי הפילה וחרה והפילה הוא אומר תרי הפילה והיא אומרת
תלתא הפילה היא נאמנת ופירשו שם והוא שאינה תובעת גירושין שאם
תובעת היא גירושין חיישין שמה נתנה עניה באחד וכה"ג נמי אמרין
גבי שהתה עשר שנים ולא ילדה הוא אומר מינה והיא אומרת מינה היא
נאמנת דקים לה יותר ממנו אם יורה כחץ וגם שם אמר' אם היא כפרו
לגרש ותובעת גירושין דחיישין שמה נתנה עניה באחד דרי לך בהדיא
דכשאינה תובעת גירושין לא חיישין דשמה נתנה עני' באחד א"כ הויטב
לראות הרמב"ם ז"ל שכח מה שכתב ומה שהקשה ר"ת ז"ל דאין כופין
במאים עלי לתני ליה בהדיה דכופין כפי מה שישבנו דברי הרמב"ם
ז"ל אינה קשיא כלל דלא קתני אלא הגדו דאיהו טענה דתובעת גירושין
ועוד יש לתרץ דלא קתני מאים עלי בהדיה דהוא משום דהנהו כופין ונורן
כתובה אבל טענת מאים עלי כופין ואין נותן כתובה וכה"ג כתב רבינו
הגאון נמי גבי ההיא דרב נחמן דבאה מחמת טענה כופין להוציא ולא
מני לה בהדיה דהוא דכופין משום דלית לה חוספות ועם היות כי ב"הקשה
על ר' חבאמר' שאינו ראיה שדרי שהתה עשר שנים ולית לה בגים
דודאי אית לה חוספות ולא מני לה בהדיה עכ"ז בין לר' בין לר' אין
לחוש אי לא קתני לכולהו דכופין בהדיה דהוא עורמה שהקשה ר' ל' ח'
נוכל לתרץ דשהתה עשר שנים ולית לה בגים ב"הם כופין משום פריה
ורביה אבל אינם כופין משום מענת ולפי זה לא מני בהדיה דהוא דמתנית'
דהנהו

להיפך לא אמרין וא"כ נפקותא גדולה בדבריהם וה"ל לשאר פוסקים
ג"כ לפרש ומדלא פירשו ש"מ דלא ס"ל להי ולזה כרוב ואין דעת
הפוסקים כן:

עור הקשית על הק"ו סוף סי' ק"פ בח"מ שכתב שם אדברי
מורד"ם שם ל' דאין נשבעין היסת לא בדאיכא דר' דממונא
הקשה מעל' שאינו כן רק טעם מורד"ם מפורש במדרכי בהדיא בזה
הקשת לשאלו והאמ' אחך ולא סימו דברי המדרכי בחיבור הק"ו ולכן
כתב מה שכתב ולא ראה הטעם:

ח עור דקדקת בההיא במדרכי דתענית גבי מתענה ומשלים ולא
קשה מדידורא רי' בא גרס כג' הרי' פואע' פי' שאינו כג'
הגמרא שלנו מה בכך הלא נמצא לרוב:

ט גמ במדרכי ריש מי שהיה נשוי אין מקום להקדוק שכתבת שכתב
ראיתי נמנומים בפ' ר"ת ובדברי רב האי גאון וכאלפס'
והעיקר כפירש' יוכי' ושאלת הלא דעת הר"ף פירש' שיו' וכו' כמו שבא
בכתב דמ"מ האפס מנמנם בו והביא דעת הראשונים ומדבר עליו
גבוהות אך רש"י פירש בפשיטות ובמשכיל ראשון לכן כתב כי ג"ל
דברי רש"י שפשוט הוא בפ' ואף שהוא כדעת האלפס מ"מ אין לגמגם
בו כלל:

י עור שאלת במדרכי סוף ג"ה ע"א גבי מליחת חתיכה שיש בה
חלב שפס' הא' דחתיכה ג' וכתב שם הטעם משום דמסתמא
החתיכה נמלחה תחילה לבדה ואח"כ אסרה שאר החתיכות וקורס זה
כתב דמסבר' זו של רש"י פסק הא' ז' וקשיא ידידיה אדידיה אע"ג
דמצינו לתרוצי דמה שכתב והטעם משום דמסתמא כו' לאו דברי א"ו הם
אלא דברי ה"ר שמואל ועם כי פסק בדברי הא' דחתיכה ג' מ"מ ל' לאו
מטעמיה אלא הא' ופסק כן מטעם סברת רש"י והוא מטעם דמסתמא וכו'
אבל בשינוי דחיקא לא אשנינא לך אך האמת כי הכול הוא סברא אחת
כי כל מקום שאמרין חתיכה נעשה נבילה הוי השעם דחיישין דאותה
חתיכה היתה פעם אחת לבר כמבואר כדן טפת חלב שנפלה על החתיכ'
ונער וכיסה וכו' ובלאו הוי לאו הוי טעם לסברת רש"י דממה נפשך אם
ס"ל דהטעם יוצא מחתיכה לחתיכה ביבש א"כ אמאי חתיכה ג' לא
יאסור שאר החתיכות אלא ודאי דחיישין שמה החתיכה היתה בתחילה
לבר ונאסרה ואח"כ נתעברה ויצא הטעם מחתיכה לחתיכה ונאסר הכל
וא"כ זהו הטעם עצמו שאמר' גבי מליחה ומה שהוצרך לפרש הטעם
גבי מליחה משום דהא דמשערין בס' גבי מליחה היא גופא חומרא גדולה
דהא רוב הפוסקים ס"ל דמני ליה בקליפה וע"כ לא מסתברא ליה למימר
להחמיר בו עוד ולחוש שמה היתה החתיכה לחוד אם לא מטעמא
דמסתמא דמלחא כו' א"כ דבמליחה אין דרך לגער בו החתיכות כמו
בדברים המכושלים אלא שהם מונחים כל זמן המליחה במקומם בלי
נענוע וליכא למיחש בהו שמה היתה החתיכה לבר פעם א' כמו בדברים
המכושלים ועל כן קאמר מסתמא דמלחא כו' וא"כ שייך שפיר למימר
דחתיכה ג' כמו בדברים מכושלים ומ"הבל דה טעמא הוא:

צו שאלה רחל באת' חנאית כווינצי' א' לראובן שה' מבני
פראו והתנו שיעמוד שנה אחת כווינצי' והתוך

השנה והיא נמצא הולך בדרכים לא טובים ונמצאת גניבה בידו ואחרי'
בושת גב' כי ימצא הלך לו לעיר פראו וגם שם כשהסכל הולך שם עשה
ע"פ מידותיו כי ההרגל נעשה טבע שני' שנתחבר לעושה זיוף חורם
המלכות ונתפס לענין חייב הנזכר והוכרח לברוח גם משם זה כמה שנים
מחמת סכנת נפש וכתוך זה הזמן חור כווינצי' אה ונולד לו בן ועור הדין
וחר ונולדה לו בת ומתה הבת ולא שלח ממונות זה כמה שנים לא לאשתו
ולא לבנו והנה הוא הולך ממקום למקום נע ונר כי מעשיו ירחיקוהו ועתה
פוענת רחל דמאים עליה על פרי מעלליו ועל פי דרכו זה כסל דאינו כבוד
שלה ולא של אביה להיותה לאיש כה לאשה כי בושה היא משמעותו
ואת אביה הוא מחלל ועוד כיון שאינו רשאי להיות כפרא' ג' והיא אינה
חייבת ללכת אחריו בכל מקום אשר תדרך כה רגלו אין ברגלים חוט' הנה
מבקש' מ"ד נפשה בשל' שיכפורה לגרשה כי היא בותר' להיותה עגונה
כל ומה ולא תדוין עוד לאיש אשר אה לו יורנו מורה צדק אם יכולים
כ"ד לכופו באיה דרך מהדרכי' לגרשה או אינם יכולים ושכר' כפול':
תשובה איברא דלפוס דיהא נראין דברים פשוטין שאין דרך לכופו
ורברים הללו מחלוקת הוא בין גאונים עולם אם כופין
בטענת מאים עלי או לאו והנה יש מי שהבין בדבריו שכופין ויש מי
שהבין איפכא דאין כופין אמנם רש"י ז"ל כתבו בבואר דכופין
והרמב"ם כתב ג"כ דכופין אך ר"ת הקשה לאומרים דכופין בטענת דמאים
עלי דליתני לה בהדיה דהנה דתנינ' פ' המדיר דכופין ועור הקשה שדרי
מצינו כמה וכמה פעמים שחששו ר"ל ואמר' שאין כופין דשמה נתנה
עניה באחד ולפיכך פירש הסוגיא באופן אחר ואמר היכי דמי מורדת
דפוחתין מכתובתה מעט מעט כגון דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה

תשובה ממר"ר מוויאל חוקי"טו שיכת לזו כנר דפסה לעיל
בסי' ל"ו:

מכגרים ועוד שהוא שיעור הכתם המזמא אך שהיה

השובה אע"ג רחמים הקלו הרבה בענין הכתמים הואיל והם מדבריה' וכראמדינ' פרק הרוא' כתם שא"ר עומב' לחלומי

רם יהיה זוכה בכשר' רם ולא כתם ואפי' כתם המשוך הנמצ' בחלוק

שנמצא עליו ג"כ מראה לכן וירוק דמשוך הוא טמא וזרואי עם המדראת

עליה מין א' תולה עליה כמה מונים וכו' עד איכא דאמרי' נתעסק' במין א' תולה בו כמה מונים ומתכוין ונעשה כדברים אלו תולה בו כמה מונים

חולה בו כמה מיני רמיס דאמרינ' כמו שזה מעלמא בא ה'המינים אחרי' ואלונו רוב לרולא מאסר דאורי' הוכחה דאסא מעלמא אנו' ר' דאנו יד

אמנם כ'הסעגה שאמרה רחל שראיכן בעלה הולך בדרכ'לא טוב' וימצא נר מפורס' בה' מניעין ורמזיהו וידעו כיצד מניעיהם

הנוב וזכר על דת איז בופיל לעצור על דת לא מי שצובר חסד לעצור דת

כאלמנט "ח" בראש הכלל הנזכר האריך לעניין מי שאינו הגון לכח מובים ודיא מוענת מאיס עלי שהיא מחבישה להיו' שאינו שוב לב ויא

נראה לירביון שנראה לבית דין שרחל הנזכרת מחמת רוע מעללי ראובן מאמה בו עתה שיש חרם רבן גמליאל שלא לישא אישה אחרת והוא לא

נר

רגילות כ"כ אמרין לקמן בסמך ראפי' בכתמים שונן להחמיר ולא להקל
עב' לא סבך בדבר שאולנין ביה לקולא מכת הוכחה כ"ש רגיל' ביה
לחומרא אפי' בכתמים דרבנן ולכן מאחר דחוקת המקור שמוציא הרבה
מיני דמים ודומה לתרגולת שיש בה כמה מיני דמים פשיטא אם ידוע שהי'
בא מן המקור פשיטא דאולנין ביה לחומרא ותלינן הכל במקור ודיא
טמאה ואין לחלוק ולומר דלא תלינן מין בשאינו מינו לא דוקא אודם
באדם אע"פ שחלוקים במדאית' כגון שא' שחור והשני אדום והג' כרכומי
דמ' מ' כולם מין אודם הם וכולם נקראים דם אבל מראה אדום בלבן
ודוק דלמא לא תלינן דה אינו דהא כתב שם הרא"ש דהלכת' בלישנא
בתירא דלא תלינן מין בשאינו מינו רק בשנתעסקה בתירגולת וכתב דאי
לא תימא הכי אשה שנמצא עליה שום לכלוך על חלוקה לא ישמא ליה
פוסקתם רימא כי היכיבא עליה לכלוך זה בלא רעתה ה"ג בא הכתם
מגלמא בלא ידיעת' עכ"ל ומקאמר שום לכלוך משמע ראפי' משאר
מראות קאמר ועוד דאי דוקא ממראה אודם קאמר מהו הראייה שדל'
דהרי זהו עיקר הגדול שחולקין עליו לא ש"מ בדמקום דאולנין ותלינן מין
בשאינו מינו אין חילוק בין מראה למראה ומהשתא מכוון גידן
דאולנין ביה לחומרא לא מבעיא ללישנא קמא דרב' דתלינן מין בשאינו
מינו לקולא כ"ש שתלינן לחומרא לא אפי' ללישנ' בתי' דלא תלי' רק
בנתעסק בתירגולת מ' מ' בגידן דירון בנתעסקה בתירגולת דמא בדמקור
רק בא סימן תניא ר' חנינא בן אנטינא אומר כתמים אין ביה משום זוב
עקב כחם נכתמים באים לידיו ויב' כיצד כחשק שלשה חלוקה בדרבנות
ה' ומוצאה עליהם כחם או שראתה שני ימ' בלשון א' הן חן הכתמים
ומביאים לידיו ויב' וכו' ער אמר רבא בהא זכינ' ר' חנינא בן אנטינא
דבנן מ"ש פחות מנ' גריסין במקום אחד דלא חיישינן בתריומי חזיתיה
דבנן במקום א' נמי נימא תרתי ופלגא מנופא חזיתיה ואידך אנכ' ו
ומאר' מאכולת הוא ורבנן כיון דאיכא לפלוגי בגריסין ועוד לכל טמא תלינן
מקרא' דלמא תרין ופלגא חזית' מנופא ואידך דם מאכול' הוא ש"מ דאע"ג
דאמרין דהשאר הוא מנופא א' תלינן השאר כרם מאכולת ולא אמרין
שכמו שא"כ מנופא השאר נמי מנופא אחת דכל זה אינו קשה כלל דהא
שאינו החם דמאחר דעל כרחך לא תלי' הכל בראיה אחת דא"כ לא דאי
יה משום זוב דאין זוב פחות מנ' ראייתו בנ' ימים אם כן שפיר קאמר דיש
תלות כרם מאכולת אבל במקום דיש לומר דהכל הוא ראיה אח' פשיטא
תלינן זה כזה ועוד דיותר יש לתלות כרם מאכולת שהוא פחות משעור
כרם ממה שיש לתלות שעור כרם אף במקום שיש לתלות בו כומו שכתב
על תרומת הדרן סימן רמ"ט לענין כרם הנמצא תוך ג' ימים ראשונים
אל ספירת' ג' גריסין דאע"ג דלא תלינן כרם אף במקום שיש לתלות תלינן
פחות משעור כרם כרם מאכולת וה' כנחון זה ועוד דמסוגיא זו עצמה
שמע דלא תלינן רק כרם מאכולת ולא שאר דברי' שתולין כרם דם
מקרא' ואידך אנכ' וזהו אמר דם מאכולת הוא והשחא יש לדקדק אפילו
מלא אגב וזהו אמר נמי דלא תלינן פחות משעור כרם כרם מאכולת אע"ג
לא הוי ביה וזהו אמר תחילה לא ש"מ דבכה"ג לא תלינן שמקצת ארצא
גופה ומקצתה ממאכול' דאיך יתרמי שיהא זה אצל זה ככתם א' ויהיה
ב' דברים אם לא שאגב וזהו אמר שדרכן של מאכול' להיו' במקום וזהו אמר
דתרמיכן אבל בשאר דברי' שאין שיעור לומ' אגב וזהו אמר לא תלינן ברכי
א' לא"כ אמאי חלוקים חכמים שם וס' לראית ביה משו' זוב וראתה כרם זו
ג' ראיות ואידך יתרמי שיהיה הכל בכתם א' או אינו קשה כלל דהא דכבר
כתבא דיומ' דמדין לחומרא ממה שמדמין לקולא אע"ג שכתמי דרבנן ועוד
שאני ההם דתלינן הכל בראיות גופה דעבד דמתרמי להיות הכל כרם
חד אבל אין לומר שמקצת הוא מן המקור ומקצתו ממקום אחד ונעשה
כל כרם א' ועתה נבאר הכלל העולה וזה כי בגדון דירן ששאלת' פשיטא
והיא טמאה מאחר שנדרשה למראית' העין שהכל הוא ראיה א' קמו
וכתבת בשאלתך ואפילו אם לא היה רק ספק נראה דאולנין לחומרא
מ' שכתבתי לעיל דתלינן מין אחד בתבירו לחומרא ודוקא שידוע לר'
זה המין הלבן והידוק הוא ממנה ואפילו אין ידוע לה לא שאין לה מקו'
תלות בו המראות הם רק בגופה אפשר דאולנין ביה לחומרא אף על
כך דלא תלינן כרם בבקעת כרם אם השאילה לה חלוקה כדאמרין פרק
אשה שעשתה צרכיה מטעם דלא חזיא מנופא ודלמא מעלמא ארצא
ע' דאין לה מקום לתלות דאם לא כן לא הוי הכתם הראשון טמא מכל
קו' אפשר לומר דוקא להקל אבל להחמיר תלינן אך נראה דלענין זה
יש חילוק בין דברי' כרם מ' להקל ולא תלינן כרם כרם חזא דבגמרא
תמא קאמר ביה מנייה ר' יוחנן מרבי יוחא בר' לוי מנ' לתלות כרם
כרם א' לאין חילוק מ' ט' לפי שאין תולין ומרבעי ליה סתמא וזהו שבו
תמא ש"מ דבכל ענין לא תלינן כרם ככחם ושעור דאף על גב דכתבתי
יותר תלינן לחומרא מלקולא היינו במקום דיש הכוזה קצת אבל במקום
כרם הכתם הראשון אינו בריר' שייצא מנופא אין לנו ראיה דאולנין ביה

שאלות ותשובות צח צמ ק

עדות שלא בפניו מרדכשד לגבי אונס אפילו שלא באונס כשד כדעמבר
וכו' וא"כ בהא ה"ל להכשיר כדעמבר וכו' לא קשה מידי דלעולם אמרינן
דלא חלקו חכמים בתקנתן ואין חילוק בין דיעבר ללכתחילה אלא דגבי
קבלת עדות שלא בפני בעל דין שהכשירו במקום אונס ממיל' דיעבר נמי
כשד דאין לך אונס גדול מזו דאי אפשר לחזור ולקבל העדות ובלא ז' לא
מקרי דיעבר והו' סברת הראב"ן:

ג עור שאלת הני' ריש הגהות מנהדרי' גבי פ' כ' דכתובות אפילו למפרע דמשחקי בקוביא וכו' וק"ל כך הוא הגירסא בספרי ובפ"ב' דכתובות אפילו למפרע דמשחק בקוביא וכו' וק"ל וכוטופס שטר שלישי הגירסא כך הוא לפני ואין בה גימטוס כלל אין לו ליתן כ"א כפני שנים שבאו לפני כ"ד ויפרש עליו השלישי בפניהם שזא יפול ביניהם מחלוקתו! והוא מביאר לכל מעיין בתחילת הענין שנכון הוא ואם יש איזה חסרון בספרך לא ידעתי:

דומה ששאלת במדרכי ריש' הל' נרה בסוגיא אמר רב יודא
אמר שמואל הלכה כר' חנינא כן אנשינא וכו' עד ולפי
דב'יהם אשה שאין לה וחסת צריכה בריקה לבעלה אבל ר' פסק דאפי'
אשה שאין לה וחסת וכו' ושאלת איך נשמע זה מפרש' ור' ת' ושר' חולק
עליהם לפי פירושו וכו' במחילה לא עיינת כאן ופה כיהו פשיטא כי
לפרש' יור' ת' דפ' מאן דמתני הוא לא מתני ה' קאי על אינה עסוקה
בטהרות וי"ל דחולקין כיהו ר' יהודה ור' ירמיה אליבא דשמואל דלרב
יהודה אף לבעלה בעי בריקה אע"ג דאינה עסוקה בטהרות ולרבי ירמיה
דוקא בעסוקה בטהרות אבל לא עסוקה לא א"כ ש"מ דלרביהם מל'
רב יהודה לענין בעלה קאי אע"ג דאינה צריכה בריקה אבל לפי ר'
דמרש' מאן דמתני הוא וכו' ולשלם בעסוקה בטהרות מיייר רב יהודה
והא דאמר שמואל לא יזכור רב יהודה לא שמע ליה ואין רבי ירמיהו
ולו שמע ליה לא הוצרך להאמרה כיגס הואם ל' כר' ירמיה ואין מחלוקת
ביניהם כיגס ר' יהודה לא קאי אלא לענין עסוקה בטהרות אם כן ש"מ
דבאינה עסוקה לב' ע' אינה צריכה בריקה ולכן כתב אח"כ דבסתם כתב
דאפילו לפי ר' ת' ורש"י דפרשו דרב יהודה קאי אף בשאינה עסוקה
בטהרות לית הלכתא כוותיה וכו' וזה פשוט :

ה ו מ ה ששאלת כמה שקאמר בסוגיא דהאשה שהיתה עושה צרכיה וראתה דסוכי ופסק מוהי וכו' ברלגליגל דהכי קאי נראה דבא לומר דרבו פוסק כמו שהביא בסוגיא ע"פ רש"י וירא כפי ר"ח לומר אמר אחד כך ופסק הר"ם וכו' והוא פסק בר"ח ואע"ג דלפי זה היה לכתוב והר"ם פסק וכו' דמשמע דהיי מחלוקת ביניהם מ"מ אין נראה להגיה משום זה דבר אחד כל זמן שלא נמצאו בספר ישנן כי אחת ידעת את ספר המדרכי ואת שיחו כי לרוב נמצאו בו לשונות מגומגמי להיותן מלוקז ומחובר מספרים רבים ובאו בתוכו הגהות וריגים רבים שלא במקומן בקצרה ואולי זה כאתח מהן ואין נפקות בזה כ"כ להגיה ע"ד שנמצא ספר ישן :

ו' ומה שרצית להגיה גבי תינקות וכו' נותנים י לילות וכו' ער כלים רבים ואין רואה וכו' אין להגיה שם דבר ועיין בתוספ' ריש פ' התינקות ותמצא שהוא נכון וכא לומר אע"ג שהיא רואה ע"י כלים קשים א"ה מאחר שאינה רואה ע"י כלים רכים נוכל לומר שחיתה המכר ובגמ' יש גירסא אחרת ושם מוכח דיש לגרוס איני רואה ודוק:

וְאֵשֶׁר שאלת כה' מקויות כמה שאמר שם מרתנן במתנות
 וכמקוה שהיה מהלך טהור אפי' בוחלין ושאלת הפי' אם
 מקום המשנה לפני מונח וכמקום שהיה מהלך וכו' והמתנות הוא
 התוספות שהביא לפני זה וקאמר דאנו משהר בוחלין אלא ער מקום
 שהיה מהלך מתחילתו משמע הא במקום שהיה מ'לך תחילה משהר
 בוחלין כדון מעיין וה"ה דמשהר במשהו כמעין:

ח וישאלת ריש שבועות שתיים רקאמר שכן מצינו בפרק
שבועה שלא אכלתי שבועה שאכלתי וכול

והקשית דרכמריא במטנההגירסא הוא ממשלהיפן דע שאע"פ שהג' בגמריא הוא להיפן מ"מ להיפן ג"כ ה"הלוכך בענין נמי דינא הכיכס הוא כירושלמי כהר"א והמדר"הבאי וזכבא דומיא להגרון שמרבר דהיינו שנשבע שלא להגיר ע"פ החרם מה שיועד והשבעה שניה היא דהיינו שיגיד מה שיועד והיינו דומיא דשלא אכלא ואכלא :

ז ומה ששאלת בתשובת ר"ל לענין תקיעת כף במה שאמר ר"ל
מה שתקעת שתי כפין לשמי' אי לשם ברית נחמנות תוכי'
להחיר ע"פ חכמים וכן וכי' וכו' והקשה לך הלשון נראה דהכי קאמר
אי לשם ברית נחמנות תוכל להחיר וכו' אבל אי לא כיון לשם ברית
רק כנושא כפיו לשמים דד תחינה ובקשה אפילו התרה אינו צריך ולכ
קאמר שאם הויה כברית צריך התרה ואע"ג דקאמר למעלה רחמי'
משבועה מ"מ מהני לו התרה ולכן קאמר אחר כך וכן וכי' כך ואתחיל
התשוב' קאי ר"ל בין שתקעת כף הוא חמור משבועה או לא מ"מ מה

בניצוצו' ולכן אם השתין קודם תפילתו דאגו' אגוס ויובל להמתין החמירו
 לו להמתין אבל בניצוצות שבאו לו באונס לא החמירו וזה' בגרסן דירק
 שאין להחמיר ועוד יש לומר דאע"ג דכתב הרא"ש לענין הפחה דמוטב לו
 לעבור זמן תפלה וכו' היינו דוקא לענין הפחה אבל לענין מי רגלים אין
 להקפיד כ"כ דהא מצנידין הפחה ויורד חמור מדין מי רגלים שהיו
 בקש להתעטש מרחיק ד' אמות וכשחזר למקומו אומר רבון העולמים
 וכו' ונביהיו שותתין מי רגלים על ברכיו לא מצניע שהצריכוהו להרחיק
 ד' אמות ואע"ג דמבקש להסך רגליו לא הצריכוהו להרחיק ש"מ דלא
 החמירו גבי מי רגלים כ"כ ואע"פ שיועד שאי אפשר לו לעמוד על עצמו
 אם אגוס הוא שרי ומותר לכתחלה ודוקא שלא הוצרך לו בשע' שהתחיל
 להתפלל רק שיועד שקוד' נגד תפלתו אי אפשר לו להתאפק אבל אם
 נצרך לכך דאז איור ותפילתו תועבה ואין חילוק בין אגוס או לא מדלא
 מחלק ברכי' והאז דמקשינן הא דאמרו הגציר לנקבוהי תפילתו תועבה
 ואח"כ אמר תפלתו תפ' ואמרין פ' דשבת אין הוב יוצא ככיס שלו ולא
 מצניע שהחמירו להתפלל עם הכיס ההוא אע"ג שהוא לובשו ע"מ שיפלו
 בו בניצוצות הוב ולכן נ"ל דאין להחמיר במקום האגוס ושאי אפשר לו
 ליהרר ומ"מ נרא' דיש לו להקפיד שיהיו לו בגדים העליונים נקיים רק יהא
 לו בגד או ספוג סביב איברו ואז המירגל' כמנחם בכיסו דמי מאחר שהו'
 אגוס ואי אפשר לו בענין אחר דהו' הג' בשאלת משה אישרלש מקראק:
 צט' למ"ד דביאשלו"ב הוא אהרן האהרן הותיק' בחכמה הוא עתיק
 כמדר"ר מרדכי'ש וכל דילי' שלו' אהר' ביו' ביאת כתב

מעל' הנה לא הייתי בכיתי והלכתי לנשואי אחי יוסף ש"ן בברסקא דליס
ובשובי לשל"ת ל' מצאתי כת' מעל' בחדרי והמוכילו כבר שב הלך לדרבו
וכרי שלא יבוא הרב ר' ידי' ביטול לקחתי לי כתובת למושכל ראשון לעיני
כו ולהשיב עליו בענין אשר שאלת ארס שמדליקין עליו ככות אם חייב
לרא' נר' תנוכה אף שאנו מברך עליה והארכתי בחלקי הסתור בין דעת
מעל' ובין דעת מקצת חכמי מו"ל החולק' עליך ובקש' ממני לתול' רעתי
בזו ולהכריע בין ההר"ה לדעת' האמת עם מעל' ברעת השור והענין
מוכרח מלשונו וסודותיו בס' תרע"ו כתב אבל כענין אחר א"צ לברך
ובס' תרע"ז כתב ואם מדליקין עליו בכיתו א"צ יותר ומרלא קאמר אין
צריך להדליק וקאמר א"צ יותר משמ' דאפי' בראייה איט חייב רא"צ שום
דבר מאחד שמדליקין עליו בכיתו והוא דקאמר בס' תרע"ו א"צ היינו
משום דהתם לענין ברכה קאמר אבל בס' תרע"ז דמירוי לענין חיוב
הדלקה קאמר רא"צ יותר שרוא לשון כולל' ההדלקה והראייה גם אני
רואה דברך ברעת המירכי שכתב דמ"מ צריך לראות שכוונתו דחייב
צ"כ לברך מרקאמר וכן אומר ר"י שחנה בני ארס וכו' עד ומדליקין בכית
לכותי עכ"ל ובודאי אותן בני ארס היו מברכין אהרלך דא"כ היה להרש'
ולכל הפוסקים שכתבו דין רש"י לאשמעינן רכות' טפידאפילו מרדכי
א"צ לברך כשמדליקין עליו בתוך ביחו ואינו מדליק אלם משום חרייה
אלא ודאי דלכ"ע המדליק חייב לברך דלא גרע מן המדירין דאף ע"ג
דפטורים מ"מ אם מדליק מברכין וכו' כ"מרה"א"י בת"ק ק"א ואפי' לרבי'
כ"י שכת' ארכי מרה"א דאין דבריו נראין לו חינו דהוא במקום שפשוט
לגמרי ומדליק אבל במקום שמדליק משום שחייב לראות לדעת המדרכי
פשיטא שמברך דלא גרע ממהדירין אם כן ש"פ דהמדרכי חייב לראות
ולברך קאמר ולכן קאמר בן אב"ר וכו' ומו' שכתב' שרקדן חכם
מונא מדרכי ב"י לסתור דברך אין אני רואה בזו ממש לסתור דברים
פשוטים מדוקדקים כאלו כי ב"י לארקק לחלוק זה לחלק בין ברכת
לראייה ולא עלה על לבו לכן לא שת לבו גם לזאת ויפה תרצת הדקדוקים
זהם בכתבך גם כי ראייתך נכונים לדעת' עם הראייות הד"ל ואין ל'
פנאי להאריך רק חיים ושול' תאריך כחשק' נאם משה איסרלש מקראקא
יגבר באחי הוא אהר' האלוף הר"י יודאט ש"ן ראיית'
פ' תכבך ובקשתך ממני למלאות צמאונך בפשט' המדרכ

אשר לא שמע מעל' עד כה ואמרת לקיומה והנה בוז המעט יראה
מעל' התועלת הרב אשר הניע למעל' עם חברים כשמעכם ע"כ וחבר
על ימים שאברחם אצל אחריים ולא העלת' דבר ויהיה מצויר לא יבצר
א"ה לכתוב לכם תמיד כפי השגת די בבל אשר תשאלו ממני והש'
ינתי בדר' אמת כרי שלא אכשל עם אחריים התלוים כי בהלכה :

א שאלת ממני אהר' ריש א' דיני ממונ' בדין ה' ב' ממונ' ש' שקבל עליהם שפטור שסותר הכלל הראשון וכו' הרי כל דברי המרדכי שם הם כדברי האלפס והוא כתב שם כהר"א דחור הדין כמ' כלל הראשון ואם הוקשה לך הדין ע"פ פרש"י הלא כתבת בעצמך שע' מי האלפס עולה כהונ' ומיד הוא טעמא אלא לדידה ומאחר שמתור' אליביה מה לנו לפרש"י כזה דורו ק' :

ב עור פרק נגמר הדיו מה שכתב וראב"ן פסק כזן דעכו
 רבנן לפרש צריך לפרש ואם לא פירש לאו עורו
 ודעת וכולי ולעיל דיש פ' הגזול כתב בשם ראב"ן לענין קבלה

77

ד' ואשר שו' כהנה' מו' נדה מתשוב' מורו' ס באיש ואשר' שקבלו חר' ליש'ה את זה והמי'כו'עד ומזה'די' שבא' ב' ד' כשרמ'כו'כתב' שכת' לעי'כתשוב' ממש איפ'כל א' דעתי' מדי'כן' מקו' קושיית'ואם' על תתל'התשוב' כוונתך' לא קשה מידי' דמידי' גם כן בתחילת' התשוב'אם' באה ג'כ' לשאו'בעור' הוא מומר' דאו אינה' צריכ' היתר' חרס' יק' שיאמרו' לה' ד' שמתרת' לינש' בלא החר' אבל אם' לא בא'עד' לאחד' ששב' צריכה' החר' חרס' ממש' ובפ' אין מעמידין' גבי' גבינו'בעש'ב'כ'כית' יב' עד ואף' לפי דבריר' ד'שעם'כעיק' דאוריית' ל' ויתרו'וכ'שוקש'לך' מהר'ל' כיו' דע' כיט' ס'הו'לפני'מג'ל'ל' ויתר'ור'ל' למלא' ויתרו'וכ' והוא' מבוא'ע'פי' גירסו' ומה' שקאמר'ה'ת' שמואל' נופיה' סבר' דכי' מקאמר'מח'ג' מותר' שבכתב' שלא ידעת' לפרשו' דכי' פורשו'אף' לשמואל' שהו'קאמר'במ' טע' אסור' בקבו'ל' מותי' מפני' שמעמידין' אותן' בעור' קיב'נבילה' שה'דבר' דין' ואסור' אף' בזמן' הזה' מ'מ'קאמר'במ'מח'ג' מותר' בחותם'א' דהיינו' מוריס' חלק' גבינות' ש'גדלא' חיישי' לזיוף' :

שאלות ותשובות קא קב קג

חיישני ראמי בדרמי גבי טבע במיסוד ה' למת במלחמה דהא כגמ' מדמי לרא להרדיון משמע כפ' בתרא בשם הרישב' א' ומשמע מרבר' מהר' אי רחיש ברבר' כותי שאמ' בדרמי ולכן יש לחוש בעריו' הג' שאמרו בדרמי ועוד בלא זה רבים אומרים דאין עזרת כותי מל' מדגי בשלא אמר קברתיו וכמו שכת' הרמב"ם יצא כותי וישראל מעמנו למקום ארצא הכותי והסיד לפי תומנו ואמ' איש שיצא עמי מכאן מת משיאין את אשתו ואע"פ שאין הכותי יורע אותו האיש והוא שיאמר קברתיו עכ"ל ונהנה נדון זה הוא ממש כדברי הרמב"ם והצריך שיאמר קברתיו אף בלא מלחמה ואף כיכל האחרונים חלקו על דברי הרמב"ם וכתבו לחתור אף בלא קברתיו כמו שנראה מתשובת מודר"ם במדרכ' וכמו שכתב מהר"א ז"ל סי' רכ"ג בפסקיו ומשמע שם דכן נהגו העולם וכן נראה דעת הרא"ש והטור א"ע (סי' י"ז) וכ"כ הרשב"א בתשובותיו והרי"כ ש' והכן בתשובותיהן וכמו שכת' ז"ל פ' האשה בתר' מ"מ נראה דיש להחמ' בנדון דידן לכ"כ דהרי הרשב"א כת' בתשובתו וז"ל הרמב"ם והרי"ף והר"ה הצריכו שיא' המותי קברתיו אבל האחרונים כתבו ולא בעינו קברתיו וכן דעת מסכמת ומ"מ מי יקל ראשו להקל בדבר ערוה נגד אבות העולם אין לנו לא דעת מסכמת כתב הריב"ש בתשובתו סי' שע"ח וכ"כ ב"י בשם הר"ן (סס) וא"כ אפי' לדברי החולקי' בסתם כותי המל' תבואי מודים בנדון דידן דצריך לומר קברתיו מאחר דאי' מלחמ' ויש לחוש דאמר בדרמי ולא עדיף כותי מל' משאר ער דהא לדברי הרמב"ם הוא יותר גרוע וכ"ש שלא נהפך הסברא להקל יות' בכותי המל' מכשאו' עד אף יש לדקדק כי לפי מה שכת' לתירוץ מהר"א ז"ל דברי הרמב"ם שהצריך קברתיו ממעשים שנזכרו כגמ' כותי מל' בלא קברתיו והת' גשותיהן יש ללמוד קצ' היתר לאשה העג' אשת יורא הג' לז"ל מהר"א ז"ל א"א מ"ל הרמב"ם דלהכי בעינו קברתיו משו' ולא ידעו הכותים אתן האנשים אלא שאמרו אותן שיצאו מכאן לכאן ולכך בעינו וקברתיו אבל עובר' דידן שידע הכותי את לעמל' לפי הנראה מתוך דבריו אם כן לא בעינו וקברתיו וכן מוכח כי לפי זה היה נראה דבנדון דידן לא בעינו קברתיו אף לדע' הרמב"ם אם לא ה' במלחמ' דהרי גם בבאן נרא' דהכותי' היו מכירין האיש שהרי יצא עמהם מלובלין עד המאסק' וי' שהוא יותר רחוק ממא' פרסאות ונתחבר ונתלוה עמה' בדרך ובדאי ירעו והכירו אותו ומלשון מהר"א ז"ל נרא' דאע"פ שלא הזכירו שם האיש בפ' מהני רק שהכירו וידעו הואיל וכתב אבל עוברא דידן שידע הכותי את לעמל' לפי הנראה מתוך דבריו עכ"ל משמע דלא הזכירו שמו בפירו' דאם הזכיר שמו לא הוצרך להזכיר שהכירו מתוך דבריו לא ש"מ שלא הזכירו בפירו' ואפי' הכי מאחר שידעו לא בעינו קברתיו וא"כ היה אפשר לומר ה"ה בנדון דידן אף נרא' דאין חלוקו' של מהר"א ז"ל ברור ומוכרח בזה שהרי המגיד משנה פ"ג מהלכות גירושין תיר' דברי הרמב"ם כי בתירו' אחר וז"ל הא דהצריך הרמב"ם ל' קברתיו לפי שאין הכותי הזכיר' שם יהודי לא שאמ' איש יהודי שה' עמי ואנו יורעין שה' פלוני ולפיכך צריך שיאמ' קברתיו אבל אי' הכותי מל' ודאמר איש פלוני מר' אין צריך לומר קברתיו וכן מוכח דבדברי רבנו ומוכח בכמה מקומות וכתירוץ זה כתב הרשב"א והר"ן לדברי הרמב"ם כמו שכתבו בית יוסף בארוכה פתשובותיהן ועתה בנדון דידן שלא הזכירו הכותים שם האיש רק אמרו האיש שיצא מלובלין אם כן בעינו קברתיו להרמב"ם וסייעתו אף אי לא היה במלחמה וכן לדברי ג' שתייר' דברי הרמב"ם בעינו אחר וכתב דבכל מקום צריך לומר קברתיו לז"ל במקום שהכותי מכיר' מר' פלוני דלולי רקס' לה שמת לא הוי מכיר' כל כך אבל בשאר כותי מל' בעינו קברתיו לדעת הרמב"ם אם כן כ"ש בנדון דידן שהינו צריכים קברתיו אף אם לא היה במלחמה וז"ל שהיה במלחמה שהוא גרוע טפי ואף אם הזכיר שם האיש בעינו קברתיו דומיא דהאשה שהלכה עם בעלה דהרי יורעים ומכירים בעלה וכל סתם עדותן הוי כאלו הזכירו שמו בפ' וא"ל לא מהני ואין לחלק (בין אשה הנעידה בעצמה) לגבי ער א' בן מרדכי ליה כגמ' ולא מחלק בהכי סוף דבר איני רואה היתר מספיק בעדות זה אף אם נחשב העדות בעצמן לעדות מספיק כי לא דקדקתי כמו אף כי יש לדקדק בו והמשכיל יבין אף לא דקדק בעדות דבר בו לא לאסור ולא להתיר מאחר שנראה דבעינו קברתיו והוא חסר כאן נאם אורהך משה איסרלש מקראקא :

קב

דבר המגנת החמין בשבת אשר נשאלתי עליו ששאל השואל על המנהג שמשמנים בתנור כדרך הארץ ופותחין התנור כליל בשבת ומוציאין משם קדירות וא"כ חור' וסותמי' התנור ברלת שלפניו כדי שישמ' חומו שבתו ובקצת מקומות מקילין יותר שהשפחות כותות שבכות טחון את' כ' בטיט פי התנור והרלת בשבת כדי שישתמר בו חמושושאל השואל אם יש איסור בדבר :

תשובה

איני צריך להאריך בדין דהיתר המנהג שנותנים האידנות אף על פי שמטמני' בתנור שמוסיף הבל כי כבר נתכשו בו הראשונים ו'ל ונגלה היתרו בדברי הרא"ש פ' כמה

טומנין ובסמ"ג ובתו' ומדרכי ושאר פוסקים דכל שאינו מטמין מדבר הפסול' דומי' דרמץ לא גורו ביה רבנן וכו' ש' כתבו שה' טוח בטיט וליכא למגור' לחתויו וכדאיתא פ' קדשפת גדי' ושריק שפי' דמי ולא אמרי' בדבר זה למה שכבר נתפשט היתרו בכל ישראל לא שנשנו קצ' עניני' הטמ' בקצ' מדמי' אבל מ"מ מטמני' בתנאי' או בכדי' המוסיפין הב' ואף כי לפעמים נשארים בו נחלים לחוש' כמו שנתבאר מדברי הפוסקים הנזכרים ומהשתא יתברר לנו שאתינו' תנן פרק כמה טומנין לא יסורו מבטור יום לא יסגור משחשי' כסרו ונתגלה מותר לכסותו וכו' וכתבו התו' שם גרא' לר' דה' המות' לגלותו לכתחילה ולחול' ולכסותו וכו' כ' שם הרא"ש והסמ"ג והשתא לפי מה שאנו מטמנים בתנור שלנו אם היינו מרמים לדבר' שאינו מוסף הבל שהיו מטמנים כימיהם היה מותר לגלותו ולחזור ולכסותו ואפילו' להוסיף כיסוי' הוי שרי' כראיתא התם ת"ד אע"פ שאמרו אין טומנין אפי' בדבר שאינו מוסף הבל משחשבה אם בא להוסיף מוסף וכו' אך לפי מה שנתבאר דענין חטמנה שלנו הוי דבר המוסיף הבל אלא שאין גזרין שמא יתחא' ודאי אסור להוסיף או לחול' ולכסותו דהוי כפושל בשבת כל זמן שלא נתכשל המאכל כמאכל ב' דכמו שיתבאר וכו' כ' הראש' ריש פרק כמה טומנין והטור א' חסימן דנ' ז"ל ורשב"ם היתר לתת פ' סביב לקרירה אע"פ שאי אפשר להם לצלות קודם חשיכה וכו' עד ומיהו יזהר שלא יחזיר הכיסוי אם נקלו משחשיכה ולא יוסיף עליו עד שיצלו משום דממחר לגורם בשולו בשבת עכ"ל הריקמן בהריא דאסור וז"ל בתנורים שלנו דאסור דרי' מטמנים קדירות חיות לגמרי וסותם קדיר' שלנו אינן מבושלי' בתחילת הלילה כמאכל ב' דרסואי וז"ל כמתכשל ולא דמי להא דמחזירין הקדירות ביום השבת לתנור דחתם כבר נתכשל כלילה כל צרכן ולכן מותר להתווסף כראיתא פ' כידיה אבל ככהא' גוגא ודאי אסור אם לא נתכשלו כל צרכן כבר' ועוד ג' דוראי ביזים הוא שרי דאז כבר נתאכלו הנחלים' ולא שייך למגור ביה משום מכעיר ומכבה אבל ככה' כלילה דהתנור הוא מלא איש ונחלים ודאי אסור וכן מצאתי כאמור בשם מהר"ם מולין על ענין סתימת התנור וז"ל ולחזור ולכסותו אם יש נחלי' לחשות שמא הוי פסוק רישא אבל ע' כותי מנהג פשוט להתיר וע' י' ישראל אם אינו סותמו לגמרי דלמא הוי שרי עכ"ל הרי קמן דדאי ביו' חממי' ככה' ג' כ' שליל ואע"פ שכת' בת' הסי' נ"ט דהת' משמע דמותר לסגור פיה התנור אף כשיש בו נחלי' לחוש' מ"מ לכ"ע לא שרי אלא בענין שהמאכלים שבו כבר נתכשלו כמאכל בן דרסוא' בלאו הכי ודאי אסור ונראה דאף ע' כותי אסור כל זמן שלא נתכשל כמאכל ב' ד' ואע"פ שכתב המדרכי והסמ"ג דבחופה רגלים ליתן יורה המלאה תכשיל על הפספוס מע' ש' והוא תחתיה ולשורה עד למחל' חוירה מתקרת מחממים איש תחתיה בשבת אלא לא נתקרה כ' כ' שאם הייתה נשארת כך שערין וית' דאוייה לאכול כל חמו' א' אין חוששין בחמו' ושרי' וכן כתבו הגמ' מיטמינו וכתבו בת' דהחופה לאור דוקא דה' בכר' דוכתא דשרו ככה' ג' מ"מ נראה דכל זה לא מיירי' א' בתכשו' שכ' נתכש' כל צרכו ולכל הפחות נתכשל כמאכל ב' ד' אבל אם אינו מבושל ככה' ג' ודאי אסור דהוי ליה כמכשל כותי בשבת לצורך ישראל דאסור לחנות ממנו דלא גרע מכותי שמרליק הנר לצורך ישראל אי עשה שאר מלאכה דאסור לישראל לחנות ממנו והוא פשוט ולכן נראה דוראי' ש' לאסור לעשות כן אף ע' כותים במקום דאיכא תכשיל בתנור דלא נתכשל כדי מאכל ב' ד' ואע"פ דיש למצ' צד היתר בדבר אסור נעשה של' לאסור התכשיל מאח' דאף בלא מעשה הכותי היה נתכשל שהיה ראוי לאכול אם כן מעשה הכותי לא מהני מידיו וכן כתבו לענין כותי שהרליק דהר' ראש יג' ב' לא הכי מותר להני' משם וכן מצאתי תשובה בא' ש' שכתב בשם ר"ת ושאר גדולים על חמין שנתקדח בשבת ועשו כותים יצא והחמום דשרי מהאי טעמא דהא בלאו הכי הוי ראוי לאכול וה' בנדון דידן דוראי' ב' ה' הוי נתכשל דהוי ראוי לאכול מ' מ' נראה דלכתחילה יש להתמיד הואיל ועינו לא נתכשל כל' הוי ככותי שכתב דבר הראוי לאכול ח' דוראי' אסור אם עשאו בשביל ישראל מדי' כשישראל בעצמו סגרו בשבת ויש לחוש שם ריש בו תכשיל ח' או שאינו מתכשל כמאכל ב' ד' אסור כמו שכתב הרא"ש והטור ב' ד' ואף מספיק' יש להתמיד כמו שחששו הרא"ש והט' לענין פירות חין וע"כ כל שהטמין דברים חיים סמוך לחשכה שיש לחוש שערין לא נתכשלו כמאכל ב' ד' ודאי אסור המחמיר בכל מקום תע"כ נאם משה איסרלש מקראקא :

קג

ליהכר בתייה של' לך אהו' שאירי' האף הותיק' ככל חכמה ד' עתיק' הר"ר משה ש' וכל די' לך של' קבלתי כתבד ע' אחי יצחק ש' ושמתתי בראותי בו פלפול' הנעי' ברב' הגר' אשר שאל עליו ואשיב לך באהרונ' ד' תחיל' אבשרך על הראשון שת' ל' יתעל' אשר א"מ (חור לאיתנו ולנריתאנו היש' אכפר' לוקני' ואי' כמזהב' אש' כנ' דע' חסרון

שאלות ותשובות קג קד

נה

מצוה או יכולת להתיר לו וכו' וכתב עוד שם דעם דגורד בעת צרה אין לו היתר משום דהוי כאלו נדר על דעת המקום כמו שנודד לחבירו משום טובה שעושה לו שאין מתירין לורק לצורך מצוה כמו שהתירו הסנהדרין לצדקהו כשהשביעו נבוכד נצר שאע"פ שעשו של כהונתו במשהתירו שלא בפניו מ"מ יש לו היתר בפניו ולגבי הקב"ה הכל מקרי לפניו ודעתו מסכמת להתיר לצורך גדול או לצורך מצוה עכ"ל כננימין זאב ודבריו נכונים כזה ודבריו טעם הם ומעתה סר כל האריכו לפולחן בטעם נר' בעת צרה שאין לו היתר ונלאיתי למצוא המקום כי הטעם הוא דהוי כאלו נדר על דעת המקום ב"ה ומ"מ לצורך מצוה או שלא יבוא לידי מכשול דעתי מסכמת להתיר ומעכשיו מעל' חכם כמלאך אלהים תדע מה לעשות גם מה שהלקת תחילה בין נדרי איסור' לנדרי ממון אף בעת צרה הל' השובתך בצדך שכתבת מן הא"ח סימן תקע"ח היה לו חולה או תועה במדבר יש לו להתענות כו' אע"פ שאמרו שכל היושב בתענית נקרא חוטא אלא עת צרה שאינו גם כן אין לחלק והתם קאמר דוקא ריושב בתענית בלא נדר אבל כנדר אסור דהא למדו מיעקב דנודרין בעת צרה ואין לחלק בזה בין נדרי ממון לנדרי איסור דהא גם נדרי צדקה אסורים כדרי עכ"ל כמבואר ריש פרק קמא דחולין (ו"ק דנזיר) זאת חקתי בדברך בקצרה וכן לחכם כמותך ויחכם עוד כי לא היה לי עוד פנאי להאריך לעת עתה נאם שאירך ואהבך משה איסור' לש מקראקא:

קד אשר

שאלת על דבר דאזבן ושמעון שבא לרין בזה בורר ל"א וכל א' לקח לו מורש' כדרך המד' לה' שגם הנתבע לוקח לו מורשה ועם שאינו מדינ' כ"כ והנה עכשיו בא המחלוקת כי הבורר של התובע הוא פסול למורשה של הנתבע. ולכן אין הנתבע רוצה לעמוד לפני הדין של התובע. והתובע אומ' שיקח לו מורשה אחד כי לא יוכל לפסול ריינו והנתבע אומ' אדרב' התובע יקח לו דין אחר כי לא יוכל לפסול מורשה שלו:

תשובה

גרסין ריש זה בורר זה פסול ריינו של זה והפוסל' ריינו של זה דבריו ר' מאיר. וחכמים אומרי' אימתי בזמן שמביאין ראיה שהן קרובים או פסולים אבל אם היו כשרים או מסתמי' אינן יכולים לפסול שמע' מעי' דלכולי עלמא אם היה הדין הגזר פסול לבעל דין דיכול לפסול ונראה לדקדק דה"ה אם היו הבוררים פסולים ביחד דיכול כל אחד לפסול מהא דקאמר רבנן כד"א בזמן שמבי' ראיה קרובי' או פסולים וכו' ויש לדקדק אמאי נקט לשון רבים שהם קרובי' או פסולי' דה' המטנה רייקא ותנא בלשון יחיד כדקאמר בגמרא מדקתני ריינו של זה דאין לומר דדוקא ר' מאיר קתני בלשון יחיד אבל רבנן לא דייקו בלשון וקתנו שהם קרובים וקאי אבל ריינים הנבדלים דכל א' יוכל לפסול דין חבירו והא קתני אינו יכול לפסולן ואם רבנן אתרווייהו קאי ה"ל למינהי' אינם יכולי' לפסול. אלא ש"מ דרבנן נמי נקטו ל"הי' והא דקאמרן שהן קרובי' או פסולים היינו שהדינים ביחד הם קרובים או פסולים ריינו שהם שונאים זה את זה דפסולים ביחד כדאיתא פ' זה בורר ולכן בכה"ג כל א' יכול לפסול ריינו של חבירו. ונראה דאם חלוקים ברבר וכל א' רוצ' להודו' דין חבירו נראה דיד הנתבע על העליו' והתובע צריך לבדור לו דין אח' כדי שיצא את פסולתו דאיתא כדאיתא ב'הי' אול לבי אסי' אע"ג דלענין לבי' הוה קא אולני' יפה כח התובע כדאיתא בתו' ואשירי' פ' זה בורר דמי' מלי' גבי ריינו' דיכולין לכוף לעמוד לפניו ולכן כח התובע עדיף משעם עכר לו לאיש מלוה ומטע' זה כתב גמ' וקייס' ריש זה בורר התובע יכול להסת' בעית מדין א' לחבירו מה שאין כן הנתבע אבל במקו' זה בורר דיד הנתבע כיד התובע דיד התובע כח עדיף כזה שיותר הוא יכול לדחות התובע כמה שידחה התובע את הנתבע. וראייה להממה שכתב הרא"ש דאם הנתבע בורר לו דין שאינו הגון כדי לשכת אצל דין הגון כופין אותו לרין בפני ג' או שיבחר לו דין הגון עכ"ל טעמא דבירר לו דין שאינו הגון הוא דין הגון אע"פ שפסל ריינו של התובע כגון שהם קרובים או פסולים אין שומעין לו. ולא דמי להא דכתבו הגה' מיימוני פכ"ד מהל' סנהדרין דאם בירר הנתבע דין היודע ערות לתובע דוחקים אותו לבדור דין אחר כדי שזה יוכל להעיד דשאני התם הנתבע לא יוכל למצא עדים אחרים מה שאין כן גבי דין התובע ויכול לבדור לו דין אחר כמו דנתבע. ומה ראינו לדחוק הנתבע יוררמן התובע אדרב' דמוציא מחבירו עליו הראייה. ואדר' שנתבאר זה ג' ל' לדקדק בעניין המורשה כתב הרמב"ם וחביו' הסוד ח' הסי' קכ"ג מורשה שדורשה כשכר ידוע אפי' אם לא יוציא המזון מיד הנתבע כשיו' הם קרוביו בין לעת' בין לדיו' כו' עד אבל מורשה שיש לו חלק כמה שמציא מן הנתבע קרוביו פסולין הם בין לערות בין לדין בו' עד וכן נתבע שיש לו עדים בפריעתו לא יבא לרין עס המורשה בזמן שיש לו חלק בתביעתו אם קרוב לשרים כו' דרי' קמן דהנתבע יוכל לדחות מורשה של התובע הכא עליו בורשאה מכח עדים שלו וה"ה דחור' יכול לדחוק מנח בורר שלי' אם רצונם לרין בזה בורר ולא

חסרון' נפול' ור' אהר' חסיף חיים) שני' אשר התרעמת עלי שלא חרתי לך כתבים ודישת שלומים לא כנאווה וכנודל לכב עשיתי ואת רק כילדי יום הטרידני שלא חשבתי בזאת גם לא היה הפנאי מסכי' להאריך בדישת שלומים ובדברים בטלים כפרט כי אחי וגיס' ש"ן היו עמד והיו יכולים לדבר כך פה אל פה אך עתה אקום לך להשיב לך מענה על שאתך אשר ראוי להשיב עליה. שאלת ו'ל איש א' נדר כשהחל בנו שאמ' יק' בנו מחלו או לא יצא על שום שמחה לאכול ולשתות ולא התנה כלום לא רשות ולא חובה עד שיעברו לבן י"ג שנה גם נדר שיגדיל שערו של הגער וילבש אותו שחור' עד אותו זמן ואח"כ תוך כדי דבור נתחרט כי גערו בו נשים על שהפליג לעשות דבר שכמעט לא יכול לקיים והנה האיש הזה הולך ותוע' מהם לחכם למצוא לו פתח לשאלו על נדרו והארכת כפלפולך לומר שאם שטר בעת צרה מותר להתיר לו לצורך מצוה ואין לך דבר מצוה גדולה מזו להתיר לצורך כדי שלא יהא נכשל בגדרו וכו' עד לבסוף כרחב חזרת הדברים זה לשונך בפרט כדברים שבגדן דין שברור וידוע כמעט לכל שכמעט אי אפשר לקיימו ויבוא לידי מכשול לכן וראי' מוטב שהיא שוגג ואל יהא מזיד עוד כי הגדר על בנו שלא לספר עד י"ג שנים ודושיג' גמור והוא חסיד שוטה ולא דמי לנדר בעת צרה ואין בגדר זה שום מצוה וכו' הנה אשיב לך על דברך האחרונים ראשון ומתוכם יתבאר אם ראש דברך אמרת דע כי הנדרים חלים על דבר שאינו יכול לקיים כמו שאיתא פ' קדנדרים והביאו התו' פ' השולח שאם אמר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי הנדר קיים אלא שמלקין אותו שעבר על לא יחל דברו שהרי אי אפשר לו לקיימו כמו אם אמר קונם עיני בשיני' דהוי דינא הכי וכתבו התו' והרא"ש דנדר' דיכבד נדר שעבר עליו קונסין אותו לנהוג אסור כימים שעבר על הנדר ונהג בו היתר ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר מדבר שאי אפשר ליהדר בו כגון שאמר עליו כל הפירות שבעולם חוץ מדגן ועבר עליו מתירין לו מיד ואין קונסין אותו שלא יבא לידי מכשול וכו' הנדר' ר' ח' והר"ם דהוסיף לומר ועוד שאם יאסור בפירות העולם יסור כחו מעליו ולא יוכל להתעס' במלאכ' שמי' לכן נקדקין לו מיד אך החמיר עליו מאחר שעבר על נדרו שלא להתיר לו בחדשה אלא בפתחוכל זה כתב ג' הקד' ומעתה אני אומר אם נדון דין הוא כענין זה אשר כתבת שאי אפשר לו לקיים נדרו אם לא בקושי גדול שקרוב שיעבור ויש לחוש שיבא לידי מכשול בוראי מתירין לוכמו באסור כל הפירות עליו חוץ מדגן שאע"פ שהנדר קיים מאחר שאמר חוץ מדגן והיה ראו' לקונסו מאחר שעבר עליו אפ"ה מתירין לו כדי שלא יבא לידי מכשול ק' נדר כזה שאע"פ שגדר בעת צרה מ"מ יש לו היתר לצורך מצוה כאשר כתבתי וכמו שאבאר לך לקמן גם פיה כתבת להבי' ראיה מדבר' טובה שכתב להתיר נדר של משחקי קוביא' כדי שלא יבוא לידי מכשול ולרעתי אין חולק עליו בזה לפי דורינו ענין דורו שכתב שיערם תקפה ובקרב. ועבור ומה שכתבו הראשונים שאין להת' נדר של שחוק היינו לדורם שהיה מצער לדורם והיו יכולים לכבוש יצרם ואם הם היו כאנשים אנהו. כתמרים ואין לדין בזה אלא מה שענינו ראות באיש הגורד וכמו שמצינו שרבה נדרי' אין צריכין דיתיר לקרב הארץ וכן הוא בגין דין אם נראה להכמי עירך. ואז בעיניך שרוב הדבר לבואת מכשול והנדר דערו קלה עליו לעבור בו וראי' מתירין לו מהאי טעמא. אך לפי דברך אשר בכתב לא ידעתי מהו ענין הקושי' הזה שלא יצא על שום שמחה י"ג שנים ומה הוא זה שלא יצא חוצה ויאכל וישתה בכיתו ושמה את אשתו ואת בניו הרבה בני אדם עושין כן בלא נדר אף על פ' שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו מכל מקום הכובש יצרו יוכל לקיים זה אך מכל מקום אם ענין האיש הנודד שאי אפשר לו לקיימו היה המכשול לפניו ועל אשר נדר שבנו לא יגלה עד י"ג שנים שכתבת עליו שהוא חסיד שוטה איתמה' עליך בזה אם כן שמעון ושמואל או אבשלום שהיו נזירי' עולם אם שומים היו ואם הם היו מקלין ראשן אף בגזירות אף לזה איפשר בתקנה להקל שערו כי בוראי בזה הולכים אחר כוונ' הנדר שלא כיון רק לתספורת גמור שהוא סדך האבלים כמו שנדר לו להלבישו שחורים ואף האבל שחכפו אכילו מקל שערו ואין בזה חסור' של שמות כלום. אך לעיקר הדבר אני צריך וזה כי אני סובר שהנדר שנדר על בנו אינו כלל וכמו שכתב הרמב"ם פ' דנזירות וו'ל האיש מריר את בנו בגזיר אע"פ שלא בא לכלל עונת נדר ואין האשה מודת בגזיר דבר זה הלכ' מפי הקבל' הו' ואינו נהג בשא' נדרי' ביצד האב שנדר בנו בגזיר וכו' עד ואם בנו מוחה אינו כלום הרי לך שאין האב מריר את בנו כלל כי אם בגזיר' ואף יכול הבן למחות וכו' שכתב ג' דאין הבן צריך לקיימו כלל ולכן אין לך לדקדק רק ביציאתו לסעוד' שמחה אפי' כזה מכשול או לא ועל דבר היתר נדר בעת צרה יפה כתבת שיש לו היתר לצורך מצוה וכן אני רגיל לדחות מכח החשובת אשר מצאתי בכנימין זאב סי' רס' על נדר בעת צרה אין לו היתר אא"כ יראה לחכמי הדור שדגול' לא יוכל לקיימו או שהוא אנוס או שכתבתו יד' דבר

שאלות ותשובות קד קה קו

שהגהתי לא היה נכון גיהספריס כלל מה שקאמר אבל לאחרי שנגמר
שכתב ונתחם יכול לבטל הגט בפני עצמו שלא בפניהם כן הדא דאם
יכול לבטל הגט א"כ מאי מצינו אה"כ הביטול כי זהו עיקר הקשיא של
ס' הת ואם רצונו לומר במה שאמר יכול לבטל וכו' הגהתי אבל לא נוף
הגט א"כ איך נקשר מה שאמר אה"כ לגי' הגט גופיה מי קבטל וכו' ועוד
ההלשון הוא דחוק לומר הא דקאמר יכול לבטל הגט א"כ הגהתי ולכן
הגהתי מה שהגהתי אין יכול לבטל גט עצמו לא הגהתי אפי' שלא בפניה
כו' אבל פשוטא בפניה יכול לבטל אפי' גוף הגט לאותו גי' דגט גופיה מי
קא בטרלי ומעולם לא עלה על דעתי מה שדקדקת מאחר שקאמר לעיל
ואם קודם שנגמר הגט ביטל בפניהם אין מועיל וכו' ורצית לומר שרעתי
דוקא קודם שנגמר אבל לאחר שנגמר אפי' בפניהם לא יוכל לבטל הלילה
לי כמי יאמר כזה שכל זמן שלא נמסר הגט לידם שלא יוכל לבטלו לפי
אותה הגי' דגט גופיה מי קא בטרלי אלא מה שקאמר קודם שיגמור דגט
משום רישא נקטיה דקאמר שלא יוכל לבטל כלום שלא בפניהם ועל דה
קאי ואמר ואם קודם שיגמור יבטל בפניה וכו' ור"ל דבאותו חלק לא שייך
בטול מסירת מורעה או מצד שאינה צריכה כגון אם ביטל שלא בפניהם
או מצד שאינו מועיל כגון אם בטל בפניה אבל לאחר שנגמ' מהני בטול
מסירת מורעה מכח שחישש שמא בטל שלא בפניהם ואז הגהתי בטלה
ולא הנוף וכמו שכתבתי ואין אנו צריכין מרה שכתפת שחשך מן דספר
וירצית להגיה ואם קודם שנגמור או לאחר שנגמור כולי דין ותשכח *
ולדעתי שיש לך העתק ממה שכתבתי לי ולכן איני צריך לחזור אותן
הדברים לפניך כי בוראי ובורים וכתובים לפני מעלת' ולכן לא כתבתי
עליהם התשובה והוא מבואר ;

קו על

חשנית ששאל אותי מעלת' ברין שומר שבר שרגות
דפקדון עם שלו ונשרף כתבתי עם שלו והציל
דברים אחרים שכתבתי והשירשם ואותה חיבה לא הציל אלא
חייב לשלם * והבאר דברי המדכין פיק דמשפיק ודברי המור
סימן רצ"א וכתבתי שאין דעת המדכין והמור שוין * ולכן הקשרה
מעל' ששניהם הביאו ראייה מן הירושלמי במקום א' אע"פ שדעתן שונות
כמו שהארכת בפלפולך * אה"רע כילדעתי דעת המור ודעת המדכין
שוין כזה שאם אסנתנו עם שלו אינו פטור דאם המק' ראוי לשמיר' מצד
עצמו לא שהמדכין כתב בפ' והמור סתמו ממק' שהבי' ממנו מעל' לגיל'
אותו כאותו ס' עצמו שכתב בתהלה דברי דרמב"ם בלא מחלוקת ור"ל
כתב דרמב"ם כיצד דרך השומרים כו' עד השומר שהניח הפקדון במקום
שאינו ראוי לו ונגב משם או נאמר אפי' נאנס משם כגון נפל עליו דליקה
ונשרף עליו כל הכסף הרי זה פושע וחייב אפילו אם הניח דפקדון
עם שלו אם המקום ראוי לשמירה הרי זה פטור ואם לאו חייב עד
כאן * וכבר אחר כך כספי' אין להם שמירה אלא בקרקע כולי
עד כתב הרב הרצלוגי וראי כן תלכת כולי עד וכתב א"א הרא"ש ור"ל
שראוי לסמוך אקבלתו דהכי איתא בירושלמי אם נתנו במקום שרגיל
להניח שלו פטור עד כאן לשונו * והשתא מאחר דכתב תחילה דברי
דרמב"ם בלא מחלוקת והעצמן דברי אבי העזרי שכתב המדכין פיק
המפקד ש"מ שרעתן שוה * ולכן לא כתב דברי הרב הרצלוגי גבי
הדברי דרמב"ם ושיחא חילק עליו כי וראי גם דברי הרבצלוגי אין רק
במקום הראוי לשמירה מאונס דשכית כשריפת וכדומה לזה ולא איתי
לאשמעינן אלא בענין כספיהם אע"פ דאמרינן בהרי"א דאין להם שמירה
אלא בקרקע * לא מייירי בכל מקום ובכל זמן אלא דוקא במקום והוא
נפיש רמאי ולכן הצריכו שמירה גדולה יותר מראי * ואמר דאין להם
שמירה רק בקרקע * אבל בזמן הזה אם שמי' שמירה ראוי' לפי מה
שרגיל לשמור את שלו פטור * וע"כ זה הסכים הרא"ש וכתב דיש
לסמוך אקבלתו וכתב דרמב"ם דלעיל' אלא דהרב הרצלוגי ודרא"ש
חדשו דאפי' כספי' דגא הביולוה הביאו ראייה מן הירושלמי וכמו המדכין
ומה שלא חבי' המור סיום דברי הירושלמי שהיה אספק' ראוי לשמיר'
מבואר ג' לפי דרך זה הכי המור לא איתא לאשמועי' במקום שהוא אלא
לאפוקי שלא נצטרך שמירה יותר מראי כמו גבי כספיהם ולכן לא הוצרך
לסיו' הירושלמי דאם אסנמר שחירושלמי אף במק' שאינו ראוי לשמיר'
כ"ש שהראיה נכונה אבל המדכין איתא לאשמועינן שצריכין שמירה
ראויה הוצרך לאותי סיום דברי הירושלמי ומשת' מבואר שאתך אם
נתנו זה השומר' במק' הראוי לשמיר' לפי המקום והזמן עם שלו הרי הוא
פטור ארעת' דהכי הפקיד אצלו אע"פ שלא הניחו בכ"ש של אבני' דהוא
במק' שאין שם כ"פ של אבני' תחתי' ש"ש באונס שריפה לא עלה על לב
כמי שהראי' בו כעל תרומ' הדשן ס' של' ע"ש אם אין המק' ראוי לשמיר'
חיי' לכ"ע אע"פ שהניחו עם שלו אך בזה יש לדקדק מאחר שהציל את שלו
ולא הציל את הפקדון אפשר דנק' פושע * וכמו שכתב בכתבך ויפה
דקדק' בזה לפי הנ"ל זה מקרי פושע מאחר שהיכול להציל את רצ' אע"פ
דהוצ' להציל ממנו הנשקף לו במק' א' אין עז אונס וראי' מדברי הרשב"י
שכתב

ולא אמרי' דה' יפיק' לו דין אח' דלעיל' כתבת בעי' ופה בזה כמוכח
התובע ולא יוכל להכריחו לרין בזה בורכי אם לפני א' שרצה בו
ואע"פ דבהג"ה מיימ' דלעיל' כתב דהתובע צריך לבדור לו דין אחר
היינו אם רוצה בזה בורר אבל נראה דאין יכול לכופו בזה כי אין כופין
לעמוד לפני זה בורר והוא פשוט * אך הרשות ביד המורשה שלא להון
בזה בורר אלא לתבעו לפני כ' ואם אסכר נבררו הבוררים שאין
יכולין לחזור בו נראה דבהג"ה יוכלין לחזור דכל כיה' גטעות היו מדי
דחה אמי שכיר לו דין שאינו הנון דכופין אותו לפני דיינים אחרי' וה'
בכאן אם המורשה של התובע הוא קרוב לדין התובע אם ידע התובע
מן המורשה תחילה וא"ה בידר לו דין שהוא פטול למורשה וראי דוחין
אותו וצריך לבדור דין אחר דהא קבל עליו המורש' אבל אם בידר דייני
תחיל' ואח"כ לק' לו התובע המורש' יכול התובע לומר לא ארון עם מורש'
כדי שלא יפסל דין שלי * כמו שכתב הרמב"ם ו"ל לענין ער' וה' לדין
שכבר נברר ובגדון דין שהמורש' של התובע פטול עם דייני של התובע
נרא' מדי' הבי' דאע"פ דא"כ למימ' מאח' שנתרצו לרין בזה בור' וכל זמן
שלא נבררו הדיינים יכולים לחזר' בהן הרי הרשו' ביד שניהם לחזר' וקבלו
קנין ונבררו הדיינים כאופן שאי' יכולי' לחזר' מן הדיינים אם כן דין כל א' מהן
דרי' הוא כעדי' על כן לא יוכל התובע לבדור מורשה לפסול דין שכל
דבירו כי באופן זה היה מתבטל דין של זה בורר רכל א' יבררו לו מורש'
הפסול דין של חבריו ומאי פריך בגמרא אדברי ר' מאיר דאמר זה פוסל
דייניו של זה כל כמיניה לאפסולי דייני כו' ש"מ דלא יוכל לפסול בלא טענ'
וכה"ג הוי מצי' לפסול בלא טענה * וע"פ צריך התובע ליקח מורש' אחר
מאחר שכבר נבררו הדיינים ואם לא נבררו עדיין ועדיין יכולי' לחזור בו
שיוכל התובע לומר לא ארון בזה בורר ויוכל לתבעו לפני דיינים אבל לא
יוכל להכריח התובע לעמוד לפני זה בורר של זהו דה"ל בשאלתכם נאם
משה איסרלש מקראקא :

קה שלום

רב ר' לנברא רבא ויקרא תותיק דהאלוף יפה
דורש ויפה מקיים פמדר' דהירש ש"ן ולכל דיליה
שלום רב * כבר כתבתי בזמן קרוב ב' פעמים למע' ולאח' כמור' ד'
דוד * הא' שלחתי ליר' שאיך ר' משה פרייס * והב' ע' דהאלוף הר"ר
מדכין שהיה עמיתו תחיל' לו כתב השייך לכ' ולרעתי יגיעו אותם ליר' ולכן
אב' עכשיו בקצ' להשיב מעל' על שאלתך אשר שאל' מאתי ע' הכתב
שהגיעני ע' כימ' אש' מייניג דראשון אש' שא' מעל' במדכין כענין מסיר'
מורעה שכתב שם בשם ס' התומה שהגהתי והכל הוא נכון אלא שמעל'
נמה מניירך בהב' טעם הגהתי ולכן אע"פ על ספר החלוקי' וטע' הגהתי
ונראה לך שה' מוכרח כן * דע כי ב' חלקי' הם בענין בטול' מדע' דעת
ס' הת' קוד' שיצוה לסוף לכתו' ולחתו' ויכול למסר' מורע' על התני' אבל לא
על הגוף הגט מאחר שערין אינו בעל' ולא צוה לכתוב ולחתו' ואח' שצוה
לכתוב ולחתום אינו יוכל לבטל שלא בפניהם לא נוף הגט ולא הגהתי
והכתובה ולא איתא רביר ומכטל מה שצוה להם של' בפניהם אב' בפניהם
יוכל לבטל אפי' נוף הגט ולאחר שנגמר יוכל לבטל הגט אפי' של' בפניהם
אבל נוף הגט אינו יוכל לבטל' אם בפניהם ולא הכי כתב ס' הת' דמהני בטול'
מסירת מורעה בגט כי חוששין שמא קודם שצוה לכתוב מס' מדע' אי לאח'
שנגמר כתיבת הגט מסר מורע' של' בפניהם עדים דאנהניא בטל' ול' גוף
הגט ולכן מהני בטול' מסיר' מורע' אבל אין לחוש שם' בטל' נוף הגט ואז
לא היה מהני בטול' מסירת מורע' דלא אין לחוש דהא אי אפשר לבטל
גוף הגט כי אם בפני עדים עצמן ואז לא הציפי' עדים וכו' וכל הג' מבואר
מדברי הסמ"ג והמדכין שכן הוא דעת ס' הת' * ועתה ראה שי' הגהתי
כי בתחילה כתב המדכין ונראה לי דמצי' לממר דלאחר שאמר לספר
לכתוב כו' עד אלמא לאחר שאמר להם לעשות אין יכול לבטל שלא
בפניהם ר' להאנו יכול לבטל לא הגהתי ולא נוף הגט שלא בפניהם
וכוהאין אנו צריכים כלל לבטול' מרע' וחזר ואמר ואם קודם שנגמ' בטל
לפניהם כו' עד אבל לאחר שנגמר שכתב אין יכול לבטל עצמו אלא
הגהתי אפי' שלא בפניהם אפילו לגירס' דגט גופיה מי קא בטרלי כו' כך
הגהתי והוא אמת וזה כי זהו עצמו החלוק בין שמכטלו קודם שנגמר
לאחר שנגמר כי לאחר שנגמר יוכל לבטל הגהתי שלא בפניהם אבל לא
גוף הגט אפי' לאותו גי' דגט גופיה מי קא בטל' דמשמ' דיוכל' לבטל'
גוף הגט ואז לא הוי מועיל מסירת מורע' ולכן קאמר דלא יוכל לבטל רק
דגהתי בזה מועיל ביטול' מורע' אבל קודם שנגמר לא מהני ביטול'
מסירות מורעה כלל הוי מסר' שלא בפניהם אפי' הגהתי אינה בטול'
וא"כ בטול' המורע' דמה ר' ואם עשה בפניהם לא מהני הכי בטול'
דהא הגט גופיה בטול' לאותו גי' וה' הא' דלאחר שנגמר הגט בטול'
לפניהם האינו מועיל ביטול' מסירת מורע' דהא הגט גופי' בטל' ול' אין
אנו צריכים לבטל מסיר' מדע' רק משום חשש שמא בטל' לאחר שנגמר
שלא בפניהם שמא מסר מורע' קוד' שצוה לכתוב וכאלו ב' חלקי' מועיל
דכטל' זהו דעת הסמ"ג והמדכין אבל אם לא מניחים מרי

שאלות ותשובות קה

לפחות ה"ה בכל כיוצא בזה ואנכי גררא אנו לומדים דאף מי שנשתעבר שיש לכופו בדיני כותים אין לו רשות לרדן בפניהם אם לא ירצה הנתבע לרדן בפני דיני ישראל וגם זה אחר ההתראה בפניב"ד שדין עליו נדר' רבא כראית פ' החיבל אבל קודם זה אסור לשום דין לתת כח לדון בדיני כותים ואין בעשיית הדין כלום בדבר זה וכמו שכתב מהרי"ק בתשובותיו שורש א' מכל הנ"ל נראה לי לרדן במחלוקת שנפלה בארץ אשלייה בין הקצין וכמר קלמן אזיל"א מצד כתו האלמנה התובעת כתובת' מחמיה כמר שלמה קשט"ל פרנ"ק אשר נשתעבר נגדו ברת שנשאת לבנו בעד כתובתה ותוספת כתובתה ונשתעבר בח"ח ובש"ד וגם כתב בשטרותיהם שיש לו רשות ללכת עמו לפני עש"ג ובעת מתת בנו כאשר יצאת האלמנה מביתו הראה לה חמ' פנים יפות כי כסתרה פניה בכית חמיה להיות צנועה ולא יכול אזלישא פניו נגדה והמשיכה תמיד בלך ושוב למחר עד מקורב לכש רוח אחר ואמר שאינו רוצה לשלם לה והרשה לכמר קלמן הנ"ל לרדן עמו בפני עש"ג ועכשיו חור בו ואמר שרצונו לרדן עמו בדיני ישראל אך שאינו רוצה להוציא שום דבר מידו עד שבכר טען עמה וכמר קלמן טוען מצד כתו שתחילה ישלם לה הכתובה והתוספות כמו שנשתעבר ויסר מעליו עונש החרם והשיבוע ואח"כ יטען עמו מה שירצה ומקצת המורים החרבבמר שלמה שישלם לאלמנה הנ"ל ואם לא הרשי לכמר קלמן לילך לפני העש"ג ע"כ הצעת השענות אשר הובאו לפני וחתה כבר נתבאר ע"פ הנ"ל שנוקקין לתובע תחיל' ובגדרון זה האלמנה היא התובע' תחילה אמנם מכאור לכל משביל דזה לא מיירי אלא כשהנתבע מודה לתובע רק שאומר שיש לו טענות אחרות שחייב לו ממקום אחר וכמו שפרש' הנ"ל אבל אם הנתבע אומר שיש לו שום טענה נגד השטר והשעבור שנתחייב לו בזה לא שייך כלל לומר דינא דנוקקין לתובע תחילה כי מי יודע אם נקדא זה התובע מרינא או לא ולכן פשוטא דאי אפשר לרדן ברבר בלי שמייער טענת הנתבע כי התור' אמרה שמוע בין אחיכם ואף כזה דבר פשוט נוכל ללמדו מדרביהש"י כי כל דרכיו משפט ודרכיו דרכי נועם וגיתותיו שלום התחיל באדם לשאל מי הגיד לך כי יערום אתה וכן כהבל אפר לו אי הכל אחיך כדי לשמ' ע טענותיו ק' ללחצו טוכוה דרשו ר"ל ממה שנאמר אדרה נא ואראה לומר לדיינים שלא ידונו עד שישמעו ויבינו ומינה כי אף ברבר שברור לדיין שיתחייב הנתבע עכ"פ צריך לשמוע טענותיו תחילה ואע"ג דאמרין עכיד אינש דינא לנפשיה כראית פ' המיתא היינו אם יוכל להחזיק בשלו ולומר שלי אני נוטל אבל בכה"ג לא שייך למימר דיוצא זה ארץ שלו עד שנשמ' טענותיו מאתר שאומר שיש לו טענות לפטור עצמו ממה שנשתעבר ואריבא הוא אומר קים לי דברניא קא עברניא להחזיק כמה שחתת ידי והוא עכיד דינא לנפשיה ולכן ע"כ לא נוכל לרדן עד כי עד אלקים יבוא דבר שניהם וישמעו עם מי הדין ואע"ג דתנפ' מי שהיה נשי' אמנ' בין מן האירוסין בין הנישואין מוכר' שלא בב"ד ואפי' רש"ג דפליג התם לא פליג אלא על האלמנה מן האירוסין אבל לא על האלמנה מן הנישואין מ' דוקא מכירת נכס' שאין אדם מוחזק בהם וכירה למכרן אבל במקום שהיא באת לאקוני מאחרים ודאי צריכים לטעון בב"ד תחילה ועוד מראמר' פרק הבובב (דף פ"ד) מי שמר' והניח אשרת וב"ח וירשין והיה לו פרקון או מלוה ביד אחרים רכי טרפון אימר יתרנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר אין מרחצין ברין לא יתנו לירשין שכולן צריכין שבועה ואין הירשין צריכין שבועה וכו' ובנפ' מאי לכושל וכו' ער רבי יוחנן אומר לכתובת אשה משום חניא וכו' ואי הוי מחויבים ל' שלם לאש' בלא טענ' אמאי לא קאמ' האי טעמ' וכמו שאמר ר' ע' שכולן צריכין שבו' וכו' וכו' והוי אשה ערפ' מכלהו דאפי' וירשין ודאי צריכין למטען עם המלוה או הנפקר כמו שנתבאר לעיל וא"ל דרשמה הטעם הוא משו' חניא וא"כ הוצרך לומר הטעם משו' חניא דהא אף אם היה אימ' הטע' משו' דאינה צריכ' למטען היה צריך לטענ' דהוה אינו כי לפי העש' שאינו צריכה למטען הוי מצי למיטעמ' דאין אר' רוצ' שתתבואשתי בב"ד וכמו שאמר' על ההיא מתנה דמוכרת שלא בב"ד לא ש' מדע"פ צריכה למטען כמו שאר ב"ח' ועוד דערב בכתוב' אינו לא כשא"כ ח' רלגביה דירי"ל שייך לומר לא משו' חניא ולא משום שאין אדם רוצה שתתבואשתי וכל זה פשוט ע"כ עכ"פ על האלמנה לתבוע לכמר שלמה לרדן ואף כי הרע לעשות כמה שעבר על האו דרבנן כמה שהמשיך האמנ' בלך ושוב ומח' אתן וכלכו רוח אחר' מ' מאין לך דבר שעומד בפני הדין אם רוצה לקבל מה שיפסקו עליו הלא אלקים בישראל לשפוט על כולו ואם פשע נגד האלמנה במרה' שעבר יתקן להבא אגמנם אם שמעו ביה דין כבר טענתו' או שישמעו טענותיהם יפסקו הדין ביניהם והדין יקוב ההר אם יש ממשות בטענות' כמר שלמה לפטור עצמו משיעבור או לא ואם יתחייב בטענותיו רק שטוען עליה ממקום אחר שתייבת לו ג' כבר נגלה ג' כ' דינו מדין נוקקין לתובע תחיל' שהבאתי ואף כי ירעתי כי הגדולי שירותו כינה' אין צריכין לא לגמ' דידי ולא לסברא דידי מ' מ' כרי להוציא כונתו' באחרונ' הנתתי

בגן דאובן תובע משמעון מנה שחייב לו בעדים או שטר ושמעון משיבו תפסת משלי החור לי מה שתפסת או משכן היה כידך ונפחת מרמזי נוקקין לטענת התובע תחילה ומוציאין המנה משמעון ואח"כ נוקקין לטענת שמעון לרדן על המשכן והתפסיה ואי זילי נכסיה שיש כאן תנאים שיקנהו בדמים יקרים ומחר ילכו להם או שרקעו תויו אלות ע' תכניה זו שרואים אותו דחק ואם יוציא לו תפסתו או משכנו ימכרם וישלם לו מהם נוקקין לו תחילה עכ"ל וכתבו התו' וא"ת ה"ד אם יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שיביא עדים תוך ל' יום שתפס ראובן משלו למה יגבר ראובן תחילה והלא אם שואל ל' יום לפרוע חובו נתנים לו שהויה זמן כ"ד ואם שמעון אומר שיביא עדים לאחר ל' יום אפי' בלא קרא נמי לא היינו שומעין לו אפי' זילי נכס' דאטו אם אומר שלאחר שנה אי שנתיים יביא עדים מי שומעין לו כלל וי"ל כגון ששמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים שכרביבן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת שהיה בשעת מעשה ואי לא קרא ה"א שראוי להמתין להם אפי' סופן לבוא לזמן מרובה עכ"ל וכתב שם הרא"ש פירושי' אחרים וכתב לבסוף וכל הני פירושים סלקי אליבא דהלכתא דסברות גדולות הם שמעינן מפירש' והתו' דלפעמים נוקקין לתובע תחילה ולפעמים לנתבע תחילה כפי ראית עיני הדיין כי אם נראה לדיין שטענ' הנתבע יש להם רגלים וזילי נכסיה משום זה נוקקין לנתבע תחילה ואם לא ודלא זילי נכסיה או עברא ד' לדיינים שאין אלא המשכות ורחיות פשיטא שאין שומעין לו אפי' זילי נכס' וכמו שכתבו התו' אטו אם אומר שלאחר שנה וכו' ומאחר שהדין צריך לשפוט בזה למראה עיניו וכפי אמתת טענת הנתבע או רחיותו אם הם דברים שלא נתנו לכתוב באיך ומה נוקקין לתובע או לנתבע כי הדין משתנה לפי הענין ואם נראה לדיינים שהדין עם הנתבע מכה שזילי נכסיה או שאינו תובע רק זמן ב"ד נ"ל דאינו מוסיף לו כמה שעבר עצמו בח"ח ובש"ד לשלם דארעתא דהכי לא קבל' וכן כתב הראש"א בתשובה סימן תשע"ה על מי שנשבע לחבירו לשלם לו לזמן והגיע השמיטה בנתיים פטור משבועתו דלא נשבע לו אלא כל זמן שחייב לשלם שאלו מחל לו את חובו אין חייב שבועה עליו וכו' וכן כתב בתשובותיו סי' אל"ף ק"י ראש"ג הנשבע לשלם א"צ לשלם לו עד שיחזיר לו שטרו דאם ממון אין כאן שבועה אין כאן עכ"ל וה"ה בכה"ג לא חלה השבועה והחרם אלא כל עוד שמחויב לו לשלם אבל אם כבר פרעו או שפטור לשלם מכה איה טענה אמיתית הנראים בעיני ב"ד ודאי פטור מכה שבועתו נ"כ ולא דמי' להא דכת' הרא"ש בתשובותיו כלל ס"ח סי' י"א דהנשבע לשלם אע"פ שמדינא אינו חייב כופין אותו לקיים שבועתו וכן נראה דעת הריב"ש סימן שמ"ד ראש"ג דאין השבועה מקיים הקניין מ"מ כ"ד כופין אותו לקיים שבועתו וכו' כ' ברבר' תשובותיו לענין קנין אסמכתא דמרכיז המרכיז' שור' שגנת ד' מה שמע' דהשבועה מקיימ' האסמכתא אע"ג דלא קנה בלאו הכי וכן הוא בהגה' מיימוני פ"א דהלכות מכירה וכן נראה מסקנ' מהר"ם פ"ו ל' בתשובותיו פ"מ מ' נראה דשאני התם דאין לו שום טענה אמיתית לומר דארעתא דהכי נשבע מזחילה אכל' כאן דורא לא נשבע תחילה לפרוע ב' פעמים וכל כה"ג אזלינן אחר כוונת הגורד הנשבע ועדוף טפי מנה המוכרים פרק הגורד מן הירק דאוליגן כתר כוונת הגורד וכו' אחר כוונת הנשבע כי אין בין גורד לשבוע' כדברים כאלו והם בכלל מה שאמרו בפ"ד דנדרים כשם שנדרי שגנות מותרים כך שבועות שגנות מותרים ואע"ג דנדרים שגנות לאו בכה"ג מיידי מ' מה טעמא איתא למלתא והוא פשוט לכל מבין ועו' אפשר לפקפק בזה דהא לא שמענו שבועה מפיו אלא דהעדים כתבו בשטר ח"ח וש"ד וזה לא מקרי שבועה וכמו שפסק בהדיא הרי"ב ש' ש' זומה"ם פ"ו מ' סתפק בדבר בתשובותיו ודבריו נלקחים מספר תרומות הרשן ס' שכ"ו שמפסק ג"כ בורה ואע"ג דמר"ם כתב לענין אסמכתא דמהני אם כתוב בשטר שצוה עשה כב"ד חשוב דמאחר שצוה לערים לכתוב שטר טוב כאלו צוה להם בפ' דמיא ובראיא בהגה' מיימוני פ"א דמכירה מ' מ' אפי' דלענין אסור שבועה לא מהני כמו שחלקו האחרונים ואף אם היה נחשב לשבועה גמורה כבר נתבאר שאם ממון אין כאן שבועה אין כאן וכן משמע בהרי"ב בת' הסי' שכ"ו לכן ג' לבר' ופשוט דאף מי שנשתעבר בעצמו בח"ח וש"ד יוכל לטעון כל הטענות שהיה טוען לו לא נשתעבר אך הוא יחויב לעצמו אם יודע בעצמו שדבריו אינם נכונים וכוונתו להשמש מכ"ד שאז נלכד בח"ח ובש"ד נוסף על איסור מדבר שקר תרחק שאסור לעשות כן בלא שיעבור שבועה וחרם והלב יורע אם לעקל או לעקלקלות וא"ל דא"כ מאי מהני מה שכתבין בשטר' ח' הושי"ד רכל זה אינו לא לשפרא דשטרי ולהסוף עליו אסור כולל ואסור מוסף אם לא יפרע מרצון אבל אינו מחויב יותר משום זה וגדולה מזו כתב הרא"ש בתשובותיו על המשעבר עצמו נגד מלוה שלו שיוכל לתבועו בדיני כות' דאין זה השיעבור כלל ואסור לתבועו בדיני כותים כלל אם לא שאינו רוצה לציי' לו דין ישראל וכן כת' הר"ן בתשובות' סי' א' וכן הוא המנהג פשוט בעירו וא' הנהגו לכתבו בכל השטרות כרי

שאלות ותשובות קה קט

ס

עם יתומי הנדן ואלמנתו ואפטרופוס שלהן חלוקה מפורסמת גם חלקי בית הנדן לפני אמם אלמנת ראובן ונכתב בשטר חלוקה ונחתמו על שטר חלוקה אנשים מפורסמים והפקדו שטר ההוא ביד ש"ק ק"ק חעלם אח"כ בנה פלוא הנדן עם יתומי אחיו בניני' בחלוקה מחיצור ואין מזה חלוקה בבית זה אחר מות אביו' וקניתה שמה קדם לאביהם ג' שנים והחזיק אח"כ עוד ו' או ז' שנים רק אמם היתה ג' כ' דרה באותו בית גם ג' אחים האחרים היה דר' שם כשכירו ותמיד היה נדח' מפני יתומי הנדן ומפני פלוא וביתו רק חדרים מיוחד' היו להם במקום אשר לא נשתמשו שמה פלוא הנדן ויתומי הנדן ז' - והנה אה' מות ראובן קרוב לו שנים נשבעה אמם על כתובתה ורצתה לגבות בית הנדן בכתובתה ובמונותיה גם ג' אחי' בניה האחר' תבעו חלקי' מחצר ובי' הנדן באמנם שהמתנה המכירה בטלה בחיו' שנעשו' בעש"ג ולא נכתב בפנקס המקום אשר שמה היה להיות כתוב אסיה בו ממש גם טוענין שמתנת הזקנה מרת לאה ז' אינה כלום הואיל ואין השבעת כתובתה בידם והיא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית גם טוענין שהכל היה דרך הברחה מן המזונה הן מאביהן ומעולם לא פרעו דבר משלם רק משל אביהם גם טוענת שאין חזקה למתנת שבמצר רק שנה אחת - והנה פלוא הנדן ויתומי הנדן השיבו מתנת זקנתה לאה נכתב' בפנקס שדרך הרבה משראל' לפתוב שמה כשהעירנים אינם מרוצים לכתוב בפנקס לסיבה מה וכאן היתה הסיבה שאמרו שהבית נשבעה להם בסך ידוע ומפני כך לא נתנו לכתוב גם בפנקס המכר היה נכתב איה חוב שאביהם היה מייב הוצרכ' זקנת' לכתוב שמה לידע ולהודיע שאין לבנה בחלק הצירה כל' אבל המתנה גמור וחלוטה שסילקה בפירוש כל שאר יורשים ולזה לא כתבה המתנה לכל ה' בני ראובן אלא למתנה גמורה נכתונה במשמע שטר המתנה ואי לאו דעברו הנדן ופלוא לה ניה נפשה לא הוית עברה ואשר לא כתב' בפנקס השופט של יחודי' כי לא היה שם הסעני' בעת ההיא כי הוא יודיע רחוק ולא חש להעמיד והיהודי' היו מחויבים לעמוד לפני המכר כנהוג והראיה שגם חובת אביהם וגיבוי' היה לפני פנקס המכר ואשר אמרים שוקנת' לא נשבע' בהיות שזה ט' שנה שוקנתה חב' מידע' אם נשבע' אם לא ועוד אולי לא קנתה ב' הנדן רק לאחר שמתה לה בניה שהיו גדולי' על השבוע' או אולי מצאה מציאה או ירשה מאביה וקנתה בהם חב' או אמר' לפני כ' ד' שאינה רוצה ליתן מנכס' בעלה ושמה שחריף ירא שלה ונתעסקה בקנין מבסס שאין צריך לזה נכס' שהיה משלמת בסוף ומזהיר קנה' כי הסך היה מועט' מרקח השטר מוכח כך הואיל שנכתב על שם כפי' ועל שם בניה בסת' אולי היה הכל שלה ולשופטא דשטרא כתבה שקנתה עם בניה ושטר מכירה יש לו כל העול' כי אין זה שצריך שצריכים לחדש מדי שנה בשנ' ע' אם היה לו שעת הכושר א"כ קנינו בעת ההיא וקנינו מעולם לא ערער' על זה אדרב' כשרינו בשטר המתנה לפני הראשים וחשופט היתה וקנינו בחיים וקנינו המתנה גם בפנקס ונכתב הכל בפנקס השופט והראשים וע' ד' חלק אבינו ז' ל' שהיה לו בחצר הנדן אבינו ואמנו ראו שהנשים באו לקחת בית הנדן לחזקתן ואם לא היינו פורעי' בעדן היה ב' הנדן' משתקע ביד' ושבו לא היו יכולי' להוציא מתחת ידם אמרו לנו בכקש' תשלמו וקנו הב' לחזקתכם בכל אופן והיות נא' ואח"כ גם אנו נעשה לכם שטר מכירה בכל אופן המועיל וע' פ' הדברים האלה שלמנו אחר כך הלכנו וקנינו לאה ואמנו ואבינו וצוי' לכתוב בפנקס העירנים שהם מכרו לנו בית הנדן' והעירנים קבלו והראש' ולקחו שברם כנהוג רק מחיו בסופר לכתוב עד שיקבלו מהבית הסך מה שנשבעה להם אבינו ולא רצינו ליתן וזה עור. והיום רוצים העירנים לכתוב אם אתן שטר שיעבדו ואח"כ הלך אבינו לפני השופט היהודי ולפני הראשים כי הדרת נתנה מהוואי' לכתוב כ"ד לפני פנקס שופט היהודי כנהוג בשאר קהילות וצוה לכתוב לנו שטר מכירה על בית הנדן' על סך כ' מאות זה' והמותר בתורת מתנה ושאל' לשא' יורשין בו כלום והלך הוואי' שמה אל הבית ולא מיחת' אמנו שום דבר והסכימה למעשה אבינו ורי היה לנו כזה כי לא רצינו לבזותה בפני השופט והראשים אבל האמרת קנינו משניהם בכל אופן המועיל והחזקנו כדק ותמיד היתה אמנו ואחינו נדח' מפנינו בכל חשימת הבית רק איוור' ודרי' ירדנו להם מרצוננו המב עד זמן שיעלה על רוחנו להוציאם מן הבית וכמה פעמים רצינו לרשם ולמה שתקו כל השנים הללו אם לא היתה מתנה ומכירה הלא אי אפשר לקבל דברים כאלו אם לא היתה מתנה גמורה ומכירה גמורה וחלוטה כפי שטרותינו והחצר עם בנינו הם שלט מכל וכל עד באו לשון מענותיהם:

תשובה שאלת מעל' ארכה וקצרה קצרה בטענת האלמנה והתומים ולכן אני צריך לחפש בכל חלקי הסדר הנפולת לדעתי בטענותיהם כאשר נראה מתוך התשובה שהשיב מעל' על הרבה חילוקים שלא הגלו בטענותי' כראשונה וכן אני אלך בדרך מעל' להשיב על' ראשון ראשון ועל' אחרון אחרון פשוט הוא לכל מעיין שבחחילה

כל חלקי הסדר וכבר נתבאר לעיל לדעתי שאין מעלה ומוריד כזה מה ששעבר עצמו בח' ובש' ד' רק שהוא יחוש לנפשו אם כוונתו לעקלקלות ולהמשיכה כמענות ובוזה אני מזהה כח האלמנה להחמיר על כבוד שלמה ולגזור חרם נידוי ושמחא שתוך ל' יום מזה התראת האלמנה בכמר שלמה שידון עמה לפני כ' ד' הממוצע ידן עמה ולא ימשיכה עוד בתוחלת ממושכה נחלת לב ומדיבת עינים רק היא ימציא עצמו לדון עמה שיהא גמר לדבר זה תוך ל' יום מיום התראה ואל יעמוד עוד בספק חרם שקשר עצמו בו וכבר אמרו שאפי' ספק נידוי צריך התרה ולזה היו עצמותיו של יהודה מוגלגלים כמו שדרשו בוזאת ליהודה וכו' על כן הוא מחוי' להמציא עצמו לדבר זה כדי שתעמוד האלמנה על מקומה בשל' והכי דייקנו ליה ולכל אלמא כוונתה אמנם אם ימשיכה עוד כטענת רעיונות וברמסכות כדי שלא ירא גמר לדבר זה תוך ל' יום ומצדו יבצר מוסף על הנח' ש' הנדן' שתה' בריכה בצוארו הנני מוכן ומזומן להסכים עם אותו שנתנו רשות לכמר קלמן לחכות אותו בעש"ג ולהוציא את של האלמנה מיד חמיה שלא בטובתו ואיהו ראספיד אנפשיה גם יתחייב כל הוצאות והזיקות שיוציא לאמנה או באי כחה ע' זה כדין המסרב וכמו שכתב הר"א ש' כלל ע' ג' סימן ג' שמאחר שמכירה להכריחו ע' כותי' מחוי' לו כל הוצאותיו ואע"ג דבתשובת הריב"ש סי' תע"ה לא משמע כן אנו אין לנו אלא דברי הר"א ש' וכמו שכתב הגאון הר"ק ורדכי מסתברא ועוד דגם הר"י בש' לא קאמר אלא אם הלך מעצמו בעש"ג אע"פ שברין עשה ס' דאין מחוי' לו הוצאות כזה אבל ברשות כ' ד' פשיטא דיש כח ביד כ' ד' להפקיד ממנו ושיתחייב לו הוצאות והזיקות אבל ראיתי לאמן החכמים שהתרה בכמר שלמ' שאם יעכב המעות אצלו יתחייב ליתן קרן ופירות והוא חמוה בעיני להכריחו ליתן ריבית בעל' כרחו ואולי כוונתו המורה בדרך קנס כדין המרחה בפקדון לפי דעת קצת הפוסקים אך כי אין כאן מקומו אמנם הנדן' הוא מה שכתבתי אך אמנם כל זמן שלא יסרב כמר שלמה לדון לפני דייני ישראל' ולא ימשיך האלמנה יותר אינו רואה שיהא רשות לכמר קלמן לילך בעש"ג מטעמים שנתבארו וכדי שלא יהיה פתוח פרה עוד לבעלי הדין לחלוק אמר שיבואו לפני הב' ד' הממוצע לשניה ואם לא יתפשרו יחד עם זה יהיו יכרו לו או ח' ילא והם יכרו עוד ג' כיניה כדי שיהא גמר וסוף תוך ל' יום מיום התראת האלמנה או הכא מכה בכמר שלמה זה הנדן' אין אמת נאם משה איסרלש מקראתא:

קט על דבר מעשה שהיה כך היה יעקב מת והניח אלמנה לאה ושני בנים ראובן ושמעון שהיו בני ט' ו' י' שנים והיא קנתה חצר עם בנינו ונכתב על שם האלמנה בפירוש עם בניה בסת' כי לא פירש שמה תוך השטר והפנקס אח"כ שני בניה הנדן' נשאו נשי' ונכנסו בגדולי' וירדו מנכסיהם ומת שמעון ואשתו בלתי ידע קימו' גלדאובן היו בנים ובניו הגדולים חנוך ופלוא נשאו נשים ונתעסקו בסחורה ועשו והצליחו והיו דרים בבית אביהם ובבית אם אביהם כלם יחד אחר כך גולדו לראובן עוד ג' בנים וכמה שנים לפני מותו היו חלוקים בעסקים מאביהם ראובן הנדן' אח"כ באו הנושים לבנות הבית מראובן כחובם וכבר נפסק הדין כך ולקחו הנושים הבית לחזקתם ע' הוואי' כנהוג ואח"כ באו חנוך ופלוא ופרעו ד' זה' לבקשת אם אביהם ולבקשת אמנם ואביהם שיקחו דם הבית לחזקתם ומיד הנושים בפנקס המכר במקום שנכתב חובם שמה נתנו כל כחם וחכות שדה להם על בית הנדן' לחנוך ופלוא הנדן' גם לאה אם אביהם נתנה במתנ' גמור' חלוטה חלקה מן הב' וחצר הנדן' לחנוך ופלוא הנדן' ושלם ירא לש' אדם בעולם שום זכות בחצר הנדן' מכה הן איש נכרי או שאר עושים כל' ונכתב שם בספר המכר ע' נושה אחר בא לקחת בית הנדן' בהיות בידו שטר מלא וגדוש מלאה הנדן' ומאשת ראובן הנדן' והדר מבטלה ראובן והסך היה ע' זה' ודינו יצא שילקה הבית לחזקתו אחר כך על בקשת זקנתה מרת לאה ואמנם ואביהם פרעו סך זה והנושה כתב להם כל' כחו וזכותו וחזקתו בביתו הנדן' אחר כך הלך אביהם לאחר כמה שנים וכתב לחנוך ופלוא בניו שטר מכירה על ביתו הנדן' שמכר להם בית הנדן' בסך כ' מאות זה' והמותר הוא נותן להם במתנה גמור' וברוב שטרי' מכיר' כותבין למותר שוויו שטר מתנה כדי שלא יוכלו בעלי המיצר לסלקו בסך קנייתו כי יטענו תשלמו לנו גם המתנה וזה ידוע והנה כחיי אביהם כנו אחים הנדן' בנינים בחצר הנדן' גם חנוך ברה הבית הנדן' גם תמיד פרעו מס מהבית וכל הגונו לפרוע מן הכתים רק אביהם ובני ביתו היו דרים אצלם בשכר משך ג' שנים וכמה פעמים באו אח"כ הנושים לקחת בפני הסעני' והראשים ואחים הנדן' מיתו בדבר באמנם שהבית שלהם ודנו שהמתנה קיימת רק חוב שקרמה למתנה דנו לשלם ונכת' בפנקס השופט של יחודים והראשים ואביהם חיו' או ז' שנים אחר מכירה הנדן' ואין פוצה פה ונודד בנה לחלוק על המתנה ומכירה הנדן' וקדם מות אביהם שנה פחות או יותר מת חנוך בנו והניח יתומים קטנים ואח"כ מת אביהם ושנה אחר מות אביהם באה אלמנת חנוך לבנות כתובתה ופלוא הנדן' עשה

שאלות ותשובות קט

המלכות היה שכל בית שלא נכתב לפני משפט היה קיים
כי אז יתחלף הדין לבטל המתנה מכח דינא דמלכותא אבל מסתמא ודאי
המתנה קיימת מכח דינא דמלכותא דמאחר שנכתב בפנקס אותה שררה
מה ליהבא מ"ל התם דאין השררות מקפיד' בזה לפי הנראה ודבר זה
צריך חקירה בענין המשפט כי לפי הג"ל זהו היתר שהכל תלוי בו כי אם
היתה המתנה והמכירה קיימת שוב אין לפקפק אחריהם אבל אלו
המתנות והמכירה אינן קיימים מצד עצמן אם כן ג"כ כל החזקות והענייני
שנעשו אח"כ כולם נעשו בטעויהם חזקות שאין עמה' טענה מאחר שכול'
נבנו על יסוד רעוע ושטרות בטלים וכמו שנתבאר מדברי הפוסקים לעיל
דהבא לידן בשטר ובחזקה ונתבטל השטר כגון שנמצא השטר מוויף
גם החזקה בטלה וה"ל בגדול זה וכן מה שדעו אחר כך העש"ג אינו כלום
טעם זה וכמו שכתב הא"פ פ"ק דגיטין במעשה כזה עצמו וה"ל
שטר הנעשה על מכירת הבית לפני הכותים ואחר כך רנו העש"ג על
פי שטר והעמידו הקונה בבית אינו כלום מאחר שהשטר חספא בעלמא
הוא עכ"ל ולכן על כרחי' צריכים לרן בכאן בענין השטרות אם הם
קיימים מאחר דבמדינות אלו המנהג הוא לכתוב כל הבתים לפני
המשפט הן מתנות הן הלוואות או שאר עניינים ומכל מקום אפשר
לצדד עוד בכאן זכות הכנים שאפשר שמתנת חזקה היתה בדרך סילוק
בעלמא דמאחר דהנשים כבר גבו הבית מכח חובן ו"ל זהו ואפשר
נחלש להם הבית בחובן והנשים פירו' לב"ח ה"ל להם זכות כ"ח ונחלש
להם הבית ג"כ וכן משמע קצת השאלה ואם כן מתנת חזקה לא היתה
רק סילוק בעלמא שאין רצונם לערער עוד על הבית וסילוק כזו ודאי מהני
לפני עש"ג דכל דבר דאינו צריך קנין הוי כהלוואה ומדני ואפי' הודארי
כזה' ג' מהני כמו שמבאר בדברי הפוסקים שהביא מעלת' בזה אך מאחר
שלא אוכל לדעת תוכן הענין הגביה של ב"ח ולשון מנה' חזקה לא ארד
לדון בזה כדי שלא ילמדו מתוך דברי לשקר יצא מטעם הראשון הג"ל
פשוט דהמתנה והמכירה קיים כל זה יש לדקדק במתנת חזקה אמנם
במכירת ראו'בן אביהם חלקו להם זה ג"כ סתום בשאלה אם מכר להם
מכירה נגמרה לפני ערי ודייני ישראל או אם יש ג"כ פקוק באותה מכירה
אך מכח תשובת מעלת' אני רואה שגם בה חסרון הגזכר כמתנת' אמו
שלא נעש' לפני המשפט הנהוג וא"כ זכרון א' עולה לשתיהן וברא כרעא
דאמו הוא וכפי הנראה במתנת האם כך נראה במכירת הבן כי אין בין
מכירה למתנה בדבר זה כי שניהם צריכין קנין אם לא מכירה שכתבו
שראו נתינת המעות לפניהם דאורינא כהלוואה וכמו שהאריך בזה הר"ן
פ' קדושין ואם יש חילוק בין ענין שטר מתנת האם ומכירת הבן מצד
ענייני מקום עשיית השטרות צדקו דברי מעלת' שכתב דחצי של אם
וחצי של ראו'בן מאחר שבתחילה נכתב הבית לזקנה עם בניה ראו'בן
ושמעון הוי דומיא דמחציה לאהרן ומחציה לבניו שהביא מעלת'
בתשובתו אבל מה שכתב מעלת' אס' משמעות השטר בדעי' שכל הבית
היה בחזקת חזקה דינא דמלכותא דינא זה אינו נראה בעיני וכמו שכת'
הרמב"ן בשטרות שחבר בן אחד מדרכי הקנייה דלא ערפי משטרות
שלנו שאין דינן של מלכ' לא להכשיר שטרות שלהן וכו' ובודאי שם היה
השטר נכשר ע"פ"ד המלכות וכמו שמשמע מדרכי הרמב"ן וא"ל מאחר
שהוא פסול ברין שלט אין אנו רנין רק כפי השטר שלנו כ"ש שאין
אנו צריכין לפרש לשונו השטרות בדני' דמלכותא וכן נראה ממש"ב מדרי"ק
שורש קפ"ח סוף דבר אני רואה שבוה תלוי הבל אס' השטרות כשרי' וכו' בני
ראובן בבית אבל אם היו פסולין מכח דינא דמלכותא שלא נכתבו במקום
הראוי אז המתנה והמכירה בטילה ואין מהני להם שום חזקה של אח"כ
מאחר דתחילת הקנין היתה בטעות וכמו שנתבאר אבל אם המטנה
וחמכירה היתה כחזקה אין בטענה האמנה עם בניה ממש כמ' שטוענת
שהכל היה דרך הברחה מן חזקה וראובן בעלה ושהחזקה לא נשבעת
על כתובתה כי טוענת לזקנה ויתומים לומר שלא היה דרך הברחה
ושנשבע' על כתובת' או שאר טענותיהם ועולים להם כל זמן של' נתברך
שתחיל' הקני' בטענה זו ולה מהני להם חזקתן שהחזיקו אח"כ בקרקע כמ'
שנים כי בדרך זו טוענת להם שחזקתם חזקה מעלה וכו' שכתב
הם יתומים ולקוחות שטוענת להם הרבא להוציא מירן עליהם
להביא הראייה והוא פשוט ומעלה אין יצא צריכין לרן כשטר מכרחתא
ולא ברין הוי אונות ושטרות יוצאים על שמה ולא ברין המוכר' אונות'
כלא נשבעת כתובה כל זמן שלא ברח האלמנה טענותיה רק שטוענת'
בדרך שמה' ומכל מקום הויי מבשם עצמי כהלכה עם מעלת'
לחקור בתקורות אלו רק שהנציגים נראו בארץ הם התלמידים שזמן התור'
הגיע וגשעם בארצו והוא סמוך לר"ח חשון שמתחיל' ללמוד וצריך אני
להספיק ולהמציא ספוק הבחורים והם המטרידי' אותי שלא אוכל להשיב
בדברים שאינן צריכים לע"ע ולענין חזקתם של הבנים ראוי צדקו דברי
מעלת' דהוי חזקה מעלייתא אע"ג דרדה עמרם בבית מאחר שבנו וסתרו
וחלקו הבתים לפניה ושתקו וכמו שהארי' מעל' בזה וראוי הוי חזקה וא"צ
יכולה

שבתחילה היו לבני ראובן המחזיקים בבית שעבדו על הבית כי מאחר
שפרעו ר"ן והובים לבעל חוב של ראובן גם ע' זהובים שהיתה ג"כ אשר
ראובן המערער עכשיו על הבית חייבת א"כ כל זכות שהיה לב"ח על
הבית הוא לבני ראובן המחזיקים בבית בפרט מאחר שב"ח הג"ל נתנו
חזקתן וכתב בפני המשפט לבני ראובן הג"ל ומה שעשו עשו כרצון ראובן
ואמו חזקה ואשתו א"כ לא נרע ממלוה שכתב לערב התקבלתי דחור
וגובר מן המלוה כמוכר פרק גט פשוט ועל זה אין מערער לדעת
שיאמר שחטף האלמנה מהם אף אם קדם שטר כתיבת' לפרעון בני
ראובן לנושים הג"ל ואף אם ראובן לורה אחר שגשאה מאחר דראובן
הוצרך לפרעו וגבו ממנו הבית בעש"ג ואו לא היתה האלמנה יכולה
למרוק מן הב"ח גם אינה טורפת מאותן שסלקו הב"ח דמה מכר ראשון
לשני כל זכות הנא לירו' ודומיא לזו אמרין פ' המקבל הקונה מן הכותי
לית ביה משום דינא דבר מצרא דא"ל אריה אברחית לך ממצריך וכו' ש
בגדול זה דבקשו ראובן ואמו מן בני ראובן המחזיקים לסלק הנושים
שנבנו הבית כמוכר בשאלה וכו' ש באותן ע' זהובים שהיתה ג"כ אשר
ראובן משעבדת בהן ופרעו ג"כ כשכילה שלא אוכל לערער עליהם וכל
זה אין צריך פנים ואינו עיקר המכון כטענת השאה' אך העיקר הערער
הוא אשר אני רואה שהבנים המחזיקים רוצים להחזיק בכל הבית מכח
מתנת חזקה שנתנה להם חלקה במתנה נגמרה כמוכר בשאלה רק שלא
נעשה במקום המשפט הנהוג לכתוב שם מתנות ומכירת הבתים אשר
מצד זה עוררים האלמנה אשת ראובן עם בניה הנשאים עוד כאים
בטענה להחזיק בבית שראובן מכר להם הבית בעד ב' מאות והמותר
נתן להם במתנה מצד ב' דברים אלו טוענת בני ראובן שהבית כולו
שלחם ומביאים ראיות שכבר החזיקו בבית כמה שנים כמוכר בטענתיהן
הנה גם זה פשוט דלא אמרין בכאן שמה שקנה הבית מראובן אביהם
מנרע מתנת לאה אמו דומיא דב' שטרות היוצאים על שדה אחד דאמרי'
כישל האחרון את הראשון דשאני הכא דחצי הבית היה של לאה אם
ראובן וחצי הבית של ראובן כמוכר בטענות וא"כ שתיהן קיימ' דכתחלה
לאה נתנה חלקה לבני ראובן במתנה וראובן מכר אח"כ חלקו בבית לבניו
ואע"ג דלא פי' במתנה ובמכירה חלקו בפ"מ מ' לא נתנו ולא מכרו רק
חלקו וכמו שהוא בתשובת מזהר"ם במדרי' סוף פ' המוכר פירו' עיין
בהנהגות ש"ס ר"ר סעיף ז' על אחד שמכר לחבירו חלקו שמינית
שכנית ולא היה לו רק הרביעית בכירה וכתב מזהר"ם שהקנה לו חלקו
אע"ג שהבית לא היה כולו שלו וה"ל בגדול זה ואם כן נשאלה טענת בני
ראובן על הבית הן בחלק אביהן והן בחלק אם אביהם ומביאים ראיה
ממה שהחזיקו בבית כמה שנים גם יש להם שטרות מתנות ומכירות
על זו לפי דבריהם כמוכר בארובה בשאלה הנה בני ראובן כאים כשטר
ובחזקה על הבית הזה ואמרין פרק גט פשוט ח"ר הבא לידן כשטר
ובחזקה נרן בשטר דברי רבי רש"י ג' אומר נרן בחזקה ואסיקא דכלבד
קא מפלגי דל' לכתחלה צריך לברר שתיהן אף השטר ולרש"י אין צריך
לברר ואף לכתחילה נרן בחזקה ופסקין שם הלכתא כרבי דצריך לברר
ופסקו הר"ה והרמב"ם והרא"ש מיהו אם אי אפשר לברר שתיהן כגון
שהלכו עדי השטר למדינת הים נרן בחזקה וכתב שם הרא"ש והרמב"ם בשם
ר"ח ורב האי מיהו אם נכתב השטר גם החזקה בטלה דהחזקה מכח השטר
קא אתיא והשתא נבוא לגדול דירן באותן ג' חלקים אם צריכים לברר
השטר שם שטרות המתנות והמכירה הג"ל או אם החזקה של בני ראובן
היא חזקה או אם שניהם כאחת מביא הנה המתנה והמכירה שנעשו לפני
העש"ג וראוי קיימים וכמו שהאריך בזה מעל' בתשובותיו מירי' דהוי אבל
שטר העולה בעש"ג דכשר כרפסקי' פ' קדושין וראוי אין לחלק בכאן בין
מתנה להלוואה בגדול דירן כמו שהאריך מעל' בטעמי' בתשובותיו והעיקר
שאני טוען עליו שכן הוא דינא דמלכותא בענין מכירת הבתים וקנייתן
וה"ל כמתנת הבתים שכל דבר שנכתב בפנקס המכר אין לשנות וכבר
כתב המ"מ והרא"ש בדמקום מנהג כח דינא דמלכותא כולן כשרים וכו' כ'
הר"י בש ס' תע"ח ותצ"ג בתשובותיו וכתב שם דהסכימו כל האחרונים
להכשיר כל השטרות העולים בעש"ג ובאמת אם היינו רוצים לפסול
משפטי הבתים במדינות אלו בחזקה הקרקעות יתבטל כל המצב
ויהיה המדינות שלא נתיי שום קרקע לבעלי' שלא יתחרשו עליה קטנות
ומירכות כיכל הבתים נכתבים בדרך הדארה ומתנת אלא וראוינא
דמלכותא דינא בכל הדברים אלו ואין לפקפק בו אבל מה שכתב מעל'
ראייה לזו שנתנו לכתוב כל הבתים במשפט עש"ג אינו ראיה דמ"מ
המתנה בעצמה יכולה להיות בערי ישראל וצריך בה ענין המועיל אלא
ששטר הראייה יהיה נכתב במשפטן ומה שכתב מעל' שהחזקה אמרה
חזקו וקנו ע"י הוואנ"י זה אינו נמצא בטענות ואף אם נמצא לא היה
עדיף שלוח של עש"ג מהן עצמן ואם שטר שלהן אינו מועיל גם חזקתן
וקנין אינו כלום דלא עדיף השוטר מן השופט שהוא עיקר הקנין אלא
עוררנו שרוב מדני מכח המנהג ומכח דינא דמלכותא אם לא שמשפט

שאלות ותשובות קט קי

סא

כן הקדוש ר' חיים ור' מאיר בר אברהם קיימו חתימת העה אחד החתום על השובר והעני חתימת כמר שמעיה בר מאיר וז' גם שמעיה זה הנזכר העיר על חתימת עצמו שהיא אמיתית ועוד העיר שזוכר מעשה של זה השובר ושת' על השובר לאחר שחתם העד הראשון כל הנ'ל העיר מה' ד' אייך הנ'ל בחתימתו גם כאן בא כמר מרדכי בר יהודה והעיר על ענין השובר ואמר ז'ל שהוא זוכר כשהיה חזק ק' קלוסטריל' כשנשא כמר שמעיה בר מאיר הכתולה היצלה בת' נתן הנהנה כשערת התנאים שזו האשה תעשה שובר על מקצת כתובת כמשמעו השובר שבו שמואל הנ'ל ואחר כך בשעת הנישואין כתבתי אני החזן את השובר גם הייתי אז שקבלה מרת היצלה ק'ס על השובר כפניני' החתומים על השובר והיינו כמר אברהם בר יצחק שלי"ט וכמר שמעיה בר מאיר ז'ל גם הייתי כאותו מעמד שחתמו העדים הנ'ל על השובר וראיתי אותו בעיני שחתמו העדי' הכל על השובר עד כ'ל העד מרדכי בר יהודה הנ'ל יע' זה אני רוא' שמקוים השטר פכה ג' פנים האחד שהעד כמר מרדכי בר יהודה מצטרף עם כמר שמעיה מכה סופר ועד * והשני מצד שזוכר הק'ס שקבלה לעשו' השובר השלישי מאחר שכל' שמעיה מעיד שעד א' החם לפניו הרי כמעיד על חתימת העד שלפניו גם כמר מרדכי הנ'ל מעיד על זה והרי הם כ' עדי' המעידים על חתימתו והגני אבאר כל אלו הפנים שהקיום מועיל בכה' ג' הראשון כתב רבי' ירוחם נתיב כ'ח' הפשוט פרק המגרש שאם מבי'ין חתימת עד א' ומבי'ין גם כן כתב סופר השטר ואין מבי'ין חתימת העד השני אינו קיום מ'מ נבי'מכני חורי לפי הירושל' דמהני עד א' בכת' ועד א' בעל פה עכ' להביאו הק' ס'מ'ו כ'ח' הצריך לי עיון דהא אמרנו פ' המגרש האי כתובת חתנים דאתאי לקמיה דרבי אבהו דהו יע' ליה למופסא דשטרא ולחתימת ידו דחד סהרי סבר לאבשורי א'ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו עכ' ל' וכתבו שם התוספות דדוקא חתם סופר ועד כשר בשאר שטרות אבל כתב סופר ועד פסול ומנ' לאבשורי' במקצתו לאנבוי' מבני חורי ויש לפרש דס'ל לר' יוד' דדוקא כשאין הסופר לפניו או פסול אבל כשהסופר לפניו ומעיד על כתיבתו לא נרע משא' עד שבעל פה שמצטרף עם עד החת' לנכות מבני חורי וא' כ' בנדון רידן שהסופר מעיד על כתיבת ידו מצטרף עם העד החת' והוי קיום לנכות מבני חורי כ'ש לאחזקי' כמה שחתם ידו ושהשובר כשר שלא תוכל להוצי' עם כתובה ועוד דמאחר שכבר מרדכי אומר שזוכר הק'ס שעשתה האשה הנ'ל נגד בעלה על ענין השובר הוי עד בעל פה על ענין השובר ומצטרף עם עד החתום כדאיתא בהראש פרק גט פשוט אמר אבשר בעד בכתב ועד א' על פה ואף על גב דכתב הרא' ש שם דרעת האחרונים דאינו מצטרף רק לנכות מבני חורי אבל לא ממשעבדי כבר נתבאר דלענין קיום שובר הכא לפטור מלשלם הכתובה עדיף מגביית בני חורי דהשתא אפוקי מפקינן מנייהו אחזקי' בכה' ג' מכעיא ועד דדרי' כתב הרמב"ם פ' ד מה' עדות אם אמר אותו שלא כתב עדותו קניתי מידו על ההלוא' ולא בא המלו' ולא שאל ממני שאכתוב שניהם מצטרפים ונעש' מלוה בשטר גמורר עכ' ל' זה' בנדון רידן ואף על גב דלא קבלה קנין ממרדכי החזן הנזכר רק בפני עדים החתומי' זה אינו מוקי דכל' מי שהיה אצל קני' הקנין יוכל להעיד על זה (כמו שכתב הטור והרמב"ם) וכמו שפסק בהרי' בתשו' הרשב"א סי' אלף ע' ג' דכל מי שראה הקנין יוכל להעיד עליו ועדותו ערוה ומצטרף גם הוא מוכרח מרדכי היר' דמוקי ההיא דגט פשוט דאמר' עד א' בכת' ועד א' בע' מצטרף ומוקי לי' בשני' החומי' בשטר ולא יוכל לקיים רק אחד מהן מצטרף א' מן השוק א' זה העד המקוי' וסתם קנין נעשה בפני עדים החתומי' וא' מצטרף עד שבע' פ' והוא ממש בנדון רידן * ואין לחלק בין עד א' החתום על השטר ועד א' ע' או שהיו שנים חתומים ואין יכולים לקיי' רק א' מהם כדאיתא באש"ר פ' גט פשוט וארבה דשנים החתומי' ואי אפשר לקיים רק א' מהן עדיף טפי כרמיית' הת' מן היר' וכמו שכתב' וע' אני אומר דשטר זה מקוי' בב' עדי' דמאחר שכמר שמעיה העיר שזוכר ענין זה השובר ושת' עליו אחר שחת' העד הראשון כנ'ל א' כ' מעיד על חתימת הדי' ושהי' אמית' רק שאינו מכיר החתי' גם מרדכי החזן מעיד שמעיה יוכל להעיד על חתימת חבירו ולא אמרינן דנפיק ממנו נכ' דבעא אפומא דחד סהרי דהא אמרינן פ' בכתובות דאם מת עד א' וליכא אלא חד דמכיר חתימתו העד השני יכריז חתימת ידו אחס' ושדי ליה בבי דינא ומחזקי' ליה בי דינא והוי ליהולא צריך איהו לאסחורי' אחתומת ידיו ואילו איהו והאי ומסחרי' איירך וכתב' שם נ' דה' אם יש עדי' קיים אחתומ' העד החי ונ' שהוא וא' כ' ה' בנדון זה שכבר נתקיימה חתימתו כמר שמעיה ולא הצרכה לסהדותיה על חתימתו וא' כ' הוא וכמ' מרדכי החזן הנ'ל מצטרף לאסחורי' על חתימת יד ע' השני החתום ואף כי אינו מעיד שמכיר החתימה רק שאומר שעכ' ענין השובר ושת' העד לפניו הוי עדות וכמו שאמר' פ' ק' דניסין לענין עד כותי' דכשר בנט' אשה ומוקי לה בגמ' כגון דחתים ליה ישראל לבסוף דאי לאו דמותי' חבד הוא לא מחתי'

יכולה לומר שמה שחתם משום דלא נשבער על כתובתה דהוי לה לישב' מיד ולמחות דא' כ' כל מעשר יתן אהמל' למה שחתם ויתכסל דיני חוק' אך כוח יש לרקק אם חוקה זו מקרי' חוק' גיש' עמה טע' דהרי לא קחב בפנקס המשפט שהאמנה מוכר להם רק באופן אכיהם וא' כ' האמנה תוכל' לטרוף לקוחות ואף אם שתקה למכירת דאובן ולא מחזרה תוכל לומר בהת' רוח עשיתי לבעלי כהתן קנה מן הבעל ואח' כ' קנה מן האשה וכו' ואין הקנין נאמני' לומר שנתרצ' אמן מאחר שעיק' טענותיהן הוא מכח השטר והיא כתבה השטר המוכר והאחר ששטר בטל' גם התקה בטלה גם הם אין טוענין ששטר מכיר' אה' כ' ה' להם מלפני' דאובן שפית' אותן לקנות הקרקע אבל לא כתב' שטר מכיר' להם מעול' ואין לומר' כי דאובן בזה מאחר שהעירנים צוו בעת ההיא שאם לא המחזר' אשתו בעת ההיא המכר קיים ודינא דמלכותא דינא וכו' כמו שכתב מעלת' כי זה אינו נראה שנתרצ' דבר זה בדיני כותי' כמו שכתבתי לעיל שאם לא מחתה דאשה או מכח שעת' נחת רוח לבעל' או שלא הגיע זמנה לגבול' כתובת' שתפסיד משום זה וכתבה מכח דינא דמלכותא דאם כן נכתבטלו כל דיני ישראל אלא דאין דיני דינא דמלכות' אלא ברב' הקיי' למלכות' כמוכר' במימיו ובשאר פוסקים אבל מי שתקפו את שלו לבטל' זכותו כדינא דמלכות' שלא יוכל לבטלו כזה לא שמענו אך מה שכת' מעלת' שהאמנה לא היתה יכולה להוציא מכח הנישים אם לא שלמו הבנים בעת ההיא אם כן זכ' הבנים מכח אי שתקת שתק ואי לא מהדרינא שטרא ל'מריה כדאיתא פרק בתרא בתבוי' מי שהלך למדינת הים ואברה לו דרך שדרו וכו' עד וכתב' אומרים וקנה לו דרך במאה מנה או יפרט באר' ומפרש בגמרא דמיירי' בחד דאתא מבח ארבע דרכין סברי' אי שתק' שתק דאי לא מהדרינא שטרא ל'מריה קמא זפידשו שם הת' והרא' ש פרק קמא דב' ק' דאע"ג דלא מפסיד הקני' בחזרת השטר וצריך ליקח הדרך ביותר משווי' כרמש מעלה שלון במאה מנה א' היכול לומר מהדרינא שטרא למריה קמא וכו' בהנהג' זה ופסק הרא' ש פ' ק' דב' ק' דאף אם הוא לא טעין טענה זו אנו טענינן ליה ואין חילוק כאן בין אם המוכרים כ' קיימי' או לא כמו שמחלק פ' ק' דב' ק' לענין זכ' עדידות ובינתי' וביבוי' והיה עלינו כתובת אשתו וכו' חזוניקין דהאשה נובה מעבורת אע"ג דקנה עידי' כן באחרונה משעמא דאי שתקת וכו' ומחלק חתם דאם אין המוכר קיים לא מצי לממ' הכי דשאני חתם דלא מצי למדרי' לפני בעלים הראשונים לא משעמא דהנתי' לך מקום לנכות מהם ולכך ביחמ' דלאו בני פרעון נענהו בטלה טענ' זו אבל בנדון דאי מחזיר לבעלים הראשונים לא מצי גבי' מכח דינא גם מן הלוקחים מהם לא מצי גבי' דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והוי ממש דמיא דמי שאבד לו דרך שדרו וכו' ולשם אין לחלק בין אם המוכרים קיימים או לא והוי דומא דקונה מן הכותי' דלית כירה משום דינא דבר מצרא כדאיתא פרק המקבל וכן לענין חוק' הלגות משמע כאשיר' ובמרדכי פ' חזקת דכל מקום שהחזיק הכותי' בדינא דמלכותא ישראל הקונה ממנו דרי' הוא כמוהו וכו' בנדון זה סוף דבר בהא סליקא לע' שהאמנה תוכל למכר נחת רוח עשיתי לבעלי בטלה דא' שלא מחתה המכירה אם לא שנתברר שנתרצ' ומכרה קודם בעלה דא' בטילה טענה זו וכן אם לקחו הבנים מיד כ' שמהדינא דמלכותא לא היתה האמנה יכולה לנכות מהן או הלוקחין מהן הרי הם כמוה' אבל בלאו הכי לא נאסר שאנו נפסק לבני ראובן דינא דמלכותא כמו שנתבאר לעיל מהו אנו טענינן לחתמי' ולקוח' כל דבר להעמיד הקרקע בחזקת' וברכ' שנתבאר לעיל כל זה אינו כותב במקום דליכא מנהג אבל במקום שנהגין שאין האמנה טורפת לקוחות של בעלה א' אפשר דהולכי' אחר המנהג וכמו שכת' הרא' ש בתשובתו לענין שיעבור מטל' א' קרקעי' דצוות ככרובי' ולא אשנחו ביה דבר זה אינו תולה רק בחקירת הדין ולפי מה שעינינו רוא' בחקיר' המנהג והחפשותו במק' המשפט זהו הנ'ל בשאלו דמעלת' אך בקצרה ואם יקשו דבר' על מעלת כ'ת' שלא יישרו בעינינו או יודיעני מעלת' ונבסם בהלכה ואהיה מוכן חמיד למעל' כ'ת' לבקש שלומי' וטובתו כל הימים נאם משה איסר'לש מקראקא :

קי אמרינן

פ' הגזל אמר רב' הלכתא מקיימין השטר שלא בפני בעל דין ואפי' עומד וצווח ופירשו דתו' הרא' ש טעמ' דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שחקקרה עדותו ומדרכנ' דהוא דצריכי' קיום הלכתא מקיימי' שלא בפני כ' ואע"פ שדש' פ' שם מקיימין שלא בפני בעל דין כגון שהיו עדים חתומי' בו מבקשים לילך למ' וכו' מ'מ נראה דה' בנדון זה שהעד המעיד על הקני' הוא ככאן ואי אפשר לו לילך למקום שהאשה שם ולהעיד בפניה שמקיימי' השטר שלא בפניה ולכן קמתי' לפקש האיש הלזה לקיים שובר' שבדיו' על מקצת כתובת' אשת אביו ולומר כי מקיימי' הוא לדעת וכאש' כתב המרדכי בשם העיסור שצריך להודיע אופן הקיום באתי' ג'ל' להודיע סברתו בזה הנג' בא לפני האיש כמר שמואל בר ישיעיה אשר כיר' דהשובר ודראה' לי חתימת האלוף מר' ד' אייך מפרגא דניכרר' ל' איך ששני עדי' דהיינו יעקב

שאלות ותשובות קיג

סב

הילך מיתובי סלעין דיגריין וכו' עד קתני מיתה רשב"א והא דקתני ג' לאפוקי מד' ד' דאמר כמשיב אבירה וכו' אי הכי רשב"א אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע אף זה ישבע מבעי ליה אלא לעולם כ' פטור כ' הרי שמסקנא כגמ' מדלא קאמר אף דכשתים מודה רשב"א משום שעבוד קרקעות כדפירש הרי"ף וכו' כ' דר"א ש' :

הה' מה שכתב המרדכי פרק יש נחלין (דף רכ"ג ע"ב) :

נשאל למד' ס' א"ס יש לאדם בן עני ורצה לתת לו עתה כדי לסלקו לאחר זמן מירושתו וכו' עד דיש לאביו קתנה וכו' וכן יאמר עכשיו אע"פ שהוא בריא פלוני בני יטול שלישי בבכסו וכו' עד אף ע"פ שהוא בריא אח"כ כמה ימים כיון שאומר פלוני בני יטול לאחר מיתה אין לך מצוה לאחר מיתה גדולה מזו וגדולה מזו או ר"ת איזהו מתנת בריא דבעי קנין כו' עד שני החם דכתב מהר"ם לת"ק כו' עד אבל בנדר זה דליכא מהיום וליכא שטר וקנין מוכיח על המתנה לומר שמתיים חיילא לא קנה דאין מתנה לאחר מיתה בבריא וכו' אם כן דברי מהר"ם קשו אהר"י דבר שוברה שנייה כתב דלא יועיל אם אמר יטול בני לאחר מותי אם לא שכתב מהיום לרבי יודא ולרבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו ובתשובה ראשונה כתב דיועיל אם אמר בריא בני פלוני יטול לאחר מיתה כך וכך והוה נקרא מצוה מחמת מתנה וקנה וכן כתב מהר"ם במדרכי סוף פ"ק דב' מוכרי שפרקמי שמת (דף רכ"ד ע"ב) וז"ל ופסק ר"מ דה"ה הבריא שאמר אם אמות ינתן כך וכך היינו מצוה מחמת מיתה וכו' ובפרק מי שמת (דף רכ"ו ע"ב) פסק מהר"ם דלא מהני אמירה שכתב שם וז"ל ועוד פסק מהר"ם ראובן שיש לו מעות ביד שמעון ואח"כ אמר לו תנם לבני או לפלו' אחר מיתתי רתן לאו כוכי במתנה שהרי לא הושלש מתחילה לכך ולא מצינו מתנת בריא לאחר מיתה והא דאמר פ"ק דב' מ' כו' והיינו כדברי מוה"ר בתשובה שנייה כל אלו התשובות קשו אהר"י :

הו' מה שכתב המרדכי פ' דיני ממונ' (דף רפ"ה ע"ב) וז"ל :

ופי' רי"ב דה"ה דפסול לאש' בן אחי חמיו וכו' עד דאפיק מקר' ראש' כבעל' אבל מה שק"ה הבעל לא קנת' אשתו וכו' וכתב' ה"ה ב"ח"מ סי' ל"ג כש' רי"ב דה"ה דהקדוש לבעל פסול לאש' אבל הקדוש לאש' אינו פסול לבעל' טעמ' משום דאמר' בב' מ' מה שקנתה אשה קנה בעלה וכו' והא דאמר' פ' זה בורר (דף כ"ח) בסור' אמרי בעל כאשתו בפומבד' אמרי אשה כבעלה ס' לתרי לישני פליגי אהר"י וק"ל כלישנא דאמר אשה כבעלה דעת הפוסקים כן עכ"ל ואני הריטו לבי אומר לישל דק הגאון בדברי רי"ב א' שהרי כתב המרדכי בשם ר"בא ובעל חמותו פסול לו מידי דהוה אאשת חורגו הריט' דס' לרי"בא דאדם פסול לבעל חורגתו אע"ג דבעל כאשה לא אמרין ולכן רי"בא מביא ראייה מאשת חורגו לבעל חורגתו דהיינו בעל חמותו משום דס' לרי"בא גבי ראשון בראשון כמו גבי בעל חמותו אשרה כבעלה ובעל' באשה גבי קאמר רי"בא דאשרה כבעלה אמרין בעל כאש' לא אמרי' היינו גבי ראשון בשני ודוק בלישנ' ולא תמצא אשה כבעלה ולא בעל כאש' כי אם בראשון ושני וכן זוכרני שהשיב לי מ"כ כן בחייתי מציץ מים על ידך וכן כתבתי בספר מרדכי בשם מ"כ תוא"כ לפ' הא דקאמר בגמרא בסורא אמרי בעל כאשה בפומבדיתא אמרי אשה כבעלה ס' לרי"בא דלא פליגי אהר"י ורי"בא פסק בשני הלשונות גבי ראשון בראשון כגון גבי אשת חורגו ובעל חורגתו ובגמרא מיתיהני תרי לישני אהא דבעי מהו שיעיד אדם באשת חורגו בסורא אמרי וכו' והיינו כדפירשתי :

הז' מה שכתב המרדכי פ' שבעות הדיני' (דף ע"ב ע"ב) :

נשאל לר"מ אדם שקנה קרקע מחבירו ויש לו שטר ובתוך ג' שנים טען המוכר חזרת ומכרת לו וכו' ובח"ה סי' ק"מ הביא ה"ה דברים אלו שפטר מהר"ם אפי' מהיסת וכתב הוא עליו ואני יודע למה פוטר משבועת היסת ואפשר דס' ל' בלישנא דפטור משבועת היסת היכא דליכא דר' דממונ' דרי כתב ר"מ בדבריו דבמלוה כה"ה צ"ח י"ב ל"שבע אע"ג דליכא דררא דממונא וגם מה שתמה הגאון על ר"מ למה פטרו כאן משבוע' היסת תשובתו כצדו כמו שכת' מהר"ם בדבריו דכל הקנה כתב שטר זה אין לו אינו נאמן משא"כ במלוה דגילין להלוות בלא שטר :

הח' מה שכתב המרדכי ריש הענין (דף רע"ו ע"ב) :

ההולך ממקום שאין מתעניין למקו' שמתעניין פ' ריב"א כו' עד ואין משל' מדלא קתני בספ' מתענה ומשל' כדקתני בריש' ותימא דיותר הל' מדלא קתני מתענה ומשל' כדקתני בספ'א ממקום שמתעניין למקו' שאין מתעניין הרי זה מתענ' ומשל' דזה הוא ראייה גדול כיון דכזה הדין עצמו כה' מתענה ומשל' בהולך ממקו' שמתעניין למקו' שאין מתעניין למקום שמתעניין לא כת' מתענה ומשל' ואפשר שהמרדכי גורם בחלומד בגירסת הרי"ף ההולך ממקום שמתעניין למקו' שאין מתעניין הרי זה מתענה ומשל' ממקום שאין מתעניין מתענה ולכן כתב הפ"ה מדלא קתני בספ' מתענה ומשל' כדקתני בריש' ר"ל כגון גבי ההולך ממקום שמתענה

שם מקום דגובה ממטבע מקום שיוציא בו השט' וכמו שכתב בדברי רבינו בסמ"ב ע"ב בדבריו ואני הריט' תמיד מה מיתיה ראייה מסוף כתוב' דה"ה בסוף כתובות דכשר היינו אם לא נכתב שם המקום שנעשה בו ההלוואה וגובה ממטבע מקום שיוציא שם השטר ורבינו ישעיה שכתב שצריך לכתוב פלוני מעי' פלוני וכו' היינו שם מקום דירת הלואה צריך לכתוב לסמן לידע איזה יוסף בן שמעון הוא הלואה ומה ענין של הברייתא דסוף כתוב' לכאן אבל בעיקר הדין שכתב שהר"ר ישעיה לא מפסיל השטר אי לא כתב בן אפשר הדין עמו כיון שהר"ר ישעיה מביא ראייה מגט ובגט גופיה אינו פסול אם לא כתב דירת הבעל אם לא שיענה מקום דירת הבעל או האשה ואפשר גם כן בשטר פסול אם שיענה מקום דירת הלואה והא

מוזיק מתוכו :

הב' בח"מ סימן ס' לפיכך ראובן שהיה מוציא שט' ח' שיש ללוי

על שמעון וטען שלוי נתן לו בכתיבה ומסירה וכו' עד נשבע היסת ונפטר ערכאן וצ"ע בב' שדבריו נראין תמוהים במ"ש ג' ל' רשבועה זו שנשבע שמעון כדי לפטור עצמו מלוי דמי דין זה לדין הנזכר בפ' ד' בשם רבותיו כו' ע"כ ודבר תימה מה שכתב שישבע שמעון ופטור ומדברי המימו' משמע שישבע לוי המוכר לראובן שלא מכר לו השטר ואינו דומה להוראת רבותיו שהשטר יוצא מתחת יד אחר וכו' דהתם מיירי שטענו בשטר שנמצא ונפל מידו דאתרע כנפילתו אבל בדין זה שראובן מוציא שט' ח' שיש ללוי על שמעון ולוי שטען שלא מכרו לו ולא נתנו שטר בכתיבה אלא הפקידו בידו וישבע לוי שלא מכרו לו :

הג' במרדכי סוף הגזול כתרא שריא לחמריה במאי וטבעיה

משום דדורף הוא וכו' וכגון שהתורה בתחילה מכנה להכניס חמור בספינה אבל אי הוה רגיל להכניס כמו שעושין ואחר כך נעשה כך וכו' ואם השליכו לנהר חייב בכתיב יוסף חשן משפט סימן ש"פ הביא דברים אלו בשם תשובת מיימוני וכתב בדבריו תמוהים הם מה שהייבין לשלם אם הוה רגיל להכניס כמו שעושין עתה ואחר כך נעשה כך שהיה חמור מקפץ ומדלג דאטו מי שיש לו כלב רע או דבר המזיק שחייב להורגו ולסלק דבר המזיק כדו שלא יזיק אחרים אם קדמו אחרים והרגוהו מי מחייבי עכ"ל ואני הריט' תמוהי מאור בדבריו דה"ה גבי כלב רע או דבר המזיק שהיה לו לסלק דבר המזיק ולהורגו והוא אינו חושש ומניחו ואינו מסלקו דורף הוא ולכן כל ההורגו פטור ומצוה קעביד אבל זה שהכניס החמור לספינה ולא היה יודע ברוע מעלליו והיה רגיל להכניס ועכשיו נהפך לאויב ומקפץ ומדלג ובעי לאטבעי ספינה והשליכו לנהר חייבים לשלם כדן המציל עצמו בממון חבירו וכן משמע הלשון ואח"כ נעשה וכו' עד ולא דורף הוא והתם גבי כלב רע נמי אם לא היה רגיל להזיק ועכשיו נהפך ורצה להזיק בפעם ראשון וקדם להורגו חייב לשלם מטעם שהציל עצמו בממון חבירו :

הד' מה שכתב המרדכי ריש ב"מ ריש ע"ג וז"ל שלא תהא

הודאת פיו גדולה וכו' וכן פי' ראב"ה אפילו יש לו שטר נ' כדאמרין סלעין דיגריין וכו' עכ"ל ראייתו שכתב כדאמר' סלעין דיגריין וכו' אינו מובן אצלי מה ראייה הוא לדברי ראב"ה שכתב ה"ה אפי' יש לו שטר ג' רצרה לומר מי שתובע לחבירו ק' וכפר הכל והלך הוציא שטר שכתוב בו נ' ישבע הלוא שבעה דאורייתא כדן מודה מקצת כמו גבי עדים מעידים שיש לו נ' דישבע שבעה דאורייתא ה"ה גבי שטר ומביא ראייה לה מסלעין דיגריין וכו' כי לשם לא מיירי שכופר הכל וזה הוציא השטר כי זה ל' הברייתא ח' שטר שקתוב בו סלעין ודיגריין מלה אומר חמש ולוח' אומר ג' ר"ש בן אליעזר אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבירה ופטור אם כן משמע להרי' מרדכי ברייתא שהמלוה ולוה הם מחולקים בפ' השטר הלוה אומר ג' והמלוה אומר ה' ולא שכתב הלואה הכל ואחר כך הוציא המלוה השטר ואם כן מה ראייה היא זו לדברי ראב"ה דהתם גבי סלעין דיגריין ישבע הלואה על פי הודאתו שהודה ג' והרי הודה במקצת אבל כדברי ראב"ה לא הודה במקצת דק ישבע כיון שהמלוה הוציא השטר מגלן ועוד הרי ר"ע חולק על ר"א וסבירא ליה לר"ע דלא ישבע והלכה כוותיה מדפסקי הרי"ף לשם בהלכות דף ס' א' ועוד הרי כתב הרי"ף לשם דאף ר"א לא פליג עליה דר"ע אלא היכא דלוח' אמר שלש אבל היכא דלוח' אמר שתיים אפי' ר"א מודה דפטור משום דהוה שטר שעבוד קרקע' ושמענין מיני' דהואך דא' למנה לי בידך חמשין מנייהו כדדנין שטרא וחמשין ע"פ וא"ל איך חמשין דבשטר איך לך גבאי וחמשין דכ"פ לית לך גבאי דמשלם חמשין ונשבע שבועות היסת ומפטר משום דהוה ליה שטר שיעבוד קרקע' וכו' עכ"ל הרי"ף א"כ הרי משמע מתוך דברי רשב"א ור"ע להדיא דאם הוציא שטר של ג' דלא ישבע אלא כ' דכ"ע דאין נשבעין על כפי' שיעבוד קרקעות ולא על הודאת שיעבוד קרקעות וכמו שפסק הרי"ף כן מוכח מתוך סוגיית הגמרא דב' מדף ד' רמקשה שם על דברי רב ששת הפטר

שאלות ותשובות קיב קיג קיד

סיקריקין מ"מ כיון דאמריאין לוקחין ספרים יותר מכדי רמיהו דא סיי
מדיהו לוקחין וע"ש ובתו' דריש הבונס (דק"ח) ב"ה א"ל מכריח
ארי וגם נ"ל לגרוס נ"ל ריצבא במקום נ"ל דאב"ה וכן מצאתי בשני
מדרכי ישני' וא"כ הוא דברי הגה' מיימוני והג' האשיר' וכל זה יודיע
מר לתלמידו הקטן ע"י מוקדם כדי להאיר עיניו ובכן שלוח' דמר יסגא
למעלה למעלה ויאריך ימיו על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל נא' הירש
עלוושר :

קיג איש

לכב מעלין בקודש ולא מוריד' . נדיב עמי' גומ' חסדי' .
עושה צדקה בהרגלי' בלימודי' . כי מי כמוהו בגני' גנות
עלי נהר פלגי' פלגי אלהי הפרס אשר למלך עייל בלא בר נכנס בשלום
ויוצא בשלום . ה"ה החכם השלם רבא דעמיה מרבנא ראומתיה סיני
ועוקר דרי' טוחנן זה בזה הרב הפטש החוק' מראיהו כמראה הבזק' גאון
עולם . מי הקשה אליו וישלם' לבו כפתחו של אולם . כמחור' ר' משה בן
הר"ר ישראל יצ"ו . יהי שלום בחיליו ויורכה בחכמים נבולו . וע"ש סגולת' ו'
סג' ל' לימנו נצב' . עם המלך במלכותו יושבת יוהי כו' הורה . גמול
ירת הרה . ונטיעים מגודלים בגעוריהם כשתילי' זתים סביב לנח' שלחנו
מלא דשן אמנ' . אחלי יכוננו לפני הדרת רום ערך ותפארתך כי מגלגלים
זכות' ע' . זכאי דהיינו כהר"ר ישראל סופר אשר גילה שבח וגדולת עוצם
חורתו . דמר שמחתי שמחה גדולה ושמתי דברי ותוכן שרשי וחקקי לבי
מסרתי לו כנשיקה מפי לפיו כי יראתי משוף השמים וילך את הקהל וכאתי
בשפל קול התהנה' השרך שלהן לשאלתי ותחי נפשי בה ובפרט תורה
היא וכו' ואגב כהיותי עוסק לעת האתכשפירש ממני כהר"ר ישראל
הג' . כלשון אחר של התו' דהיינו כה' הוהא' שסייד וכייד וכו' ומקומו
במסכת ע"ז בפרק כ"ה (דף ע"ז) להפיק רצוני עם מר כי לשון ר"י
שאומר כי לאו דוקא נוטל מה שחידש ותו לא וכו' סוכל דקאי לפי המסקנא
דמסיק דמהו דתימא כיון שסייד וכייד וכו' ותיתסר כולה קמ"ל .
אכל לפי הסלקא דעתין לא קאיא . סוכל דקאי אף אסלקא דערין ואי
קאי אסלקא דעתין קשה להולמו לפי הסוגיא דהקשה והוא דומיא דבית וכו'
והעולה לפי עניינת דעת דבריר' ר' קאי אמסקנא ואף שהתו' קצרו בלשונ'
ולא כתבו תיבת וכו' לית ביה מיוחס כי כבר ידוע דכמה פעמים ער אין
מספר דלגו התו' תיבת וכו' ודבריה קאי לפי המסקנא וגם בתלמוד אשכחן
כי האי גונא' כדכתבו התו' כפ' ישנחלין (דף ק"ח) . ולא גרסינן
מה שכתב מרבנא אמר רב סחורה ואי גרסי הוי כמור' וזאף כי אין
ראייה ברורה וזכר דברר הוא והשם הקרה לירי תלמיד אחד מהספרדים
שהביא עמו החיבור שחיבר בגושל' כמחור' יוסף בן לב והראני
דיבור זה הו"ל נדרשתי לאשר שאלוני בפרק כ"ה דיבור מהותו מעט הכמות
ורב האיכות וז"ל והוא שסייד וכייד וכו' ובדורדרי' לא קאי לפימאני
סליק אדעתין אלא אמסקנא דא קאי לפימאני סליק אדעתין קשה
טובא וקל להבין אלא דאמי אמסקנא קאי וא"כ מאי ראייה מייית ר"י ו'
לפירושו כמאי דקאמר דא"כ אפילו וכו' והלא לפי המסקנא מאי דקאמר
והוא הוי כמו אפילו וכו' לאשמעינן מאי דקאמר בגמרא דל' גמ' היכא
רסייד וכייד כנופה דתתס' כולה וא"כ לעול' אימא לך דאפילו סייד וכייד
כנופה של אבן נוטל מה שחידש ורז' לא ומאי דקאמר והוא שסייד
כנופה של אבן אתא לאשמעינן דאפילו כסייד כנופה של אבן לא
תתסר כולה כדאמרינן בגמרא וגם בפשט ההלכה איכא לאקשווי
אמאי לא תירץ מהו דתימא היכא דסייד וכייד כנופה של אבן דצריך
לנקוב מעבר לעבר קמ"ל דנטל מה שחידש ותו לא ואפשר לומר כדחוק
דלכך נתכוין ר"י לתרץ זאת הקושיא ולה"ק דלאו דוקא נוטל מה שחידש
כלומר דמסתברא ליה למתיר' דהיכא דסייד וכייד כנופה של אבן דנוקב
מעבר לעב' ולא סגי בגטול מה שחידש לחור ומסתבר' ליה לחלק בין היכא
רסייד וכייד כנופה של אבן להיכא דלא סייד וכייד דתתס' גמי נוטל מה שחידש
ולפי זה הפי' בדברי התו' הלשון הו' דחוק ומנומנ' וצ"ע עכ"ל כחיבורו הגה'
עם כל התנצלותו הנית דברי ר"י בצ"ע אין ולא ורפיא בידו . ועוד קשה
לי על פ' ר"י אף דקאי לפי המסקנא אמאי לא קתני ארבע אבנים כיון
דצריך לנקוב מעב' לעבר ודחוק לומר דהר' לא נחשב כיון דמשכחת
באבן אחת והוי דוגמת תירוצא דבית דמרתין כיון דלענין ביטול' והשתחוא'
חד קא חשיב ליה ולמר שבת מושלים להוציא לאור כוונת ר"י באם כאולי
יש חסרון או איז' מעות כהריכוכי' התו' במסכת ע"ז הם מטעמי' מושבושים
ואין לי ספרים מדויקי' להניח מהם ונחשו' על הראשונ' כי גילגלתי טפח
ויותר מטפחים בסיתי' כאשר לשמע און מפה לפה יסדר ויציע דברי
הר"ר . ישראל הג' ובוה נפסק הפעם כיגם זה רב מהות הקולות . אך
נעתי לא נורא תחיל' . נדל כסאך בגרם המעלות . וחילו פניך רבי' ורצצת
ואין מתדייר אלה דברי המעתי' בלב נפש אהובך הצעיר שבתלמיד' דוד
בר יעקב הכהן ז"ל ה"ה :

קיד שלוחת

יסגא לאהו' הר"ר דוד ש"ן בא אלי כחכך
שאלת ממני לפרש לך דעתו בדבור חוספו' א'
במסכת

שמתענה וכו' אכן בגמ' שלנו גורם משהיה מתענה על הצר' ועברה וכו'
עד מתענה ומשלים ההולך ממקום שאין מתענין למקו' שמתענין מתענה
ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין מתענה ומשלים לפי ג' ו'
תמונה מאד :

המ' מה

שכתב פ' משהיה נשוי (דף תקנ"ג ריש ע"ב) וז"ל
מי שהיה נשוי ג' נשים כתב ר"ב וז"ל על ההלכה זו
ראיתי גמגומים בדברי ר"ח ובדברי רב האי גאון ובאלפס וז"ל פירש' י'
עיקר מדכתב ר"ב ראיתי גמגומים בדברי ר"ח ובאלפס וז"ל פירש' י'
משמע דדברי הר"ף אינם כדברי רש"י וצ"ע בדברי רש"י ובדברי הר"ף
דבריה' משמע בדברי שניהם דדעת שניהם שוים וכ"כ הכ"ב א"ב ח"ס יצ"ו
בסופו וז"ל והרא"ש רחה דברי ר"ח והסכים לדברי הר"ף ורש"י שפירשו
דסבר ר' זכר' הל' מ' משמע דכדי לבעול המנהו שאר חברותיה עד שתגבה
כל כתובתה לפיכך חולקת בשורה ע"כ הרי שכתב הכ"ב דדעת הר"ף
ופירש' שוין וצ"ע מה שכתב ר"ב בדברי הר"ף גמגומים ופירש' י' עיקר :
הי' מח שכתב המדרכי סוף פנה' (דף תשל"ס סוף ע"ג) ובספר
א"ו פסק בן הל' למעשה וכן ה"ר שמואל והטעם משום
דסתמא חתיכה נמלחה לכר מתחילה ואח"כ אסרה שאר החתיכות וכו'
ע"כ וצ"ע הרי כתב הספר בתחילת דבריו ומסבירא זו דרש' פ' ה"ר יצחק
מו"נ הלכה למעשה דתתיבת כשר שנמלחה געשה נבילה וכו' והיינו
מדפירש' נבי ברי' דתרבא שנפלה לריקול' שהיו החתיכות ביחד בסל'
א"ה היו החתיכ' ראשונה נאסר' כולה מטעם שאין שאר החתיכ' מועילות
לבטל ולפי מה שנתן אח"כ הטעם משום דסתמא נמלחה החתיכ' לבד
משמע הוא אם ידוע בידאי שנמלחו יחד מועילות שאר החתיכות לבטל
ואין החתיכה עצמה געשה נבילה :

תשובה נ' אלו הסאלות תמצא לקטן סי' קכ"ב :

עוד

ילמדנו רבנו מי שגירש אשתו בתוך כ"ד חדשי' ללידת בנה אך
היא נמלתו ג' חדשים קודם הגירושין אם היא מותר' לינשא תוך
הכ"ד חדשי' כיון שנמלתו קודם הגירושין כי מעשה כזה היה במדינת
אשכנז ונפלה מחלוקת בין החכמי' מקצת' רצו להתירה לינשא תוך כ"ד
חדשי' וראיית' ממה שכתבו הפוסקי' אם נמלתה בנה קוד' מיתת בעל' ואח"כ
מת בעלה מותרת לינשא מיד אחר ג' חדשי' קודם כ"ד חדשי' ללידת בנה וה"ה
אם נמלתו ג' חדשי' קודם הגירושין דמיתה וגירושין שוין ואדרבה יותר יש
להקל בגירושין כי ר"ש כתב דאין צריכין להמתין כ"ד חדשים בגירושין
ומקצ' חכמי' אסרו לינשא תוך כ"ד חדשי' אף אם נמלתו ג' חדשי' קודם
הגירושין דדוקא גבי מיתת הבעל לא שייך לערומי כי המית' בידי שמים
ולכן קבעו הגאונים זמן ג' חדשי' קודם המיתה דסתמא דמלת ג' חדשי' קודם מיתת
לא היתה יודעת שימות ואפ"ה נמלתה בנה אבל פחות מכן לא מועיל
שנמלת' כנה דחיישי' לערמה כשתראה שבעלה נוטה למות תגמול' בנה
בעורו ויולד לא מועיל אבל גבי גירושין דלאו בירי שמים חיישי' לערמה
אף אם נמלתו ג' חדשי' קודם הגירושין כי לפעמי' תרע שיגרש' כגון אם נתפשרו
ביחד לגירושין לאחר חצי שנה וכיון דלפעמים יש שם ערמה אף בלא
ערמה לא יועיל כי כמה וכמה חומרות החמירו במינקת כגון אם השכירה
לבנה מיהת והיא נשבעת שלא לחזור בה . וגם במעשה זה שבמדינת
אשכנז היתה כערמה כי האיש והאשה היו נתפשרו ביחד לגירושין שיגרשה
בעלה בתוך ל' ובתוך זמן זה ברה האיש למרחקים ולא שב אל ביתו עד
אחר חצי שנה ובתוך זמן זה נמלתה לבנה ואחר כווא' ביתו שוב נתפשרו
וגירשה ועוד הביאו ראיו' לאסור מדלא השמיט שום פוסק אחד לומר
אם גמלתו ג' חדשים קודם גירושין מותרת אך כתבו אם נמלתו ג' חדשים
קודם המיתה משמע דוקא הכי :

עוד

אחת אשאל מאת פני אדוני שכתב המדרכי' הגול' בתרא (דף
מ"ט ריש ע"ג) נראה לראב"ה אדם שהניח ספרים בעיר וכו' עד
אפ' לפירש' דפירש' דספרים יש בהן משום דין אנפרו' ודין סקריקין דהא
כו' ע"כ וקשה דהיאך אפשר שיהא בהן דין אנפרות וסקריקין דהא ב' הפכים
הם דאמרי' בגיטין (דף כ"ט) דאנפרות אין בהן משום דין סקריקין ומלשון
המדרכי' משמע דאנפרות וסקריקין שוין ומכ"ת הגיה וגרס בספר המדרכי'
אפ' לפירש' דפיר' דספרים אין בהן דין וכו' עדין לא נשמר מעב' ת' מקושי'
זו וגם ע"פ האמת אינו כן המעיין בפירש' שם לכן נראה לי הדיוט דטעו'
נפל בספרים וצריך לגרוס אפ' לפירש' דפירש' דספרים יש בהן משו' דין
אנפרות ואין בהן משו' סקריקין וה"פ אפ' לרש"י דפירש' שם על הברייתא
דניטין הבא מחמת החוב ומחמת אנפרות אין בו משום סקריקין אם שהה
בדיו' כ' חדשי' לתת רביעי' לבעלים כתיקון חכמי' ויחזיק בקרקעו' לא יחזיר
בהם בספרים אינו כן וז' יחזיר אלא ברמי שקנה כמו שהוכיח המדרכי' וכן
כת' בהג' מיימוני ריש פ' עשירי דהל' גזילה בשם רי' צבא' כן בסגנון זה וכן
בהג' אשיר' דפרק הבונס' וז"ל ל' בפירוש רי' בא אדם שרגיש ספרים
בעיר וכו' ונשארו אס' קנאם יהודי' אח' יחזירם לו עד כדי דמיהו' אס' כן נתנו
בהן אפ' לפירש' שמהויר' כהנא כיון כותי' דבא מחמת חוב ואין בהן דין

שאלות ותשובות קיד קמו

סג

במסכת ע"ז (דף נ"ו) בפ"ה המתחיל והוא שסידר וכייד וכו' ובא בכחבד וז"ל לשון ר"י שאומר לאו דוקא נוטל מה שחידש בו סובל דקאי לפי המסקנא דמסיק דמיה דתימא כיון שסידר וכייד וכו' תחבר כוליה קמ"ל אבל לפי הסלק דעתך לא קאי או סובל דקאי אף אסלקא דעתך ואי קאי אסלקא דעתך קשה להולמו לפי הסוגיא דהקשה והא דומי' דבית קתני וכו' והעולה לפי ענייני דעתו דדברי ר"י קאי אמסקנא ואף שהתוס' קצרו בלשונם ולא כתבו תיבת וכו' לית ביה מחוש וכו' עד והשם הקרה לפני תלמיד א' מן הספרדים שהביא עמו החיבור שחיבר בנו של מהר"ר יוסף בן לב והראני דיבור זה וכתב שם כבודי ר"י לא קאי לפי מאי דסלק אדעתין אלא אמסקנא דאי קאי לפי מאי דסלקא אדעתין קשה טובא וקל להבין אלא ודאי אמסקנא קאי וא"כ מאי ראייה מייתי ר"י ז"ל לפירושו במאי דקאמר דא"כ אפילו וכו' הלא לפי המסקנא מאי דקאמר והוא הוי כמו אפי' וכו' לאשמועינן מאי דקאמר בגמרא דלא נימא היכא דסייד וכייד בגופה של אבן וכו' וא"כ לעולם אימא לך דאפי' סייד וכייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש ותו לא ומאי דקאמר והוא שסידר וכייד בגופה של אבן אחא לאשמועינן דאפי' בגופה של אבן לא תחבר כולה כדקאמרין בגמרא וגם בפשט הלכה איכא לאקשוני אמאי לא תירץ מ"ד היכא דסייד בגופה של אבן צריך לנקוב מעבר לעבר קמ"ל דנוטל מה שחידש ותו לא ואפשר לומר בדוחק דלכך נתכוין ר"י לתרץ זאת הקושיא ולדברי קאמר דלאו דוקא נוטל מה שחידש כלומר דמסתברא ליה למתן דהי' דסייד וכייד בגופה של אבן דנוקב מעבר לעבר ולא סני בגטילת החידוש לבד ומסתברא ליה לחלק בין היכא דסייד וכייד בגופה של אבן להיכא דלאו סייד וכייד דהתם נמי נוטל מה שחידש ולפי זה הפירוש בדברי התוס' הלשון הוא דחוק ומגומגם וצ"ע עכ"ל בחיבורי הגה עם כל התנצלותו רגנית הדבר בצ"ע אין ולא ורפיא כידו ועוד קשרה לי על דברי ר"י אף דקאי לפי המסקנא אמאי לא קתני ארכע אכנים הם כיון דצריך לנקוב מעבר לעבר דוחק לומר דכח ביטול הוא נחשב דוגמת תירוצא דבית דמיתרין וכו' עד כאן לשון שאלתך וכתבתיך דע אהו' כי הסכימו החכמים הקדומי' כי שינוי הצורה נמשך אחר הרכבת החומרי' הנישאים הצורות והחומרים אחר רמזו והטבע והשכנים מתחלפים כשינוי האקלימי' והאידים עד שהדעות מתחלפין כדחוק מורח ממערכ בן הרוחין את דעתנו בדבר זה כאשר אני רואה כי לא מחשבותי עם החכמי' המקשיבים לקולי אשר ראו דבור זה כמחשבותיכם ולא עלה על דעתכם דעתנו וזה התחלת' בשאלתך לומר כי סובל דדברי ר"י קאי לפי המסקנא ולא אסלקא דעתך או קאי אף אסלקא דעתך אבל שיהא קאי אסלקא דעתך ולא אמסקנא זה אינו כולל אצלך ולא כן לבבי יחשוב כמו שכתבאר בעתיד אך אני אראה לך חולשת פירושך שיהא קאי על המסקנא ואח"כ אבאר דעתו הגה אומר ישמעו אנכי מה שפיר מדבר בשם חיבור החכמי' אשר אינני מכיר ומה שהקש' אם קאי על המסקנא והניח הדבר בצ"ע ועוד הרוח שאנחנו צריכין לומר שהתו' התחילו בדבור והוא שצ"ל וכייד ורצו' לו המסקנא שאמ' ואע"ג דסייד וכייד וזה חילוק גדול לא יסבול א' מב' פירושי' הנה שכתב מדעת עצמך שחבר תיבת וכו' או מה שכתב בשם החיבור הספרדי שנקט וכו' וז"ל כמו אע"פ שגיה אינן שוין בעניי' בדב' זה ועוד אם דברי ר"י קאי לפי המסקנא' כאשר כתבת היה לו לרא' שולשאר פוסקים להביא דברי ר"י לענין הלכת' ומדלא הביא הרי"ף ודרא' שדבר זה רק המשנה כצורתה ש"מ שאין לחלק לפי המסקנא ומה שתלית עצמך בחבור החכמי' הנ"ל חיבורו אינו ידוע ופולמו אינו מכיר ואם כל חיבורו כן נוטל מה שחידש במן כסידר וכייד כי מה שהקש' בפשט ההלכ' אינו קלל כי לפי המסקנא לא עלה על הדע' שיטול מעב' לעב' אפי' סייד בגופה של אבן וכמו שיתבאר כדנדי בהב' פשט ההלכ' ועוד אני אומ' אף לפי דבריו שהיה ס"ד ואלו לא היה ר' אמי היינו מפרשים המשנה כך שיטול מעב' לעב' וכו' (דבלא זה מהיכא נוסק אדעתין חלוק זה דהמשנ' לא קתני לא ג' אכנים ועל כרחינו פייד וכייד בגופה של אבן הוא בכלל א' מאלו ג' אכנים הנזכרים במשנה) וא"כ לא השמיענו רבי אמי דבר כולל באר הדיק' שהמשנה מדברת בסידר וכייד בגופה של אבן וא"כ לעולם עדיין נימא דצריך לנקוב מעבר לעבר ועיקר חידושו של ר' אמי היה חסר מן הספר אבל לפי תירוץ הגמ' אחא ר' אמי לאשמועינן דלא נימא דסייד וכייד בגופה של אבן הוי בכלל חצבה מתחילה לכך ותחבר כולה על כן אחא ר' אמי להודיענו דהוא בכלל נוטל מה שחידש כל זה אני אומ' לפי דעתך אבל לפי האמת אין לחלק בזה כלל דמי יכריחנו לחלוק זה משא"כ לפום מה דסלקא דעתין דהיינו צריכים לחלק חילוק זה מכח דברי ר"י דא"כ אפי' לא סייד וכייד בגופה של אבן כן ומה שכתבת שאם קאי על הסלק' דעתך קשה להולמו לפי הסוגיא דהקש' והא דומי' דבית קתני וכו' והדיבור שהזכרת שכתב שאם קאי על הסלק' דעתך קשה טובא וקל להבין אני בער ולא אדע מה קשה לכם כי סתמם דברים והגני אביין למניך

ואפרש הסוגיא לפי הנראה לי ואולי מתוכן יתורצו קושייתכם אם מעט ואם הרבה רק אני אקשה לך תחילה בסוגיא זו למה לא הגיד רב אמי דבריו על המשנה ראשונה של בית הן לפי הסלקא דעתין הן לפי המסקנא וכן המקשן שהקשה מי לא עסקין רשיע ודבר שיע למה הקשה קושיא זו מבית ולא הקשה אותה מאבן עצמה מי לא עסקין דסייד וכייד בלא גופה של אבן אלא על כרחך שמעפ' הסוגיא ויתישב הכל וזה כי כסתם בבית לאו בגופה הוא ובאבן הוא בגופה ועל כן רבי אמי הן לפי המסקנא או הסלקא דעתין אורחא דמלתא נקט וכן המקשן הוצרך להקשות מבית מילא עסקין כולי דבאבן היה אפשר לומר דלא איירי אלא בגופה של אבן הואיל ודרכו בכך ולכן הוצרך להקשות מבית ואבן דומי' דבית קתני כדא' בסוגי' ומעכשיו גם דברי ר' נבוגי' כפשוטן כי ר' אמי אמר והוא שסידר וכייד בגופה של אבן ופי' ר' לאו דוקא וכולי ולפי זה ר' אמי פירש המשנ' שמה שקאמרנו נוטל מה שחידש ר"ל שנקוב מעבר לעבר ולכן קאמר והוא שסידר וכייד בגופה של אבן אבל אם לא סייד וכייד בגופה של אבן אף ע"ג דנוטל מה שחידש לא מיירי מתניתין בכך כי זה לא נקרא אסור דאבן רק איסור הסידר וכייד ומתניתין באסור האבן קאי מיירי ולכן הקשה דמקשן והא דומי' דבית קתני וכולי וסתם בית לא מיירי בעשה דבר בגופה וא"ה מתסר הבית ש"מ דגטילת סידר וכייד מקרי אסור הבית וזה דמקרי אסור האבן ומתניתין מיירי בהכי והיינו דלא כר' אמי ומשני בית נמי איכא בני אורבני כורלי ובהכי מיירי מתניתין דהוי בגופה של בית ומקרי אסור הבית ומקשה מי לא עסקין כולי והדרא קושיא לרובתה וחזר מדבריו אלא כי אתמר כו' ומתניתין מיירי בסידר וכייד לחוד וזה מקרי אסור הבית אף על גב דאינו נוטל אלא מה שחידש וא"כ לנקוב מעב' לעבר עכ"ל פתו לא מידי רק של' ממני משה איסרלש מקראקא :

קמו שאלת

על אשה שירשה מאביה סך גדול ובעלה לקחם לידו ועסק בהם כל ימיו ונפטר והניח חיים לכל ישראל ועכשיו אשתו חובעת נכסי מלוג שלה מלבד כתובתה גרסין ריש פרק מציאת האשה (דף ס"ט ע"ב) מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה וירושתה הוא אוכל פירות וכו' ופירש"י והתוספות אם נפל לה ירושה הוא אוכל פירות בחייה והקדן שלה וכן מבואר גלה פרק האשה שנפלו וכוכל דברי הפוסקים הראשונים ואחרונים שירושת אשה אין לבעלה בהם רק הפירות והקדן שלה והם נכסי מלוג שהם של אש' ומבואר גלה ג' שבמית' הבעל קנתה עצמו וכמו שאמר' פ' קדקדושין (דף נ"ט ע"ב) האש' נקנית בשלש דרכים וקונה עצמה בשני דרכי' בנט ובמית' הבעל וכשוכ' בעצמ' חוזרין כל נכסי' איה מלבד כתובת' עיקר ותו' ומבואר גלה שאין ב"ח גובה מנכסי' צאן ברזל ולא מנכסי' מלוג הידועי' לאשה כמו שכת' הטור ח"ה סי' צ"ו וירוש' כשם הרמ"א כל זה בחייו כ"ש לאחר מיתתו שנפטר ממנו שאין ב"ח גובה מהן רק היא בנכסיה כאש' אחר ואינה חייבת לפדותו בער בעלה מנכסי' הידועים שהכניסה לבעלה ואם אינן ידועין כתבו הפוסקים הנ"ל שהיא נאמנת בשבועה בכגרים ותכשיטים שדרך האשה להכניס לבעלה וכל זה בזה שכל מה שקנתה אשה קנה בעלה ולכן אינה נאמנת רק בדברים שדרכה להכניס לו אבל לאחר מיתה נאמנת על כל מה שכירה מידי דהוי אהא דאמרין פרק חזקת הכתי' וכן האשה הנשואת והנזנת תוך הבית והיו אונות ושטרות יצאות עכ"ל שמה ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה ואמרין התם לענין אחין שלא חלקו נמי הכי ואמרין התם כן שחלק ואשה שנתרשה דרי' הן כשאר כל אדם ולכן גם לאחר שמת הבעל כאחר דמיא ונאמנת על מה שכירה אם השטרות נעשים לאחר שנתרשה אומת הבעל ואפילו בחייו אינה צריכה להביא ראיה רק שיש לה מעות מיוחדים או נאמנת שהשטרות הם שלה וכו' שמה שבידה וז"ל הרמב"ם פכ"ד דאישות הרי שנמצאו ביד האשה מעות או מטלטלין והיא אומרת מתנה נתנו לי ודא' אומר ממעשה ידך הם ושלי הם הרי היא נאמנת ויש לו להחריס על מי שטוען שקר וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ואם אומרת ע"מ כן נתנו לי שלא היא לבעלי רשות בהן לא שאעשה בהן מה שארצה עליה להביא ראיה שכל ממון שביד האשה בחזקת הבעל הוא שהוא אוכל פירות עד שכתב' ראיה וכו' הריקמן שאפי' בחיי הבעל נאמנת לומר שהן נ"מ ואין הבעל נאמן לומר שהיא שלו כ"ש לאחר מותו כ"ש לפי דברי הפוסקי' שהיא נאמנת (לבגרי) כמו שכת' שם המ' מהרא"ש וכו' פ' חזקת הבתים מכלל הנ"ל ג' לרדן על המעשה שנשאלתי ולומר שזכתה לאמנה הנ"ל במה שבידה לומר שהן נ"מ שלה לא מבניא אם לא שויה אותן דא' דנאמנת לטעון על מה שביד כדמוכח פ' המקבל ובבמה מקומו בתלמוד ובפוסקי' דאדם נאמן לטעון על מה שתחת ידו במה דלא היו דברים מעולם או לקח הוא בידו לא אפי' שויה דא' נ"ל דנאמנת על מה שתחת ידה לומר ג' מל' שלי הם דהרי ידוע לכל באי שער עירם שירשה סך גדול מאביה ובאי כולם ליד בעלה שנשא ונתן בהם דאין לומר שאבדם דהרי חייב לשלם אחרים תחתיהם ולא אמרו דנ"מ

שאלות ותשובות ק"י קיה קיט

גדלו בביתוהשכי' לו רביוהביאו לחי' ע"הב ואמרת' לו כן וביקש ממני
להורות לו בכתב כרי שיהיה לכן בתו לראייה בכל מקו' אשר ילך ומנני
באתי למלאות רצונו והנה גלוי ומפורסם בתשובת מהר"ק שכתב כן
בהדפי שזכור לומר קדיש במקומו ואף במקום שאר אבילים המנידים על
נביהם ועל אמום יש לו חלק ואין להולכים בזה אחר המנהג כראיתא התם
בתשובותיו ואני באתי להוסיף על דבריו כי מהר"ק כתב שם של מצני
שכן הבן חייב בכבוד אבי אביו ולכן הרחיק קצת בתחיל' שכן הבן כאשר
יחשב ולא כן הוא עמדי דהרי אמרו במדרשו יובת יעקב ונחים לאהי אביו
יחזק ולא לאלהי אבי אביו שחיבי אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד אבי אביו משמ'
אביו וכן כתב רש"י ויגש' ומקראמו כדור יותר מבכבוד אבי אביו משמ'
דחיבי בכבודו ודלא חייב לא שייך למצער יותר והוי למכיר לזו חייב
בכבוד אביו ולא בכבוד אבי אביו והוא מבואר גמל' של כל דבריו מהר"ק
כ"ש דכמר אשר הנ"ל גדל היתום תוך ביתו ואמרו במס' סנהדרין פירקין
גדול כל המגדל יתום בתוך ביתו כאלו ילדו ולמדו שם מפסיקים הרבה
וכ"ש שהביאו לחי' ע"הב ששבר לו רבי ללמדו ואמרו דכבוד רבו הוא
קודם לכבוד אביו שזה מביאו לחי' ע"הוזה מביאו להע"ה כ"ש בכמר
אשר דבולדו איתנו ביה שכן בתו יאמר עליו קדיש כשאר אבילים
(ובלבד שתתקרא בתו לזה ולא תקפיד שגם יניד קדיש בחייה כי יוחר
חייב בכבוד אביו ואמו מבכבוד אבי אביו וכו' ע) משום שאמר פ"ק
דסנהדרין דמצוה לבצוע גם שלא יתא נראה זה דכר חדש אניתהרבר
על פשרת מהר"ק שכן הבן יאמר פעם א' והמגיד על אביו ואמו יאמר
ב' פעמים כי יהיה לזה הבן בתו יאמר הוא פעם א' והוא לו חלק א'
קדיש והואכל על אביו ואמו ב' חלקים ויאמר ב' פעמים ובה לא יהיה
דבר חדש כי הריה בימים הראשונים אשר לפנינו מכבדא
בדברי מהר"ק וחייהם ושלום לכל ישראל נאם משה איסרלש מקראקא :
(עורי מעס' עוסק שנים ודן והוא יולכי משגיח) :

קִימֵנו אֲשֶׁר

[illegible]

דנ' מ' אינו חיי' באחריותן אלא כשנאברו מעצמן אבל כשהלוח האשם
לבעלה פשיטא שחייב לשלם לה כמו שכתב הרא"ש פ' חזקת שאם
לזה וגרשה אם לא היו המעורר שמונים חייב לשלם לה ואפי' לדברי ר"י
שחולק וס' לאינו חייב לשלם היינו מטעם שקאמר התם דאינה נאמנת
לומר ששלה הם ומחוקי אותם כשל בעל אבל בנדרין דידן שידוע שהיו של
אשה ודאי חייב לשלם לה ודו"ה לאחר מיתתו וכמו שנתבאר לעיל
שנשטלת כל נכסיה לאחר מיתתו ואין לומר ששם פרע לה בחייו או
אתפסה צדרי מאחר שהבעל איכל פדיו' כל ימיו דמי' והא דאמר ר' יאון
אדם פורע תוך זמנו ואף אם יתחלק החילוק בזה מ"מ ברבר שיש לה מנו
דלהר"ס פשיטא שנאמנת לומר לא נפרעתי בחיי בעלה והם פרעונו נ"מ
שולי ולא דמיא להא דאמר ר' פ' הכות' והביאו הרא"ש והורא"ש שהמרדכי
דב"ח וכתובה ב"ח קודם במשטלי' ואפי' תפסה פסקו מהר"ל והמהר"ו
דמוציאין מידה וזכרנו מזהר"ס במרדכי פ' הכותב דשאני נכסיה דהם
כחוב אחר ואין בכלל כתובה ותוספות וכו' כ' בהריא במ"מ בפ"ו דראישות
וכ"כ הקר"י סי' ק"ב בא"ע והוא פשוט והנה אין בכלל אלא מה שבפרט
דהיינו האלמנה היקרה אשר מהר"ר אליהו מענקש ז"ל א"א אשריזע
ומפורסם לכל בני עיטם שירשה מאביהם ש' גדול ובא ליד בעל' וקודם
מותו ידך מנכסיו וכעטם ידוע וזכור שלך נאמר וכו' מ"ל שלה בוי"א
תוכל לגבות מלכך כחובת' ואף אם יש חולק בזה מ"מ מה שתפס' בוי"א לה
כה' מגו פשוט לי כביעמא בכתובתא שתוכל להחזיק בהן ולומר בהם שהם
ג"מ שלה וה"ה אם יש רבר כנמצא בידוע שהי' מג"מ שלה ואין לריין כזה
אלא מה שענינו רואות ושלום :

קי

(כ"ז חסר חסר'הסא) לפי הענין דית'הש"ה מ"ש דארתור
 המורכב פסול והדס מצראה כשר' ויהית'השוב' לפי שהמורכב
 לא נק' אתרוג ולא מקרי פרי עץ הדר אבל הדר כדעבות תליא רחמנא
 וא"כ כהדס מצראה שאנדרואין בו שהוא עבות למד נפסיל אותו (שהרי
 ל"כ לטעמי בדבר הכר' לחס) אבל בפרי עץ הדר שנחלקו בו כפי הדר
 איכא למימר דלמא איכא להכמינו ז' עור דרשות אחרות כמלת הדר
 דאתרוג הוא דוקא ואף אם נאמר דלי' להו דרשו' אחרו' ב"מ מ'רלמא שאר
 מינים אין להם או התוארים שאמרו מאתרוג ומאח' שב' נתבא' שהמורכב
 לא נקרא אתרוג אם כן ממילא אין נכשירו ואין לנו בו אלא מה שאמרו
 חכמינו כ' שמתני' מקא' א' שאור המי' פירו' הקרא' (מורכ' כ"ו או ה'לומ'כ')
 עצמן דרים משנה לשני' על האילנות ש' הל' ה' הסמי' האומרי' כנ"מ וכי
 שלמא דעתן להכשיר פירות אלו בתורת אתרוג ולכן המורכב כאחר מהם
 אין להכשיר רק אתתרוג ולא שאר מיני' ולא בצורה תליא מלתא מאח'
 שכבר נתבאר שוה המורכב לא מקרי אתרוג ומה שהביא השואל ראיה
 'אתרוג אפי' מקצת אתרוג במשמ' כמו שאמר' פ' 'אתוואת בנו שה אפי'
 נקצרת שה במשמע' אינו ראיה דהא לשון תורה לחוד ולשון חכמי'
 לחוד ומאחר דר'ל אמרו אתרוג לא נוכל להכשיר מקצת אתרוג ועל מה
 נכתוב בתורה פרי עץ הדר לא נוכל לומר דאפי' מקצתו הדר דא"כ נכשיר
 גאר מינים דאפילו מקצת הדר כשר' ואפילו אינו דר כל השנה על האילן
 כשיריהו אפי' דר מקצת שנה' ועוד דשאניו שה דרשינן מקצת שוה
 רבות כיוכלאים תדא דלמא דוקא שוה משמע להו ה' ביהא משור
 שבו ועזו ממעטין כלאים וכ"ש ב"ל ואמר' מקצת שור או כשב כשר
 ואע"ג דכפ' מרובה מפרש הא דממעטין משור וכבשועו משור דמוכח
 עניינת דאפי' מ' נוכל' לומר ג' ריש להם למוד בזה למעט שוה חביו
 וסופת בהריא כ' קדבורות דלא אמרינן בכל מילא דהא קתני במשמע
 מוכיח ליה התם בכמה ראיות וע"ש) ועוד דהתם לחומרא אמרינן
 נקצת שוה להצריכו כיוסו או לחייבו במתנתו ולאסור בו אותו ואת' בנו
 ל' לקולא להחשיבו שוה לקולא לא אמרינן דהא אמרינן פ' קדבורות
 ענין פטר חמור דאין פודין בכלאים וכביו ואפי' לר' אליעזר דפליג התם
 מתד' בכלאים הבאמ' העז ומן הרחל מ"מ מורה כביו דאין פודין כו' ולא
 מרינן מקצת שוה ואע"ג דאין ראיה מר' אליעזר דלדידיה לא אמרינן
 דה מקצת שוה במשמע מ"ש להוכיח מרבנן דס'ל דאין פודין כביו
 כלא' וגמרי לה שוה שה מפסח כדאיתא התם אמאי לא ילפי ג'כ שוה שוה
 ענין אותו ואת בנו וכסוי הדס וכאן אין לומר דלא קבלו הגזירה שוה
 ענין אותו ואת בנו ואולי אינו מופנה מכל מקום הוילן למילף במרה
 צינו מפרין בכור ומפסח במרה היצ ודוחק לומר דאית' פירכא על
 ההצ' אלא וראי דלענין חומרא אמרינן שוה אפילו מקצת שוה אבל
 קולא ילפי' שה מפסח וד'ה' לא אתרוג ולא אמרינן אתרוג ואפי' מקצת
 תרוג והנה לא אוציא לעז על הראשונים שנהנו לכר על אתרוג כוזה
 מקום הרהק מ"מ לא שבקינן התירא לברך על' אלו שלא ברוח גורל
 כנ"ל כשאלתך נאם משה איסרלש מקראקא :

קִּיָּה

קִיָּה נִתְבַּקְּשָׁתִי מִדְּהֶקֶן מִזְכָּה אֱלֹקִים וּמִעֲנֵה הַנִּיכָר בְּשַׁעֲרֵים
כַּמֶּד אֲשֶׁר הִנֵּקְרָא אֲנִשְׁלִי מִיִּיּוֹנֵגֶר לַחֲזוֹת לֹ
עָמִי אִם אֶפְשֶׁר שֶׁבֶן בְּתוֹ יוֹכַל לִזְמֹד לֹ קִרְשֵׁי אַחֲרֵי מוֹתוֹ מֵאַחֵר שְׂהוּאֵ

סד

(סתי שאלות אלו תמצאם לעיל בס' ק"ב)
קבא על דבר הגרושה שגמלה בנה ג' חדשים קודם גירושין
 שכתבת שיש רצו לאסרה להנשא תוך כ"ד חודש
 דחייש' לעירומי מש"כ ג' נבי גמלה אותו קודם מיתה אע"פ שיש סברה
 להחמיר מ"מ לענין הלכה ג' לרא' חלקו חכמים בתקנתם דאל"כ היה להו
 לפסקם לפרש דבגירושין אסור וכל מקום שהזכירו מיתה לענין זה ה"ה
 בגרושה וכ"ש לפי הטעם שכתב הרא"ש בתשובה שטעם ג' חדשים משום
 שבתוך ג' חדשים אפשר שיחזור החלב לאשה אבל כשפסק' ג' חדשים
 מלתקין צמקו דירה ולא ישוב החלב אף אם תרצה להניק ואם כן כ"ש
 בגרושה שהרי צריכה להמתין ג' חדשים אחר הגט שלא תתעב משום
 הכהנה שאי אפשר לה לחלוב ולפה נאסר אותה להנשא ואיכא למימר
 ג"כ

ובה וליתני בסופא על לחי' פנקס ותיגין זה עס זה דפטור בכה"ג אם
 היו כתובים כבר דאין לומר דניהא על לחי' לחלק ולאשמעין פטור אפילו
 בכתוב אם אינן נהנין זה עם זה הלא כבר אשמעין הדין והוא כתב
 על ב' כותלי הכית ואינן נהנין פטור ועוד י"ל לדרקבא בגמרא קאמר
 ר' אבהו כתב אחת בשכריה ואות אחת בציצורי חייב כתיבה היא
 אלא שמחוסרין דקיבה והתנן כתב על ב' כותלי הכית על ב' דפי פנקס
 ואין נהנין זה עם זה פטור ה"מ מחוסר מעשה דקיבה הכא לא מחוסר
 מעשה דקיבה פירש"י ה"מ אינן מקריבין אלא על ידי קציצה המפסיק
 ביניהם וכי קאמר ר' אבהו כגון כתב על שפת לוח זו בשכרי' ועל שפת
 לוח זו בציצורי ואחיה יכול לקרבו שלא במעשה רק בקריבה בעלמ' עכ"ל
 ור"י קמן דקיבה לא מקרי מחוסר מעשה כלל א"כ ה"ה אם היו אלו ב'
 אותיות כתובים כבר אחת בציצורי ואחת בשכריה ומקריבין יחד לאו כלום
 עבר וה"ה אם היו מקריבין ודחיק לאו כלום עביר ולא מקריבין מוחק דאין
 לומר דאע"ג דמחייב בלא קריבה מ"מ בקריבתו נמי עושה איסור ומוסיף
 על כתבוה"ה אם רתקו מהדריהו מוחק זה אינו דהא תנן ה"מ כתב על ב'
 כתב פטור ואמרין בגמ' מאן תנא דלא כר' יהודה רתני' הרי שהיה צריך
 לכתוב השם ונתכיון לכתוב יהוד' ולא כתב בו דל"ת מעביר עליו קולמוס
 וחכמים אומרים אין השם מן המוכרח ואם היה אפשר לומר דלענין שבת
 מחייב אע"ג דכבר כתב לגמרי א"כ מאי מית' ראייה מהתם דרל"מ אע"ג
 דה"מ אין השם מן המוכרח מ"מ לענין שבת מחייב דא"ל דא"כ מתניתין'
 דלא כמאן דא"כ מאי מקשי ה"מ התו' דמתניתין דלא כמאן אתו' (דרכן
 מורים לענין גט דהוי כספ' דל"ת א"ת) (הס' דלמא מתני' בסתם אייתי
 דמיידי ביה רבנן ור"י אלא עכ"ל מקשיהו' מ"ל דמתניתין דרבנן אייתי
 וא"כ אנן נמי נצמאכ' ל' דמתניתין דרבנן היא אלא ש"מ דכלל מקו' דהוי
 כתב מציקר' לאו כלום עבר וה"ה דכתיב על ב' כתב פטור ולא מותר
 לכתחילה לומר שאני התם רמ"מ כותב והעיקר הוא הכתב האחרון
 שהרי שוב הכתב הראשון אינו נראה ולכן קאמר רבנן השם אינו מן
 דמוכרח אבל גם הם מורים דהוי כתב במקצת (וכן אמרין
 בירושלמי בדיק') אבל קריבה בעלמא דאינו עושה רק שנקרא זה עם
 זה והכתב כולו כתבו קודם לכן מותר וה"ה בנדון דידן דאף ע"ג דפורח
 ונעל אינו עושה אלא הקריבה והדחקה ולא כלום עבר דהקריבה
 אינו מעשה כלל דאין לחלק דשאני התם דכל אורח כתוב לגמרי במקום
 אחד ואינו מחוסר רק הקריבה אבל כשפורח באמצע אות אחר דהוי
 ככותב דהא אינו דלענין חיוב שכתב' האותיות כאות א' דמא ולא היתה
 הקריבה מקרי' מעש' היה פטור דהוי חסרון באמצע הכתיבה וה"ה באמצע
 האות ותדע דאל"כ מאי פריך אר' אבהו ממתניתין דקתני על ב' כותלי
 הכית על ב' לוחי פנקס פטור לישגיליה דהתם מיירי דהפסק באמצע
 אות ור' אבהו מיירי בהפסיק בין האותיות אלא ש"מ דליכא לחלק בהכי
 וא"כ ה"ה בנדון דידן מותר ולא דמי לעונה שכתוב' עליו אותיות דאסור
 לשוברן והואיל ואכלן את עבדי מעשה דאי אפשר לחזור ולקריבן אח"כ
 אבל אם היה נפטר והמה והער וקריבן אפשר דרשי דקריבה ללא
 מעשה הוא וכ"כ בספר רעומד לנעול ולפתח דקריבתו ודחיקתו לא
 כל' הוא ועוד ג"ל להביא ראייה מהא דאיתא במשנה פ' כלל גדול הכותב
 המוחק ע"מ לכתוב ופירש"י כותב ומוחק לקמן מפרש למאי מבע' במשכן
 הדין דושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזה ואו' בזה
 ומוחק פעמי' שטעה עכ"ל ואי הו' שייך מחיקה בכה"ג אמאי הוצרך לפרש
 פעמים שטעה איכא לפרש דהוי מוחק במשכן בשעה שהיו פורקין המשכן
 היו מפרדין בין האותיות ומכ"ל לרש"י דהוי כותבין אות בזה ואות' בזה
 דלמא היו כותבין אות א' על ב' קרשים ביחד ועי' ה"ה ה"ה ודעי' שהוא בן זוגו
 דאין לומר שבענין ב' אותיות ש"מ דבמשכן ב' אותיות היו דור' אינו
 דהשעורין לא למדו ממשכן רק ענין המלאכה ותדע דשרי פלוגיהם
 (סוף ברכות) על איזה ב' אותיות מחייבין איבעינן שם משמעין או
 גר מריאל או ה"ה או אי מחייבין בא"מ משום דכותב' בגלגל וד'מרו
 שם דכל' מכתבין בעשותו אחת מהנה ולא למדו ממשכן דאדברה
 אי דעי למדין ממשכן הוי מכתבין בכל ב' אותיות בעולם כמו דמחייב
 התם רבי יוסי דקאמר לא חייבוב' אותיות אלא משום דושם שכתב הוי
 כותבין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וקאמר בגמרא לפיכך שרט
 ערש"א על ב' קרשים חייב וא"כ ה"ה דדין לן למישר כה"ג באות אחד
 אלא שאין דרך מחיקה וכתובה בכך ועוד נראה ל' להביא ראייה להחזיר
 מהא דמיידי התם בשמעתי ענין כותבין לענין בנין ואמרין סוף ברכה
 לענין מטה של טריסין ומטה של גלגליתא שהם מכות של פרקים
 שירבן לפרקן ולהחזירן שאם היו רפויין ואי אפשר בהן ליתקע דמותר
 להחזירן לכתחילה והוא הדין לפרקן וכן לענין מנחה של חליות דאם
 היה רפי שרי ואפילו מאן דאמר מכל' מקום אם היו החליות מחוברין
 יחד ואינן מפורקים ופעמים משים אותם ופעמים זקפים אותם שרי ואם
 כ"ה ה' בנדרן זה :

שאלות ותשובות קבא קבג קכד

יסנא והש"י יגדלכם לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויארץ ימכם ושנותיכם כחשק' ממני משה איסרלש מקראקא:

קבג על דבר הרב שנתנו לו שולטנות משה איסרלש מקראקא: אומות אי אמרין בזה דינא דמלכותא דינא נראה דוראי אמרין והשררה והשולטנות שלהם ומחוקי המלך למנ' שררה למושל' למי שירצ' וראייה מעורא ונחמיה בן חבלה שהיו מושלים על פי בורש מלך פרס וכן שאר מלכי ישראל בכית שנתנו מצינו פרק במה מרליקין בר' יהודה ראש המדברים בכל מקום שנתמנה על פי הקיסר וכן הוא בסוף פרק המנחות והנסכים וקאמר קתם רסיה מורינא דבי נשיאה ופי' שם הת' דהקיסר מנה שהיה למנהג לבית הנשיא' כמו שמינהו ראש המדברים ש"מ שביד הקיסר למנות מורה וכן כתבו דרי' בש' כתשובה סי' רע"א והרשב"א כתשובה סי' תרל"ז דרשות מן המלך מהני והיי מכלל דינא דמלכו' ומיהו כתב שצריך להיות ראוי לכך והוא מרצון הקהילה שנתמנה עליהם כמו שהאריכו שם אבל מן שנתמנה שלא מרצון הקהילה עתיד ליתן את הדין אתה הגורם וכמו שרש"י ז"ל במס' יומא יראת ה' תוסף ימים אלו כהני בית האשון ושנות רשעים תקצורנה אלו כהני בית שני וכו' ופירשו שם שנתמנה על פי מלך והם גרמו כנתינת ממון הרבה וכמו שאמרנו מדת ב"ה בתוס' עיילא תרי קבי דדינא שמיניהו ליהושע בן נמלא כ"ג וכו' אבל אם מינהו המלך וקבלוהו הקהל עליהם על פי הכתב ההוא מהני ומעיל וכן כתב הגמ' ת"מ סי' ג' ז"ל ורשות שנתן המלך וכו' ושלום ממני משה איסרלש מקראקא:

(עורי מעט ה' עוסה שמים וארץ והוא יגדלני משניהם:

קכד ואשמע אחרי קול רעש גדול אשר העבירו קול' כמחנה לומ' הביטו אחרי משה במעשה הנעשה על ידי מקדש ספרדתי קדושין תחת החופה כדרך הארץ שהב' יודעין סדר הכלה במה נכנסה לחופה והיה באישון לילה כליל שבת כשעה ומחצה כלילה והמעשה והסבה אשר דוכרתינו לזה הוא מבואר גמ' לכל כאי שאר עירנו והמעשה אשר נעשה אשר היה בארץ וחסד' דכסף ממנו ושרד בתו גדולה לבן וזו הראוי להיה כימי שירובת אשר ארץ הזמן עד כניסתה לחופה הלא לעולם והניח חיים לכל ישראל ונשאר הכר' שכולה וגלמודה אין לה אב ואם כי אסרובים נעשו לה רחוקים והעלמו עניהם ממנה וזלתי גואל א' אחי אמה אשר הכניסה לביתו כינאן לה גואל קרוב ממנו והיה כאשר באר' בימים זמן נישואיה אשר היה ראוי לשכוח טבח והכן צרכי החופה לא ראתה שום תמונת הדגני' ושאר צרכי' וזלתי קול א' הבא לה שתטבול ותכין עצמה לחתונה כי יהיה לה הנדוניא והבתולה הנ' ל' עשתה כאשר צו' עליה נשים השכינות ושמעה לקולם גם כיום אותה כיום' בהנמא כדרך הכתולות וכאשר נטו צללי ערב וכמעט קירש היום שהיו לקרוביה ליתן הנדוניא קמצו ידיהם וחטרו ממתנת ידם הראוי להם והיה נחסר מן הנדוניא כמעט השליש הנדוניא גם החתן נסוג אחור ולא רצה בשום אופן לנסוג ולא שט לבו לכל הרברים אשר דברו אליו מנהיג' דעור שלא לביש ב"ה ישראל מזה כסף נמאס ולא אב' שמוע רק כפתן חרש אטם אונו ולא שמוע לקול מלחשים ולא קול נערת חכם תנידנו וע' והנמשך דמנו מכת קטנות ומריבות כדרך שאמרנו לית פתובה דלית בה תיגרא והצליח מעשה שטן עד שהגיע הזמן הנ' להששו עצמו ונתרצה החתן לבנות לחופה ולש' לבושי בת ישראל הגונה קמתי וסדרתי הקדושין בזמן הנ' להגדה כאיור מליצים עלי' באיתי תלונת מאתי להביא ראיה ונעמי ונימוקי עמי ועל מה שמכתביה לומר כזה ראה וקדש:

גרסינן פ' משילין כל שחייבין עליו משום שבות משום רשות משום מצוה בשב' חייבין עליו כי ט' א' הן משום שבות וכו' וז' א' הן משום רשות ולא דנין ולא מקדשין וכו' א' הן משום מצוה לא מקדשין ולא מעריבין וכו' ופריך בנמ' אין דנין והא מצוה קא עביד לא צריך דאיכא דעריב' מעיה ולא מקדשין והא מצוה קא עביד לא צריכא דאיכא לי' אשה ובנים ופירש' ל' לזה מצוה קא עביד כדלפרות ולרבות ואמאי קרי ליה רשות עב' ל' וכתבו חתו' פ' ה' וה' ל' למחשביהו בספ' גבי מצו' ומשני ל' צ' דאית ליה אשה ובנים ולכך אינו מצוה כ"כ הוסיף דהני דסיפא ולפי זה יכול להיות הנס' בדאיכא דעריב' מינה אין דנין וכן גבי אשר דמשני דאית ליה אשה ובנים משמע אפילו אין ל' אשה ובנים מכל מקום אסור וכתבו ח' ל' מכל מקום הא דקאמר והא מצוה קא עביד ואמאי מדרב' משני לא צריכא דא' ליה אשה ובנים אבל אם אין לו מותר לקדש מצוה קעביד והאריכו שם בקושיו ותירצו' לפ' רש' יור' ת' כי כתבו שם שה' ה' ר' ר' והביאוהו' א' דהנהיג' אמה הגורב' א' מל' צ' ל' ל' כנסת מבע' שלא יח' קונ' קנן בשב' ומפרש' שה' טעמ' דעד שלא קנה אינו זכאי במציאות' ולא כמעשה ידיה משכנסה וכה כולם ונמצא קונ' קנן כשבת והוא

ג' כ' שמה תערים ותגמלו משום זה דמלתא דלא שכיחא הוא כמו שלא חששו להקיא שומה שהנקה את בנה וכן כתב הר' ז' והביאו הק' ז' בע"א כל שהוא מיעוטא דמיעוטא לא חיישין בו' ואחר שהוא אסור דדבריהם שומעין לחקל עב' ל' כ' ש' במה דנוכל לומר דלא חלקו חכמים בתקנתן לחלק בין מיתה לגירושין וראייה לזה מדפרכינן פ' אע"פ' ליה דאמרין ה'ם נתנה בנה למנתק גמלתו או מת מותר לינשא מיד ופרכי' שם מהא דתני' היתה רדופה לילך לבית אביה כו' ש' מ' דלא חלקו חכמים בתקנתם וקאמר שם לאו אדעתין והלכתא מר' מותר גמלתו אסור ופירש' ש' שגמלתו משום שרוצה להנשא עב' ל' והשת' יש לדקדק דהדרא קושיא' לדוכתא אמאי מת שרי דהא תנינן היתה רדופה וכו' דלא חלקו בתקנתן ואם יש לתרץ רמת שאני א"כ אמאי קא אמרי' לאו אדעתין לתרצו' ל' מת שאני אלא על כרחי' הא דקאמרי' ליה לא אדעתין משום נתנה בנה למנתק או גמלתו קאמר והשתא בלא טעמא דפירש' דחיישין שמה' תגמול בנה להנשא היתה אסורה בגמלתו משום דלא חלקו בתקנתן כמו בהיתר רדופה ובלא מתניחין רדופה היתה לאסור בגמלתו מטעם פירש' אלא ש' מ' רבחדא טעמא לא סגי דלא חיישי' שמה' תגמלוהו אלא עם טעמא דלא חלקו בתקנתן וא"כ בגדון דיון דאדבריה מוכח לא חלקו הוי שרי כמו במר' לא אסרין לה מטעם חשש שמה' תגמלוהו ועוד נראה להיות ממה שהביא ר' תראייה דגרושה אסורה כמו אלמנה מהא דתני' מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא תנשא וקא' פסק ותני' לא שנא תנאלמנה ול' ש' נהג' שמה' עב' ל' וכתב האשיר' דמשום דקדקו הגאונים דאם גמלתו קודם שמת' שתנשא דמשמע מניקת חבירו דקא' שהיתה מניקתו אבל לא שגמלתו וכן כתבו שאר הפוסקים כמו שהביא הק' ז' בארוכה והשתא מאחר דקא' פסקו חתני מניקת חבירו בין במיתה בין בגירושין ממילא הריק' ג' כ' אחרונייהו קאי דאם גמלתו שרי ולדעתו זו היא תשובה נמצאת' עור כתב מעלת' בענין שכתב המדרכי פ' הגזול בשם ראב"ה אפילו לפירש' רפי' דספרים יש בהן משום אנפרות ודין סקריקין וכו' וכתבת שאני גורס' במדרכי שלי אין בהו אנפרות וכו' וכן שמעת ממני בלימודך ספר המדרכי אצלי הלא תמורה בעיני כילא מצאתי שום דבר מוגה במדרכי שלי בענין זה וכבר הגרתי במדרכי אחר מעל' ב' פעמים ולא הגהתי דבר ולא נמצא שם שום מחק ולא משטמיש שאפשר לחשוב שחזרתי במה שהגתי ועל עיקר הפשט אני אמר שאין כאן שעת כלל וה' קא' לפירש' רס' ל' דבספרים נמי יש בהם דין אנפרות אם היה באנפרות ודין סקריקין אם היה בסקריקין ואינו כדא' משלטין דהאי לא מייאשי הבעלים מספרים וצריכ' להחזיר הספרים כתנם לבעליהם אם היה באנפרות וגם להחזיר שליש לבעלים אם היה בסקריקין כמו בשאר הקרקע מכל מקום בגדון דיון שהיה הספרים וכתב אגד' בהם אחד מאלו חזינים רק צריך לפדותן בכלל דמיהם שנתן בהם כמו שאר משלטנים דשאני הבא שברח והניח הספרים ואין בהם דין אנפרות ולא סקריקין כך ג' הפשט פשוט ואם שמע מעל' ממני להגיה כאן דבר כי נימתי ושכיבנא קא' אמינא אבל כבר כתבתי שאין דבר מוגה לפני' ומה שכתבת שכתבת' אשיר' כתב ואין בהן דין סקריקין היינו אם לקחן באנפרות אבל אם לקחן בסקריקין אפשר דיש בהן דין סקריקין כדברי המדרכי והכל עולה בסגנון א' וקשה עלי' להגידה הספרים ללא צורך ומה שכתבת מעלתך להגיה רי' צא במקום ראב"ה כבר הגעת למדרגת רחבא דפומבדיתא דאפילו לספיקא דנכרא גרס' והטוב בעיניך עשה מאחר שכתבת שכך מצאת בשני מדרכי ישנים וזה אשר ראיתי להשיב כשאלתך וכן אהיה מוכן תמיד לך לכל צרכיך' והנה אחלה שתקנה לך אחד מספרי תורת העולה אשר לי בק' פונא ותראה בו דברים פלאים בתכונת הפרד' ומה שיקשה לך הודיעני ואפרש לך כל הסתם בוכאשר רמותיו וכאשר השניח יד השנתי כתבתי מה שכתבתי ושלום:

קכב שלומכם ושלוחכם יסנא מאוה בני יניק וחבים כמר יהודא הנקרא ליב שחזה לאורד' גמ' עם

חבירך יעקב ש' עם שאר חבירי' הש"י יגדלכם לתורה ולמעשים טובים אשר שאלתם אותי מי שאין לו יד שמואל אסמ' תפילין בימין ימיו דהוי אמיט' יד ימינו נראה דאינו מניח כלל וראייה מחליצה דאיסור רגל ימין חולץ בשמואל לדעת מקצת הפוסקים ואפילו הכי אם נקמעה רגלו אינו חולץ כלל וכעין סברא זו מצינו בתוספתא פרק שור שנתן ד' וה' לענין הא דדריש דהם נקי מנצי כופר וכו' ופירשו התוספות דגרע שור דשייך בכופר במקום דלא מחייב בכופר מאש' דלא שייך בכופר כלל וכן מצינו סברא זו בהרבה מקומות והוא דין בתפילין דגרע מי שיש לו ימין ונקמעה ידו שמאלית מאלו לא היתה לו ימין ועוד דבתפילין ביד' כת' תליא דמנא ונאחר דיד ימין נשארה לו למה יניח בה תפילין הל' פטורה ועומדת וכי משום שאין לו יד שמאלית מקרא הימין יד כחה אדרכה כל שכן דאינו יד כחה ולכן נראה לייפשות דמורה וכו' שלוחך

שאלות ותשובות קבר

סה

משום שבו'אין מטפחין ולא מדרקין וכו' וכתבו התוספות ריש' המביא פירש' שמה' יתקן כלי שיר ומירו. לדין שרי דוקא בימיהם שהיו בקיאים לעשות כלי שירים כלי שירים לנגן עכ"ל ופבר פשט דיתר המפוח והרקוד בשבת בכל מקום ואף מצווים לכות' לנגן בכלי שיר והכל הוא משמע דברי התו' ולא שייך גזירה זו בזמן הזה וה' בענין אין מקדשין דאמרינן כנמרא הטעם שמה' יתבוב וידוע דמנהג פשוט בישראל שאין החתן כותב בעצמו הכתובה או שטר אירוסין והוא מטע' שאין אנו בקיאים בכתיבה ואפילו מי שיועד לכתוב אינו כותב שלא לחלוק בין בקיאי' לשאינן בקיאים ואפילו נותנה בכל מקום החזן כמו שקורא בתורה לכל אדם לתקנת שאיננו בקי ומעתה אין לנגור על המקדש שמה' יתבוב מאד שאנחנו אינן בקיאי' ואין מוטל על החתן כתיב' ואין לחוש שהחזן יכתוב משום קידוש החתן דגזירה כזו לא מצינו ועוד שדרי החזן כותב בל' פעם הכתובה ושטרי האירוסין בשחרית או זמן רב קודם הכניס' לחופה כאשר אינו יודע מתי יהיו מוכני' עם החופה ולכן אין לחוש בזמן הזה לגזירה זו כלל ואף אם נא' דלפי דברי הרשב"א דפי' טעם הגזירה משום דהיו כקונה קנין בשבת אין לחלוק בין זמן הזה לכימיהם מ' מנראה דגם' דין עיקר נגד היר' וכן פסקו הפוסקים תמיד ואין לומר דגם' דין אית' לה נמי טעמא דיר' אלא הנקט דא' מתרי טעמי וכמו שכתבו שם התו' על כיוצא בזה חז' לא שייך בכ' טעמים שיש נפקותא ביניהם וכן כתב הסמ"ג בחדרי דגמרא דין פליג על הירושלמי בטעמא דמילתא ובוראי יש נפקותא ביניהם והוא זאת שכתבתי ונראה דלהכי לא הביאו הר"ף והרא"ש (פרק משילין) דברי הירושלמי ולא כתבו ג' כ' שהוא דהלין דכנסין ארמלין צריכין למכנס' מבע' ולא כתבו התו' (ס' של"ט) ג' כ' דוראי ק"ל כגמ' דרין ענר הירושלמי וליכא נפקותא בקנין לחוש לגזירה שמה' יתבוב (ואף על גב דהרא"ש פ' ק' דכתבו' הביא הלין דכנסין ארעלין צריך למכנסיה מצע' וכתב' ס' דה' דלין להכניס בתולה לחופה בשבת משום דקונה אותה למציאותיה ולמעשה ידיה וכן כתב באנן עור סימן ס' ג' מכל מקום כ' מדלא הביאו אותה בטעמא ד' משילין דלין דנדר איסור ממש ודוראי היינו משום דס' דטעמא דנמרא דין עיקר דהיינו שמה' יתבוב ולא הביאו אותה פ' דכתובות ונא' ע' אלא משום דהתקנה נעלמה שלא לעשות חופה בשבת כמו שכתבו שם שלא לעשות חופה בע"ש משום גזירות רחוקות ומאחר שאין אנו חוששין ועושין חופה בע"ש טעם שכתבו האחרונים ו' דהעיקר משום שעכשיו אנו בגלות וטריחא לעשר' נישא' כל שנת אפשר שה' שאין חוששין בזה להקל בשבת מאחר דטעם שמה' יתבוב הוא עיקר' וכמו שכתבתי) ותרע דברי התוספות לאח' שהביאו הירושלמי כתבו ו' ומהאי טעמא דאין מקדשין לפי שנראה כקונה קנין אסור כמו כן לתת גט בשבת עכ"ל והשתא אמאי לא ידא אסור ג' כ' לפי' הגמ' שלנו שאין מקדשין שמה' יתבוב ו' ה' לתת גט שמה' יתבוב הגט אלא ש' כ' כדפרישית דבגט לא שייך שמה' יתבוב שהוא מעשה ידי ואמון וספוקי מהיר הצריך לכתוב הגט ואין כל אדם בקיאים בו וליכא למחש שנתן הגט יכתבו מאד שאין החתן רגיל לכתוב הגט ו' ה' בכתיבת הכתובה ושטר אירוסין בזמן הזה ואע"ג דסומכין על דברי הירושלמי ואין מגרשין בשבת כמו שכתבו התו' פרק האורח ור' פ' משילין והביאו התו' בא"ע סימן קל' היינו משום שמיצו בהדיא בתו' דפ' משילין דקתני בהדיא אין מגרשין וכמו שכתבו התו' פ' האורח (ואע"ג דכסה' פ' משילין משמע דגם נגט הטעם שאסור משום שמה' יתבוב מדברי התו' לא משמע כן ולדבריהם) אולם שם הו"א טעמא מטעם קנין אבל לא נבי קידושין דוראי טעמא דגמ' דין הוא עיקר ואע"ג דמתוספות פ' משילין נראה דמטעם הירושלמי דוקא נאסר ולא גרסי' בתו' אין מגרשין לא ק"ל הכי דוראי התוספות היתה נעלמת מפ' דברי התו' דפ' משילין ועוד דאף אם נשה קידושין לגירושין לגמרי מ' מהרי' כבר נתבאר דאף בגירושין במקום הרחק שרי כמו שכתבתי פרק הוורק וכתבו התו' דבשכיב מרע הקילו ולא תפול קמי' כס' ש' דיש להקל במקום מצוה שמקיים פריית ורביה הוא שעת הדחק מכל ה' ל' נתבאר שמה' יתבוב לקדש בשבת במקום הדחק ובמקום שיש לחוש לכבוד שלא יבוא הדבר לידי כסופא ואפשר לבא לידי כישול והיוולסמוד על ר' המיקל בדבר ואשר נתבאר אמנם רבים קמים עלי' ופולקין רעיוני עלי' באולי יש לחלוק בין קידושין לכניסה לחופה דאפשר שהוא לכ' אסור דהוא קונה אותה לכמה דברים שהאשה נקנית להם והיו כקונה קנין בשב' שהוא אסור לכתחילה לכ' עוכ' נמצא בדברי הגאון המחבר הגדול ספר ב' בסור א"ח ס' של"ט הג' דכתב דאסור לכנסה אף לדבריו וכת' רבן משמע מדברי הגאון מיימוני והכלבו והר"ן פ' משילין והנה אע"פ שאין הכרח בדברי הגאון הנ' דלמשמ' מדברי הפוסק' הג' ש' ס' ל' הבי' לא שהסמ"ק הוסיף דבר זה מדעתו כמבואר בדברי הסמ"ק נגט' יש לדחות בקל דברי הר"ן כי לא יר' לדבר מזה כלל רקתב והעתיק לשון התו' ולא משמע מדבריו כלל מרבה והמבואר

והוא נמי איכא לאקמי כשיש לו אשה ובנים עכ"ל הגמ' עם הפירוש שבה והנה אע"פ שאיני כדאי להכריע מ' קשה לי על פירש' דהקושי' אינה רק למד לא חשיב אלו בסופא גבי מצוה א"כ מאי משני בדעריף מיניה או בראי' ליה אשה ובנים דמ' ה' ל' לאקשו' דלחלק וליתני בדידיה וליתשב בסופא גם כן אין דנין ואין מקדשין אפילו במקום מצוה דהוי רבותא טפי ולא הוי צריך למתני רישא כלל' דהשתא במקום מצוה אסור במקום רשות מבעיא ועוד קשה לפירש' דקאמר דהא מצוה קא עבד ולא הל' ל' רק והא מצוה נגדו דהא הקושיא אינה רק על התנא ולא חשיב ליה גבי מצוה אבל אסור קושיא כר' נחא דהקושיא ע' העושה המצוה אמאי אסור לעשות והו' מבורר למדקדק בל' הגמרא ולכן היה אפשר לי לומר דאף לדעת רש"י מותר כשאין לו אשה ובנים והא דפרי' אמאי קרי ליה רשות משום דקשיא ליה לרש"י מ' ל' למקשן להקשות והוא מצוה קא עבד שיהא מותר משום זה דלמא אע"ג דהוא מצוה יהא אסור כהני' דסופא ולוה פרי' דא' כ' הוי ליה לחשוב בסופא ולא לקרי רשות דמשמע דאי הוי מצוה הוי שרי ולכן פריך והא מצוה קא עבד ומשני בראי' דעריף מנה' ובראי' ליה אשה ובנים אבל בלאו הכי דאינו מצו' אה' נדרי ואכריח קצ' פיה' מל' רש"י דפ' הקושי' ואמאי קרי ל' רש"י גבי אין מקדשין ולא פ' הקושי' גבי אין דנין דהא תרוייהו בחד מחתא מחתיהו ו' ל' יפרש גבי אין דנין שהוא ברישא כנמרא ולפי מה שפירשתי נראה דגבי אין דנין לא הוי צריך ליה לפרש הקושיא גבי דהתם ודאי פריך בפשוטו והוא מצוה קא עבד והוא שרי כדמשמע פ' אחד דיני ממונות דמותר לדון כמו שהביאו התו' מההיא דמשני אין רצוה דוחק שבת הא בלאו הכי מותר לדון אבל גבי אין מקדשין אדרבה מוכיחים התוספות מההיא דירושלמי פ' ק' רימא דאסור לקדש ולכן לא מצי פריך והא מצוה קא עבד ולוה שרי (דלמא אף על גב דהוא מצוה הוא אסור דכדפרישית) ועל כן הוצרך רש"י לפרש (לדקדק דשרי דל' כ') למה קרי ליה רשות כדפרי' ואע"ג דהתו' מתרצי שם הו"א דסגריה דין וההיא דפ' ק' רימא איכא דרש"י ור' ת"מ מיותר פשוט להחיד דנני' כשב' במק' מצו' ממה שמקדשין במקום מצו' וכמו שעלה על דעת התו' בתחל' קשייתם והו' הכריח רש"י לפרש הקושי' גבי אין מקדשין ולא גבי אין דנין ומכל קושי' הנ' ליה נראה לפרש דעת רש"י כדעת ר' ת"מ נרא' קצ' דע' הגמ' שכת' סתם הרי' דאין מקדשין וכת' ובפ' משילין מוקי לה כשאין לו אשה ובנים ואי הו' דעתו דרש"י ור' ת"מ פליגי בפ' הגמ' לא ה' לכת' סתמא ובפ' משילין מוקי לה כ' אמנם מאחר שהראשונים ז"ל הדיינו התו' המדרכי כתבו בשם רש"י לאסור בכל ענין ולא השגיחו לקושי' אלו שהקשיתי על דברי רש"י לדעת' אמשיך ג' כ' אחרים להאמין שדעת רש"י לאסור בכל עני' וכן נראה דעת הפוסק' הר"ף ורמב"ם והרא"ש והסו"ס של"ט שכתבו בולם ס' סתם אין מקדשין ולא חילקו בדבריהם הנה לא ימלט שהפוסק' שכתבו בדבריהם פ' הגמרא שלנו כדרך רש"י וז"ל כפי הבנת הראשונים ז"ל דבריו או שסמכו על הירושלמי דמשמע שאסור בכל ענין כמו שיתבאר אך אינו נראה דסמכו על היר' נגד גמרא שלנו כמו שיתבאר ובוראי פ' כדרך רש"י וז"ל מ' כ' כי הני מילי מעלות לימרו משמאי להת' הענין ככה ג' שיה' שעת הדחק והיה' הבחולא מתביישת אס' תמתי' עם החופה אחר טבילת' עד לאחר השבת גם כן אינו מדרד המקומ' לילך כהנינו' עד אחד השב' ולעשר' הנשואין ביום א' כחוק' הכות' שעושין נשואיהם ביום איד' וכדאי הוא ר' ת' לספור עליו בשעת הדחק כ' שהמוציא דשמעת' מוכח בדבריו (וכן פסק דהג"ה אש"ר סוף פ' ח' דיני ממונות דס' א' ו) וכן כתב ר' בתשובתו והביא הסמ"ג ב' בירוחק גזול התירו לקדש בשבת ולא היה מורה כן הלאה למעשה עכ"ל משמע מהיר דבר דחק גזול יש להחיד ואין לך דוחק גזול מזה שהיתה יתומה גדולה מתביישת והיה' לה לקלוק כל ימיה כמעט לשנותה מכל הבחולות וגזול כבוד חבריו שדחה לא תעשה ולא חסור מכל הרברים אשר יורד כרבר רחוק שאינו אלא אסור דרכן גזירה שמה' יתבוב כמו שפירש בגמרא שלנו או משום דהא בקונה קנין כדבר כדמפרש בירוש' וכמו שיתבאר לערזיד מלבד דהו"ל למחש כבאן שלא יתבטלו השידוכין לגמרי ויתבטל החיוון מבח הקטשות והמריבות שביניהם עד שרצו להסיר ההינמא שעל ראש הכלה מכה ניצח הקטשות וגזול השלום בין איש לאשתו ואפילו אינה אלא משודכת אלו יש להקל מכה זה דהוי קצת אגיר ביה כמו שכתב רבינו תם והרא"ש בתשובותיהם לענין אכילה המשותפת אלו שמוחר לכנסה אחר' שלה מכה פריה ורביה דידה וכן אנו מקילין נגד דברי רבותינו ז"ל בזמן הזה להשיא הקטנות אף על פי שאמרו ז"ל אסור לאדם שיקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה וכתבו התו' והפוסקים האחרונים דבזמן הזה שאנו מתי מעט אנו מקילין וכו' וה' בגזון זה כל זה שמת' נגד עיני לסמוד על דברי רבינו תם (ועל פוסקים המעירים) כשעזר הדחק ועוד אני אומר דיש לחלק ולומר דבזמן הזה לכ' שרי דהא תנן אלו הן

שאלות ותשובות קבה קבו קבו

שכנס רובו לשון ארמי וקצתו לשון הקדש והיה דעתו כזה כי הארמי לא יחשב לשון אחר כי הוא לשון הקדש משבוש ע"ד בעל המצ"י ובתכתי עור שגם הארמי משתמש בדרכה מקומות כלשון הקדש והבאתי דמו"א ראייה מלשון נתינת המתורגם בארמי היכה ועם כל זה פשוטו בל' עתיד תרגומו בל' הקדש כאשר יראה אדם בפסוק ויתן לך האלקי' ובפס' תתנו ערי הלויים הרי לפנינו שאפילו במק' שיש לארמי ל' מיוחד פ"מ משתמש בלשון הקדש וישוב זה בשאלה שלנו לא נפלאות היא ולא רחוקה * ע"ד האתרוגים המורכב' בלימוד' יול קרי כי רב הוא כארצנו שלא לצא' בו אפילו ע"י הרחק ומפי הגאון א"א ל' שמעתי כי פעם אחת קרה מקרה בפדוואה שלא היה לכל הקהל כ"א אתרוג א' ויהי כאשר שלחו אורו מקהל האשכנזים לקהל הלועזים פגש השטורנט' באת המכניא אורו וגוללוהו ממנו ופדאוהו מהם פרמי' קרי' ולא רצו לצאת במורכב' אשר רבו כמו רבו בכל בתי השרי' והמורכב' הגדל' במדינות אלו נכרים וידועים אלינו אבל ממחז' פולין באים אתרוג' אשר אנטו מסופקי' בהם ושנה זו רוב האתרוגים שלנו היו ממחז' הרו' ואני כותב למכ"ת ג' סימני' אשר הוכל להבי' בהם המורכב' הגדלים בארצנו כי מפולין לא יוכלו לבא אלי' כי רב מכס הדרך * הסימן הא' הוא כי המורכב' הם חלקים ולא אתרוג' בלימות קטנות בכל גופם וטובה להם :

הב' כי המורכב' העוקץ בולט ועוקץ האתרוג שוקע * הג' הוא כי תוך המורכב' דהיינו המין רחב והמוהל שלורכ' והקליפה התיכונה קצרה ובאתרוג הוא להפך כי הקליפ' רחבה והתוך קצר והוא כמעט יבש וסימני' אלו מובהקים אצלנו * דע עלי המעשה אשר כתב לי ארזנו בשם שאירנו הגאון כהנא רש"י ששלח לשונו בשירי החוד ונזר במקומו שלא לאמרו על סמך מה שמצא כתוב בספר א' ישן נושן נקרא כהנא תמי' והאומ' תרוס סוכב את הכ' ואל' ככל פ' הרי זה מחרף ומגדל' ח' ראי' מעשה ונזכרתי בדברי הרמב"ם במורה הנבוכ' כי זה דרכ' של רוב בני אר' כשהם מוצאים דבר מה בספר ישן כפי רוב יושני תג' בו האמנת' אר לא חשבתי כזאת על חכם כמוהו ואני כעניי' לא מקובל ולא בן מקובל אנכי אבי' לי פירוש על שיר החוד ע"ד הקבל' לא פ' כולל רק ראשי פרקי' בו יודע כמה המהב' והשי' הזה קדש קדשי' אצל כל בני עמנו ומה שכתב מכ"ת כי בחרו זה נמשך לדע' הרמב"ם וא"ע ושאר החכמ' לא הכניתי דעת ארזי באל' ורעתי בואח' משת' או שהי' כוונת המהב' סיכב את הכ' ע"ד שארז' הוא מקומו של עולם ואח' בכל כי כבודו מלא עולם ואין זה מה שחייב גשמו' בחק הנבדל כאשר כתב הרמב"ם ואפשר שלזה כוונת מעכ"ת או היתה כוונת המהב' ע"ד הקבלה וקרא לעל' העלוי' וית' מוכב את כל ומלא את כל רמו למרה קראה כל ועליה ארז' כמדרש בת היתר לאברהם אבינו וכו' וזה ידוע אפילו לתחילים כחכמה זו א"כ על מה יתאונן אדם חי על המהב' הזה קדוש יאמר לו כ"א חסדן השגתו בדבר הנעמי' ושלום ממני שאירך שמואל יהודה קצנאליבנו :

קבו לשאירי בדקבאל לאהובי הגאון פמרו"ר משה י"ץ של' להיות הימ' ימים דמפני' כהן רבני אמרתי הואיל ואפנה אשנה לכתוב לארזנו על אשר כתב אלי ליישב פסקי' בדבר הגמין שלטו הכתובים רובם כלשון ארמי וקצתם כלשון הקדש והוא לכאורה נגד דעת הרמב"ם שכתב מקצתו כלשון אחד ומקצתו כלשון אחר פסול ותחרי ארזנו כזה כי לא דבר הרמב"ם אלא בדברים הצריכים בתורף הדגם אבל לא בדברי' שאף אם לא כתב לא עיכב כנון הרי את מותרת לכל אדם אחי הגדול תחיון זה דחוק הוא מאד דמשנה שלימה ידענו גופו של גמ דרי את מותרת וכו' ואע"ג דראי'א פליג ואמר ודין די להוי לבי וכו' ורבים מן האחרונים פסקו כד' ורא' הלא הרמב"ן מן המחמירים וכתב שקרוב הוא למר' שאם נשאת תצא הואיל ולא כתב הרי את מותרת לכל אדם הואיל והוא גופו של גמ ואף אם אמרו לסבול רוחק זה לא הרווחנו כהכלום דמה נאמר בזמן דכותב בשני ובשלישי ולא כתניין בתליתאי ופאלה * עוד תירץ ארזנו דאפשר דלא פסל הרב אלא כמחצה על מחצה גם כזה ראיתי ויהא בדב' דא"כ צריך למנות המלות ולא יפסול לא בהיות מחצ' על מחצה וזהו הפך משמעות לשון מקצתו כלשון אחד וכו' והטור אשר ממנו מציא דין הרב תוכיח הפך זה הרעת ולא אאריך באלהי ראייתי כילא נתקרה דעת ארזנו באלה ואבא אל תחיון ה' שאמרתי אני כזה כי לשון ארמי יחשב לשון הקדש גם הוא אלא שרואו לשון משבוש וזכורני שד' ביהל' הם דברי הכוז' אלא שאמרנו על כוונ' האחרת וארזנו נתקשה קצת ביישוב זה לאשר ראוי בפוסקי' שכתבו לענין כ' מקרא וא' תרגום שלשון ארמי הוא דוקא להיותו ניות בפני ולא תלה הרב שהוא לשון הקדש משבוש ואני שמעתי את דברי' מ' תור לא ולא אבין כי דברי' אלו נאמרו כפי אשר אני זכר לאפוקי מאותם שאומרים שהקרא כפירש' יצא ד' תרגום ועל זה אמרו דתרגום עריך לפי שפ' התרגום נותן בסני' ואין יתלה הרב במה שהתרגו' הוא לשון הקדש משבוש וכי מפני זה יש לו מעליותא על פירש' שהוא לשון הקדש

למשכיל בדבריו מ' מנכון להסיר מעלי תלוות הגאון שהיה לחש לדבריו להחמיר גם כי הסמ"ק כתב כן בפ' ואומר דהא כי באמת קולא זו והמרא היא כאשר נתבאר שהיה לחש לכמה קלקולים אם היו מעכבים הנישואין שנית כיוון התוספ' והסמ"ג נראה בהדיא שאין מחלקין כלל בין קדושי' לבניהם לחופה ה' ל' הסמ"ג ודהיא דאין מקדשין מוקי לה פרק משיר' בשישלו אשה ובנים משמע אם אין לו שרי וקצת משמע בירוש' דיומא פ' קרבכל ענין אסור לקדש דמפרש טעמא דאין מקדשין מש' דנמצא בקונה קנין בשבת והדר מסיק א"ר מנא דהא אמרה הל' רכנסין ארמלין צריך לכנסן מבני' שלא יהא כקונ' קנין בשבת ומיהו הרו' נמי איכא לאוקמא כשיש לו אשה ובנים עכ"ל ובסגנון זה כתבו התוספות ומדמוק' לה בשיש לו אשה ובנים ה"ה אסור הכניסה שלומר משם שאמ' הלא אמר' הליך רכנסין כו' נמי אינו אלא בשיש לו אשה ובנים דדיו לכא מן הדין להיות כדנן אם כן ש"מ שאינו אסור הכניסה ג' אלא בשיש לו אשה ובנים ואדרבה אני יולף ק' דמה מועילין הקדושין לענין פריה ורבי' בלא בניהם לחופה ואם הם מותרים משום פריה ורביה כל שכן הכניסה לחופה עצמה דמהשתא הלה קיום המצוה מה שא"כ בקדושין בלא בניהם ועוד דכבר כתבתי דלפי רוב הפוסקים טעם דגמ' דין עיקר ולכן לא הביאו בדבריהם הירושל' שמפרש טעם משום קנין ושאסור לכנס ארמלין משום דס' לרשעם שמה יכתוב עיקר וזה לא שייך נבי' כניסה לחופה במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין כתובה לארסיה ואין איס' בדבר אלא הקדושין וכבר נתבאר שהקדושין מותרים ה"ה הכניסה לחופה ואף אם נאמר דהנהו מיימני והכלבו אסורו כניסה לחופה מטעם הירושלמי מאחר שלא נראה כן מדברי הפוסקים המפורסמים אין להחמיר במקום שיש להקל כ' ש' שגם בדבריהם אין הכרח כ"כ למענין בדבריהם ועוד דמתוספתא דפרק משיר' מוכח בהדיא דאין מחלקין בין כניסה לחופה לקדושין דאל' ב' לא הוי מקשו מדי' מההיא דכ"ג דמתקין לו אשה מערב' כ' בהתם כניסה לחופה הוי כמו שכתב הסמ"ג בעצמו ע"ש ואף כי אני כדאי לחלוק על דברי הסמ"ק מ' מאחר שמצאתי און לי מדברי הפוסקי' ולא ס' ל' דבריו אומ' שיש לדרו' ראייתו כי זהו לשון הסמ"ק סוף ה' פ' ואין מקדשין מוקי לה בתלמוד שלנו בשיש לו אשה ובנים ומשמע דאם אין לו מות לקדש ומיהו נראה דאפי' אין לו בנים אסור לכנס מההיא דפ' קדיומא דמצריך לכ' ג' לכנס ערב יום כיפור ולגרשה על תנאי וכמה דוחקים דחקו דתם ואם אינא הוי יכול לומ' מד' שתמות אשתו הראשונה יכנס השנייה לא ש"מ אסור לכנס אפי' אין לי בני דאם אינא דרשי בשכיל פרי' ורבי' כ' ש' רבא שיש לנו להתיר משום צורך כפרה לכל ישראל עכ"ל והנה אני אומר דיש לק' זה פרכא דאפשר דשאני מצות פריה ורביה שהיא מצוה גדול' שאין מוכרי' ח' לשום מצוה בעולם כי אם ללמוד תורה ולישא אשה ואמר' דענש ידועש שלא הויליה בן דבטל ישראל מפריה ורבי' ולא נענש על שביטל קרבן התמיד ועוד אני אומר דאפשר דלא הוי מרחי' הכניסה גבי' כ' בלא ביאח וכי' אסור תשמיש המטה ולא מקרי וכפר בעדו ובעד ביתו ע"ד רבנים לה לגמרי ותדע דהא אין שבויר במקדש וכדאמרנו בהדיא כירושלמי על דבר זה ס' ל' דמקדשין כ"כ מש' דאין שכו' במקדש וא"כ מאי שגא הכניסה וכן היתירי כמור' שבויתים דהכנן במקדש כראיתא סוף עירובין וממיל' עשית של ברזל לתוך המקוה כיום הכיפורים והוא יותר קרוב לאסור דאורייתא מהכנס' לחופה אלא ש"מ ס' ל' לגמרי וידן דלא מקרי ביתו רק לאחר הכניס' לגמרי עם התשמיש והוי לא שייך ב' כ' ואע"ג דלפי הירושל' אינו כן דהא ס' ל' דמקדשין כ"כ הא בלא הכיפול' אנ' דין בדבריהם אלו כראיתא התם וכתבו כן בהדיא כתו' פ' קדיומא ועוד י' ל' דרשיא מילתא לכנס אשה כ"כ שלא יסוח דעתו מעבוד' (ויסחה ע' זמנ' בענין כניסת אשה ניו' ס' כפורי') שדרי הוי מקדשין עבודת' כ' לעבודת שאר ימים משום חולשא דכ' כראיתא בסדר יומא כ' ש' להקדיש דעתו בכניסת אשה ולכן אין ראיה הסמ"ק מוכרחת ומה לי להאריך פוק חזי מה עמא דבר בכל מקום ובפרט בעירנו אשר יש בה קיבוץ עם ח' ולפעמים עושים ה' או' חופות ביום אחד ונמשכי' עד הלילה ואין פוצה פה ומצפצף ומה לי בתחלת הלילה או שעה או ב' בלילה דאין לחלק בין קבלו שבת בענין ברכו או לא דאין תלוי בקבלת' לחלק דשבת מעצמו קבעת משחיבה כראיתא פרק ערבי פסחים לענין קדוש ומעשר אלא האמת שצורך השעה מביא להתקל בדבריהם אלו שאין אלא איסור דרבנן במקום הרחק לא גזרו ובהא נתינתא ובהא סליקא דהיא יש להחמיר לה' י' ידיו קודם השבת שלא יבוא ליריבך אבל אם פקד נעשה מה שאפשר לעשו ונמנפה השעה עד שחשיכה הוי לחש לפירוד היוונו או לבוש הבתולה וכיוצא בזה הסומך להקל לא הפסיד ויתענג לשלו' בעונג שבת אח' כ' ויכלה המצו' לקפר עליו אם כונתו לש' ושלו' נאם משה בן לא' אמוני ח' ישראל וצ"ל ה' נקרא משה איסור' ש' מקראקא :

קבו שלום זה חדש ימי' בחבתי לארזנו ע"כ חלק לשונות

שאלות ותשובות קבו קבה

סו

הקדש צח ומצוחצח יבוא נא דברך אדני אלי ויאיר עיני ככוונתו כי לא הבנתי דבריו אלה גם כמה שדחה אדני הראייה שלי ממלת יתן השורה בתרגו' ככל לשון הקדש ואמר אדני כי אין זה ראייה כי גם בשאר לשונות לפעמים מלות מלשון הקדש רוני הנורא לא הבאתי ראייה מהמלה אחת בתרגום ששורה ל' הקדש לא כה היו דברי כי מלת ויתן יש לה תרגו' מיוחד בלשון ארמי שחרגומו ויהי בא' ה' כשהוא בא כל' עתיד תמיד התרגו' ל' הקדש שוין כוונ' כ' כבר הוס' ספק ארני מעל תירוצי וי' ויהי מה לא באתי לקפח את אדני ולהשיב על דבריו ולחילול אבל מה אעשה כל מידי דברי עם אדני שעשועי' המה לי וידעתי כי שערי תירוצי' לא נגעלו לפני אדני וכל ח' לא אנס ליה נאם שאירך שמו' וידא בן מוהר' פדו' א' וצ' לה' ה' : **קבה לדיון** ליה כבר כתידה שלום הוא אהו' שאירי הגאון מחר' ר' יהודה ש' וכל דיליה שלו' הגיעני כתיבת מעל' ע' הרץ הכא אתמול כי עיבור והיה לעת ערב וצאת הבכב' הביאו אלי כמד שלמה משרת ליב סני אשר הוא האמצעי בינינו בהגעת הכתבי' ואני כותב ולא אוכל לרעת אם אוכל לשלחו ע' הרץ הסמוך כאשר כי אינן הולכים בסדרן ביום סיוח להסר כקאשר יבא האחד יצא השני ולא יכלתי להשיב עריכא אלי כתיבת מעל' ומיד בעלות השחר יצא דרין השני ומ' לא עכבתי עצמו פניתי מכל עסקי להשיב למעל' על אשר תמה עלי ושרא נרגא על תירוצי בענין הגט שכתבתי ליישב המנהג שאנו כותבין קצת לשונ' בלשון הקדש כגון הרי את מותרת לכל אדם וכדומה לזה שה' משמע שאינו עיקר הגט כמו שכא בכתיב הראשון וכתב מעל' שהוא משנ' שלימה שה' גופו של גט כו' ואינו רואה שום קשיא ודוחק בזה כי אף שהוא גופו של גט אין הלשון בעצמו מעכב וכן כתבו הר"ו והמדרש בהריא' פ' כל הגט ו' להוציא ר' לכתוב לשון זה בגט אבל בטופס גיטין לא היה כתוב ומ' אין להוציא' לעז על גיטין הראשונ' שהרי מאירי' לכתו' כמה לשונ' בגט דחשוב כמו הרי את מותרת לכל אדם עכ' וכן הוא בסמ' ג' הרי שהענין מעכב ולא הלשון בעצמו וכבר נכתב הענין בלשון ארמי' להחנכא לכל גבר דחצביין ואנש לא ימ' כו' ועל כרחיני אנו צריכים לומר דמה שאמרו במשנה גופו של גט הרי את מותרת כול' לא בא לאפוקי דדוקא לשון זה אנו צריכי' רק הענין וכא לאפוקי מדר' יורא דקאמר ודין די להוי לייכי מנאי' כו' דפליגי רבנן עליה כדמכח בגמרא' א' אף הרמב"ם שכתב פ' א' גופו של גט הרי את מותרת כול' לא בא לאפוקי מדר' יורא ולא בענין ודן וכמו שכתב הר"ן פ' המגרש על דברי הרמב"ם וכתב אף על גב דבסדר הגט של הרמב"ם כתב ודן די להוי כו' היינו לכתחלה אבל לא כדיעבר וכוה אני אומ' על ענין הרי את מותרת לכל אדם דאינו מעכב כלל מאח' שכבר נכתב ענינו לא שלשופר' ושלחא ההדיוט' ל' לכתוב כשם שמוכר כתו' הג' לוא' כ' מה שכתב מעל' שה' משנה שלימה שה' גופו של גט לא ידעתי משנ' זו כי אין כוונת המשנ' לכאן אם צריכי' למכתב הלשון זה בעצמו או לא מאחר שכבר נכתב ענינו ואע"ג דימחקי יוסף כתב פרק האשרה שהלך דרגה ר' לכתוב וכתב שם טעם לדבריו כל זה אינו אלא לכתחלה אבל אינו מעכב ושיחא העיקר התורה שידעתי כו' ר' הוא בעל התו' וכבר נתבאר מדבריה' שאין מעכב א' על כרחיני צריכי' לומר דדוק' לכתחלה קאמר וכן נראה מדברי הש' ס' קב' שכתב' צריך לכתוב ודן וכו' ולא הוכיח הרי את מותרת' ונראה דבר אינו חא' כלל בכל דברי הפוסקי' שיעכב הרי את מותרת מאח' שכבר נכתב' ענינו וכל דבריהם אינו אלא אם צריכי' לכתוב לכתחלה אבל לא לעכב אך זה כבר מצאתי הרמב"ם שהחמי' כמו שכתב המגיד משנ' בשמו ודר' פ' המגרש ואף על גב דהלש' הענין רק כת' וקרוי אני לומ' שאנס' נשא' הצאוכ' ומשתה נכל לומ' שניטין שלנו לכ' ע' כשרים משנ' שכתבתי שאינו גופו של גט שהרי מבואר נגלה לדעתי מכל הפוסקי' וזהו הרמב"ם שאינו מעכב ואף לכתחלה יש נהגו שלא לכתבו והרמב"ם שהחמיר איפשר דס' ל' כהראב"ד דחולק על הרמב"ם הפוסל מקצתו כל' זה ומקצתו בלשון אחד אבל הרמב"ם הפוסל ס' לדאין לשון הרי את מותרת מעכב ואל' יעמוד נגד דברי הנאון הקר' ו' שכתב ס' קב' בפור דעת הרמב"ם דהרא"ש דרענין הרי את מותרת דאין דבריו מוכרחי' כלל וכאשר כתבתי כי הרמב"ם לא כתב פ' אורח לשון המשנה כצורתו ור' ג' ענין דרין את מותרת ולאפוקי מדר' יורא דרענין ודן וכן הרא"ש לא כתב רק המשנ' כצורתה ומה שכתבתי בטופס הגט אינו אלא דל' לכתחלה יש לכתבו וכדברי ר' ג' גם כי מן התוספי' אינו ראייה כ' שדרי בא לגוסת הריף כטעות כמו שכתב דקד' בעצמו בשם הרשב"א והעיסור ואדרב' מדברי הר"ן פ' המגרש מוכח דבגוסת הרמב"ם לא היה כתוב הרי את מותרת וכן נראה מדברי הרמב"ם דאל' כ' היה כתוב' וכן הוא דעת רבי' והיה מסתייע מדברי הרמב"ם ס' כמו שהוא דרכו בכל מק' גם דברי הטור מוכיחים להפך מדבריו וכאמת שאינו משניח בדבריו בית יוסף ככיוצא בזה במקום שפני ההלכה אינן נראים בדבריו וכאמת שלדעתי זה התירוץ הוא היותר אמיני על פי הדין מכלמה שכתבנו בזה מאחר שאינו מעכב כדיעבר

אינו מעיקר הגט שאמרו בו שאם מקצתו בלשון אחד שהוא פסול ואל' ידקדק מעל' עלי שכתבתי כבר כי כותבים לשון הרי את מותרת לשופרא דמלתא אף על פי שצריכי' לכתבו לכתחלה מכל מקום מאחר שאינו מעכב ונכתב ענינו כבר בגט שופרא בעלמא מקרי וכן כתב הקר' ו' לשון זה בעצמו על דברי ר' ת' שהצריכו לכתו' לכתחלה והוא המקור שהמציא ענינו לכתחלה לכתבו יענין מעכ' כס' קב' ו' בדבריו' עוד תפס מעל' עלי ו' ו' ואף אם נסכול דוחק זה לא הרווחנו דבר דמדי נאמר בזמן דכותבין בשני בשלישי ולא כותבין בתינין וכו' ואני תמה על מעל' בזה שיחשוב כי הזמן מעיקר הגט יחשב כי אף שהו' ל תקנו זמן בניטין ואמרו גט שאין בו זמן פסול מ' לא על פני הגט יחשב מאחר דאינו מן התורה ומלשונם מוכח כן שאמרו תקנו זמן בגטין מכלל דגט זמן כ' דברים הם ואף כי כל' בני אדם הכל נק' גט וגם התוספ' מכללו מ' הרמב"ם שפוסל קצתו כל' זה וקצתו בלשון אחד ע' פ' התו' אפשר דאינו ר' ל' אלא הרברים שהם גופו של גט ועיקר החורף וכמו שכתבתי בראשונה ליישב המנהג' עוד כתב מעל' ת' על תירוצי השני דלא פס' הרב רק במחצה על מחצה וכו' וכתב מעל' דא' כ' אנו צריכים למנות המלות' והוא בהיפוך לשון מקצתו כל' אח' ומקצתו כל' שני וכו' הנה מעל' מדקדק בלשוני אבל לא בעניניו וזה כי כתבתי אבל כשרוכב בלשון אחד ומקצתו בלשון שני אין זה קרוי קצתו וכו' כמו שכתבתי בראשונה וכוונתי היתה לומר כי בגטין שלנו שרובו כל' ארמי הרי הוא ככולו אף כי מקצ' מלות שבו הם בלשון הקדש כל זמן שאינו נחלק לשנים בשני לשונות עד שיהא מחצה על מחצה וכל רוב שאינו ניכר כמחצה על מחצה הוא בענין זה אף שלא באו המלות במשקל וכמנין מאחר שאינה ענין לא נכתב בלשון אחד והשני בלשון אחד כל קבוע כמחצה על מחצה הוא אבל לא יפסול משום איהו מלות שבו בלשון אחד כי אין זה נקרא קצתו בלשון אחד לדעת ר' ודקדוק לשון הרמב"ם משמע כן שכתב אבל אס' היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת ומקצתו בלשון אחד פסול עד כאן לשוני לא אמר היר' מקצת הגט כתוב בלשון אחד ומקצתו בלשון אחד או שיאמר והוא אחר בלשון אחד אלא דקדק ומקצתו בלשון אחד לדורות מה שכתבתי דהיינו להשוות בין שני הלשונות אף על פי שאינו עין בעין מכל מקום בענין דבר ניכר ושלא יתבטל לשון אחד באחר וכן לשון התוספות שהביא המגיד נראה גם כן מדנקט בגט תמשה לשונות וכן בעדים ש' מ' דדוקא קאמר וכל זה אינו דחוק ליישב מנהג אף אמנם נבוא אל הטעם השלישי שהסכמנו עליו אך מטעמי' שונים כי מעלתך כתב שלשון ארמי הוא לשון הקדש משובש על כן לא נקרא לשון אחד ואני כתבתי שנקרא לשון קדש מאחר ששניהם קרויים בלשון ושניהם ניתנו בסמי' ונראה למר' דומה' כתבתי בראשונה תשובה על דברי מעל' מדברי הפוסקים שכתבו לענין ב' מקרא וא' תרגום שארמי הוא דוקא להיותו ניתן בסמי' ולא הלאו הדבר שהוא לשון הקדש משובש וכו' וכתב מעל' על זה אני שמעתי ולא אבין כי דברים אלו נאמרו לאפוקי מאותן האופרים שיוצאים בפירש' ועל זה אמרו דתרגום עדיף לפי שהתרגום ניתן בסמי' ואין יחלה הדבר במה שהתרגום הוא לשון הקדש משובש וכן מפני זה יש לו מעלתא על פירש' שהוא לשון צח ומצוחצח יבא נא דברך אלי ויאיר עיני ככוונתו כי לא הבנתי דבריו אלה עכ' מעל' מתמרמר בדבריו והנה כד' דברי יהיו כאש המזהיר ובהיר בשחקים ו' ל' הרא"ש פ' דברכות י' מ' דה' לכל הלועזות לעז שלהם הוי כמו התרגום כי התרגו' הוא בשביל עם הארץ שאינם יודעים לשון הקדש ואם כן ה' לעז למכירין בו ולא נהירא לפי שהתרגום מפרש כמה דברים וכו' ונראה שהקרא בפ' התורה וכו' וכן כתבו שם התו' ו' ל' הגה' מיימוני פ' ג' דתפילה ובסמ' ג' כתב שדן לפני רבותיו שלעולם הפירוש טוב יותר מן התרגום ומצורה טפיוהו לו וכן יש שרוצים לומר שהלועז' טוב ואין נרא' לר' ולרב עמדם שכתבו שהתרגום זכר מפני שניתן בסמי' כדאמר' במגלה עכ' ולו שמעני אדני אם דברים אלו אינם מעידים על דבר שכתבו לדחות לשון לועזים ולא לשון הקדש מכח שניתן התרגום בסמי' או מכח שזמפרש כמה דברים ולא דחו הענין מכח שהוא ל' הקדש משובש ואדרבה אני אקשה על דברי הג' מ' הגזברת שכתבה לדחות לשון הלועזים מכח שהתרגום ניתן בסמי' ומכשרה פירש' ש' מ' דרש' שהוא בלשון הקדש פשיטא דכשר דניתן בסמי' בלשון הקדש אך אמנם התרגום לשון אחד הוא על כן הוצרכו לדוכי' שגם הוא ניתן בסמי' ממכרת מגילה ועוד אד' נחשוב על לשון הניתן בסמי' שהוא לשון קדש משובש ואם הבור' וזה מתנגדו בקש משום זה לא נאמר שהתורה שלנו לא תהא כשיח שלו ואני אומ' לו יהי כדבר מעל' שעלה על דעתו שהפוסקי' הוכיחו מעם ניתן בסמי' לדחות פירש' שכתב שהוצרכו לדחות מכח שהתרגום ניתן בסמי' מ' מגל' רש' שהו' לשון הקדש צח ומצוחצח כדברי מעל' ניתן בסמי' לא שהאמת הברור כי פירש' אינה דוק בלשון הקדש כי אולי רש'

שאלות ותשובות קבט קל

שהפוסקים מחבו שלשון תרגום ערף לענין ב' מקרא וא' תרגום להורו
ניתן בסני ואם כדברי ה' להחליטו הסעם מפני שה' לשון הקדש משוכש
ואני נפלאתי בשבכר מאריך על קשייתו זו כי דברים אלו אמרו
הפוסקים לאפוקי דעת האמרים שיוצאים בפירוש' ולזה לא יוכלו לתלות
הדבר בשוואל' הקדש ותלואו שניתן בסני' ועתה ברברי ארזי
האחרונים האריך עלי מענית לשוני להוכיח על דערא מלשון
הג' המיימני פ'ג דתפילה נגד סברתי' ואני לא זו אמצא מרע
לנפשי מדבריו אלו והיתה זאת נחמתי כי לא אמרם פי אסלנסותי
ולנצחני בפ' פול' ולמען יתברר כי ננים דברי אציע הצעה קטנה
כוללת דברי והיא כי למקרא ג' מיני פירושים הא' אין כוונתו כ' א'
לפרש המלות וממין זה כל לשון לעז שנערק בהם המקרא ואנכי
הידוע ועד כי בהערק לעז שלנו ולט'ינו אין בהם כי אם פירוש
המלות כלבר כאשר בלשון אשכנז' והמין הב' פירוש הענין בפירוש'
רמב"ן רלב"ג וולחמסן המפרשים וחברו בני אדם פירושים אלו כפי
הבנתם וסברותם במקרא ומגמתם היתה על הרוב הבנת הענין ולא פ'
המלות ולא פירוש' א' מלות וזית המין הג' הוא התרגום שמפרש כל
מלה ומלה כאשר יעשו שאר העתקות ופרש גם כן במקומות רבים
הבנת הענין אך לא באור רחב כרש"י וולחמסן המפרשים האמנם המעט
המפורש בו הוא מקיבל מפי הגבורה לא כשאר הפירושים שחברוהו בני
אדם מדעתם והמעין ברמב"ן בפ' וישג' ופ' וישמעיתו וכשאר פ' יראה
כי בפ' התרגום דברים נוראים בחכמת הקבלה ועתה כפי חלוק זו באור
דעות הפוסקים יש מהם שראו כי אין הפרש לתרגום ושאר העתקות פי
אין הכוונה אלא המלות וכיון שהלעז יותר מובן אצלנו מתרגום א"כ כל
א' יוצא בל' לעז שלי' ויש שראו כי הכוונה היא להבין הענין ולזה יוצא'
בתרגום שמפרש כמה דברים מה שאין כן בלשון לעז ולפי דעת זה כ' ש'
שיוצא' בפ' ש' וולחמסן מהמפרשי' והוא דעת הרא' ש' ויש דעה ג' שאין
אדם יוצא אלא בתרגום והיא דעת ר' יורב עמרם לפי שפ' התרגום ניתן
בסני מה שאין כן בפירוש אחרים והדברים מוכיחים כן שהרא' ש' שלא
דחה אלא לשון לעז נתן מעליותא לתרגום שמפרש כמה דבר' מה שאין
כן בלשון לעז והסמ' ג' שאמ' שדן לפני רבותיו שהפ' יותר מועיל מהן התרגו'
הביא דברי ר' יור' ור' ע' החולקים ודוצרכו לשע' שהתרגו' נצח להגות בסני
ולא היתה הכוונה שלשון התרגום ניתן בסני על הלשון לבר כי איך ירח
בוה שאר המפרשי' שנתחברו בלשון הקדש והם שלא להוכיח שפירש' לא
נעשה בלשון הקדש כאשר כתב ארזי ויצטרך ארזי לאמר כן בשאר הפ'
כי על כולם הביא הסמ' ג' ולא נראה לר' והכלכלי הלשון אינו מעלה
ומוריד ולא היתה כוונתם כמה שאמר שהתרגום נזה להמתן בסני אלא
על פ' התרגום שיש לו מעליותא על שאר הפירושים במה שפירשו
מקובל וניתן בסני מה שאין כן בשאר הפירושים ואין לטעות בלשון
הג' המיימני שכתב פתח בעל פ' שדן לפני רבותיו שהפירוש מצוה
יותר מן התרגום והוא לווי"מ ה'ה' לעז ולא נראה לר' וכן אמר רב
עמרם שהשיב רב נטרנאי גאון דוקא תרגום זה שניתן בסני כרמשיע
פ'ק דמנילה משמע בחילת העין כי לא הובאו דברי ר' יורב ר' ע'
אלא לזהות לשון לעז אך לעולם אדם יוצא בפ' המפרשים וזה מכאור
הבטול דהא הסמ' ג' הביא דברי ר' יורב עמרם בחולקים על מר
שדן לפני רבותיו שהפירוש יותר מועיל ולא הביא דעת י"מ ה'ה'
לעז והם הם דברי הגר' ע' על כרחך לומר שמה שהביא ההג'ה'
לזהות דברי בעל סמ' ג' ודעת י"מ' לזהות דעת י"מ' לברם היה מספיק
טעם שמפרש כמה דברים זהו אשר העלתה מצותי בדברים אלו אחרי
אשר ראיתי דברי הפוסקים במקומם ודברי הקאר' ו' סימן רפ' הובחתי לה
שרם ראיתי דבריהם כוונתי להלכה וקור' אני עלי שישו עלי בני מעיני אם
ספיק' שלכ' כך וכו' ואתה ארזי צא והמלך בשבך הך והגני כי ידעתי
כי אז תופני בדברך ושלום' שמואל יורא בן א' מור' פ'ו

עזרי מעס' ע' עושה שנים וארץ' ראיתי חלקים עולה מן הארץ :
קל לא אבא בארובה שלא יהיו דברי דומים למרובות בעני
מעלת א' אמנ' אח' דברתי ולא אשנ' ועדיין במקומי אני
עומד לו' שהראית מתר' וכו' אינו מעכב בנט' לדע' רוב הפוסקי' והרמ' בן
יחור ה' דבר זה לא נמצ' לרוע הגט כמה והורוב המופסי' הקדמוני' לא
הי' כת' ורא' מעלת' בהג' מרד' ג' ונעין ע' ד' שכת' דברי העיט' וכת' הראי'
שכל הגט כל' ארמי והיא את בלשון עברית כו' ולדעתים הרמב"ם ז"ל
לא' ל' שמעכ' מלאכת' חמ' שרעתו כדעת הרמב"ן ופמו שכתבתי כל
זה בראשונה שכתבתי אז כי מדברי הר' פ' המגשר מוכח שלא הי' כת'
בנוס' הר' וכת' מעל' כי לא ידע מקומו איז הלא דברי הר' פ' תתוב' נדף
פ' ע' (כ) שהביא נוסח דר' פ' וכת' וכן כתוב בנוס' הרמב"ם ואף רש"י ז"ל
לא כתבו וכו' ואף שידעתי כי יש לזהו דברי' והם ושאר ששנות גפל
מספרים שהרי לא ירשא סיפא מ' לפי ששט דברי הר' נראה שלא היה
כתוב

ה' בלשון ארזי ד' שנתישב בישראל בלשון הקדש כדי להבין כפ'ל
מ' אכל התרגום ניתן באותו ל' דוקא וא' כ' ככר נתבטלו תרעומות מעל'
עלי כזה ובכיוצא בזה ולא ידעתי למה החליט מעל' דבריו כל כך עד שכת'
לפסוק ה' ל' וידעתי כי שעדי התירוצים לא ננעלו ואך יעלו ברברי הגלוי'
אך שמעל' כתב לפוסק ריהטא ולא דקדק בזה ברברי הפוסקים הג' ל' ועל
מה שהחזיק דעתו ליישב מה שהקשיתי לו על ראייתו כי נמצא מלח
ויתן שה' משמש בלשון תרגום כמו בלשון הקדש בל' עתיד מיתן ויחזור
ויתן דברים כאלו שהיו רבים אך לא נוכל ללמוד מלשון יחיה על לשון
כללי כי נמצא כזה לרוב בשאר לשונות לדעת ולא אספיק ביה להבשיר
ב' לשונות בנט' לבדות מנפשו שהיו לשון אחד אך מאחר ששניהם נתנו
בסני והם קרובים בלשון נראה שיש להם שיכות ביחד ועל זה יש לסמוך .
ושלום שאריך משה איסרלש מקראקא :

קבט אופן אחד בארץ קבלתי קונטרס מכ' תור והרחיב בו
ארזי לתרץ הספקות שהרגשתי בתירוציו על
קשייתו ברמב"ם ולא היה ברעתי להשיב עליהם שנית כי זה דרכי
להודיע דעתי השמנה היא אם רזה והשומע ישמע והחדל יחדל ובפרט
בין אנשים אחים כמונו היום אך לאשר ראיתי רתלו בזה דיני איסור
והיתר אמרתי אם מחשה אני והטאתי לאלקים ע'כ אפרש כשמלה לפני
מכ' תור ומתוך יובחתי יתברר האמת וזה יצא ראשונה' ארז' כרב
לחוק בקדסברתי כי מה שכת' הרמב"ם פ'א מגירושין גופו של גט הרי
את מותרת וכו' לא היתה כוונתו רק על הענין ולא על לשון זה דוק' וכיון
דכבר כתבו בגט למדך להתנסא לכל גבר וכו' אין צריך לכתוב הרי את
מותרת לכל אדם והוא דכתבו בנוסח גט שלו הוא משום דלכתחילה
כותבין אותו וכתב עוד ארזי כי לכאורה בנוסח הרמב"ם לא היה כתוב
כוהרי את מותרת וכו' ואני אומר שאע"פ שלדעת הקלושה שרבי
הרמב"ם דוקא ודוקא פאשר הבין מדבריו הגאון הקר' בא' ע' ס' קב' ומ'מ
לא אפקק בזה עם ארז' עם כי קשה עלי להוציא דברי הפוסקים מפשוט'
ולומ' דנקט לשון המשנ' כי פוסקי' מפרשי את דבריה ולא סותמי' אבל מה
שעלה על דעת ארזי שלא היה בנוסח שלו ושנוסח הרמב"ם הוא מוטעה
זה אין הדעת סובלתו להטעות הספרים מסברת הכרס כ' ש' מה שכתב
דכ' מוכח מדברי הר' פרק המגרש ומדברי הר' מ' אדרבא מדברי הר' דר'
היה נראה להפך שדרי כתב ה' ל' ומדברי הרמב"ם פ'א מהלכו גירושין
גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם נראה שהוא פוסק כרבנן לגמרי
ואע"ג שכתב ורין בטופס הגט אין הוכחה משם דבעינן ליה לעכו"י עכ"ל
דר' ו' ומשמ' מדבריו אבל הרי את וכו' נתן לעכב אלא שכבר חרנו לפלפול'
ראשון לדעת מעב'ת' אין דברים אלו נאמרים אלא על כוונת הענין אבל
מ' לא ידעתי מאין הוציא ארזי לאמר שלא היה כת' בנוסח הרמב"ם
והוא כתב פ'א דגירושין מפני תקנת הסופר וכו' עד ומקום הרי את מותר'
לכל אדם ומ' זה נסתיע בעל התרומות שצריך לכתוב בנישין' והמ'מ
אם לא הכיחי' בסגורם כתבו בשם רבינו פ'ד ז"ל ויש במקצת נוסחי
הגאון שלא היה כתוב בהן הרי את מותרת וכו' אבל רבינו כתבו בנוסח
שלו וכן עיקר עכ"ל' הרי ברור לפנינו כי כן כרחוב בנוסח הרב
ופאשר ליישב בדוחק לשון מכ'ת פי מה שכתב וכן נראה מדברי המ'מ
שב על לפני פניו מה שכתב בראשונה כי אינו מעכב והוכיחו מד' נסתיע
מדברי הרמב"ן' ולא אאריך עוד באלה ואבא אל הכ' והוא מה שכתב
ארזי כי לא פסל הרב קצתו בלשון א' וקצתו בלשון אדר' כ'א' מחצה על
מחצה או רובא דמינכר ולזה אין פוסל בנשין' שלנו קצת מלות שבאו
בלשון הקדש דכיון דכולו בלשו' ארמי' מעט המלו' שנכתבו בלשון הקדש
לא יוקו והם בטלי' ברוב ודקדק זה מלשון הרב שכתב היה קצתו בלשון
א' וקצתו בלשון אדר' ולא אמר קצתו בלשון א' והמשאר בלשון אחר'
אדה אחי הגדול עד מתי יהיה זה לנו למוקש לעשות דברי הפוסקים
כדברי ספר החתום כי אם כדברי ארזי כן הוא מ' וידעתי כוונת הרב אם
כוון למחצית דוקא או אפי' אם יחסרון מעט מלות ומ' יגביל לנו את הרב
הזה לבלתי נהרסנו לאמר ע'כ תחום הרב' ודקדוק ארזי מלשון הרמב"ם
לא ידענו רל' קצתו טובל כל חלק קטן וגדול שם הוא ולא אוכל להתאפק
מלהקשר' על מה שכתב שאם היה פוסל אפי' מעט ודברים אחרים היה לו
לרב לומר בלשון אחד והנשאר בלשון אחר' דהא כשם שפוסל לדעתי
עד' מ' שלשה מלו' של לשון הקדש בסוף הגט שנכתבו כלם כל' ארמי' כן
אפסול ממילא כשהיו ג' מלו' או בראש הגט והשא' כולו בל' ארמי' וכיון שכן
הוא יאמ' ארזי איך הקש' לדברי שדחה לו לומר קצתו בלשון א' והנשאר
בל' אדר' וכי' פסיק ליה לרב שמעט המלות הרם יהיו דוקא בסופו אם כיון
ארזי לומ' כי המגשר יקרא בל' נשאר או שיהיו דוקא בראש הגט אם יק'
ארזי לחלק הגדול בל' נשאר וכיון שכן הוא הרי שאין מקום לדקדק בזה
ואבא אל ה' כי ברברי הראשונים כתבתי כי לשון ארמי' ולשון הקדש
לשון אחד יחשבו ונסתייעתי מדברי החבר לכור' שכתב בו לשון תרגום
הוא לשון הקדש משוכש והקשרה ארזי בראשונה על דברים אלו

שאלות ותשובות קל

פו

של תורה אונקלס הגר אמרו וכו' ופירש' שם ותרנוס אונקלס אמרו והאמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב ויקראו בספ' תורת אלקים מפורש ושם שכל וכו' תורת אלקים זה מקרא מפורש זה תרגום ופירש' זה מקרא לשון עברי של חומש עב' ל' מכלל שמפורש זה תרגום ג' על הלשון קאי דאי לא הכי מי דחק לרש' לפרש דמקרא קאי על הלשון שכתב מעל' שאינו מעלה ולא מוריד אלא ה' ל' לפרש מקרא זה מה שכתב בתורה ותרגום על תוספת הענין המקובל ובלא פירש' יקשה מאי פיר' ותרגום אונקלס אמרו וכו' לישני מפורש זה תרגום הוא תוספת הענין ומה שאמר אונקלס הוא הלשון ודחק לומר כי הלשון אינו מעלה ולא מוריד ולא היו אומרים שאמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע כי זה אינו שהרי גם בלשון הוא חכמה יתירה להעתיק ספר מלשון לשון וכמה נתחבטו המעתיקים והתנצלו עצמם בהעתקתם כמו שנראה בהעתיקת ספר המורה וספרים אחרים ולמה לא יאמרו עליהם שקבל מפי ר' אליעזר ור' יהושע אלא שברור כצדדים שהתרגום בעצמו ובלשונו נתקבל בסניג כמו שהוא ולכן אי אפשר להם לשנות בגמרא אלא ששכחו וחזרו ויסדו כמו במצפ' צופים שלא נשתנה כלל מכתוב שהיה (ו' ק' דמגילה קראת תרגום לו יצא וחס' כ' סנה אכל קורין ללועזים כלל' וכו' מכלל דתרגום אין לו דין שאר לע' ויש לו מעלה מלד לשון) ומאחר שנתברר ליתר שלא תמוט שהלשון בעצמו ניתן בסניג ויש לו מעלה מצד זה כמו שכתב הרא"ש והטור לעיל מייפ' לן לומ' שלא כווננו ג' כדבריה' בשני מקראות א' תרגום שניתן בסניג על דבר זה מצד לשונו וכו' שהו' משמעו הג' מיימוני אם לא נרצה לדחוק כמו שדחק מעל' בכתבו ולכן לא דחה שאר הפירושים רק לשון לעז כי הפירושים הנכתבים בלשון קדש יש להם ג' מעלה זו רק שלא נאמ' שלשון ארמי הוא כא' משאר לעז הוצרך לומר שניתן בסניג ולא אוכל להבין על מה סמך מעלת' שכתב ואין למעות כל הגה' מיימוני כ' כי הם דברי הסמ' בעצמו ומה שכתב ולא נרא' לר' שב על כל דבריה' הג' ה' כי מלכד שפי' מעל' הוא דחוק בפשט דברי הגה' מיימוני לפי הנראה מדבריו גם דבריו אינם מוכרחים כלל מאחר שעל כל פני הה' ג' הוסיפה מדרגה על דבריה' הג' שהרי ה' מ' שה' ללשון לעז אינו מוכ' כמ' ג' נמיא ג' שהוסיפה זאת מדרגת' שלא לדחות מדבריו ר' רק לשון לעז ולא פירושי' הכתוב' בלשון הקדש כפשט דברי הג' ואם שהיו' בראש דבריה' ה' סוף דבריה' אינם דבריו וזה נרא' מדבריה' הג' שלא כתבה שם אלא דעות מלוקטות בקצרה סוף דבר המלכתי בקוני ובשכלי כפי אשר כתב מעל' ולא מצאתי זכות בזה למעל' כי אם דחייה שיוכל לדחות קושיית' שהקשה עליו מלשון הג' מיימוני ולומר שמר' שכתב שהתרגום ניתן בסניג הוא שב ג' על הראשונה ולקחו' כ' פירושים הנכתבים בלשון אבל מ' דברי יהודיו ויצהירו מלשון האשור' והתו' שדחו לשון לעז ממה שכתרגום יש בו תוספת הענין וס' ששאר פירושים מעיל' יהיה להם לדחות מה שכתרגום הוא לשון קדש משוכש כפי מה שעלה על דעת הבור' אשר עליו בנה מעל' יסודו ומדלא פי' כן שמעינ' דלא ס' אלא לשון ארמי בעצמו ניתן בסניג וברוח הקדש וזה הוא מעלתו (וכן הוא מוכרח בדין כה' מיימוני ס' מכלל' ספלי' וזוהי דלאן התרגום בעצמו יש לו מעלה על שאר הלועזים משום שניתן בסניג ולא משום שהוא לשון קדש ד' ק' ס' ואין להקשות לדור' ג' אלא מה כתב בעצמו שכתרגום יש בו כמה דברים כ' ולא כתב טעמא שניתן ברוח הקדש כמו שכתב בעצמו פ' הקורא עומד לענין מקום שאין מתרגמין בו דוראי ליריד לא קשיא מידי דהוצרך לומר האי טעמא לדברי המפרשים שם ל' דה' ללועזות לעז שלהם הוי כמו תרגום כי התרגום הוא בשביל עם הארץ כ' ולכן קאמ' שאף לדבריהם שהתרגו' אינו לא בשביל עם הארץ התרגו' שאני שיש בו כמה דברים כ' ולכן נתקן לעמי הארץ שיבינו הענין היטב אבל למעם מעל' מ' יקשה דאע"פ שנתקן משום ע' שיבינו נוסף לומר שנתקן בלשון הקדש משוכש של עם הארץ שיבינו כפי מה שמדבר' ולא בלשונו אחר' והנה אר' ל' כי ידברו איכ' בשער ואת והב' בסופה' תלמיד' כמ' אמרו כב' ר' א' שמואל בר נחמני א' תרי לשון ארמית קלה בעיני' שמצינו בתורה ונביא' וכתוב' שהק' בה חלק לו כבוד בתורה יגר שהותא' כנביאים כדנא תמרון להון בכתובים וידברו והבשר' למלך ארמית עב' ל' בבראש' רבה' והביא' המדקדק הגדול ר' אליהו מדקדק בראש ספרו המתורגמן וכתב וזה לפי שהוא קרוב ללשון קדש מכל שאר לשונות וכן כרחי' החכם ר' א' עזרא לשון ארמית היא לשון הקדש שנשתכש עב' ל' דרי' שכתב דברי מעל' וכן יש לדקדק מדבריו הב' שאם ניתן בסניג כמו שהוא דעתו היה לו לומר שהק' בה חלק לו כבוד ונתנו בסניג אמנם כי דייקאן ביה יש לדקדק איפכא כי אם החדעת חו' ל' כדעת החכם שהוא לשון הקדש משוכש א' ל' למה אנו צריכין למעם שחלק לו הק' כבוד בתורה וכו' הלא בעצמו הוא הל' הקדש אלא שנשתכש ואין לך יותר כבוד ממה שנת' בה התורה לא על כרחינו ארמית לומ' מאחר שנשתכש שב ללשון אחר ולא נחשב ללשון הקד' ולכן הוצרך לומר

מתוך בנוסח של הרמב"ם כמו שאינו בנוסח הרי"ף ורש"י ומה שהביא הר"ן קודם לזה דברי הרמב"ם שגופו של גט הרי את מותרת וכו' לא פא לומר אלא עניינו ולאפוקי מדברי יודא כדמכתב בדבריו ובדבריו כל הפוסקים שדברו מזה ולולי שמצאתי להרמב"ם שפוסלו הייתי אומר שיש איסור לחשוב על הקדמונים טועה ולהוציא לעז על גישים הראשונים ודי מזה ועל טענה השני השיב מעל' עלי במה שדקדקתי מלשון הרמב"ם שכתוב קצתו בל' א' וקצתו בל' אחר וכו' ובאתי לומר דדוקא אם היה איזה ענין כתוב בלשון שני כמו שבא בפתחי בראשונה ומעל' כתב אלי מייגביל לנו ההר לומר עד כאן תחום הרב לשער כוונ' הרמב"ם מזה הנה מעל' יקשה בזה על דבריו בעל העיטור שהקשה שכל הגט בלשון ארמי והרי את מותרת בל' עברי ולא הקשה כן על איזה מלוה' בזמן שהם בל' הקדש ורחוק אצלי לומר שבזמן העיטור היו כותבים הזמן בל' ארמי אלא שהאמת שכל שאינו כתוב מאמר שלם בל' אחר אינו מקרי קצתו בל' אחר ומה שהרחיק מעל' דברי במה שדקדק הרמב"ם לומר קצתו בל' אחר וקצתו בל' אחר וכו' לא קאמר הנשאר כ' כמו שבא בכתבי וכתב פי אלו כו' היה משמע דוקא ששינה בתחילתו או בסופו כמו שבא בכתבו כבר כתבתי שמעלתך חופש עלי תמיד בלשוני ולא בעניני ותמיה בעיני שלא היה הרמב"ם לומר בל' אחר כי אם בל' קצתו וקצתו דמשמע שב' הלשונות שיום וגי לא הוי מצי למימר גט שכתוב בו מל' לשוני או כאשר כתבתי בתחלה שכת' קצתו בל' אחר והנשאר בל' שני דהוי משמע בין בתחלה בין בסופו והוי משמע בין חלק גדול ובין חלק קטן כ' נשאר כולל הכל לדעתו ואם נשאר אינו מדקדק פי אם מה שמשוייר בסופו הלא אפשר לומר והנשאר בל' אחר (וזהו לשון שכולל תחילתו וסופו ואמצעו וכמו שאמרו לענין חתימת סטר שכתוב בו קרוב לו פסול תתקיים העדות בשאר ידקדק מעל' בדברי התו' ורש"י ג' וזה וימלאנו) או כדומה בל' זה אך קצתו וקצתו משמע דהחלקים שיויים ואולי כי כבר לשוני גורם לי שלא להבין צחות לשוני של מעל' ובאמת כי דקדק זה אינו שיהיה רק להיות סניג לאחרים ונבוא א' השלישי מעלת' כתב אלי כי מה שכתבתי תחילה לא באתי אלא לנסות מעלתך ולנצחו בפלפולי עב' ל' והלילה לי פאלה הלא כבר ידעתי כי כל ר' לא אם למעל' ומה לי לנסות אחרי מדרש את' אלקד תירא לרבות' ח' והלא יודע אם לעקל או לעקלקל כי אם על דב' אמת ועונה והנה לא אבא לקפח עם מעלתך בה' לכה ליישב דברי הראשונים מאחר שאני רואה במעל' שהושב עלי שבאתי עליו בחכמת הניצוח ובפלפול בלבר אך אבוא אל ארני סעי' דה' בתלמוד ערוך הציץ מעל' בכתבו כי הפירושים נחלקים על ג' פנים כ' ולכן מה שכתבו הפוסקים שהתרגום ניתן בסניג לא היתה הכוונה שלשון התרגום ניתן בסניג על הל' לבר כי איך ידון בזה שאר המפרשים שנתחברו בל' הקדש וחס' שלא להוכי' שפרש' לא נעשה בל' הקדש דוקא כ' עד והכלל כי הלשון אינו לא מעלה ולא מוריד ולא היתה הכוונה כמה שאמרו שהתרגום וזה להנתן בסניג רק על פי התרגום ומה שהוסיף על המקרא שהיה מקובל בסניג כ' והחזיק מעלתך בדעתו ואת עד שכתב לבסוף ושמו בעצמו וכתב שישו בני מיני אם הספיקות שלכם כך כ' שמו אני בשמחת מעל' אך לא ידעתי שמחה מה זו עושה כי אני ראיתי מעל' הרכיב דבריו על תריפשי בתחילה כתב כי אין הכוונה במעלת התרגום בלשון לבר דמשמע דהלשון בעצמו יש לו מעלה אלא שאינו לבר ואח' כתב שהלשון לא מעלה ולא מוריד כ' ויהיה כוונת מעל' באהמ' פנים שירצה לא אוכל לו כי אם כוונת מעלתך בדבריו האחרונים שאין לשון תרגום מעלה כלל קשיא עליו דברי הפוסקים צא וראה מה שכתב הרא"ש פרק הקורא עומד והטור ס' קמ' ה' דיש מקומות דאין מתרגמ' התור' וכתבו דדוקא הם היו מתרגמ' לעם שהיו מדבר' בל' ארמי אבל ליריד מה תועל' אש' בחרגו' מאח' שאין מביני' אותו ואין לו כלל מדר' לפרש הענין בלשון שיבינו דל' דתרגו' שאני דנתקן ברוח הקדש עב' ל' ובכאן אי אפשר לפרש רק כי מעל' התרגום אינו פי אם מכתב הלשון בעצמו ולא משום תוספת פירושו שקבל מפי הגבורה דזה היה אפשר לפרש ג' בלשון אחר כפי מה שפי' וקבל אונקלס מסניג ועוד דאף דברי מעל' הראשונים וכתב דאין כוונתם על הלשון לבר רק מצד תוספת פירושו כ' סתורם מכאן דהרי קמן דלא ס' ל' לרא' ש' דיש לתרגו' מעלה משום זה דא' ה' הוי דבריו שבכאן סותרין דבריו שבפ' דברכות ודחתם ס' לענין שנים מקרא וא' תרגום דאין לתרגום מעלה משום זה דהרי וצאנים בשאר פירושים כמו בתרגום לדעתו וא' כ' אין לתרגום שום מעל' על שאר פירושים וכמו שכתב מעלת' בעצמו בכתבו לדעת הרא"ש שוא' כ' על כרחינו ש' לתרגום מעל' מצד לשונו דוקא והוא הניתן בסניג וברוח הקדש ומעתה שיה' מוכרח בדעת הרא"ש שם' ל' שהלשון מצד עצמו יש לו מעל' מאן לימא לן שאין זה כוונת הפוסקים שאמרו שהתרגום ניתן בסניג שאם שהרא"ש קאמר כאן שניתן ברוח הקדש והם נקטו ניתן בסניג הכוונה אחת אלא שנתחילו בלשונם ועוד אמרין פ' ק' דמגילה תרגום

שאלות ותשובות קל קלא קלב

שאר דברים וזהו ר"ל בשאלתך ושל מנהיג אהבה משה איסרלש מקראקא:
קלב כדוב עד"כ הוא לי כל הד' הטע' טעמו וחכמתו אומ' לי
לי' הוישב ביום מעלת השכליו והמחזק הוה

המשפילי לראות בעין נמוכה ולא כנסות רוח אשר עם עניות תורה
ברוכה האלוף הותיק בחכמה הוא עתיק הוה תלמודי וחבירי הר' ר' בער
ש"ן קבלתי כתב מעלת ספרים בראשון מימי הגבלה וראיתי מעלת
ספרים ושאלות מהר"י וקמתי בשחר' להשיב שואלי רבד ואף כי אין
הפנים מסכים מ' מ' לרוב אהבתך הנשארה חקוקה בלבי מיום הוה עמי
הברותני לפנ' מכל עסקי למורי האחרים ולהשיב לך על שלך :

א פתח דברך יאיר וז' לבסמכת סוכה פ' כ"ר חתן שושבינ' פטורים
מן הסוכה כו' וזמן התפלה וכו' ר' שילא אמר חתן פטור ושושבינ' וכל בני החופה חייבים וכתב הרא"ש שם רחוקא לענין ק"ש חוקא קאמר
אכל בתפלה ובתפילין פטורים ופסק כרבי שילא וכן פסק הטור סי' ל"ח
וא"כ לפי מאי דס"ל לדין דחתן חייב בק"ש בזמן הזה כמו שכתב הטור
סי' ל"ח וסי' ע"ט טעם שאין כולם מתכוונים וא"כ קשה מאי לא אשכחנא
שום פוסק לומר דחתן חייב ג"כ בתפלה ותפילין מהאי טעמא ואם יש טעם
לחלק ביניהם מנה דק"ש הוי קבלת עול מלכות שמים מה שא"כ בתפלה
א"כ יש לתמוה על המנהג דנהנין דאף חתן נוהג להתפלל ולהניח תפילין
כיום חתונתו וכל שכן שושבינ' ושאר בני החופה עד"כ לשאלת הראשונה
לא ידעתי שאתך כזה שהרי כתב הטור סי' ק"ו וז' לכל הפטורים מק"ש
פטורים מן התפלה וכל החייב ממלא חייב בתפלה וא"כ חתן שחייב
בזמן הזה בק"ש טעם שכלנו אינן מתכוונים בזמן הזה ה"ה שחייב בתפלה
מהאי טעמא וכו' כ"כ הוה וישראל שושבינ' גם בתפילין חייבים שאנ' ג'
הנינן שפטורים מן התפילין ושם אין לחלק בין ימיהם לזמן הזה דלאו
בכוונה תליא מלתא מ' נראה מאתר שוקרין ק"ש ומתפללין חייבים
ג"כ בתפילין דהא כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר
בעצמו והא דקאמר בנמצא דפטורים מתפילין היינו בימיהם שהיו מניחי
התפילין כל היום בלא ק"ש אבל בזמן ק"ש מאתר החייב בק"ש חייב
בתפילין שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו וזה מכוון :

ב עוד שאלת דאמינן פ' הבא על יבמתו הוה לדרך חייב לפקוד
את אשתו והרמב"ם כתב כהל' דעות דאין לשמש כיום שיצא
לדרך והקשית כי הוא נדרשת הגמ' דע כי יש מחלוקת בין הר' תור"ש
בפי' חיי' לפקוד את אשתו כי יש מי שאומר שאינו רק בדרבי רציו פויס
ולכן שרי אפי' סמוך (לוס') ואולי דעת הרמב"ם דה"ה כדע' והעיר דבגמ'
לא קאמר כיום שיצא לדרך רק כשעה שיצא לדרך ולא באותה שעה
משא קאמר אלא ר"ל בעת ההיא ויכול לקיים המצוה קודם היום והתנאי
ולילה כיום יאיר לך :

ג עוד שאלת בענין ברכת חתנים שמברכין בסעודה שלישית על
שבת אע"ג דליכא פנים חדשות כמו שכתבתי - הלא תשובתך
בצדק בהנחת מנהגים שגרסו בלובלין או בווניא מנהגו מהר"א
טירנא כי הדרשה שדרשין בשבת בסעודה שלישית מקדי' פנים חדשות
ומנהגן של ישראל תורה ע"ש במנהג' שכתב בקצור התמצאה :

ד עוד שאלת למה אין אנו נוהגין לנדות כשהכיר שבעה מפיו כמו
שכתבו הפוסקים וכ' איתא בגמ' בברקמון רבנן וז' הפס' פ'
סוף סי' רמ"א השומע הזכרת השם מפי חבירו חייב לנדות וכו' בר"א
כשהיה מזויד אבל אם היה שוגג אינו חייב לנדות ואמר' משה שאסור
לנדותו וכונן הוה שרגלי' בשבעה הוה נאמר מותר ובכלל שוגג חושב
ומזה בא המנהג שלא לנדותו מ' המותר לנדותו ומותר לו מיד תע' ב'
וההרתה צריכה להיות על פנים שלא ליתן מכשול לפני אחרים וכמו
שכתב הרמ"ם סוף פ' שבעות :

ה עוד שאלת על מה שנהגין שבשכ' בשמשיכים בסעודה ע"ד מוצאי
שבת מברכין רצה ובר"ח וזוהי ופור' בשמשיכים בסעודה
אין נוהגין לכר' יעלה ויבא אע"ל הנסים : לא שמעתי מנהג זה ואורכה
הרא"ש כתב בתשובתו לענין שבת' שאם ממשיך סעודה עד מ' ש'
אין לכר' רצה ואנו נוהגין לברכו הואיל ומצאו מנהג' שכתב לענין
על הנסים בפורים שאם ממשיך סעודתו עד שצאו פורים מברכין על
הנסים וכן המנהג פשוט בעירנו שכלל פורים קובעים סעודת פורים סמוך
לערב וממשיכים בסעודה הרבה כלילה ולסוף מברכין על הנסים בבית
האחרון ואם ראית מנהגים כר"א או כהנאה שר"א לברכו ויבא למימר
דלא חשיבי סעודתו כ"כ להיות נקרא קביעות לילך אחר תחילת
הסעודה כמו באלו וסברא נכונה היא :

ו עוד שאלת לענין מוזהר שאין אנו נוהגין לקבוע בשערי המדינות
אף על גב דאמינן בגמ' שכולן חייבים גם כזה דבר הראשונים וז' ל'
תמצא כחידושי אנוה פסק קא ריומא וז' ל' בקהילות וירמ"א לא
היה מזה כשערי העיר נתתי אל לבי כי עד אחרי שהכתובים הריים
בתוכה ובית העצה וז' רחוב פט' עכ"ל וה' בעירות שלנו שכולם הם
של

לומר מאתר שנשתמשה בו תורה כפי שבושו אין לנו להקל בו ויש לנהוג
בו כבוד מאתר שנמצא בתורה וזהו עצמו הטעם שכתבתי שניתן בסיני
מאתר שהוכיחה התורה זה הלשון וזהו נתינתו בסיני שכווננו בו הפוסקים
ושניתן ברוח הקדש כמו שהוכיחו וז' בזה למבין כמעל' ושולם ממני
שאירך משה איסרלש מקראקא :

קלא שלותך יסגא אהובי האלוף ה' המהר"ר הירש ש"ן :

א כתבתי לפרש למעלתך מה שכתבתי בפ' דברי ריב' א' פרק זה בורר
כמה שחילק בין אי אמרין אשה כבעלה או בעל כאשתו וכו' נראה
הר"י בא הוציא החילוק ההוא מכת קושיא דמה בנייהו בכ' הלשונות פ' זה
בורר אי אמרי' אשה כבעלה או בעל' כאשתו ולכן פ' דיש חלוק בזה
לענין שני בראשון או שני בשני והקד' שכתב עליו שאין כן דעת שאר
הפוסקים מדרשו להו לפרש כמו שכתבתי בתשובתי הראשונים ועין בס' ל'
צ"ה סעף ו' דוק ותשכח :

ב עוד שאלת במרדכי דמי שמת ע"ג (דף רנ"ה) דכתב שם ועד
לדברי מורי ורשכ"ם שפי' יחד פלוני בבית כו' וזה בין לזר בין
למשטח בו פירי ושאר מיני תשמיש וכו' וכתבת מה נפק' מיניה כי אף
שהטעם בלחוד בו מטעם שאין בו ממש הלא גם בלמשטח כופדי או
שאר תשמיש אין בהן ממש ואינו יודע מנא לך הא דלמשטח פירי ושאר
תשמיש אין בהן ממש דנראה דס"ל לבעל' התשובה דיש תשמיש' שיש
בהן ממש דקא עבד מעשה בקרקע עצמו ואמרו אם חפר בורות שיחין
ומערות בקרקע מהו דבר שאין בו ממש וכו' למשטח פרי תשמיש שיש
בה ממש מאחר שמשמש בקרקע גופא :

ג ומה שכתבתי ראיתי נוהג בעירי דמי שמשך סעודתו במנהג בשבת
עד למוצאי שבת אותן שהתפללו והכדילו מכשילין ואופים לאיתן
שלא הבדילו כו' אמת כן יסדתי כש"ע הרמב"ם מדרש בא"ח סי' רס"ג
והטעם שכתבתי בס' בפרי (דרכי משה) אשר על פי אותו הספר
חברתי הדני' בשלחן ערוך ועיקר הענין זה דברי הר"ן פ' שואל (דף
קס"ה ע"ב) שכתב בשם הרשב"א להיתר בכניסת השבת וחולק שם
הר"ן ונראה שם מדברי הר"ן דבמוצאי שבת מות' לכו' הואיל ואפשר לו
בעצמו להכדיל ולעשות מלאכה משא"כ בכניסת השבת דומיא דהואיל
ואפשר ע"כ בדרגות שבת הר"ן דוק שם ותשכחו והקשית שם מ' שמשמש
ב' ימים יום כפורים דאסור לבשל לו ותרצתי דהתם שאני הואיל ועבד
מספיקא דיומא גרע טפי ודמיתי הענין למי שר"א הניח ערוך תבשילין
שאחרים אופין ומבשילין ומוותר להטות מאותה מלאכה ואף על גב דהתם
צריך לאקנוי קמחו לאחר' היינו משום היתר המלאכה אבל לא כסדר עבד
ובשלו לו וראי שרי דלא קא מבעיא ליה לענין ערוך תבשילין אלא אם
עבר וזאפה בעצמו אבל על אחרים לא קא מבעי ליה וימאחר דכאן שרי
לומר לעשות המלאכה גם ההנאה מותרת כן נ"ל :

ד עוד שאלתני בדברי הסמ"ג דכתב איהו ערב ואיהו קבלן אמר לו
תן לו ואני אקן לך כו' דחקק מעל' הא תן לו ואני פורע הוי ערב
ולא קבלן והוא כדעת רשב"ם ובסוף דברי כתב אבל אם אמר הלהו ואני
ערב כו' כולן לשון ערבות משמע אבל תן לו ואני פורע הוי לשון קבלנות
חזו כדעת התוספות וזה שאלתך כזה ולא ידעתי מה הקושיא דהסמ"ג
פלתא דפסיקא נקט ולא ירד לפלוגתא דרש"ם ותו' ובפלוגתיהו לא
קמיידי ולא אוכל לדעת היכן ראית כזה פלוגתא בין רש"ם לתו' כי לא
מכרה פלוגתא זו בשמיהו רק דר"ף הביא דעה זו והיא דעת הרמ"ה
שהביא הטור סימן קכ"ט ע"ש :

ה עוד שאלת פ' הגזול במדרכי כתב הרב מלונדרי' ששאל לשמעון
חובא' וכתב על שם ראוהן כו' עד שאין לו לראוהן לשלם לשמעון
כלום מפני שמתנה דומה למסים וכתבת שנראה לך להניח אינה דומה
למסים והא בירושלמי איתא דאין אדם נתפס על חבירו ויחייב לשלם
אלא במסים בלבד נראה דאין אנו צריכין להניח הספרים בהם כי אפשר
ליישב שדעתו שגם במס אין אדם נתפס על חבירו רק במס הקצוב אבל
לא במס שאינו קצוב וכמו שכתב הרמב"ם פ' ח' דחובל' והביאו הטור סי'
קכ' חולקן כתב דמתנה דומה למסים ורצתי לומר מסים שאין קצובין
לאפקי' לגלוי' וארגוני' שהם קצובים והרב מלונדרי' שכל שאינו קצוב
מסים קרי ליה ולקצוב ארגוניות וגלגליות :

ו עוד שאלת במדרכי פ' גט תניין כתב בשם ר' ראם פתוחה שעשית
סתומה ואמר' פ' הבונה וכתבתם שלא יעשו פתוחים סתומים כו'
ש"מ דלמירין גט מתפילין ומוחות ואח"כ כתב דאם אינו מקנה גזיל' כשר
בגט הואיל ולא כתב שם וכתבתם כמ' בתפילין וכו' וכתבת מ' ש' רחד
מלתא יליף חזר מלתא לא יליף ומג' ל' ל' לחלוק עכ"ל שאלתך נראה
הטעם מפורש הים דפתוחין שעשאו סתומ' פסול מן התור' דלא מקרי
כתבה' כגסדה לא מקרי כתב אבל היקף גזיל' אינו אלא חומרה
בעלמא כראיה אהרם ולכן לא יליף גט מתפילין כמו דלא ילפינן לענין

שאלות ותשובות קלב

סח

שלח אלי בזה אדע מה להשיב לו אי"ה הגם העתקתך תהיה שמורה אצלי עם שאר העתקות הנמצאים מדבריו בעירנו ואין אחר כחידוש כל שנה ושנה הענין משתנה ואין הדעות שוות סוף דבר אני אומר לך ולכיוצא בך הדושים באמרת ובתורת משה שלא הסור מן הדברים אשר כתבו האחרונים בזה לדמיון כל מיליו בציט ככל ענין בין עם קבוצין עם בשר אם לא ששהא הבשר כשיעור מליחה לקידה ואין חלוק בזה בין לא נמלח הפנימי או החיצון ולא הווכר חילוקים אלו לדעת האחרונים אלא כמולייתא עם בשר בלא בציט והנה הוא בהפך מדעת הוריעה אשר העתקת אלי ודעו והבן כמראה העתק אשר שלח אלי כי דברי בתורת הפסא דם ישרים ולא כאשר כתבת אלי כי לא מצאתם הדעת והוא רק בהפוך והוא ענין כל מראות שהוראת בו רואה על פיין שמאל ורי מזה:

יא עוד שאלת על מה שכתב הר"ן והבאתי בת"ח שלי דיכול להדיח הכשר לקידה במי פירות ולאו דוקא במים ודקדקת הא הרה ראשונה לא ושאלת טעמה ואפשר לומר דאשר משקין מטרשי ליה ואינן מרכינין הבשר כמו מים וכו' כתב מהר"ק לענין רחיצת אשה קודם טבילה שצו עליה הרופאים שלא לחוף במים כי צריך דקוק אם מותרת לחוף ביין שאפשר שהיין מסכנין השערות וה"ה לענין מטרשי נמי ואין כל הטבעים שווים:

יב עוד שאלת על מה שכתבתי בת"ח שלי ס' ל"ב ופ' א' על המניח דפוס הגבינות בבית הכותים שכתב בא"ו הארוך כלל מ"ו שאין להחיר אלא במניח הדפוס תוך הגבינות אבל אם תלושין אסור וכתבת דאין לחלק בזה רק אם לא ידע מנין הגבינות אבל לא במקום שיש לחוש שמא החליף הקמנים בגדולים ורצית לומר שטע' נפל בספרי לא ידעתי מנא לך לחלק דאדרבה בא"ו הארוך משמע דאין לחלק והוא דחילק בין תלושים לקבועים על הכלל קאי וחילק כך כדי ליישב תשובת ר"י שהתיר בכה"ג כמו שכתוב שם על הגליון וכדי ליישב דבריו שכתב תחילה לאסור כתב וחילק בין תלושים לקבועים ולכן כתב וכן אם לא ידע מנין הגבינות כו' משמע דתרווייהו דריגא אית להו וטעמא בשניהם דלא חיישינן להרי ריעותא שיקחם מן הגבינות ויעשה גבינות אחרות ויקבע בהן דירא לזיף כ"כ פ' ילקלך הראשונים ולא יכוין באחרונים ויפסיד שניהם אבל אם הם תלושין ליכא למיחש כן ל' לדברי א"ו הארוך אך שאני חמה שכתבתי שני פעמי' בשם א"ו הארוך שכן נהג מרד"ש ולא מצאתי עכשיו בא"ו הארוך הנדפס ובאמת פשלתיו ולקטתי חידושי אסור והיתר הארוך עדיין לא היה נדפס והיה לי אחד בכתב ואולי שם ראיתי כתוב שכן נהג מרד"ש כי מובטח אני בעצמי שלא בריתי מלבי ואם כן אפשר שגם הלשון הירי כתוב בענין אחר אף אם לא נראה לי מתוך סגנון זה אשר לפנינו כאשר כתבתי ושאל לחלק:

יג עוד כתבת ושאלת אשר כתבתי בת"ח שלי בדברי רמא מלחא על מה שכתב הא"ו הארוך דאפשר דכל החתיכות מצטרפות לס' הואיל וכולן נכנסו בספק האיסור ואע"ג דבשאר איסורים לא ק"ל הכי בריחא יש להקל עכ"ל ושאלת דלא ידעת שום אסור שאין כל החתיכות מצטרפות ביחד כו' ור"ק ותשבת בל"ד ס' ק"א כמה חילוקי בזה וכתב בא"ו כלל י"ב ס' ט' דלא ק"ל לדברי י"ד ולכן כתב דברי רמא מלחא אפשר להקל ומה שכתב שמצא כלל ל"ט היפך זה שכתב שצריך להיות בכלל פשוט י"ד ס' כו' הלא גם אנכי כתבתי שאין להקל רק במקום הפסד מרובה ואין לשלם דא"ו סימן ק"א שכתב להחיר וכן תמצא בפ"על הגליון בא"ו הארוך כלל ל"ט סימן י"ח:

יד עוד שאלת בענין אם בענין לשער גדר כלל הדין שגשמש בו אסור אשר נראו לך דברי סותרים זה את זה בריש ס' פ"ח וברין ט' שם וכמה שכתבתי שם בהלכות הפוסקים הקצרים עיינתי שם ולא מצאתי שם הפוך או סתירה ומדה היא בתורה שני כתובים המכחישים זה את זה יבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם על כן ראה עיני ס' נ"א שרמתי שם להחכונן ויתיישב לך הכל:

טו אשר שאלתני בשם החסיד הגדול מן החדש אין יחיה נזיר מפליטת כלים שמשחמש בהם שאינו נזיר דהא נאמר הכלי בכליעתו נראה לי דאין לחוש כל כך דהרי כל חרש בומן הוא אינו אלא ספקא דרבנן דהא אף אם ראי אסור בטל ברוב בעלמא מדאורייתא כ"ש שכל חדש בומן הוא אינו אלא חומרא בעלמא ולחבי רוב העולם אינן נזירים רק הפרושים וכתב מרד"א דאין לדרוש בריב' לאסור ואם היה דבר ראסור וראילא היו דן למשחק אלא אולי כתר רוב דגן שבא מן הישן ולכן נ"ל דליכא למיח' כולי האי וזאת ראיתי בתשובות השאלות אשר שאלתם ממני לע"ע וכתבתי לך בנחיצה כאשר יראתי שלא יעבור ממני מלכלי כתבי גם מרד"ה המלמדים אשר עמדי ת"ל מפסיקים אותי ממני משה איסרלש מקראקא:

בסוף

של מלך ואף בעירנו שאין כותי תוך הרחוב מ"מ לא גרע משוחפות כותי דפומר דדרי היא מעבר לרוב כותי גם המיד כותי נמצאים כתובה אשר השערי משועבדים להם ולכן פטורים:

יז עוד שאלת על מה שכתבתי בהגות ש"ע מטור א"ח ס' ו' ולא יהוור לברכה בב"ה אם לא שחור והטיל מים משמע אבל אם הטיל מים יבדך ואחר כך כתב בס' ו' שאפי' הטיל מים לא יבדך אף אם דוצה להפיל והנה ב' הגהות אלו סותרים זו את זו הלא כבר שמעת אם לא ראיית בעיניך השלחן ערוך על א"ח עם הגהות שלי הנדפס בכאן ושם אין מקום לקשייך באשר בס' ו' אין כתוב שם אם לא שחור והטיל מים ולא ידעתי אם מה' דהנהא או אם תקנתי הענין בשעת הדפוסה אך אמנם אף גלי דברי הראשונים כאשר כתוב לפניך אשר העתקת משלחן ערוך שלי אין מקום לקשייך כי בס' ו' כתבתי עכ"פ לא יברכה ב' פעמי' כו' כי המכירה ב' פעמים הוא ברכה לבטלה לכ"ע ועל זה כתבתי למטה אם לא שהטיל מים ר"ל כי אין שם מקום למנהג לברכה שנית אליבא דמאן דס' לדריך ברכה הטיל מים להפילה אבל מ"מ לא כתבתי שיש לנהוג כן רק אין לברכה כלל כמו שכתבתי בס' ו' רק שאין למחות ביד הנוהגים לברכה אם הטילו מים הואיל ויש להם על מי שיסמכו אבל המכירה ב' פעמים בלא הטלת מים יש למחות בידו ולהח' כתבתי ועכ"פ כו' דוק בקר"ו בטור שהוא ותמצא שזה היה כוונתו:

יח עוד שאלת בי"ד ס' ק"ב כתבתי בסעיף ח' ואין להמתין על פיר כשר וכן טהנין ובסוף הפ' הווא סעיף ט' כתבתי וכבר נהגו להמתין כך הצעת לשונך והדברים סותרים זה את זה מנוקה אני מענין זה כי טעות הוא לפניך כי כך הסניא לפני סוף ס' הווא וכבר נתבאר דנהנין להקל והיינו שאין צריך להמתין:

יט עוד כתבת ושאלת בספר תורת חטאת שלי שכתבתי בשם רמי ירוחם כלל ב' ס' ד' בשר שלא נמלח חי וכו' וכתבתי על זה ונ"ל דאין להקל בזה א"כ יש בו ס' כו' והקשת עלי איך שייך ס' דהא בקדירה אינו שייך לשער כמו שכתבתי בעצמי כלל י"ג וכלל ס' ה' ובשאר דברים שבקדירה לא שייך לומר ס' דהרי ביכש מיירי כראיתא התם וביכש אינו שייך ס' ה' הנה ממקום שכאחה הירד לך ללמוד התנצלות וזה מאחר שאינו שייך ס' א"כ על כרחך לא כוונתי אלא דאין להחיר בכה"ג אלא במקום דאיכא ודצוני לומר ושייך ס' ג' כו' דהיינו שהירה בקדירה ג' כו' דברים אחרים ולא באתי שם רק להוציא מדעתו של ר' ירוחם דס' ד' דכלי שחור מן האור אינו מבטל וזה מבואר למבין:

כ עוד הארכת למענית תשובת גנובה חרישית בענין המולייתא בתבת זה לשונך כתב מר בתורת חטאת שלו בדריני מולייתא ונ"ל יש נשים שממלאים ב' שמעין כדריא כ"ש אם לא נמלח כלל בו ואע"ג דפשוט הוא כתבתי להוציא מלבו של חכם אחד שהתיר בלא נמלח כלל כו' והנה מעלת כתבתם ולא הודיע מי הוא החכם ושמעתי מפי רבים שמכ"ר מצא כזה באסור והיתר שהגיה הגאון מרד"ש דליטא וכו' והנה רבים קמ"ס שיש בזה א"ו של מרד"ש ולא מצאו בו הדעת והוא אך בהפך כו' עד ועכשיו אלקים אנה לירי א"ו שלו מונה ומדויק בלי טעות כו' וקבל דבריו מובן לי שאם מלאוהו בציצים בין אם נמלח ותרנגולת ולא שהתיר ששור מליח בין לא נמלח כלל דאסור ולחוחא דמלתא העתקתי בדברי הצצקים לנרון דיוק על ידיעה קטנה וכו' עד והשיבני מר למען אשיב חרפי דבר עכ"ל תמירני מי הוא הנביא שידע מרד"ש בלבי ועל מי כוונתי כמה שכתבתי להוציא מלבו של חכם כו' אם לא מצאו הדברי באסור והיתר שלו בוודאי לא היתה כוונתי אלא וואם נמצא בא"ו שו' לא נמצא אין לי פשע רק על המפרסמין אותו לומר שאינו כוונתי כי אני חסתי על כבוד התורה ולא רציתי לפרסם והם המזכירים אותו וכופרים בשעת הדין לומר שנמצא בא"ו שלו בהפך כמו שכתב מעלתך והנה הורה לדברי שיפה כתבתי שאסור אם מלאוהו בציצים אפי' לא נמלח כלל וא"כ אין להם לצעוק רק על עצמם ועל נפשם ואין להשיב אם לא באו רק לקפחני בהלכות ואינו נוגע ברין מן הדנים גם כי איני יודע מי הוא העומד נגדי ואולי איני כדאי שאשיב על דבריו אך אמנם מה שמעל כתב אלי ביאלקים אנה לירי א"ו של מרד"ש מונה ומדויק בלי סג' וכו' כבר הקדמתי שלא כוונתי אלא על מי שכתב דבר זה והתיר מלוי בציצים בלא נמלח כלל וזה אינו נכון כמו שכתבתי וכמו שאתה כותב בצעצץ בשם הר"ש ואם לא כתב מתחילה רק בזה הענין יישר כתי ואשרי מי שחושדן אותו ואין בו עם כי לא הוכרתי שמעל זה ועל כרחי אומר כי לא כוונתי אלא מאחר שלא כתב ממוי' והש"י ידע אם כרתי הדברים מלבי ואם כתב בחיילה בענין אחר וזהו בו הלא חכמתו עמד לו ואיני חכם הרואה את הנולד ומה שאתה מעתיק אלי דבריו בזה בידיעה קטנה לי לעש' איני אומר ואין לי אלא אומר אף כי הוא בעצמו אינו חתום על זה ויקרי כמו שקרה לי מתחיל ואם מרד"ש בעצמו יחשוק לרב ביבא ויאמ' כי הוא חכם שאמרתי עליו או יורה למה שהעתקת ואשר

קונטרס אחרון

שייך לסימן ג'

שייך לסימן ל"ב

ו"ל מוהרש"ל והנה אני אביא לדין לפני רבותי וחבריי להיות מן
המתירין וכח דהתירא עדיף וחילול דברינו שאומרים שם
בת נחשון מותרת לבעלה על כל אפי' והתירה מתחלק על דרכים
הדרך הא' שכל אותן העדויות אפי' היו ח' עדי' כשרים והוגנו דת
ובהלכה מ' אין כאן דין עידי טומאה אלא עידי כיעור כמו שפסקו
המאוסים ה"ל דשאר בנבדלים קאמרי ולא בקירוב בשר' ורש"י פירש
בסוף פ"ק דמסכת דענין שישבו בדרך המאוסים בקירוב בשר ואף
שרש' בסוף השו"ר את המעשים לא כתב בזה דענין בקירוב
בשר מ' מתאחר שכתבו שם מי שהשכיבו וע' כדרך המאוסים ואין צריך
לעדים שיראו כאמור בשפוטת משא' וולת זה בענין כל הראוי לתשואם
והיינו שכתב השכיבו וע' כדרך המאוסים ולא פני בזה שכתב וישיבו
וע' ועוד מסתמא בענין שכיבה הראוי להעראה כי עיקר טעמיה
דשכיבה הכי דאמרינן מסתמא הערה בה כמו שכתב הרמב"ם פ"ק דניאיה
וכן העור אחריו דאין צריך כאמור בשפוטת אלא כשרואים אותם
הדברים בדרך המאוסים הרי אלו בהדין שבוטא הערה בה עד כאן
והנה הכראה בעיני מאחר דליכא כאן אלא עידי כיעור וליכא קלא דלא
פסיק שיהיו מוכח שאין כאן אסוקול ורינון אלא מה שעיניו העדים
והזיאו הרינון וכבר פסקו ה' והר"ף והרמב"ם והר"ד' עמודים
יסודי עולם שאין מציאות הבעל אלא בעידי טומאה ולא בעידי כיעור וכן
נראה לר' יעל החוסמות' וכדיהם לסמוך עליהם שלא לאסור אשה
על בעלה' לא שמהר"ם כת' שלא להקל כדברי השאלתו מאחר שדרכיה'
דברי קבלה והנה כבר הכריע הרא"ש שהוא ראש לכל האחרונים שאף
לדברי השאלתו לא מפקינן מבעל אלא בעידי כיעור וקלא דלא פסיק ומי
יחלוק על דבריו להחמיר שלא בדין להוציא אשה מבעלה וכו' והשתא
נחלכנו דברינו שהאשה מותרת לפ' אפי' אם היו עדים אמת' ח' ו'
מו' הדרך השני אף אם היה העדות אספיק לאוסרה ולהוציא מבעל'
הכא שלא הוב' בפניה' לית כאן בית מיתוס כלל ואל תבא לאוסר' מדברי
ראב"ן שפסק דבדיעבד הוה קבלת עדות שלא בפני הדין' כי כבר הוכחתי
בחיבורי פרק הגוול סי' ט' שאין הלכה כדבריו' ואעתיק דך מאמר קצת
הענין ו"ל מה שכת' המדריכ' דאב"א מאחר שאמרינן לקבל העדו'
שלא בפני בע' ד' ע' אונס ש"מ דבדיעבד כשר אף בלא אונס דאי פשוט
בדיעבד אף בלא אונס א"כ באונס כמי נפסול וע' שם אין בעיר ואין
זהות לשלוח אחריו דמקבלי' ע"כ' והנה מה שכתב אס' אין זהות לשלוח
אחריו כ' נראה דלא ס' כ' כותיה אלא כת' ריב"א דאף באונס לא מביינן
שלא בפניו אלא כ' ששע' שלא בוט' א"כ ראב"ן דביעבד כשר בו' היינו שמי'
ראי' מדברי עצמו שפסק להדיא אפילו היכא דלא שלחו אחריו מקבלין
העדויות היכא דאיכא אונס כנון שעיני חולי' או הוה אונס או שלחו אחריו
ולא בא אלא למי מה דכתבנו שהנדר' המקובלת היא ושלחו אחריו א"כ
לית ל' ראי' כלל דמחז' אונס נמי לא משכרינן לקבל העדו' שלא בפניו
הגה' אמנם נראה דאף להגירסא ושלחו בו' יוכל להיות כדעת הראב"ן
וכמ' ש' הרא"ש ו"ל ו"ל מדלא קאמר או שלחו לו כ' מ' דקאי דוקא
אזיקא עדים לילך למרי' הים בו' אבל אם היו חולים או הוה אונס חולה
אין צריך להודיע עכ"ל וגם ה"כ כתב שהתוספות דקדקו מדלא קאמר או
בו' ודאי דלא קאי אלא אדסליק מיניה דאם היו עדי' מבקשים לילך בולי
דצריך להודיע בו' ואם לא בא מקבלין עדותו שלא בפניו ואין סברא לומ'
דקאי כמי אהא או עדי חולי' דכיון שהדבר בחזק ודאי מקבלין העדו' ואין
צריך לשלוח לו בו' דסתם חולי' לסכנה חיישין להו עכ"ל ולפי זה הפי'
אפשר לומר דה"ה אם היה במקום רחוק ועדי' מבקשים לילך למדינת
הים דא"כ נמתי' עד שישלחו בו' עכ"ל' וגם הרב מהר"ך בתשו' ב'י'
כו' סי' ב' ה'סכים לדברי ראב"ן ו"ל ונראה דסברת ראב"ן היא ראייה
במורה ואינה מסכרת לבנו וסבירא ליה להראב"ן בו' כיון דמדאורייתא
עדויות שלא בפניו הוי עדות אפילו לכתחילה אלא שחכמים הנריכו שיהא
אונס א"כ ע"כ גם עדות שלא בפניו הוי עדות בדיעבד אפילו מדרבנן
דאס' כן כשגבה עדותו כבר אותם העדים אינם יכולין לחזור בהן שפון
שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וא"כ מה תועלת יש שיחזרו להעיר בו' ואם
כאמר שלא יעידו כלל עוד בו' אין לך אונס גדול מזה עכ"ל' והרב ב"י
פסק בש"ע סימן כ"ח דלא כהראב"ן' וגם הרב בעל ש"ך הביא דברי
מוהרש"ל בלי חולק' ודרי מנחם הארוך פסק הביא הרמ"א בבהמה שם
דמו' ע"כ' כתב בעל כה"ג כשעדים אינן מכירין הבעל דין אף שהבעל
דין עומד שם שלא בפניו מיקרי בו' דקדקתי בפ' הנשרפין עכ"ל' וסתום
דבריו מאין הוציא זה' ונראה שהוא ממנה דף ע"ט ע"ב רוצה שכתעבר
באחרי' כלם פטורי' יודא אומר כונסין אותו בתוך הביעה' מאן אחרים
אימא אחרי' כשר' פשיטא א"ר אבהו אמר שמואל הכא ברוקא שלא נגמ' דינו
שכתעבר ברוח' אחרים כנגמר דינן עסקינן רבנן סברי אין גומרינן דינו
כל

בסוף הסימן פסק הרב המחבר ו"ל לא מכל אלו הדברים נראה
דולאי הוה ראוי נכסי אבא דאבא בכלל ראוי סתם ונריכין
היורשי' לקיים תנאיהם או לשלם לו שער בו' עכ"ל' והנה מוהר"ל
בפסוקה סי' מ' ט' הסכים עמו בנזק הדין ככ' אהמס לא מעמי' והאריך
מאוד בפלפולו ובקיאיותו' ובסוף דבריו העלה ו"ל והשתא נדקדק
וכבר לכוון' לא מביעי' לדעת האומר שב' ח' בוטל בראוי א"כ פשיטא
שהבן מוציא ומבעל כח השיעבוד שהיה ראוי לב' ח' או כל כה"ג' אלא
אפילו אם נאמר שאין הב' בוטל בראוי ואין ראיה מאונס' וו' שהבן מבעל
כח הראוי המאשגל לאחרים וראוי לגבות מאביו מ' פשיטא הוא בלי
ראי' האחר שאין לזה החזק על חמיו שום דבר מאשגל וכה בו' מחיים
אלא שיעבוד שהיה משעבד לו הראוי ולא מחכה מאש' א"כ פשיטא שהבן
שבא מח' אביו דאבא שקדם לשיעבוד ומבעל ל' וו' אין צריך בש"ע' אבל
מ' נראה בעיני שהחזק וכה בירושא מכא' תנאי שיהי' אדם יכול
להתנות בדבר שלב' לע' לכ' ע' והוא התנה או שישלמו לו החוב או יתנו
חלק ירושה אפי' מן הראוי' וא"ל שדעת האב בלא היה על ראוי כזה דה
אינו חדא דראוי כזה הוא מן המעולה שבראוי עד שדומה קצת לעוהות
דראי' להדי' בפ"ט בבור ולא בראוי כמאמרוק לאתוי' נכסי דאבא דאבא
אלמא דעדיף מכל שאר ראוי בו' ועוד הביא כמה ראוי' בברכות' ובסוף
פ"ים דבריו וו' לו' לית ספק בהאי דינא שדאי בוטל החזק מצי חלק
ירושא מכל וכל אף בכל ראוי אס' לא שישלקו אותו בחוב הכתוב בשער
והמפקק בדבר מעו' הדין והוא יתן הדין ושל' לדייני ישראל המדריק'
הדין על בוריו כ' ד' שלמ' בן ה' מהר"ר יחיאל וז"ל לוריא עכ"ל'

שייך לסימן ח'

ומהרש"ל הציג עליו וכתב להרב המחבר בעצמו בסימן כ' וו' ל'
ואשיבו ואמר הדין שכתבתי דלא דררא שומא בני כתוב'
אשה ואורת כניבור חליף להראו' פלאות לומר היפך נגדי והחלט' הדבר
לעצמך עד שלא בקשתי אפי' להראות דעתי אלא כחילוי בפסק בני ליכא
דבי כשרא' ח' ח' לולי להבדיל לא הייתי מנלה לך דעתי כזה מאחר
שלא בקשתי אבל תורה היא ולא אמנע מלאומרה ואם תקבל תקבל דע
מכל הראוי' שהבאתי כבר ידעתי ראיותיה' ודחיותיה' וגם שאין להשו'
לדיכא דב' אלא דאי' ליה סברא דב' דלא עשו תקנה אלא בני ב' ח' משו'
ועצית בו' כמו שפי' רש"י דלא נחית אלא אדעתא דמעו' מא' כ' באשה
אדרבה עיקר שיעבוד' על הקרקע בו' וגם בתחלה היה קרקע ברשותה
וק' ל' ות' כתב העור אהא דשאו לאשה בפ' האפקיד' וזכיה' הלשון
וכתב שזו לאשה בחובה משאע' אבל לא בכתובה וכן נראה מלשון הר"ן
שכת' שזו לה לפעו' לה מה שמחויב לה והיא פנויה בו' אבל הא' לך ראייה
ברור' מדפסקי' כ' א' אנה ניוונת לאמה שצ' לעצ' לא עשה ולא כלום
משו' דאמרינן מאן עס' לך וחיפוק ליה דשומא דררא לעולם בפרט מאחר
שלא מכרה ודוחק לומר דשאו איירי בהשביחה או נתייקר דלא אמרינן
שומא דררא דסתמא קאמר תלמודא כ' פסקתי והעלתי בחיודי' אבל
בדאי הייתי יודע שלא תורה ותאמר שאין ראיה דשאו איירי בהשביחה
או בנתייקרה אלא שדרך מקרה מצאתי כ' ל' שהררא' כתב ב'י' ת' ה'
סימן של' ע' על ענין אחר שדוחק לאוקרא סתמא דתלמודא בהשביחה או
בנתייקרה וכה' על זה יסודו א"כ הדין שלי' לו יסוד ועיקר השאו'
ישמע והחל' יחל' וזהו' בלב ופס' אס' לא יכנסו דברי באונס יהי לך אש'
לך ואל תערימי להעלות יותר בדברי הראשוני' כ' כ' בדבר מחדש ובדרך
קצרה נעלה מהיום והלילה כי הדברים כלאו ויבעלו הוצא ואתה שלום
וכסאך שלום' דברי שלמה לוריא' עכ"ל':

הגה' הדברי הרא"ש ו"ל נראה כדברי הרב המחבר וז"ל להדיא דאלמנה
ניוונת איירי בנתייקרה שכתב בפ"ב דכתובות דף קס"ג ע"ד וו' ל'
ואין בהם ממש בכל חילו הדברים דהיא דאלמנה ניוונת שמה לעצמה
איירי שמה לעצמה נכסי היתומים בכתובתה ואחר כך הוקרו הנכסים
דאמרינן בו' וברשותם הוקרו בו' עכ"ל' וגם המדריכ' הביא דברי ראב"ן בפ'
הכותב דמפרש מאן עס' לך ונ' אס' כתקיר' בו' עכ"ל' וגם הרב בעל
ש"ך השיג טל מוהרש"ל ופסק עיקר כדברי רמ' א' וכתב דאין ראיה מהאי
ד' אלמנה ניוונת כלל דהתם דאמרינן לא עשה ולא כלום היינו השומא
מעיקרא ליתא' ונ' מ' במעלעלין דלא אמרינן שומא דהרא' ומאן עס'
לך אמרינן אף במעלעלין' ועוד כ"מ דאי אמרינן שומא דהרא' צריכין
ליתומים לשלם להאלמנה מעות בעד כתובתה' ואי אמרינן משום מאן
עס' לך כותבי' להאלמנה קרקע איזה שירצו ועוד כ"מ עובא ע"ש בדבריו
סי' ק"ג' העולה מדבריו שכולם פסקו כהרב המחבר וז"ל' והב"ח כתב
דאף לדברי מוהרש"ל אס' שם לה בדנויותיה דין חוב יש לה ושומא הדרה
עד כאן לשונו' ודו"ק'

תשוב' של רב האי גאון שהוצא בתשובת מיימון ה"ל וכן כתב להדי' בתשו' מיימון ה"ל דבס' השערים פסק רב האי גאון דחלוקו וכתשובתו ה"ל חזר בו ע"ש ויאל' לי מזה דבס' במרדכי רמז' תשו' רב האי גאון הנזכרת עכ"ל הש"ך :

וא"כ איס' ללחרי' סדרת הרמב"ם מאחר שעשה המוסר כאשר ואס' דאסור להורגו וא"כ ה"ל לאסור. ממזון אסור דהא מיניה יליק וא"כ מביא ראיה דלמא' הא דבפרק הכונס תיירי כגון שעש' המוסר כאשר ואס' ומ"ה אסור לאסור אלא ש"מ דליחא להאי סדרת עכ"ל והנה אף שאין משיבין את הארי לאחר מותו שני מאורות הגדולים ה"ל. אכן תורה היא וללמוד אני צריך כי תמוהני עליהם דא"כ לפ"ז אף היו מצויים דברי הרמב"ם בעצמו שפסק כמ"ד אסור לאסור בידים כדעת הר"ף וזו ראיה מתקנה ההלכה שהביא הר"ף פסק כן דאל"ה הוה פסקין כמ"ד מותר לאסור עמ' הסכנה איזה גופו שרי כדאמרונו לא"כ וכן פסק ר' ברוך בספר החכמה ואפ"ס פסק שאסור להורגו אחר המעשה אלא ש"מ דמאכל ליכא למידק דדוקא לענין זה פסק הרמב"ם שאלו להורגו אחר המעשה אבל ממנו פשיטא דהו' מותר לאסור אפי' לאחר מעשה אי הוה הלכה כמ"ד מותר לאסור בידים כו' ומ"ה ספיר פסק הר"ף מלא הדי' דפרק הכונס דאסור לאסור בידים כן נראה בעיני עיקר :

הנה ואין להקשו' דלמא' לעולם סבר הרמב"ם אסור לאסור וכלא ראי' מהכנס לא דניחא לי' טעמא דמ"ד הכי משו' שאל' יכין רשע וזדיר ילכש כדאמרינן בתלמוד * זה אינו דהא ע"כ הסבירא זו אינו דהא מצינו דר' יוחנן לית לי' האי סברא * והוא במסכת ע"ז דף כ"ו ע"א וז' תני ד' אביו קמי' דר' יוחנן הבוים וזהו רשע' בהמה דקה מעלין ולא מורידין אבל המינין והמסור' והמסומדין מורידין ולא מעלין א"ל אינו שונה לכל אבידת אחיך לרבות את המסומד ואת אמת מורידין שמי מכאן משומד ולישני לי' כאן במשומד אובל בבילות להכעיס כאן מומר אובל בבילו' לתאבון קסבר אובל בבילו' להכעיס מין הוא עכ"ל הגמ' * א"כ מכה הקושי' דהקשה לי' אינו שונה כו' א"ל סמי וכו' לי' לומר דאף דאמרינן מורידין צריך להחזיר לו אבידתו מכה הסבר' יכין רשע כו' אלא ודאי בלי ספק צריכין אנו לומר דלית לי' לר' האי סברא * וא"כ אי הוה לי' להרמב"ם כס' ראי' מהא דפרק הכונס הוה פוסק מסתמא דמותר לאסור ממונו מכה הקו' דהסברא יכין רשע לית' ב"ל לר' כו' * ולכן הוכיח ספיר מוכרס' דהרמב"ם למד כן מפרק הכונס * גם יש להביא ראיה מהתלמוד דיש חילוק בין קודם שעשה המעשה לאחר שעשה המעשה לענין הריגה * דהא לפי הגירסא שלנו דתני מקור' מורידין ולא מעלין אמר ר' יוסף בר חמא אמר רב שעת לא נכרעא שאל' הית' מעלה בצור מגררה דנקיט' לי' עילא כו' מוכח דאסור להרוג אותו ביד' ממש וכן כתב ביה' מנהרש"ל בפ' הגוזל בתרא בשם ר"ח וכתב שכן עיקר דמורידין פי' אין מניחין לעלות אבל לא לאסור בידים וכן פי' רש"י כאן לא מעלין דקאמר אין מניחין לעלו' כו' (אמנם ז"ע דרש"י פירש בשחיטת חולין פ"ק דף י"ב ע"ב ד"ה למורידין בצור דאמר' באין מעמידין המינין מורידין אותו לבזר ומאבדין אותו בידים * וכו' וכן פרש"י בצ"ק דף ק"ט ע"א ע"ש * וז"ל * (ורב כהנא דשמע' לקושי' מיני' הי' בידים ממש * אלא ע"כ ז"ל דרב כהנא כו' קודם המעשה דהא א"ל אף ואמרינן ע"ש ולכן מותר להורגו אף בידים אבל אח"כ אסור להורגו ביד' אלא מורידין אותו וי"ל שכן סבור הרמב"ם ג"כ שכת' וראה לי שאסור להורגו אבל למורידין מודה * ואל' מכל זה חילוק בין קודם שעשה לאחר שעשה לענין הריגה * והנה אחר העיון באגב מצינו ראינו בד"מ סי' שפ"ח וז"ל * וז"ל המרדכי בפ' הגוזל בתרא דף כ"ב ע"ב בשם ר' ברוך אומר אני כו' וממורי הכהן קבלתי דלא פליגי בגמ' א"י מותר לאסור ממונו אלא בלאבדו ביד דוקא אבל לעכב לעצמו מותר וע"ש המרדכי עכ"ל וכן כתב בהגה' שלו בשם ס' ה"ל ולא הביא שום דעה החולקת בזה אמנם ז"ע דלא הביא דעת התוספות שחלקים ביה' וסוברי' אף לעצמו אסור והוא במסכת ע"ז דף ה"ל ד"ה אינו שונה לכל אבידת אחיך כו' תימה מה פריך דלמ' לעולם אימא' לך דמורידין ואפ"ה משיבין לו אבידתו דהא במסור אע"י שממונו אסור לאסור ביד ממש דדלמ' כפיק מיני' ברא מעליא וכתב יכין רשע כו' ואפ"ה מורידין ואי כדברי הרב המחבר ה"ל דסבור מותר לעכב לעצמו * מה מתמיה' התוס' על המקשן * דהא פריך שפיר אינו שונה לכל אבידתו וא"כ אסור לעכב לעצמו ואפי' צריך להעריח אחר האבידה ואת אמת מורידין וזה לא מצינו בשו' מקום דאף במסור מותר לעכב לעצמו כדעת הרב ה"ל * אלא ודאי דמצינו להו' להתוס' דאסור לעכב לעצמו * ומתמיהין ספיר וגם בסוף דבריהם של התוס' נראה כן דפיקו מאלו דלית לי' אסור לאסור ממונו ביד אית לי' כמי' המחזירין לו אבידתו ומטעמא דיכין רשע וזדיר ילכש ע"ש הרי ביה' דאסור לעכב אף לעצמו * והנה אח"כ מצינו שהרב בעל ש"כ כתב כו' וז"ל דמות' כו' והרי"ף וסמיעו לא"כ הכי וכן משמע ב"ה שבעל ספר' חולק על הר"ף ומוהרש"ל שם סי' ל' פסק דאסור ליעול ממונו לעצמו וכן עיקר * וכן משמע להדי' מתשובת רש"י הביאו ב"ל ע"ס סי' רפ"ג מחזק' ב' ע"ש עכ"ל הש"כ * (ותימה שלא הבי' גם דעת התוס' ה"ל) * אמנם אחר העיון נראה שדינו של ר' ברוך שהביא

של אדם אלא בפניו כו' ופי' רש"י אלא בפניו כיון דאין מכירין אותו לא הוה בפניו ע"כ * והרי"ף ביה' כדברי הרב בפה"ה ה"ל וזו ראיה שזה כיון * וזכור :

ואדרבא כיב' אביא ראיה שאס' קבלו בדיעבד שלא בפני ב"ד אינו עדות כלל לדון ע"כ כו' וכתובת הר"ה ש' אסמיע לנו כאש' הביאו הגאונים בפסקים עכ"ל בדרך השני * בדרך השלישי אף א"כ שהעידו מספקת לאיסורא וגם בדיעבד הו' קבל' מאש' כדון זה העדות לא הוה עדו' שהרי הובנה ע"פי הדיועות מאש' ושלל בדרישה וחקירה וכבר פסק ר"ת שאין להוציא אשה מבעלה אלא ע"י דרישה וחקירה כו' וס' דבריו ולא חסס שני דברים שכתבתי שהעדות בעלה מאש' שהובנה שלא בפניה' או שהובנה ע"פי הדיועות בלא דרישה וחקירה מסמיעין לתשובת הר"ה ש' אביא ראיה אומה' הגאונים בפסקים ע"כ לא הוצרכתי להביאו * ע"כ בדרך השלישי * בדרך הד' דהיי' דהדי דקאמרינן על עיקר הכיעור שהדי שיקרי כינהו כאשר העידו עליהם פד' כנ"ל ואף שיש לפקפק ולהשיב דרוב מעשיהם הרעים של אותם האנשים בעו"ה בהרב' מאי' בנאשי דורינו כו' ס' מ' מאחר שהחזיקו לרקום ופוחיו' כאשר חקרו ודרשו הגאונים ה"ל ואף אני הקטן אחריהם כו' וא"כ איך יוכשרו לעולם כו' וכבר ידוע שהרקום ופוחיו' שאינם בדרך יסוב עולם ודרך ארץ מכ' ש' נמזות שפסול' לעדות כאשר כתב הרמב"ם ו' ל' בהלכו' עדו' פ' א"ד ע"כ וכו' ש' שמואל לזה שמא' שנאה ותנא' שריר לסהדי על דבי ומרדכי כהן כו' ואף שהלכת' בחכמי' דכונא' כשר להעיד מ' מבני רקים ופוחיו' פשיטא דפשיטא דלא מהמיני וזו' דמסתפינא מרבויי וחבירי' אימא' דכונא' גמור פסול להעיד דמסקינן ס' ק' דמכות הרוב יזיל כרבע יזיל ופירשו החו' משו' שה' שאלו לו (וכן פירשו בפ' קדשהדרין) ואף דלכנ' כרבע סתורוה' העטם ופירשו בע"א מ"מ גבי הרוב יזיל כו' עומד זה הפי' על אופנו' מפני שהוא שונה לו וכן פירשו בפ' קדשהדרין וקשה הלא שונה כשר לעדות ור' דדוקא אליבא דר' פריך דפסול שונה לעדו' דא"כ ה"ל להיחא אליבא דרבנן כו' ועוד מאי פריך לרבי עקיבא דדרש' התם במחני' מה שנים נמא' א' מהם קרוב או פסול עדותו כו' דלמא' הוה סבר ברבנן ור' סבר ברבי דאמר בר' אבהו דההוא שונה אכל לא התרוב' בהם מה יעשו ב' אחים שראו ב' שהרג את הנפש ואמת שמאית' בתוספתא בגליון תוס' הישנים קושא' זו ובקומה עומד בראי' תימא' וזריבה תלמוד קאמר והכינו' לנו מקום להתבאר בו דבריו שונה גמור כהרוב וכדומה לו פסול לעדות ול' פ' אלא בשתם שוכה היינו שלא דבר עמו כו' בראית' התם להדיא במחני' דכונא' כוה פליגי אבל שוכה גמור שאבש' להפסקס ממנו אין לך כונע בעדות גדול מזה וכל היכא דאיכא למיחש שהוא עושה להכחשו פסלינן כאשר כתב הרמב"ם וישור כו' וא"כ דעתי מסכתא להכריז ככל כ' שהאי אשה מרים בת ר' מרדכי הכהן נאמא' וזכא' דרין וכשרה וטהורה כו' אפילו הי' בעלה כ' מותרת לו כו' עכ"ל :

שייך לסימן יז

וה"ל מזה"ש ש"ל בכתובה וו' סי' י"א ומה שש' אמר שמעון גיכאבזר מרבתי' שיתירו לו שיעיל עצמו מן מוסריו ולשדות עליהם גורא ולקום בקמתו מהם * אומר אני שאם יש עדות לכמר שמעון שצדיק חתם המום' ע"י בלגיו' חס' פשיטא שיהא' שיהא' חס' עצמו אפי' בנפשו של מוסר כ"ש בממונו שהרי הוא חזק ואף חס' המוסר כד' מילא ואמו ועשה מה שעשה דאסור להורגו ולאבדו כדוף כמ"ה הרמב"ם עשה המוסר אחר ומס' וראה לי שאסור להורגו א"כ הוחזק למסור הרי זה הרב דשא' ומסור לאחרים מ' נ' נראה דממונו שרי לאסור * ומה שפסקו הר"ף והרמב"ם כמ"ד לאסור אסור דשא' הו' ליה ורע מעלינא וכתב יכין רשע וזדיר ילכש הלא הטור בשם בעל העיטור כתב דדוקא ביד הוא דאסור לאסור אבל ברמא' מצי' למיעבד אף בדיני דנרגמי שרי לאווקי וכ"פ מהר"י בכתובה ואין לחלק ולומר דלא שרינמי לאסור ממונו אלא דוקא היכא שכל למס' ולא היכא דכבר מילא וממונו בני להורגו כאשר כתב מהר"ם להדיא וכן משמע מדעת רבי שמחה ומהר"ם הביאו שיש לחלק גם באיבוד ממונו וז"ל בתשו' וראה שהרי"ף חולק על הרמב"ם בזה שמחלק בין מוסר שעשה כאשר ואס' מרבית וז"ל וסוג' דידן דממונו מוסר אסור לאסור ביד' דאיבעי' לן בפ' הכונס אי עשו חק' גבול במסור וסלקא בתקין א"כ כ' שאסור לאסור בידים :

הנה כתב הש"ך שמהא' במרדכי פרק הכונס ז"ל תקנת בגזל במסור סלקא בתקין ופירש ר"י לקולא ורב האי גאון פסק בשער העשרי' דחלוקו אבל בתשובותיו פסק דכיון דאש' ומוסר סלקי בתקין המומ' ע"ה ובספר גדולת מרדכי מחק' תיבת דאש' וגם מהר"ם מתיקאטין גליון המרדכי דק' מאיד בזה משום דקשיא להו' דהא באש' שש' ע"ש * דעשו תקנת בגזל * וכתב ע"ה הש"ך לפשר' ג' ר"ל אש' בשורף שער והיא הך

קונטרס אחרון

בריוני הוי קא מיצער עובד לרבי מאיר מ' ח"ל ברוי' דביתאן מאי דעתך מ' מי כתבי מעשים חטאי' כתיב ועוד וכו' אלא בעי דמעי דנהדרו בתשובה כו' א"כ איך התפלל שיטל חללי' לך פרש היה דגיון איירי במחמון ואז מותר להתפלל עליהם כן ועם ברכו' פי' ברכו' אחרי' וכן יש לפרש דברי הרי"ף והרמ"בם שפירש העו' בסי' ע"ח באומרים ואפי' היה מיצר לו ע"ש ודוק :

ועוד נראה בעיני דלא שרי לכמר שמוען לאבד ממנו של כמר יול אפי' גרמא בעלמא דכל מה שכתבו הוא דוקא במוסר שבה לאבד ממנו של ישראל ביו' גוי' נכדיו או להכעיס או להחניף לע"ב לחועלתו שיבא לו בנרמ' וזוהי הוה סתם מסור הנכס בתלמוד ובפסקי הבאונים' א' אבל האי מתנגד שאין בו א' מכל הדרכי' האלו והיה נאמן בכלל תשובי ארץ אשכנזי טרם התגלגל הריב אלא שעתה עבר עליו דוח קצתה לנקום עלבון בתי ודומה בדמיונו שג' ערכא' של גוי' יחזיר בתי לעטרה ליושנה ואפסר שגם הוא משנה היה לפניו בזה שגשגה לו הכישר' וסבור בדמיונו מאחר שבה על בנות בעלילו' דברים ובעיקרי' הרשות כחונה לו להזיל את עצמו ובתו בכל טעדי דעבי למעמד ובפרע שיש מקצת אנשים שהסיתוהו לזרע עבירה ע"כ אין בו דין מסור אלא לשלם היוקא ודומה לזה כתב המרדכי בפ' הגזול בתרא וז"ל פסק הר' אליעז' מטובא דתקנת חכמי' כו' דלא מנינו בתלמוד מוסר אלא במתכוין להזיק את חברו אבל לא אם כתבו להושיא את שלו אף דלא ק' למש' כי האי פסקא שהרי מה' רס פסק בראובן שעבד שדויתו של שמעון ע"פ הש"ר שיעשה לו דין לראובן מסור גמור הוא היינו פי' לתשלומי' כאשר הוכחתי בספרי בראיו' ברור' שף מהר"ם מורה לדברי ר"א מטובא שאינו מסור מאם לפוסלו לעדות ולשבעה או לאבד ממנו ע"י גרמא כו' וא"כ האי בברא כמי אינו מסור לאבד ממנו א"ל שידו כעו' עליו :

הגה והרב המחבר חולק על המרדכי במת תשובת הרא"ש כלל י"ז סי' ד' והמעין שם ידא' שאינו ענין לכאן והביטול מגורר דעם הי' המעש' שהכתוב התרה בהתובע שיתבע אותו לדן לפני ב"ד ישראל וכל מה שפסקו רוצה לקיים והתובע לא רצה דאז אנו רואין שאינו רוצה להזיל את שלו לבד אלא להביא גם אותו לדין ואין וכן רוצה להחזיר בפני דיני ישראל וכן משמע בהר"ב סי' חע"ג ע"ש וביאור שהרב בעצמו בד"ט הביא תשובת הרא"ש וז"ל וכ"ה הרא"ש כלל י"ד דאם התרו בו שלא יתבע חברו לפני גוי' ועבר על דין מסור משמע דוקא אם התרה ודוק : ע"כ :

ואף אם כבר כבה ברו ומיל' את וממו וא"כ אין בו דין מוס' כלל לאבד ממנו בכדי אפי' ע' גרמא מאחר שלא היה כונתו להזיק כו' כדפריש' מ"א אם בא להזיל ממנו את שלו מה גרסו לו במסירותו ואינו רוצה להיות ציית עמו דין פשיטא דשרי להזיל את שלו אפי' ע"י ערכאות ש"ב וזו איך צריכה פנים כו' ועל המוסר יול ווייל איך איסור חל על איסור אלא באיסור מוסיק וכולל ולכן כל המוסיק עליו באיסור' הרי זה מושב ואף שהאונן מאור הגולה שארי מהר"ר מאי פארוה לא הכיח בו דבר לנטלה כ"א כולי' לחרמה ולקלקלה ולעשות בו דין ונקמה מ"מ כל א' יעשה את שלו ויבה על אולו מאחר שכלל בנורלו והכר בשכל אורות בכתרי אותו קשורות יודע נסתרות יעיד עלי אחרות שכל מה שכתבתי הוא לש"ש כו' ע"כ באחי לעומתו ומקבל עלי באופות שמי' שכלמה שכתבתי אינו אלא לש"שועליו יעיד שכל פטולתי ולפני יהלך דקדתי דברי שלום לוריא ע"כ :

שייך לסימן י"ח

וז"ל מורה"ש לבסי' ו' נדרש נדרשתי מקריני גדולי ארץ אנשי מופת המה ע"י חכם בדרורה ה"ש ארי מוס' דר מ"י וזוהי פסק הגאון מן הבאונים ע"י פרישת שלמים לדרוש בשלומי כרי שחיות דעתי בענין ההוראה שהורה הגאון הוקן מלא חכמה שארי ה"ה גר ישראל מהר"ר מאיר פארוה ובנו הגאון אשר בא למלאות מקום אבותיו בתורה ובחסידות מהר"ר יהודא יצ"ו אשר איין וזיקר ותיקן גור כאשר בשכר בדרו אבותיו הקדושי' לבאוי עולם מהר"ר יהודא ומה' ר"ר אברהם מינד' וזקן ההוראה שתיקן בענין הטבילה שיכנסו הנשים מבית המרחץ גליה ויעשו חסיפה והטבילה הכל גליה בסיבה שנית המרחץ עומד במקום חסידותם נחצר בית הכנסת ומרדכי' בס' כל ההמון בכניסתם למרחץ בשעת חפלתם בי איך מלהב לשם שיכנסו הנשים בערבית לנ"ה להתפלל והצנועות מתביישו' גם מיד' חסידו' ביד' להסחיר הטבילה כאשר יסר המקובל הגדול בעל הרקוק וראיתו מהא דארינין בפ' כיצד מעבדין על בכו' יושבי צריפי' אמרו ארור שובע עם בהמה מפני שמרדכי' בעבילה כו' ויש לפרש משום צניעות שלא ינובעו העם בהם ואיכא חש' הירבוע ומקצת נשים צנועות מרוב הצנעה כבשומן עבילת' ודחו הטביל' עד מוצאי שבת כאשר העיד הוקן א"כ ר"ס המון גוי' ע"כ הקויר

המרדכי והרב המחבר להלכה למעשה יש לו יסוד ועיקר מהתלמוד לפי גרסא שלנו והוא זה : דהא מכח קוש' של המקשן אני שונה וכו' הוירך לתרן סמי מכאן אבל המיכין והמסור' דקדאי קאי דמורידין וא"כ אין מחזירין לו אכידתו ואין לומר משום טעמא דייכין רשע כו' וכמו שכתבו המו' ה"ל למ' דאסור לאבד כו' א"כ מה מקשו לי' לר' ואני שונה כאן דיחזיר לו אכידתו ואי' אמת מורידין דלמא הא דמחזירין הוא משום ייכין כו' אלא ודאי דליק לי' לר' ויחנן האי סברא ובדכתיבנא לעיל אליבא דהרמב"ם וכך סבור ר' ברוך הב"ל ג"כ דלאבדו בידים הוא דאסור כמ' דאסור לאבדו ולעבד לעצמו סבור מותר כי הא דרבי יוחנן ודוק היטב כי כגון הוא : וא"ל דלמא לעולם לעצמו אסור לעבדו וד' אינו ראי' דשם אמר דאינו צריך להחזיר לו אכיד' שהוא מבר בידו אבל להושיא לעבד לעצמו אסור : אמנם זה איך צריך לפנים דמהכא תיתי חלק דכיון דמותר לעבד האכידה א"כ לית' להאי סברא דייכין רשע כו' ובאמת טעמא מאי צריכין אנו לומר כמו שכתב המרדכי בעצמו בשביל הדין : וז"ל שם ולעבד לעצמו שרי דהיינו ייכין רשע ונדיק ילבע ע"ש א"כ ה"ה בלעבד לעצמו בשלמ' בין איבוד ועיכוב לעצמו יש חילוק דבאיבוד לא שייך ייכין : אבל בין אכידה ולעבד לעצמו אין חילוק בשניהם שייך ייכין רשע כו' : וא"כ לדין דפסקין דאין צריך להחזיר לו אכידה ה"ה בלעבד לעצמו שרי ובה מקרי שפיר ייכין רשע ונדיק ילבע כהמרדכי הנ"ל והנכים שלו עדיין לא זכו בחיי אכידה כמ' ה"ה מע"ס שפ"ח ס"ק ל"ב עיין שם ובה אוד' לך תמיתה מורה"ש לבסי' ב' : וא"כ יש לחמו' על מהרש"ל והש"ך שפסקו דלעבד לעצמו א"כ אסור ולפי גרסא שלנו והיא גרסת רש"י מוכח כמו שכתבנו דמותר לעבדו לעצמו : וביחוד מהרש"ל בעצמו מקי' הגירסא שלו בפרק הגזול בתרא סי' כ' וז"ע :

אכן חלילה וחלילה להחזיר למסר שמעון לאבד ממנו של יול לאווקי' לי' פל ידיו מסיר' דהיי דשריין לאבד ממנו ע"י גרמי כגון השורף שטרותיו והדומה לו בדברי דרמי' : אכן למסור ממנו בדיני גוי' דקלי' לדיבורי' והוי מפסיד ממנו מאם ודומה קצת למדיק מאם כמו שחילק הרא"ש בפ' הגזול קאמ' :

הגה כתב הרב המחבר ע"ז וז"ל וחזיר להלכ' לרון על דברי פי חכם חן בא לפני דברי הגאון מהר"ם שלמה וז"ל דהיי דשריין כו' והדבר עלי דשה כבוד הכסף שהרי כתבו התוס' בהד"פ' לא יחזור דף כ"ב ע"ב דמסור אינו אלא דיכא דגרמא כמו השורף שטרותיו של חברו וכו' : אמנם לענ"ד נראה דאין כאן תימה כלל וכלל וחלילה לומר דמורה"ש לא רצה דברי תוס' אלו : דהלא מביא דבריה' בעצמו בספרו טרק הגזול בתרא סי' כ' ע"ש : אכן פירושו כך הוא : דהוא ז"ל דייק בלשוננו הוד' ולמסור ממנו לגוי' רצונו לומר בזה שאמר בפירושו להגוי' שיקח מעצמו קלי' לדיבור' והוי כמדיק ממש : ולא דמי לאחוי אחוי שמדמי' התוס' שם בפ' לא יחזור להשורף כו' דהפירוש של אחוי אחוי פירושו רש"י ותוס' שם בפרק הגזול בתרא באונן זה דרש' כתב וז"ל שכבר שמע מצית המלך שרורי' לגזול קרקע והתוס' מוסיפי' בלשון שכבר שמע שרורי' לגזול לו קרקע ולהתוספות פשיטא דכיון שכבר שמע שרונים לגזול לו : אינו חייב אלא מדינא דגרמי' : אבל אי לא שמע מעולם מצית המלך שרורי' לגזול קרקע : והוא הלך ואמר להם עלו קרקע זו של פלוגי הוי כמדיק ביד' ממש : וזה פירושו של מורה"ש של באומרו ולמסור ממנו בדיני גוי' וקלי' לדיבור' : ובה ביא' ג"כ דלמא לכו לרש"י ולהתו' לפרש כגון ששמע כבר כו' : ולפי מה שכתבנו מוכרחים לפרש כן דאל"כ אלא כפשוטו לא הוה מחייבי' אותו משום גרמי' אלא משום מדיק ממש לכך פירשו ככ"ל וכן מדויק ומוכח מדברי הרב בעל ש"ס סי' ע"ה סעיף י"ד ס"ק ס' מסור לאבד ממנו כו' אבל ע"י גרמא וגרמי מותר כו' ולמסור ממנו לירי גוי' אסור כ"כ מורה"ש וכו' ולפי' משמע דאם חזר ומסר חייב לשלם כו' : ובסימן שפ"ו סעיף א' כתב מהר"ם דמסור לא הוי רק גרמא בנידוק כמו השורף שטרותיו כו' : ואי ס"ד דלמסור ממנו הוא כפשוטו קני' ידי' אדיר' דהא כתב גרמא וגרמי מותר ומסור כתב היינו גרמי' : והדר כתב ולמסור ממנו אסור : אלא ודאי דלמסור ממנו בדיני גוי' פירושו דכתיבנא : וזה ברור בלי פקפוק שכל סבורי' כינוי הר"ש והש"ך בזה : וא"כ אין כאן מקום לתמיתה הרב המחבר : ודוק : ע"כ :

ועוד שאר דיני דגרמא לא מהני לעוברי עבירה אבל הכא שאבד ממנו של ישראל ויהנה בזה עובדי ע"ז בודאי כה"ב לא שריין לי' וגם איכא למיחש שלא ירגיל עצמו בכך ומהר"ם נמי כתב להדי' דלא שריין לחזור ולמסור בהאי עונדא דר' אפרים בס' ק"ב :

הגה לכאורה נרא' מדברי הרא"ש כלל י"ז דמותר לחזור ולמסור שכתב ואם הוא מלשן אותו אפי' ביד' מותר להורגו כהאי דהגזול וכו' ואחיו מעשה דגיוסין גניבא כו' אדם גדול בתורה הוה ולא הי' מסור אלא מצדו ומקצתו בדר' אחרים עכ"ל משמע מדבריו דאם הי' גניבא מוסרו הי' מותר לו למסור : ולא היישינן שמה ילמוד : אמנם נראה דמורה"ש ל' הוכיח דמעשה דגיוסין איירי שמי' מצדו במחמון דלא"כ איך שלח לי' דוס לה' וישל חללי' חללי' ע"ש הא אמרינן בפ"ק דברכות הגה

קונטרס אחרון

ע

החפיה בלילה כו' ואי לדיוציית החפיה מהר' ויחור מדרשיו ואמר
דברי שאמתי לפניהם ע'ה' בידיו ויחור מדרשיו על הגדול
דהיינו ה' מהר' ר' מאיר' וכו' מהר' ר' יודא ועיניו לא ראו מה שראו
עיניהם ולא ידעו שהיה חקנה מיתות הוקנים מהר' ומהר' א' מיכ' הכ"ל
ואח' כ' ילך לבי' הוקן ויפייסנו כראוי ואז ש' ורפא לו' דברי שלמ' לורי' א' :
הנה והואיל ואתא לדי' דין זה מדיני גידה כימא בהן מילתא חזיה חידושי
דיני' שחדשתי בהם' ראתי שהמאור' הגדול' מגיני ארץ הגאון
בעל מג' ד' והגאון בעל מג' א' ח' כתבו בסי' ב' ס' י' ד' יזהר שלא יאחו
באמה וישתין כו' אה' כ' הוא נשוי' כתב המג' ד' ומג' ד' דלס' אין אשתו
עמו או שהיא גדה אסור דזה לא מיקרי פת בסלו ע' ש' בלל ראי' כלל' :
והוא תמוה חדא הרי מצינו בכמה מקומות' בתלמוד בפרט במסכת כתובות'
שלא אשתו גדה מיקרי פת בסלו ועוד המקור דין זה הוא מר' של כ' היד
תיא' א' אליעזר אומ' כל האוחז באמה ומשתין כאלו מביא מבול לעולם כו' :
והרי מצינו שכתבו התוס' פ' ק' דיומא דף י"ט ע"ב דהו' מכרו מאן בעי
ליומא והיכי עביד הכי כו' יחודי בעלמא הו' מיוחד להו' פ' פ' ש' לא
היו באי' עליהם אלא מתיחד' עמהם ותו לא' והקשה ר"א' כ' כיון
דאסורי לבא עליהם מאי פת בסלו איכא מיהא איכא למימר הא' י"ל כיון
דשרו לאחר ז' פת בסלו מיקרי ועוד הקש' האיד שרו לייחוד בהדיהו
והאמר בפ' ק' דכתובות' כו' ונראה לי כי מה שהקשה מכתובות' דלא קשה דהא
דאמ' התם היינו דוקא לבחור דלא נשא מעולם דזרו תוקפו ע' כדמשמע
בפ' כל היד כל האוחז באמה ומשתין כאלו מביא מבול לעולם ומפליג התם
כאן בבחור כאן בנשוי ובנשוי שרי אע"פ שאין אשתו עמו כו' עכ"ל התוס'
לס' : ואיד' פסקו בגד התוס' מה דפשיטא להו' להתוס' ובלא ראי' אלא
מסברא יואין לו' שראיית' הוא ממ' ש' הד' מהלכו' ראש השנה בשם הכלבו
וה' ונהגו שאין מתפלל אלא משיש לו אשה דומי' דכהן גדול ושתי' לו
אשה לשמרו מן החטא ע"כ ומליש' יתירה דאמר שתי' לו אשה לשמרו
מן החטא משמע שתי' אשתו עמו שאז היא משמרתו מן החטא לא זולת' :
זה אינו דודאי כשיגד' דלישנא כתב זה דודאי לא עדיף הוא מהכ"ל בצמנו
ותנן כל שבעת הימים מפרשין אותו מביתו וזו אשתו ואסור לבא עליה
שם תמא אשתו ספק גידה כדאמרין בפ' ק' דיומא' : וז' ע' :
כתב הרב המחבר בסי' ק"ה וז' וז' אשמע אחרי קול רעש גדול
אשר העבירו קול במחנה לומר הביטו אחרי משה בצעש הנעשה ע"י
מקורב סודרתי קידושין תחת החופ' כדרך הארץ שהכל יודעין סדר הכלה
במה נכנסה לחופה והיה באישון לילה בליל שבת בשע' ומחנה בלילה
והנעשה והסבה אשר הכריחו להו' הוא מבוא' נגלה לכל באי שער עירנו
כו' ושאל לבניש בת ישראל הגונה קמתי וסדרתי הקידושין בזמן הכ"ל' :
והנה באשר מלינים עלי' באתי להסיר תלונת' מחתי להביא ראי' וטעמי
ובימוקי עמי ועל מה שמכתי בזה לומר' כזה ראי' וקדש' גרסינן פ' משילין
כל שחיבין עליו משו' שבות' משום רשות משום מצוה בשבת חייבין עליו
בש"ט אלו הן משום שבות' כו' ואלו הן משום רשות אין דנין ואין מקדשין
כו' : אלו הן משום מצוה לא מקדשין ולא מעריבין כו' ומדי' בגמ' אין
דנין והא' מצוה קא עביד לא צרי' דאיכא דעדיף מיניה ולא מקדשין והא'
מצוה קא עביד לא צריכא דאית לי' אשה ובני' ופי' רש"י ז"ל והא' מצוה קא
עביד צרי' לפר' ולרבו' ואמאי קרי לי' רש' עכ"ל כו' ואכריח קצת פי' זה
מלשון רש"י דפי' הקוש' ואמאי קרי לי' רשות גבי אין מקדשין ולא פי' הקוש'
גבי אין דנין דהא' תרומיהו בחדא מחתא מהתונה וה' לפרש גבי אין
דנין שהוא ברישא בגמרא ולפי מה שפרשתי יחא דגבי אין דנין לא הוי
צריך לי' לפרש הקוש' הכי דהתם ודאי פריך בפשטו והא' מצוה קא עביד
ויהא שרי כדמשמע פ' אחד דיני ממונו' דמותר לדון כמו שהביאו התוס'
כו' : אבל גבי אין מקדשין אדרבה מוכיח' התו' מההיא דירושלמי כו'
דאסור לקדש כו' : ומכל קוש' הכ"ל הי' בראה לי לפרש דעת רש"י דדעת
ר"מ כו' אמנם מאחר שהראשונים' כו' עכ"ל הרב' והנה לפי גרסתינו
אין מקום לקושיות' דהמעין בגרסתינו יראה הביטול מבואר' דרש"י
לא פירש ואמאי קרי לי' רשות אלא גבי אין דנין' : וגבי אין מקדשין לא
פירש רש"י יתיר מזה הלשון והא' מצוה קא עביד שגשא אשה לפר' ולרבו'
עכ"ל' : וגירסא זו מוכרחת מדברי התוס' וזה לשונם והא' מצוה קא עביד
פר' והוי לי' למחשבינהו כהדי איך דסיפא ממאז' וכו' וכן פי' גמ'
גבי אין מקדשין הא' מצוה קא עביד כו' עכ"ל התוס' : ולפי דברי הרב ז"ל
עושים התוס' עיקר טפל במקום שפי' רש"י בהדי' כחבו התוס' וכו' :
ובמקום שלא פירש רש"י כלום לגרסתו כותבין התוספות פ"ה והוי לי'
למחשבינהו כו' אמנם' בס' דדברי התו' יש לעיין מג' דרש"י חולק עם ר"ת
גבי אין מקדשין אם יש לו אשה אחרת' : אדרבה פשט לישנא דרש"י בראה
ליהיך דלא פירוש שם כלום אלא כדכתיבנא לעיל' : ויותר בראה לומר
דלא פליגי מלהרבו' מחלוקת' דהו' כלל אמין וחוק שלא להרבו' בחלוקת'
מלבינו' : וגם אפשר לומר שהרע"ב בס' ס"ל כן רק בתחילה נקדקד איזה
דברים בתשו' זו וז' הרב ז"ל וז' הס' מקסוף הלכו' י"ט ואין מקדשין
מוקי' לה בתלמוד שלנו בשני' לו אשה אחר' ובני' ומשמע דאין לו מותר
לקדש' : ומיהו בראה דאפי' אין לו בנים אסור לבגוס מההיא דפ' ק' דיומא
דמזריך לכ"ג לבגוס ערב יום כפורי' ולגרשה על תנאי וכמה דחקים
דחקו התם ואם איתא הי' יכול למימר מיד שתמות אשתו הראשונה יכנסו
השני' אלא ש"מ אסור לבגוס אפי' אין לו בנים דאם איתא דשרי בשביל

החור' בנו העטרה ליושנה שהחפיה קהא בלילה וחסד שמהמה לבית'
כו' גור ותיקן לבחילי יכשילו בחשש של רש' : שכל הנשים החופסו' בלילה
יעמידו כלי הקרוי שעה וגור על הטובלו' להתעסק בחפיה כל אותה
שעה למען לא ימהרו לקר' החפיה ועמד חכם א' וזמנו מהר' וורדש
לפני הנשים שלא בפני החכם' ואמר שעבירה היא בידם לעשות
החפיה בלילה ע' כטענת החכם' : וטרם אשיב דבר לשאלתי ואכריע
לימין דקדו' שלה' הרב מהר' ר' יוד' ואחליט הדיון בין ד' ס' לר' ס' ובין ריב'
לריב' אפס' למז' וכו' להב' מהר' ר' דלכאור' בראה שהדע' נטוה להחמיר
כפי' רש' שאסור לחוק בלילה לבתחיל' :

כל הסוגי' זו עם כל הפירושי' שעליה עיין בזהר המחבר סי' כ"א :

מדפליגי אמוראי לעיל אי שרי לחוק ולטבול בלילה דמר ווטרא אומר
ורב חנינא מסור' שרי ומאחר דמר ווטרא אומר למה לנו
להחיר לבתחילה כו' ועוד מאחר דבני ישיבה איבעי' להו' אם תוכל לחוק
בלילה כו' משמע שספק הי' להם אי ברי' אפי' בדיעבד וא"כ לבתחילה
בדואי אסור וכ' שכת' בזה דברי השאלתו' שפי' אפי' לבתחילה לא
שרי לחוק ביום אלא בלילה דהא' לעיל בסוגי' משמע דאיכ' עדיף וכן
השיב עליהן הראש' והר' אס' פסק נמי בספרו כרש' י' כאש' כתב המדרכי'
וזה וכות' למחר' : החולק' : אכן כי דייקת שפיר ומעיינת בשמעת' בראה
דברי השאלתו' עיקר דדבר תימא הוא לפי' רש"י שנתחלה אמר ותמה
על עינא' כו' כלומר שדדוק גדול הסירו' להרחיק החפיה וכו'
ובמסקנא יאמר שלבתחילה עדיף להרחיק החפיה מן הטבילה
לחוק ביום היכי' דאפשר היסד הענין ע"כ בראה כפירושים' שפירשו
המסקנא כפי' התימ' שאמר נתחלה שלא להרחיק החפיה מן הטבילה
כלל' א"ל היכי' דלא אפשר אבל היכי' דאפשר טוב לחוק בלילה' : ול' ק'
מסוגי' דלעיל דמשמע דלבתחילה אסור וכן הי' נטוה דעת בני הישיבה
מז' : לא קשה מידי דאפס' לא ידעו הא' דשלא רבין משמי' דר' יוחנן כו' דלא
עדיף מרבה טענה בזה ואמר דברי' שאמתי לפניהם טעו' הן בידי כו'
ופי' ר"ת ליתא כו' וראוי' לדברי שהרי המדרכי הביא שני הפירושים'
ופי' ר"ת לא הוכיר בס' רבינו ניסי' לא הוכירו והס' תתלמודו של ר' י'
נמי לא הוכירו ומאח' דפי' ר"ת ליתא א"כ כבר הוכח' דנעלו דברי רש"י
נגד דברי השאלתו' ואף שתלמיד כמזני אינו ראוי להכרי' בין הקדמוני'
אכן מאחר שכתבו האחרונים בכמה מקומות' שאין לסור מדברי השאלות
שרוב דבריהם דברי קבל' כפרט מאחר שהרי' ק' והראשונים' תפסו דבריהם
א"כ בטלה וכותו של החולק' :

אכן הש"ך פסק בדברי רש"י עיקר אלא לזאת ידי שניהם יעשה כמ"ס
הסמ"ג מנהג כשר הוא שתתחיל לחוק מצעוד יום' : ועוסקת
בחפיה עד ללילה ואז תטביל' : וכתב ז"ל שוב מצאתי בתשובת מהרש"ל
סי' ו' שהכריע' כהמלקים' על רש"י בלא טעם מוכרח והנלפע"ד כתבתי
כו' ע"כ בסי' ק"ט י"ד' : אמנם הרב ב"ש ע"כ פסק כהשאלתו' עיקר אלא
המנהג כשר כהסמ"ג הכ"ל והפירוש בסמ"ג הוא כמ"ס מוהר"ל של דהיינו
שלא תא' מן המרחץ עד הלילה כו' וכן כתבו התוס' שם באורך בשם ר'
ברוך וכו' בתשובת בנימין זאב סי' קמ"ט ע"ש ודוק' ע"כ :

אכן יש למאז' וכות' מא' סמ"ג וכלל הפירושים' נשים שלנו
שחופפות ורוחא' בחמין עד הערב וטובלות בלילה שמהנה
כשר הוא ומדקאמר מנהג' כשר הוא משמע שכן נהגו וקיבלו חומרא על
עצמן וא"כ אין לסתור המנהג' דר' ור' עבד היבא שאפשר שהרי' מצינו
במה חומרות שהחמירו בנות ישראל על עצמן בגון טופת דם כחדל כו'
ונקרא בתלמוד חומרא דר' וירא כו' ואין לומר' מאחר שהנשי' קבלו חרטה
על מנהגם נמצא שיש להם עתה מנה' בטענות' ובדואי איתא רשאי להחיר
להם המנהג ע"י חרטה כמ"ס הרא"ש פ' מקום שנהגו ע"ש וה' אינו חדא
דאין שייך לומר להחיר ע"י חרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמון ולא
כולו כמו שא"ל להחיר חומרא דר' וירא משום דהו' דבר שנאסר במצין' :
אכן כי דייקת שפיר תמצא להדי' שלא כיון הסמ"ג בזה שכתב מנהג' כשר
הוא להיו' המנהג כשר וחוק לילך ביום למרחץ ולחוק ולא להמחין עד
הלילה אלא כלומר מנהג' כשר הוא שרומו' עד הלילה ואינה הולכת מן
המרחץ קודם הלילה שו' היא אסור לו' ממהנהג' אלא היבא דלא אפשר כגון
בע"כ ס' א"כ בלעשות החפיה' דוקא ביום ע"כ לא כתב מידי וטוב לעשות
בלילה כמו ביום אפילו כפי' מנהג' שלהם לפי דבריהם שנהגו הנשים
לכנסו' במרחץ בעוד היום גדול זה אינו משום חומרא דרש"י אלא ענה
טובה להם שלא יטריחו לשהות בלילה (ועיין בהנה' דלעיל) וא"כ
בטלה כל מנהג' של מהר' ו' החולק' : ואף אם מהר' ו' החולק' יבא לסתור
בדעתו כל מה שפניתי ויאמר הלכה כרש"י וא"כ אסור לבתחילה לחוק
בלילה מ"מ אין לו וכות' לחלוק על הגדולים מאחר דדיעבד שרו אפי'
בלא אונס' באשר כתבו התוס' א"כ פשוט דהיבא דאיכא חש' איסור שלא
ירגישו בטבילה שהוא איסור מנורב כאשר כתבו פשוט' דיש להן לעש'

קונטרס אחרון

ה'רצ"ב כ"ט הכא שיש לנו להתייחס אליו כפרה לכל ישראל ע"כ.
והנה אני אומר דיש לק"ו זה פרבא דאפשר דשאני מלות פרי' ורבי' שהיא
מזה גדולה שאין מוכרין ס"ת כו'. ועוד אני אומר דאפשר דלא מהני
הכניסה גבי כ"ג בלא ביאה וכו' פאסור תשמיש המטה ולא מקרי וכפר
בעדו ובעד ביתו עד דכניס לה לגמרי ותדע לך כמה שבתי' דרפון
התירו במקדש כדאית' סוף עירובין כו' והוא יותר קרוב לאיסור דאוריית'
מהכנסה לחופה אלא שם דס"ל לגמ' דידן דלא מיקרי ביתו רק לאח' הכניס'
לגמרי עם התשמיש וזה לא שייך ב"כ כו' ע"כ הרב ז"ל. אמנם
נראה לענ"ד שתמיהתו על הסמ"ק אפשר לחרץ דרך פשוטו דמה שכתב
ח"ל ועוד אומר אני דאפשר דלא מהני הכניס' כו' הוא תמו' מאוד דלי
כדבריו איך נשא אותה בע"ה הלל ה' לריץ לפרוש ממנה שבעת ימים
קודם י"ה שבא תמא' ספק נידה' ופירושו אמרינן בירושלמי וליקדש
מאתמול. וכן נראה דברי הרא"ב בד' בהשגות בפ' י"ז מהלכו' אימרי
צואה דין י"ג ע"ש. ואין לומר דהו' לדעת הירושלמי אבל לתלמוד בבלי לא
מיקרי ביתו אלא כ' הכניסה לגמרי בביאה גס' זה אינו והכא כו' דהרי כתבו
רש"י ותוס' בפ' דקידושין דף ק"ז ע"ב. על הא דאמר עולא מניין
לגלגול שבעה מן התורה כו' פירושו רש"י ותוס' וז"ל ולי קש' הו' לה' לה
בדקמי' לה ארוסה ומסתתרת ומשקי' לה משכנסה לחופה וקרינ' ב'י'
תחת אישך וכיון דלא בא עלי' דה"ל מנוקה מעון כו' ע"ש הרי לך
דהתורה קראו אישך משכנסה לחופה לענין סוטה מכ"ש לענין כפרת
פיתו והוא תמו' לדעת הרב המחבר ז"ל. אמנם בגוף הדין כלענ"ד
לביא' רא' מהרמ"ב ז"ל אך בתחלה אעלה מה שתעלה מאדתי בדברי
הרמב"ם ז"ל בפ' י"ז מהלכו' א"ב דין י"ג וז"ל ואינו נושא שתי נשים לעולם
פאחת שפא' אשה א' ולא שתי' ע"כ הרמב"ם והאריך בזה הרב רא"ב
ז"ל בפסגו' וז"ל הת' בפירושו ושיקר תוכן דברי ה"ה הוא זה שהרמב"ם
למד כל זה מפ' הבא על יבמתו דאמרין התם אשה א' ולא שתי' והוא מפרש
דלא כרש"י ע"ש באריכו'. והנה באמת לפי פשוטו דברי הרמב"ם
תמוהים וזכרתי כבר להולמ' והקטיתי דבר זה לכמה גדולי' ואין משיבלי'
דבר. והוא זה דהרי הוא תלמוד ערוך בפ' קדיומא ז"ל ר"י אומר אף אש'
אחרת מתקנין לו ומו' סגי' לי' בתקנת' ביתו אמר רחמנא ודך לאו ביתו
היא. דמקדש לה. והא במה דלא כניס לה לאו ביתו היא. דכניס לה.
א"כ הו' לה שני בתים ורחמנא אמר ביתו ולא ב' בתים דהדר מגרשה לה
כו'. וכך היא מסקנא דגמ' דכנסה לה והדר מגרשה לה על תנאי ולדברי
הרמב"ם א"כ איהו' כך דאין כנסה בתחילה הלא כתיב אשה א' ולא
שתיים. והוא תמו'. והנה מוטל עלינו לתרץ דברי רבינו הרמב"ם
ז"ל. ונלע"ד עקר פירושו. דהרי מצינו בירושלמי פ"ק דיומא הובא
בתוס' דף י"ג ע"ב וז"ל התוס' בירושלמי משמע אשה אחת מתקנין
לו ומזנין אותה שאם תמות אשתו ב"כ שיקדש זאת ב"כ כו' ע"כ.
א"כ לפי הירושלמי אחת שתמות אשתו הראשונה לקדש השני' ב"ה. וזה
ולדברי לא מצינו שפא' שתי נשים באחת. ונדי' שהיא התלמוד שלנו עם
הירושלמי שוים נראה לפרש אמר דין כך. דזה כלל גדול היבא
דאיכא תרי מז' דסתרי וא' אפשר לקיומא באחר מוקמינן באחר כמו
דאמרין בעד' וזממים אפשר לקיומא בבן גרושה וכן בחלושה ובחולב
בחבירו ועוד כמה דוכתי' (פ' אלו נערות) וכמו כן הפא' דיש
לנו מזה האשה א' ולא שתיים לדע' הרמב"ם וגם מזה וכפר בעדו ובעד
ביתו. ומזה דאסור לכנס בשבת וכו' מע' הירושלמי שהוא כקונה
קנין בשבת. ואפשר לקיומא כולם. מזה אשה א' בכל ימות השנה
מלבד המורץ ל"כ שיש מזה וכפר כו'. וכדי שלא ידחה המצה שלישית.
יכנס אותה מערב י"ב וא"כ מקיים כולם. ואף דבערב י"ב דוחה
המצה של אשה א' כו'. זה אינו דפיו דחיישינן למיתה וגזרינן שפא'
תמות אשתו לכת' אמי העשה וכפר בעדו ובעד ביתו ודוחה המצ' אשה א'
ולא שתי' וכו' דאפשר לקיומא באחר כו' ולכן אמרינן בתלמוד דידן שיקדש
אותה מאתמול ועדין הגמרא ביתו אמר רחמנא ולא שני בתים וא"כ גם
המצה של וכפר כו' ליחא לכת' מתוך דהדר מגרשה לה על תנאי כו'.
אמנם כל דבריהם הם אליבא דר' יוחא דסבר דחיישינן שפא' תמות. אבל
לרבנן דפליגי עלי' דר' יוחא דלא חיישינן למית' לא יקדש אותה מעי' כ'
שלא לרשות מזה של אשה א' ולא שתיים. אלא שלקחה ב"כ גדולה
מזאת וכפר בעדו כו' דלא אמרינן דהוי כקונה קנין בשבת. ולדבריהם
מכניסה ב"כ אחר שמתה אשתו ראשונה ולא נשא שתי נשים לעולם כאח'.
ואף ר' יוחא מודה דאם א"ל לתקוני' מערב י"ב מכניסה ב"כ אלא שסבר
דחיישינן למיתה ואפס' לתקוני' מאתמול. והירושלמי פ"ל דא"ל לתקוני'
מאתמול דלית לי' הא' סברא דהדר מגרשה ולכן מפרש אליבא דר'
דמכניס ב"כ וז"ל תנא' דהירושלמי לא סבי' הא' סברא דהדר מגרש' אין
באן קושיא דא' פריך בירושלמי ויקדש מאתמול ומע' ביתו אמר רחמנא
ולא שתי בתים ע"ש וא"כ ז"ל דיוכל לגרשה ע"ה הדרא קושיא לדוכתא
יקדש מאתמול וכתקון תלמוד שלנו אלא דלא ס"ל הא' וז"ל להכניסה
מע"כ א"כ מכל הדין נשתע' דהירושלמי לא פליג. אגמרא דידן לא בפירושו
דברי ר' יוחא אי אפשר לתקוני' מאתמול אבל בהא לית מחלוק' דלדברי
האומרי' א"ל מאתמול מכניסה ב"כ עמנו. והואיל דמצינו להרמב"ם
בפ' המשפ' שפסק כרבנן ח"ל ולית הלכת' כר' ע"ש ולרבנן א"ל
מאתמול דהא ס"ל לרבנן דלא חיישינן שפא' תמות כו' אלא שבכ"כ ב"כ
א"ל שפא' אשתו הראשונה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל לא נשא שתי נשים

באחת ואזרח לך הקושי' שהקשיתי על הרמב"ם. ונדק' כי נכון הוא
ודמיון זה מצאתי ראיתי בהרב בעל מנן אברה' ב"ה ס' פ"ט ע"ה שכתב'
ח"ל ואפשר שגם בגמ' דלין לא אסר אלא שאפשר בענין אחר כו' ע"כ.
וזה הוא כמו שאמרנו ודוק. ולפי מה שכתבנו אלא לך ג"כ תמיהת
השגו' הרא"ב בד' שהשיב על הרמב"ם בדין זה וז"ל לא מתחור' זאת הסברא
שלא אמרו בגמרא במסכת יומא אלא ביתו אמר רחמנא ולא שני בתים כו'.
ע"כ. דהא מ"ה הרמב"ם ז"ל ואינו נושא שתי נשים לעולם הוא בשאר ימות
השנה דלא נאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ומאי דאמרין בגמ' הוא ב"כ
עמנו. וזה מתורץ ג' דלא תקשי על הרב כ"מ בפרק חמישי מהלכו' כלי
המקדש על הא דכתב הרמב"ם ז"ל ואינו נושא שתי נשים ואם נשא שתי'
אינו יכול לעבוד ביום הזו' עד שיגרש לאחת וז"ל הכ"מ ומ"ה רבינו ואם
נשא כו' אינו יכול לעבוד כו' בפרק קמא דיומא וכפ' בעדו ובעד ביתו ולא שני
בתי' ומקדש כתב וכו' נושא שתי נשים הרפ"ת מפרק י"ז ומ"ה כתב מהיכן
למד הרב דין זה. אלא ודאי דזה בשאר יומי' השנה וזה ביו' הכיפורים
וזכינו לדין חדש דהרמב"ם סבר דמכניסה ב"כ משום מצוה וכפר בעדו
ובעד ביתו או משום אשה א' ולא שתיים כו'. וזה פשוט דמכות פרי' ורבי'
הוא מזה גדולה וכמו שכתב הרב המחבר בעמנו שהיא מצוה יותר גדולה
מן וכפר בעדו כו' בראיות מוכחות ע"ש. וא"כ ק"ו הוא דהרמב"ם ס"ל
דיותר לישא אשה בשבת היבא דאין לואשה ובניס כדעת ר"ת. וא"כ
יפה דן הרב המחבר ז"ל שהכניס לחופה אף בשבת כיון שלא היו לואשה
ובני' וצוית' שגם דברי רש"י וכו' צ"ה בפס' דלישא לגירסתינו כדלעיל.
ואין להקשות איך יוכל לקיים דהרמב"ם סבר דכנסה ב"כ הלא ס"ל
להרמב"ם דלררץ להיות חופה הראוי' לביאה בכל מקום וכמו שפסק הש"כ
ב"ע ס' ס' וכו' והו' חופה שאינה ראוי' לביאה. דיש לתרץ כמו שכתב
הרב בית שמואל כס' וצ"ה ס' א"ב דאף להרמב"ם יש תקנה היבא שמודי'
להסתן שהיא נידה כמו שפסק ר"י בביא' המרדכי. וגם הרב הגאון
בעל ח"מ כתב בס' ס' ב"ב ע"ב על הא דכתב בהגהה ולכשי' המנהג שלא
לדקדק ואין ממתינין ומכל מקום (פ' לנשא יד' כולם) עוב' להודיע
לחתן תחילה שהיא נדה. כתב ואז פשוטם לחופה ודאי היא קניו' לו מיד
לכל דבר אף לתוספת כתובה דעושה חופה כדי לבעול כשתהיה טהורה
ע"כ. א"כ אף להרמב"ם ס' א"ב הודיע לו שהיא נדה מקרי חופה וכו' יודע
לכתחילה שאסור לכנסה ודעתו עד לאחר י"ב ופטרם שאין צריך להמתין
אלא עד הלילה וזה אף שאין אשתו נדה או לא ב"ה. וזה אורח ארעא לבעול
בלי' כדאמרין בכתובות דף כ"ו ע"א ע"ש ודוק אמנם אחר העיון לפי מה
שכתב הרא"ש בפ' ד' דכתובות שפירא לו שראיית' הרמב"ם הוא מפ' ק'
דכתובות לפיכך חלתה היא או שפרס' נידה אין מעלה לה מזהות כו' נראה'
דסבירא ליה להרא"ש א"ל איהא דהרמב"ם דאף שידע שה' נידה אין לו לכנס
עד שתטהר דהא שם איירי אף שידע. וא"כ ישי' לתמו' על הה"מ והב"ש.
אבל נראה דאין זה קושי' דפ"ה תירץ הרא"ש וסבר ראיתו משם ע"ש.
ועוד י"ל אף דס"ל להרמב"ם דחופה הראוי' לביאה בעינן הוא דוקא שלא
במקו' מצוה ואפס' שמתין אבל במקו' מצוה או שא' אפס' להמתין בקרי' חופה
דהא דביעבד מוכח בגמ' דמקרי חופה דהא מצינון לפתוב הכתובה קודם
כמו שפסק הרמב"ם וצ"ה מהיכן למד הרמב"ם זה מצינו אגו' לומר מההיא
דפ"ק דכתובות אמרו ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתה א"כ משמע דאסור'
לבעול בלא כתוב' וא"כ הוה החופ' שאינו ראוי לביא'. ואף בועלה בשב' הא'
רב מנגיד אמרן דקדש בביאה והחופה אינה כלל' שלא הית' ראוי' לביאה לא
ודאי דביעבד הו' חופה א"כ ב"כ שא"ל ענין אחר א"ל דסבמי' כ"כ.
ומזה איכא הפא' וכפר בעדו ובעד ביתו לכן הו' חופה אף בקרי' חופה
לביאה ודוק כי נכון הוא לענ"ד. ונדון זה שכתב הרמב"ם דלררץ לכתו'
הכתובה קודם החופה כ"ל להוכיח כן ממתניתין פ"ק דכתובות בתולה
נשאת ליום הרביעי ואם לא נשאת ליום החמישי ודייקן התוס' ליום הרביעי ולא
בלי' חמישי כדאמרין בפ' ב' דנדר' לכת' כתוב' דלא רמו בה תיבאר דאיכא
למיחש שיטת' דנישואין וכתובה ולא יבעול ע"כ ולפי דבריהם ע"כ הא'
דתני נשאת ליום חופה דהא הביאה לררץ להיות דוקא בלי' משום ברכה
או משום שקדו'. וא"כ ע"כ צריך לכתוב הכתובה קודם החופה דאל"כ מה
הועילו חכמים בתקנתן דכתוב' הכתובה בליה אף שהחופה הוא ביום
אלא ודאי דלררץ לכתוב הכתובה קודם החופה וכדעת הרמב"ם ז"ל ודוק
היטב גס' ראיתי שהרב המחבר בתשובה הנו' האריך בדין תפלת ערביית
של שבת אי הוי קבלה או לא. ואמרתי כי טוב לפרש שחית' מה שהקשיתי
לגאוני' גדולי' הדור. והודו לדברי. והוא פליאה נשגבה על הרא"ש בפ' ק'
דברכו' וז"ל ולא נאירא לי מה שפירא ר"ת ראיה להתפלל בעוד היום
מדבר דללי של שב' בערב שב' אינה ראיה דלמא דריב"ל סבירא ליה דאמ'
תפלו' בלמע' תקנו' ושפא' היה קורא אחר גלות הכוכבים ונראה לקיים
המנהג שאנו סבורי' כשאר התנאי' שמקדימין שעת ק"ש כו' ע"כ. ודבריו
תמוהין כי דברי ר"ת נכונים הם מדבר דללי של שבת בערב שבת. דהא
אמרין רב כלי של שבת בערב שבת כו' והיינו דקאמר ליה רבי ירמיה בר
אבא לרב מי בדתל' א"ל אין דילגא ולא אמר מי בדילמר. ומי בדיל'
והאמר רבי אבין פעם אחת התפלל ר' של שבת בערב שבת ונכנס למרחץ
ויצא ושכח לן פרקין ועדיין לא חשבה. אמר רבא הוא דנכנס להוציע כו'.
אמר ר' חייא בר אבין רב כלי של שבת בערב שבת. ר' ואשיה מצלי של
מוצאי שבת בשבת רב מצלי של שבת בערב שבת אומר קדושה על הכנס או
אינו אומר קדושה על הכנס ת"ש דאמר רב נחמן אמר שמואל מתפלל אדם

ואר״ס קולי לאל יוערי בחסדו הטוב יאיר עיני בטוב :
אל אלהי הרוחות יודע מחשבות יצילני משביאות ויראני בפלאות :

ש"יך לסימן כ"ה.

והיה"ל דבר שהוא נפתח בגדולים איך יסתמים בזנב שזעלים
באחד מן החללים אכן להיות שגלגל" שמים הוא ובה תלוי יחוד
וקדושה השם וקבלת עול מלכותו' לא אומנם מלחמות דעתו באלה
האלהה להורות לסופרי התפילין איך יתנהגו מהיום והלילה' יהי
כנון שאכזבן הלכה אמיתית א"ס' ראשית הדברים' תפילין זו נפתשו
בכל ארץ אשכנז ורוסיה ונמשכו הסופרים אחר דעת הברוך שאמר לסוי'
חזק באמצע השיטה אין לפוסלן כלל וכלל חדא מאחר שבעל העיטור
כתב שד' הפרשיות דונס להיו' פתוחות אע"פ שהפרשה הרביעי' שהיו
והיה אם שמוע היא בתורה סתומה א"כ ס' בנודאי דקפדינן אפתוחות
מאחר שאינן סתומות בתור' וממילא אם שמוע ופשה סתומה אינן אחרות
פסולה ולדעת שאר המהדרים דסבירא להו דתפילין כמנונה דמסיק
תלמודא והאידך עבדינן סתומות היינו לבקחילה אבל אי עבדי פתוח'
כשרה וכו' ה"ה בתפילין כן וכו' הרמ"ב אם שמוע פתוחה הסתומה פתוחה
או הפתוחה סתומה פוסלן הוא להדיא נגד הסוגיא דמנחות דמכשיר
להדיא כמנונה אי עשה פתוחה אלא שמוע בסתומה לבקחילה וכן כל
המהדרים לא הוכירו לפסול בני תפילין אי עשה הסתומה פתוחה וא"כ
ממילא דונס כמנונה וכו' בטלה דעתו בדבר זה' גם כספר א"ח כתב
בשם בעל השלמות שחולק על הרמ"ב' בזה' כ' אכן נראה שצרי ליישב
דלא כיון לפסול בשניה סתומה פתוחה בתפילין שהרי לא כתבנו פסולה
אלא פוסלן כלומר שפוסלן מהבשר תקנון ויש מהן שפוסל לבשר כנון מן
הפתוחה סתומה ויש מהן שפוסלן מהבשר מלכות כנון מן הסתומה
לפתוחה שהרי מזה מן המאמץ בסתומה כמו כמנונה כו' ומשום הכי
כראה שהסופרי' הראשונים הכניגו לכתוב כן פתוחות כדי להיו' יוצא
ידי כולם לכל הפחות דיועבר תמה שנעשה סתומה ויהיה פסול לבעל
העיטור כו' אף דבר הוכחנו שאין לפסול כלל תפילין הראשונים ואדרבה
ביוון היו עושין להגיל אף עמלן מורי סמיקא כדי להיות כשרין לב"ע אכן
לא כראה נעני דעת בעל העיטור כלל בזה שפסק להיות כן פתוחות
נגד משמעות התלמוד והמנהג דהגבין בסתומות כמנונה וה"ה בתפילין
ונעלה דעתו אלא כל המפרשים והמהדרים קדמו' וכתבוי גם כן כל לומר'
שלא עלה על דעתו לפסול בסתומות' בתפילין בפרשה אחרונה לא דדעתו
שלא לנכות בפרשיות מאחר שגלגלן פתוח' בנודאי ואי עבדי בתד מנהגו
סתומה פסול התפילין לכן ראוי שלא יעשה שום סתומה אף באחרונה
בפרשיות מאחר שפתוחה מני כשרה לב"ע אלא שמוע בסתומה כמנונה ולא
בתפילין שאין לשנות בין הד' פרשיות בשום דבר וא"כ מאחר שסתומה
כשרה לב"ע רוב הפוסקים פסקו ד' לעשות פתוחה וכו' וכתב בתפילין כראה
בעיני מהיום והלילה לעשות סתומה כמנונה וכו' מ"כ ריבין אלו מתקנן
שהיו כבשר לכל הדעו' וכו' ע"כ ל' תמונה רביעית שפ' קדש תחלה
בראש הדף ובדף שיעה וסמנים באמצע שיטה כדי להכניס ריוח תשיעה
אותיות כדי שיעור פתוחה ועוד יניח ריוח כדי לכתוב חובה שבראש
פרשה שני' ואחר כך ב' והיה כי' ויניח ריוח אותיות ויניח ריוח
ב' אותיות ומתחיל לו לכתוב ויסיים באמצע כדי להכניס ריוח ע'

קונטרס אחרון

בתכנה הראשונה להפ' רש"י חששא בעלמא הוא והיינו ספק' ונדון זה במי לית ביה חששא אלא למירש' שהסגולות הן בעצמן קידושין ודעת הראש"י לגבי ר' שמחה עיקר :

הנה וכן פסקו מהר"ם לובלין בתשוב' ומש' בנימין סי' ע"ז ודלא כהת"ה סי' ר"ז שכתב דיש להחמיר ע"ש . עיר חדשה כלומר שהיו באים מחדש מכמה מקומות ובקצת מקומות שבאו משם היה מהנה לקדם והדר חסבלי וקצת מקומות לא היו כוהנים כן היו כמחנה על מחנה וחוששין לקידושין עיין בתשו' בן לב ה"ג ובתשובת רש"י סי' ס"א סימן ק"מ :

בר' וש' להסבא לכל גבר דיתכנין ומותרת אף לקרוביו אכן הוא אסור בקרובות' דשו' אפשי' ח' דא והרי הוא הכיחש העד ומ' מותר לו לישא אשה אחרת ואין זה בכלל חרס דר' זמ' שהרי הוא אומר שאין העכב' ממנו ולא חייבין ר"ב שיחבטו האדם מפ' וזכר' כי ביום תשוב' חבילות ע' דמותר לו לישא אשה אחרת ואם נראה ביה האלוף' לעצמו בעבור שראה להוציא לעו על בת ישראל ופגמה כדי לנקום נקמתו ממנו הרשות בידם כו' ושום לכל דייני ישראל דברי שלמה לוריא עד כאן לשונו :

הנה יען ראיתי כי טוב לפרש שיחתי מה שעלתה מזדתי בדיני' אלו . נשאתי ממחתי הרב המאור הגדול מהור"ר מאיר כר"י אב"ד ור"מ דק"ק פרישטיץ . בעור א"ע סי' כ"ב בדיון הפוסק מעות לחתנו ולא ראה ליתן כו' יכולה היא שתאמר או כנוס או פטור כו' אבל אם היא פסקה על עצמה או נתן או תשבע עד שתלבין ראשה וכתב הרמב"ם במד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכניס בלא דאורי' ע"כ כיון דאומרים אפילו פסקה היא אם בפני אבי' פסקה אומרי' לו או כנוס או פטור וכך היא מסקנתא' א"ז ע"כ לשון הטור . וכתב הב"י וכת' הרמב"ם ז"ל וכו' והוא מבואר שם תני בד"א בגדול' וכו' ומש' דמתני' קאי והרי' ש' שהשמיטו משמע דסבירא ליה דאברייא קאי ולא ק"ל כבב"י דלכך השמיטו והרא"ש שהשמיט הוא דבד"א בגדולה כו' מש' דס"ל כבב"י ומהרמב"ם דהלכה ככתא דידן ושלא כדברי רבינו שהוא סבור שהרא"ש פסק כתנא דבב"י ע"כ . והקשה הרב דקושיא ב"י אינו דלמא לעולם דהרא"ש פ"ל כתנא דבב"י דבב"י דהרי הטור דאפי' אם היא פסקה על עצמ' ס"ל לארמון שיכולה לומר כסבורה אני שאבא נותן לי והא דהשמיט הבד"א בגדולה כולי' . היינו טעמא דהרי' הוא פוסק כארמון דבב"י ושאפילו גדולה יכולה לאומרה כו' . ואין נפקותא בהבד"א בגדולה כולי' דקאי אליה דידן דבב"י ונעדר דזהו דוחק גדול לומר אליה דהרמב"ם דבב"א בגדולה דקאי אמתניתין ובפסקה לעצמה קאי אדיוקא דמתניתין שאמר ארמון אם אני פסקתי על עצמי אשב עד שאלבין ראשי וע' קאי בבב"א . עכ"ל הרב הכ"ל : יען פיש עוד דברים רבים שזריבין עינינו בזה הסוגיא לכן אבאר לך הסוגיא ואדקדק איהו דקדוקים ואחר זה יתורן לך קושי' הרב הכ"ל . גרסינן בפ' בתרא דכתובות דף ק"ח הפוסק מעות לקתנו ופסע' לו את הרגל (וסי' רש"י לשון בזיון הוא ואני שמעתי תלה אותי על העץ ואין לי מה ליתן עכ"ל) . תשבע עד שתלבין ראשה ארמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי על עצמי אשב עד שתלבין ראשי עכשיו שאבא פסק מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אומר רב גמליאל רוא' אני את דברי ארמון . ובגמרא מתניתין דלא כי האי תנא דתני' אומר ר' יוסי בר' לא נחלקו ארמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופסע' לו את הרגל שיכולה לומר מה אני יכולה לעשות על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה שחכמים אומרי' תשבע כו' ארמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אומר ר' ג' רואה וכו' . תנו בד"א בגדולה אבל בקטנה כופין . כופין למאן אלימא לאב איפכ' מיבעי ליה אלא אומר רב' כופין לבעל ליתן גט עכ"ל הגמ' . וז"ל הרמ"ב בס"פ כ"ב מהלכו' אישו' דין י' הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה אחרת יכולה היא לומר או כנוס או פטור וכת' הגמ' וז"ל ופירש רבינו ופסע' לו את הרגל הלך למדינה אחרת וכתב הרשב"א . והוא שלא הניח ככסים כלל אבל כשם לו ככסים בבא' יורדין לכנסו ונותניו לזה מפני שהן דברים הנקבין באמירה עכ"ל . ע"כ דהרמ"ב פ"ס ה' דהאי בד"א בגדולה כו' קאי על הבב"י ואלא על מתני' דמתבב"י בבב"א לומר כופין . לאב ואם אית' דקאי על מתניתין הלא האב הלך למדינה הים לפי פירושו בפסע' לו הרגל ואין לו ככסים' כאן כמו שפירש הרשב"א ז"ל אלא ע"כ דקאי מפרש דבב"א על הבב"י ואלא כדחכמים . אף שהוא פסק כמתני' מ"מ יש נפקותא לדיני' היכא דאם היא פסקה על עצמה דבהא ארמון דמתני' וחכמי' דבב"י דבב"י שכתב עד שתלבין ראשה ולכך הביא הב"ד בגדולה כו' וא"כ לפי דברינו אלא יש לחמו' על הרב ב"י דכתב דהרמב"ם מפרש הבב"א על המתניתין וזר"ה לכנוס בדיוקא דקאי על דיוקא דמתניתין . ועוד יש לדקדק בדברי הטור שכתב וי"א דלפילו . פסקה היא אם בפני אבי' פסקה אומרי' לו כו' ומכ"ל דיש חילוק בין בפני אבי' לשלא בפני אבי' . הלא הרא"ש מבאר ג"כ דעת הרא"ש כתב בפני אבי' וכו' ליתר דברי הטור שהו' למד דהרא"ש דהב"ד קאי על הבב"י על ארמון שאמר יכולה לומר כסבורה אני דמשמע דוקא בפני אבי' אבל שלא בפני אבי' יכולה לומר . ע"ז קאי הב"ד דא בגדולה כו' פסקה . שלא בפני אבי' יכולה לומר או כנוס או פטור' ולפי זה מתורן קושיית הרב הכ"ל דשפיר הקשה הב"ד דלעצת הטור שכתב

שהרא"ש פסק כה' יא' ליה לא הביא הבב"ד בגדולה כו' דנפקותא לדיני' אחרי כמה ימים מאתי דלתי לירי משמע הב"ש שכתב וז"ל וזר"ה לומר דדעת הרא"ש למסקנתו כי"א דק"ל כארמון דבב"י דאפילו בגדולה כופין אותו ליתן גט דהא דקתני בד"א בגדולה אינו אלא לרבנן דבב"י דבפסקה לעצמה תשבע עד שתלבין ראשה אבל לארמון לעולם כופין והו' דעת הרא"ש אבל הרמב"ם פסק כתנ' דידן דבפסקה לעצמה תשבע עד שתלבין ראשה לארמון דמתניתין דין פסקה לעצמה כמו לרבנן דבב"י דדוקא בגדולה . והו' כמו שכתבתי בפירוש שמעת' דלא כב"י בפירוש הרמ"ב פ"ס . אך לא הרגיש הקושי' שהקשיתי על הב"י וגם מה שכתב ז"ל בפירוש דברי הטור מהיכן למד דין זה דדוקא בפני אבי' . וז"ל וי"א דאפי' פסקה היא כו' או כארמון דבב"י דהלכה כר"ב דלמר בכל מקום שאמר ר"ג הלכה כארמון בין במשנה בין בבב"י ומה שהקשו התוס' היאך אפשר לפסוק כמתניתין ובבב"י דסמרי' אהדי' ע"ש . ס"ל לרבינו דאין סותרין זא' דמתניתין דמורה ארמון דבב"י לעצמה תשבע וכו' היינו דוק' בפסקה שלא בפני אבי' ובב"י דס"ל לארמון דיוכלה היא שתאמר כסבורה אני כו' היינו דוקא בפסקה לעצמה בפני אבי' . וז"ל רבינו בספרת הי"א אם בפני אבי' פסק' וכו' . וא"כ לפרש דדוקא בפירוש התוס' ולא בפירוש הרמ"ב בן ור"ה ודלא כב"י כו' עכ"ל והנה דבריו דחוקי' מאוד מאוד דלדידי' עיקר חסר מן המשנה שפירש בדברי ארמון אם אני פסקתי על עצמי מיירי דוקא שלא בפני אבי' אבל בפני אבי' אף אם פסקה על עצמה כופין כו' ואיך אמר ארמון בסוף דבריו עכשיו שאבא פסק עלי משמע דדוקא שאבא פסק אבל אם היא פסקה אף אם היא בפני אבי' תשבע . דאל"כ לאשמועינן רבותא עיי' וכך הל"ל עכשיו שפסקי אבא פסקתי או כנוס כו' . וזהו דוחק גדול בפרט לחלוק על הגדולים הב"ל . וההוכחה שהוכיח אותו לפרש בדברי הטור . הוא דקשה לי מנ"ל לטעור לפסוק דוקא בפני אבי' . ולפי מה שכתבתי לעיל מהיכן שלמד הטור כן ממילא אין אנו צריכין לכל דבריו ודיוקיו וגם לא יחלוק הטור עם התו' והרמב"ם ור"ה הב"ל דוק' הרב מהרש"א כתב על מה שפירש רש"י בד"א בגדולה קאי על הבב"י . מיהו יש לדקדק כהי' דמשמע ליה לרש"י דתנא גדולה הוי תנא בפסקה לעצמה דוק' מ"מ מ"י קאי אמתניתין שאמר ארמון אלו אני כו' ואהא קתני בד"א וכו' . ויש לישב דע"כ פסוקי' ליה לתלמודא דקאי על הבב"י דאפי' תנא אמתניתין היכי' בגי' למימר אלימא לאב איפכא מיבעי ליה דמשמע דא' הוה תנא איפכא בד"א שפסקה לעצמה תלבין כו' בקטנה אבל בגדולה כופין לאב לכ"ע משום דתנא תנא הוי ניחא וזה אינו דא"כ מה"ט מ"ש ברש"י דפסק האב דתנא תנא וכופין אותו ואמאי תנא תלבין עכ"ל הרב . וקשה לי על דבריו . דהא אי תני איפכא בד"א בקטנה אבל בגדולה כו' הוי קאי על ארמון שאמר אם אני פסקתי על עצמי דדוקא בקטנה אבל בגדולה כופין לאב אף שפסקה על עצמה ולא על ת"ק כמו שכתב הרב . אבל בגדולה כופין לאב לכ"ע אלא רק על ארמון . ועוד קשה דהא אי קתני איפכא הוי משמע דהבב"א קאי על כל המשנה שמיירי בקטנה ורבנן סוברי' . אם הוא פסק בקטנה תשבע עד שתלבין אבל ארמון סובר אם הוא פסק בקטנה יכולה לומר או כנוס וכו' . אבל אין כופין לאב משום שמעשה קטנה אינה כלום אף שהאב פסק אבל אם היא פסקה תשבע . אבל בגדולה כופין לאב ושפיטא שאם האב פסק שכופין אותו ולפי' שפיר הוי קאמר בד"א בקטנה וכו' ועוד קשה אף אם אמתני' דבב"א דמיירי מתניתין ואי לסברתו דלכ"ע הכי פריך התקשן אם זה סבירא לומר שכופין לאב איפכא מיבעי ליה נוכח' ברש"י שהאב פסק עלי' דכפין לי' ואין לא תנא הכי ש"מ דלא אמרינן בד"א בגדולה וכו' ודוק ולפענ"ד נראה דזה הכריז רש"י לפרש דאברייא קאי בבב"א כו' דהא פירש רש"י פירוש שני ופסע' לו את הרגל תלה אותו על עץ אין לי מה ליתן עכ"ל ואי הוה קאי בבב"א על המתניתין קשה מה פריך התקשן כופין למאן אלימא לאב כו' . אך ס"ל לאב הא אין לו מה ליתן וכדרך שהקשיתי בדברי הרמב"ם לפי פירוש הב"י דבב"י לזה פירש רש"י דקאי על הבב"י וכמו דהכתבתי בהרמ"ב פ"ס לעיל ע"ש ודוק שפירש כי כנון הוא לתבין ס"ה בעו"מ מ"ס ל' שאלה ראובן שמעון ש' ות' וזכוב' ומב' עדים א' אומר ראיתי שהלזה לו מאה וא' מעיד על מאתים וא' על ש' וא' על ת' וא' על ת' כתב הרמב"ם אם העידו כל א' כו' ואין ראוי להטירף עם עד של הג' מאות שנשאר לו מאה בעדותו שלא נשתלם ויש עוד דרך אחר' להעלות החשבון לת"ל להקוין ושובעה על המאה וכן עיקר להעלו' החשבון לתועלת התובע כיצד וכו' . עד ושל המאה אין לו צירוף וזקוק לשבועת התורה על המאה וכו' . עכ"ל וכתב הסמ"ע וז"ל וזה ע"כ אצל בחשבון הראשון המאה שנשאר מן העד שלש' לא מחייב אותו שבועה משום דעד המחייב ממון ע"י צירוף לא מחייב שבועה . והנה צריכין אנו ליתן טעם לדיון זה ונלמד ד' דהרמב"ם הלך לפי שיטתו . שכתב בעור בשמו בסי' ל"ד שחולק על דעת רבינו יקיר וסובר אם נשבע בגד העד להכחישו איז אינו יכול עוד להטירף עם עד אחר לפסולו . ופירש הסמ"ע שהטעם דכיון דהאמינו התורה לישבע בגד העד להכחישו הרי נחשב העד לשקרן ופסול להעיד נגדו . ולכך כתב הרמב"ם כאן דלפי חשבון הראשון אינו מחייב אותו שבועה העד של מ' דכיון דאם ישבע בגדו ואם כן תפסול להעיד בכ"ל ואיך נצרך עוד העד של ה' עם העד של מאתים לחייב אותו המחתיים . לכך לא משבעין ליה ודוק וברור הוא בעור מ"ס ר"ל פ"ו וז"ל המוכר פרה לחבירו ושחטה ונמלאת טרפה אם ידוע שהיתה טרפה

יעב

ופרט לשלחלה כגון שנקנה וכו' * אם קנה תוך ג' ימים היו מקח עומד
 לא קנה תוך ג' ימים או שקנה תוך ג' ימים ולא הוגבל פי המכה דלא
 מספק על הלוקח להביא רא' עכ"ל כחה הסמ"ע שאז ידוע כו' אבל לפעמי'
 אפי' אחר ג' ימים אינו מגביל דהרי הטור והמחבר סייעו וכתבו ז"ל אז
 שנקנה תוך ג' ימים ולא הוגבל פי המכה דלאו הכי מספק כו' ומדכתבו דהוי
 מספק ולא אמרינן בודאי בצית הלוקח תוך ג' ימים הללו נעשה קב דלס'
 היה נעשה בצית המוכר היה מגביל כיון דנבר עליו ג' ימים אם כדכתיבנא
 שב"ל הסמ"ע * וכן נקט הספר מעדני מלך בפירוט דפי' אור פוטוס *
 וכן נקט הספר מעדני מלך בפירוט דפי' אור פוטוס * המכה
 לאחר שלשה ימים ג"כ אין מוליחין מיד המוחזק משום דלפשר אף לאחר
 ג' ימים אינו מגביל * ובטור י"ד סי' פ"א נראה בפירוש להיפך דזה לשון
 הטור שם בשם הרשב"א כיון שאי אפשר לומר נעשו ממע נטרפה אסורות
 משום שנבר ויאלה וזמנות הרוב ואינו ידוע ממה ונכסף יש לאסור
 דמסק דאורייתא לחומרא והרא"ש הסיים לדברי הרשב"א רק בערשות
 מע"י ס"כ פסק בהיתר עמ"ס * וכתב עוד אם הוגבל פי המכה שבידוע
 קודם ג' ימים היה לה גביו * אסורות וכתב הב"י שהטור פסק דכרי
 הרשב"א והרב ר' יונה והר"ן * ומחשבת"א בת"ה הקרב"ג * שער א'
 הביאו הב"י ז"ל מוכח דדוקא אם הוגבל פי המכה אז אמרינן אפילו מה
 נחלב קודם ג' ימים אבל לא הוגבל מותר מה שנחלב קודם ג' ימים * אבל
 היה שחברו ג' ימים אסור אפי' שלא הוגבל שכתב וז"ל גביו גביה מכה
 ידוע ונעשה ונמנחת טרפה כגון שנמנחת מחט בעובי בית הכסו' אם
 אגב לא פי המכה בידוע שלא הי' לפחות ג' ימים קודם שחטה לפיכך כל
 גבינות והכל שחלב מהנה תוך ג' ימים לפני שחטה אסורים בודאי
 אם לא הוגבל פי המכה הרב וספק וכן כשהוליד פי המכה ונעשו גבינו'
 נחלב קודם ג' ימים יש עבדולי ההמניע שאסור ונע' פי שוקק דאוריית'
 לא אחר חזקה דאורייתא אלא בחזקה שיש לה עת ברור כחזקת סנו' וכו'
 * הרי שכתב דפתח ג' ימים אף שלא הוגבל יש לאסור מספק משום
 אפי' ש"ל מה אף שלא הוגבל מ"מ בודאי שדורש שחטה נעשה ויאלה
 חזקתה ולא דמי לניקב דלא בניקב כתב הב"י בשם הרשב"א והר"ן
 מותר לזכור דלפשר ששילת שחטה נעשה והא"ל ששע' שחטה נעשה
 (וכמו שכתב ש"ל ודלא כהש"א) אבל בהגבול פי המכה מספק הרשב"א
 אפילו קודם ג' ימים אסור * אבל בלא הוגבל מותר קודם ג' ימים *
 וז"ל דכדפי' בפרט וכן כשהוגבל כו' דמשמע דוקא קאמר הוגבל כו'
 פי' קשה ל' על הטור בסי' רל"ב בת"מ דכתב אז שקנה תוך ג' ימים ולא
 גבול פי המכה דלאו הכי מספק אם ניקב תוך ג' ימים או משמע דאפי' להיו'
 חרוב מ' ימים בלא הגבלה דאל"כ לא הוי מספק בודאי נעשה תוך ג' ימים
 מ"מ הסמ"ע והמ"מ הכ"ז * וא"כ אף בלא הוגבל פי המכה ולאחר ג' ימים
 הוי גבול לאסור בהגבול דהוי מספק דלמא חזק' ג' ימים נעשה הנקב ואף
 כי הביא לדברי הרב ריבול להיות כן דלעיל ואל"כ הוי מספק דאורייתא
 אלא מחזקת דאוליגין לחומרא ובידור יש לתמו' על הר"ב * דכ"ז שם
 * בת"מ פסק דכדפי' הטור בלא חולק וכו' ואל"כ פ"א ב"ז פסק
 הרשב"א * והוא תימה דפרט על הסמ"ע והמעד"מ שלא הביאו שום חולק
 שפסל ליטא דגמרא דהמדריר ובשחיטת חולין * נראה דלא קאי הדין
 הוגבל פי המכה אלא על מה שסיים דאורייתא אם קנה תוך ג' ימים ואז
 ספיקא אבל אם קודם ג' ימים קנהה ולא הוגבל בודאי ברשות לוקח
 וזה לויכא שדורש ודלא כהטור וכו' * שכתבנו אף קודם ג' ימים הוי מספק
 * וזהו דוק היסוד כי נכון הוא * * כתב הרב המחבר דכא'
 ח בענין ש"מ שנקנה והשיג על הרב ב"י שכתב שחילין בעמ' בבבא'
 ר' ליתן במתנת ש"מ אלא דעשה וסבר דעדיף בקיו' דהוי ליגובמיא

פיין בסימן ב' מה שכתבנו בעם הר"על ובהגה

עייז

שייך לסימן פ"ה

ח"ל מוהר"ל בלשונה סימן י"ח ועל דבר האורח שכתבת בפשיטות
 שאינו אוסר בשבת עד אחר ל' יום ובאשר כתב ב"י ואובדאקה
 להחמיר בלובלין לישא ולהניח בכל העיר אמת שמדעת המהרד"י בת"ה
 יראה שאין האורח אוסר עד לאחר לתי"ד ובסוף התשובה כוונה להחמיר
 דוקא באורח שכתב לבית הגוים ושאל מכה ישראל הקבוע כאשר עליו
 אבל אין האורח אוסר על הב"ה לדאורח בטיל לו לגבי' אכן בשני אורחים
 מחולקים שאל בל"ה אוסר על חבירו מיד וכן מסתבר וכן משמע להדיא
 מסוביא דפ' הדר בביר"ל ותלמיד יודע כי הניח איתלעו להאי פוסק כו'
 פירש רש"י פוסקים בו חללים פתחי' לחצר והאכסנאי' כנגדו' בהן
 אוסרים וע"ז נכתב ופד' בירושלמי מחלק בין רביל וזין אינו רביל
 הניחו התוס' והרא"ש אלא דרביל לבד באכסנאי אוסר מיד ואולי
 בלובלין רבילין לקבוע לבד בכל ידיר ויריד ואף שהרא"ש הטור כתבו
 חייבי דבוי כראה דכ"ש ישראל דלא ברע מנוי לענין שיאסור על ישראל
 כ"כ להבדיר ר' קולון דאין מחלק כלל בין בעל בית לאורח היבא שמוחלק
 פיתא ומוחלק בפניו ויטול וכ"ה האורחים בלובלין שהם מוחלקים וה'
 שאלה שאלוהי' וכו' וה"ל בעל בית שדר סתמתי במרובה יאודני
 יראה ל' תקומה כאשר כתבת ואז אדע איך אשיב כי קלתי מכל זקנים
 אוסר בנדון דידן ואני מוסק דלא דישאסור להם לטלטל בכל הבית אלא
 אפי' בחצר אסור לטלטל היבא ששני ישראלים כתאכסנין לשם :
 וזה המרדכי כתב דעכ"פ אסור האורח להוציא מביתו לאחר אז
 לעיר וגיין במהר"ק פרט מ"ו ונ"ל שהדן עמו דהרי חצר
 ייוחד להבע"ה והבית מיוחד לאורח כשכירות ליומי' ממחר הוא ואם כן
 הוציא מרשות לרשות אבל הבע"ה מותר להוציא דאין לאורח חלק במבני
 או בחצר עד ל' יום כ"ה פ"ה שפ"א ב"ח :
 ודיקה עירובו שכירות היבא ששניהם פתוחין לאחר לכל אחד פתח בפני
 עמאן דברי שאלה לדריא עכ"ל :

מה שנהגין ודגלין אלו להוכיח נסיון כל מסכתא רב פפא עם עשרה בניו שהיו מאירים וגדולים בחורו. ע"י שהיה עושה להם סעודה בסיוע המלכות כי עשיר היה והיה מחזיק לעוסקין הסודר. לכן וכה שמוכרין אותו עם עשרה בניו הרמזו' באלו הוכחו עשרת הדברות כי מלת רב פפא הוא רמז על מעלת משה רבינו ע"ה שנאמר בו דבר אלה עמו ונאמרה. ועיקר מעלתו של משה רבינו שדבר עם הש"ת פ"ה אל פ"ה שהוא אותיות פפ"ה. ואיתא במדרש לחד מ"ד דלכבי אינו בכלל הדברות ופתח בלכבי רק להודיע מי הוא המצוה. ע"כ בא מלת פפ"ה להויתא מלכו של אותו המ"ד כי בוטרקון של פפ"ה פת"ח פ"ה שבנ"ה אל"כ"י. נגד מצות לא יהיה לך וגו' שנאמר בעבודי ע"י ולא תחנם. והוא בהפך משאר בני אדם שראוי לחנם ולרסם עליהם כמו שדרו' להלכת בדרכיו מהו חנון ה"ף אלה חנון. לכן נקרא האחד חנינא. נגד לא תעשה לך פסל שכלבסך אחר העשייה יתסם על העשייה שראו' פ"ה להם ולא ידברו ורק הן הם פשוטי וגולמי כל יעז. נקרא האחד מלשון נחמתי כי עשיתי נגד לא תשא בראו' לרוממות והתנא' שלא יחשוב האד' שבו מנשא ומכבד השם שנכבד בשמו וכמו שנכבד עוסק בחי פרעה. וכן מצינו במחמתי כי עשיתי נגד לא תשא נקרא האחד רמי שהוא לשון רוממות. נגד מזו' ובור את יום השבת. נקרא האחד אל"ה שבנ"ה שנבד ששתי המעשה. ונגד כבד נקרא האחד אלה מרי שהוא הכבוד שהבן קורא לאביו אלה מורי. נגד לא תרצח נגד האחד אחאי מלשון אחוה. כי כשיחשוב כל אחד לחבירו כאח לא ירצחו וכמו שנאמר והבנתו לרעה כמוד'. ואף כי הוציאה הראשונה שהיתה בעולם היתה בב' אחים שקין הרב את הבל אחיו. וכנגד לא תנאף שדרך המנאפים לקרוע ולרמוץ בעינים כמו שנאמר קורץ בעיניו נקרא האחד פרס מלשון דפרק בעיניו. ונגד לא תגזב נקרא האחד רכיש מלשון רכוש כי הגוזב אפילו נפשו' בוכד כרי למוכרו. נגד לא תענה נקרא הא' סורח מלשון סרח. בת אשר שהיא העיריה ליעקב שיוסף חי אמר לה בה תחיה. וכנגד לא תחמוד שנאמר בו בית ואשת רעך נקרא האחד דרו מלשון דירת בית וגם האשה נקראת בית כמ"ס ר' יוסי מעולם לא קרית לאשתי לא ביתי כו': שמחילין אחר סיום הסודר בשמחת תורה בראשית שאין עומדין על הפרק וכן בסיום הסודר אין עומדין כדו' שלל ליתן פסחון פה לשמן וכו'. לקערג לומר שבער שיימו הסודר ומעטלין ח"ו מהסודר. לכן מחילין מיד וחורין לעסוק בחורר לקרות מבראשית. ולזה ירמזו בני דב

קונטרס אחרון

ספא נעשרה שנות אלו נגד העשרה מאורות שבהן נברא העולם בשביל התורה הנקראת ראשית. ואר' זל בראשית נמי מאמר א' הוא. ולהיות בי העולם נברא בחסד ומינות מאת השם. כמו שזכרנו עולם חסד וינה לכן נקרא א' חסידא. ונגד ויאמר אלוקים יהי רקיע וגומר שאר' זל שאר' קנברא ביום ראשון נבנו הקב"ה ללדיקים והגדילו לעתיד לבא נקרא חסד רמזי מלשון תרומות והבדלה. ונגד ויאמר אלוקים יהי רקיע. שאר' זל שהמים התחתונים נבונים עד שחצאן הקב"ה ואמר להן שעתידין להתקרב על גבי המזבח נקרא האחד נחמן. ונגד ויאמר יקונו המים וגו' שאר' זל שים אוקינוס מקיף הארץ והארץ נראה מתוכו נקרא האחד סורחב מלשון סרח המשכן. ונגד מאמר נקרא הארץ דשא וגו' ויאמר וכל שיה השדה נורם יהיה בארץ עד ואל יעלה מן הארץ נקרא האחד אדא מלשון אד. ונגד מאמר יהי מאורות שזכרנו מתחלה שניהם גדולים הרומים על יעקב ועשו שהיו אחים. ולכן הנמים מונים לחמה וישראל ללבנה. ועל זה אר' לשהאורות לוקין על ב' אחים שנספק דמס בא' כו' לכן נקרא הא' אחא. ונגד המאמר ישאלו המים שרץ נפש חיה והדגים פרים ורבים יותר מכל בעלי חיים לכן נקרא הא' דפרס מלשון פריה ורביה. ונגד מאמר תולא הארץ נפש חיה וגומר והם נבראו לעבוד עבודת משא בכסף ישאלו כל זכרי בני אדם לכן נקרא האחד דרו מלשון מדרו באגדה. ונגד מאמר נעשה חסד בלמנו שזכרנו האדם יחיד והוא היה אב לכל הבאים אחריו נקרא האחד אבא מרי ונגד מאמר הכה נסתי לבס את כל עשב וזרע וזוה הוא עיקר מאונס ורכושם של אדם שהיה להם לאכול זרע השדה. לכן נקרא האחד רביש. עכ' ל' דברי הגאון הגדול כמה"ר משה איסרלס זצ"ל:

שאלה ותשובה של הגאון מהו"ר שאיל בן הגאון מהו"ר העשיל זצ"ל:

בשאלתי בעיר אחת נעשה תקנה זו"ל התקנה שלא יקבלו לאב"ד שום רב מחוץ לעיר שיש לו איזה צד קורבה בעיר וכהיו' יש שם רב א' מופלא ומופלג מפורסם בדורו והוא חתן הרב שה' שם והחזיק בעדו בחיו קצת במענו הרבנו' הן בהוראה וכל דבר הקשה היה בא לפני חמיו בצירוף חסדו הרב המופלג נר' ויש לו בעיר קרובי אשתו מה דינו אם הוא בכלל התקנה או לאו:

תשובה השאל העלי' ממני תוכן הדברי' אם התקנה נעשה בחבר העיר או לאו כי לפי האומד' נעשה התקנה בעד שהיה שם רב שהיה לו איזה צד קורבה דאי לאו הכי לא היה מסתפק בדבר פשוט כזה שאין לנו אלא לשון התקנה כי מה יתרון לבעל התקנה לכת' לשון חוץ לעיר ולא כת' סתם אדא ודאי דווקא מחוץ לעיר שאין מכירין את זהותו ופן יעלה לבנו אחר הקרובים אבלי מהו מכירו וידעו שהוא ירא אלקי' ואינו כושא פני' לשום אדם ועל דעתא דנברא רבא כזה לא רצו לעשות התקנה ומה גם שזכרנו שם לו דווקא ולא קרובי אשתו וכן משמע ב' ד' פ' דנעני' באהר' ש' בה' ה' וכן ב' פ' הרמ"ב במשניות על המשנה דף ל' נאמן כו' שהוא ב' ד' דאשה עצמו ודווקא כנופי' דמי' ולא קרובים ולית דין צריך בשאך שמתירא פן יתעקש ויאמר מהיכל ויהי' כזה בעיר אבלי חלי' לנו לומר כן כי בכל מקום שיש ספק בתקנה אין למדין ממנו אף דבר שיש ללמוד בק' וכן איתא להדיא בתשובת הר"א ש' כלל כ' ד' סי' א' וב' מהרמ"א להדיא בא' ה' סי' ק' וכן מוכח מתשובת מהר"ם ב' פ' המקבל ב' פ' מעשה שגורו על הקהל שלא לקנות בית מהגוי ובא' א' והחליף ביתו בבית גוי דזה לא מיקרי זביני ובפרק נערה זבי' בשם תלמידי מהר"ם ז' וז' כ' דבזה שתיקן ר"ת לא על הנח לבדה תיקן אלא על מיסת' הבנ' כ' ומה שלא הזכיר גם נדונית החתן לפי שזכרנו כו' וקשה מה שכתב שלא הזכיר הלא יכול ללמוד מעצמו מלשון התקנה אלא ודאי דאין למדין מן התקנה מה שלא נאמר ב' פ' ונוסף לזה שהרי באה פעמים היה יושב בעסקי הקהלה לעשות להם סדר ולא עלה על דעת שום אדם לומר שיהיה פסול מאמר קורבה שיש לו כאשר שמעתי מפי מנדי' אמת ובר מן דין מסתמא ע"ה התקנה ע"פ הדין והוא אמר' דסוף מס' יומא דף פ' ז' ע"ב ד' ר' יוסי בר חנינא כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר מנ' פעמים כו' ור' ה' כי עבד הכי והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו כל פשעיו אלא ר"ת חלמ' חזי' לי' דוקפוס דליקלא וגמירי דכל דוקפוס דליקלא רישא הוא ולא אפי' כי היכי דליול ולגמר אורייתא בבבל וא"כ מתחילה מי ימלא לבו לעשות תקנה נגד הגוים מן השמים ח' שהוא יהי' לראש אלא ודאי אף שגדור על א' שהיה לראש יכול להיות לראש באקו' אחר אבל מי שהוא באן באותו עיר והוא ראוי להיות לראש ידחה לעיר אחר לא דחין כי מי יוכל להוצי' אותו מחוקתו ויפס' תיקנו ע"פ הגמרא ועוד אם לא היה תקנה נגד הרב שהי' באותו שפה וזה גם לבניו ודא' אונ' צריך לפני' דכל שפוסקין גדולה פוסקין לו ולורעו אחריו עד עולם ואין לחלק בין בנו לחתנו כגמרא לפס' ביהמ"א בעירי' הגאון אבל לא כן הוא כי חתנו בכלל הוא וכן מוכח מירושלמי גבי לא יסור שבע מיהודה אילו ראשי' ביהמ"א שבעה ומחוקק מבין רבלי' וז' בניו של הלל ואיתא בירושלמי שזה בא מן הוברי' וזה בא מן ה'נקיבו' וא"כ אף מה שזכרנו מן הנקיבה הוא בכלל לא יסור שכן קורין לחתנו בנין כמו שקרא דוד לשלום אבי והוא קרא לו בנו בזה הבנתי הקרא שזכרנו א' ד' ה' החלותי לשלום לו באלהים במ' מה הבדיל לו שאלו אחר לו עשית דוד מלך בחיי' שאין נשאלין באורים ותומים אלא למלך דוד נשאל באורים ותומים כו' כיון שראה אחימלך שפניו וועפ' מיד ויען אחימלך מי בכל עבדך כדור נאמן חתן המלך ואי' אחר לו בזה אלא ודאי דהכי אמר לו אף שאין נשאלין אלא למלך אפי' סבור שהוא חתן המלך ונכבד בביתך וזה נקרא פוסקין לו ולורעו אחריו כשהוא נכבד יותר מבניו יגיע לו המלוכה וכן מוכח בגמרא דאף מי שהוא קודם בירוש' בשם אחר שהוא ב' כ' מורעו שהוא ממלא מקומו שהוא קודם כחובות דף ק' ג' ע"ב בגמ' א' בני נשיא אחר לוי צריכא למימר כו' הא קרא קאמר ואת המלוכה נתן ליהורם כי הוא הבכור כו' האי ממלא מקום אבותיו ור' ג' לא היה ממלא מקום אבותיו ולכך היה צריך לזכות וא"כ אף שר' ג' היה הבכור כשיש אחר שהוא ממלא הוא קודם וכן הבן קודם לבת והבת קודם לשאר בני אדם וחתנו הוא כנופי' וכן מצינו במה פעמים נבמ' ובתשובת רש' שאין ספרי ווייני אחי ואין אומן בלא כלים ואין לחלק בין דבר שהוא לעולם או מה שיכולין לבטל לאחר הזמן זה אינו דאיתא בת' כ' הובא ב' פ' שציינו רש' ג' בשם ר' א' ב' ע' הרי אומר וימא נבד ואביהוא לפני' ה' בהקד' א' א' וזה שאין מ' ל' וגבי' לא היו להם שאילו היו להם נשים הם קודמי' לצע' כל הקודם בנחלה הוא קודם לכבוד ואית' במ' יומא דף י"ב ע"ב ד' כ' הבן גדול משום איבה וכו' וי' לשכח גדול כחמנה בפה ונסחלק בפה ובירושלמי דרש מקרא וא"כ ההבונה גדולה נסחלק בפה ואפילו הכי אמרינן כשהיה להם בני' הי' להם הירושה אלא ודאי דהן הגדולה מה שפוסקין לו ע"ה אדם אומן השמים שווים הם וכל הראוי קודם וכו' אפי' מה ששמעתי מפי אבי המנוח המפורסם בדורו' ל' שנספק מפי כל הגאונים בידון כזה להלכה למעשה שאין לרחות את בניו מהגדולה כשהם ראוי' ונוכר כזה בתשובת מהרמ"א ובתשובת אמ' ז' מהר"ם מפאדווה ז' וכל זה כתבתי להרווחה כי הדברים פשוטים למדין לכל תוון שקרובי אשתו אינן בכלל קרובי' וק' ובלשון התקנה הבו דלא לוסיק על דברי הגמרא מתני' השעה וישב גדולה ומאפה' לישועה הק' שאלו הדברים בק' קראקא והגליל יצ' חוסס פה ברעסלה:

חם ונישלם שבה לאל בורא עולם:

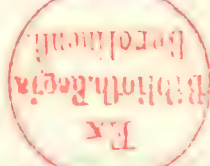
סימני הספר

עג

א	על דבר עקירת שלחן ממקו' למקום על סמך שיבדך באחרונ' ויעלה לשתי האכילות ואם אוכלים פת למתק השתייה אם צריך נטילה :	מז	תשובה מהגאון בעל הבית יוסף בענין מתנת ש"מ לעניים שנכתבה בלשון מתנת בריא :
ב	אשה שהחזיקה עצמה בטמאה בפני בני ביתה מטעם מרה אם מותרת לבעלה בחדרה :	מח	הגאון המחבר הקשה לו שאלות על תשובתו והסכים עמו הגאון מהר"ר מאיר מפדוואה :
ג	שטר חצי זכר מידועת אבי חמוי אי מקרי ראוי או מוחזק :	מט	שטר שכתו בו אסמכתא והיה כתוב בו כח' וכוש' ראובן' :
ד	נרפ' כת' מהרש"ל ז"ל על ענין טיג' ומראה לא נרפס' בתשובותיו :	נ	קהל שכרו רב לזמן וכהניע הזמן רצו לחזור בהן :
ה	להגאון מהרש"ל ז"ל על ענין טיג' ומראה לא נרפס' בתשובותיו :	נא	א' שרצ' לבטל חוקת יישוב והורחם ע' ממחר'ם פדאו' על שהתרים כנגדו :
ו	תשובה מהגאון מהרש"ל להגאון המחבר בענין הטיג' :	נב	עוד מזה מהגאון המחבר ז"ל :
ז	חזר הגאון המחבר לכתוב להגאון מהרש"ל ע' ותוכחת מגולה ואברה מותרת על לימוד דמית היונים :	נג	והתר לשמן זית לפי שיש אומרים שמערכין בו שומן חזיר :
ח	השלום תשובה ענין ירושת אבי חמוי שבס' ג' לעיל והתנצלות על זה יפר' :	נד	עוד מזה מהרש"ל ז"ל :
ט	מה שחבר ולא נרפס' בתשוב' מהרש"ל מ' ט' :	נה	רב אחד ערער על גט היתן שלא כדת ורצו לנדונו :
י	ישראל וכו' שותפים איך יש לדון אם הכותי סר למשמעת דין ישראל :	נו	ביטול הנדוי והוא ממחר'ם קורפו ומחר' איהוהר' ר' יעקב :
יא	כתב התנצלות מדבר בענין רדיפת שלום לגדול אחד :	נז	עוד על זה ממחר'ר מנוח :
יב	שאלה מהוצאת ש"ר איש על אשתו שבחשובת מהרש"ל ס' ל' :	נח	עוד על זה ממחר'ר יוחנן טריווש ומה'ר שלמה :
יג	תשובת מהרש"ל על זה נרפס' בתשובותיו ס' הג' :	נט	עוד על זה ממחר'ר מ' פרוכניצא' ומחר'ר מאיר מפדוואה וסי'ם כדאי הוא לסמוך עליו :
יד	פסק על ענין זה מהגאון מהר"ר הירץ ז"ל מבריסק :		
טו	תשובה על ענין זה מהגאון מהר"ר קלמן מוידמיש :		
טז	תשובה ע' ממחר'ר אליעזר בר מנוח :		
יז	על ענין המסור המוזכר בתשובת מהרש"ל ס' י"א :		
יח	על ענין הטביל' והחפיפה בין נרפס' בתשובת מהרש"ל ס' י"א :		
יט	מי ששכר בית ורוץ המשכיר לחז' מחמת שחלתה אשת השוכר :		
כ	צוואה שקיימה הורש בטרם נדע למה בתוכו ובשנודע לו מה בתוכו רוצה לחזור באומרו שלא כן היה דעת המצוה :		
כא	תשוב' להגאון המחבר בענין הטבילה והחפיפה שכתב תשובת מהרש"ל ז"ל ולא נרפס' שם :		
כב	תשובה על מדרש באונס וכישול המדעא :		
כג	האומרת לכשר נבעלה אי נאמנת להיות הכן כשר :		
כד	על אורות השתוקי וע' בס' ס' :		
כה	השוב' מהגאון מהר"ר ישראל בן הגאון מהר"ר שכנא ז"ל על ענין פ' התפילין שכתב תשובת מהרש"ל ס' ל' ראה זה חד'ש הוא :		
כו	עוד על ענין השתוקי הג' שם ס' כ"ד :		
כז	אפטרופסים אם הם כשנים שלוו להיותו נקרא ערב בעד חבירו :		
כח	חטה הנמצא' בפסח על חתיכ' בשר מלוח בחבית מה דין השאר וע' ל' סימן צ' :		
כט	סוכה שאינה משומרת מפני גנבים אי כשירה :		
ל	תשובה על שאלה שכתב תשובת מהרש"ל ס' כ"א על א' שטען שקירש הכלה והשאלה והעדים נרפסו בתשובת מהרש"ל :		
לא	צואת ש"מ שאין הירשים רוצים לקיים באומנם שאין משמעות הלשון כך והגבאי' וב' רוצים לכופו לקיים הצוואה :		
לב	יהיך שיש לו חוקק חלונות לחצר ביר הבנסת והקהל רוצים לפתוח ג' חלונות לחצרו אי יכול להיות :		
לג	חלוקים על שטר שטענים עליו שכבר נפרע ושלא בא לידו בהכשר ואם חיישינן לקבוצה :		
לד	אם מותר לישב ע' תיבה שיש בה ספרים :		
לה	ענין ברכת הלל לקראת או לגמור וברכת על מקרא מגילה על שיר השירים ורות וקהלת' ועוד שם אי מהני צינן לחמיהאור לענין לישב במים שלנו בפסח :		
לו	אם לכוף לגרש בת ת"ח שנים' לרסני שומעניה ולא יוכל לדור במקומה' וטוענ' עליו מאם עלי מחמת רוע מעשיו ועוד עיין מזה תשובה ממחר'ר א' אשכנזי לקמן בס' צ"ו :		
לז	מי שהרג א' בשוגג ע' כלי משחית שק' ב' קש' :		
לח	ששה שאלות במדרכי מפוזרי' הגה והנה :		
לט	שאלה במדרכי פרק א' ד' מ' שנשבע להכחיש העד נרפס' לאלתר :		
מ	שאלות במדרכי מפוזרי' ובתרגומות שנמצאת שחזרה ביד כותי' ועוד ב' שאלות בפזר א' ח' ובא' ע' :		
מא	בענין בן גומר א' לקראתו לתור' :		
מב	הרשאה בלא זמן או אם צריך לכתוב בו זמן כלל :		
מג	עוד מדין הרשאה מיקדמת בזמן :		
מד	חרם היתן בעבור עדות ולא הגידו ואח' כ' רצו להגיד :		
מה	אשר הוציאה ש"ר על חבירתה ותלתה קלקלה באחרת ששמעה מפה :		
מו	אפטרופס שהוקן ערב' שלו שערבו בעדו נגד השר אי חיי' לשלם :		
		זא	א' ורציא לעז על גט נגד תק' וגור' ר' ת :
			יט א 19 צב יורש

סימני הספר

לעיל סי' צ' והביא לקמן סימן קכ"א:	קור	יורש שנתרצה מצוואת מורישו וקיבל עליו בח' חלקים' אם ימלא	צב
שאלה מק' בורן בדבור תו' פ' כ' חתום הוא:	קטו	לחזור בו:	צג
חשובה על הדיבור תו' פשט ההלכה שלא כאשר הבינו הלומדים	קיו	אם כתובה נזכרת מחיים כאשה שתפסה מנכסי בעלה בחייו:	צד
הספרד' בספר בן לב:	קיו	על טכילת היולדת ואם צריך לפרוש ליל מ' א' ופ' א':	צה
אשה שירשה סך גדול מאביה ובעלה הפסידו אם יעלה להחזיק	קיו	עשרה תשובות לעשרה שאלות שנדפסו לקמן בסימן קי"ג:	צו
במה שתחת ידו קודם גבייה הפתובה:	קיו	הסוג' מאים עלי מחמת רוע מעשים תשוב' ממנה' א' אשכנזי	צז
הפרש בין אתרוג מורכב דפסול והדס מצראה כשר:	קיו	וע' ל' בס' ל' ו':	צח
אם בן הבן יאמר קריש על זקנו במקום אבילים על אב ואם:	קיו	כתם יותר מכגרים ועוד שיש כמה לתלות ונמצא במקום כתמי	צט
אם מותר לפתוח ולסגור בשבת ספר שכתו' שמו על דפי' מבחין:	קיו	מראות הכשרים:	צכ
אם מותר למלטל בעיר לובלין בהתאסף שם היהודים:	קכ	איש שיש לו חולי האבן ב' מ' ועי' ס' לא יוכל לעצו' עצמו ומטפטף	צמ
תשובות לב' שאלות שבסי' קי"ג לעיל:	קכא	תמי' אך יעשה לק' ש' ולחפלה וליכנס לבית הבגסט:	צנ
מי שאין לו יורש שמאל אם חייב להניח תפילין בימיט שאלה' וש'	קכב	אדם שמדליק' עליו במיתו אם חיים' לראות נרות חנוכה אף	צס
אותו בנו מהר' ר' ל' ל' כשהיה בחור:	קכג	שאינו מברך עליהם:	ק
רב שהועמד מהשדרה אי אמרינן בו דינא דמלכותא דינא:	קכד	ששה עשר שאלות מפורות דגה והנה במדרכי:	קא
היתר לעשות חופה לפעמיים בשבב בלילה וראי' כמו שערך	קכה	כותי מל' ת' על יודי שהלך עמהם למלחמה למאסקיא ודרג' שם:	קב
ושתי' בלילה:	קכו	ע' ד' הטמנת חמין שמוציאין הקדרו' בערב ואח' חורין וסותמין	קג
טעם ללשון הגט שבא מעורב ארמית ולשון הקדש ממנהר' ר'	קכז	הדלת ובקצת מקומות מקילין יותר שהשפח' כותית טחה את פי	קד
יורא מפרוואה:	קכז	החנור בטיט:	קה
עוד אחרת מהגאון מהר' ר' יודא:	קכז	מי שנדר על בנו בעת צרה עד י' ג' שנה וירא שיבא לידי מכשול	קז
על ענין זה מהגאון המחבר להגאון מהר' ר' יודא:	קכז	אי יכול להתירו:	קח
עוד להגאון מהר' ר' יודא מפרוואה:	קכח	שנים שבירדו להם בוררים ולשניהם מורשי' ואח' נמצא בורר	קט
עוד מהגאון המחבר בענין זה להגאון מהר' ר' יודא:	קכט	של התובע פסול למורשה של' דתבע ותובע' אומר שיקח לו	קכ
ה' שאלות ובתוכן ענין מי שמכשל במוצאי שבת אחר שהכריז' ל' לאכול אותן שערין לא הכריזו:	קכ	מורשה אחר:	קכא
ששה שאלות מפורות:	קלא	ענין מסירת מורעא בגט:	קכב
חתן אמאי חייב בתפילה ובתפילין יותר מבק"ש:	א	שומר שבר שהניח הפקדון עם שלו ונשרף בדיבה עם שלו והציל	קכג
פקודת אשתו ביום צאתו לדרך שהוא נגד הנמרא:	ב	דברים אחרים שבחר זה ואותה תיבה לא הציל אם חייב לשלם:	קכד
ברכת ז' ברכות כסעדה' ג' כשבת אע"פ שאין פנים חדשות:	ג	שאלה בדיובור תוס' פ' הזרוע והלחיים עוד שאלה פירוש סוגיא	קכה
למה אין מגדיל כששומעין שבועה ולהתיר' מיד:	ד	נרא' מבחין ושוח מבפני' פ' ק' דעירובי' והלכה דים של שלמה:	קכז
אם לומר רצה ויעלה ויבא כשמשכינ' הסעודה במוצאי שבת	ה	מי שנשבעבר בכחובה בח' ובש' רא' ורשות ללכת' בעש' ג'	קכח
וכמוציא ראש חודש:	ו	אי שרי ללכת' בעש' ג':	קכט
מוזה בשערי מדינות ורחובות:	ז	בני ראיבן טוענים טענות רבות על בירת אביהן וחזקה ואמנם	קל
כש' ע' בא' ח' סי' ז' נראה כסותר למד' שכסימן ז':	ח	טוענת לנגדם שלא נעשה כחק וכמשפח רק בפני עש' ג' וטענת	קלא
כש' ע' ב' סי' קי"ב נראה כסותר דבריו באותו סי':	ט	הרכבה:	קלב
שאלה בתורת חטא' כמ' שכלל ב' סי' י"ד אך לשער' ס' בקדור:	י	א' שיש בידו שובר על מקצת מחובת אשתו אביו ורוצה לקיימו	קלג
על ענין פלונתא דמולייתא הידוע ויכוח עם הגאון מהרש' ל' ז' ל':	יא	ע' פ' עד א' מן העדים שלא בפני האשה:	קלד
שאלה בעיר א' עשו תקנה שלא לקבל רכ' מחוץ לעיר שיש לו	יב	חתיכת עור אוזא שנמלח עם שאר בשר ונמצא אח' ב' אחר	קלה
צד קורבה בעיר וכהיום רוצים לקבל א' שהיה שם בעיר והוא	יג	אוזא טריפה:	קלז
חתן הרב שמת ויש לו קורבה מצד אשתו בעיר אף דינו:	יד	מי שהיה ברעתו לגרש אשתו ומתה בתוך הזמן אי יורשה:	קלח
	טו	י' שאלות מפורי' הגה' והגה בפוסק' ותשובות עלי' מה' נדפס	קלט

שאלות ותשובות מכא

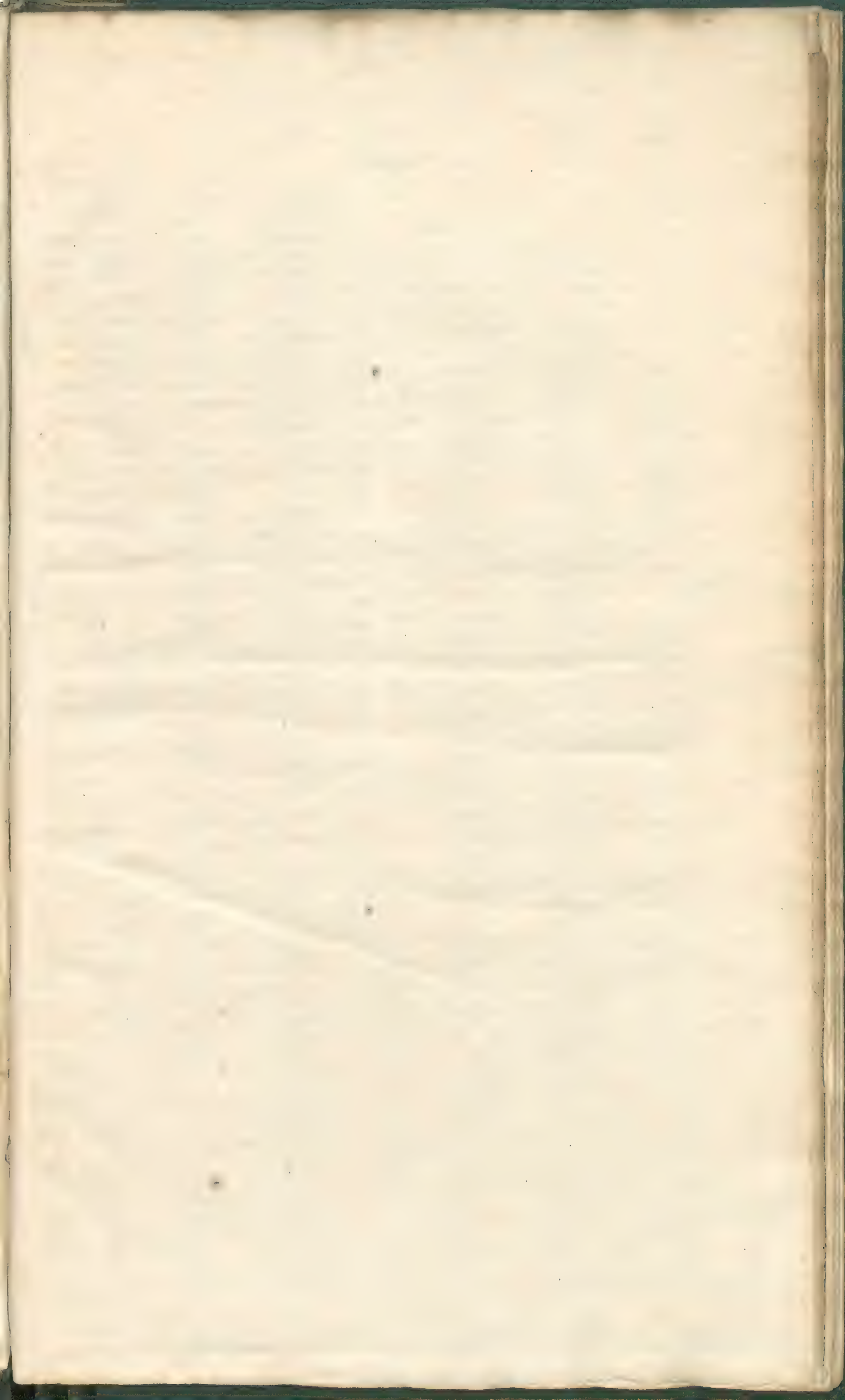
[illegible]

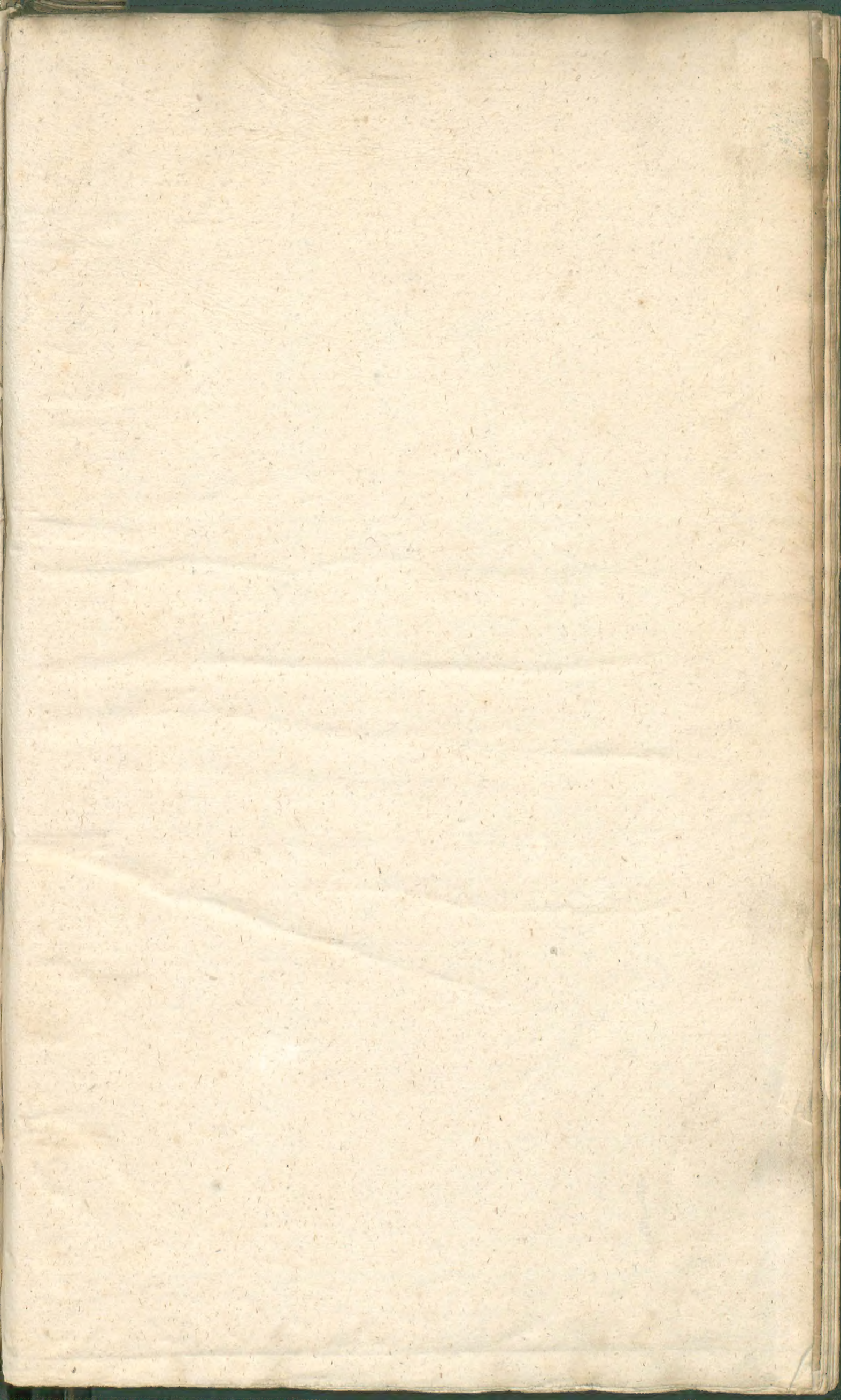
ב"ר שאכלת מן הארץ שאלה הן הן. וזו הן
 וזה סוף שאלתם בזה הדין וזה הדין
 וזה הדין וזה הדין וזה הדין וזה הדין
 וזה הדין וזה הדין וזה הדין וזה הדין
 וזה הדין וזה הדין וזה הדין וזה הדין

[illegible][illegible]

שאלות ותשובות קכ"ד
מאותן הנדפסים בעיד האניא
הבירה

[illegible][illegible]

Pinner 2/34.

